

שבוע פרשת שמות

(19 – 25 december 10)

י"ב – י"ז טבת ה'תשע"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַזְתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹרֹת בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמֵחַ חֶלֶק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינוּ: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּנָן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר אֶנּוּ אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּפְחֹחַ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר אֶל־זָכָר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכֵאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה בְּמִדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת אֶפְעֹלֶת שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְל־כְּנֻטוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וּבִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלָל־הַפֹּהַ וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ויספר אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נָאִם יְהוָה אֶל־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תָּדֵם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזִיךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבֹּב אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֶּהֶן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינְךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנֶיךָ יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יט) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
קלח) אדמו"ר הזקן.....	ג) מאמר ד"ה ואלה שמות בני ישראל (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ שמות, כ"ה טבת ה'תשל"ג.....ה
כ) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	ד) משיחות שבת פרשת שמות
קלח) אדמו"ר הזקן.....	י"ט טבת, ה'תשמ"ח.....ט
כא) לקוטי תורה – ד"ה כי תצא	ה) לקוטי שיחות פרשת שמות (בלה"ק) כרך טז.....טו
קלט) אדמו"ר הזקן.....	ו) לקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....יט
כב) שערי אורה	ז) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת שמות.....כ
קמא) אדמו"ר האמצעי.....	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שמות.....כג
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמות.....נה
קמב) אדמו"ר ה"צמח צדק".....	י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שמות.....נו
כד) תורת שמואל תרל"ב	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמות.....סו
קמג) אדמו"ר מוהר"ש.....	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....סט
כה) קונטרס החלצו	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
קמד) אדמו"ר מוהרש"ב.....	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמות.....עב
כו) ספר המאמרים ה'תש"א	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמות.....צז
קמה) אדמו"ר מוהרי"צ.....	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמות.....קג
כז) לקוטי דיבורים	טז) נביאים וכתובים
קמה) אדמו"ר מוהרי"צ.....	שמואל-א פרק כא-כב, תהלים פרק ט.....קה
כח) ספר הזכרונות	יז) עין יעקב מסכת שבת.....קז
קמז) אדמו"ר מוהרי"צ.....	יח) מסכת זבחים עם ביאורים
כט) אגרות קודש	מדף לט עד דף מה.....קח
קנ) אדמו"ר מוהרי"צ.....	
ל) חומש לקריאת התורה פרשת שמות	
קנב) ע"פ חומש "תורה תמימה".....	
לא) לוח זמנים לשבוע פרשת שמות.....קנח	
לב) סדר הדלקת נרות לשבת קודש.....קנט	

1 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ
2 וּבֵיתוֹ בָּאוּ¹, וַיְדוּעַ מֶה שְׁמֵיֶיךָ בְּזֶה (בַּעַל הַהִלּוּלָא²) בְּתוֹרָה
3 אוֹר³, דְּבִפְרִשְׁת וַיִּגַּשׁ (סוף ספר בראשית)⁴ שֵׁם נֶאֱמַר גַּם בֶּן
4 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבְנָיו, וְלִמָּה

5 הַכֶּפֶל בְּתוֹרָה עֲנִין בּוֹאִים
6 מִצְרִימָה. גַּם לְהֵבִין
7 הַשְּׁנוּיִים מִהֶתֶם לְהֵאָא =
8 מִשֵּׁם לְכַאן, מִפְרֶשֶׁת וַיִּגַּשׁ
9 לִפְרֶשֶׁת שְׁמוֹת, דְּמָזָה גּוֹפֵא
10 מוֹבֵן דְּאֶף-עַל-פִּי
11 שְׁבַכְלָלוֹת הַכֶּפֶל כָּאן
12 אוֹתוֹ הָעֲנִין שְׁכָבֵר נֶאֱמַר
13 בְּפִרְשֵׁת וַיִּגַּשׁ, דָּאִין
14 מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ,
15 הָרִי שְׁבַכְלָלוֹי הוּא עֲנִין
16 אֶחָד (מִשְׁמַעוֹת אַחַת) עִם
17 הַנֶּאֱמָר שֵׁם, עִם-כָּל-זֶה
18 בְּפִרְשֵׁי הָרִי הֵם
19 חֲלוּקִים בְּעֲנִינָם, שְׁהָרִי
20 אֶפִּילוּ מִתִּיבָה (מִלִּיה) אַחַת
21 לוֹמְדִים כְּמָה עֲנִינִים
22 בְּהִלְכָּה, וְכָאן יִשְׁנֵם כְּמָה
23 שְׁנוּיִים מִהַנֶּאֱמָר בְּפִרְשֵׁת
24 וַיִּגַּשׁ.

25 וַיּוֹבֵן זֶה בְּהִקְדָּם בְּאוֹר הָעֲנִין דְּגָלוֹת מִצְרִים, דְּבַכְלָלוֹת
26 הָעֲנִין דְּגָלוֹת מִצְרִים,
27 דְּבַכְלָלוֹת הוּא עֲנִין
28 שְׁעָבוֹד מִלְכִּיּוֹת, כְּמוֹ
29 שְׁכַתוֹב⁵ וְעַבְדוֹם וְעַנּוֹ
30 אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה,
31 וְלִכְן הָיָה יַעֲקֹב רָאוּי
32 לִירֵד לְמִצְרַיִם
33 בְּשִׁלְשָׁלוֹת שָׁל בְּרִזָּל,
34 אֶלָּא שְׁכַתוֹ גְּרָמָה לוֹ⁶
35 [= אִיתָא (מוֹבָא) בְּמִדְרַשׁ, מִשָּׁל
36 לִפְרָה שְׁהִיו מוֹשְׁכִין אוֹתָהּ
37 לְמִקְוִינ (לִשְׁחִיטָה) וְלֹא הִיָּתָה
38 נִמְשַׁכְתָּ, מֶה עָשׂוּ לָהּ, מִשְׁכּוֹ אֵת
39 בִּנְה לִפְנֵיהּ וְהִיָּתָה מִהִלְכַת אַחֲרֵיו
40 עַל כְּרַחֵה שְׁלֹא בְּטוֹכָתָה. כִּךְ הִיָּה
41 אֲבִינוּ יַעֲקֹב רָאוּי לִירֵד לְמִצְרַיִם
42 בְּשִׁלְשָׁלוֹת וּבְקוֹלְרִין, אִמֵּר
43 הַקֶּבֶה בְּנֵי כְּבוֹרִי וְאִנִּי מוֹרִידוּ
44 בְּבוֹיִין? כּוֹ' (לִכְן מֶה עָשָׂה
45 הַקֶּבֶה) מִשְׁךְ אֵת בְּנוֹ (יִיסֹף)
46 לִפְנֵיו, וְהוּא (יַעֲקֹב) יוֹרֵד אַחֲרָיו

בס"ד. שבת פרשת שמות, כ"ה טבת, מברכים החודש שבט, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב
אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ¹, וַיְדוּעַ מֶה שְׁמֵיֶיךָ בְּזֶה (בַּעַל
הַהִלּוּלָא²) בְּתוֹרָה אוֹר³, דְּבִפְרִשְׁת וַיִּגַּשׁ⁴ נֶאֱמַר גַּם בֶּן
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבְנָיו,
וְלִמָּה הַכֶּפֶל בְּתוֹרָה עֲנִין בּוֹאִים מִצְרִימָה. גַּם לְהֵבִין
הַשְּׁנוּיִים מִהֶתֶם לְהֵאָא, דְּמָזָה גּוֹפֵא מוֹבֵן דְּאֶף-עַל-פִּי
שְׁבַכְלָלוֹת הַכֶּפֶל כָּאן אוֹתוֹ הָעֲנִין שְׁכָבֵר נֶאֱמַר בְּפִרְשֵׁת
וַיִּגַּשׁ, דָּאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, הָרִי שְׁבַכְלָלוֹי הוּא
עֲנִין אֶחָד עִם הַנֶּאֱמָר שֵׁם, עִם-כָּל-זֶה בְּפִרְשֵׁי הָרִי הֵם
חֲלוּקִים בְּעֲנִינָם, שְׁהָרִי אֶפִּילוּ מִתִּיבָה אַחַת לוֹמְדִים
כְּמָה עֲנִינִים בְּהִלְכָּה, וְכָאן יִשְׁנֵם כְּמָה שְׁנוּיִים מִהַנֶּאֱמָר
בְּפִרְשֵׁת וַיִּגַּשׁ.

וַיּוֹבֵן זֶה בְּהִקְדָּם בְּאוֹר הָעֲנִין דְּגָלוֹת מִצְרִים, דְּבַכְלָלוֹת
הוּא עֲנִין שְׁעָבוֹד מִלְכִּיּוֹת, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁵ וְעַנּוֹ
אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְלִכְן הָיָה יַעֲקֹב רָאוּי לִירֵד
לְמִצְרַיִם בְּשִׁלְשָׁלוֹת שָׁל בְּרִזָּל, אֶלָּא שְׁכַתוֹ גְּרָמָה לוֹ⁶,
שְׁלִפְעַל יֵרֵד עַל-פִּי צוּרֵי הַקֶּבֶה⁷, וְכָלשׁוֹן בַּעַל הַהִגְדָּה
אָנוּס עַל-פִּי הַדְּבַר. וְזֶה הַטַּעַם שְׁגָלוֹת מִצְרִים הוּא
שָׁרֵשׁ לְכָל הַגְּלִיּוֹת. וּמָזָה מוֹבֵן שְׁיִשְׁנֵם שְׁנֵי עֲנִינִים
בְּגָלוֹת מִצְרִים, גָּלוֹת מִצְרִים כְּפִשׁוּטָה, וּמָה שְׁהוּא שָׁרֵשׁ
לְכָל הַגְּלִיּוֹת, שְׁזָהוּ שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים שְׁבַתְּכַת מִצְרִים, הָא'
מִלְשׁוֹן מִצְרִים וּגְבוּלִים (דְּקֵאִי עַל גָּלוֹת מִצְרִים), וְהִב'
מִלְשׁוֹן מִצְר וְצָרָה (דְּקֵאִי עַל שְׂאֵר הַגְּלִיּוֹת), דְּלִכְן נִקְרָאוּ
כָּל הַמִּלְכִּיּוֹת עַל-שֵׁם מִצְרִים, עַל-שֵׁם שְׁהֵם מִצְרֹת
לְיִשְׂרָאֵל⁷, דְּהִיָּנוּ מִלְשׁוֹן צָרָה וְעִקְתָּא, וְזֶה שְׁנֶאֱמַר יֵרֵד
יִרְדְּנוּ גו'⁸ יִרְדָּה אַחֲרֵי יִרְדָּה. וּמִכָּל זֶה מוֹבֵן שְׁגָם גְּאֻלָּת
מִצְרַיִם כּוֹלֶלֶת אֶת כָּל הַגְּאֻלָּת, וְלִכְן נֶאֱמַר גַּם לְגַבִּי גְאֻלָּת מִצְרַיִם וְאֲנִכִּי אַעֲלֶךְ

(1) פרשתנו א, א. (2) אדמו"ר הזקן – נסתלק במוצש"ק דשמות כ"ג אור לכ"ד טבת תקע"ג. השייכות
דכ"ד טבת לפ' שמות – ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 33 ואילך. (3) ריש פרשתנו (מט, א). (4) מו,
ח. (5) לך טו, יג. (6) שבת פט, ב. (7) ב"ר פט"ז, ד. (8) מקץ מג, כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶעֱלֶךְ גַּם עִלְהָ⁹, שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת עִלְיוֹ אַחֵר עִלְיוֹ. וְעַד שֶׁהֶעֱלִייה מַגְלוֹת
2 מִצְרִים תִּהְיֶה טַפְלָה לְעִלְיָה הַגְּדוּלָה לְעֵתִיד לְבֹא, וּבִצְאָתָהּ בִּיִצְיָאָה
3 מִצְרִים לֹא נִתְעַלָּו אֲלָא רַק פַּעַם אַחַת, כִּי עֲלִיָּה זֹאת הַשְּׁנִית
4 רוֹמֶזֶת עַל גְּאֻלָּה הָעִתִּידָה, וְגַם בְּפִרְשָׁתָנוּ¹⁰ נֶאֱמַר וַיֹּאמֶר
5 ה' אֶל מֹשֶׁה אֲהִיָּה
6 אֲשֶׁר אֲהִיָּה, אֲהִיָּה עִמָּךְ
7 בְּצֵרָה זֹאת (גְּלוֹת וּשְׁעִבּוֹד
8 מִצְרִים), אֲשֶׁר כֹּשֶׁם שְׁאֲהִיָּה
9 עִמָּךְ בְּשִׁעְבּוֹד שָׂאֵר
10 מַלְכֵיּוֹת¹¹ (שָׂאֵר גְּלוּיּוֹת),
11 וְאַף-עַל-פִּי שְׂאֵחֵר כֶּף
12 אָמַר מֹשֶׁה לְפָנַי הַקֶּבֶ"ה
13 מַה אֲנִי מְזַכִּיר לָהֶם צָרָה
14 אַחֲרֵת דִּים בְּצֵרָה זֹאת, וְהַקֶּבֶ"ה עָנָה לוֹ יָפָה אֲמֶרְתָּ, כֹּה
15 לְהִרְאִי אֹתָם עֲכָשִׁי בְּשׁוּרָה
16 שֶׁל צָרוֹת הָעִתִּידִי(?), וְהַקֶּבֶ"ה
17 אָכֵן קִיבַל אֶת דְּבָרָיו וְעָנָה לוֹ
18 יָפָה אֲמֶרְתָּ, כֹּה תֹאמַר
19 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה
20 שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם - פַּעַם
21 אַחַת וְאֵל תֹּזְכִיר אֶת שָׂאֵר
22 הַגְּלוּיּוֹת, הֲרִי גַם מַעֲקָרָא
23 בְּתַחֲלִיל יָדַע הַקֶּבֶ"ה סִבְרָת
24 מֹשֶׁה, וְאִם כֵּן לָמָּה אָמַר
25 לְבְתַחֲלִיל ב' פַּעַמִּים (עַל
26 דְּבַר שְׁנֵי הַגְּלוּיּוֹת), אֲלָא וַיֹּאמֶר
27 רְמִזָּה בְּזֶה (בְּגִּאֻלָּת מִצְרִים)
28 לְשְׁתֵּי הַגְּאֻלּוֹת שְׁכָלוֹת
29 בְּגִאֻלָּת מִצְרִים, גְּאֻלָּת
30 מִצְרִים וְגִאֻלָּה הָעִתִּידָה,
31 אֲלָא שְׁכָלוֹת הֵיכָּה בְּזֶה
32 רַק גְּאֻלָּת מִצְרִים, וְלֹכֵן
33 אָמַר לוֹ שְׂאֵחֵר לְיִשְׂרָאֵל
34 רַק אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם -
35 פַּעַם אַחַת.
36 וְזֶה גַם מַה שֶּׁכָּתוּב¹²
37 כִּימִי צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ
38 מִצְרִים אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת,
39 דִּישָׁנָם בְּזֶה ב' פְּרוּשִׁים,
40 הָא' שֶׁהוּא רַק דְּגָמָא,
41 דְּהִינּוּ שְׁמַקִּישׁ (מִשׁוּרָה)
42 הַכְּתוּב עֲנִין גְּאֻלָּה
43 הָאַחֲרוֹנָה לְגִאֻלָּת
44 מִצְרִים¹³ שְׁכָמוּ שְׁתַּכְלִית
45 קוּשִׁי הַשְּׁעִבּוֹד שֶׁל גְּלוֹת מִצְרִים
46 הִיָּה כְּכִי לְהַכִּינָם לְקַבֵּל אֶת

גַּם עִלְהָ⁹, שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת, וּבִצְאָתָהּ בִּיִצְיָאָה מִצְרִים לֹא
נִתְעַלָּו רַק פַּעַם אַחַת, כִּי עֲלִיָּה זֹאת הַשְּׁנִית רוֹמֶזֶת עַל
גְּאֻלָּה הָעִתִּידָה, וְגַם בְּפִרְשָׁתָנוּ¹⁰ נֶאֱמַר וַיֹּאמֶר ה' אֶל
מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה, אֲהִיָּה עִמָּךְ בְּצֵרָה זֹאת, אֲשֶׁר
אֲהִיָּה עִמָּךְ בְּשִׁעְבּוֹד שָׂאֵר מַלְכֵיּוֹת¹¹, וְאַף-עַל-פִּי שְׂאֵחֵר
כֶּף אָמַר מֹשֶׁה לְפָנַי הַקֶּבֶ"ה מַה אֲנִי מְזַכִּיר לָהֶם צָרָה
אַחֲרֵת דִּים בְּצֵרָה זֹאת, וְהַקֶּבֶ"ה עָנָה לוֹ יָפָה אֲמֶרְתָּ, כֹּה
תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם - פַּעַם אַחַת,
הֲרִי גַם מַעֲקָרָא יָדַע הַקֶּבֶ"ה סִבְרָת מֹשֶׁה, וְאִם כֵּן לָמָּה
אָמַר לְבְתַחֲלִיל ב' פַּעַמִּים, אֲלָא וַיֹּאמֶר רְמִזָּה בְּזֶה לְשְׁתֵּי
הַגְּאֻלּוֹת שְׁכָלוֹת בְּגִאֻלָּת מִצְרִים, גְּאֻלָּת מִצְרִים וְגִאֻלָּה
הָעִתִּידָה, אֲלָא שְׁכָלוֹת הֵיכָּה בְּזֶה רַק גְּאֻלָּת מִצְרִים, וְלֹכֵן
אָמַר לוֹ שְׂאֵחֵר לְיִשְׂרָאֵל רַק אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם -
פַּעַם אַחַת.

וְזֶה גַם מַה שֶּׁכָּתוּב¹² כִּימִי צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרִים אֶרְאֶנּוּ
נִפְלְאוֹת, דִּישָׁנָם בְּזֶה ב' פְּרוּשִׁים, הָא' שֶׁהוּא רַק
דְּגָמָא, דְּהִינּוּ שְׁמַקִּישׁ הַכְּתוּב עֲנִין גְּאֻלָּה הָאַחֲרוֹנָה
לְגִאֻלָּת מִצְרִים¹³, וְהַב' שֶׁבְּגִאֻלָּת מִצְרִים הִיָּתָה כְּכִי
כְּלוּלָה גַם הַגְּאֻלָּה הָעִתִּידָה¹⁴. דְּהִנּוּ אִיתָא בְּזֶה¹⁵ כִּימִי
צִאֲתָךְ גו' כִּיּוֹם מִבְּעִי לִיָּה דְּהָא בְּחֹד זִימְנָא נִפְקוּ, וְכֵן
בְּזִכְרֵת גְּאֻלָּת מִצְרִים כְּתִיב¹⁶ לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צִאֲתָךְ
מֵאֶרֶץ מִצְרִים, וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר כִּימִי לְשׁוֹן רַבִּים. אָף
הָעֲנִין הוּא¹⁷, דְּהִנּוּ מִזְמַן יִצְיָאָה מִצְרִים עַד הַגְּאֻלָּה
הָעִתִּידָה לְבֹא בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, הֵם יָמֵי צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ
מִצְרִים, וְלֹכֵן אָמַר כִּימִי לְשׁוֹן רַבִּים, וְאַרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת
קָאִי עַל הַגְּלוּיָה דְּגִאֻלָּה הָעִתִּידָה לְבֹא בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ
אָמֵן, הֲרִי שְׁכָאֲשֶׁר תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה הָעִתִּידָה, אָזִי תִּהְיֶה
הַשְּׁלָמוֹת דִּיִּצְיָאָה מִצְרִים, וּבְדִגְמָתָהּ הָעֲנִין דְּאֵלָה מִסְּעִי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרִים, מִסְּעִי לְשׁוֹן רַבִּים,
וּכְתִיב אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרִים, וְהֲרִי מֵאֶרֶץ מִצְרִים הוּא
(9 ויגש מו, ד. 10) ג, יד. 11) ברכות ט, ב. הובא בפרש"י עה"פ.
(12 מיכה ז, טו. 13) תו"א ריש פרשתנו (מט, א). 14) ד"ה כימי
צאתך תש"ח רפ"ב (סה"מ תש"ח ע' 164). 15) ח"ג קעו, א. 16) פ'
ראה טז, ג. 17) רד"ה כימי צאתך הג"ל (סה"מ תש"ח ע' 159).

47 התורה לאחר מכן, כמו שכתוב "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
48 האלוקים על ההר הזה", כך גם בגאולה העתידה, שענין אריכות הגלות המר
49 הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות טעמי התורה שיתגלו לעתיד לבוא, וְהַב'
50 שֶׁבְּגִאֻלָּת מִצְרִים הִיָּתָה כְּכִי כְּלוּלָה גַם הַגְּאֻלָּה הָעִתִּידָה
51 שֶׁבְּגִאֻלָּת מִצְרִים הִיָּתָה כְּכִי גְלוּמִים
52 נִתְּנָה כּוֹחַ וּפְתִיחַת הַצִּינּוֹר לְעִנִּין
53 הַגְּאֻלָּה בְּכָלִל, וְלַעֲנִין הַגְּאֻלָּה
54 הָעִתִּידָה בְּפִרְשָׁתָהּ¹⁴. דְּהִנּוּ
55 אִיתָא [=מובא] בְּזֶה¹⁵
56 כִּימִי צִאֲתָךְ גו' מִדִּיק הִזְהָר
57 כִּיּוֹם מִבְּעִי לִיָּה דְּהָא
58 בְּחֹד זִימְנָא נִפְקוּ לְכַאוּרָה
59 הִיָּה צִרִיךְ לְהִיטֵב כְּתוּב "יום"
60 לְשׁוֹן יָחִיד, שֶׁהִיָּה בְּיוֹם אַחַד (ט"ו)
61 בְּנִיסָן) יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְכֵן
62 בְּזִכְרֵת גְּאֻלָּת מִצְרִים
63 כְּתִיב¹⁶ לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת
64 יוֹם צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרִים,
65 וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר כִּימִי
66 לְשׁוֹן רַבִּים. אָף הָעֲנִין
67 הוּא¹⁷, דְּהִנּוּ כָל הַיָּמִים
68 מִזְמַן יִצְיָאָה מִצְרִים (ט"ו)
69 נִסָּן בְּשָׁנָה הַהִיא) עַד הַגְּאֻלָּה
70 הָעִתִּידָה לְבֹא בְּמַהְרָה
71 בְּיָמֵינוּ אָמֵן, הֵם יָמֵי
72 צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרִים,
73 וְלֹכֵן אָמַר כִּימִי לְשׁוֹן
74 רַבִּים, וְאַרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת
75 קָאִי [=מובא] עַל הַגְּלוּיָה
76 דְּגִאֻלָּה הָעִתִּידָה לְבֹא
77 בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, הֲרִי
78 שְׁכָאֲשֶׁר תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה
79 הָעִתִּידָה, אָזִי תִּהְיֶה
80 הַשְּׁלָמוֹת דִּיִּצְיָאָה מִצְרִים
81 עַד שֶׁהַנְּפִלְאוֹת בּוֹמֵן הַגְּאֻלָּה
82 הָעִתִּידָה יִהְיֶה שְׁלָא בְּעֶרְךָ לְנִיסָם
83 וְהַנְּפִלְאוֹת שֶׁהִיָּה בְּעֵת יִצְיָאָה
84 מִצְרִים, וּבְדִגְמָתָהּ הָעֲנִין
85 דְּאֵלָה מִסְּעִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
86 אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרִים,
87 מִסְּעִי לְשׁוֹן רַבִּים אָף
88 שֶׁהִצִּיאָה מִמִּצְרַיִם כְּפִשׁוּטָה
89 הִיָּתָה רַק מִסַּע אַחַד, הַמִּסַּע
90 מִרְעַמְסָה לְסוּכּוֹת, וּכְתִיב
91 אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרִים,
92 וְהֲרִי מֵאֶרֶץ מִצְרִים הוּא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רק יציאה ונסיעה הראשונה¹⁸, אף הענין הוא דכל זמן
2 שלא הגיעו למסע האחרון השלימות של היציאה ממצרים (היציאה
3 הגמורה מכל המצרים שתהיה רק בכיאת משיח) שהוא מרחב האמתי,
4 עדן לא נשלם הענין דיציאת מצרים וכל מסעי ישראל עד הגאולה
5 השלימה וכללות ונקראות על

6 שם המסע מארץ מצרים (מלשון 7 מיצר וגבול) "אלה מסעי בני 8 ישראל אשר יצאו מארץ 9 מצרים", וכמו כן הוא גם 10 בענין כימי צאתך גו', 11 דמזה מובן שגאלת 12 מצרים הרי היא כלולה 13 בגאלה העתידה שגאולה 14 העתידה תהיה שלימות היציאה 15 ממצרים, ולאידך גיסא 16 ומצד שני אומרים שמיד 17 ביציאת מצרים כבר 18 היתה כלולה והיא הנתינת 19 כוח להגאלה העתידה, 20 ועד שאומרים על-זה, 21 דאגלמא – אילו לא חטאו 22 ישראל היתה משה 23 מכניסם לארץ ישראל¹⁹, 24 ואזי היתה הגאלה 25 השלמה שאין אחריה 26 גלות, המורם מכל 27 האמור הוא, שמיד 28 בגאלת מצרים כבר היתה 29 כלולה הגאלה העתידה. 30 וכן לעתיד לבא תהיה 31 כלולה גם גאלת מצרים, 32 שזהו בדגמת ענין 33 המצות, שיש בהם גם כן 34 ההתפללות זו מזו, ולכן 35 כל העוסק במצוה פטור 36 מן קיום של המצוה 37 אחרת²⁰, מפני שעל-ידי- 38 זה (המצוה שעוסק בה כעת) 39 ממשיך גם ההמשכה 40 שעל-ידי המצוה האחרת 41 כו'²¹, וכל החלוק הוא 42 רק מהו העקר ומהו 43 הטפל, ועל-דרך-זה הוא 44 גם בענין גאלת מצרים 45 וגאלה העתידה, שהם 46 כלולים זו מזו, וכל

החלוק הוא מהו העקר ומהו הטפל וכמבאר הענין בגמרא
ברכות²².
ובזה יובן מה שכתוב ב'תורה אור'²³ ששתי הירידות הנ"ל
בפרשת ויגש ודפרשת שמות, הנה ירידה הראשונה היא

רק יציאה ונסיעה הראשונה¹⁸, אף הענין הוא דכל זמן
שלא הגיעו למסע האחרון שהוא מרחב האמתי, עדן
לא נשלם הענין דיציאת מצרים, וכמו כן הוא גם בענין
כימי צאתך גו', דמזה מובן שגאלת מצרים הרי היא
כלולה בגאלה העתידה, ולאידך גיסא אומרים שמיד
ביציאת מצרים כבר היתה כלולה הגאלה העתידה, ועד
שאומרים על-זה, דאגלמא חטאו ישראל היתה משה
מכניסם לארץ ישראל¹⁹, ואזי היתה הגאלה השלמה
שאין אחריה גלות, המורם מכל האמור הוא, שמיד
בגאלת מצרים כבר היתה כלולה הגאלה העתידה. וכן
לעתיד לבא תהיה כלולה גם גאלת מצרים, שזהו
בדגמת ענין המצות, שיש בהם גם כן ההתפללות זו
מזו, ולכן כל העוסק במצוה פטור מן המצוה²⁰, מפני
שעל-ידי-זה ממשיך גם ההמשכה שעל-ידי המצוה
האחרת כו'²¹, וכל החלוק הוא רק מהו העקר ומהו
הטפל, ועל-דרך-זה הוא גם בענין גאלת מצרים
וגאלה העתידה, שהם כלולים זו מזו, וכל החלוק הוא
מהו העקר ומהו הטפל וכמבאר הענין בגמרא ברכות²².
ובזה יובן מה שכתוב ב'תורה אור'²³ ששתי הירידות
הנ"ל בפרשת ויגש ודפרשת שמות, הנה ירידה
הראשונה היא בבחינת אותיות המחשבה, וירידה הב'
היא באותיות הדבור, וכן הוא בהעליות דיציאת
מצרים, שהם שתי העליות דדבור ומחשבה, דלכאורה
סותר זה למה שכתוב לפני-זה, ששתי העליות הם
גאלת מצרים וגאלה העתידה, וכאן הרי שתי העליות
הם ביציאת מצרים גופא. אמנם על-פי הנ"ל דגאולה
העתידה כבר היתה כלולה בגאלת מצרים יובן, דהנה
בכללות כבר היו בגאלת מצרים גופא שתי העליות
דמחשבה ודבור, אמנם בפרטיות יותר, הנה דבור קאי
על גאלת מצרים, ומחשבה קאי על גאולה העתידה,

(18) לקו"ת מסעי פח, ג. (19) ראה נדרים כב, ב. שמו"ר רפ"ב. ועוד.
(20) סוכה כה, סע"א, סוטה מד, ב. (21) סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך
תרס"ו ס"ע סח. ד"ה לסרבה המשרה ה'ש"ת (סה"מ קונטרסים ח"ב
תלה, ב). וראה צפע"נ כללי התורה ומצוות ערך עוסק במצוה כו'.
(22) יב, ב. (23) פרשתנו נ, א.

47 החלוק הוא מהו העקר ומהו הטפל וכמבאר הענין בגמרא
48 ברכות²².
49 ובזה יובן מה שכתוב ב'תורה אור'²³ ששתי הירידות הנ"ל
50 בפרשת ויגש ודפרשת שמות, הנה ירידה הראשונה היא
51 (בכוח והעלם) בבחינת
52 אותיות המחשבה,
53 וירידה הב' היא (בפועל
54 ובגילוי) באותיות הדבור
55 וכפי שמבאר בחסידות
56 במקומות רבים שאף שאותיות
57 המחשבה הן גילוי יותר נעלה
58 של הנפש, שהרי אותיות
59 המחשבה הוא גילוי פנימיות
60 השכל והמידות לאדם בינו לבין
61 עצמו ואינו מתגלות לזולתו, מכל
62 מקום מאחר שאותיות המחשבה
63 הן בכלל הגילוי הרי שזו היא
64 כבר ירידה מעצמות נפשו של
65 אדם. אמנם אותיות הדבור
66 מעלימות עוד יותר על פנימיות
67 האדם ומגלות רק את חיצוניותו
68 אל הזולת. הרי שאותיות הדבור
69 הן ירידה גדולה יותר, וכן
70 הוא בהעליות דיציאת
71 מצרים, שהם שתי
72 העליות דדבור ומחשבה,
73 דלכאורה סותר זה למה
74 שכתוב לפני-זה, ששתי
75 העליות הם גאלת מצרים
76 וגאלה העתידה, וכאן
77 (ב'תורה אור') הרי מוסבר
78 ששתי העליות הם
79 ביציאת מצרים גופא.
80 אמנם על-פי הנ"ל
81 דגאולה העתידה כבר
82 היתה כלולה בגאלת
83 מצרים יובן, דהנה
84 בכללות כבר היו בגאלת
85 מצרים גופא שתי
86 העליות דמחשבה (בכוח
87 והעלם) ודבור (בפועל
88 ובגילוי), אמנם בפרטיות
89 יותר, הנה דבור קאי
90 על גאלת מצרים,
91 ומחשבה קאי [=מוסב] על
92 גאולה העתידה, כמבאר

ביאור בדרך אפשר

1 ב'לקוטי תורה' 24 בְּהִפְרֹשׁ בֵּין גְּאֻלַּת מִצְרַיִם (בקיעת הים)
2 לְגַאֲלָה הָעֵתִידָה בקיעת הנהר, דְּבַגְאֲלָה הָעֵתִידָה נֶאֱמַר 25 וְהִנִּיף
3 יָדוֹ עַל הַנָּהָר, שֶׁהוּא נָהָר פָּרָת, דְּקָאִי [=מוסב] עַל בְּחִינַת
4 הַבִּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַחְשָׁבָה שְׁלֹמְעֵלָה מִהַדְּבֹר, וּבִזְהָ
5 תִּהְיֶה הַבְּקִיעָה שְׁלֵעֲתִיד

6 לבוא תתגלה דרגת האלקות
7 שלמעלה מבחינת המחשבה,
8 הֵינִי שֶׁתִּתְגַּלֶּה בּוֹ בְּנֵהָר
9 לְמַעַל מִבְּחִינַת הַבִּינָה,
10 וּמִשּׁוּם-זֶה וְהִפָּהוּ
11 לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִגִּילוּ
12 שְׁלֹמְעֵלָה מִבִּינָה יוֹמֶשֶׁךְ גַּם
13 לַמִּטָּה מִמֶּנָּה 25, מִה-שְּׁאִין
14 כֵּן בְּגֻלַּת מִצְרַיִם הֵיטָה
15 קָרִיעַת יָם סוּף, דִּים סוּף
16 הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת
17 דְּאֶצִּילוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת
18 דְּבֹר הָעֲלִיָּן (כלשון הקדמת
19 תיקוני זוהר: 'מלכות פה',
20 שספירת המלכות נמשלה לדבור
21 — פה) כְּמוֹ שֶׁהַדְּבֹר הוּא
22 סוּפָא דְּכָל דְּרָגִין [=סוף כל
23 המדרגות], וְלֹכֵן נִקְרַע הֵים
24 לִי"ב גְּזָרִים 26, דְּבִכְלָלוֹת
25 זֶהוּ עֲנִין עֲלֵמָא דְּאֶתְגַּלְיָא
26 וְעֲלֵמָא דְּאֶתְפִּסְיָא, שֶׁהוּא
27 עֲנִין יָם בְּחִינַת דִּבּוּר, בְּחִינַת
28 מַלְכוּת וְנִהָר בְּחִינַת מַחְשָׁבָה,
29 בְּחִינַת בִּינָה 27.

30 וְזֶהוּ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי
31 יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה,
32 יִרְיָה אַחֵר יִרְיָה,
33 וְכַמְבָּאָר ב'תורה אור'
34 פִּרְשֵׁת וְאֶרָא 28 וּבִשְׁעַר
35 הָאֱמוּנָה 29 דְּעֲנִין הַגְּלוּת
36 נִמְשָׁל לְעַבּוּר, דְּהִנֵּה
37 אֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל 30
38 לְמָה הוּלָד דּוּמָה כִּשְׁהוּא
39 בְּמַעֲיָ אֲמָרוּ, לְפָנֶקֶס מִקְפָּל
40 רָאשׁוֹ בֵּין בְּרַפְיוֹ כּו', וְהוּא
41 אוֹכֵל מִמָּה שְׂאֵמָּה אוֹכֵלָת
42 כּו', דְּהִנֵּנוּ שִׁישׁ לְהַעֲבֹר
43 כָּל חֲתוּף הָאֲבָרִים, אֲלָא
44 שְׂרָאשׁוֹ מִקְפָּל וּמִנָּח בֵּין
45 בְּרַפְיוֹ, שְׂאֵינִי מִשְׁמַשׁ
46 כְּלוּם, וְכֵן הוּא בְּעֲנִין

ביאור בדרך אפשר

47 הַגְּלוּת, דְּאוֹתוּתֵינוּ לֹא רָאִינוּ 31, דְּהִנֵּנוּ שִׁישְׁנָה הַמְצִיאוֹת
48 דְּאוֹתוּתֵינוּ (הנהגה ניסית), אֲלָא שְׁלֹא רָאִינוּ שְׁאִין אֲנוּ רואים את
49 האותות, וְהַעֲנִין בְּעַבּוּדָה הוּא שִׁישׁ לוֹ הָאֱמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת,
50 דְּאִין הִישׁ עוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ, וְאַתָּה מַחֲיָה אֶת כָּלָם 32, אֵל
51 תִּקְרִי מַחֲיָה אֲלָא

52 מִתְּנָה 33, וְהַמְחִדֵּשׁ בְּטוּבוֹ
53 בְּכָל יוֹם תְּמִיד 34, שְׁאִין
54 הַפְּנוּהָ רַק בְּכָל יוֹם, אֲלָא
55 הַפְּנוּהָ שְׁבָכָל רַגַע מִמֶּשׁ
56 הָרִי הוּא מַחֲדֵשׁ מַעֲשֶׂה
57 בְּרָאשִׁית, וּבִלְעָדָם אִין
58 לְהֵם קִיּוֹם כָּלָל, כְּמַבָּאָר
59 הַעֲנִין בְּתַנְיָא 35, אֲבָל כָּל
60 זֶה אִינוּ מֵאִיר בּוֹ, כִּי-אִם
61 הוּא בְּהַעֲלֵם, שְׁזֵהוּ עֲנִין
62 הַגְּלוּת, אֲמָנָם בְּהַגְּאוּלָּה
63 תִּהְיֶה (בקיעת הנהר) בְּחִינַת
64 הַלִּידָה בְּחִינַת רֵאִיָּה (חכמה),
65 וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב 36 כִּי חָלָה
66 גַּם יִלְדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ,
67 הֵינִי דְּבִזְמוֹן הַגְּאוּלָּה כָּל
68 הַכַּחוֹת עוֹמְדִים אֲצִלּוֹ
69 (אצל האדם) בְּגִלּוּי (חֶסֶד)
70 הַסִּיּוּם.

וְזֶהוּ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה, יִרְיָה
אַחֵר יִרְיָה, וְכַמְבָּאָר ב'תורה אור' פִּרְשֵׁת וְאֶרָא 28
וּבִשְׁעַר הָאֱמוּנָה 29 דְּעֲנִין הַגְּלוּת נִמְשָׁל לְעַבּוּר, דְּהִנֵּה
אֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל 30 לְמָה הוּלָד דּוּמָה בְּמַעֲיָ אֲמָרוּ,
לְפָנֶקֶס מִקְפָּל רָאשׁוֹ בֵּין בְּרַפְיוֹ כּו' וְאוֹכֵל מִמָּה שְׂאֵמָּה
אוֹכֵלָת כּו', דְּהִנֵּנוּ שִׁישׁ לְהַעֲבֹר כָּל חֲתוּף הָאֲבָרִים, אֲלָא
שְׂרָאשׁוֹ מִקְפָּל וּמִנָּח בֵּין בְּרַפְיוֹ, שְׂאִינוּ מִשְׁמַשׁ כְּלוּם, וְכֵן הוּא בְּעֲנִין הַגְּלוּת,
דְּאוֹתוּתֵינוּ לֹא רָאִינוּ 31, דְּהִנֵּנוּ שִׁישְׁנָה הַמְצִיאוֹת דְּאוֹתוּתֵינוּ, אֲלָא שְׁלֹא רָאִינוּ,
וְהַעֲנִין בְּעַבּוּדָה הוּא שִׁישׁ לוֹ הָאֱמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת, דְּאִין הִישׁ עוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ,
וְאַתָּה מַחֲיָה אֶת כָּלָם 32, אֵל תִּקְרִי מַחֲיָה אֲלָא מִתְּנָה 33, וְהַמְחִדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם
תְּמִיד 34, שְׁאִין הַפְּנוּהָ רַק בְּכָל יוֹם, אֲלָא הַפְּנוּהָ שְׁבָכָל רַגַע מִמֶּשׁ הָרִי הוּא מַחֲדֵשׁ
מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית, וּבִלְעָדָם אִין לְהֵם קִיּוֹם כָּלָל, כְּמַבָּאָר הַעֲנִין בְּתַנְיָא 35, אֲבָל כָּל
זֶה אִינוּ מֵאִיר בּוֹ, כִּי-אִם הוּא בְּהַעֲלֵם, שְׁזֵהוּ עֲנִין הַגְּלוּת, אֲמָנָם בְּהַגְּאוּלָּה תִּהְיֶה
בְּחִינַת הַלִּידָה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב 36 כִּי חָלָה גַּם יִלְדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ, הֵינִי דְּכָל הַכַּחוֹת
עוֹמְדִים אֲצִלּוֹ בְּגִלּוּי (חֶסֶד הַסִּיּוּם).

(24 ד"ה והניף (צו טז, ג ואילך). ושם טו, ד. 25) ישעי' יא, טו. 26) ראה רש"י עה"פ תהלים קלה, יג. פרקי דר"א פמ"ב. מכילתא עה"פ בשלח יד, טו. 27) ראה ד"ה רפאני תקס"ח, וכן ההמשך שבד"ה להבין שרשי הדברים (סה"מ תקס"ח ח"א ע' רטורכד). 28) נה, א. הובא בביאורי זוהר להצ"צ (ח"א) פ' בשלח ע' רכא ואילך. וראה תו"ח שמות צה, ב ואילך. 29) פס"ג ואילך. 30) נדה ל, ב. 31) תהלים עד, ט. 32) נחמ"ט, ו. 33) שעהויה"א פ"ב (עז, ב). וראה פרדס שער ו פ"ח. ראשית חכמה שער הקדושה פס"ז. ועוד. 34) בברכות ק"ש. 35) שעהויה"א פ"א. 36) ישעי' סו, ח.

בס"ד. משיחות שבת פרשת שמות, י"ט טבת ה'תשמ"ח.

- תרגום מאידית -

23 נולדוסיף, שבשנה זו מודגשת וכולטת השייכות
24 יותר, כי א) על-פי השגחה פרטית נקבע הסיום
25 דמחזור הרביעי בלימוד הרמב"ם (לפי החלוקה דג'
26 פרקים ליום) – לימוד הולך ומתפשט בכל תפוצות
27 ישראל, ו"מנהג ישראל תורה הוא"13 – ליום כ"ד
28 טבת, יום ההילולא דאדמו"ר הזקן. ב) ההסתלקות
29 דאדמו"ר הזקן היתה "במוצאי-שבת קודש דשמות",
30 שבשנה זו חל ביום ההסתלקות דהרמב"ם].

31 ב) השבת שממנו מתברכים ימי ההילולא הנ"ל הוא
32 שבת פרשת שמות [ובפרט על-פי הוראת בעל
33 ההילולא14, שצריך "לחיות עם הזמן" עם פרשת
34 השבוע] – מכיון שהתוכן ד"מעשיו ותורתו ועבודתו"
35 דהרמב"ם ואדמו"ר הזקן מרומזים בפרשת15 שמות16.

36 ג. ויובן בהקדמת הביאור בתוכן (וחדוש) דפרשת
37 שמות – (התחלת ה)גאולה ממצרים:

38 בפרשיות הקודמות (בספר בראשית) מדובר אודות
39 ירידת יוסף (ואחר כך) יעקב ובניו לגלות) מצרים.
40 והגם שבפרשיות אלו נאמרה ההבטחה17 "ואלקים פקוד
41 יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת גו'", וגם
42 לפני-זה (לפני הירידה) הבטיח הקב"ה18 "ואנכי אעלך
43 גם עלה" – הרי זה רק הבטחה שאחר כך תהיה הגאולה.
44 אבל המצב שבהוה ובפועל בו מדובר בפרשיות
45 האחרונות דספר בראשית, הרי היא ירידה לגלות
46 מצרים.

47 מה-שאינ-כן בפרשת שמות, אף שבהתחלת
48 הפרשה19 מסופר אודות הגלות וקושי הגלות
49 ("ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, וימררו את
50 חייהם גו'"), מכל-מקום, מיד לאחר-יזה20 מסופרים

1 א. משבת זה, ש"מיניה מתברכין כולהו יומין"1,
2 מתברכים גם (ובעיקר) הימים המיוחדים, ימי סגולה,
3 שבשבוע הבא – כ"ף טבת2, יום ההילולא דהרמב"ם3,
4 וכ"ד טבת, יום ההילולא דאדמו"ר הזקן4.
5 בנוגע ליום ההסתלקות מבאר אדמו"ר הזקן5 (בעל
6 ההילולא דכ"ד טבת), שביום ההסתלקות של צדיק
7 "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"6
8 "מתגלה ומאיר בבחינת גילוי מלמעלה למטה . .
9 ופועל7 ישועות בקרב הארץ"; וידוע ש"הימים האלה
10 נזכרים ונעשים"8 יום ההילולא בכל שנה ושנה9,
11 ואדרבה – בכל שנה ניתוסף עליו והוספה10.

12 ומכיון ש"כולהו יומין" דהשבוע, גם ימי ההילולא
13 דכ"ף וכ"ד טבת, מתברכין מיום השבת שלפניהם –
14 הרי מובן, שהברכה שימי ההילולא מקבלים מיום
15 השבת היא יותר מהמעלה שיש בהם מצד עצמם.

16 ב. כל הענינים והמאורעות הרי הם בהשגחה
17 פרטית11 – ומזה מובן:

18 א) הקביעות דשני ימי ההילולא בשנה זו באותו
19 שבוע, ושניהם מתברכים מאותה השבת – הרי זה
20 מצד הנקודה המשותפת שביניהם. וכמדובר פעם
21 בארוכה12 בנוגע לשייכות המיוחדת שבין הרמב"ם
22 ואדמו"ר הזקן.

(1) זח"ב סג, ב. פח, א.

(2) ובפרט ש"כ"ף טבת בשנה זו חל במוצאי שבת (יום ראשון),
ומכיון שברכת שבת (בימי השבוע הבא) הוא ביתר שאת במוצאי שבת.
נוסף לזה שהיום שהוא "ערב" יומא דפגרא וכיו"ב, מושפע מהיום
שלמחרתו. בפרט לאחר חצות, שלכן במנחה דערב יו"ט אין אומרים
תחנון (או "צדקתך").

(3) שם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים ערך רמב"ם בסופו.
תולדות הרמב"ם (שנדפסו בשו"ת ברכת אברהם לר"א בן הרמב"ם)
– מכת"ר ר' דוד הנגיד נכד הרמב"ם. סדר הדורות ד"א תתקכו. וראה
לקו"ש חכ"ו ע' 26 הערה 1.

(4) "במוצש"ק דשמות כ"ג אור לכ"ד טבת" (לשון הצ"צ ב"מענה
לשון" בתחלתו. ובסוף פסקי דינים שלו בסופו). וראה בארוכה אגרות
קודש אדהאמ"צ ע' רלו ואילך. "בית רבי" ח"א פכ"ב. ועוד.

(5) אגה"ק סי' כח (קמח, א).

(6) אגה"ק סי' ז"ך (קמו, א).

(7) תהלים עד, יב.

(8) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס'
לב דוד להחיד"א פכ"ט.

(9) כמובן ממנהגי יאריצייט מדי שנה בשנה ביום ההסתלקות.
(10) כי ביום ההילולא בכל שנה ושנה נתעלה בעל ההילולא לדרגא
ועולם נעלים יותר – ראה לקו"ש שם ע' 329 הערה 15 (ועוד). וש"נ.
(11) כתר שם טוב בהוספות סק"ט ואילך. וש"נ.

(12) לקו"ש שם ע' 26 ואילך.

(13) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. מנהגים ישנים
מדורא ע' 153. ועוד.

(14) "היום יום" ב' חשון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.
(15) השייכות של הילולא דאדה"ז לפ' וארא – ראה לקו"ש ח"ו
ע' 35 ואילך. חט"ז ע' 56. חכ"א ע' 52 ואילך. חכ"ו ע' 40 ואילך.
(16) ולהעיר מלשון הצ"צ (הנ"ל הערה 4) שהסתלקות אדה"ז היתה
"במוש"ק דשמות", שבוה מודגש השייכות לפ' שמות – נתבאר
בלקו"ש חט"ז ע' 33 ואילך.

(17) ויחי נ, כד.

(18) ויגש מו, ד.

(19) א, יג"ד.

(20) ויתירה מזו, שגם הגזירה "אם בן הוא והמתן אותו גו'" היא
מצד זה שידעו שעתיד להוולד בן מושיעין של ישראל (פרש"י פרשתנו
א, טז). וע"פ המובא לקמן ס"ד – גם התחלת הסדרה שייכת לגאולה.

1 ענינים שהם קשורים להתחלת הגאולה: לידת משה
2 רבינו, מושיען וגואלן של ישראל; ציווי השליחות
3 מהקב"ה להוציא את בני ישראל מארץ מצרים²¹; וגם
4 התחלת קיום השליחות – דיבור משה ואהרן לפרעה²²
5 "כה אמר ה' אלקי ישראל שלח את עמי גו".

6 ד. והנה, מכיון שהתוכן דכל פרשה מרומז בשמה²³
7 - הרי מובן, שענין הגאולה (התוכן דהפרשה) מרומז
8 בשם הפרשה "שמות"²⁴.
9 [ולהוסיף, שהאמור לעיל (ש"שמות" מרמו
10 לגאולה) הוא על-דרך הכתוב במדרש (בהתחלת
11 הפרשה)²⁵: "ואלה שמות בני ישראל – על שם גאולת
12 ישראל נזכרו כאן"²⁶].

13 וצריך להבין: ענין השם הרי הוא לכאורה רק ענין
14 חיצוני שאינו מורה (בגילוי²⁷) על תכונות האדם
15 הנקרא בשם זה. [וכפי שרואים שישנם ריבוי אנשים
16 החלוקים בתכונותיהם (שכל ומדות וכו') ואף-על-פי-
17 כן יש להם אותו השם]²⁸. ואם כן מהו גודל העילוי
18 ד"שמות", ועד שזה מרמו על הגאולה.

19 ה. והביאור בזה, שאדרבה – היא הנותנת: זה גופא
20 שהשם אינו מורה (בגילוי) על הכחות והתכונות
21 הפרטיות של האדם הנקרא בשם זה – הרי זה בגלל
22 שהשם קשור להאדם עצמו, עצם האדם, שלמעלה
23 מכחות פרטיים.

24 כמובן גם מזה, שכשקוראים לאדם בשמו, גם
25 כשהוא עסוק ביותר, פונה הוא "בכל עצמותו" לקורא
26 אותו בשמו, כי על-ידי הקריאה בשמו "קוראים"
27 (ומגלים) לא רק את כחותיו הפרטיים, כי אם, אותו
28 בעצמו, עצם האדם.

29 ויתירה מזה: גם כשהוא במצב של התעלפות
30 רחמנא-ליצלן, שאז כל כחותיו הפרטיים (וגם החיות
31 הנמשך בגוף) הם במצב של התעלמות, הרי אחת

32 הסגולות לעוררו, היא על-ידי הקריאה בשמו²⁹. כי
33 על-ידי-זה "קוראים" ומעוררים את עצם הנפש²⁸.
34 על פי זה תובן השייכות ד"שמות" לגאולה:

35 בזמן הגלות כוחות הנשמה הם במצב של
36 התעלמות (ואז אין השגה אמיתית באלקות וחסר
37 באמיתית הענין דאהבת ה', ויראת ה', וכיוצא בזה).
38 ועד שלפעמים ההתעלמות שמצד הגלות היא כל כך,
39 שבגילוי אין רואים חילוק בין יהודי לאינו-יהודי,
40 להבדיל, שנמצא אצלו בגלות. וכפי שהיה בגלות
41 מצרים, שבחיצוניות ובגילוי היו בני ישראל בכמה
42 ענינים כמו המצריים להבדיל, ועד – ש"הללו עובדי
43 עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה"³⁰.

44 אבל, גם במעמד ומצב דהעלם והסתר הגלות, הרי
45 ה'עצם' של היהודי (נקודת היהדות) נשאר בשלימות.
46 ועל-ידי-זה ש"לא שינו את שמם"³¹, שנקראים
47 בשמותיהם (היהודיים) האמיתיים, "שמות בני ישראל"
48 – מעוררים את ה'עצם' של היהודי (הקשור עם
49 ה'עצם' של הקב"ה כביכול), ועל-ידי-זה ממהירים
50 ומביאים את הגאולה³¹).

51 ו. ובעומק יותר – שעל-ידי הגלות גופא באים
52 (לאחר הגאולה) לעליה נעלית יותר מכפי שהיה לפני
53 הגלות.

54 וגם ענין זה יובן על-פי המשל דלעיל מהתעוררות
55 האדם מהתעלפותו על-ידי הקריאה בשמו:

56 כשמדברים למישהו בזמן שכל כחותיו (שכל,
57 מדות, רצון ותענוג) הם בגלוי – רואים מיד את עניניו
58 הפרטיים. ובמילא, הרי זה מפריע לגילוי ה'עצם'
59 שלו³².

60 מה-שאינ-כן כשקוראים בשמו כשהוא במצב של
61 התעלפות, שאז כחותיו הפרטיים אינם בגילוי –
62 מורגש בזה (בקריאה זו) שקוראים לו עצמו.

63 וכמו כן הוא בנמשל:

64 בזמן שבית המקדש היה קיים, ועל-דרך-זה בזמן
65 שלפני הירידה לגלות מצרים, מכיון שאז היו הכחות

(21) ג, ו ואילך.

(22) ה, א.

(23) ראה לקר"ש ח"ה ע' 58. ועוד.

(24) ולהעיר שגם כל הספר נקרא "ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה" (בר"פ ג, ה). ובלשון הרמב"ן (ס"פ פקודי) – "ספר הגאולה".

(25) שמו"ר פ"א, ה.

(26) דנוסף לזה שהגאולה ממצרים היתה "בשביל . . . שלא שינו את שמם, ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין" (מדרש שבעה עשר 31) – הנה גם השמות עצמם (שנזכרו כאן) הם על שם גאולת ישראל.

(27) שהרי דוקא ר' מאיר הוה דייק בשמא (יומא פג, ב).

(28) ראה תו"א פרשתנו ג, ג. אה"ת פרשתנו ע' קד. רד"ה ואלה שמות פר"ת. וראה לקו"ש חט"ז ע' 37. וש"נ.

(29) להעיר מסיפורי חסידים (בשם הצדיק הר"פ מקארעץ) בטעם דשם הבעש"ט הוא ישראל (סה"מ תרס"ג (בהוספות) ע' רנא ואילך. לקר"ש ח"ב ע' 516. ועוד).

(30) ראה מכילתא בשלח יד, כח. שמו"ר פמ"ג, ת. זח"ב קע, ב. ועוד.

(31) ויק"ר פל"ב, ה. שהש"ר פ"ד, יב (א). ועוד.

(32) וכן הוא בנוגע לזה שמדברים אליו, שלהיותו מבין וכו' מה שמדברים – הדיבור, ואפילו כשקוראים את שמו, אינו מגיע להעצם שלו. משא"כ כשקוראין את שמו כשהוא בהתעלפות, זה מגיע לעצמותו, כנ"ל ס"ה.

וגם היום שבו יסיימו בעזרת ה' את לימוד ספרו
 (העיקרי) "משנה תורה":
 בהקדמתו לספר "משנה תורה" כותב הרמב"ם:
 "ובזמן הזה תקפו הצרות יתירות ודחקה השעה את
 הכל ואבדה חכמת חכמינו כו' לפיכך אותם הפירושים
 וההלכות והתשובות שחברו הגאונים כו' נתקשו
 בימינו ואין מבין עניניהם כראוי אלא מעט במספר,
 ואין צריך לומר הגמרא עצמה כו' שהם צריכים דעת
 רחבה כו'" – ולכן "ראיתי לחבר דברים המתבררים כו'
 בענין האסור והמותר והטמא והטהור עם שאר דיני
 התורה, כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא
 תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא
 פירוק".
 ולכאורה, כשלומדים ספר "משנה תורה" שבו
 העתיק הרמב"ם רק את ההלכות (שהוציא) מהגמרא
 "הבבליה והירושלמית וכו'", הרי אינו מועתק ו"חסר"
 לכאורה, השכל (והתענוג) שיש בעת לימוד הגמרא
 "הבבליה והירושלמית" גופא?
 אבל באמת ישנה מעלה בלימוד ספר "משנה
 תורה" דהרמב"ם לגבי לימוד הגמרא "הבבליה
 והירושלמית": כי דוקא על-ידי-זה שבספר "משנה
 תורה" "השמיט" הרמב"ם כל השקלא-וטריא וכו'
 ומביא רק את המסקנא, ההלכות – באים ומגיעים
 למדרגה נעלית יותר בתורה. וכמבואר בכמה מקומות⁴¹
 שהשקלא-וטריא שבתורה היא חכמתו של הקב"ה,
 מה-שאינ-כן ההלכות הם רצונו של הקב"ה, רצון
 שלמעלה מחכמה⁴².
 וזוהי שייכותו של הרמב"ם (שספרו העיקרי משנה
 תורה) לפרשת "שמות":
 נתבאר לעיל בנוגע לשם, שאף שאינו מורה ומגלה
 תכונות פרטיות (שכל וכו'), מכל-מקום, הרי הוא קשור
 לה' עצם – על-דרך-זה הוא גם בנוגע ל"משנה תורה"
 דהרמב"ם, שדווקא על-ידי-זה שהעתיק בספרו רק את
 ההלכות, הרי על-ידי לימוד הספר "לוקחים" את
 ה' עצם' דתורה, כמו שהיא "שמותיו"⁴³ של הקב"ה⁴⁴,

1 הפרטיים של הנשמה בגילוי (השגה באלקות, אהבה
 2 ויראה וכו'), היתה עבודת ה' על-פי טעם ודעת³³ –
 3 ובמילא לא התבטא הקשר העצמי שבין יהודי
 4 להקב"ה, הבא מצד עצם הנשמה.
 5 דוקא בזמן הגלות, שאין השגה (אמיתית) באלקות
 6 "אותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו יודע עד מה"³⁴ –
 7 הרי כל ענין בעבודת ה' שעושים אז, גם "דברים
 8 קטנים" כמו "לא שינו את שמם" (וכיוצא בזה) –
 9 מבטאים את הקשר העצמי שבין יהודי להקב"ה – הבא
 10 מצד עצם הנשמה.
 11 ולכן, בזמן הגאולה, שאז נתגלה עצם הנשמה
 12 שבאה לידי ביטוי בעבודה שבזמן הגלות, יתעלו
 13 ישראל למדרגה נעלית יותר מכפי שהיו לפני הירידה
 14 לגלות.
 15 ז. זהו גם אחד הביאורים בזה שדוקא לאחר
 16 ההקדמה דגלות מצרים ויציאת מצרים זכו ישראל
 17 למתן תורה ("בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
 18 האלקים על ההר הזה"³⁵) – הגם שעצם הענין דלימוד
 19 התורה היה גם לפני זה אצל האבות³⁶.
 20 שני ענינים הנ"ל שישנם אצל ישראל – (א) כחות
 21 הפרטים (שכל וכו'), (ב) עצם הנשמה – יש דוגמתם
 22 גם בתורה: (א) חכמת התורה שהיא חכמתו של
 23 הקב"ה, ו(ב) עצם התורה (כפי שקשורה עם עצמותו
 24 של הקב"ה), מה שהתורה היא "שמותיו של הקב"ה"³⁷,
 25 ועד לבחינת "שמו הגדול"³⁸.
 26 ולכן: לפני גלות מצרים, שאז האירו רק כחות
 27 הנשמה (שכל וכו') – גם התורה שלמדו אז היתה רק
 28 כפי שהיא חכמתו של הקב"ה; ועל-ידי ההקדמה
 29 דגלות מצרים ויציאת מצרים, שאז נתגלה עצם הנשמה
 30 – דוקא אז קיבלו את עצם התורה³⁹, במתן תורה⁴⁰.
 31 ח. על-פי כל הנ"ל תובן גם השייכות של הרמב"ם
 32 לפרשת שמות (ש"מיניה מתברכין" יום ההילולא שלו,

(33) ראה תו"א פרשתנו נ, ג.

(34) תהלים עד, ט.

(35) פרשתנו ג, יב.

(36) ראה יומא כח, ב. תנחומא ס"פ ויגש. ועוד.

(37) פתיחת הרמב"ן על התורה. וראה זח"ב פז, סע"א. יונת אלם פכ"ט.

(38) להעיר מהידוע שהתומ"צ (דהאבות) שלפני מ"ת ריחות היו (שהש"ר פ"א, ג) – כי רק במ"ת ניתן העצם דתורה (לקו"ת במדבר יב, ג ואילך. נת' בלקו"ש ח"ה ע' 88. ועוד).

(39) ראה תו"א פרשתנו מט, ב. שם, ד. נ, סע"ב. אוה"ת שם ע' י ואילך. קג ואילך (כרך ז) ע' ב'תפג ואילך.

(40) שאז נתגלה בחי' שמו הגדול – תו"א ואוה"ת שם.

(41) ראה אוה"ת יתרו ע' תתצ ואילך (וראה שם ע' תתצו). ד"ה ידבר אלקים תרכ"ז. המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד.

(42) ראה אגה"ק סכ"ט (קנ, ב ואילך).

(43) עפ"ז יש לומר הטעם שהרמב"ם חיבר ספרו דוקא בלשון הקודש, ולא הסכים לתרגמו בלשון ערבית (אף ששאר ספריו כתב הרמב"ם בעצמו בלשון ערבית)! – כי הוא בדוגמת לתושב"כ, שמותיו של הקב"ה, ויום תרגום התורה יונית קשה לישראל כיום שנעשה העגל (מס' סופרים פ"א ה"ז).

(44) ע"ד תושב"כ, תורת משה. ולהעיר ששמו של הרמב"ם הוא "משה", ע"ד ובדוגמת משה רבינו, וכפתגם הידוע "ממשה ועד משה

י. והנה, כשם שבזמן הרמב"ם, על-ידי ש"תקפו
הצרות וכו'" הביא לחיבור ספר "משנה תורה",
המקבץ כל הלכות התורה, שבהם נראה בגלוי ה'עצם'
(דנגלה) תורה, כנ"ל בארוכה – על-דרך-זה היה גם
בדורות שלאחר-יה, כשניתוסף בחושך הגלות, והיה
צריך לאור נעלה יותר שיוכל להאיר גם חושך כזה,
נתגלתה מדריגה יותר נעלית בתורה, החלק דסטים
דאורייתא, שעל-ידו מתחבר סטים דישראל עם סטים
דקודשא-בריך-הוא⁴⁷.
וכידוע המשל מאדמו"ר הזקן בנוגע לגילוי
החסידות⁴⁸, מבין המלך שחלה, ולא הועילו כל
התרופות, שזה עורר את המלך לקחת את האבן היקרה
שבכתר המלך (שבה תלוי כל יוקר הכתר), ולטחון
אותו ולערבו במים, על הספק אולי תיכנס טיפה אחת
לפיו של בן המלך ועל-ידי-זה יתרפא.
וגילוי זה דסטים דאורייתא בא בהדגשה יתירה
על-ידי אדמו"ר הזקן, בתורת חסידות חב"ד – שגילה
רזין דאורייתא, ועד לרזין דרזין, באופן
ד"יתפרנסון"⁴⁹, בהבנה והשגה.
וה"חידוש" שבזה, שאף-על-פי שפנימיות התורה
נתלבשה בשכל, ועד שגם השכל דנפש הבהמית יכול
להשיגה, מכל-מקום, נשארה פנימיות התורה עם כל
המעלות שבזה.
ועל-פי-זה יש לבאר השייכות דאדמו"ר הזקן (בעל
ההילולא דכ"ד טבת) לפרשת שמות – כי גם הגילוי
דחסידות חב"ד הוא בדוגמת קריאה בשם:
כי על-ידי הקריאה בשם נפעל ב' ענינים: שנמשך
עצם הנפש, והמשכה זו באה בכוחות פרטיים, שכל
וכו'.
וכמו כן הוא בנוגע לחסידות חב"ד שיש בה ב'
המעלות⁵⁰: סטים דאורייתא המקשר סטים דישראל עם
הסטים דקודשא-בריך-הוא, וביחד עם זה הרי זה בא
ונמשך גם בכוחות הגלויים של היהודי, ועד שזה פועל
(לא רק על הנפש האלוקית, אלא) גם על הנפש
הבהמית כנ"ל.

1 ועד לבחינת "שמו הגדול"⁴⁵.
2 ויש לומר, שזהו גם הטעם הפנימי שספר "משנה
3 תורה" להרמב"ם הוא באופן ש"כל הדינין גלויין לקטן
4 ולגדול כו"⁴⁶ – דלא כ"הפירושים וההלכות
5 והתשובות שחברו הגאונים" ש"אין מבין עניניהם
6 כראוי אלא מעט במספר", ומכל-שכן "הגמרא עצמה
7 הבבליית והירושלמית וכו' שהם צריכין דעת רחבה"
8 כי, מכיון שבספר "משנה תורה" ישנו (בגילוי) ה'עצם'
9 של התורה, הרי זה שייך לכל אחד ואחד מישראל
10 "לקטן ולגדול", כי ה'עצם' דתורה קשור עם עצם
11 הנשמה, שישנה בכל אחד ואחד מישראל.
12 ט. שייכות נוספת של הספר "משנה תורה"
13 להרמב"ם לפרשת "שמות":
14 נוסף על זה שעל-ידי הקריאה בהשם מעוררים עצם
15 הנפש, שלכן פועלת הקריאה גם במצב של התעלפות
16 ר"ל, שאז ישנו רק עצם הנפש בלי ההתפשטות כו' –
17 יש עוד ענין בזה, שההתעוררות דעצם הנפש שנמשך
18 על-ידי הקריאה בשם, היא באופן כזה, שהחיות
19 הנמשך מעצם הנפש פועל גם על הכוחות הפרטיים
20 (שכל, מדות וכו'), כנראה במוחש שכשהאדם מתעורר
21 על-ידי הקריאה בשם, שבים אליו גם הכוחות
22 הפרטיים כו'.
23 ועל-דרך-זה הוא גם בנוגע לספר "משנה תורה"
24 להרמב"ם: בוסף לזה שעל-ידי לימודו "לוקחים" את
25 'עצם' התורה שלמעלה משכל והשגה כנ"ל – יש
26 בלימוד הרמב"ם עוד מעלה, שסוף סוף הרי זה מוסיף
27 גם בהבנה והשגה. וכפי שרואים בפועל, שכשלומדים
28 הסוגיות בש"ס (מקור הרמב"ם), לאחר הלימוד
29 ברמב"ם, ניתוסף בלימוד הסוגיות עמקות יתירה.

לא קם כמשה" (שם הגדולים להחיד"א ערך ר' משה גאון. ובכ"מ.
וראה אגרות קודש אדה"ז ס"ו"ס לד), וכשם ש"תורה צוה לנו משה",
כל התורה כולה, כן הוא בנוגע לתושבע"פ כולה ע"י משה בן מיימון,
כמ"ש בהקדמתו "לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם
קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה
שבעל פה כולה".

(45) שם הוי' שנתגלה בעת מ"ת (תו"א פרשתנו מט, ג ואילך), שם
הנעצם (כ"מ הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שער יט. מו"נ ח"א פס"א ואילך.
עיקרים מאמר ב' פכ"ח. וראה מקומות שבהערה 28), שהלכה הוא
משם הוי', ו"הוי' עמו שהלכה כמותו" (סנהדרין צג, ב). למעלה
משקו"ט שבתורה שהוא משם אלקים (וראה מקומות שבהערה 41).
ולהעיר שהתחלת ספר הרמב"ם היא "סוד היסודות ועמוד החכמות"
ר"ת דשם הוי' (סדר הדורות ושם הגדולים שבהערה 3 – בשם ר' דוד
הנגיד נכד הרמב"ם).
(46) לשון הרמב"ם בהקדמתו הנ"ל.

(47) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ועוד.
(48) "התמים" חוברת ב' ע' מט [עב, א]. חוברת ח' ע' נ [תא, ב]
ואילך. נדפס גם באגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שכו ואילך.
(49) לשון התקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת ה'מקדש מלך' לספרו.
כסא מלך לתקו"ז שם. ועוד.
(50) ועד"ז הוא בהשו"ע דאדמו"ר הזקן, "הלכות (עצם התורה
כנ"ל ס"ח), וביחד עם זה) בטעמיהן" (הקדמת בני הגאון המחבר).

וּיש לומר, מהדוגמאות על גודל העילוי והחידוש
שנפעל על-ידי ה"ליקוט" (אף-על-פי שהענינים כבר
ישנם קודם) – מה שכתוב בהפטרות פרשתנו (סיום
וחותם הסדרה) "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
ישראל"⁵⁸: מובן בפשטות גודל העילוי והחידוש
שייעשה בבני ישראל על-ידי תלוקטו. . בני ישראל;
ומזה מובן שעל-דרך זוה בנוגע לכל ליקוט אמיתי
(שנעשה כראוי וכו')⁵⁹.
וּיש לומר - כיון שכל הענינים נמשכים על-ידי
תורה – הרי על-ידי לימוד בספרים שהם "מלקט" כל
עניני תורה
ספר משנה תורה ש"מקבץ" (מלקט) כל הלכות
דנגלה דתורה, וספר לקוטי אמרים (תניא) המלקט כל
ענינים עיקריים ויסודיים של פנימיות התורה⁶⁰ -
מקברים וממהרים את קיום היעוד "ואתם תלוקטו
לאחד אחד בני ישראל".
יב. ויהי-רצון, שבעמדנו בשבת ש'מינה מתברכין'
ימי ההילולא דהרמב"ם ואדמו"ר הזקן, ועל-אחת-
כמה-וכמה בימי ההילולא גופא, יקבל כל אחד ואחד
החלטות טובות על-מנת לקיימם בפועל, ללכת "בדרך
ישרה אשר הורנו מדרכיו כו"⁶¹, דהרמב"ם ואדמו"ר
הזקן.
מתחיל מלימוד תורתם, ובמיוחד – ספר הלכות
שלם: ספר "משנה תורה" להרמב"ם, ובפרט שבכ"ד
טבת מסיימים מחזור הרביעי דלימוד הספר, ומתחילים
הלימוד מחדש, הרי זה הזדמנות לכל אחד ואחד

1 יא. ויש להוסיף בשייכות הנ"ל בין הרמב"ם
2 לאדמו"ר הזקן:
3 מהענינים בהם נראית שייכות וצד השווה בין ספר
4 התניא (ספרו העיקרי ופנימיות התורה של אדמו"ר
5 הזקן⁵¹) עם ספר משנה תורה (ספרו העיקרי של
6 הרמב"ם) – ששניהם "ליקוט":
7 ספר התניא נקרא "לקוטי אמרים", כיון שהוא
8 "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון
9 נשמתם-עדן"⁵²; וגם ספר משנה תורה "מקבץ (מאסף,
10 מלקט) לתורה שבעל פה כולה"⁵³.
11 ואף-על-פי שה"ליקוט" (ו"קבוצ") הוא מענינים
12 שכבר נמצאים – אבל מובן בפשטות, שעל-ידי-זה
13 שהרמב"ם קיבץ כל הלכות התורה (המפוזרים
14 במקומות שונים) וסדרם בסדר מסודר, באופן "שתהא
15 תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל" – על-ידי-זה
16 גופא⁵⁴, נוסף "חידוש" בהלכות מכפי שהיו לפני כן.
17 נוסף על – וגם זה עיקר – שהוא לא הכניס כמה
18 וכמה מאמרי רבותינו ז"ל ב"מקבץ לתורה שבעל-פה"
19 – והרי זה חידוש עיקרי.
20 ועל-דרך-זה בנוגע לספר לקוטי אמרים, על-ידי-זה
21 שאדמו"ר הזקן ליקט ה"אמרים" (שהיו "מפי ספרים
22 ומפי סופרים") וסדרם בסדר מסודר, שיתאימו לכל בני
23 ישראל באופן ד"קרוב"⁵⁵. . מאד בפיך ובלבבך
24 לעשותו⁵⁶ – על-ידי-זה גופא⁵⁷, נוסף "חידוש"
25 ב"אמרים" מכפי שהיו לפני כן.
26 נוסף, על-דרך הנ"ל, שכמה "אמרים" לא הכניסם
27 ב"לקוטי אמרים".

(58) ישע"י כז, יב.

(59) ועד"ז בנוגע הספר תורה אור שהוא "לקוטי אמרים"
(דאדמו"ר הזקן) "על סדרי פרשיות התורה. . לחנוכה ולפורים וכו'"
(נוסח ה"שער" שנערך ע"י הצמח צדק), דע"י שנלקטו כל המאמרים
העיקריים *דאדמו"ר הזקן "על פרשיות התורה וכו'" (ובאופן מסודר
וכו', לפי הסדר שסידר הצ"צ) – ניתוסף בהם "חידוש".
ועאכ"כ בנוגע חלק השני של הספר תו"א שנקרא בשם "לקוטי
תורה", שהטעם על זה שנקרא בשם זה (עם היותו חלק השני דספר
תו"א) הוא כמסופר באגה"ק דכ"ק מו"ח אדמו"ר * "שהחלק השני
נרפס יחד עם ביאוריו והגהותיו של רבינו הצמח צדק ונקרא בשם
לקוטי תורה" – וי"ל דהיינו, שהשם "לקוטי תורה" קשור עם
הביאורים וההגהות שנתוספו בו.
(60) לא רק ה"עצות בעבודת ה'" (הקדמת התניא ד, א), אלא גם
הענינים היסודיים בידעת ה' (יחוד ואמונה) – שהרי "לקוטי אמרים
. . מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים כו'" קאי גם על חלק שני שבתניא
(ראה תניא עה, ב).
(61) אגה"ק סי' ז"ך.

(51) שלכן נקרא בשם "בעל התניא והשו"ע" – כי שני ספרים אלו
הם ספריו העיקריים (תניא – בפנימיות התורה, ושו"ע – בנגלה
דתורה).
(52) "שער" התניא. וראה גם בהקדמה (ד, א).
(53) ולהעיר שזהו גם במשנה דרבנו הקדוש ש"קבץ כל השמועות
כו' בכל התורה כולה וחבר מהכל ספר המשנה" (הקדמת הרמב"ם
לספרו).
(54) דנוסף על ה"חידוש" שבספר משנה תורה ע"י שנעתק בו רק
(אלו) ההלכות (בלי השקו"ט) כנ"ל ס"ח – וכן ה"חידוש" שבספר
התניא, שה"אמרים" נתלבשו בשכל, חב"ד, כנ"ל ס"י – יש חידוש גם
בהלכות וה"אמרים" עצמם, ע"י שנלקטו ונקבצו בסדר מסודר,
כבפנים.
(55) נציבים ל, יד.
(56) לשון אדה"ז ב"שער" התניא.
(57) ראה לעיל הערה 54.

- 1 להצטרף ללימוד (וגם אלו שכבר משתתפים בזה – בקיום המצוות בהידור, וגם – בהפצת היהדות 7
2 להוסיף בחיות חדש ובעומק יותר וכו'); והמעיינות חוצה. 8
- 3 ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן. וכל זה יהיה הכנה קרובה לקיום היעוד (שבו 9
4 וגם – ספרי החסידות של אדמו"ר הזקן, ספר מסיים וחותם הרמב"ם את ספרו) "מלאה הארץ דעה 10
5 התניא, "תורה אור", ו"לקוטי תורה" וכו'. את הוי' כמים לים מכסים" 63, בגאולה האמיתית 11
6 ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" 62 – הוספה והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש. 12

(62) קידושין מ, ב.

(63) ישע"י יא, ט.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד טבת, תשי"ז
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה יונה שי
שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מח' טבת נוסף על הידיעות מן הצד אודות פעולותיו ומהם שהשתדל לנצל את ההתעוררות הכללית בתוככי בני ישראל אשר באה"ק ת"י לקוב"ה לתורתו ומצותיו, ובדאי לא יסתפק בזה וירבה ככל האפשר, כי הרי זוהי דרישת השעה ומשפיעים הצלחה מופלגה מלמעלה (אלא שבעוה"ר אין אנ"ש מנצלים אותה), וכנראה שכל העושה וכל פעולה מצליחים באופן בלתי משוער מראש, ואפשר יצליח ג"כ לעורר את אנ"ש שסו"ס יתחילו גם הם בפעולות כהנ"ל, זאת אומרת אויפטאן אין פועל, ולא לצאת באסיפות שקלא וטריא והחלטות, ומובטחני שאז יצליחו גם הם וכנ"ל באופן בלתי משוער.

בעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לתוכן כתבו. ובמ"ש שדבר עם פב"פ ע"ד לימוד התניא, וענה אז דאס איז א אלטע מחלוקת, לפלא שאין מי שישביר להנ"ל אשר אותם שחלקו לפני מאתים שנה אמרו טעמם גלוי שחוששים הם שלא יתמעט עי"ז בעניני יר"ש וכו', ובזמן שעבר מאז וביחוד בדורנו זה, רואים במוחש אשר אדרבה זהו מוסיף ומחזק ביראת שמים, בהידור בקיום המצות כו' וכו' והרי הם ראו זה במוחש במדינתם לפנים ורואים זה במוחש גם באה"ק ת"י, וק"ל.

ויה"ר שסו"ס יצליח בכל מקום לפי ערך המקום, זאת אומרת אצל פב"פ שלא יתנגד ואצל פב"פ שגם יסייע ואצל פב"פ שגם בעצמו יתחיל בלימוד, והרי כבר ידוע ומפורסם פסק בית דין של מעלה (נעתק בספר קיצורים והערות לתניא עמוד קכ"ב בסופו) אשר בגלל המסירות נפש הלזו - של רבנו הזקן - על תורת החסידות פסקו בבית דין של מעלה אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהי' יד מקושריו וחולכי בעקבותיו על העליונה.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

לקוטי שיחות פרשת שמות כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

21 את משה ליאור¹⁷ ו"כיוון שהושלך משה למים אמרו כבר
22 מושלך מושיען במים ("ולא יחפשו אחריו"¹³) מיד בטלו
23 הגזירה¹⁸ – על-ידי כך התבטלה הגזירה על "כל הבן
24 הילוד היאורה תשליכוהו".
25 כל הענינים בתורה מדויקים לחלוטין, ומובן, ששני
26 ה"ביטולים" שנפעלו בקשר ל"השלכת" משה ליאור – (א)
27 ביטול ה'עבודה-זרה' שבנילוס (ב) ביטול גזירת "כל
28 הבן..." – קשורים זה לזה, ושניהם קשורים למשה –
29 מושיען של ישראל.

ג.

תכלית הגזירה - ההשלכה לנילוס

30 הדבר יובן על-ידי הסבר על המשמעות הפנימית של
31 הגזירה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו". מכך שהתורה
32 אינה מסתפקת בסיפור הכללי על גזירת פרעה "אם בן הוא
33 והמיתן אותו"¹⁹, אלא מפרטת גם את אופן ביצוע הגזירה²⁰
34 "היאורה תשליכוהו", מובן, שאין זה סתם פרט בגזירת
35 פרעה, או פרט המסביר את הסיבה לגזירה (שמפני ש"ראו
36 שמושיען של ישראל במים הוא נידון"²¹, גזר ש"כל הבן
37 הילוד היאורה תשליכוהו"), שהרי מה מוסיפה הידיעה על
38 פרט זה?
39 אלא זהו ענין עיקרי בגלות מצרים, ובכך מתבטאת
40 המשמעות הכללית של גלות מצרים.
41 ההסבר לכך הוא: תכליתה של גזירת פרעה היא
42 "היאורה תשליכוהו" – ההשלכה לנילוס²² – ל'עבודה-זרה'

א.

הסתירה בפסוקים לגבי מקום הנחת התיבה, ויישובה

1 את הפסוק¹ "ותשם בסוף על שפת היאור" מתרגם
2 אונקלוס²: "על כף נהרא". מכך מובן שיוכבד לא הניחה
3 את ה"תיבת גמא" עם משה ביאור עצמו, אלא בחוף,
4 ביבשה³ שליד היאור.
5 אבל מן ההמשך נראה, שהתיבה לא נמצאה על "שפת
6 היאור", אלא ב"סוף" שבתוך היאור⁵, ואף נאמר בפסוקים⁶
7 שבהמשך "ותקרא שמו משה... כי מן המים משיתהו".
8 הרוגוצ'ובי מסביר⁷: יוכבד לא רצתה להציל את משה
9 על-ידי הנחת התיבה ביאור, מפני ש"הם היו עובדים
10 לנילוס"⁸, בהתאם להלכה⁹, שאסור להשתמש בעבודה-
11 זרה אפילו לצורך הצלה, ולכן "ותשם בסוף על שפת
12 היאור". אך כאשר "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור"¹⁰,
13 והכוונה היא "שירדה לרחוץ מגלולי אביה"¹¹, היא בטלה
14 בכך את ה'עבודה-זרה'¹² "ושוב באתה התיבה בתוך
15 היאור".

ב.

שני ה"ביטולים" בקשר ל"השלכת" משה ליאור

16 במדרש¹³ נאמר: "ולמה השליכו אותו ביאור כדי
17 שיהיו חושבין האסטרולוגין שכבר הושלך למים ולא
18 יחפשו אחריו" – הגזירה על "כל הבן הילוד היאורה
19 תשליכוהו"¹⁴ נקבעה מפני שהאסטרולוגים ראו ש"מושיען
20 של ישראל במים הוא נידון"¹⁵. לפיכך¹⁶ "השליכה" יוכבד

(רמ"א שם) – ראה לקמן בפנים ס"ג-ד.

(10) פרשתנו שם, ה.

(11) סוטה יב, ריש ע"ב. וש"נ. תנחומא פרשתנו ז. שמו"ר עה"פ.

(12) ראה גם ש"ך עה"ת עה"פ.

(13) שמו"ר פ"א, כא.

(14) פרשתנו א, כב.

(15) שמו"ר שם, כד. סוטה יב, ב.

(16) ראה גם בחיי ואלשיך כאן. פי' מהרז"ו לשמו"ר פ"א, כא.

(17) ופליג על התרגום וכו' ד"שפת היאור" הוא "כף ימא" (ועיין מפרשים
דלעיל הערה 2. ועוד). או י"ל שיוכבד היתה נביאה וידעה שסוף התיבה לבוא
ביאור עצמו (וראה לעיל הערה 5).

(18) שמו"ר שם, כד. וראה גם סוטה שם.

(19) פרשתנו שם, טז.

(20) ואף שהיא גזירה אחרת – הרי לכאורה עיקר החידוש בגזירה זו הוא
"ויצו גר לכל עמו גר" (לא רק "למילדות העבריות").

(21) שמו"ר שם, יח. סוטה שם. פרש"י שם, כב. ועוד.

(22) להעיר מפרש"י ר"פ מקץ.

(1) פרשתנו ב, ג.

(2) אונקלוס, וכתב"ע: גיף נהרא (ומשנה מתרגומו למקץ מא, ג. שם, יז
(ועוד) – כף נהרא). וכת"י: באפרה על גב נהרא. ועיין פרש"י, רשב"ם,
אברבנאל, ראב"ע (ולקמן פסוק ה') ועוד.

(3) ראה מקץ שם – ענמיה "על שפת היאור". וארא ז, טו. ועוד.

(4) ועפ"ז מתורצת בפשטות הקושיא (אברבנאל ועוד): האיך השליכה יוכבד
את משה ביאור שהוא מקום סכנה.

(5) שלכן לקחה יוכבד "תיבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את
הילד" – להגין מן המים. וראה פרש"י וארא ז, יט. נח, ו, יד.

(6) פרשתנו שם, י.

(7) צפע"נ עה"ת עה"פ.

(8) ראה תנחומא וארא יג. שמו"ר פ"ט, ט. פרש"י וארא ז, יז.

(9) ראה פסחים כה, א. רמב"ם ה' יסוה"ת פ"ה ה"ד. טושו"ע יו"ד
סקנ"ה.

לכאורה נדו"ד דומה ל"מי שנתחייב מיתה (ש) מותר לברוח לבית עבודת
כוכבים ולהציל את עצמו" (טושו"ע שם סו"ס קנז). ואולי ס"ל כהדיעות
שאסור (ראה ב"ח וט"ז שם). או שהוא בדוגמת "שעת הגזרה (שאסור"

18 ולהשפיע על ישראל רק אחרי ירידתם למצרים: כל עוד
19 הם נמצאו בארץ ישראל, "ארץ אשר... עיני ה' אלקיך
20 בה"²⁸, והשגחת ה' על כל פרט ופרט ניכרת בגלוי
21 [דבר המתבטא גם בכך שארץ ישראל היתה תמיד²⁹
22 ארץ ש"למטר השמים תשתה מים"³⁰, ובמיוחד כדברי
23 חז"ל³¹ "ארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו"]
24 אין מקום לטעות ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל
25 הזה"³², שהרי רואים בגלוי ש"הוא הנותן לך כח לעשות
26 חיל"³³.
27 יתר-על-כן: כל עוד חיו יעקב ובניו, לא התאפשרה
28 גזירת פרעה גם במצרים³⁴, כיוון שכאשר הם היו בארץ
29 ישראל הם ראו בגלוי את ה'תלות' בה', ולפיכך גם
30 בהימצאותם במקום שנראית רק שליטת הטבע, לא נשכחה
31 ונסתרה מהם (לפחות בהכרתם והבנתם) הראיה הקודמת
32 של אלקות, כך שגם במצרים הם הכירו בהנהגתו של
33 הטבע על-ידי הקב"ה³⁵.
34 [בדומה לענין של נס – מלשון הרמה³⁶ – שנס
35 "מרומם" את הטבע, כיוון שהוא מכיא להכרה, שגם הטבע
36 מונהג על-ידי הקב"ה].
37 רק לאחר "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"³⁷,
38 לאחר שלא נשארו אלו שהיו בארץ ישראל³⁸, וה"ירידה"
39 למצרים ושליטת הטבע הושלמה, רק אז התאפשרה גזירת
40 "היאורה תשליכוהו".

1 של מצרים. כלומר, פרעה רצה שישראל "יושלוכו"
2 ו"יוטבעו" בתוך ה'עבודה-זרה של מצרים²³.

ד.

מטרת פרעה - הנהגת ישראל על-ידי הטבע

3 המצרים עבדו לנילוס מפני שהוא היה מקור פרנסתם:
4 כידוע²⁴, אין מצרים ארץ גשומה, והצמיחה והתבואה
5 וכדומה תלויים בנילוס ה"עולה" ו"משקה" את השדות.
6 עובדה זאת נותנת מקום²⁵ למחשבה המוטעית שפרנסת
7 מצרים איננה באה מאת הקב"ה
8 [שהרי כשתלויים בגשמים, אז "הכל תולין עיניהם
9 כלפי מעלה"²⁶, וחשים שתלויים בקדוש-ברוך-הוא. אך
10 תלות זו בקדוש-ברוך-הוא איננה ניכרת כאשר הנילוס
11 "עולה ומשקה"],
12 אלא מאת הנילוס²⁷. לפיכך, באופן פשוט, הפך הנילוס
13 ל'עבודה-זרה' של מצרים.
14 וזאת היתה גזירת פרעה "היאורה תשליכוהו" – גם
15 יהודים יושלוכו, חס-יחלילה, אל מתחת למגבלות הטבע
16 וחוקיו;

ה.

גזירה זו התאפשרה רק לאחר השלמת הירידה למצרים

17 הגזירה של "היאורה תשליכוהו" יכולה להתבצע

(34) ראה שמו"ר פ"א, ח. פרש"י וארא ו, טז.
(35) ומכ"ש אצל יעקב (ובחי יעקב), ש"מברכתו של יעקב ואילך הי'
פרעה בא אל הנילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ" (פרש"י ויגש
שם) – היינו, שזה שהנילוס משקה את הארץ תלוי בברכתו של יעקב (ראה
בארוכה לקו"ש שם ע' 32). ולהעיר מפרש"י ר"פ ויחי.
(36) סדרו מד, סע"ב. אוה"ת בשלח ד"ה ויבן. שה"ש ע' כט. ועוד. וראה
סה"מ תרע"ח ע' פט.
(37) פרשטנו א, ו.
(38) ראה שמו"ר שם: כ"ז שהי' אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים כו'
(וברשב"ם (וספורנו) עה"פ: (כל) שבעים נפש).
– וצ"ע שהרי הייתה שרח בת אשר* (סדר עולם פ"ט. וראה סוטה יג,
א. מכילתא בשלח יג, יט. פרש"י פינחס כו, מו. ועוד). ואולי קטנה ביותר**
הייתה באותה שעה***.
ובמדרש לקח טוב פינחס (כו, יב): שאל בן הכנענית הוא זמרי. ואל
תתמה שהרי שאל בן הכנענית הי' מיורדי מצרים וחי' עד סוף מ' שנה של

(23) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 101.
(24) פרש"י ר"פ מקץ. ויגש מו, י. וארא שם (ושם, יט). סוטה יג, א ד"ה
כדי. וראה ספרי (ויל"ש) עקב יא, י. פרש"י שם. ב"ר שבעה ערה 26. ועוד.
(25) ראה גם רמב"ם הל' ע"ז רפ"א ורפ"ב. וביאורו בסה"מ"צ להצ"צ מצות
מילה פ"ג.
(26) ב"ר פ"ג, ט. וראה גם ירושלמי תענית פ"ג ה"ג.
(27) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 31. – ובלקח טוב (וארא ז,
יג) שהי' פרעה "אומר הואיל וזה משקה שדותנו וכרמנו ואנו נוזנין ממנו ודאי
הוא אלוקה".
(28) עקב שם, יב.
(29) גם קודם גלות ויצ"מ.
(30) עקב שם, יא. וראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 41.
(31) תענית י, א. וראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 40.
(32) עקב ח, יז.
(33) שם, יח.

(* כן יש להעיר מעד יורדי מצרים שהיו בחיים בעת התחלת השעבוד: (א) שאל בן הכנענית – הוא זמרי (סנהדרין פב, ב. תיב"ע ויגש מו, י. וארא ו, טז) כדלקמן בפנים ההערה
(ב) קרת שהי' חי בעת לידת משה (סדר הדורות ב"א שסח ט). ובתיב"ע וארא (שם, יח) ד"חמא ית פינחס" (וראה פי' יונתן שם, טז. סדר הדורות שם). (ג) חצרון – שהוא יפונה
(סוטה יא, טע"ב) אבי כלב. וכלב הי' בן מ' שנה בעת שילוח המרגלים (יהושע יד, ו). נמצא שחצרון (אביו) ר' בחיים (מ' שנה קודם שילוח המרגלים, ועאמ"כ) בעת התחלת
השעבוד. (ד) לדעת תיב"ע (וארא שם, טז) לוי "חמי ית משה כו" (ובפ"י יונתן שם תמה ע"ז).
ולהעיר לכהנ"ל מ"ב קכא, ב.
(** עד"ז יש לתרץ בטעם לקחת וחצרון שהיו בערך בני ב' שנים בעת הירידה למצרים (ראה סדר הדורות ב"א רלה, רלט).
(*** אבל ראה תיב"ע (ויגש מו, יז) דהיא "בשרה ליעקב דיוסף קיים" ובסדר הדורות (ב"א ריו) דסרח היתה בת ג' שנים קודם לידת בני אשר (ימנה ישורו ישי ובריעה. ובריעה
ילד ב' בניס קודם הירידה למצרים – ויגש שם).

ו.

משה רבינו - רעיא מהימנא

מהותו של משה היא מושיעין של ישראל, הוא ה"רעיא מהימנא" (רועה נאמן) המביא לידי כך שהאמונה תשפיע על מעשי ישראל בפועל. גם במקום שאין בו ראיית אלקות, ואפילו לא בהכנה ובהכרה³⁹, הוא הביא לכך ש"תאיר אצל ישראל האמונה בה", ובאמצעות זאת יוכלו לעמוד בפני גזירת פרעה.

ולמרות שכח האמונה היה קיים אצלם לפני-כן, כיוון שהם "בטבעם" מאמינים בני מאמינים⁴⁰, אך אמונה רגילה, באופן של "מקיף", איננה מספקת לשם כך⁴¹. כדי שהאמונה תשפיע על חייו והתנהגותו של האדם, היא צריכה להיות באופן של "רועה אמונה"⁴², להחדירה לפנימיות. דבר זה נעשה על-ידי משה, רעיא מהימנא⁴³.

ז.

"רועה צאן יתרו... כהן מדין" - הכנה להנהגת ישראל במצרים

בכך יובן הדיוק בפסוק⁴⁴ "ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין". לכאורה, מובן, שהתורה מספרת על היותו רועה צאן, מפני שזה היווה, כידוע⁴⁵, הכנה ונסיון למשה רבינו כרועה ישראל, אך לשם מה יש להדגיש שהוא היה רועה דוקא של "צאן יתרו", ודוקא כהן מדין? המשמעות הפנימית בענין זה היא: בתוך "צאן יתרו" היו "חיילין דקדושה" (=כוחות של קדושה), ומשה פעל "לאקרבא לקדושה"⁴⁶ (=לקרבם למקורם, לקדושה). לפיכך מדגישים "צאן יתרו... כהן מדין": אפילו עם הניצוצות שנמצאו אצל "כהן מדין" - כהן עבודה זרה

מדבר, והא כתיב וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, תשובתך שהרי סרח בת אשר היתה מיורדי מצרים והיתה והיא נחשבת בערבות יריחו ואין למדין מן הכללות כו' נועד"ז הוא לקמן שם, מו. ושם: אין שנים או שלשה מן החשבון. וראה שוה"ג הא'.

ועכצ"ל דמדרשות חלוקות הן. והרשב"ם והספורנו - הם אליבא דשמו"ר, או (ויותר נכון) ע"ד הפשט. ומה שהזכיר שרח ב' פנחס - ראה רמב"ן שם.

ולהמדובר בפנים יותר נ"ל לומר דקאי לכל מדרז"ל הנ"ל - דלשול האפשרויות דגזירת "היאורה תשליכוהו" מרובו ככלו דבנ"י או - צ"ל השפעה של כו"כ מהחשובים שביניהם, ואין מספיקה זכירה של מתי מספר. וק"ל.

(39) להעיר ממדרז"ל שמצרים מלאה גילולים (שמו"ר ופרש"י עה"פ וארא ט, כט. מכילתא תנחומא ופרש"י עה"פ בא יב, א).

(40) שבת צו, א (בשייכות לבנ"י בהיותם במצרים). וראה פרש"י עה"ת שמות ד, ב.

(41) עד שיכול להיות גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא (ברכות סג, א בגירסת הע"י).

(42) תהלים לו, ג. תו"א בהוספות ד"ה כי תשא. לקו"ת ואתחנן ד"ה וידעת (הא') וביאוריו. ועיי"ש ד"ה להבין בתוס' ביאור פ"ג.

ש"לא הניח עבודה-זרה שלא עבדה"⁴⁷, פעל משה⁴⁸ "לאקרבא לקדושה".

לכן היתה זאת הכנה מתאימה להיותו של משה רבינו רועה ישראל⁴⁹ במצרים⁵⁰. אפילו בהיותם במצב שאין שום ראייה או הכרה באלקות, ורק הנהגת הטבע ניכרת בגלוי, היה משה, רעיא מהימנא, מעורר ומחדיר אל תוכם את האמונה בה'.

ח.

הקשר בין ה"ביטולים" דלעיל

זהו הקשר בין שני הענינים שהוזכרו לעיל - ביטול ה'עבודה זרה' שבנילוס, וביטול גזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" - מפני שבפנימיותם הם ענין אחד: גזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" קשורה בהיות היאור עבודה זרה של מצרים, ועל-ידי כך שמשה, רעיא מהימנא, נולד⁵¹ ונמשך לישראל בגלות מצרים, עד לעיקר הגלות והשעבוד - בתוך ה"יאור" - ניתן הכח למלחמה נגד ה'עבודה-זרה' שבנילוס, וכתוצאה מכך התבטלה הגזירה⁵².

ט.

הדרגות שבעבודה הרוחנית של יהודי

ענין יציאת מצרים קיים בכל יום ויום⁵³. מכך מובן, שכל הענינים הכלליים הנ"ל - ראיית האלקות לפני הירידה למצרים, הירידה למצרים, הגלות, ואחר-כך גאולת מצרים - קיימים בעבודה הרוחנית של כל אחד בכל יום.

סדר העבודה הרוחנית בכל יום הוא: בית כנסת, מבית הכנסת לבית המדרש⁵⁴, ומבית המדרש ל"הנהגה בהם מנהג

(43) ראה תניא רפמ"ב.

(44) פרשתנו ג, א.

(45) תנחומא פרשתנו ז. שמו"ר פ"ב, ב. ועוד.

(46) ילקוט ראובני ויצא לא, ט.

(47) פרש"י יתרו יח, יא. ממכילתא ותנחומא (ז) שם. נת' בלקו"ש חי"א

ע' 75.

(48) להעיר מזהר פרשתנו (כא, א): כהן מדין כו' אע"ג שה' עובד כו"ם כו' ה' רועה צאנו כו'.

(49) ויומתק ע"פ תורת הבעש"ט (תולדות י"י לך. בן פורת יוסף בסופו) שבצאן יתרו נתגלגלו אותם שאח"כ נתן להם התורה ונעשו תלמידיו.

(50) ולהעיר ממדרז"ל (ראה מכילתא בשלח יד, כח. שמו"ר פמ"ג, ח. זח"ב קע, ב. ועוד) דהללו עע"ז והללו כו'.

(51) ד"מיתחלת" ברייתו נתקן לגאולת ישראל (שמו"ר פ"ב, ד).

(52) ולהעיר ממכילתא (בשלח יד, לא) דבשכר האמונה נגאלו אבותינו ממצרים.

(53) תניא רפמ"ז.

(54) ברכות בסופה. וראה שו"ע אדה"ז אר"ה סקנ"ה (וש"נ).

חיל", וכדי שעסקיו יתנהלו בהתאם לשולחן-ערוך, לפי רצון ה', יש צורך באמונה בה' המעוררת וחודרת אל הפנימיות.²⁵
²⁶
²⁷

י.

ההוראה למעשה מכל האמור לעיל

זוהי ההוראה שהיהודי צריך להפיק מכל האמור לעיל לעבודתו לה':
²⁸
²⁹

(א) עליו לדעת שעזיבת התפילה, שהיא ראיית אלקות והתבטלות מוחלטת לה', היא ירידה. אמנם, ירידה זו היא על-פי ה"שולחן-ערוך", כמצוטט לעיל משולחן ערוך "הנהג בהם מנהג דרך ארץ" – אך עליו לעשות זאת משום שהוא "אנוס על פי הדיבור"⁶⁶ (כדברי חז"ל על הירידה למצרים במשמעתה הפשוטה): רק מפני שזהו רצון ה'.
³⁰
³¹
³²
³³
³⁴
³⁵

(ב) מצד שני אל לו להיבהל מן הירידה, כי למרות שזוהי ירידה גדולה ביותר, שהרי אין לו ראיית אלקות ואפילו לא הבנה באלקות (בשעת עסקיו הוא טרוד במחשבות על עניני העסק), אך בכל זאת על-ידי שהוא מעורר את דרגת משה שבנפשו⁶⁷ מתגלה האמונה בה' באופן של "ורעה אמונה", וכך הוא יוצא מגלותו הפרטית, והוא רואה תמיד, בכל עסקיו, את עיני ה' אליקין מראשית-השנה ועד אחרית שנה, את ההשגחה הפרטית.
³⁶
³⁷
³⁸
³⁹
⁴⁰
⁴¹
⁴²
⁴³

ומגאולה לגאולה, לגאולה הכללית על-ידי משיח צדקנו⁶⁸ שיוליכנו לארצנו הקדושה, בקרוב ממש.
⁴⁴
⁴⁵

(משיחות ש"פ שמות תשכ"ב, תשכ"ג)

1 דרך ארץ⁵⁵: תחילה⁵⁶ עבודת התפילה, אחר-כך⁵⁷ לימוד התורה, ואחר-כך עיסוק בצרכי פרנסה.
2

3 על-ידי עבודת התפילה גורם היהודי לגילוי אלקות בנפשו, עד לאופן של ראיית אלקות. לאחר ההכנות שלפני התפילה וההתבוננות והעיון בפסוקי דזמרה וכו', מגיעים לקריאת שמע, ושמוע ראשי תיבות של "שאו" ⁵⁸ מרום עיניכם (וראו" ⁵⁹ – גילוי אלקות באופן של ראייה (בדומה לארץ ישראל – כדלעיל בסעיף ה'). לאחר מכן מגיע לתפילת העמידה כעבדא קמי' מרי" ⁶⁰ (כעבד לפני אדונו) – התבטלות עצמית מוחלטת, אשר בתחילתה וכהקדמה לה אומרים: "אד' שפתי תפתח ופי (רק) יגיד (וימשיך) תהלתך"⁶¹.
12

13 לאחר עבודת התפילה "יורדים" מהדרגה של ראיית אלקות והתבטלות מוחלטת, וישנן שתי "ירידות"⁶²:
14

15 (א) מבית הכנסת לבית המדרש – לימוד התורה⁶³ באמצעות הבנת והשגת האדם⁶⁴, בהתאם להבנתו⁶⁵. אך למרות שדרגת ההבנה באלקות היא ירידה ביחס לראיית אלקות אשר בתפילה, בכל זאת, ניכרת בכך השפעת התפילה: גילוי האלקות בנפשו בשעת התפילה משפיע על כך שההבנה תהיה כראוי, בדומה לירידה למצרים בחיי יעקב ובניו.
19
20
21

22 (ב) כאשר יהודי הולך אחר-כך לעסקיו, הוא עלול לשכוח, ח"ו, את האלקות בגלל ההעלם שבטבע. כדי שהוא יזכור גם אז תמיד ש"הוא הנותן לך כח לעשות
23
24

(62) ע"ד ב' הירידות למצרים – ראה תו"א ריש פרשתנו. וראה תו"ח שם (כו, א ואילך), דירידה הא' היא לבינה (מצר מ"י, צמצום דהשג' בינה), וירידה הב' – במיצר מ"י ד(מח' ו) דיבור (מלכות).
(63) שצ"ל בהבנה והשגת שכלו דוקא ובאופן דכל עצמותי תאמרנה (עירובין נד, רע"א. וראה תניא פל"ז (מז, א)) וכו'.
(64) שלכן צ"ל ברכת התורה, ברכו בתורה תחילה – להזכיר ולהדגיש נותן התורה (ראה נדרים פא, א. ב"ח לטא"ח סי' מז).
(65) שלכן בתושבע"פ (בית המדרש) צ"ל הבנה דוקא (שו"ע אדה"ז סי' ס"ב (ממג"א שם). הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב).
(66) נוסח הגדה של פסח.
(67) תניא רפמ"ב.
(68) להעיר ממרו"ל שמשנה גואל ראשון הוא גואל אחרון (ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שה"פ פי' ויחי. תו"א ר"פ משפטים).

(55) ברכות לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז שם.
(56) כמרו"ל שאסור לעשות חפציו קודם שיתפלל (ברכות יד, א).
(57) ראה לקו"ת ברכה צו, ב.
(58) ישעי' מ, כו.
(59) תקו"ז תמ"ט.
(60) שבת י, א. טוש"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס צה, ועין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו'. ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' קד ס"ב: עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו [משא"כ בק"ש דשו"מ מפני הכבוד כו' ומותר לקרוץ בעיניו וכמעשה דרב (יומא יט, ב). ומו"ש בשו"ע או"ח סי' סג ס"ו (שו"ע אדה"ז שם ס"ז): הקורא ק"ש לא ירמוז כו' – הרי מפורש הטעם (ארעי ולא קבע – ולא ביטול), ואפילו בזה איתא שם דבפרשה שני' מותר לצורך מצוה קצת ולצורך מלאכה.
(61) ראה ד"ה אד' שפתי תפתח תרכ"ח (נדפס בסה"מ תרכ"ז ע' תלו ואילך). ובכ"מ.

ויקח חמאה וחלב.

חלב וחמאה מתהווים מדם, שדם נעקר ונעשה חלב⁶. ודם הוא בחינת גבורות קשות, דם נדה וכדומה, שהוא מסטרא דקליפה. ואברהם הוא בחינת חלב, כי עליו כתיב⁷ מי יתן טהור מטמא, ותרח בא על אשתו בעת נדתה ומזה נולד אברהם⁸.

(הערות לזהר ב עמ' ש)

ואנכי עפר ואפר⁹.

מצינו שענווה שייכת לחסד. אברהם, שמדתו חסד, אמר ואנכי עפר ואפר. הלל, שהיה ענוותן¹⁰, הוא בחינת חסד. וכתיב¹¹ קטנתי מכל החסדים¹². ובמקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו¹³, וגדולה היא מדת החסד¹⁴, וכמו שאברהם, חסד, נקרא האדם הגדול בענקים¹⁵.
(ליקוטים ואגרות עמ' תג)

ויביאה יצחק האהלה . . ותחי לו לאשה ויאחבה¹⁶.

עיקר בנין המלכות הוא מהגבורות דיצחק, כי יצחק ביחוד אוהב את המלכות, וכמו שכתוב בו ויאחבה.
(הערות לזהר ב עמ' תעד)

אברהם אבינו

לו ישמעאל יחיה לפניך.

הקב"ה השיב לאברהם ולישמעאל שמעתך, הנה ברכתי אותי, מה שאין כן כשרצה יצחק לברך את עשו, סיבב הקב"ה שלא יברכהו. ישמעאל — הוא פסולת חסד דקדושה. לכן עליו אין חשש אם יחיה ויתברך, כי מחסד, בכלל, אין יניקה. ואדרבה, כשיוסיפו לו חסדים מסטרא דקדושה, הנה ברכתי אותו, יתברר לסטרא דקדושה. עשו — הוא פסולת גבורה דקדושה. ואם יברכהו יצחק, גבורה דקדושה, ויתוספו לו עוד גבורות דקדושה, לא די שלא יתברר, אלא אדרבה, יהיה לו תוספת יניקה וחיות מהן.

(ליקוטים ואגרות עמ' לב)

ואקחה פת לחם².

אברהם הוא חסד, וכן פת, לחם, רומז על חסד.
(הערות לזהר ב עמ' קלה)

ויקח חמאה וחלב³.חלב — הוא חסד⁴.

חמאה — היא גבורה המתעבה מחסד. על דרך שיצחק, גבורה, יצא מאברהם, חסד. והיינו חסד וגבורה דקדושה, ששניהם טובים ומקרבים, כמו שכתוב⁵ שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, כי בקדושה גם יד שמאל מקרבת. זהו שכתוב באברהם, חסד, גם חמאה.

(הערות לזהר ב עמ' ש)

(1) לך לך יז, כ.

(2) וירא יח, ה.

(3) שם, ח.

(4) רקאנטי משפטים כג, יט.

(5) שיר השירים ב, ו. ועיין זח"א קלג, א בפסוק ויקח את רבקה . .

ויאחבה (חיי שרה כד, סז).

(6) בכורות ו, ב.

(7) איוב יד, ד. במדבר רבה פי"ט, א.

(8) לקוטי תורה להאריז"ל איוב א.

(9) וירא יח, כז.

(10) שבת ל, ב.

(11) וישלח לב, יא.

(12) עיין אגרת הקדש ס"ב. לקוטי תורה עקב יז, ג.

(13) מגילה לא, א — לפי גירסת העין יעקב.

(14) שער היחוד והאמונה פ"ד.

(15) יהושע יד, טו. במדבר רבה פי"ג, ג.

(16) חיי שרה כד, סז.

ילקוט גאולה ומשיח על פרשת שמות

א, יב – וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ויקצו מפני בני ישראל

א. וימת יוסף, כמו שבמצרים מת יוסף קודם אחיו, כן עתיד משיח בן יוסף ליהרג וירבו צרות רבות ורעות בהריגת משיח בן יוסף וכל אחיו הנלוים עמו, ואף על פי שמת יוסף אלהיהם לא מת, חי וקיים הוא, ובני ישראל פרו וישרצו וכו' ויבא משיח בן דוד לגאולם, ויתקיים רמז שמות בני ישראל על העתיד ויתקיים פקידה כפולה כמ"ש (בראשית נ, כד) פקוד יפקוד.

וכמו שקם עליהם מלך חדש במצרים ורצה להכרית מעם, כן יקום לעתיד גוג ומגוג וכמ"ש עתה הבה נתחכמה לו למושיען של ישראל, כן גוג ומגוג יאמר בלבם ללחום עם מושל בכל העולם ויקום על ה' ועל משיחו ואז כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, שמתוך צרה רוחה עת צרה היא ליעקב וממנה יושע, ומה שאירע לאבותינו במצרים יאירע לנו שנאמר (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

חן טוב

א, כא – ויהי כי יראו המילדת את האלקים ויעש להם בתים

ב. איתא בפר"א הובא בילקוט שמות פסוק ויעש להם בתים בתי כהונה ומלכות וכו', יוכבד לכהונה ומרים למלכות שנאמר וקוץ הוליד את ענב וכו' והיתה מרים נשאת את כלב שנאמר ותמות עזובה ויקח לו את כלב את אפרת וגו' וכתוב (שמואל א יז, יב) ודוד בן איש אפרת, הא כל המקריב את עצמו מן השמים מקריב אותו ע"כ, ועיין מדרש רבה סדר כי תשא הרי דמרים נקרא אפרת והמלכות מבית דוד מגיע מצדה ממנה שהבטיח להוציא ממנה בתי מלכות, ובזה מבואר למה נקרא דוד בן איש אפרת לומר שזכה למלכותו ממרים שנקראת אפרת על שם שישראל פרו ורבו על ידה.

ובזה מבואר מסרה, וילך איש שנים וילך איש מבית לוי (רות א, א) וילך איש מבית לחם יהודה ע"כ, והיינו לפי ששני הבטחות היתה ביד אלו המילדות אחת בתי כהונה שנית בתי מלכות, ונתקיים בתי כהונה ע"י שוילך איש מבית לוי, דהיינו ע"י עמרם ואשתו יוכבד, ונתקיים בתי מלכות ע"י שוילך איש מבית לחם וגו' והיינו מזרעו של אלימלך על ידי רות אשת מחלון וכאמור, וכבר ברננו שם דעל כן נתן פניו ללכת לשדה מואב מפני שצפה שמלכות בית יהודה צריך לצאת על ידי מואביות וע"ש.

זרע ברך פרשת במדבר

ב, כג – ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה

ג. רבני אשכנז פירשו, הובא הענין בספר לב ארי', דישראל היו צריכין לישב במצרים ת"ל שנה, ולא היו בשעבוד קשה אלא פ"ו שנה, והנה, ה' [פעמים] אלהים גימ' ת"ל, ונמצא,

דישבו פ"ו שנה כמנין שם אלהים פעם אחד, ופשו שמ"ד שנה גימטר' ד' אלהים.

וז"ש בפסוק זה ה' פעמים אלקים, ותעל שועתם אל האלקים, וישמע אלקים את נאקתם, ויזכור אלקים וכו' וירא אלקים את בני ישראל, וידע אלקים וכו', הרי ה"פ אלקים, שהיו צריכים לישב גימ' ת"ל שנה, ולא ישבו אלא פ"ו שנה נגד אלקים פעם אחת, ובזכות משה, שה' לו אחד יתר על שמ"ד וה' מסטרא דקדושה, נגאלו.

ובספר תורת חיים, בחולין דף צ"א, כתב, דשמ"ד הנותרים השלמנו בד' גליות (וזהו הרמז מ"ש (דברים ד, כו) כי השמ"ד השמדות) כי הוא יתברך יודע חליפי שמ"ד שנים מקושי השעבוד כמה שנים יעלו, זה"ת דבריהם עש"ב.

ועל פי זה נבין, פסוק עובדי' (א, יח) והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ודלקו בהם ואכלום, ולא יהי' שריד לבית עשו כי פי ה' דיבר.

בית יעקב א"ש ובית יוסף להב"ה, גימטר' שמ"ג עם הכולל שמ"ד, שיהי' סוף וקץ לעבדות ת"ל, שהוא גי' לק"ש. ולכן, בית עשו לק"ש, גי' ת"ל, ודלקו בהם ואכלום, ולא יהי' שריד לבית עשו, כמו שהי' במצרים, שנשאר שמ"ד, כי פי ה' דבר, והוא יודע החשבון, והעיקר הוא לעסוק בתורה פרד"ס, גימטר' שמ"ד.

דברים אחדים (מהחיד"א) – דרוש ח"י, לשבת הגדול

ג, א – ומושה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלקים חרבה

ד. ומושה הי' רועה את צאן יתרו חותנו וינהג את הצאן אחר המדבר אל הר האלקים חרבה. הכונה על דרך דרוש, לרמוז מ"ש הפרשת דרכים (דרוש ח') בכונת המדרש שלא מת משה במדבר אלא להביא עמו דור המדבר, שהיא עפמ"ש בגמרא אשר נשבעתי באפי אם יבאון אל מנוחת, למנוחה זאת אינם באים אלא למנוחה אחרת, והיינו לימות המשיח, אמנם ידוע אם הי' משה בא לארץ שלא היו עבודה זרה בישראל, כי הי' עולם התיקון, ולא היו נחרב הבית אשר נחרב ע"י עון זה כמבואר בקר' ולא היו ישראל גולים, ולא היו אלא מנוחה אחרת, ולא היו תקנה לדור המדבר. נמצא כי מיתת מרע"ה במדבר הי' סיבה לתקנת דור המדבר עכ"ל. והנה משה רבינו ע"ה הי' בעלה דמטרוניתא, והקב"ה חתן שלו, וגם יתואר הקב"ה בשם יתר, ע"ש יתר מרעהו צדיק (משלי יב, כו), וישראל הם צאן מרעיתו של הקב"ה, ומושה רעיא מהימנא דידיהו, כ"ז מבואר ונגלה (בזוה"ק).

וזה שרמז הכתוב ומושה הי' רועה את צאן יתרו חותנו, שהי' רועה ומנהיג ישראל שהם צאנו של הקב"ה, המתואר יתרו כנ"ל, והוא חותנו של משה כנ"ל, אמנם וינהג את הצאן רק אחר המדבר ולא יותר, כי לא הכניסם לארץ ישראל, ומאי טעמא היתה כזאת כי יבא הר האלקים חרבה, כדי להביאם אחר כך אל הר האלקים המעוטר במהרה בימינו אמן, אחר שיחרב וכנ"ל.

ספרי ר' נתן אדלר – תורת אמת

רחמים וזה דין, אבל לעולם הבא הוא נקרא גם כן ביו"ד ה", דהיינו שיבינו ששם אדנ"י גם כן הוראתו כמו שם יו"ד ה", וממילא לא יתבטל שם אדנ"י לעולם ועד, ושם זה מורה על כבוד מלכותו כי הוא מורה שהוא אדון הכל.
צל"ח פסחים נו.

ד, ח – והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון

ז. הכתוב אמר (חגי ב, ט) על בית שני, גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. והקשו כיון דקרי ל' אחרון, משמע דאין עוד אחריו כלום, ואיך מקוים לבית השלישי. ותירצו דאשכחנא כהאי גוונא דקרי לשני אחרון, אע"ג דאיכא שלישי בתרי'. והוא במ"ש בפרשת שמות והי' אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון. והי' אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעו לקולך ולקחת ממימי היאור ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן היאור והיו לדם ביבשת (שמות ד, ח-ט). ונמצא דקרי לאות השני אות האחרון, ואע"ג דהוה בתרי' אות שלישי שהוא הפיכת המים לדם. ש"מ דאם אמר אחרון אינו מוכרח דלא הוה בתרי' כלום.

עפ"י תוספות יו"ט דמאי פ"ז מ"ג

ובה פירשו המפרשים (אמרי נועם) רמז הכתוב והי' הדם לכם לאות על הבתים (שם יב, יג) פירוש אות השלישי של הדם העשוי אחר אות השני, דקרי ל' הכתוב אחרון, הוא לאות על הבתים הם בתי מקדשים. דאע"ג דאתמר על בית שני שם אחרון, עכ"ז יש אחריו בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אמן עכ"ד ז"ל.

והנה יש לחקור, הן אמת כי מצינו דוגמה בכתובים בפרשת שמות, דאומר אחרון על השני אע"ג דאיכא בתרי' שלישי, עכ"ז יש לדקדק מי הכריחו לומר הבית הזה האחרון, דהוא מילתא דאית בה שקלא וטריא, שיש פתחון פה לומר דליכא בתרי' שלישי, ונצטרך להביא הוכחה ממקום אחר דאין בזה הכרח. לימא גדול הבית הזה השני מן הראשון, ועל זה אין אומר ואין דברים של ערעור.

ופירשנו בס"ד דהנבואה הגידה לנו בשורה טובה וגדולה להודיענו דהבית השלישי לא יבנה ע"י בשר ודם, דאז אפשר שיחרב כאותם שקדמו אליו, אלא יבנה ע"י ית', וכיון דנבנה ע"י יתברך בטוח הוא שיהי' קיים לעולמים ולא יחרב, ונמצא בית שלישי הוא נחשב ראשון אליבא דאמת, דאינו מתערב עם שני מקדשים שהם היו ע"י בשר ודם, ולכן שפיר נקיט על בית שני אחרון, כמשמעו שהוא אחרון למעשה ידי אדם, בזה ידענו דבית שלישי הוא יהי' קיים לעולם ולעולמים ואינו חרב.

ברכת חיים (מהבן איש חי) על הפטורת השנה – הפטרת נח

ג, יא – ויאמר משה אל האלקים מי אנכי אשר אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים

ה. איתא במד"ת' מושל לאחד שהלך בלילה באפילה הדליק את הנר להאיר את החשך וכבה, הדליק נר שני וכבה, הדליק נר שלישי וכבה, אמר עד מתי אני מתייגע אמותין עד אור הבוקר, והיינו שאור הבוקר אינו כבה, כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, בגלות מצרים עמדו משה ואהרן וגאונים וכבה כי גלו לבבל, עמדו חנניא מישאל ועזרי' וגאונים וכבה שגלו ליון, עמדו חשמונאי ובניו וגאונים וכבה שגלו עוד, אמרה עד מתי אני מתייגע להגאל על ידי בשר ודם, אמתין עד אור הבוקר, כמ"ש (תהלים קיח, כז) אל ה' ויאר לנו, שהגאולה שעל ידי בשר ודם נקרא בשם נר אבל הגאולה שעל ידי הקב"ה נקרא בשם אור, וזהו (תהלים לו, י) באורך נראה אור שהגאולה תהי' על ידי הקב"ה ותהי' גאולה שלימה. וזהו שאמר משה להקב"ה מי אנכי ואמרו רז"ל במד"ר שמות פ"ג שא"ל משה להקב"ה לא כך אמרת ליעקב אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ועכשיו אתה אומר לכה ואשלחך אל פרעה, ונמצא יהי' פירוש הפסוק מי אנכי הכי אני הוא האנכי שאמרת ליעקב אנכי אעלך כו', והיינו כי משה רצה שתהי' הגאולה על ידי הקב"ה ולא על ידי בשר ודם בכדי שתהא הגאולה נצחית כמו הגאולה דלעתיד שלא יהיו שינויים כו'.

ספר המאמרים תרל"ג עמוד כז-כח

ג, טו – ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דר

ו. (זכרי' יד) והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד. אטו (עד) האידינא לאו אחד הוא, אמר רב אמא בר חנינא (אמר ר' אסי) ואמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"א ונקרא באל"ף דלי"ת, [אבל] העולם הבא [כולו אחד] נכתב ביו"ד ה"א ונקרא ביו"ד ה"א סבר רבא למדרשי' בפירקא אמר לי' ההוא סבא לעולם כתיב.

פסחים נ:

ואומר אני שאין הכוונה שיבוטל שם אל"ף דל"ת חלילה, אבל כך הפירוש, כי שם אל"ף דל"ת מורה כי הוא אדון והכל עבדיו, וזה מורה על מלכותו כי אין מלך בלא עם שהם עבדיו, וזה מורה על מדת הדין, משא"כ שם הוי' הוא עצם הרחמים. וכבר כתבתי לעיל בשם הרב ר' אפרים ז"ל פירוש מאמרים שם העולם הבא כולו הטוב ומטיב, דהיינו שיראו למפרע כי לא הי' מדת הדין כלל רק הכל הי' חסד ורחמים, ולכן בעולם הזה נדמה ששם שנקרא בו אינו דומה לשם שנכתב, שזה

(1) על הפסוק כי עמך (תהלים לו, יו"ד) – התוכן לא הלשון.

ילקוט גאולה ומשיח על פרשת שמות

מן הארץ ואז יתבערו ויאבדו כל הקליפות הם הסנה בחינה קוצים מן הכרם ולא כאילו שעיקר תפלתם הוא על מזונות ופרנסה, ובזהר הקדוש קורא להם בחינת הב. וזהו מדוע לא בא בן ישי, היינו הגאולה המקווה במהרה בימינו, ומדוע לא יבער הסנה להיות יבוער רוח הטומאה מן הארץ וקוצים מן הכרם, כי מדוע לא כליתם ותמנעו מכם הבחינה של תפלת המזונות שנרמזו בתיבת חקכם אלא יתפלל האדם ויעשה עבודתו לשמה צורך גבוה ותנו עוז לאלקים.

שפתי צדיקים

ה, יד – ויכו שטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן כתמול שלשם גם תמול גם היום

ח. מדוע לא כליתם חקכם וגו'. כתב בעה"ט ז"ל ז"ל ב' במסרה הכא ואידך (שמואל-א כ, כז) מדוע לא בא בן ישי אל הלחם וגו' עכ"ל. ומצאנו עוד (שמות ג, ג) מדוע לא יבער הסנה.

ויש לפרש כי נודע שעיקר מגמת תפלותינו הוא על גלות השכינה. וזהו ימלא ד' זה יהי כל משאלותיך שהו"ה ב"ה יתמלא ולמלאות פגימות הלבנה ולהיות רוח הטומאה יבוער

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאור ליום החמישי.

(א) במה ששואל לזמן נתינת הצדקה אודותה כתבתי. - זמנה לפני התפלה וכמרז"ל (ב"ב יו"ד, א) הובא הלכה למעשה בשו"ע.

(ב) בביאור מה שכתבתי בגודל ערך עניני תומ"צ שהוקשו לתפילין, וישאל מה מוסיף ההיקש. - מבואר ע"פ הידוע בכוונת תפילין וענינם וכפס"ד השו"ע (או"ח סי' כה סעיף ה') שענינם שעבוד הנשמה שהיא במוח וגם הלב כו' עיי"ש ובתניא ריש פרק מ"א שזהו כללות האדם כמובן, ובלשון הזהר שהמוח והלב הם שליטין בגוף.

(ג) ע"ד התבוננות בהשגחה פרטית, אף כי באמת זמנה תמיד הוא וכהתחלת הטור ורמ"א בשו"ע או"ח שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול עיי"ש, הזכרתי זה במכתבי במיוחד בהנוגע אליו, ולא היתה כוונתי לדייק שתמיד יתבונן רק בזה במחשבתו בפועל (והרי אי אפשר הדבר בעת לימוד שאז צריך לעיין בהסוגיא והלכה שלומד וכו' וכמבואר גם בתניא סוף פרק מ"א, וכוונתי היתה שיהי הענין מובן אצלו כדבעי וחקוק בזכרונו, שאז אפילו בשעה שאין זה במחשבתו בפועל בכל זה חקוקים הענינים במוח הזכרון וכמבואר גם בלקוטי תורה לרבנו הזקן סוף פרשת קדושים, וראה ג"כ בהוספות ללקוטי תורה חלק ויקרא דף נ"ג ע"ג ריש פרק ה', וזה עצמו ימעט ההפרעות שישנן לו כיון שהן בנגוד להשכל והמסקנות של ההתבוננות בהשגחה פרטית.

(ד) במ"ש אודות בחור אחד בישיבה וכו' העצה היעוצה לזה הוא ענין היסח הדעת, וכידוע בכמה הלכות בנגלה דתורה שענין היסח הדעת אינו מלחמה נגד הענין ע"י שקלא וטריא כ"א היסח הדעת כפשוטו שייסח דעתו מכל הענין על ידי שעוסק בענינים אחרים ובפרט בעניני תורתנו הנקראת תורה אור, שאפילו מעט אור דוחה הרבה חשך וכו'.

(ה) במ"ש אודות יום הכפורים, יעיין שו"ת צמח צדק שער המילואים חלק שני סי' סב.

ויהי רצון שיוסיף בקביעות לימוד תורת החסידות אשר אחד היסודות שלה עבודת ה' בשמחה דוקא, וכפסק הרמב"ם סוף הלכות לולב עיין שם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

♦ יום ראשון י"ב טבת ♦

א (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:
א וְאֵלֶּיךָ שְׁמֵהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעֵלוּ לְמַצְרַיִם
עִם יַעֲקֹב גְּבֵר וְאַנְשׁ בֵּיתָה עָלוּ:

כ"א וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אף על פי שְׁמֵנָאן בְּחַיֵּיהֶן בְּשִׁמוֹתָן, חֲזַר וּמֵנָאן בְּמִיתָתָן, לְהוֹדִיעַ חֲבָתָן שְׁנִמְשָׁלוּ
לְכוֹכְבִּים, שְׁמוֹצִיאָן וּמְכַנִּיֵּס בְּמִסְפָּר וּבְשִׁמוֹתָם, שְׁנָאֲמַר (ישעיהו כ): "הַמִּצִּיא בְּמִסְפָּר צָבָאם לְכֹלָם בְּשֵׁם יִקְרָא" (שמות
רבה) • אור החיים

(ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:

(ג) יִשְׂשָׁכָר זְבוּלֹן וּבְנִימִן:

(ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֵׁר:

(ה) וַיְהִי כִּלְנֶשֶׁשׁ יִצְחָק יִרְדְּנָה יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה
הַיְהוּדָה כֹּל נִפְשָׁתָא נִפְקִי דְּקָא דְּיַעֲקֹב
שְׁבַעִין נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף דְּהָיָה בְּמַצְרַיִם:

כ"א וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמַצְרַיִם • וְהָלֵא הוּא וּבְנָיו הָיוּ בְּכָלֵל שְׁבָעִים וּמָה בָּא לְלַמְדָּנוּ, וְכִי לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא
הָיָה בְּמַצְרַיִם? אֵלֶּא לְהוֹדִיעַ דְּדָקְתָּו שֶׁל יוֹסֵף: הוּא יוֹסֵף הָרוּעָה אֶת צֵאן אָבִיו, הוּא יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמַצְרַיִם וְנִעְשָׂה
מֶלֶךְ וְעַמֵּד בְּצִדְקוֹ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַגְּלוּת בְּמַצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אֶתוֹ בְּדוּמִין לוֹ
בְּהִסְתַּמָּה אַחַת לְפָרֵעַ שְׁטַר חוּב הַגְּלוּת. לָזֶה
דִּקְדָּק לומר הַבָּאִים, פְּרוּשׁ הַגֵּם שְׁלֵא בָּאוּ
חִפְצִים הָיוּ לְבֹאוּ, וְזֶה לֵךְ הָאֹת אִישׁ וּבֵיתוֹ
בָּאוּ כְּאֵדָם שְׁמִכִּין עֲצֻמוֹ עַל הַדָּבָר, וְאֵלֶּיךָ יִרְדּוּ
לְמַצְרַיִם לְסִפָּה יְדוּעָה לֹא הָיוּ עוֹקְרִים דִּירָתָם
וּבָאִים וְהָיוּ בָּאִים בִּיאַת עֲרָא וְנִגְלִיָּהם וְנִגְלִיָּהם
יִשְׂרָאֵל לְשׁוּב אֶרֶץ כְּנָעַן. וְטַעַם שֶׁחֲזַר לומר
בָּאוּ וְלֹא הִסְפִּיק בְּמָה שֶׁהִקְדִּים לומר הַבָּאִים,
נִתְכַּן לַעֲשׂוֹת הַפֶּרֶשׁ בֵּין הַמְנוּיִים בְּפִרְשָׁה
לְאַנְשֵׁי בֵיתָם כִּי אֲנָשֵׁי בֵיתָם אֵין כֻּלָּם בְּגֵדָה
זֶה. וְעִי' מַה שֶׁכְּתִבְתִּי בְּפִרְשַׁת וַיִּגַּשׁ בְּפָסוּק
בְּנֵיו וּבְנֵי בְנָיו וְגו' כִּי הֵם דִּנְקָא הָיוּ חִפְצִים
בְּדָבָר. וְהֵגַם שְׁלֵא מִנָּה כָּאֵן אֵלֶּא י"ב שְׁבָעִים,
אוֹלֵי שֶׁהֵם הָיוּ בְּגֵדָה בְּפִנִּי עֲצָמָם בְּדוּמָה
לְיַעֲקֹב.

ה (ה) וַיְהִי כִּלְנֶשֶׁשׁ וְגו' יוֹסֵף וְגו'. צִרִּיף
לְדַעַת לְמָה אָמַר וַיְהִי לְשׁוֹן צַעַר, וְאֵם
עַל הַגְּלוּת אֵין זֶה מְקוֹם הַדָּבָר. גַּם צִרִּיף
לְדַעַת אֹמְרוֹ כֹּל.

עוֹד לְמָה הִצָּרָף לְחֹזֵר לְהוֹדִיעַ מִנֵּן יוֹצֵאֵי
יִרְךָ יַעֲקֹב וּכְבֹּד הַשְׁמִיעֵנוּ וַיִּדְעֻנוּ. עוֹד
מַה הוֹדִיעָה זֶה בְּדָבָר חֲדָשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמַצְרַיִם.
וְאוֹלֵי שֶׁיִּכְוֵן הַכְּתוּב לומר עַל דֶּרֶךְ אֹמְרָם
ז"ל (סוֹטָה ל"ו) שֶׁעֲתִיד הָיָה יוֹסֵף
לְהַעֲמִיד י"ב שְׁבָעִים וּמִי סִבָּב שְׁלֵא הִעֲמִיד

אֵלֶּא ב' הוּא פָּגַע רַע שֶׁפָּגַעְתּוּ אֶשֶׁת פּוֹטִיפָר
וּפִיזוּ זְרוּעֵי דָּוִי ע"כ, הָא לְמִדָּה שְׁוֹלֵת זֶה
הָיָה יוֹסֵף מִעֲמִיד י"ב שְׁבָעִים, וְהוּא אֹמְרוֹ
וַיְהִי לְשׁוֹן צַעַר שֶׁמִּצְטָרֵת הַתּוֹרָה עַל שְׁלֵא
הָיוּ בֵּין כֻּלָּם אֵלֶּא שְׁבָעִים נֶפֶשׁ, וְהוּא אֹמְרוֹ
כֹּל נֶפֶשׁ וְגו', וְנִתָּן טַעַם לְדָבָר שְׁלֵא הָיוּ אֵלֶּא
ע' וְאָמַר יוֹסֵף הָיָה וְגו' וְדִין גְּרָמָא שְׁלֵא הָיוּ
יִצְאֵי יִרְךָ יַעֲקֹב אֵלֶּא ע' נֶפֶשׁ שְׁוֹלֵת זֶה אֵם
לֹא יִרְדּוּ יוֹסֵף לְמַצְרַיִם הָיָה יוֹסֵף מִעֲמִיד י"ב
שְׁבָעִים וְהָיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁמוֹנִים עֶנְפִּים, וּבְזֶה
נִתְּשָׁבוּ כֹל הַדְּקוּקִים יַחַד.

או יְחִבָּרָה הַכְּתוּב עַל זֶה הַדָּבָר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה מְרֻצָּנִים וְחִפְצִים
מִצְרֵימָה הִרְשׁוּמִים רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן וְגו', אֲכַל
כֹּל שְׁאָר יוֹצֵאֵי יִרְךָ יַעֲקֹב לְצַד שְׁבָא יַעֲקֹב
בָּאוּ עִמּוֹ, וְהוּא אֹמְרוֹ אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ
בָּאוּ, וְזוֹלֵת בִּיאַת יַעֲקֹב לֹא הָיוּ בָּאִים כֻּלָּם,
לָזֶה הִצָּרָף לומר בָּאוּ פַּעַם שְׁנִית:

עוֹד יִרְצָה אֹמְרוֹ הַבָּאִים וְגו' שְׁבָא לומר
מִפְּתַח חוֹתָף כִּי בְּרֻצָּנִים בָּאוּ וְהִרְאָהָה
שְׁאֵחַר מוֹת אֲבִיהֶם וְעָלוּ אֶרֶץ כְּנָעַן חֲזָרוּ
פַּעַם ב' כְּאִמּוֹר בְּפִרְשַׁת וַיְהִי, וְהוּא אֹמְרוֹ

א (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. טַעַם אֹמְרוֹ
וְאֵלֶּה בְּתוֹסֶפֶת וְאִי לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם כִּי כֻּלָּם
צִדִּיקִים כְּאֲבוֹתֵיהֶם וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים
מַה רִאשׁוֹנִים לָהֶם אֲבִרָהם יַחֲזִק יַעֲקֹב צִדִּיקִים
עֲלִיוֹנִים כְּמַעֲשֵׂה אֲבוֹת עֲשׂוּ הַבְּנִים.

עוֹד יִרְצָה עַל דֶּרֶךְ אֹמְרָם ז"ל (פְּנִיחֻמָּא שְׁמוֹת
ד') כִּי זְמַן הַגְּלוּת הַתַּחִּיל מִימֵי אֲבִרָהם
מִשְׁנוֹלֵד יַחֲזִק, וְהוּא אֹמְרוֹ וְאֵלֶּה וְגו' הַבָּאִים
מִצְרֵימָה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים לומר לֵךְ שְׁגַם
הָרִאשׁוֹנִים בְּגִלוּת הָיוּ וְאֵלֶּה עֲמִיהֶם ע"כ.

עוֹד יִרְצָה מַה הָרִאשׁוֹנִים יָדְעוּ וְהִכִּירוּ בְּגִלוּת
וּקְבָלוּ עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרַע כְּמוֹ כֵּן אֵלֶּה.

וְהוּא אֹמְרָם וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים
וּלְדֶרֶךְ זֶה הִרְוִחוּ טַעַם נִכּוֹן לְדַעַת לְאִיזָה
עֲנִין חֲזֹר הַכְּתוּב וּמִנָּאם אַחֵר שְׁכָר מְנָאם
בְּפִרְשַׁת וַיִּגַּשׁ בִּירִידָתָם לְמַצְרַיִם, וְרַשִׁי' ז"ל

פֶּרֶשׁ כִּי לְהוֹדִיעַ חֲבָתָם חֲזַר וּמִנָּאם בְּמִתָּתָם,
וְאֵין דָּבָר זֶה מִסְפִּיק אֵלֶּא לְדַרְשָׁה וְלֹא לְפִשְׁטָן
שֶׁל דְּבָרִים, עוֹד לְדַבְּרֵי הָיָה לוֹ לְקַבֵּעַ הַמִּנְיָן
אַחֵר אֹמְרוֹ וְקָמַת יוֹסֵף וְגו' וְאֵלֶּה שְׁמוֹת וְגו',
וּלְדַרְכָּנוּ הַכְּתוּב יוֹדִיעַ טַעַם מְנִינָם שְׁמוֹנָה
הוּא וְהוֹלֵךְ בְּמִסְפָּר הַתּוֹרָה מִי וּמִי הָא לְקַבֵּל
גְּזֵרַת מֶלֶךְ לְסַבֵּל עַל הַגְּלוּת וְלֹא פָּנָה עֲרָף
כְּמַעֲשֵׂה עֲשׂוֹ הִרְשָׁע (בְּרַאשִׁית ל"ו) שֶׁהִלֵּךְ לוֹ
אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב, וְדָרְשׁוּ ז"ל (בֵּרַ' פ' פ"ב)
מִפְּנֵי שְׁטַר חוּב שֶׁל הַגְּלוּת, וְאָמַר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
וְגו' הַבָּאִים מִצְרֵימָה פְּרוּשׁ הַבָּאִים לְסַבֵּל עַל

וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל־אֶחָיו וְכָל־דָּרָא הָהוּא :

(ו) וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל־הַדּוֹר הַהוּא: אור החיים

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וְאֶת־לִדּוֹ וּסְגִיאוֹ
וְתַקִּיפוֹ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאֶת־מְלִיצַת אֶרְעָא
מִנְהוֹן :

(ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיַּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בַּמָּאָד מְאֹד
וְאֶת־מְלִיצַת הָאָרֶץ אֲתָם:

כ"ז • וַיִּשְׁרְצוּ • שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שֶׁשָּׂה בְּכָרָס אָחֵד. אור החיים

(ח) וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ עַל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע אֶת־יוֹסֵף:
ח וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם עַל מִצְרַיִם דְּלֹא מָנָחִים
גִּזְרֵת יוֹסֵף :

כ"ח • וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ • רַב וְשִׁמּוּאֵל, חֲדָשׁ אָמַר: חֲדָשׁ מִמֶּשׁ, וְחֲדָשׁ אָמַר: שְׁנַת־חֲדָשׁוֹ גִּזְרֵתוֹ (סוטה י"א) • אֲשֶׁר לֹא
יָדַע • עֲשָׂה עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ לֹא יָדַע (כך גרס ר"א"ם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 10)

חֲדָשׁ מִמֶּשׁ . . שְׁנַת־חֲדָשׁוֹ גִּזְרֵתוֹ (רש"י א. ח) רב, שֶׁדִּקְדָּק בְּהוֹרָאָת אֲסוּר וְהֵתֵר, אֹמֵר שֶׁהָיָה רָשָׁע גָּדוֹל בֵּין אָדָם לְמִקְוָם; וְשִׁמּוּאֵל, שֶׁהָיָה רָגִיל לְפַסֵּק דִּינֵי מְמוֹנוֹת, סְבוּר שֶׁהָיָה רָשָׁע גָּדוֹל בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי. **שְׁנַת־חֲדָשׁוֹ גִּזְרֵתוֹ** – רְשָׁעוֹת גָּדוֹלָה בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי, שֶׁהָיָה יוֹסֵף גָּמַל לוֹ טוֹב; אֵף לֹא כָּל כָּף בֵּין אָדָם לְמִקְוָם, כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ אֵלָיו וְקִבְּלוּ מַלְכוּתוֹ, וְלָכֵן יָשׁ לוֹ הַצִּדְקָה מִשְׁמִימִים (לְדַעְתּוֹ) לְשַׁלֵּט בָּהֶם כְּרִצְוֹנוֹ. **חֲדָשׁ מִמֶּשׁ** – רְשָׁעוֹת גָּדוֹלָה בֵּין אָדָם לְמִקְוָם, שֶׁהָיָה אֵין לוֹ אֲמִתְלָא זֶה כְּלָפִי שְׁמִינָא; אֵף לֹא כָּל כָּף בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי, שֶׁהָיָה יוֹסֵף לֹא גָמַל לוֹ טוֹב. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שֶׁל דְּבָרִים יָגִיד כִּי כָּל עוֹד שֶׁהָיָה אָחֵד מִהַדוֹר הַהוּא קָנָם הָיָה מוֹנֵעַ הַשְׁעָבֹד, וְקָשָׁה א"כ לֹא הָיָה לוֹ לומר הַכְּתוּב אֲלָא וַיִּמָּת כָּל הַדּוֹר הַהוּא שְׁאִפִּי כָּל יָמֵי א' מִהַדוֹר לֹא הָיָה שְׁעָבֹד וְלֹא הָיָה צָרִיף לומר לֹא מִיתַת יוֹסֵף וְלֹא מִיתַת אָחָיו דִּק"ו שְׁלֹא הָיָה הַשְׁעָבֹד בִּימֵיהֶם, וְאִפִּי לְדִבְרֵיהֶם ז"ל (שְׁמוֹת רַבָּה פ' א') שְׁאִמְרוּ כָּל זָמָן שְׁאֵחֵד מִהַשְׁבָּטִים קָנָם לֹא הָיָה הַשְׁעָבֹד קָשָׁה לָמָּה הִצְרִיף לְהַזְכִּיר מִיתַת יוֹסֵף ק"ו הוּא מִהֶאֱחִים. וְאוּלַּי כִּי בִּכְנֹן הַכְּתוּב לומר כִּי הָיָה הַדְּרוֹגוֹת בְּדָבָר כִּי בְּמִיתַת יוֹסֵף יָרְדוּ מִגְדֻלָּתָם שֶׁהָיוּ מַעֲלִים יוֹתֵר מִמִּצְרַיִם וְנִעְשׂוּ שׁוֹיִם לָהֶם, וּבְמִיתַת הָאֲחִים יָרְדוּ לְמִטָּה מִמִּדְּרָגָתָם שֶׁהָיוּ בְּעֵינֵיהֶם נִבְזִים אֲבָל לֹא הָיוּ מִשְׁתַּעֲבָדִים בָּהֶם, וּבְמִיתַת כָּל הַדּוֹר הַתְּחִילוֹ לְהַשְׁתַּעֲבֹד בְּאִמְצָעוֹת קִנְאָתָם אֲשֶׁר רָאוּ הַפְּלָגָת רַבּוּנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁנַת־מִלְּאָת אֶרֶץ מִצְרַיִם בָּהֶם.

וְאִם תֹּאמַר וְהָיָה לֹא רָצִיף לֹא אָמַר אֲלָא כָּל זָמָן שְׁאֵחֵד מִן הַשְּׁבָטִים כו', וְלִדְבָרָנוּ אִפִּי מִן הַשְּׁבָעִים. דַּע כִּי דָבָר זֶה לֹא הִתְלַט לְרַבּוּתֵינוּ ז"ל, וְז"ל רַבּוּתֵינוּ ז"ל בְּסִדְרָא עוֹלָם (פ"א) מִשְׁמַת לֹי עַד שְׁעִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קִי"ו שָׁנָה אֵין שְׁעָבֹד יִתְרָא עָלָיו וְלֹא פָחוֹת מִפִּי"ו כְּשֶׁנִּתְּחַתְּהָ שֶׁל מִרְגָּם שְׁנִקְרָאָת עַל שֵׁם הַמְּרוֹר ע"כ, הָרִי כִּי אֵין הַכְּרַעַת דְּבָר שְׁמִשְׁמַת לֹי שְׁהוּא אֶחָדוֹן שְׁבָשְׁבָטִים הַתְּחִיל הַשְׁעָבֹד. וּפְשָׁת הַכְּתוּב אֵין רֹאָה שְׁלֹא אָמַר הִכָּה נִתְּחַתְּמָה לוֹ אֲלָא אַחֵר מִיתַת כָּל הַדּוֹר הַהוּא וְהִשְׁתַּחֲוּוּ הַכְּתוּב לְכָל אָחָיו:

זֶה וַיַּפְּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיַּרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אָכֵן ב' כְּתוּבִים הֵבִיאִים כְּאִתַּח לְהוֹדִיעַ הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת הַתְּחִלַּת הַשְׁעָבֹד וְסְבוּתָיו, וְהֵם בְּמִסְפָּר ד'. הָא' מִיתַת יוֹסֵף שְׁאֵם הָיָה יוֹסֵף קָנָם יִסְפִּיק שְׁלֹא יִמְשְׁלוּ בָהֶם הַמִּצְרַיִים הָא' לְמַדָּת שְׁכָל זָמָן שִׁיּוֹסֵף קָנָם הָיָה יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁקִטִּים וּמַעֲנִיָּים. ב' מִיתַת הָאֲחִים שְׁכָל זָמָן שְׁאֵחֵד מִן הָאֲחִים קָנָם הָיָה הַמִּצְרַיִים מְכַבְּדִים אוֹתָן וְכִמּוּ שְׁפִי ז"ל (סוטה י"ג). בְּפִסּוּק (בְּרַשִׁית ג' י"ד) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף וְגו' וְאָחָיו וְגו' אַחֵר קָבְרוּ אֶת אָבִיו יַעֲקֹב שֵׁם דְּבָרָיו. ג' מִיתַת כָּל הַדּוֹר פ' כָּל הָעָם נִפְשׁ שְׁכָלָן הָיָה חֲשׁוּבִין בְּעֵינֵיהֶם וּבְאִמְצָעוֹתָם לֹא הָיָה לָהֶם פָּנִים לְהַשְׁתַּעֲבֹד בָּהֶם, אוֹ לְצַד שֶׁהָיָה בְּנֵי דַּעַה וְאֵין מִצִּיאוֹת לְמִצְרַיִים לְהַתְּחַכֵּם חֲקִמָתָם שְׁמַתִּחִיל בְּפָה רַף כִּי הָיָה בְּנֵי הַדּוֹר הַהוּא חֲקִמִים וַיִּפְּרוּ הַתְּחַכְמָה וְלֹא יִקְבְּלוּ עֲשׂוֹת לָהֶם דְּבָר בְּשׁוּם אִפִּן, ד' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' כִּי אִם לֹא הָיָה הַהֲרָגָה הַגְּדוֹלָה שְׁפָרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וְגו' בְּמָאָד וְגו' וְתַמְלָא הָאֶרֶץ וְגו' לֹא הָיָה נִוְתָנִים לָב לְכַשֵּׁת תַּחֲבִלוֹת אֲלָא הַהֲרָגָה הַגְּדוֹלָה הוּא הַסּוֹכֵב בְּאִמְצָעוֹת הַעֲדָר הַמוֹנֵעַ שְׁהוּא יוֹסֵף וְאָחָיו וְכָל הַדּוֹר, וּבְזֶה נִתְּשֵׁב אוֹמְרוֹ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אָמַר וַיַּפְּרוּ וְגו' כִּי לֹא בָּא לְהוֹדִיעַ עֲנָן הַרְבּוּי אֲלָא לְהוֹדִיעַ כִּי הוּא זֶה סוֹכֵב הַגְּדוֹלָת:

וְעוֹד וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ וְגו', וְזוֹלַת אַחַת מִכָּל דְּבָרִים הַסְּדוּרִים לֹא הָיָה הַשְׁעָבֹד, וּלְמָאן דְּאָמַר (סוטה י"א) חֲדָשׁ שְׁנַת־חֲדָשׁוֹ גִּזְרֵתוֹ הַסְּבוּת הַקּוֹדְמוֹת הֵם סְבוּהָה לְחֲדָשׁ דַּעְתּוֹ מִשְׁנָה מִקְדָּם וְהָבִין. וְהִנֵּה לִפִּי פֶשֶׁשׁ

עוֹד יִכְנֹן הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ כָּל נִפְשׁ וְגו' וַיּוֹסֵף וְגו' לומר כִּי כָּל־לֹוֹת עֲנָפִים אֵלוֹ כָּל־שׁוֹיִם לְטוֹכָה בְּאֵין הַבְּדִיל בֵּינֵיהֶם כָּל־צִדִּיקִים כָּל־חֲקִמִים כָּל־כָּלֵב שְׁלֹם זֶה עַל זֶה וְכִאֵלּוֹ כָּל־נִפְשׁ אַחַת, וְהוֹדִיעַ חֲדוּשׁ וּרְבוּתָא גְּדוֹלָה הִיא לְצַד יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וּמִן הַשְּׁבָע יִהְיֶה מִשְׁתַּחֲוֶה מִהַשְׁוֹנָת הָאֲחִים בֵּין לְצַד הָאֲחִיהָ כִּי לֹא יִתְכַּן שִׁיְהִיָּה שְׁוֶה בְּרִצְוֹן כְּהַשְׁוֹנָת כָּל־לֹוֹת לְצַד מִהַ שְׁעִשׂוּ לוֹ שְׁמִכְרוּהוּ וְנִתְּאָקְרוּ עָלָיו וְאִיֵּף לֹא הָיָה קֶצֶת שְׁנוֹי בֵּינוֹ לְבֵין כָּל־לֹוֹת, בֵּין לְצַד הַצִּדִּיקוֹת כִּי הָיָה נִתּוֹן בְּכוֹר הַשְּׁמָאָה וְהָאֲחִים הָיוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וּמִסּוֹכִיכִים בְּאֵילָן הוּא יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְעַל כָּל פָּנִים יִשְׁתַּחֲוֶה קֶצֶת, וְאֵף עַל פִּי כֹן מוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי שְׁוֶה הוּא לָהֶם וְנִכְנָס בְּמִסְפָּר הָעָם וּכְהַשְׁוֹנָת כָּל־לֹוֹת יַחַד לְקַרָּא נִפְשׁ אַחַת בֵּין לְפִרְט הָאֲחִיָּה וְהָאֲחִיהָ הַנִּכְנָסָה בֵּין לְעֲנָן הַצִּדִּיקוֹת וְשִׁתְּרַת הַנִּפְשׁ שְׁלֹא נִדְּבַק בּוֹ מִתְּחִלָּתָא הַנִּפְשׁ הַגָּם הָיָה בְּמִצְרַיִם. וְעַנָּן מִהַ שְׁתַּחֲבָתִי בְּפִסּוּק (וַיֵּשֶׁב מ"ו ל') אֲמוֹתָהּ הַפַּעַם וְגו':

(יח) וַיִּמָּת יוֹסֵף וְגו' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. צָרִיף לְדַעַת לְאִיָּה עֲנָן חוֹר פַּעַם ב' לְהוֹדִיעַ מִיתַת יוֹסֵף וּבְכָר הַשְּׁמִיעֵנוּ (סוטה י"ח) וַיִּמָּת יוֹסֵף בֵּין וְגו', עוֹד צָרִיף לְדַעַת כְּנִתַּת הוֹדִיעַת הַכְּתוּב שְׁמַתוֹ כָּל הָאֲחִים וְכָל הַדּוֹר. עוֹד מִהַ קָשֶׁר יֵשׁ בֵּין מִיתַת הָאֲחִים וְהַדּוֹר לְאוֹמְרוֹ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה הַמְּגִיד שֶׁל מוֹרֵנוּ הֵרַב יוֹסֵף קָרוֹר הַגִּיד לוֹ טַעַם סְמִיכוֹת זֶה וְהוּא דֶּרֶךְ סוֹד. עוֹד צָרִיף לְדַעַת טַעַם אוֹמְרוֹ כְּסִדְרָא זֶה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' שְׁאֵם בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ פְּרִיַת וּרְבִיבִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה לוֹ לומר כְּסִדְרָא

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵימָו הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם
טוֹאֵמֶר לַעֲמָה הָאֵל עֲמָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סִגְן
וּתְקִיפִין מִנָּא:
מִמָּנוּ: אור החיים

(י) הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ פִּנְיָרְפָה וְהָאֵל בִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה
וְנוֹסֵף גַּם־הוּא עַל־שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:
יִהְיוּ נִתְחַכְמִים לַהוֹן דְּלָמָא יִסְגִּין וְיִהְיוּ אֲרִי
עֲרַעְנָנָא קָרִב וְיִתְוַסְפִּין אֶף אֲנוּן עַל סִנְאָנָא
וְיִגִּיחוּן בְּנָא קָרִב וְיִסְקִין מִן אֲרַעָא:

י"ג"ה הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ • כָּל הָבָה, לְשׁוֹן הַכֹּהֵן וְהַזִּמְנָה לְדָבָר הוּא, כְּלוּמָר: הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְכָךְ. נִתְחַכְמָה לוֹ •
לָעַם. נִתְחַכְמָה מִה לַעֲשׂוֹת לוֹ (שְׁמוֹת רַבּוֹת). וְרַבּוּתֵנוּ דְרָשׁוּ: נִתְחַכְמִים לְמוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְדוֹנֵם בְּמִים, שֶׁכָּבֶד נִשְׁבַּע
שְׁלֹא יָבִיא מְבֹול לְעוֹלָם, (וְהֵם לֹא הִבִּינוּ שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם אֵינוּ מְבִיא, אֲבָל הוּא מְבִיא עַל אֲמָה אַחַת, בְּרִשְׁ"י יִשְׁן).
וְעָלָה מִן הָאָרֶץ • עַל פְּרָחֵנוּ. וְרַבּוּתֵנוּ דְרָשׁוּ: כָּאֵדָם שֶׁמְקַלֵּל עֲצָמוֹ וְתוֹלָה קִלְלָתוֹ בְּאַחֲרִים, וְהָרִי הוּא כְּאֵלוֹ כְּתֹב:
וְעָלֵינוּ מִן הָאָרֶץ וְהֵם יִרְשׁוּהָ.

(יא) וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּנוּ
עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת־פֶּתֶחַם וְאֶת־רַעְמֵסֶם:
יֵא וּמִנְיָאוֹ עָלֵיהוֹן שְׁלִטוֹנִין מְבִאִישִׁין בְּדִיל
לַעֲנֹאָהוֹן בְּסִבְלָתָהוֹן וַיִּבְנוּ קִרְוֵי בֵּית אוֹצְרָא
לְפָרְעָה יֵת פִּתְיוֹם וְיֵת רַעְמֵסֶם:

י"ג"ה עָלָיו • עַל הָעַם. מִסִּים • לְשׁוֹן מֶסֶ. שָׂרִים שְׂגוּבִין מֵהֶם הֵמָּס, וּמַהוּ הֵמָּס? שִׁיבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה.
לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם • שֶׁל מִצְרַיִם. עָרֵי מִסְכְּנוֹת • כְּתִירוֹמוֹ, וְכֵן: "לֵךְ בֹּא אֶל הַסּוֹכֵן הַזֶּה", גִּזְבֵּר הַמִּמָּנָה
עַל הָאוֹצְרוֹת (שְׁמוֹת רַבּוֹת). אֶת פֶּתֶחַם וְאֶת רַעְמֵסֶם • שְׁלֹא הָיוּ רְאוּיֹת מִתְחַלָּה לְכָךְ, וְעֲשָׂאוֹם תְּזָקוֹת וּבִצּוֹרוֹת
לְאוֹצָר. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

סִבָּה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְיִקְצִין מִהִמְלָחָמָה
וְיִלָּךְ לוֹ, וְאֵן אֵין אֲנוּ כֹלְוִין לְמַנְעוֹ כִּי יִלְחֶם
בַּהֲצִרְפוֹת מִלְחָמָה הַלּוֹחֶמֶת עִמּוֹ:

(יא) וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו וַיִּבְנוּ
חֻקָּמָה נִתְחַכְמָנוּ בְּנֵה אֵין זֹו חֻקָּמָה אֲלֹא
רְעוֹת וְחֻצִּיפוֹת. עוֹד אֵיךְ מִלָּאֵם לָבֶם בִּתְחִלַּת
הַשְּׁעָבֵד לְשׁוֹם עָלֵיהֶם שָׂרֵי מִסִּים. וְעוֹד אֵיךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָטוּ עָרְפָם לַעֲבֹדָת עֲבֹדָה נִכְרִיָּה
בְּחִמָּר וּבִלְבָנִים. וְהִנֵּה רַ"ל שְׁאֲמָרוֹ (סוֹטָה
י"א). כִּי הָיָה הַדָּבָר בְּהִדְרָגָה בִּתְחִלָּה בְּפֶה
רַף וּלְבַסּוֹף בְּכָפֹר, וּמִן סֹדֵר הַתְּנוּבוֹת מִשְׁמַע
כִּי בִתְחִלָּה שָׁמָּה עָלֵיהֶם שָׂרֵי מִסִּים, וּלְדַבְרֵיהֶם
זֶ"ל צִרְיָן לוֹמֵר כִּי קְדוּמֵי דְבָרִים לְשִׁמַּת שָׂרֵי
מִסִּים. וְהִנֵּה לְפִי מַה שֶּׁפָּרְשִׁיתִי בְּפִסּוֹק רַב
וְעֲצוּם מִמָּנוּ כִּי סוֹבְרִים שִׁיכּוּלִין לְהַשְׁתַּעֲבֵד
בְּהֶם בְּעֵד הַטּוֹב שֶׁעָשׂוּ לָהֶם בְּשָׁנֵי רַעַב אֲפֹשֶׁר
שָׁבָאוּ עָלֵיהֶם בְּכַח וְאֵל תִּכְרָךְ וּמִיָּד, וְשֶׁעָבְדוּם
וַיִּשְׁמְעוּ עָלֵיהֶם שָׂרִים וְאֵן הָיוּ מַעֲשִׂים בְּעָרְךָ
הַמִּצְרַיִם וְנָטוּ עָרְפָם, וְמַה שְׁאֲמָר הַכְּתוּב הִכָּה
נִתְחַכְמָה אֵינוּ עַל פֶּרֶט הַשְּׁעָבֵד אֲלֹא עַל כְּרִט
אַחֵר, וְכִמּוֹ כֵּן אֲמָרוֹ זֶ"ל (שָׁם) שֶׁהָיָה עַל
שְׂקוּעַ הַבָּנִים בֵּינָם כְּאֲמֹר בְּדִבְרֵיהֶם.

עוֹד נִרְאֶה בְּדִקְדוּקָה עוֹד אוֹמְרוֹ לְמַעַן עֲנֹתוֹ
וַיִּבְנוּ שְׁלֹא הָיָה צִרְיָן וְהַדָּבָר מוֹכֵן שֶׁהוּא
לְמַעַן עֲנֹתוֹ מִתְּפִינִים. עוֹד אוֹמְרוֹ בְּסִבְלָתָם
מַה בָּא לְמַעַשׂ. אֲכֵן נִרְאֶה שֶׁנִּתְחַכְמָנוּ עָלָיו
לְהַשְׁתַּעֲבֵד בְּדִרְךָ זֶה, כִּי פָרְעָה מִן הַסִּטֵּם יִהְיוּ
לוֹ בּוֹנִים עָרִים לְשִׁבְתָּהּ וְהַרְבֵּה עוֹבְדִים עֲבֹדוֹת
הַצִּרְיָקִין לְמַלְכוּת מִהִמְצָרִים עֲצָמָם וּמַהוֹזֵלָת, וְהַאֲנָשִׁים הַהֵמָּה יִקְרָאוּ מִס כְּמוֹ שְׁאֲמָר הַכְּתוּב

לְרַבּוּתֵם כִּי סוֹפֵם לְהִתְמַעֵט, וְכִי יִהְיוּ רַבִּים
אֵין בְּהֶם כַּח לְחוֹשׁ לְרַבּוּתָם, לָזֶה אֲמָר וְעֲצוּם
פִּי הַגִּם שֶׁהֵם מִתְּרַבִּים בְּיוֹתֵר מִהִגְלִיל אֶף
עַל פִּי כֵן וְעֲצוּם מִמָּנוּ הַגִּם שְׁאֵין בְּהֶם הִרְבּוּי,
וּמִן הִרְבּוּי הֵם הָיוּ רְאוּיִים לְהִיטֵן תְּזָקִים יוֹתֵר
מֵהֶם, וּמַעֲתָה בְּהִכָּרַח לְהִתְחַכֵּם עָלָיו, וְכִפִּי
זֶה תִּבֶּת מִמָּנוּ חֻזְקַת אֵל עֲצוּם וְלֹא לְאוֹמְרוֹ
רַב כִּי בְּסִמּוֹף הוּא אוֹמֵר פֶּן יִרְכָּה.

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ רַב וְעֲצוּם מִמָּנוּ פִּי
שֶׁגִּלְתָּם וְרַבּוּתָם מֵהֶם הָיָה, וְהַפְּנָה בְּנֵה
כִּי בָא לְהוֹדִיעַ אוֹתָם כִּי יֵשׁ לָהֶם חוֹב בְּיִשְׂרָאֵל,
וְנִתְּנָן לְהַקְדִּים טַעְנָה לְבַל יֹאמְרוּ אֵלָיו עֲמֹ
אוֹ כֹּל רוֹאֶה מַעֲשִׂיו נִכְרִיִּים כִּי בִּאֲזִינָה כַח עֲמֹד
וְיִקַּח עִם אֶחָד הַשׁוֹכֵן בְּקִרְבּוֹ וְיַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת
עֶבֶד, לָזֶה אֲמָר הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֶה עֲצָמוֹ
וּבִשְׁוֹר מִשְׁלָנוּ הוּא כִּי אֲנוּ הַחֲיִינוּ אוֹתוֹ בְּשָׁנֵי
רַעַב וְכָל מַה שֶּׁנִּתְרַבָּה מִמָּנוּ הוּא ג"כ כִּי בְעִ'
נִפְשׁ בָּא לְגוֹר בְּאָרֶץ, וּמַעֲתָה יִחְזִיק בְּיִשְׂרָאֵל
בְּחֻזְקָה שְׁעָמָה טַעְנָה וְיִתְחַכְמָנוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ
כְּטוֹב בְּעִינֵיהֶם.

עוֹד יִרְצֶה כִּי הֵלֵא תִמְצָא כִּי כָל הַמַּלְכִּים
וּגְדוֹלֵי הָעַמִּים יִתְחַכְּמוּ לְפָאֵר מַלְכוּתָם
בְּעַם מְכַבֵּד וְמַה גַּם בְּעַם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׁם וּמַעֲלָה
מִתְּחַדָּת לוֹ, וְאֵין לָךְ אֲמָה שֶׁשְּׁלֹטָה בְּיִשְׂרָאֵל
שְׁלֹא הִיטָה מַעֲלָה עַל כָּל הָאֲמוֹת בְּסוֹד (אִיכָה
א') הָיָה צִרְיָה לְרֹאשׁ, לָזֶה אֲמָר מִלֶּךְ חֲדָשׁ הִנֵּה
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּכַבְּדִים הֵם הֵם הַעֲקָר בְּמַלְכוּת
יוֹתֵר מִהִמְצָרִים וּבְהֶם הֵם מִתְּכַבְּדִים וְכִי יִצְאוּ
מִהָעִיר תִּהְיֶה הָעִיר פְּחוּתָה וּבְזוּיָה לָזֶה הִכָּה
נִתְחַכְמָה לוֹ וַיִּבְנוּ פֶּן יֵצֵא מִהָעִיר בְּאִמְצָעוֹת

(ט) וַיֹּאמֶר אֵל עֲמֹ הִנֵּה וַיִּבְנוּ אוֹמְרוֹ הִנֵּה
וַיִּבְנוּ וַיִּתְבָּאֵר עַל הָרָף אוֹמְרָם זֶ"ל (בִּר'
פ') בְּפִסּוֹק (בְּרֹאשִׁית ל"ד) עֲכַרְתָּם אֲתִי
שֶׁצִּלּוּלָה הִיטָה הַחֲבִית וְכו', כִּי מִסְרַת הִיטָה
בִּינָד וְכו' שֶׁעֲתִידִין לְפַל בִּינָד יִשְׂרָאֵל ע"כ. וְלָזֶה
אֲמָר מִלֶּךְ מִצְרַיִם הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִידוּעַ
בְּתִקְוָה וְעַל הִנֵּה הוּא רַב וְעֲצוּם, וְאֲמָר הִכָּה
נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְכָּה וַיִּבְנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ
וַיַּעֲשֶׂה מַה שְׁהוּא מִסְרַת בִּינָד שֶׁהוּא יֵאָבֵד
כָּל נִפְשׁ לְכַנְעִנִי אַחִיו, לָזֶה יִתְחַכְּמוּ עָלָיו
לְאֶסְרוֹ לְבַל צֹא. וְלָזֶה נִקְרָא מִצְרַיִם בֵּית
הַכְּלָא כִּי הָיוּ הַמִּצְרַיִם שׁוֹמְרִים אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּלִתִּי צֹאֵת מִשָּׁם לְחַשֵּׁשׁ כְּלוֹת אַחִיו הַכַּנְעִנִי
וְכו'.

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ הִנֵּה עִם וַיִּבְנוּ עַל זֶה
הַדָּבָר כִּי עִם זֶה מִשְׁנֵה מִכָּל הָעַמִּים כִּי
שָׂאֵר הָעַמִּים יִתְעַרְבוּ בִּינֵיהֶם וְאֵין לָךְ עִם
שְׁאֵין בּוֹ תַעֲרֹבוֹת גְּדוֹל מִכְּפָה עַמִּים אֲשֶׁר
לֹא כֵן עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוֹ הִנֵּה עִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין זֶר אֲתָם, וְאוֹמְרוֹ רַב וְעֲצוּם
פָּרוּשׁ כִּי בְּאִמְצָעוֹת הִיטָה עִם אֶחָד וּמִיָּחָד
הַגִּם שִׁיחִיו מַעֲשִׂים בְּעָרְךָ שָׂאֵר הָאֲמוֹת יִחְשְׁבוּ
לְרַבִּים וְעֲצוּמִים מֵהֶם לְצַד שֶׁהֵם כָּל אֶחָד
נוֹתֵן נִפְשׁוֹ עַל אַחִיו, וְזֶה יְדוּעַ לְיִוְדֵעֵי עָרְךָ
מִלְחָמָה.

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ רַב וְעֲצוּם, רַב שֶׁמִּתְרַבָּה
שְׁלֹא בְּדִרְךָ הָעוֹלָם, וְהִנֵּה מִשְׁבַּע הָעוֹלָם
כְּאֲשֶׁר יִלְדוּ רַבִּים יִהְיוּ תִשִּׁי כַח בֵּין בְּבַחֲבִינָה
הַנּוֹלָדִים בֵּין בְּבַחֲבִינָה הַמּוֹלִיד, וְצֹא וּלְמַד
מִהִתְאֻמִּים בְּיָדוּעַ לְטַבְעִיִּים, וּמַעֲתָה אֵין מַחוּשׁ

(יב) וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנוּ אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנוּ אֹתוֹ • בְּכָל מָה שֶׁהֵם נוֹתְנִין לֵב לַעֲנוֹת, בֶּן לֵב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְבּוֹת וּלְהַפְרִיץ. בֶּן יִרְבֵּה • בֶּן רֵבָה וְכֵן פִּרְץ. וּמִדְּרָשׁוֹ, רוּחַ הַקָּדֹשׁ אוֹמֶרֶת בֶּן, אִתָּם אוֹמְרִים: פֶּן יִרְבֵּה, וְאֲנִי אוֹמֵר: בֶּן יִרְבֵּה. וַיִּקְצֹוּ • קָצוּ בְּחֵייהֶם. (וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים: הַמַּצְרִים בְּעֵינֵי עֲצָמָם, וְקָל לְהִבִּין). וּרְבֹתֵינוּ דָּרָשׁוּ: כְּקוֹצִים הָיוּ בְּעֵינֵיהֶם. אור החיים

(יג) וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ:

כ"י • בְּפָרֹךְ • בַּעֲבוּדָה קָשָׁה הַמְּפַרֶכֶת אֶת הַגּוֹי וּמַשְׁבֵּרָתוֹ.

(יד) וַיִּמְרְדּוּ אֶת־חֵייהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכַל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת פְּלִעְבֹּדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ: אור החיים

(טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדַּת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוֹעָה:

כ"י • לְמִלְדַּת • הוּא לְשׁוֹן מוֹלִידוֹת, אֲלָא שֵׁשׁ לְשׁוֹן קָל, וַיֵּשׁ לְשׁוֹן כָּבֵד, כְּמוֹ שׁוֹבֵר וּמַשְׁבֵּר, דּוֹבֵר וּמְדַבֵּר, כָּף מוֹלִיד וּמִלֵּד. שִׁפְרָה • זוּ יוֹכֵדָה, עַל שֵׁם שִׁמְשֻׁפְּרַת אֶת הַנִּלְדָּה. פּוֹעָה • זוּ מְרִים, עַל שֵׁם שְׁפּוּעָה וּמְדַבֶּרֶת וְהוֹגָה לִילָד, כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים הַמְּפִיסוֹת תִּינוּק הַבּוֹכָה (שם). פּוֹעָה • לְשׁוֹן צָעָקָה, כְּמוֹ: (ישעיה כב) פִּי־לָהּ אֶפְסָה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וַיִּשְׁמְעוּ וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנוּ וְגו' וַיַּעֲבִידוּ וַיִּמְכְּרוּ כִּי לֹא הִמְלִיךְ לְבָדוֹ עוֹשֶׂה אֲלָא הוּא וְעַמּוֹ, דָּבָר זֶה עָשָׂא הִמְלִיךְ לְבָדוֹ כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַדָּבָר בְּסוֹד שְׁלֵא נִגְיָשׁוֹ הַעֲבָרִית לְהַסְתִּיר הַרְיוֹנָם וְשְׁלֵא יִרְחִיקוּ הַמִּלְדּוֹת מִלֵּד אוֹתָם כְּאֲשֶׁר אָבָא בְּסוּמָה:

לְמִלְדַּת הָעִבְרִית וְגו'. צִרִיף לְדַעַת מָה אָמַר לָהֶם בְּאִמְרָה זוּ. וְאוֹלֵי כִּי הָאִמְרָה הִיא שֶׁקָּרָא וְאָמַר הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת וְגו' כִּי לְהִיּוֹת שְׂבָאוֹ לִפְנֵי הַרְבֵּה וְלֹא הָיָה מִפִּיר אֵלּוֹ הַמִּלְדּוֹת לִזְהָרָה בְּשׂוּמָתָם לִיְחָד לָהֶם הַדְּבָר לְצַד שֶׁהָיוּ גְדוּלוֹת שֶׁל כָּל הַמִּלְדּוֹת וְנִרְצָה לְהַסְתִּיל הַדָּבָר עֲלֵיהֶם כִּי בֶן דֶּרֶךְ הַשְּׁנִיָּה. עוֹד יִרְצָה שֶׁהוּא עֲשֶׂה אוֹתָם גְּדוּלוֹת וְשִׁרּוֹת בְּקִרְיָאָה זוּ עַל כָּל הַמִּלְדּוֹת וְאֲשֶׁר עַל כֵּן פָּרַט אֶת שְׂמוֹתָן, וְלִזְהָרָה לִזְמַן לִזְמַן פַּעַם אַחֶרֶת וַיֹּאמֶר בְּיָלְדָן וְגו' פִּי שֶׁהַצּוּרִי לֹא לְשִׁמְיָהּ לְבָד אֲלָא לְכָל הַמִּלְדּוֹת אֲלָא שְׁאֵלּוֹ יִהְיֶה עֲלֵיהֶם שְׂרֹת. עוֹד יִרְמֹז הַתְּכֹנֵן לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וְרוֹמָמּוֹת עַל דֶּרֶךְ (דְּבָרִים כ"ו) אֶת ה' הָאִמְרָת וְה' הָאִמְרָה וְהַפְּנִיָּה בִּזְהָרָה לְהַגִּיד שְׂבָאִמְצָעוֹת עַנְיָן זֶה גֵּרָם לָהֶם פְּרַעַה מַעֲלָה וְהַתְּרוֹמָמּוֹת לֵב הַמִּלְדּוֹת וְעָלּוּ בְּמַעֲלָה כְּאִמּוֹר בְּסוּמָה (פְּסָלִים כ') וַיִּשְׁכַּח אֱלֹהִים וְגו' וַיַּעֲשֶׂה לָהֶם בָּתִּים בְּתִי כְּהִנָּה בְּתִי לִזְהָרָה בְּתִי מַלְכוּת בְּתִי נְבִיאוֹת (סוֹטָה י"א):

דְּבוּק בּוֹ, וְהוּא הַצּוּרִי אֲשֶׁר צִרִיף ה' אוֹתָם בְּכּוֹר הַכְּרֹזֶל מִמִּצְרַיִם. וְכִפִּי פָשַׁט הַתְּכֹנֵן יִרְצָה כִּי כִשְׁהִיּוֹ הַמִּצְרַיִם מִרְבִּים לַעֲנוֹת הָיָה ה' מִרְבֵּה אֶת יִשְׂרָאֵל כְּדִי שִׁיְהִיּוֹ נִצְעָזִים עַל הָעֲבוּדָה וְהָיָה נוֹתֵן בָּהֶם כֹּחַ, וְהוּא אוֹמֵר בֶּן יִרְבֵּה לְשַׁעֲרוֹ אֲשֶׁר יִסְפִּיקוּ הַעוֹבְדִים בַּעֲבוּדָה וְגַם ה' נוֹתֵן בָּהֶם כֹּחַ לְשַׁעֲרוֹ אֲשֶׁר יִתְמַעַט מִכֶּחֶם מִהֶעֱנוּי. וְכִשְׁרָאוֹ הַמִּצְרַיִם בֶּן הָיָה מַעֲבִידִים אוֹתָם בְּפָרֹךְ כְּתוּבָהּ בְּקִשְׁיוֹ: (יד) וַיִּמְכְּרוּ אֶת וְגו'. אוֹמְרוֹ בַּעֲבֹדָה קָשָׁה פְּרוּשׁ בַּעֲבוּדָה שֶׁהִיא קָשָׁה מִצַּד עֲצָמָה אִפִּי בְּמַעַט מִמְּנָה וְהוּא עֲבוּדָת חֹמֶר וּלְבָנִים וְעֲבוּדָת שָׂדֶה. וְאוֹמְרוֹ אֶת כָּל עֲבֹדָתָם וְגו' כִּי לֹא תֹאמַר שֶׁהָרָפוּ יָדָם מִמֶּה מִשְׁעוֹר הַבְּנִיָּן שֶׁקָּצְבוּ לָהֶם מִקֶּדֶם אֲלָא שֶׁקָּצְבַת עֲבוּדָה רִאשׁוֹנָה בְּמִקוּמָה עוֹמֶדֶת וְהוֹסִיפּוּ לָהֶם כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר שֶׁאֲחֵר שֶׁשְׁמּוֹ עֲלֵיהֶם כָּף וְכָף שִׁיְבִנוּ בְּכָל יוֹם אַחֵר שִׁיְהִיָּה הַחֹמֶר וְהַלְבָנִים מוֹכְנִים לִפְנֵיהֶם הוֹסִיפּוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת הַכֶּנֶת הַחֹמֶר וְהַלְבָנִים וְכָל עֲבוּדָת הַכֶּנֶת הַבְּנִיָּן וְלֹא הִקְלּוּ מִצַּד זֶה שֶׁעוֹר עֲבוּדָה רִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ אֲלָא אִתָּהּ עֲמָה, וְזֶה מִהַתְּחַכְּמוֹת פֶּן יִרְבֵּה, וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא הוֹעִילוֹ לְהַמְעִיטָם כִּי נִתְרַבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהוֹסִיפּוּ לְדַבֵּר זֶה, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְגו' לְהַמִּית הַזְּכָרִים: (טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ וְגו'. הֵגַם שֶׁכָּל הַמַּעֲשֶׂה הָאִמּוֹר בְּעַנְיָן אָמַר לְשׁוֹן רַבִּים דְּתִכִּיב

(מ"א ה') וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל יִשְׂרָאֵל, וַיַּעַז עֲצָה לְשׁוֹם עַל יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיּוֹ הֵם שְׂרִי מִסִּים יוֹבֵן שִׁיְהִיּוֹ הֵם הַמְּמַנִּים עַל כָּל עוֹשֵׂי מַלְאכַת הַמֶּלֶךְ, וְדָבָר זֶה אִינוֹ פְּחִיתוֹת וְלֹא דִלּוֹת לְיִשְׂרָאֵל וְאִינִם יְכוּלִין לְמַאֵן וְכִנּוּנָתָם בְּזֶה הוּא לְעִרְמָה לְמַעַן עֲנוּתוֹ לַעַם יִשְׂרָאֵל בְּסִבְלוֹתָן שֶׁל הַמִּסִּים שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבֹדוֹת כִּשְׁלֵא יוֹכִלוּ לַעֲבֹד עֲבוּדָתָם אֲשֶׁר שְׁמּוֹ עֲלֵיהֶם בְּתוֹסֶפֶת מִרְבֵּה מִמֶּה שִׁיְכִילוּ שֶׁאֵת יִצְטָרְכוּ הַשְּׂרִים לְהַצְטָרֵף עִמָּהֶם לַעֲבֹד עֲבוּדָתָם לְהַשְׁלִים חֶסֶם, שְׁלֵא הָיוּ מִפִּירִים בְּחֹק הָעֲבוּדָה אֲלָא לְשָׂרִים שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הֵם הַמְּמַנִּים, וְזֶה הִיא חֻקְמָתָם שֶׁבְּאִמְצָעוֹת עֲרָמָה זוּ הַכְּנִיסוֹם בְּסִבְלוֹת, וְהוּא אוֹמֵר ז"ל בְּתַחֲלָה בָּהּ רַךְ הָיוּ לְשָׂרִים וְאִח"כ לַעֲבָדִים וְכֵן צִרִיף וְגוֹמֵר: (יב) וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנוּ אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְגו'. מִה יַעֲרֹב נְעִימוֹת הַתְּכֹנֵן עַל פִּי מִה שֶׁתֵּכַח בְּזִהָרָה (ח"ב צ"ה): בְּפִסּוּק (קִהְלָת ח') עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ, כִּי בְּאִמְצָעוֹת הָעֲנוּי וְהַצְרוֹת תִּתְּבַר בְּחִינַת הַטוֹב מִהֶרַע וְתִסְמָךְ אֶל חֵלֶק הַטוֹב וְתִתְּבַר בְּחִינַת הַרַע מִחֵלֶק הַטוֹב וְתִסְמָךְ אֶל בְּחִינַת הַרַע, וְכִי פְּרָשִׁים אֵלּוֹ רְמוּזִים בְּאוֹמְרוֹ לָרַע לוֹ וְהוּא עֲצָמוֹ שֶׁאֲמַר הַתְּכֹנֵן וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנוּ אֹתוֹ בֶּן כִּשְׁעוֹר הָעֲנוּי הָיוּ מוֹצִיאִים וּמִבְּרִיִּים חֵלֶק הַטוֹב וּמִתְּרַבֶּה חֵלֶק הַטוֹב וְכֵן יִפְרֹץ. אוֹ יִרְמֹז וְכֵן יִפְרֹץ שֶׁהָיָה נִפְרָץ מִמְּנֵה חֵלֶק הַרַע שֶׁהָיָה

(טז) וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֶּכֶן אֶת־הָעֲבָדִים וְרֵאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים
אִם־בֶּן הוּא וְהִמַּתָּן אוֹתוֹ וְאִם־בֶּת הוּא וְחִיָּה:

כ"ז"א בְּיַלְדֶּכֶן • כְּמוֹ בְּהוֹלִידֶכֶן. עַל הָאֲבָנִים • מוֹשֶׁב הָאֵשׁ הַיּוֹלֶדֶת, וּבִמְקוֹם אַחֵר קוֹרְאוּ מִשְׁבֵּר, וְכַמּוֹהוּ: (יִרְמְיָהוּ)
"עוֹשֶׂה מְלָאכָה עַל הָאֲבָנִים". מוֹשֶׁב כְּלִי אֲמֻנָה יוֹצֵר כְּלִי חֶרֶס. אִם בֶּן הוּא וְגו'. לֹא הִיָּה מְקַפֵּיד אֲלָא עַל הַזְכָּרִים,
שְׁאֵמְרוּ לוֹ אֲצִטְגִּינִי שְׁעֵתִיד לְהוֹלִיד בֶּן הַמוֹשִׁיעַ אוֹתָם. וְחִיָּה • וְתַחֲיָה. אור החיים

(יז) וְתִירָאן הַמִּילְדָת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְתַחֲיִין אֶת־הַיְלָדִים:

כ"ז"ב וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים • מִסְפָּקוֹת לָהֶם מִים וּמִזֶּן (סוּטָה שם), תִּרְגוּם הָרַאשׁוֹן, וְקִימָא. וְהַשְׁנִי, וְקִמְתוּן, לְפִי שֶׁלִּשׁוֹן
עֲבָרִית לְנִקְבוֹת רַבּוֹת, תִּכְיָה זֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, מִשְׁמַשֶּׁת לִשׁוֹן פְּעֻלוֹ וְלִשׁוֹן פְּעֻלָּתָם, כְּגוֹן: (שְׁמוֹת ב) "וְתִאמְרָנָה אִישׁ מִצְרִי",
לִשׁוֹן עֲבַר, כְּמוֹ "וַיֹּאמְרוּ" לְזָכָרִים, "וְתִדְבְּרָנָה בְּפִיכֶם", לִשׁוֹן דְּבַרְתָּן, כְּמוֹ וְתִדְבְּרוּ לְזָכָרִים. וְכֵן (יחזקאל יג) "וְתַחלֶּלְנָה
אוֹתִי אֶל עַמִּי", לִשׁוֹן עֲבַר חֲלָלְתָן, כְּמוֹ וְתַחלְלוּ לְזָכָרִים. אור החיים

♦ יום שני י"ג טבת ♦

(יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְמִילְדָת וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עֲשִׂיתָן
הַדָּבָר הַזֶּה וְתַחֲיִין אֶת־הַיְלָדִים: אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

חֲשִׁשׁוּ שִׁיִּהְיוּ נִחְשָׁדִים אִם נָמוֹת א' מִהַנּוֹלָדִים
שֶׁהֵם תִּרְגוּמוֹ, לָזֶה לְהוֹצִיא עֲצָמָן מִתְּחַשְׁד
הַשְׁתַּדְּלוּ לְהַחֲיוֹת אִפְי' מִי שִׁמּוֹת מִיתָת עֲצָמוֹ
מִחֶסְרוֹן הַסִּפּוּק. וְאוֹלֵי כִי זֶה רָמַז בְּתַבְתּוֹת אֶת
הָאֱלֹהִים לְרַבּוֹת יִצְחָק יְצִיאַת יְדֵי חֻבֹּת חֹשֶׁד בְּנֵי אֲדָם
לְהִיטֵר נִקְיָים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל. וְטַעַם אוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר כ"ף הַדְּמוּי לומר לא הוּא וְלֹא דוּמָה לוֹ.
או יִרְצֶה לומר לְהִיטֵר כִּי מִן הַדָּבָר הוּא כְּשִׁנְיָו
מִלֶּךְ דָּבָר עַל כָּל פְּנִים בְּתַחֲלֹת הַגְּזֵרָה דָּבָר מִלֶּךְ
חִזָּק וְאִימַת מִלֶּךְ רוּעֶשֶׁת לְבַל עֲבוֹר עֲלֵיהֶּ וּבִאֲדָרְ
הַזִּמִּים אַחֵר הַגְּזֵרָה הִיא רוּפְפָת, וְלָזֶה הוֹדִיעַ
הַכְּתוּב כִּי הַצְדִּיקוּת הַלָּלוּ בְּשִׁלּוֹ גְּזֵרָת מִלֶּךְ
סְמוּךְ לַגְּזֵרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא עָשׂוּ וְאִימַתִּי
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר כִּי בַעַת שִׁיִּצְאוּ מִשֶּׁם
וְהָיוּ מִיִּלְדוֹת לְעֲבָדִים לֹא עָשׂוּ וְגו'. וְאֲדָרְבָּה
סִפְקוֹ מִזֶּן לֹאִין נִכּוֹן וּבְשִׁלּוֹ דְּבָרֵינוּ סְמוּךְ לַגְּזֵרָה,
וְשַׁעֲרֵי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר כְּשַׁעֲרֵי (בְּרַאשִׁית כ"ז) כַּאֲשֶׁר
כָּלָה יִצְחָק לְבָרָךְ:

(יח) מַדּוּעַ וְגו' וְתַחֲיִין וְגו'. צָרִיף לְדַעַת מַה
הוּא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ שְׁעָלֵיו הוּא אוֹמֵר
מַדּוּעַ עֲשִׂיתָן, וְאִם שָׁלֹא הִמִּיתוּ אֶת הַיְלָדִים
זֶה יִקְרָא שְׁלִילַת הַמַּעֲשֶׂה וְהָיָה צָרִיף לומר
מַדּוּעַ לֹא עֲשִׂיתָן. עוֹד צָרִיף לְדַעַת אוֹמְרוֹ
וְתַחֲיִין, וְאִם עַל סִפּוּק הַמִּזֶּן לְיִלְדִים הוּא
אוֹמֵר כְּמוֹ שֶׁפָּרְשֵׁנוּ בְּאוֹמְרוֹ וְתִירָאן הַמִּיִּלְדוֹת
וְגו' וְתַחֲיִין וְגו'. אִם לָזֶה נִתְּנָן מִהַמַּעֲשֶׂה
בְּלִשׁוֹן הַמִּיִּלְדוֹת עַל זֶה וְהָיָה הֵן מוֹדִיעֵת
בְּמִלָּה. וְאוֹלֵי כִי לֹא יָדַע פְּרַעַה בְּפִרוּשׁ שְׁהָיוּ
מִסְפָּקוֹת מִזֶּן לְיִלְדִים כִּי מִן הַסִּפְסָם לֹא יָעֲשׂוּ

כְּשִׁיִּרְאוּ שֶׁלִּפְעָמִים וְלִדְוִיתָהֶן מִתְקַדְּמִין לֹא
יִחַשְׁדוּ בְּמִיִּלְדוֹת וְהֵם לֹא יִבְחִינוּ כִּי הוֹרְגוֹת
הַזְכָּרִים וְלֹא הַנִּקְבוֹת. וְאוֹלֵי שֶׁצָּנֶה עֲלֵיהֶן לְבַל
יִדְעִיעוּ הַזְכָּר אֲלָא יֹאמְרוּ שֶׁהַנּוֹלֵד נוֹלֵד מִתְּ
שְׁבָאֲמֻצְעוֹת כֵּן יִסְתֵּר הַחֹשֶׁד, וְכִנֵּה נִתְּשִׁבּוּ
כָּל הַדְּקֻדּוֹת.
וְהִנֵּה עֲצָה חֲכָמָה יָעַץ פְּרַעַה בְּדָבָר זֶה לְבַל
יִוָּכְלוּ עֲלוֹת מִהָאֲרִיץ, וְהוּא כִּי בְּאֲמֻצְעוֹת
שִׁיִּתְּרָגוּ כָּל זָכָר וְיִתְּרִבּוּ הַנְּשִׁים וְהֵן הָאֵשָׁה טַב
לְמִיתָב טַן דוּ וְיִתְּחַבְּרוּ נְשִׁי יִשְׂרָאֵל עִם הַמִּצְרַיִים
וְיִתְּחַתְּנוּ בָּהֶם וּמַעֲמָה אֵין מִצִּיאוֹת לְעֲלוֹת מִן
הָאֲרִיץ כְּשִׁיִּהְיוּ לְעַם אֶחָד. גַּם יִפְגִּימוּ הַנִּפְשׁוֹת
הַקְּדוֹשׁוֹת בְּעִרְבּוֹב הַנִּפְשׁוֹת הַטְּמָאוֹת וְיִהְיוּ שֶׁם
עַד עוֹלָם בְּרַמִּין. וְתִמְצָא שְׁאֵמְרוּ וְ"ל (ויק"ר)
פ' ל"ב) שָׁלֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהָיוּ בָּהֶם ד'
דְּבָרִים וְא' מִהֶם שֶׁשְׁמָרוּ עֲצָמָם מִן הַעֲרִיּוֹת,
וְעַל זֶה מִפְּנֵי בְּקִבְלָה (ש"ה ד') גַּן נְעוּל וְגו',
וְאִם הָיוּ מִתְּחַתְּנִים עִם הַמִּצְרַיִים לֹא הָיְתָה בָּר
מִיָּן תִּקְרָה לְשׁוֹנָאִיהֶם:

(יז) וְתִירָאן הַמִּיִּלְדוֹת וְגו'. צָרִיף לְדַעַת לָמָּה
כָּפַל לומר וְלֹא עָשׂוּ וְתַחֲיִין. וְ"ל (סוּטָה
י"א) אֲמָרוּ שְׁהָיוּ מִסְפָּקוֹת מִים וּמִזֶּן. וְצָרִיף
לְדַעַת לָמָּה לֹא הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם בֶּן מִקְדָּם.
וְאוֹלֵי שִׁיִּדְעִיעַ הַכְּתוּב שָׁלֹא פִּסְקוֹ מִהַתְּקִבָּה,
וְהוּא סִבַּת הִירָאָה שֶׁיִּרְאוּ אֶת הָאֱלֹהִים אִפְי'
עַל מְנִיעַת הַתְּקִבָּה שְׁהָיוּ רָגִילִין לְהִסְתִּיב בְּסִפּוּק
מִזֶּן וְלֹא מִלֵּבֵד שָׁלֹא עָשׂוּ וְגו'. אֲלָא וְתַחֲיִין.
או לְעוֹלָם כִּי מִקְדָּם לֹא נִתְּנָה דַּעַתָּם עַל מַעֲוָה
זוֹ לְסִפְסָף מִים וּמִזֶּן, וְאַחֵר שֶׁצָּנֶה לָהֶם פְּרַעַה

(טז) וַיֹּאמֶר וְגו' וְרֵאִיתָן עַל וְגו'. צָרִיף לְדַעַת
לִאֲיִנָּה עֲנָן רָאִיָה זֶה וְלֹא הָיָה לוֹ לומר אֲלָא
אִם בֶּן וְגו', וְמַה גַּם לְדָבָרֵינוּ וְ"ל (סוּטָה
י"א) שְׁאֵמְרוּ סִימָן מִסֵּר לָהֶם בֶּן פְּנִי מִשְׁשָׁה בַת
פְּנִיָּה לְמַעַלָּה לֹא יִדְעִיעַ לָמָּה הַצָּרִף לְסִימָנִים
אִלּוּ. עוֹד צָרִיף לְדַעַת טַעַמוֹ לָמָּה לֹא גִזַּר עַל
הַכָּל, וְאֵין לְהַאֲמִין עָלָיו כִּי בְּמִדַּת רַחֲמִים נִתְּנָה
לְשׁוֹם לָהֶם שְׁאִירָתוֹ בְּאֲרִיץ כִּי שָׁרְשׁוֹ שֶׁרֶשׁ אֲכֻרִי
הוּא. עוֹד קָשָׁה אוֹמְרוֹ וְתַחֲמַת אוֹתוֹ בְּתוֹס' וְא"ו
מִבְּלִי מַעֲשֶׂה קֹדֶם לְדָבָר. עוֹד לָמָּה הַצָּרִף לומר
וְאִם בַּת הִיא וְחִיָּה כִּיֵּן שֶׁפְּרַעַה לֹא גִזַּר אֲלָא
עַל הַזְכָּרִים פְּשִׁיטָא שָׁלֹא וְכָשׁוּ הַמִּיִּלְדוֹת לְעַקֵּר
אֶת הַכָּל.

אָכֵן נִשְׁעֵי זֶה נִתְּחַפֵּם כְּדִי שֶׁתַּעֲלֶה בִּידוֹ הַעֲצָה,
כִּי מִי זֹאת הָאֵשָׁה אֲשֶׁר תִּזְמִין עֲצָמָה
לְמִיִּלְדוֹת לְהַרְגַּ בְּנִיָּה, לָזֶה נִתְּחַפֵּם וְאֹמֵר לָהֶן
שִׁיִּתְּנָהֶן בְּסִדֵּר זֶה וְיַעֲשׂוּ בְּהַעֲלֵם דָּבָר וְלֹא
יִרְגִּישׁוּ הַיְלָדוֹת עַל זֶה הַדָּבָר, כִּי קֹדֶם שִׁיִּדְעוּ
הַנּוֹלֵד מַה הוּא אִם בֶּן אִם בַּת יִרְאוּ הַמִּיִּלְדוֹת
עַל הָאֲבָנִים אִם בֶּן הוּא יִמְתִּיחוּ וַיֹּאמְרוּ נוֹלֵד
מִת וְלֹא יִנְיָחוּ עַד שֶׁיִּצְאָה לְעוֹלָם (סוּטָה י"ב)
אֲלָא שִׁיִּרְאוּ עַל הָאֲבָנִים קֹדֶם שֶׁיִּצְאָה לְעוֹלָם
אִם בֶּן הוּא, וּמִנֵּיִן יִדְעוּ לָזֶה אֲמָרוּ וְ"ל סִימָן
מִסֵּר לָהֶם, וְלָזֶה אֲמָר וְתַחֲמַת בְּתוֹס' וְא"ו כִּי
מַעֲוָה רַאשׁוֹנָה צָוָה אוֹתָן לְהַכְחִין לְדַעַת אִם
בֶּן הוּא קֹדֶם שֶׁיִּצְאָה לְעוֹלָם וְיִתֵּן קוֹלוֹ, וְהַב'
וְתַחֲמַת אוֹתוֹ בְּצִיאָתוֹ מִבֶּטֶן אִמּוֹ. וְאוֹמְרוֹ וְאִם
בַּת הִיא וְגו' נִתְּנָן גַּם כֵּן בְּהָיָה כְּדִי שֶׁבְּאֲמֻצְעוֹת
עֲנָן זֶה לֹא יִרְגִּישׁוּ בְּדָבָר הַנְּשִׁים הַיְלָדוֹת

(יט) וְתֹאמַרְנָה הַמִּילֵדֹת אֶל־פִּרְעֹה כִּי לֹא בְנָשִׁים הַמִּצְרִית הָעֶבְרִית בִּיחִיּוֹת הָיָה בְּטָרִם תִּבּוּא אֱלֹהֵן הַמִּילֵדֹת וַיֵּלְדוּ:

יט וְתֹאמַרְנָה הַמִּצְרִית אֶל־פִּרְעֹה אֲרִי לֹא כְנָשִׁיא
מִצְרִיתָא יְהוּדִיתָא אֲרִי חֲכִימָן אֲנֹנִי עַד לֹא
עָלַת לְוִתְהֵן חֲמִיתָא וַיֵּלְדִין:

כט"ו • **כִּי חַיּוֹת הָיָה** • בקיאות במילדות. תרגום מילדות חֲמִיתָא. ורבותינו דרשו: (שם ושמות רבה) הָרִי הֵן משולות לחיות השדה, שאינן צריכות מילדות. והיכן משולות לחיות? – "גור אריה", "זאב יטרף", "בכור שורו", "אילה שלוחה", ומי שלא נכתב בו, הרי הפתוב כוללן, "ויכרך אותם". ועוד כתיב: (שם ט) "מה אמך לביאה". אור החיים

(כ) וַיִּיטֹב אֱלֹהִים לַמִּילֵדֹת וַיִּרֶב הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:
כ ואיטיב • **לחיות** • ויבואו יי לחייתא וסגי עמא ותקיפו לחדא:

כט"ו • **וַיִּיטֹב** • הטיב להן, וזה חלוק בתיבה שסודתה ב' אותיות, ונתן לה ו' יו"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ופעיל, הוא נקוד היו"ד בציר"י שהוא קמץ קטן (או בסגול שהוא פתח קטן), כגון: "וייטב אלהים למילדות", "וירב בבת יהודה" (איה ב) – הרבה תאניה, וכן: "ויגל את השארית" (דברי הימים ב לו) ודבונראדן, הגלה את השארית, "ויפן זנב אל זנב" (שופטים טו) – הפנה הזנבות זו לזו. כל אלו לשון הפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ופעיל, הוא נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון: (ויקרא י) "וייטב בעיניו" – לשון הוטב, וכן: "וירב העם" – נתרבה העם. "ויגל יהודה" – הגלה יהודה, "ויפן כה זנב" – פנה לכה ולכאן. ואל תשיבני: וילך, וישב, ויירד, ויצא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן: ירד, יצא, ישב, ילך – יו"ד אות שלישית בו. וייטב אלהים למילדות • מהו הטובה? אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הוא ההטבה, ואולי שהוא הרשום בסמוך ויעש להם בתיים. וקשה אם כן לא היה מפסיק באומרו וירב העם. ונראה שמורנו הפתוב דבר שבאמצעותו רבו בני ישראל, לפי מה שקדם לנו שהיו מספקות להן מים ומזון לזה אמר וייטב אלהים למילדות פי' נתן להם רב טוב ובאמצעותו היה להן זכות לכלת לספק מזון ובהן וירב העם וזולת זה לא יהיה להם לספק לרבים בהפלגה, ואחר כך הנזכר ה' שכרם הטוב שעשה להם בתיים. עוד ירמז כי בראות ה' יראתם מהאלהים וזמן לידם עשות מצוות לאין קץ להרבות שכרם, והוא אומרו וייטב וגו' ומה הוא הטובה וירב העם שכרם יגדל זכותם כי כלם יחשבו להם כשלא תרגום, ואולי כי לטעם זה זכו משה ואהרן בישראל כי בשלם זוכים לצד כי יוכדו ומרים נתנו נפשם עלינו ועברו פי' מלך ועוד להם שגנו ופרנסו משלהם לזה יחשבו עליו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו. וכלך גם כן לדרך זה כי לצד שאנו ענפי נשמתו של משה דכתיב (ישעי ס"ו) משה עמו לזה סבלה יוכדו עלנו להגן בעדנו ולספק מים ומזון כמשפט היולדים לבניהם, ולדברי המפרשים (רש"י) שההטבה היא עשיית הבתים יש לומר כי טעם שהפסיק באומרו וירב העם שזולת זה אין מקום לבתי כהנה ובתי מלכות כי אם אין עם אין מלך וכהן, לזה הקדים ה' העם ואחר כך עשה להם בתיים וגו'.

מילדת. ואולי שרמזו כי הנשים של בני ישראל היו בהם ב' למודיות בההשפלה הא' היוותם מעקרים עבריות, והב' שהן עתה מצריות ובאמצעות זה נתחכמו ב' מיני השפלה, וזה הוא שעור הפתוב כי לא כנשים הרגילות בנמצא הם אלו שהם מצריות עבריות, ובהן לא תהיה הוכחת הסתירה לא מעבריות ולא מצריות כי אלו יש בהם ב' הדרגות והבן. ואומרו בטרם וגו' נתפנו להשיב אם יאמר ולמה לא יהיו הם מילדות אותם בעל כרחן לצד שהם ממנות מהמלך ואמרו בטרם וגו' פי' כי אנו מתחכמים לבוא אצלם קדם שגייע זמן הלידה כפי חשבונם ליליד אותם ואף על פי כן אנו מוצאים אותם שכבר ילדו כי היולדות היו מתחכמות להרחיק להם זמן לידתם כי הרגישו בדבר, וכל זה נכלל בתחת חיות. ומעתה כפי הנחה זו פירשנו לה מצומה החשדה הגם שביאו בידם מים ומזון היה להשכם שעדין לא ילדו והם באים ללדל אותם וכל מה שיעשו מהנאות חבה להם אדרבה פשוטה ובהן עושים כדי שיתקרבם להלבבות של היולדות ולא יהיו נחשדים בעיניהם כרצונות וימצאו מקום לקדם גזרת המלך להמית הבנים, ואחר שהיו מביאים להשכם שעדין לא ילדו כנזכר והיו מוצאים כי כבר ילדו אינו מהמסור להשיב המובא, ובהן ספה תמה תלונית וחשד פרעה הגם שצדקו דברי הולכי רכיל שאמרו שהמילדות ספקו מזון: (כ) וייטב וגו' וירב וגו'. צריך לדעת מה

כן בפני המצרים ולבני ישראל אין לחשד בהם דלטורין כאומרים ז"ל (ויקרא פ"ב) בפסוק ושאלה אשה וגו' כי י"ב חדשים היה ביניהם דבר זה ולא גלה אדם מעולם, אלא שהמצרים הגידו לו שהיו המילדות מספקות מים ומזון לבית הנשים חיות, ודבר זה יכולין הגויים השכנים להכיר בדבר כשפתכים המילדות עמה דברי ספוק ודעו גם כן כי הנשים החיות היו ביניהם זכרים, לזה אמר פרעה מדוע עשיתן את הדבר הזה פי' ספוק מים ומזון שהוא מעשה הנגלה, והן אמת אם לא היו מחיים הילדים הייתי תולה כי לבנות אתם מספקים אלא כיון שהספוק הוא למקום הילדים והילדים הנם בתיים זה לך האות כי להם אתם מספקים, והוא אומרו ותחיינ את הילדים, ואין זה אלא מעיון שכלי כנזכר, כי הידוע לו בברור אינו אלא מעשה הספוק לבית היולדות:

(יט) **כִּי לֹא בְנָשִׁים וגו'.** צריך לדעת למה האריך כל כך לשון, ולא הספיק לומר לא במצריות העבריות או העבריות לא במצריות. עוד צריך לדעת מה מענה פיהם על ספוק המזון, ורואני כי קבל פרעה תשובתם. עוד קשה אומרו וילדו שהיה צריך לומר יולדות.

אכן בנות הפתוב הוא שהשיבוהו שלא יקח שעור לעבריות מהמילדות שבמצריות כי כלן חכמות מכל המצריות, והוא אומרו כי חיות הנה ומילדות זו לזו או אינם צריכין

(כא) וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּי־לֹדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:

כא וְהָיָה כִּדְחִילָא חִיתָא מִן קָדָם יי וַעֲבַד לְהוֹן בָּתִּין:

כ"א וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים • בָּתִּי כְּהֶנָּה וּלְוִיָּה וּמַלְכוֹת שְׁקָרוּיִין בָּתִּים: "וַיִּכֶן אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ", כְּהֶנָּה וּלְוִיָּה מִיּוֹכְבֵּד, וּמַלְכוֹת מִמְרָם, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (שם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 2)

כְּהֶנָּה וּלְוִיָּה מִיּוֹכְבֵּד (רש"י א, כא) אֵינוֹ מְפָרֵט "כְּהֶנָּה מֵאֲהָרֹן וּלְוִיָּה מִמֹּשֶׁה". וַיֵּשׁ לְוִיָּה, שְׂרָשׁ"י מְסַפֵּק בְּפֶרוּשׁ הַדְּבָרִים: הָאֵם הַכּוֹנֶה שֶׁנִּתְּנָה כְּהֶנָּה לְאֲהָרֹן וּלְוִיָּה לְמֹשֶׁה, אוֹ שְׂמָא אֵף הַכְּהֶנָּה נִתְּנָה לְמֹשֶׁה. וְסַפֵּק זֶה תְּלוּי בִּשְׁתֵּי הַדְּעוֹת בְּרַשׁ"י לְהֵלֶן (ד, יד) הָאֵם מֹשֶׁה נִשְׁנָה בְּכָף שֶׁנִּשְׁטָלָה מִמֶּנּוּ הַכְּהוֹנֶה.

(כב) וַיֵּצְאוּ פְּרָעָה לְכָל־עַמּוֹ לְאֹמֶר כָּל־הַבֶּן הַיֹּלֹד הַיְּאֹרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבֶּת תַּחֲיוּן:

כב וּפְקִיד פְּרָעָה לְכָל עַמָּה לְמִימָר כָּל בְּרָא דִּיתִילִיד לִיהוּדָאִי בְּנֵהֲרָא תִרְמָנָה וְכָל בְּרִתָּא תִקְיָמוּן:

כ"ב לְכָל עַמּוֹ • אֵף עַל־יָהִם גִּזֵּר, יוֹם שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה, אָמְרוּ לוֹ אֲצִטְגְּנִינּוּ: הַיּוֹם נוֹלַד הַמוֹשִׁיעַ, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מִמְצָרִים אִם מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹאִין אָנוּ שְׁסוּפּוֹ לְלִקּוֹת בְּמִים. לְפִיכָךְ גִּזֵּר אוֹתוֹ הַיּוֹם אֵף עַל הַמְצָרִים, שְׁנֵאָמַר: "כָּל הַבֶּן הַיֹּלֹד", וְלֹא נֵאֱמַר הַיֹּלֹד לְעִבְרִים, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שְׁסוּפּוֹ לְלִקּוֹת עַל מִי מְרִיכָה. אִיִּים חַיִּים

ב (א) וַיִּלְכֹּד אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת־בֶּת־לְוִי:

א וַאֲזַל גְּבֵרָא מִדְּבִית לְוִי וַיִּסֵּב יָת בֶּת לְוִי:

כ"א וַיִּקַּח אֶת בֶּת לְוִי • פְּרוּשׁ הָיָה מִמֶּנָּה מִפְּנֵי גִזְרַת פְּרָעָה, (וְחִזֵּר וּלְקַחְהּ. וְזֶהוּ "וַיִּלְכֹּד", שֶׁהֵלֵךְ בַּעֲצַת בְּתוֹ, שְׂאֵמָרָה לוֹ: גִּזְרְתָּךְ קָשָׁה מִשְׁל פְּרָעָה: אִם פְּרָעָה גִּזֵּר עַל הַיְּכָרִים, וְאַתָּה גַּם כֵּן עַל הַנְּקֻבוֹת. בְּרַשׁ"י יִשְׁן) וְהַחֲזִירָהּ, וַעֲשֵׂה בָּהּ לְקוֹחִין שְׂנִיִּים. וְאֵף הִיא נִהְפְּכָה לְהִיט נַעֲרָה, וּבֵת ק"ל שָׁנָה הִיטָהּ, שֶׁנּוֹלַדָּה בְּבֹאָה לְמִצְרַיִם בֵּין חֲחוּמוֹת, וּמֵאֲתִים וַעֲשֹׂר שָׁנִים נִשְׁתַּחֲוּוּ שָׁם, וְכַשִּׁינָּהּ, הָיָה מֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה. אִם כֵּן, כְּשֶׁנִּתְעַבְּרָה מִמֶּנּוּ הִיטָה בֶּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וּקְוָרָא אוֹתָהּ בֶּת לְוִי.

(ב) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים:

ב וַעֲדִיאָת אֲתָתָא וּלְיִלִידָתָּ בֶּר וַחֲזוֹת יָתָה אַרְי טַב הוּא וְאַטְמַרְתָּה תִּלְתָּא יָרֵחִין:

כ"א כִּי טוֹב הוּא • כְּשֶׁנּוֹלַד, נִתְּמַלֵּא הַבֵּית כָּלֹ אוֹרָה (סוּטָה שם) • אִיִּים חַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

דָּרָךְ דָּרָשׁ. עוֹד צָרִיף לְדַעַת קָשֶׁר וַתַּצְפְּנָהּ עִם וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב וָגו', וְכִי אִם לֹא הָיָה טוֹב לֹא תִחַמַּל עַל פְּרִי בְטָנָה לְצַפֵּן אוֹתוֹ מֵאֲנָשִׁי דְּמִים.

אָכֵן בְּנֵת הַכְּתוּב הוּא כִּי מִמֶּה שְׂאֵמַר הַכְּתוּב וַתַּצְפְּנָהּ וָגו', וְלֹא כִּלְכָּה עוֹד וָגו', אָמְרוּ ז"ל (שם) כִּי מִנּוּ לָהּ הַמְצָרִים מַעַת הַרְיוּנָהּ וְהִיא יִלְדוֹתָּ בֶּן שְׁשֵׁה חֲדָשִׁים יוֹם אֶחָד, וְהֵנָּה הַיֹּלֶדֶת לְשֵׁשׁ פְּשִׁיטָא שְׂאֵינוּ מִתְקַיֵּם וְהַיֹּלֶדֶת לְז' מִתְקַיֵּם, וְהֵנָּה אֵין הָאִשָּׁה מִדְּקָדְקָת בְּמִסְפַּר יוֹם אֶחָד וְכַשִּׁילְדוֹתָּ חֲזוֹקָת גָּפֶל יִלְדוֹתָּ וְהוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי רִאֲתָהּ טוֹב פ"י בְּרִיא וְחֻקֵּי שְׂאֵין בּוֹ סִימָנִים שֶׁל גָּפֶל וְלָזֶה טְרַחָה בְּשִׁבְלִי וְסָפְנָה עֲצָמָה מִהַמְצָרִים שֶׁהָיוּ בּוֹדָקִים הַבָּתִּים בְּקִטְנִים כְּאוֹמְרָם ז"ל (שם) וְהוּא אוֹמְרוֹ וַתֵּרָא וָגו' וַתַּצְפְּנָהּ. וְדָרָשׁ רַב"ל תִּדְרָשׁ מִמֶּה שֶׁלָּקַח לְשׁוֹן זֶה כִּי טוֹב וְלֹא אָמַר לְשׁוֹן אַחֵר. וְכִנּוּנָה

אוֹ יִרְצָה לְאֹמֶר שֶׁהֵם יִצְווּ לְכָל שָׂכֵן עַל שִׁכְנָתוֹ עַל הַדְּבָר וְלֹא יִצְטָרְכוּ כָּל הַעַם. וַיֵּשׁ מִרְבּוּתֵּנוּ שְׂאֵמְרוּ (סוּטָה י"ב) שְׁגַם עַל הַמְצָרִים גִּזֵּר, וְזֶה דָּרָךְ דְּרַשׁ שְׂבִיּוֹם אֶחָד אֲשֶׁר אָמְרוּ לְפָרְעָה כִּי בּוֹ בָּיוֹם וָגו', אוֹתוֹ יוֹם גִּזֵּר עַל כָּל עַמּוֹ. אָבָל פֶּשֶׁט הַכְּתוּב אֵין הַדְּבָרִים אָמְרוּרִים אֲלָא כִּי־יִשְׂרָאֵל כִּי גִזְרָה זֹאת בְּתַמִּידוֹת הַיָּתֵה וְהָרָאָה כִּי יוֹכְבֵּד נִתְּנָה מֹשֶׁה בְּיָאוֹר אַחֵר ג' יָרֵחִים וְהָאֲצִטְגְּנִינִים רָאוּ יוֹם הַלְדָּה, וְאֵלּוּ לֹא הָיְתָה הַגִּזְרָה אֲלָא יוֹם לְבַת מֹשֶׁה וְהַכֹּהֵן הַיּוֹם הָהוּא מִה מְקוֹם לְגִזֵּר עוֹד, אֲלָא וְדַאי שִׁנְיָנָה זֹאת עַל כָּל הַבֶּן הַיֹּלֹד הַיָּתֵה בְּתַמִּידוֹת וּבְהִקְרַח אוֹמְרוֹ לְכָל עַמּוֹ הוּא לְצַנֵּם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַדְרָשָׁה תִּדְרָשׁ:

ב) כִּי טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנָהּ וָגו'. צָרִיף לְדַעַת מִה הִיא הַטּוֹבוּיָה שֶׁרָאָתָה בּוֹ. וְרַב"ל (סוּטָה יב) אָמְרוּ נּוֹלַד מִהוּל וַתִּמְלֵא הַבֵּית אוֹרָה. וְזֶה

כב) וַיֵּצְאוּ וָגו' לְכָל עַמּוֹ וָגו'. לְפִי מִה שֶׁכִּתְּבוּ כִּי מִתְחַלֵּה דְבַר לְמַלְכוּת שִׁיחִיָּה הַדְּבָר בְּסוּד וְלֹא יִדְעוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁלָּא עָלְתָה בְּיָדוֹ עֲשֵׂה הַדְּבָר בְּפִרְסוֹם וְצוּנָה לְכָל עַמּוֹ עַל הַדְּבָר כִּי חֲשַׁב כִּי אֵין נִמְלֵט מִהֶם לְצַד הַיּוֹתֵם רְבִים וְנִכְרִים שְׁלֹא יִחַמּוּ עֲלֵיהֶם, עוֹד אוֹלֵי לְצַד שֶׁרָאָה בְּאֲצִטְגְּנִינִיּוֹת כִּי מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל נּוֹלַד וַעֲתִיד לְלִקּוֹת בְּמִים (סְפִירוֹת ק"א). לָזֶה גִזֵּר הַגִּזְרָה חֲזָקָה וּמִנָּה כָּל אִישׁ מִצְרִי עַל הַדְּבָר וּבָזֶה אֵין נִמְלֵט מִיָּדָם, וְאוֹמְרוֹ לְאֹמֶר פ"י לֹא שֶׁהַמְצָרִים הֵם עֲצָמָם יִשְׁלִיכוּהָ אֲלָא שִׂיאֵמְרוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל אֶחָד יִשְׁלִיף בְּנִי, וְהַטְעַם לָמָּה שְׂאֵמְרָנוּ שֶׁהַגִּזְרָה הַיָּתֵה לְצַד מִה שֶׁרָאוּ אֲצִטְגְּנִינֵינוּ וְכו' מִן הַסֵּתֶם יִרְאוּ הַדְּרָךְ שֶׁלָּקַח בּוֹ שְׂהוּא ע"י יִשְׂרָאֵל, לָזֶה גִזֵּר שְׂבִיּוֹ יִשְׂרָאֵל הֵם יִשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ הַיָּאוֹרָה, וְכַמוֹ שֶׁכֵּן הָיָה שִׁיכְבֵּד הִיא הַשְּׁלִיכָה אֶת מֹשֶׁה בְּיָאוֹר.

ג' וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצִּיּוֹן וְתִתְחַלֵּץ תִּבְתָּ גִמָּא וְתִתְחַמָּה
תְּבוּתָא דְגִמָּא וְחִפְתָּה בְּחִמְרָא וּבְזָפְתָא
וְשׁוּיָא בִּיה יָת רַבִּינָא וְשׁוּיָתָה בְּעִירָא עַל
בִּיף נִהְרָא :

(ג) וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצִּיּוֹן וְתִתְחַלֵּץ תִּבְתָּ גִמָּא וְתִתְחַמָּה
בְּחִמְרָא וּבְזָפְתָא בִּיה אֶת־הַיָּלֵד וְתִשָּׂם בְּסוּף עַל־שַׁפְתִּי
הַיָּאֵר :

כ"ט וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצִּיּוֹן • שָׁמְנוּ לָהּ הַמִּצְרִיִּים מִיּוֹם שֶׁהִחְזִירָהּ. וְהָיָא יִלְדָתוֹ לִשְׁשֶׁה חֳדָשִׁים יוֹם אֶחָד, שֶׁהִיִּלְדָתָהּ
לִשְׁבַּעַה יוֹלְדָתָהּ לִמְקַטְעִין וְהֵם בְּדָקוּ אַחֲרֶיהָ לְסוּף ט'. גִּמָּא • גָּמִי בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וּבְלַע"ז יוֹנָק"ו, וְדָבָר רַף הוּא וְעוֹמֵד
בְּפָנֵי רַף וּבְפָנֵי קֶשֶׁה. בְּחִמְרָא וּבְזָפְתָא • זָפְתָא מִבְּחוּץ וְטִיט מִבְּפָנִים, כְּדִי שְׁלֹא יֵרִיחַ אוֹתוֹ צָדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זָפְתָא. וְתִשָּׂם
בְּסוּף • הוּא לִשׁוֹן אָגָם, רוּשִׁי"ל בְּלַע"ז, וְדוּמָה לוֹ: (ישעיה יט) "קִנְיָה וְסוּף קָמְלוּ".

ד וְתִתְחַבֵּב אַחֲתוֹ מִרְחָק לְדַעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לוֹ:

ה וְתִתְרַד בַּת־פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל־הַיָּאֵר וְנִעְרַתֶּיהָ הַלֶּכֶת
עַל־יַד הַיָּאֵר וְתִרָא אֶת־הַתִּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף וְתִשְׁלַח
אֶת־אֲמָתָהּ וְתִתְחַבֵּב:

כ"ט וְלִרְחֹץ עַל הַיָּאֵר • סָרַס הַמִּקְרָא וּפָרְשָׁהּ: "וְתִתְרַד בַּת פְּרָעָה עַל הַיָּאֵר, לְרַחֵץ בּוֹ". עַל יַד הַיָּאֵר • אֲצֵל הַיָּאֵר,
כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל ב יד) "רָאוּ חִלְקַת יוֹאָב עַל יְדִי", וְהוּא לִשׁוֹן יָד מִמַּשׁ שֶׁיָּד הָאָדָם סְמוּכָה לוֹ. וְרַבּוּתָּהּ דִּרְשׁוֹ: (סוּטָה שם) הוֹלְכוֹת
לִשׁוֹן מִיתָה, כְּמוֹ: (בְּרַאשִׁית כה) "הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת", הוֹלְכוֹת לָמוּת, לְפִי שְׁמָחוּ בָּהּ, וְהַפְתּוּב מִסִּיעֶן, כִּי לָמָּה לָנוּ
לְכַתֵּב "וְנִעְרַתֶּיהָ הַלֶּכֶת"? אֶת אֲמָתָהּ • אֶת שִׁפְחָתָהּ. וְרַבּוּתָּהּ דִּרְשׁוֹ לִשׁוֹן יָד, אֲבָל לְפִי דְקָדוּק לִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ הִיָּה
לוֹ לְהַנְקִיד אֲמָתָהּ, מ"ם דְּגוּשָׁה, וְהֵם דִּרְשׁוּ אֶת אֲמָתָהּ, אֶת יָדָהּ, וְנִשְׁתַּרְבְּבָה אֲמָתָהּ אִמּוֹת הַרְבֵּה (סוּטָה שם). אור החיים

(ו) וְתִתְפַּח וְתִרָאָהּ אֶת־הַיָּלֵד וְהִנֵּה־נָעַר בְּכָה וְתִתְחַמָּל
עָלָיו וְתִאֲמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִיִּים זֶה:

כ"ט וְתִתְפַּח וְתִרָאָהּ • אֶת מִי רָאָתָהּ? – הַיָּלֵד, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדֶּרְשׁוֹ: שֶׁרָאָתָה עִמּוֹ שְׂכִינָה (שְׁמוֹת רַבּה. סוּטָה שם). וְהִנֵּה
נָעַר בּוֹכָה • קוֹלוֹ כְּנָעַר. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְתִרָאָהּ וְגו' שֶׁהִיָּה לוֹ לומר וְתִרָאָהּ וְגו'. וְנִרָאָהּ
שֶׁנִּתְפַּח לומר שֶׁנִּדְעָה שֶׁהַתִּבָּה הִיא מִהַיָּלֵדִים
הַמִּשְׁלָכִים הַיָּאֲוִיָּה וְנִתְפַּחָהּ לְהַצִּילָהּ וּכְמוֹ
שֶׁפָּרְשׁוּ בַּסּוּף וְתִשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ, וְהוּא
אוֹמֵר וְתִתְפַּח וְתִרָאָהּ וְהַיָּלֵד שֶׁנִּתְפַּחָהּ לְהַצִּילָהּ,
וְאִם הִיָּה אוֹמֵר הַכְּתוּב וְתִרָאָהּ יָלֵד וְהִיָּה
הַמִּשְׁמָעוּת כִּי רָאָתָה מַה שְׁלֹא חָשְׁבָה בֵּן וְהָבִן.
וְרַ"ל דִּרְשׁוֹ (סוּטָה י"ב:) וְתִרָאָהּ רָאָתָה שְׂכִינָה
עִמּוֹ, וְהוּא דִּרְשׁוֹ דִּרְשׁוֹ. וְצָרִיף לומר שְׁלֹא הִכִּירָה
הַשְׂכִּינָה הִיא, כִּי מִנִּין יָדָעָה שֶׁשְׂכִּינָה מִבֵּית
אֲבִיהָ וְאֲבִי אֲבִיהָ, אֲלֹא שֶׁרָאָתָה עִמּוֹ אִם גְּדוֹל,
וְה' עָשָׂה בֵּן כְּדִי שֶׁתִּגְדֹּל מִעַלְת הַיָּלֵד בְּעִינֶיהָ.
גַּם לִטְעַם שֶׁדִּרְשׁוֹ ז"ל (וַיִּזְכֹּר ח"ב י"ב:) בְּכָתוּב
וְהִנֵּה נָעַר בּוֹכָה שֶׁרָמַז עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה בּוֹכִים
בְּגִלוּת, לָזֶה וְגַל ה' אֶת עֵינֶיהָ לְהִרְאֹתָהּ הָאוֹר
הַסּוּמָךְ לְמַשָּׁה.

עוֹד אֲפָשָׁר שֶׁהִתְחַבֵּבָהּ בְּשְׂכִינָה הִתְחַבֵּב לְצַד
שֶׁשֶׁנִּתְחַבֵּב בּוֹ פְּרִיחָה מִמֶּנָּה צָרַעַת (ש"ד
פ' א') אֲמָרָה אֵין זֶה אֲלֵא בֵּן אֱלֹהִי. וְאוֹלֵי
שֶׁרָמַז פְּרִיחַת הַצָּרַעַת בְּאוֹמְרוֹ וְתִרָאָהּ אֶת

הַמִּתְחַבֵּב לָהּ לְרַחֵץ וְגו'. וְאוֹמְרוֹ וְתִתְחַבֵּב
שֶׁקוֹלָה, אוֹ שֶׁשִּׁלְּחָה אוֹתָהּ לְכָל תַּעֲצָצָה הַפֶּה
רְצוּנָה כִּי רְצוּנָה שֶׁל בַּת פְּרָעָה הִתְחַבֵּב לְהַצִּילָהּ
הַיָּלֵד הַהוּא וְתִתְחַבֵּב בַּת פְּרָעָה לְתִבָּהּ. אוֹ
וְתִשְׁלַח וְגו' וְתִתְחַבֵּב אֲמָתָהּ, וְלִבִּי הַדְּבָרִים
שֶׁכָּתוּב בַּת פְּרָעָה יָגִיד כִּי נִפְשָׁה נִפְשׁ טְהוֹרָה
מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְּמֵא וְגו' (אֵיב י"ד), לְדַרְךָ הָא'
יָכוֹן לומר שֶׁהֵגֵם שֶׁלֹא הִתְחַבֵּב עִמָּה אֲלֵא אִמָּה
אֶחָת וְכָל נִעְרֹתֶיהָ הָיוּ הַלֶּכֶת וְגו'. אֵף עַל פִּי
כֵּן חֲשָׁשָׁה לְמִנִּיעָה מִמֶּנָּה וְשִׁלְּחָתָהּ וְנִשְׁאַרְתָּ
בַּת מֶלֶךְ לְבִנָּה לְקַחְתָּהּ הַתִּבָּה בְּיָדָהּ. וְלִדְרֹךְ
ב' גַּם כֵּן שֶׁכָּתוּב יָגִיד שֶׁהֵגֵם שֶׁלֹא הִתְחַבֵּב עִמָּה
אֲלֵא אִמָּה אֶחָת וְאֵין מִדְּרֹךְ הַמּוֹסֵר שֶׁתִּשְׁאַר
בַּת מֶלֶךְ יִחִידָהּ וְאֵין צָרִיף לומר עַל שִׁפְתֵּי
הַיָּאֵר אֵף עַל פִּי כֵּן שֶׁשִּׁלְּחָה אוֹתָהּ לְמַחֲזִיק,
וְלָזֶה הַקֳּדִים לְהוֹדִיעַ וְנִעְרַתֶּיהָ וְגו' לְדַעַת כְּנֻגָּה
הוֹדִיעַת וְתִשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ עַל אִפְךָ שֶׁתִּתְחַבֵּב,
וְאֵלוֹ לֹא אֲמַר וְנִעְרַתֶּיהָ לֹא הִתְחַבֵּבָהּ יָדוּעָה
שֶׁנִּתְחַבֵּב לָמָּה שֶׁפָּרְשִׁנוּ וְהָבִין:

(ו) וְתִרָאָהּ אֶת הַיָּלֵד וְגו'. צָרִיף לְדַעַת אוֹמְרוֹ

וְרַ"ל שֶׁדִּרְשׁוֹ טוֹב הוּא מְהוּל, כְּכָר גָּלוּ דַעַתָּם
בְּמָקוֹם אַחֵר (פְּתִילֵי ל"ח:) כִּי אָדָם הִרְאִישׁוֹן
קֶדֶם שֶׁחָטָא הִיָּה טוֹב מִחֻלָּט וּבְמַעֲשֵׂה הָרַע
שֶׁעָשָׂה מִשְׁפָּחָה עָרְלָה מִבְּחִינַת הָרַע, וְלָזֶה כְּשֶׁאֲמַר
הַכְּתוּב כִּי טוֹב הָיָה זֶה מִרָאָה בְּאֶצְבַּע כִּי
מִשְׁלַל מִהֶכָּר רַע שֶׁהָיָה הַעֲרָלָה:

(ה) וְנִעְרַתֶּיהָ הַלֶּכֶת וְגו'. צָרִיף לְדַעַת כְּנֻגָּה
סְפּוּר זֶה וְנִעְרַתֶּיהָ הַלֶּכֶת, וְאוֹלֵי שֶׁיָּכוֹן
לומר מַעֲשֵׂה בְּתִנָּה, לְהִיָּת כִּי מַעֲשֵׂה מִצְוָה
גְּדוֹלָה עָשָׂתָה דְּקָדֵם הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַ דְּקָדוּק
אִפְּן הַמַּעֲשֵׂה. וְהִנֵּה דְבָר יָדוּעַ הוּא כִּי בַת
מֶלֶךְ לֹא תִתֵּן לְאֹר בָּלָא נְעוּת כְּמַשְׁפַּט בְּנוֹת
מַלְכִּים, גַּם מִמוּסֵר הַגְּדוֹלִים וּבְפִרְט הַמַּלְכִּים
לְהִיָּת לָהֶם אֶחָד מִיָּחִיד מִכְּבֹּד הַרְבֵּה לְהַתְגַּלּוּת
לְפָנֵינוּ וְלִשְׁמֹשׁוֹ וְלְרַחֵץ בְּבֵית הַמֶּלֶךְ אוֹ בְּיָאוֹר
וּכְדוּמָה, וְכָאן הוֹדִיעַ הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ וְנִעְרַתֶּיהָ
הַלֶּכֶת שֶׁהִיָּה בְּזִמְן שֶׁהִיָּה רִחֻצָּה שֶׁתִּצְרֹךְ
נִעְרַתֶּיהָ מִמוּסֵר הַמַּלְכוּת שֶׁלֹא לְעִמּוֹד לְפָנֶיהָ
וְלֹא נִשְׁאַנָּה עִמָּה אֲלֵא אֶחָת הַמִּתְחַבֵּב וְתִשְׁלַח
אוֹתָהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְתִשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ פ"י

וַתֹּאמֶר אֶחָתוֹ אֶל־בַּת־פְּרָעָה הַאֵלֶּלְךָ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה
מִיִּנְקַת מֶן הָעֶבְרִית וְתִנֶּנְךָ לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:
זוֹאֲמֶרֶת אֶחָתָה לְבַת פְּרָעָה הַאֵיזִיל וְאָקְרָא
לִיךָ אֶתְמָא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיָּתָא וְתוֹנִיק לִיךָ
יֵת רַבִּינָא:

כ"ט"א מן העבריות • מלמד שהחזירותו על מצריות הרבה לינק, ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמות)

• רבה. סוטה (שם)

ח וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פְּרָעָה אֵיזִיל וְאִזְלַת
עוֹלָמָתָא וְקִרְתָּ יֵת אִמָּה דְרַבִּינָא:

(ח) וַתֹּאמֶר־לָהּ בַּת־פְּרָעָה לָכִי וְתִלְךְ הָעֶלְמָה וְתִקְרָא
אֶת־אִם הַיֶּלֶד:

כ"ט"א וַתִּלְךְ הָעֶלְמָה • הלכה בזריות ועלמות, כעלם.

ט וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פְּרָעָה אוֹבִילִי יֵת רַבִּינָא
הָדִין וְאוֹנְקִיָּה לִי וְאֵנָּה אֶתֶּן יֵת אֲגִרָּה
וְנִסִּיבַת אֶתְמָא יֵת רַבִּינָא וְאוֹנְקִיָּתָה:

(ט) וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת־פְּרָעָה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ
לִי וְאֵנִי אֶתֶּן אֶת־שִׁכְרִיךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנִּיקְהוּ:

כ"ט"א הִילִיכִי • נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה: הי שליכי (שמות רבה. סוטה שם) •

י וירבא רבנא וְאִיתִיתָהּ לְבַת פְּרָעָה וְהוּהָ לָהּ
לְבָר וְקִרְתָּ שְׁמָהּ מִשָּׁה וְאִמָּרְתָּ אֲרִי מִן מִיָּא
שְׁחִלְתָּהּ:

(י) וַיַּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַתִּבְאֶהוּ לְבַת־פְּרָעָה וַיְהִי־לָהּ לְבָן וְתִקְרָא
שְׁמוֹ מִשָּׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַפִּימִים מִשִּׁיתָהוּ:

כ"ט"א מִשִּׁיתָהוּ • בתרגומו: שחלתה – והוא לשון הוצאה בלשון ארמי כמשחל בניתא מחלבא. ובלשון עברי מִשִּׁיתָהוּ, לשון הסירותיו, כמו: (יהושע א) "לא ימוש", "לא משוי", כך חברו מנחם. ואני אומר שאינו ממחברת מש וימוש, אלא מגזרת משה ולשון הוצאה הוא, וכן: (שמואל ב כב) "ימשני ממם רבים", שאלו היה ממחברת מש, לא יתכן לומר מִשִּׁיתָהוּ, אלא המישותיהו, באשר יאמר מן קם – הקימותי, ומן שב – השיבותי, ומן בא – הביאותי, או מִשִּׁיתָהוּ, כמו: (זכריה א) "וימשתי את עון הארץ". אבל מִשִּׁיתָהוּ אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלח מִסֵּד בִּה"א בסוף התיבה, כגון: מִשָּׁה, בָּנָה, עָשָׂה, צוּהָ, פָּנָה, כְּשִׁיבָא לומר בהם פעלתי, תבא היו"ד במקום ה"א, כמו: עִשִּׂיתִי, בָּנִיתִי, פָּנִיתִי, צוִּיתִי. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

העברים, ולזה תכף אמרה לה אחותו האלף וקראתי לך וגו' מהעבריות להבין דבריה. ואמר הכתוב ותקח האשה וגו' ותניקוהו: (ו) ותקרא שמו וגו' ותאמר וגו'. הנה תמצא שני בקריאת שם יצחק ויעקב והשקטים כי לכלם יקדים טעם השם ואחר כך השם, ביצחק (בראשית כ"א ו) כל השמע יצחק וגו' ותקרא שמו יצחק, יעקב (שם כ"ה כ"ו) וידו אחזתו בעקב ויקרא שמו יעקב, בשקטים כי ראיה ה' ותקרא שמו ראובן (שם כ"ט ל"ב), כי שמע וגו' ותקרא שמו שמעון (שם ל"ג) וכן על זה הדרך. מה שאין בן בקריאת שמו של משה הקדים הוקדש שמו ואחר כך טעם השם. ואולי כי האמהות היו בעלי רוח הקדש והיו משיגות בחינת השם וקריאת השם היתה להם שהיו מכניסים בו מה שאין בן קריאת שם משה מגיד הכתוב כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות גידי. וצא ולמד מה שכתוב בספר הזהר (ח"א רע"ו תקונים תקון ס"ט) מה ירמוז שם זה. וה' השם שמות בארץ שם בפייה שם משה ומה שאמרה היא בטעם השם הוא כי

רצה לינק זה לך האות כי לא מילדי המצריות, ועל כל פנים מה חדוש אומרת בדבריה. ולעמוד על הדבר נשכיל על דבר אם הצלת הילד היה לצד שנסתפקה היותו מצרי או אפי' יהיה עברי, והנה אם נאמר שחשבה להציל לספק מצרי תכונן באומרה מילדי העברים זה כי נתברר לה הפך מה שחשבה וכו' גלתה דעתה כי לא להציל מילדי העברים נתפנה, ודבר זה השכל יבחרהו כי סתם גזיה לא תרחם אלא על בני אמהתה, והגם שאנו רואים שאחרי שידעה כי מילדי העברים הוא החזיקה בו ושברה לו מינקת, אין מזה ראיה, כי אחר שידעה מעלתו גם שרפא אותה מצרעתה רחמה עליו, גם ראוי הוא מכח זה להטות לבה לאמהות ישראל כי היא ראיתה מה נזא מעשיו: ואם נאמר שמתחלה רחמה על הילד הגם שידעה כי מבני ישראל הוא תכונן באומרה מילדי העברים נתנית טעם שלא ינק מהנכריות לא שהתלה מהיאור ומסכן הוא ואינו יכול לינק אלא לצד שהוא מילדי

הילד פי' ותראהו להאמור בסמוך בכם דכתיב לרחץ וזכרון בשדה בכם וכשפתחה התבה ותראהו לבשרה, את הילד פי' כשנגעה בילד והנה נער פי' חור להיות כבשר נער קטן על דרך מה שאמר הכתוב בנעמן (מ"ב ה') וישב בשרו כבשר נער קטן: ותחמל עליו. לפי מה שפרשנו כי נתפנה מתחלה ובראשונה להציל הילד טעם החמלה חדשה לא להצילו מהיאור אלא יגיד הכתוב שבקשה להניקו, והעד מה שאמר בסמוך ותאמר אחתו וגו' האלף וקראתי וגו' ואמרו ז"ל (סוטה יב') שהחזירותו על מיניקות גויות וכו': ותאמר מילדי העברים וגו'. קשה מה חדוש אומרת מילדי העברים זה פשיטא שכן הוא כי הן הנה המשליכות ילדיהן ביאור בגזרת פרעה, ואם לפי מה שדרשו ז"ל (שם י"ב) כי באותו יום גזר גם על המצריות, אם כן מנין ידעה והכירה כי אינו מילדי מצריים. והנה לפי מה שאמרו ז"ל כי החזירותו על פקה מיניקות גויות ולא

♦ יום שלישי י"ד טבת ♦

יִא וְהָיָה בְּיוֹמָא הָאֲנֹן וּרְבָא מִשָּׁה וּנְפִק לָתֵּן
אֲחוּהִי וְחָזָא בְּפִלְחָנְהוֹן וְחָזָא גְבֵר מְצָרִי
מְחִי לְגֵבֵר יְהוּדִי מְאָחוּהִי:

(יא) וַיְהִי בַּיּוֹמִים הָהֵם וַיִּגְדֵּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחִיו וַיֵּרָא
בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאָחִיו:

רש"י • וַיִּגְדֵּל מֹשֶׁה • וְהָיָה כְּתִיב וַיִּגְדֵּל הִילָךְ? אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה בֶּן רַבִּי אֱלֶעָזָר: הָרָאוּשׁוֹן לְקוֹמָה, וְהַשְּׁנִי לְגִדְלָה, שְׁמֹנְהוּ פְרָעָה עַל בֵּיתוֹ. וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם • (בראשית רבה) נָתַן עֵינָיו וְלָבוּ לְהִיּוֹת מִצֵּר עָלֵיהֶם. אִישׁ מִצְרִי • (שמות רבה) נוֹגֵשׁ הָיָה, מִמֶּנָּה עַל שׁוֹטְרֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה מַעֲמִידָם מִקְרוֹת הַגִּבֹּר לְמִלְאכָתָם. מִכָּה אִישׁ עִבְרִי • מִלְקָהוּ וְרוֹדְהוּ, וּבַעֲלָה שֶׁל שְׁלוֹמִית בֵּת דְּבָרֵי הָיָה, וְנָתַן עֵינָיו בָּהּ, וּבִלְלָהָ הֶעֱמִידוּ וְהוֹצִיאוּ מִבֵּיתוֹ, וְהוּא חֲזָר וְנִכְנָס לְבֵית וּבָא עַל אִשְׁתּוֹ – כְּסִבּוּרָה שֶׁהוּא בַּעֲלָהּ, וְחֲזָר הָאִישׁ לְבֵיתוֹ וְהִרְגִּישׁ בְּדָבָר, וּכְשָׂרָאָה אוֹתוֹ מִצְרִי שֶׁהִרְגִּישׁ בְּדָבָר, הָיָה מִכָּהוּ וְרוֹדְהוּ כָּל הַיּוֹם. אור החיים

(יב) וַיִּפֶּן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּף אֶת־הַמִּצְרִי
וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחּוּל:

רש"י • וַיִּפֶּן כֹּה וְכֹה • רָאָה מָה עָשָׂה לוֹ בְּבֵית וּמָה עָשָׂה לוֹ בַּשָּׂדֶה. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ – כְּמִשְׁמָעוֹ. וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ • שָׂאִין אִישׁ עֲתִיד לְצַאת מִמֶּנּוּ שְׁיִתְגַּדֵּר.

(יג) וַיֵּצֵא בְּיוֹם הַשְּׁנִי וְהָיָה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עִבְרִים נָצִים
וַיֹּאמְרוּ לְרִשָּׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:

רש"י • שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים • דָּתָן וָאֶבְרָם הֵם, שֶׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן. נָצִים • מְרִיבִים. לָמָּה תִכֶּה • אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכָּהוּ, נִקְרָא רִשָּׁע בְּהִרְמַת יָד. רֵעֶךָ • רִשָּׁע כְּמוֹתְךָ. אור החיים

(יד) וַיֹּאמְרוּ מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָל עָלֵינוּ הַלְהַרְגֵנוּ
אֶתְּהָ אֲמַר כְּאֲשֶׁר הִרְגָתָ אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ
אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר:

רש"י • מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ • וְהָיָה עוֹדֵךְ נֶעַר. הַלְהַרְגֵנוּ אֶתְּהָ אֲמַר • מִכָּאֵן אֵינוֹ לְמַדִּים שֶׁהִרְגוּ בְּשֵׁם הַמֶּפְרָשׁ. וַיֵּרָא מֹשֶׁה • כְּפִשְׁטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: דָּאָג לוֹ עַל שֶׁרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל רִשָּׁעִים דִּלְטוּרִין, אָמַר: מַעֲתָה שְׁמָא אֵינָם רְאוּיִין לְהִגָּאֵל. אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר • כְּמִשְׁמָעוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: נוֹדַע לִי הַדָּבָר שֶׁהִיטִיתִי תַמָּה עָלָיו: מָה חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁבָעִים אֲמוֹת לְהִיּוֹת נִרְדִּים בַּעֲבוּדַת פָּרֹךְ, אָבָל רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם רְאוּיִים לָכֶּךָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות 12 עמ' 1)

דָּאָג לוֹ עַל שֶׁרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל רִשָּׁעִים דִּלְטוּרִין (רש"י ב, יד) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ אֵינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּפִשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שִׁירָא לְנַפְשׁוֹ כִּינּוּ שְׁנוּדַע דְּבַר הִרְיָגְתּוֹ אֶת הַמִּצְרִי, וּמִבֵּיא גַם אֶת מִדְרָשׁוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁלְפִי פְשׁוּטוֹ קִשָּׁה: לָשֵׁם מָה מִסְפֶּרֶת הַתּוֹרָה שֶׁמֹּשֶׁה פָּחַד, דָּבָר שֶׁלֹּא גָרַם שׁוּם תּוֹצֵאָה מַעֲשִׂית (מֹשֶׁה בָּרַח לְמִדְּבָר רַק אַחֲרֵי שֶׁשָּׁמַע פְּרָעָה וּבִקֵּשׁ לְהִרְגּוֹ). לָכֵן מִבֵּיא פְרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ, שִׁירָאָה זֶה מִשְׁמַעוּתָהּ דָּאָגָה - שְׁמָא אֵינָם רְאוּיִין לְהִגָּאֵל.

אור החיים על התורה – מהדורת 1920, אברמוביץ

דָּאָמַר יוֹתֵר עָלוּ [חֶלֶק אֶחָד] וְהִשְׁאָר מִתּוֹ בִּימֵי הַחֲשׁוֹף לְצַד הַיּוֹתָם רִשָּׁעִים, וְחִמְצָא שְׁפָאָשׁר אָמַר בְּסִמּוּךְ ב' אֲנָשִׁים עִבְרִים נָצִים לֹא אָמַר מֵאָחִיו לְטַעַם שֶׁהָיוּ רִשָּׁעִים כִּי הֵם דָּתָן וָאֶבְרָם (ש"ר):

(יג) וַיֹּאמְרוּ לְרִשָּׁע וְגו'. פִּי לְרִשָּׁע שֶׁהָיָה בָּהֶם, וְאוֹמְרוֹ רֵעֶךָ לוֹ יְהִיָּה שְׁיִהְיָ רִשָּׁע

טַעַמָּה שֶׁקִּרְאָתוֹ כִּךְ הוּא לְצַד שֶׁאִמְרָה כִּי מִן הַמִּינִים:

(יא) אִישׁ עִבְרִי מֵאָחִיו. דִּקְדָּק לומר מֵאָחִיו, יָרָמוּ כִּי הִבִּיט בּוֹ שֶׁהָיָה מִהַצְדִּיקִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל כִּי הָיוּ אֵז בְּיִשְׂרָאֵל רִשָּׁעִים וְצָא וְלָמַד מִה שֶׁאָמְרוּ ז"ל (מְכִילָתָא י"ב כ"ו) בְּפִסּוּק וְחִמְצָשִׁים עָלוּ וְגו' שֶׁמִּמְקַמְשָׁה חֲלָקִים, וְלִמְאָן

מִן הַמִּינִים מִשִּׁיתָהוּ וְלֹא יָדָעָה טַעַם זוּלָתָהּ. אוֹ יָרָעָה הַכְּתוּב לומר כִּי זֹאת הָאִשָּׁה הִעֲלִימָה טַעַם שֶׁשֵּׁם שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה לְכָל לְצַד כִּי הַמַּעֲשִׂה הָיָה הַפֶּךְ רְצוֹן כָּל עַמָּה לְהַצִּיל אוֹתָם שֶׁהֵם גָּזְרוּ עָלֵיהֶם לְהַשְׁלִיכֵם לְאֹרֶךְ וְהָיָה חֲבִשְׁלָם עֲצָתָם לְרַע לָהֶם לָזֶה לֹא פָרְסָמָה טַעַם הַשֵּׁם אֲלֵא קִרְאָתוֹ סֵתָם בְּלֹא טַעַם וְהַכְּתוּב מוֹדִיעַ

(טו) וַיִּשְׁמַע פֶּרְעָה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֶשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיְבָרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פֶּרְעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:

טו וַיִּשְׁמַע פֶּרְעָה ית פתגמא הדין ובקש למקטל ית משה וערק משה מן קדם פֶּרְעָה ויתביב בארעא דמדן ויתביב על בִּירָא:

כז"י וַיִּשְׁמַע פֶּרְעָה • הם הלשינו עלי. וַיִּבְקֶשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה • מסרו לקוסטניר להרגו ולא שלטה בו החרב – הוא שאמר משה: "ויצילני מחרב פרעה": (וישב בארץ מדין • נתעכב שם כמו "וישב יעקב"). וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר • למד מעקב שנודע לו זיווגו על הבאר. אור החיים

(טז) וּלְכֹהֵן מִדִּין שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתְּדַלְּנָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַרְהֻטִּים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:

טז וילרבא דמדן שבע בנות ותבאנה ותדללנה ותמלאנה את־הרהטים להשקות צאן אביהן:

כז"י וּלְכֹהֵן מִדִּין • רב שבהן, ופרש לו מעבודת כוכבים ונדהו מאצלם. אֶת הַרְהֻטִּים • אֶת בְּרִכּוֹת מְרוֹצוֹת הַמַּיִם הַעֲשׂוּיֹת בְּאֶרֶץ.

(יז) וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּוָּשְׁעוּ וַיֵּשְׁקוּ אֶת־צֹאנָם:

יז ואתו רעיא וטרדונון וקם משה ופרקנון ואשקי ית ענא:

כז"י וַיִּגְרְשׁוּם • מפני הנדוי.

(יח) וַתִּבְאֵנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מְדוּעַ מָה־רַתַּן בָּא הַיּוֹם:

יח ואתמה לות רעואל אביהן ואמר מה דין אוחיתין למיתי יומא דין:

(יט) וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרֵי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיֵּשֶׁק אֶת־הַצֹּאן:

יט ואמרא גברא מצרא שזכנא מיד רעיא ואף מדלא דלא לנא ואשקי ית ענא:

(כ) וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנָתָיו וְאִיזוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֶן אֶת־הָאִישׁ קְרָאָן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:

כ ואמר לבנותיו ואיזו למה זה עזבתן את־האיש קראן לו ויאכל לחם:

כז"י לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֶן • הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב – שֶׁהַמַּיִם עוֹלִים לִקְרֹאתוֹ. וַיֹּאכֵל לֶחֶם • שָׁמָּה יֵשֵׁא אַחַת מֵכֶם, כָּמָּה דַּאֲתָ אָמַר: "כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל". אור החיים

(כא) וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפְרָה בָּתּוֹ לְמִשָּׁה:

כא ויצבי משה למיתב עם גברא ויהב ית צפרה בתמה למשה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יִרְצָה שִׁמְקִיד עַל זְמַן שְׁעֻבוֹהוּ מֵאֲזַ עַד שְׁיַחְזֹרוּ לְקֹרָא לוֹ, וְטַעְמוֹ כִּי אֵינּוּ מֵהַמוֹסֵר שְׁיַעֲשֶׂה עִמָּהּ אִישׁ נָכְרִי חֶסֶד וַיְבֹאוּ וַיִּנְיַחוּהוּ לַעֲמֹד בַּחוּץ. או יִרְצָה שֶׁהֵגֵם שִׁקְפִיד יִתְּרוֹ עַל הַתְּקַבּוּתָם עִם אֲנָשִׁים אָמַר כִּי יִשְׁתַּנָּה זֶה מִכָּלֵם, וְהוּא אוֹמְרוֹ לָמָּה זֶה וְגו'. כִּי מַעֲשֵׂיו מוֹכִיחֹת כִּי אִישׁ חֶסֶד הוּא, וְכֵּן גַּם לְדַבְּרֵיהֶם (ש"ר א') שֶׁאֵמְרוּ לוֹ שְׁעָלוּ הַמַּיִם לִקְרֹאתוֹ הָרִי זֶה מִשְׁנֶה לְשִׁבְח שְׂבָחִים:

בְּבִרּוֹר כִּי הוּא הַחֹרֵג לְמִצְרֵי: וַיִּבְקֶשׁ לַהֲרֹג וְגו'. פְּרוּשׁ בְּקֶשׁ הַלּוֹכִית הַדְּבָר אִם כֵּן עָשָׂה כְּדֵי לַהֲרֹג אוֹתוֹ, וְלִזְהַר בְּרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פֶּרְעָה שֶׁמָּא יִתְּבַר הַדְּבָר וַיִּהְיֶה. או יִרְצָה בְּאוֹמְרוֹ מִפְּנֵי פֶּרְעָה כִּי הַכִּיר בְּפָנָיו כִּי זַעֲמִים הֵם וְהָרְגִישׁ מִזֶּה וּבְרַח הֵגֵם שֶׁלֹּא יָדַע כִּי הִגִּיעוּ הַדְּבָרִים לְפֶרְעָה: (כ) לָמָּה זֶה וְגו'. כָּאֵלּוּ אָמַר לָמָּה עֹזְבֹתֶן אֶת זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר גָּמַלְכֶם טוֹבוֹת. או

כְּמוֹתֶךָ לָמָּה יִהְיֶה בּוֹלֵעַ צַדִּיק מִמֶּנּוּ. או יִרְצָה כִּי הַכִּיר שֶׁאֵחָד רָשָׁע וְאֵחָד תָּם שְׁלֵא הָרִיעוּ, לִזְהַר אָמַר לְרָשָׁע לָמָּה תִּפֶּה אָדָם שְׁלֵא נִתְחַיֵּב לָךְ וְלֹא בְקֶשׁ רָעָתְךָ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְרַעַךְ. וְהֵגֵם שֶׁאֵמַר בְּתַחֲלָה ב' אֲנָשִׁים נָצִים יִמָּצֵא שֶׁאֵחָד יָרִיב חָנָם לְצַד וְרָשָׁעוֹ וְאֵיךְ יָרִיב עַל רִיבוֹ חָנָם: (טו) אֶת הַדְּבָר הַזֶּה. אָמַר תִּבְתּ הַזֶּה לוֹמַר שְׁשִׁמַּע הַדְּבָרִים הַבָּאִים בְּסֻמוֹף שֶׁהֵם דְּבָרֵי הָרָשָׁע שֶׁאֵמַר הַלְהַרְגִּי וְגו' לֹא שִׁדַּע

כ"י • ויִזְאָל • כְּתִיבִינָהּ (סְפָרִים אֲחֵרִים: כְּמִשְׁמָעוֹ), וְדוֹמָה לוֹ: (שׁוֹפְטִים יט) "הוֹאֵל נָא וְלִינִי", "וְלוֹ הוֹאֵלֵנוּ", "הוֹאֵלֵתִי לְדַבֵּר". וּמִדְרָשׁוֹ: לְשׁוֹן אֱלֹהִים, נִשְׁבַּע לוֹ שְׁלֹא יִזְוֶה מִמֶּדִּינָה כִּי אִם בְּרִשְׁתּוֹ. אִיּוֹב הַחַיִּים

(כב) וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הֵיְתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: אִיּוֹב הַחַיִּים

(כג) וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֶבְרָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֶבְרָה:

כ"י • וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם • שֶׁהָיָה מֶשֶׁה גֵר בְּמִדְיָן, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַהֲצִרְכוּ יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּעָה, וּמִשָּׁה הָיָה רוֹעֶה וְגו', וּבָאָת תַּשׁוּעָה עַל יָדוֹ, וּלְכַף נִסְמָכו פְּרָשִׁיּוֹת הִלְלוּ. בְּרַשִׁי יִשָּׁן. וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם • (שְׁמוֹת רַבָּה) נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תִּינוּקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם. אִיּוֹב הַחַיִּים

(כד) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

כ"י • נַאֲקָתָם • צַעֲקָתָם, וְכֵן: (אִיּוֹב כד) "מַעִיר מַתִּים יִנְאָקוֹ". אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם • עִם אַבְרָהָם.

(כה) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים:

כ"י • וַיַּדַּע אֱלֹהִים • נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הָעִלִּים עֵינָיו. אִיּוֹב הַחַיִּים

♦ יום רביעי ט"ו טבת ♦

ג (א) וּמִשָּׁה הָיָה רֹעֶה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנוּ כִּהְיוּ מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָהָר הָאֱלֹהִים חֲרִבָּה:

כ"י • אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר • לְהִתְרַחֵק מִן הַגָּזֵל שֶׁלֹּא יִרְעוּ בַּשָּׂדוֹת אֲחֵרִים. אֵל הָהָר הָאֱלֹהִים • עַל שֵׁם הָעֵתִיד. אִיּוֹב הַחַיִּים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁלֹּא הִגִּיעָה הַשּׁוֹעָה לִפְנֵי ה' עַל יְדֵי אִמְצָעִי אֶלָּא בְּיָשָׁר עֲלֵתָה מִן הָעֶבְרָה אֶל הָאֱלֹהִים שֶׁלֹּא עַל יְדֵי בַעַל כְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר (קֹהֶלֶת י"ז):
(כח) וַיֵּרָא וְגו' וַיַּדַּע וְגו'. פִּי אַחֵר שֶׁצִּעְקוּ וְעָלְתָה צַעֲקָתָם זָכַר ה' בְּרִית הָעָבוֹת וְזֶה הָיָה סִבָּה לִפְנוֹת לָהֶם וּלְרְאוֹת אוֹתָם, כִּי רָאִיתָ ה' בְּמִצְרַעַר תּוֹעִיל לְהַסְרַת הַצָּעַר כִּי הוּא רִחֵם מִלֹּא רִחֲמִים וְרִחֲמִיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיַּדַּע וְגו' בַּעַל אִפִּידָר"ו. וְתִמְצָא כִּי בַעַת כְּעֶסֶר סְתִיר פִּנּוּי, וְהוּא אוֹמְרוֹ (דְּבָרִים ל"א) וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר וְגו'. עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ וַיַּדַּע דְּבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁהָרָעוּ:
(א) וּמִשָּׁה וְגו' וַיִּנְהַג וְגו'. פְּרוֹשׁ כִּי ה' סִבָּב לַעֲשׂוֹת כֵּן. אוֹ שְׁהוּא נִהַג כְּמִנְהַגוֹ וְהִצָּאן הִלְכוּ שָׁמָּה אֶל הָר וְגו' כִּי שָׁם יִדְבַר אֱלֹהִים הָאֱלֹהִים:

הָעֶבְרָה וַיִּשְׁמַע ה' אֶת נַאֲקָתָם פְּרוֹשׁ הִרְמַת קוֹל כְּאֶבֶם.
עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים ק"ח) מִן הַמִּצְרָה קָרָאתִי יְהִי עֲנִי בְּמִרְחָב יְהִי כִּי אֶחָת מִתְּפִלּוֹת הַמִּתְקַבְּלוֹת הִיא תִּפְלָה שְׁמִתוֹף צָרָה, וְכֵן הוּא אוֹמְרֵי (וַיִּנְהַג) קָרָאתִי מִצְרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם וְגו' מִן הָעֶבְרָה פִּי לְצַד שֶׁהִיָּתָה מִצְרָת הָעֶבְרָה, וְכִפִּי זֶה שׁוֹעָה זֶה הִיא תִּפְלָה וְצַעֲקָתָם כָּאֵב הַצָּרָה הִיא רִמּוּזָה בְּאוֹמְרוֹ מִן הָעֶבְרָה וַיִּזְעְקוּ, וְכֵן יִדְּקַע עַל נִכּוֹן טַעַם שֶׁשָּׁנָה הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ שֶׁהִתְחִיל לומר וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם וְגו', שֶׁהָיָה לוֹ לומר וַתַּעַל וְצַעֲקָתָם וְגו', אֶלָּא נִתְּפֵן לומר שֶׁהָיָה וַיִּזְעְקוּ מִהֲצָרָה וְגַם שׁוֹעַתָם לֵאמֹר בְּאוֹמְרוֹ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם, וְכִפִּי זֶה שֶׁעוֹר הַכְּתוּב הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם שֶׁשָּׁעוּ וְעָלְתָה אֶל־הָהָר הַחֲרִיבָה. עוֹד אוֹמְרֵי מִן הָעֶבְרָה יִרְצֶה

(כא) אֶת צַפְרָה כְּתוּב לְמִשָּׁה. טַעַם שֶׁכָּפַל הַזְכָּרָת שְׁמוֹ וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר וַיִּתֵּן לוֹ אֶת וְגו', וְכֵן הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַ כִּי הִיא בַת זִוְגוֹ, וְתַכְתּ לְמִשָּׁה הוּא דְּבָרִי הַכְּתוּב שְׁאוֹמֵר כִּי צְפוּרָה לְמִשָּׁה הִיא לְמִשָּׁה בַת זִוְגוֹ:
(כב) גֵּר הֵיְתִי. לְשׁוֹן עֶבֶר. כִּי בְזִמְן שֶׁנִּכְתְּבָה הַתּוֹרָה יִדְבַר הַכְּתוּב. אוֹ יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ גֵּר הֵיְתִי עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים ק"ט) גֵּר אֲנִכִּי בְּאֶרֶץ, כִּי הַצְדִּיקִים אֵינֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא בְּגָרִים בְּלֹא שׁוֹם יוֹשׁוּב, וְהוּא אוֹמְרוֹ גֵּר הֵיְתִי מֵעוֹדִי וְנוֹסֵף לִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה לְצַד שֶׁהָיָה חוּץ מֵאֶחָיו וּבֵית אָבִיו:
(כג) מִן הָעֶבְרָה. פִּי לֹא שֶׁצִּעְקוּ לֹא לְשִׁישִׁיעָם אֶלָּא צִעְקוּ מִן הַצָּעַר כְּאֶדָם הַצּוֹעֵק מִכָּאֲבוֹ. וּמוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי אוֹתָהּ צִעְקָה עָלְתָה לִפְנֵי ה', וְהוּא אוֹמְרוֹ שׁוֹעַתָם וְגו' מִן הָעֶבְרָה פִּי מִצְרַעַר

(ב) וַיֵּרָא מִלֶּאךָ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא
וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בַּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינּוּ אֹכֵל׃

כ"ט • בְּלִבְת־אֵשׁ • בְּשִׁלְהֶבֶת אֵשׁ לְבוֹ שֶׁל אֵשׁ, כְּמוֹ: "לֵב הַשָּׁמַיִם", (שמואל ב יח) "בְּלֵב הָאֵלֹהִים". וְאֵל תִּתֶּמֶה עַל הַתִּי"ו, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ כִּיּוֹצֵא בּוֹ: (יחזקאל טו) "מִה אֲמַלֶּה לְבִתְךָ". מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה • וְלֹא אֵילָן אַחֵר, מִשּׁוּם "עֲמּוּ אֲנֹכִי בְּצִרְהָ". אֹכֵל • נֹאכֵל, כְּמוֹ "לֹא עֲבַד בָּהּ", "אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם".

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל
הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסֵּנֶה׃
כ"ט • אֶסְרֶה־נָּא • אֶסְוֶרָה מִכָּאֵן לְהִתְקַרֵּב שָׁם.

(ד) וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לְרֹאשׁוֹ וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ
הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי׃ אִיּוֹר הַחַיִּים

(ה) וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא׃
כ"ט • שֶׁל • שֶׁלֶף וְהוֹצֵא, כְּמוֹ: (דברים יט) "וְנָשַׁל הַכֹּהֵן", (שם כח) "כִּי יִשַּׁל זִיתְךָ". אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא • הַמָּקוֹם. אִיּוֹר הַחַיִּים

(ו) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְיָךְ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ וַיִּצְחַק
וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֹּר מִשֶּׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּישׁ אֶל־
הָאֱלֹהִים׃

(ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רְאִיתִי אֶת־עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם
וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעַתִּי אֶת־
מִכְאֲבוֹ׃

כ"ט • כִּי יִדְעַתִּי אֶת מִכְאֲבוֹ • כְּמוֹ "וַיִּדַּע אֱלֹהִים", כְּלוּמַר, כִּי שָׁמַתִּי לֵב לְהִתְבּוֹנֵן וּלְדַעַת אֶת מִכְאֲבוֹ, וְלֹא
הַעֲלַמְתִּי עֵינַי וְלֹא אֶאֱטֵם אֶת אָזְנִי מִצַּעֲקָתָם. אִיּוֹר הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עֲשֵׂה שֶׁל וְגו' שִׁינְהַג כְּבוֹד בְּמָקוֹם הַמְּקֻדָּשׁ. אֵלֶּא שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְדַעַת דַּעַת עֲלִיּוֹן לְמֶה לֹא קָרָא אֵלָיו קֹדֶם שֶׁיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ לְבַל יִקְרַב בְּנַעֲלוֹ אֲשֶׁר בְּגִלּוֹל עַל אֲדַמַּת קֹדֶשׁ, וְאִיּוֹר כִּי אֵינוֹ רְאוּי תִּדְבֹּר לְהִתְיַחֵד הַדְּבֹר עָלָיו כִּי אִם בְּצִרְוֹף אֲזֻקֶּרֶת אֶל תִּקְרַב הֵלֶם. עוֹד אֲפָשֶׁר לּוֹמַר שֶׁלֹּא נִתְקַדַּשׁ הַמָּקוֹם שְׁבוּ עֲמַד עַד אַחֵר כֵּן, וְהַטַּעַם שֶׁקִּשְׁרָצָה ה' לְדַבֵּר עִמּוֹ שֶׁם בְּמָקוֹם עֲמִידָתוֹ רָצָה לְקַדְּשׁוֹ וְהַזְהִירוֹ קֹדֶם. וְאִיּוֹר כִּי לִזְהָ דִּקְדֹק לּוֹמַר תַּבַּת הוּא כִּי לֹא הִנֵּה צִרִיף לּוֹמַר אֵלֶּא הַמָּקוֹם וְגו' אֲדַמַּת קֹדֶשׁ, אֵלֶּא נִתְפַּנֵּן הַכְּתוּב בְּאִיּוֹר הוּא לּוֹמַר וְלֹא הִנֵּה קֹדֶם:

(ז) וַיֹּאמֶר ה' רְאֵה רְאִיתִי וְגו'. צִרִיף לְדַעַת לְמֶה כָּפַל לוֹ ב' רְאִיתִי. ב' לְמֶה הַצִּרִיף לְפָרֵשׁ וְלּוֹמַר אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאִם לֹא יִכִּיר

(קִהְלָת י"ב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב וְגו' אֲשֶׁר נִתְּנָה וְאִיּוֹר ז"ל (שְׁבַת ק"ב:) תִּנָּה לוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנָה לָךְ, אֲכַל מִצְוֹת עֲשֵׂה הֵם הַשְּׁגָתָה שְׁתֹּב כְּשִׁיחִיו וְכִהְעִדְרָם אֵין עֲנֵשׁ זֹלַת עַל פְּרָטִים יְדוּעִים כְּגוֹן פֶּסַח וּמִילָה. וְהִנֵּה כָּאֵן צִוָּה לוֹ ה' מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וּמִצְוֹת עֲשֵׂה, לֹא תַעֲשֶׂה הֵיא אֶל תִּקְרַב הֵלֶם וְאִיּוֹר ז"ל (עֲרוּבִין צ"ו. שְׁבוּעוֹת ל"ו:) כֹּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר פֶּן וְאֵל אֵינוֹ אֵלֶּא לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיא שֶׁל נַעֲלֶיךָ, וְאִם מֹשֶׁה יִקְרַב הֵלֶם הָרִי עֶבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְאִם לֹא יִסִּיר נַעֲלוֹ הֵגֶם שֶׁאֵינוֹ מִדְּרָךְ כְּבוֹד לְמָקוֹם לֹא עֶבֶר אֵלֶּא אַעֲשֶׂה מִמֶּה שֶׁאֵמַר לוֹ ה' בְּלִשׁוֹן עֲשֵׂה, תִּתְמִיד יִקְדִּים ה' הַשְּׁמִירָה לְעֲשִׂיַּה דְּתִיב (דְּבָרִים ד') וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָם, לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת (שָׁם טו) ה' מִשְׁמָרְתִּי מִצְוֹתַי (בְּרַשִׁית כו ה'). לִזְהָ גַם כֵּן הַקִּדְּשִׁים הַחֲמוּרִים אֶל תִּקְרַב לֹא תַעֲשֶׂה וְאַחֵר כֵּן

(ד) וַיֹּאמֶר הִנְנִי. לֹא כְּשִׁמוּאֵל שֶׁלֹּא הִפִּיר הַקּוֹרָא (ש"א ג'), כִּי מֹשֶׁה נִבְיָא הִנֵּה בְּטָרָם יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ וְהִפִּיר הַקּוֹרָא. וְאִיּוֹר כִּי זֶה רָמַז בְּאִיּוֹר הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל רָמַז אֶל גְּדוֹל הַמִּיָּחֵד:

(ה) אֶל תִּקְרַב וְגו'. שֶׁל וְגו'. הִנֵּה ב' דְּבָרִים יָצְאוּ אוֹתוֹ ה', אֶחָד שֶׁלֹּא יִקְרַב, וְאֶחָד שֶׁיִּשְׁלַף נַעַל רַגְלוֹ שֶׁלֹּא יַעֲמַד בּוֹ אִפְּי' בְּמָקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ בְּאִיּוֹר הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו כְּכֹר אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא, וְצִרִיף לְדַעַת לְמֶה לֹא הִקְדִּים לּוֹמַר לוֹ הִסְרַת מִכְשׁוֹל שֶׁכְּכֹר הוּא נִתָּן בּוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמִנְעָלוֹ עַל אֲדַמַּת קֹדֶשׁ וְאַחֵר כֵּן יָצָא עָלָיו לְבַל יִקְרַב הֵלֶם. דַּע כִּי בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה גִּלְהָ ה' דַּעַתוֹ וְרָצוֹנוֹ כִּי עֶקֶר הַקִּפְדָּתוֹ וּמוֹסְרוֹ הוּא עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה כִּי זֶה יִחְבַּל בְּנַפְשׁ, וְהוּא טַעַם אִיּוֹר

(ח) וְאֵלֶּיךָ לְהִצִּילֹךָ מִיַּד מִצְרִים וְלִהְיוֹתְךָ מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת
אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ
אֶל־מָקוֹם הַבְּנוֹעִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרוֹזִי וְהַחֲנוּזִי

וְהַיְבוֹסִי: אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ח ואתגלית לשבותהון מידא דמצראי
ולאסקותהון מן ארעא הדיא לארעא טבא
ופתחא לארעא עבדא חלב ודבש לאתר
בנועני וחתי ואמורי ופרזאי וחזאי
ויבוסאי:

הדברים שבאמצעות ידיעת המכאוב של
ידידיו יתברו רחמי, ומכל קבוץ השעמים
אמר וארר להצילו:

(ח) וארר להצילו ולהעלותו וגו'. טעם אומר
וארר, כי לפי ערך גדלת אל עליו אינו
מקבולו לעשות כל הנעשה שיבואו דבריו
לאדם נכל כפרעה ולומר אליו דברים משמו,
ומה גם כשיגיע למדרגת מאון עד הגיעו
לומר (לקמן ה' ב') מי ה' ח"ו, וצא ולמד
מה שדרשו בברכות בפתיחת איכה (פתיחתא
י"ד) בפסוק (משלי כ"ט) איש חכם נשפט
את איש אויל שפט לא אמר אלא נשפט וכו'
יעין שם דבריהם, לזה אמר ה' וארר הסכים
על מעוט כבודו בכיכול לצד הצלת ישראל
כאומר להצילו. וכונת הצלה זו היא שייצילו
מעכשו מהענוי ומהשעבוד, והוא אומר מיד
מצרים המושעבדים בהם. ואומר ולהעלותו
מן הארץ פי' כשיגיע זמן הגאולה מכאן עד
י"ב חדש אעלה אותו מן הארץ וגו' לכל
יתעבב שם עוד אפלו בלא ענוי. וטעם שלא
העלה אותם תכף ומיד, הוא לצד שעדיין לא
הגיע זמן הגאולה אשר קצב ה' ויבנה נחה
ידעתי בחקירה אחת למה האריך ה' י"ב חדש
במכות המצרים, ור"ל (שמו"ר פ"ט) מהם אמרו
שהמכה היתה משמשת ג' שבועות וההתראה
שבוע אחת ומהם אמרו להפוך, ולמה יאחר
ה' הגאולה והנה לו להביא המכות זו אחר
זו ויגאלם מיד ותספיק ההתראה ביום אחד
או בשעה אחת כדין התנאת ישראל שאין
צריך בה זמן ומכל שכן אמות העולם שאינן
צריכין התראה. גם למה לא הספיק התראה
אחת על כל המכות, אלא לצד שעדיין לא
הגיע הזמן הנה ה' מלביש הזמן שהוא
להשביעם מרורות ביני ביני עד שהגיע הזמן.
וגאלם מיד בלא שום עכוב. ואם תאמר ומה
בכך אם הנה ה' גואל אותם קדם זמן זה.
עוד למה ה' הוציאם בזובלאת בתרייתא בזמן
שאם היו מתעבבים קצת היו נלכדים עד
שהצורך למהר ולא יכלו להתמהמה והנה לו
להוציאם בזמן מרוח.

הנה למה שקדם לנו כי עקר הגלות הוא לברר
הניצוצות שנשקאו ב' שצרי טמאה וכמו
שצינתי דבר זה כמה פעמים בזה ניות דעת
ב' השאלות כי אם הנה מוציאם קדם זה היו
מפסידים ברור החלק ההוא, ותדע ששם ה'
השיגו בבחינת כללותם הכלול במשה שנתחס

השעבוד מישראל כאשר אבאר בסמוך בפסוק
וארר להצילו. גם למה שפרשתי באומר ראה
ראיתי שנתפון על צרת מצרים כי הגיע העת
להסתלק, אף על פי כן צריך התעוררות
מהנצולים לזה אומר ואת צעקתם שמעתי:
ואומר מפני נגשיו אחר שהזכיר שמיעת
הצעקה ולא כן היה לו לומר אלא
ואת צעקתם מפני נגשיו שמעתי. עוד אמר
צעקתם לשון רבים ונגשיו לשון יחיד ולא
השנה מדת הלשון, נתפון לומר כי בני
ישראל צעק לבם אל ה' בתפלה, וזה צדיק
מה שפירשנו בפסוק ותצל שועתם וגו',
ואם היה אומר ואת צעקתם מפני נגשיו
שמעתי הנה נשמע שהצעקה היתה מהעבודת
ולא כן הוא שצעקתם היתה בתפלה לפני
ה'. וטעם שאמר צעקתם בלשון רבים ונגשיו
בלשון יחיד, להיות כי אין רבים הצועקים
שונים בצעקם אל ה' לזה כנה אותם בשם
רבים, אבל בערך הנוגש הנה נוגש לכלם
יחד בשנה לזה אמר מפני נגשיו לשון
יחיד. וטעם אומר מפני נגשיו הוא לרמוז
כי טעם שקבל צעקת לבם אל ה' הוא
לצד שצעקו מצרה וכמו שפרשתי בפסוק
מן העבדה. עוד ירצה באומר מפני נגשיו
כאן רמוז כי המצרים נתמלאת סאתם לפרע
מהם אשר הרעו הגם שיישראל עדיין לא
נשלם זמן הגאולה, וזה טעם אחר לשליחות
משה קדם זמן הגאולה.

עוד ירמוז מפני נגשיו על דרך אומר (ישעיה'
ס"ה) טרם יקראו ואני אענה, וכאן
הודיע כי קדם נגישתם האדון מרגיש בצעקת
בניו ידידיו, ולדרך זה טעם אומר לשון
יחיד לומר אפי' נגישת ראשון שבהם, ואמר
הטעם כי ידעתי את מכאביו לומר הגם
שעדיין לא צעקו אני יודע ונותן לב על
מכאביו של עמי ונחלתו, גם בזה גלה
עצם אהבתו עם ישראל כרחם אב רחמן
וגו'. ולדרכים הראשונות שפרשתי, פונת
אומר כי ידעתי וגו' להגידל רב צרותם
כי לא יכלו שאת כי רבו מכאביהם בנגלה
ובנסתר. עוד ירצה להודיעו כי ידעתי
מכאביו פי' לא שקבלם מהצועקים אלא
הכיר וידע שעור המכאבים, ודבר זה יחייב
לצד מדותיו להציל, וכמו שפרשתי בפסוק
ורא אלהים כי לצד ראיתו בצרת הנבראים
יתברו רחמי לפנים משורת הדין, וכמו כן

משה עמו של האלהים אינו מסים אצלו
בסימן זה אשר במצרים הלא כמה אמות היו
במצרים. ואולי כי לא היתה אמה מענה
ומרודה במצרים כישאל. אלא שאין הדעת
מקבלת כי לא ידע משה כי ישראל הם עם
ה' ונחלתו. אכן יכון ה' להודיע כי ראה ב'
ראיות, הא' שעדיין לא הגיע הקץ ואף על
פי כן ראיתי את עמי ועמי הוא אשר
במצרים פי' על דרך אומנם שם במס' שבת
(י'): שבשביל ב' סלעים מילת וכו' נתגלגל
הדבר וירדו אבותינו למצרים והקשו התוס'
והלא כבר נגזר הגלות בבין הבתרים ואמר
שהיה יכול להיות במקום אחר שלא היה
משועבדים בו ישראל בכל כך צער וענוי,
והוא אומר אשר במצרים פי' ולבחינה זו
של כבוד השעבוד אני רואה כי הגם שלא
הגיע עדין קץ הגאולה הגיע קץ פרט בחינת
העני אשר מענים ומשעבדים אותם.

עוד ירצה לומר ראה הצער שישנם בו ועוד
ראיתי עמי שהם חלק ה' עמו והעני
הוא אשר הם במצרים כי אם ישראל מתעבבים
עוד הם נאבדים בר מינן על דרך אומנם ז"ל
(הגדה) ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו
מצרים עדין וכו' כי אם היו מתעבבים שם
עוד, היו נכנסים בנ' שצרי טמאה ולא היתה
תקומה, לזה גאלם מיד ולא שהו אפי' שעור
שספיק בצעקם להתחמין הגם שכל בטה
עבודה מהם והיו שרי צען המקום הוא גורם
ענוי, והוא טעם אומר (לקמן י"ג ל"ט) ולא
יכלו להתמהמה, והוא שרמו פי' חכם ברוך
הוא אשר במצרים.

עוד ירצה באומר ראה ראיתי ב' ראיות אחת
שנשלמו ברורי ניצוצי הקדשה ואין להם
עוד הנאה בלגות וכאומנם ז"ל (ברכות ט':)
פסחים קי"ט: בפסוק וינצלו את מצרים
עשאוהו כמצודה שאין בה דגן וכמצלה שאין
בה דגים, ועוד ראיתי שעבבתם שם תרע
להם להטמינם בקלפה בטמאה כמו שבמכת:
ואת צעקתם שמעתי. פי' ועוד בא לפני
צעקתם מצרה להם כי הוסיפו להרע
עד שצעקו צעקה מכאב לב וכמו שפרשתי
בפסוק ותצל שועתם וגו' מן העבדה. וזה
הקדמת טעם לשליחותו קדם הזמן שהוא
להצילו מצרה מעכשו שלא ישתעבדו בו
באותה שנה שהיו המצרים מכים מכות גדולות
פי' מיום שהתחילו המכות במצרים נסתלק

(ט) וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם: אור החיים

(י) וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

רש"י • וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ וגו' • ואם תאמר מה תועיל? "והוצא את עמי", יועילו דברך ותוציאם משם. אור החיים

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ אֶל־פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

רש"י • מי אֲנֹכִי • מה אני חשוב לדבר עם המלכים. וכי אוציא את בני ישראל • ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה להם גס, ואוציאם ממצרים? • אור החיים

(יב) וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שֹׁלְחִיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל־הָהָר הַזֶּה:

רש"י • וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ • השיבו על ראשון, ראשון, ועל אחרון, אחרון: שאמרתי מי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ אֶל פְּרַעֲה, לא שלך היא, כי אם משלי: כי אֶהְיֶה עִמָּךְ, וְזֶה הַמֵּרָאֶה אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּסֵּנֶה, לָךְ הָאוֹת "כִּי אֲנֹכִי שֹׁלְחִיךָ" ותצלית

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(מכסות י'): בדרך שצדק רוצה לילך בה מוליכין אותו, לזה אמר אליו לכה פ' אם אתה חפץ במצוה זו ללכת אז אני אשלים הפסדך ואשלחך, ומזה אתה למד שאם הוא זמאס מהלך לא ישלחו.

ואולי כי לזה היה משה משיב בטענות כיון שלא ראה דבר מלך שלטון אלא אם ירצה היה מגלה דעתו כי יש לו טענות מונעות והיה ה' משיבו על כל טענה וטענה כדי שילך מדעתו ורצונו כאשר אבאר בסמוך. עוד ירצה על דרך מה שפרשתי בפרשת וישב בשליחות יצחק ליוסף פ' לכה ואם תחוש למקרה רע ואשלחך ושליחי מצוה אינן נזקקין, והיא שעמדה לו בדרך במלון (לפני ד' כ"ד) שלא המיתו המלך:

(יא) מי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ וגו'. פ' אפי' בשליחות שאינה הפך רצונו כי איני חשוב לדבר לפני מלך ומאמצעות כן לא יאמן בשליחותו ויסתכן שהאדם בעל בחירה ורצון. וצא ולמד ממאמר שמואל (ש"ט ט"ו) איך אלק ושמע שאול והרגני, ותמצא שלא יאמן אדם בנבואה לצד בחינת השפלות פאמור בנבואת עמוס (ק"ה פ"א) שהיו מוֹלָלִין בו בְּנֵי דוֹרוֹ וכו'. ועוד כי אוציא וגו' כי לזה צריך אדם גדול במעשים שיזכה לזכות גדול כזה, וחש שקא יאָרַע תַּקְלָה לִישְׂרָאֵל מאמצעות מניעת וכוותו, וזה מהענין והשפלות:

לצד שיש הדרגות בתפלות המגשות לפני הנצטר שמהם שמביאין אותם משרתי עליון ומגשים אותם לפניו יתברך, ויש מהם שהם מעלים שיש בהם כח שאין צריכין אמצעי להגיע לפני הבורא אלא הם מעצמם נגשים לפניו, לזה אמר בָּאָה אֵלַי פ' בלא אמצעי ואמרו וגם ראיתי את הלחץ לפי דברי התנא (במדרש) שאמר זה הדחק הוא פרט שלא נרשם בדברי ה' מקודמים לזה הצד ה' לאומרו. ונתבונן באומרו ראיתי להגדיל מדורת חפץ הפדיוס, וכמו שפירשתי בפסוק (ב' כ"ה) וַיַּדַּע אֱלֹהִים. והבונה בהודעת כל זה לומר ועתה לכה וגו' פ' תכף ומיד בלי שום עכוב לצד הדחק אשר הם נדחקים אין להמתין שום זמן:

(י) לכה ואשלחך וגו'. טעם שהצריך לומר ואשלחך ללא צורך כי מן הסתם כשיאמר לו לכה וראי כי הוא המשלח, גם הקדים העליכה קדם הזכרת השליחות, לומר כי לא העליכה זו לבד היא השליחות אלא אחר העליכה תהיה התמדת השליחות, כמו שכן היה שאחר שהלך הוא שהיה שולחו פעם אחר פעם להוציא וגו'. עוד רמז לו כי לא בהליכה זו לחוד יוציא בני ישראל אלא שיחזור שליחות אחר שליחות, והבונה בזה כי עתידות ישמיעהו שלא יתרחק פרעה לשלחם תכף ומיד. עוד ירצה על דרך אומנם

בשם עמו השגת מ"ט שצרי בינה, וטעם שלא השיג שער החמשים הוא לצד שאין המשג אלא בהשפלות המשגי ולצד שישאל לא נכנסו בני שצרי טמאה לברר אותו לא השיגו בחינת הקדש שפגדו, והבטחנו כי לעתיד לבוא ישפיע בנו אל עליון תורת חיים שבשער החמשים והשגתו הוא באמצעות הגליות ובפרט גלות האחרון אנו משיגים הדבר. וטעם שנסתפנו ישראל במצרים בברור שער ה', לצד שלא היה בני תורה מה שאין בן דורות האחרונים באמצעות תורתם ישיגו לכנס לשער ה' ולהוציא בלעז מפיו, ואז ספו תמו בחינת השמאה. ומעתה כל שהיה ה' מוציא ישראל קדם זמן כל שהוא היו ממעטים הברור והיו מתמעטים במשג ולזה הוציאם בנקדה האחרונה של מ"ט וקדם שפגדו לשער ה', והוא אומנם ז"ל וגאלם מיד. (פסחים פ"י מ"ה לג' תרמ"ב):

(ט) וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת וגו'. צריך לדקדק למה כפל האמור שפבר אמר ואת צעקתם וגו'. עוד דקדוק אומרו ועתה, עוד אומרו הנה, עוד אומרו בָּאָה אֵלַי כי לא היה צריך לומר אֵלַי, עוד אומרו וגם ראיתי שפבר אמר זה למעלה. ונראה כי מודיעו ה' למשה כי אז בעודו מדבר עמו באה צעקת בני ישראל מחדש, ולזה דקדק לומר ועתה וגם אמר הנה כמראה לומר הנה הוא לפני. ואמר בָּאָה אֵלַי

בשליחותי וכדאי אני להציל, באשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אכל, כך תלך בשליחותי ואינך נזק. וישאלת: מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים? – דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר: כי אהיה עמך, וזה שתצליח בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים, תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו: (ישעיה לז) "וזה לך האות אכול השנה ספיח וגו'", מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הבטחה אחרת – שארצכם תרכה מפרות, ואני אברך הספיחים. אור החיים

(יג) ויאמר משה אל־האלהים הנה אנכי בא אל־בני ישראל ואמרת להם אבותיכם שלחני אליכם ואמרו־לי מה־שמו מה אמר אלהים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 22)

ואמרו לי מה שמו (ג, יג) יש לתמוה, כלום לא ידע משה את שמו של הקב"ה? ויש לפרש, שאין זו רק שאלה מתוך העדר ידיעה, אלא קשיא: כיצד נתן הקב"ה לבני ישראל לסבל מאות שנים בגלות נוראה? איזה 'שם' ונהגה היא זו? וגם למשה עצמו הקשתה שאלה־צעקה זו: מה אמר אליהם.. על כך השיב הקב"ה אהיה עמם בצרה זאת – זה לא שאינני חושב אודות יסורי הגלות של ישראל ואינני מרגיש אותם, אלא אני נמצא יחד עמם בצרה זו. אור החיים

(יד) ויאמר אלהים אל־משה אשר אהיה ואמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם:

כ"י אהיה אשר אהיה • אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות (ברכות ט). אמר לפניו: "רבונו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת? דים בצרה זו". אמר לו: "יפה אמרת: 'כה תאמר וגו'." (שמות רבה). (לא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(שם ל"ה י"א) אני אל שדי וגו', הא למדת כי בכל ההבטחות נזכר שמו יתברך המבטח ומכל שכן כשישלח נביא לזולת שצריך שיאמר שם המשלח. ואולי כי בכל נבואה אשר נבאה ה' לעבדיו זכר שמו וילמד סתום מהמפרש, ולהיות שפשדבר ה' אל משה בנבואה זו לא הזכיר לו שמו אלא כן אמר לו אנכי אלהי אביך וגו' לזה אמר אליו הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלהי אבותיכם כמאמר ה' אל משה אנכי אלהי אביך אלהי אבותם בלא הזכרת השם ואמרו לי מה שמו פי' לצד שאין אני מזכיר השם בזכרונו הם ישאלו. ובהזכר השם ידעו בזה כי אחת והוא מה אות והמופת בידיעת השם או בהזכרתו, ממה נפשך אם שם זה ידוע לבני ישראל אין בזה אות לטובה כי כשם שידעוהו ישראל ידענו גם כן משה ואין הוכחה, ואם אין השם ידוע כי זה שמו יתברך יעד עתה ומי יאמין אליו כי זה שם נורא. וראיתי מהמפרשים שפרשו פרושים ודרכים רחוקים, וכל מי שיש לו חף טועם טעם דברנו ויהי לפיו צפיחית כי לא לאות ולמופת הוא חפץ בהזכרת השם, ותמצא שאמר לו ה' שם אהיה הגם שלא מצינו שהזכר בכל הנבואות לאבות ומן הסתם לא יהיה ידוע לבנים אלא שמות שהזכרו לאבות, אלא ודאי

טענת וכי אוציא כי הרי מודיעו ה' תכלית הדבר ואין ספק באשר נזכר ה' מהצטיות. עוד ירצה באומרו וזה לך וגו' על זה הדבר דבר זה שאתה מקטין עצמך ואומר מי אנכי זה לך לאות כי באמצעות קנייתך מזה זו אנכי שלחתיך. ואמרו בהוציאך וגו' כמו שפרשנוהו בסמוך. עוד ירצה על זה הדבר וזה לך האות כי אנכי גמתי הדבר שיהיה שליחות זה על דרך, בהוציאך וגו' על ההר הזה סיני בקדש פרוש ההר הנמוך שבהרים ואין אני בוחר בהרים הרמים כתבור וחרמון, הא למדת כי אין אני חפץ אלא בנמוכים כמון העני והשפל בעניין ובהר הנמוך הנה, וכל זה תשובה לטענת וכי אוציא וגו':

(ג) הנה אנכי בא וגו'. פי' הריני מסכים לבוא בשליחות זה ואין מקום לטענות שטענתי אלא שצריך קדם להאמן לנביא לישראל וצריך אני לבוא להם מקדם ואמרו לי מה שמו פי' בפשיטות הוא אצלי שיאמרו לי מה שמו, והטעם כי תמצא שבכל נבואה הבטחות האבות נזכר להם ה' שמו, באברהם אמר בפרישת לך לך (בראשית ט"ז ד) אני ה' אשר הוצאתיך וגו', ובנבואת הבטחת הנדע והנאץ עוד אמר לו (שם י"ז א') אני אל שדי, וכן ביצחק אמר בפרישת ויצא (שם כ"ח י"ג) ויאמר אני ה', עוד בפרישת וישלח אמר אליו

(יב) ויאמר כי אהיה עמך וגו'. צריך לדעת מה תשובה משיבו אל עליון כי אהיה עמך הלא ודאי כי ידע משה כי מכוחו הוא בא אלא ששען כי לצד מעוט ערכו לא יצטרך עוד קשה אומרו וזה לך האות וגו' אין ידוע האות, ואם על אות שלא אפל הסנה כמו שפי' רש"י אין הדעת מתקשרת בזה וכי משה היה ספק אצלו ח"ו הכול יוכל הציל. ועוד קשה מה שאמר אמר כי אנכי וגו' שמשמע כי היה מסתפק אם ה' שולחו וזה אינו אמת כי לא אמר משה דבר שיגיד ספקו בזה. אכן כונת הכתוב הוא על זה הדבר שבא ה' להשיבו על ראשון ראשון, כנגד מה שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה דע כי שם אהיה עמך ומעתה גדולתה מגדלתו וכתבך גדול מכחך ואמתך משלת עליו ממה שמשלת אימתו עליך וראוי להיות בעניין הדיוט. גם בזה סתר לו מה שאמר שאינו ראוי להוציא כי הן הראהו ה' שהשגתו גדולה, ואמרו וזה לך האות פי' וזה לך האות שאתה ראוי לעשות דבר גדול כזה, ומה הוא האות כי אנכי שלחתיך ואלו לא היית ראוי לא הייתי שולחך, ומה מקום לחששת שאינך ראוי ואמרו בהוציאך וגו' יכון לומר לו כי תעלה בידו המנהג עד תכליתו ויוציא העם הוא ויבדון את האלהים וגו', ומעתה תמה

שהשכיל, חלילה, משה בותר, אלא שלא הבין דברי השם יתברך, כי לא מחשבתו מחשבת השם יתברך, שמאז כן היתה דעתו באמרו יתברך: "אֵהְיָ אֲשֶׁר אֵהְיָ", למשה לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו: יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כן היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא: "כה תאמר לבני ישראל" אֵהְיָ פעם אחת וכן משמע במסכת ברכות, ודוק). אור החיים

טו ואמר עוד יי למשה כדנן תימר לבני ישראל יי אלהא דאבהתכון אלהא דאברהם אלהא דיעחק ואלהא דיעקב שלחני לותכון דין שמי לעלם ודין דכרני לכל דר ודר:

(טו) וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכוּרִי לְדֹר דָּר:

כז"ל זה שמי לעלם • חסר וי"ו, לומר: העלימהו שלא יקרא ככתבו (שמות רבה). וזה זכרי • למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר: "ה' שמך לעולם, ה' זכרך לדור ודור". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

משה חסר מעט מאלהים. ואולי שידע והבין אלא שלא סמך על עינו ורצה שיגלה לו ה' דעתו בפרוש:

טו) וַיֹּאמֶר עוֹד יְהוָה כֹּה תֹאמַר יְהוָה. טעם שחזר לומר פעם ב' שם הו"ה ברור הוא ולא הספיק לו הודעת שם אֵהְיָ, לצד כי שם הו"ה הוא כולל כל הבחינות הקדושות יחיד ומיוחד ברור הוא. ומתחלה לא הזכיר לו אלא שם בחינה אחת מבחינות הקדושות אשר תכנה בה ה' בזמן שיהיה עם ישראל בצרה, ובזמנו דבר שהיו בצרה לזה הזכיר שם אֵהְיָ לצד דבר בעתו והזכיר שם המיוחד. עוד טעם שחזר לומר כה תאמר יְהוָה ה' יְהוָה לצד שחש אל עליון שביני משה ששלל ה' מדעתו לומר לישראל שם הו"ה גם שלל מלומר מה שאמר בסמוך אֵלֹהֵי יְהוָה, וזה חזר לומר כי יאמר גם כן ה' אֵלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יְהוָה. ואראה כי באמירה זו רמז גם כן שם אֵהְיָ בתחלת שמות האבות א' דאברהם וב' יודין אֵהְיָ ביעקב ואחר ביעקב:

עוד יכנן ה' שידעו ישראל כי הוא זה המבטיח להאבות הבטחת הגאולה, כי שם אֵהְיָ לא הובא בכתובים הראשונים הבאים בהבטחות. גם לצד שעדיין ישמיעם דברות קדשו ופתח דברו יאמר אנכי ה' אֵלֹהֵיךָ לזה הקדים להודיעם שם אֵהְיָ ושם הו"ה. שם אֵהְיָ תרמוז באנכי, ושם הו"ה בפשוטו כדי שיצדקו דברי משה כשידבר ה' ויאמר אנכי ה' והבן. נמצאו אומרים כי צריך משה לומר לישראל בסדר זה אֵהְיָ שלחני אליכם ולצד שהוא שם חזש ידיעתם ונקרא על שם המארג פ"י שהיה עמם בצרתם יחזר ויאמר להם ה' אֵלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם. ואולי שגם רמז ג' אותיות הרשומים בשמות אבותם שהוא שם אֵהְיָ נטוי על ראשיהם מלמעלה:

ויאמר כה תאמר יְהוָה. פי' הגם שגלה אל משה עבדו סוד השם כמו שאמר אשר אֵהְיָ חזר לומר שאינו באמור אלא הזכרת השם. והוא גם כן אומר אֵהְיָ שלחני אליכם אבל מה שהוספתי לגלות לך אשר אֵהְיָ הוא בבל תאמר. ור"ל אמרו (שם) שהחזיר משה לקונו בטענת דיה לצרה בשעתה והצנתי וראיתי כי דבר חכמה וצדק דברו מכל התשוב עצמו, כי אם סוף דבור בתחלת דבור ולא היתה חזרה מדבור ראשון אלא שגומר דבריו לנביאו נאמן בית לא הנה לו לומר ויאמר באמצע דבור א', לזה אמרו כי השם ברור הוא באומרו אֵהְיָ אשר אֵהְיָ גמר אמר הענין ולצד סבה חזר לומר אמירה אחרת. והמשכיל יבין ההפך שביני דבור ראשון לדבור ב' והמדבר אליו יודע המניעה והמונע. ואם תאמר איך מתחלה לא חש ה' על הדבר עד שהצריך דבריו יתברך תדע כי יודע הנה כמה שצדק דבריו יתברך תדע כי יודע תעלומות חכמה השכיל על דבר, והוא שהיה צריך לומר בתחלת דבריו כה תאמר לבית ישראל לצד שתשובה זו בא על טענת משה ואמרו לי מה שמו היה צריך להשיבו כה תאמר אלא לצד שידע כי לא יעמד הדבר הזה כן כמה שיעטן משה כמו שטען אחר כך דיה לצרה לזה כדי שלא יצאו דבריו לבטלה לא אמר כה תאמר ואמר דבריו שקולים שיש במשמעותם שהכל הוא תשובת מה אמר אליהם וקשבא משה וטען אמר כי לא יאמר אלא אֵהְיָ ומה שאמר אשר אֵהְיָ הוא הודעה למשה גם הודעה לדורות כדי שיתמכו לכב בראותם כי שוכן סנה יהיה עם ישראל בכל צרתם, ואם היה מפרש דבריו מתחלה ואמר כה תאמר יְהוָה אֵהְיָ שלחני אליכם היתה נעדרת ידיעה זו מישאל באפן כי תחלת המחשבה היתה סוף הדבור, אלא

שאין אות ולא מופת בהזכרת השם אלא טעמו כמו שכתבנו. וזה תחלת הפרת משה כי נאמן פשוט הוא בכל שלוחותיו ונבואותיו שדקדק דברי ה' שלא הזכיר השם, ולא סמך על דעתו לומר כי פרש מדעתו וזכיר שמו אחר שהשג אצלו אמונת נבואה ומן הסתם ודאי שידוע היה למשה שם א' משמותיו של המנבא. ועוד אפשר שנתכונן משה להרויח דעת מה היא המדה שמדבר עמו ה' בה:

יד) וַיֹּאמֶר אֵהְיָ יְהוָה. פי' הודיעו מדה שבה מדבר עמו, ושם זה יתיחס למדת הרחמים ואשר היא בחינת המוציא מעבדות לחרות, וצא ולמד מה שאמר בספר התקונים (תקון ו') סוד ג' פעמים שנקראה יציאת מצרים בתורה, וגם הוא טעם שלקו המצרים חמשים מכות כאומרם ז"ל (ש"ר פ"ה). ושם זה כבר רמזו אל עליון בנעם דבריו באמר לו כי אֵהְיָ עמך. ואולי כי לזה סמך ואמר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך פ"י בחינת אנכי והוא שהזכיר ה' בהר סיני פתח דבריו אנכי יְהוָה אשר הוצאתיך יְהוָה אלא שמושה לא הבין עמקן של דברים כי ה' ידע כי יבוא משה לשאל על הדבר ונתן אמר המבשר צבא רב בחינה המדברת וסודה. ואולי כי משה השכיל והבין אלא ששואל אם יזכיר שם זה לישראל, ואמרו אשר אֵהְיָ הוא טעם השם שנקרא כן לצד שיהיה עם ישראל בצרתם, כמו שאמרו ז"ל (תניגה י"ב). טעם שם שדי שאמר לעולמו די, טעם צבאות שהוא אות בצבאו (שם ט"ו). טעם שם הו"ה לצד שהיה והוה ויהיה, (והר"ח ג' רצ"ו), כמו כן אֵהְיָ לצד שיהיה, והוא אומר אשר אֵהְיָ וכן הודיעו למשה סוד השם הגדול. ור"ל (ברכות ט') דרשו אֵהְיָ עמם בצרה זו אשר אֵהְיָ עמם בצרה אחרת. גם יש בזה סוד ג' כתרים כי המשכיל יבין:

♦ יום חמישי ט"ז טבת ♦

טז אֲזַיל וְתַכְנוּשׁ יֵת סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימָר
לְהוֹן יִי אֱלֹהָא דְאַבְהֶתְכֹן אֲתֹגְלִי לִי אֱלֹהָא
דְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימָר מְדַבֵּר
דְּכִידְנָא יִתְכֹן וְיֵת דְּאַתְעֵבֵד לְכֹן בְּמַצְרִים:

כז י"א אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל • מִיָּחִידִים לִישִׁיבָה. וְאִם תֹּאמַר זִקְנִים סֵתָם, הֵיאָךְ אֶפְשָׁר לוֹ לְאַסֵּף זִקְנִים שֶׁל ס' רְבֹא? • אור החיים

יז וְאַמְרִית אֶסִּיק יִתְכֹן מִשְׁעָבוֹד מַצְרָאִי
לְאַרְעַ פְּנִיעָנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמֹּרָאִי וּפְרָזָאִי
וְחִנּוּאִי וִיבוֹסָאִי לְאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב וְדָבָשׁ:

יח וְיִקְבְּלוֹן לְמִימָרְךָ וְתִימִיתִי אֶת וְסְבִי יִשְׂרָאֵל
לְנֹת מִלְכָּא דְּמַצְרִים וְתִימְרוּן לֵה יִי אֱלֹהָא
דִּיהוּדָאִי אֲתִקְרִי עֲלֵנָא וְכַעַן גְּזִיל כְּעַן
מִהֲלַף תִּלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְגִדְבַח קָדָם יִי
אֱלֹהֵנָא:

כט י"א וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ • מֵאַלְהֵם, מִכִּיּוֹן שֶׁתֹּאמַר לָהֶם לְשׁוֹן זֶה, יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ, שֶׁכָּבֵד סִימָן זֶה מְסוּר בִּידָם מִיַּעֲקֹב
וּמִיּוֹסֵף, שֶׁבִּלְשׁוֹן זֶה הֵם נִגָּאִים: יַעֲקֹב אָמַר: "וְאֵלֵהֶם פֶּקֶד וּפֶקֶד אֶתְכֶם", יוֹסֵף אָמַר לָהֶם: (בְּרֵאשִׁית 1) "פֶּקֶד וּפֶקֶד
אֵלֵהֶם אֶתְכֶם": (אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים • יו"ד יִתְּרָה רָמַז לִי מִכּוֹת, בְּרֵשִׁי יִשׁוֹן). נִקְרָה עֲלֵינוּ • לְשׁוֹן מִקְרָה, וְכֵן:
(בְּמִדְבָּר כג) "וַיִּקְרַע אֱלֹהִים", "וְאֵנֹכִי אֶקְרָה כֹה" – אֵהָא נִקְרָה מֵאֲתוֹ הֵלֶם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַדְרָךְ, גַּם אֶפְשָׁר שְׂיֹאמַר לָהֶם אַחֲרֵי כֵן
שִׁיתְמִידוּ בְּעֵנָן, לָזֶה אָמְרוּ כִּי דָבָר זֶה אֵינוֹ
בְּתִמְדוּת גַּם אֵינוֹ דָּבָר הִרְגִּיל אֲלָא דֶּרֶךְ מִקְרָה
וְהוּא אֹמְרוֹ נִקְרָה עֲלֵינוּ:
וְעֵתָה גִלְכָּה זָא. אֹמְרוֹ וְעֵתָה פִּי כִּי דָבָר
זֶה הֵם צְרִיכִין לְעֲשׂוֹתוֹ תַּכְף וּמִיָּד בְּלֹא
שׁוּם שְׂאֵלַת זְמַן כִּי אֱלֹהֵיהֶם לֹא קָבַע זְמַן.
או יִרְצֶה כִּי אֵינוֹ דָּבָר זֶה אֲלָא לְפִי שְׁעָה
וְכִמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּ בְּנִקְרָה עֲלֵינוּ, וְהַפְנָנָה בְּזֶה
מִהַשְׁעָם עֲצָמוֹ שְׂאֵמֵר גִּלְכָּה זָא דֶּרֶךְ שְׁלֵשֶׁת
יָמִים:

שְׁלֵשֶׁת יָמִים. וְשַׁעֲמֵן שֶׁל דְּבָרִים שְׂאֵמֵר כֵּן
לְצַד שְׂאֵמֵר בְּסִמּוּךְ וְשְׂאֵלָה אֲשֶׁה
מִשְׁכַּנְתָּה וְגו' וְאִם לֹא יֹאמְרוּ כֵּן אֵין מִצִּיאוֹת
לְשֵׁאל מִמֶּה וְלִהְיוֹתָם כְּלִי כֶסֶף וְגו' וְלִצִּיאוֹת
בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל. וְכֵן תִּנּוּחַ הַדְרַע לְמָה צָנָה ה'
שְׂאֵילַת כֶּסֶף וְגו' מִהַשְׁכָּנוֹת בְּזְמַן מְקֻדָּם וְלֹא
הַמְתִּין עַד עַתָּה בֹּא דְבָרֵינוּ הַטּוֹב לְצִיאוֹתָם מֵאַרְץ
מִצְרַיִם וְשֵׁם יֹאמַר לָהֶם, וְכֵן גַּם שֶׁהַדְּבָרִים
שֵׁם בְּמִקּוֹמָן וּבְזְמַנָּם נִקְרָאוּ בְּיוֹם שְׁלִמְתָּהּ
יִצְאוּ וְאִם כֵּן מִה צָרָה לְאִמְרָם קִדְּם י"ב חֲדָשׁ.
וְהִיא נִרְאָה לִמְרֵי כִּי זֶה הִיא לְחֹזֶק לְבָבָם

יח) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ. טַעַם אֹמְרוֹ לְקוֹלְךָ יִכְנוּ
לְהוֹדִיעֵנוּ כִּי נִאֲמִינוּ וְיִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ הַגַּם
שֶׁלֹּא יֹאמַר לָהֶם מַה שָּׁמוּ, וְלָזֶה אִם הִיא
אֹמֵר וְשָׁמְעוּ לְדְבָרֶיךָ אוֹ אֵלֶיךָ עֲדִין יֵשׁ
בְּנִשְׁמָע כִּי טַעַם הַשְׁבִּילָה לְצַד דְּבָרִים הַנִּצְמָרִים
מִמֶּנּוּ, וּמֵאֹמְרוֹ לְקוֹלְךָ הִנֵּה הַקּוֹל הוּא מִגְבֵּל
הַיּוֹתוֹ מֵאֲדָם הַמוֹצִיאוֹ לֹא מִזִּוְלָתוֹ מַה שְׂאִין
כֵּן הַדְּבָרִים שִׁיתְכַּנוּ לְהֵאֹמַר אוֹתָם וְהֵם דְּבָרֵי
הַזִּוּלָת, לָזֶה אָמַר לְקוֹלְךָ פִּי כִּי כְּשִׁיּוּצִיאוֹ קוֹלוֹ
קוֹל מִבֶּשֶׁר יִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁלֵל שְׂאִין
שׁוּם דְּבָר מִעֲבָב לָהֶם הַאֲמוּנָה לֹא שְׂאֵלַת
הַשֵּׁם וְאֵין צָרִיךְ לִמְרֵי אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים:
ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים. הִנֵּה הָאֲדוֹן ה' צִבְאוֹת
נִתְחַסֵּם לִמְרֵי אֵלִיו כִּי אֵינוֹ מִתְרַצֶּה שִׁיִּקְרָא
שָׁמוּ אֲלָא עַל הָעִבְרִיִּים וְלֹא הוֹדִיעַ שֵׁם הַגָּדוֹל
הַזֶּה אֲלָא לְהָעִבְרִיִּים, וְהַפְנָנָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
לוֹ מְקוֹם לְפָרְעָה לִמְרֵי לֹא יִדְעֵתִי וְגו' וְהֵלֵךְ
גַּם ה' אָמַר אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים אֲבָל אֶתָּה אֵינְךָ
מִכִּיר כִּי בְּזוּי אֶתָּה מֵאִד וְכֵן יִפְרִי אִישׁ שְׂדֵה
בְּמִדְבָּרָא:

נִקְרָה עֲלֵינוּ. פִּי לְכָל יִחְשָׁב כִּי יִהְיֶה רְגִילִים
בְּכָף וְיִהְיֶה כֵּן יוֹם מִקְרָ וְכֵן עַל זֶה

טז) לֵךְ וְאַסַּפְתָּ וְגו'. טַעַם כִּפְּל הַדְּבָרִים פַּעַם
ב'. נִרְאָה שִׁיכְנוּ ה' לִמְרֵי כִּי בַעַת בִּיאָתוֹ
לְמַצְרַיִם בְּתַחֲלָה וּבְרֵאשׁוֹנָה יֹאמַר לְכָל אִישׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא בָּא שְׁלִיחַ מִה' לְיִשְׂרָאֵל וְאַחֲרֵי
כֵן יִקְבֹּץ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחַד וְיֹאמְרוּ לָהֶם
שְׁלִיחֵהוּ יִתְבָּרֵךְ כִּי פֶקֶד אֶת עַמּוֹ וְגו'. וְטַעַם
קְדִימַת הוֹדְעַת לְכָל כִּי אִישׁ שְׁלֹחַ הוּא לָהֶם
מִה' כְּדִי שֶׁבְּאִמְצָעוֹת כֵּן יִתְקַבְּצוּ אֵלִיו כִּי זִוּלָת
זֶה מִי יֵשֶׁה אֵלִיו אֲזַן לְהִתְקַבֵּץ. גַּם נִתְחַסֵּם ה'
לְהוֹדִיעֵנוּ דְּבָרִים שְׂיֹאמַר לְכָל אִישׁ וְאִישׁ
מִיִּשְׂרָאֵל וְדְבָרִים אֲשֶׁר יֹאמַר בְּאַסִּיפַת זִקְנִים,
וְטַעַם הַזִּקְנִים לְכָד לְצַד הַכְּבוֹד כְּאֹמְרָם ז"ל
(ויק"ר פ"א) לֹא מְקוֹם אֶחָד וְכו':

פֶּקֶד פִּקְדוֹתֵי. אָמַר ב' פִּקְדוֹת כִּנְגֵד פִּקְדֵי
קֶץ הַגְּאוּלָּה וְכִנְגֵד פִּקְדֵי מִצְרַתָּם,
וְהוּא אֹמְרוֹ אֲתֶכֶם כִּנְגֵד קֶץ הַגְּאוּלָּה, וְאֵת
הַעֲשׂוֹי לָכֶם כִּנְגֵד צִרְתָּם בְּמִצְרַיִם כְּדִי לְגַאֵל
אוֹתָם מִהַצָּרָה וְלִהְיוֹתָם אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע. וְרַמַּז לָהֶם כִּי זִוּלָת הַעֲשׂוֹי לָהֶם בְּמִצְרַיִם
שְׂהוּא הַלְחִץ וְגו' עוֹדוֹן זְמַן הַקֶּץ. גַּם רָמַז
כְּאֹמְרוֹ הַעֲשׂוֹי כִּי בָּא לְפָרַע מִהַמִּצְרַיִם אֵת
אֲשֶׁר כָּבַד עָשׂוֹ לָהֶם:

(יט) וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֶךְ
וְלֹא בֵּית חֲזָקָה:

כ"ט – לא יתן אתכם מלך מצרים להלך • אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר, כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה, "לא יתן אתכם להלך". לא יתן • [בתרגומי] לא ישבוק, כמו: (בראשית כ) "על כן לא נתתיך", (שם לא) "ולא נתנו אלהים להרע עמדי" – וכלן לשון נתינה הם. ויש מפרשים "ולא ביד חזקה", ולא בשביל שידו חזקה, כי מאז אשלח את ידי והפיתי את מצרים וגו', ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה תקיף. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי.

(כ) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל גִּפְלֹאֲתִי
אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:

(כא) וְנָתַתִּי אֶת־חֵן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי
תִּלְכּוּן לֹא תִּלְכוּ רִיקָם: אור החיים

(כב) וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ בְּלִי־כֶסֶף וְכָל־
זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בְּנֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם
אֶת־מִצְרַיִם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בתורת שאילה בא לידם אלא שעבדו בעד תביעתם שיש להם כנגד שכן שכיר שעבדו אותם וכנו כפה בנינים וכשנכאוב לחשבון ידקו החשבון ושלמו להם המצרים מה שנוגע להם:

ואחת שאלתי עמדה לי ומה הכריח הדבר להיות כן לדרך המצרים אחרי בני ישראל ולמה לא יכבדו? הפרעה ובכל עמו ויצלה עליהם היאור בדבר עצמו אשר ידו וישם יצף ה' לפרעה ולכל עמו וגם הנשים והטף ולא הנה צריך לכל האמור ויוציא ישראל בכסף וזהב בעל כרחם או שישלו הכל בשבעת ימי אפלה (שמו"ר פ"ד) כי להם הנה אור וחפשו כמו שכתבנו בסמוך. ואולי כי עשה ה' ככה לב' טעמים, הא' כי קריעת ים סוף ופלאיו פרסמו גדלתו ית' ובכבודו מלא עולם כידוע מה שלא הנה נעשה כן באפן אחר, וטעם ב' כי ה' מודד מדה כנגד מדה ואמר וז"ל (סוטה י"א): כי המצריים נתחכמו על ישראל לשעבדם בתחלה כפה רף ואחר כך כפרו והשפט בצדק מיד בפרה עצמה כי מתחלה כפה רף ולכה ג' ימים השאילונם בספיכם שמלותיכם וגו' ואחר כך כפרו, ועל כל פנים נתחכם האדון שלא יצא גם מפי ישראל דבר שקר כנזכר (מכ"ה ז) תתן אמת ליעקב:

(כא) לא תלכו ריקם. כאן רמז ה' משפט עבד עברי דכתיב בו (דברים ט"ו) לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו:

בהם. ובענין המעשה מצד עצמו שנטלו ממונם אין אסור בזה להציל אדם את שלו מהאנס, וצא ולמד מיעקב שהיה מצרים להציל את שלו מיד לבן הארמי, וצא ולמד ממצעו ג' תנאים (יומא פ"ג) אשר הצילו פקדונם מאשת כדור בדרך ערמה ואין בזה אסור, והוא אומר הנביא (תהלים י"ח) ונעם עקש וגו'. ומה שלפנינו הענין הוא יותר נקי ובר כי הדקדקתי בכל הדברים הנאמרים בענין ואין בהם דבר שקר כי לא הזכירו בשלשום החזרה כלל, וגם לשון זה לצד מעלת קדושו אלהי ישראל לא רצה לכוונת הדברים אליו אלא הם בני ישראל ידברו בזה, ולזה אמר תבת ועתה פי' לומר כי הם דברי עצמם ולא דברי עליון. שאם לא אמר ועתה הנה הפונה על זה הדרך נקרה עלינו ואמר נלכה וגו', וכמו כן תמצא בדברי משה עם פרעה אמר לו (ה' א') שלח את עמי ויחגו לי במדבר לא הזכיר זמן אלא ישראל אמרו לו (ה' ג') נלכה נא דרך וגו', והגם שדבריהם שם לא אמרו ועתה סמך על פסוק ראשון. והבינותי באמרי נעם באומרם שלח את עמי ויחגו לי במדבר כי כל דבריו צדק ואמת, שהרי דור שניצאו ממצרים לא חגגו אלא במדבר כי שם נפלו פגריהם ואת בנייהם הקנים ה' לארץ, והגם שאותם גם כן יצאו ממצרים אף על פי כן לא יחשבו הם אלא הגדולים העובדים והזובחים והם מן עשרים שנה, ובזה כל דברי ה' אמת וצדק. גם השאלת הכסף וגו' אין בו דבר שקר כי

באמתות הגאולה ואין זה עקר. ולדרכנו כפתור ופרח כי הדרך ה' לומר להם הטעם שהוא הסובב שיאמרו נלכה דרך שלשת ימים וגו' שבה ושאלה אשה וגו' לצד שדעתם לחור ובסמוך יתבאר עוד תבת ועתה.

וענין צריך לתת לב סוף כל סוף למה יצו ה' דברים שאינם מהמוסר לגנב דעתם בין בהליכתם בין בהשאלת חפציהם, והאמת כי כל המעשה הוא משפט צדק כי לצד ששעבדו בישראל צריכין להעלות שכן שכיר, וצא ולמד מתשובת איש ישראל למצריים (סנהדרין ז"א) כשתבעו מהם בליהם אשר שאלום, אלא למה יעשה ה' הדבר דרך ערמה כי ח"ו לא קצור קצרה ידו מפרות ישראל בעל כרחם ולהוציא ממונם ועניהם ראות וכלות:

ונראה לומר כי נתפנה ה' בזה להטעותם כדי שידפאו אחריהם להכבד בפרעה וגו' וזולת ההשאלה גם וזולת הליכתם בדרך זה על דעת לחור לא היו המצריים וודפים אחריהם. וענין מה שכתבנו בפרשת בשלח בפסוק ויחפף לבב פרעה וגו':

ותמצא אות לדברנו כי אמרו וז"ל (שמו"ר פ"ד) שבימי האפלה גלו ישראל מצפוני המצריים וידעו אוצרותיהם וסגלותיהם ותפציהם וביום שאלתם לא היו המצריים יכולים להכחיד, מאיר דאברהם ולמה לא נשלים אז ואין מבין דבר, אלא ודאי שנתפנו ה' שיעשו כסדר זה לדרך אחריהם כנזכר ויכבד

כ"י וּמִגֶּרֶת בֵּיתָה • מֵאוֹתָהּ שֶׁהִיא גֵּרָה אֶתָּה בְּבֵית. וְנִצַּלְתָּם • כְּתַרְגוּמוֹ וְתַרְגוּמוֹ, וְכֵן (שמות יב) "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם", (שם לג) "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵיכֶם", וְהַנּוּ"ן בּוֹ יִסּוּד. וּמִנְחָתָם חֲבֵרוֹ בְּמַחְבֶּרֶת צָדִי" עִם (בראשית לא) "וַיִּנְצַל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֵה אַבְיָכֶם", "אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינִי", וְלֹא יֵאֱמָנוּ דְּבָרֵינוּ, כִּי אִם לֹא הִתָּה הַנּוּ"ן יִסּוּד וְהִיא נִקְוָה בְּחִירָק, לֹא תִהְיֶה מְשֻׁמֶשֶׁת בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם, אֲלֹא בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם, כְּמוֹ: (דברים כח) "וַיִּסְתַּחֲתֶם מִן הָאֲדָמָה", (ויקרא כז) "וַיִּנְתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב", (שם) "וַיִּגְפַּתְתֶּם לִפְנֵי אוֹיֵבֵיכֶם", (יחזקאל כב) "וַיִּנְתַּתֶּם בְּתוֹכָהּ", (ירמיה ו) "וַיִּאֲמַרְתֶּם נִצְלֵנוּ", לִשׁוֹן נִפְעֻלָּנוּ, וְכָל נוּ"ן שֶׁהִיא בָּאָה בְּתִיבָה לְפָרָקִים וְנוֹפֶלֶת מִמֶּנָּה, כְּנוּ"ן שֶׁל נוֹגֵף, נוֹשָׂא, נוֹתֵן, נוֹשֵׁף, כִּשְׁהִיא מְדַבֶּרֶת לִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם, תִּנְקֵד בְּשׁוּ"א בְּחֻטָּף, כְּגוֹן: (בראשית מה) "וַיִּשְׁאֲתֶם אֶת אַבְיָכֶם", (במדבר לב) "וַיִּנְתַּתֶּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד", (בראשית יז) "וַיִּנְמַלְתֶּם אֶת בֶּשֶׂר עֲרַלְתְּכֶם". לְכֵן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁזֹּאת הַנִּקְוָה בְּחִירָק מִן הַיִּסּוּד הִיא, וַיִּסּוּד שֶׁם דָּבָר – נִצּוּל, וְהוּא מִן הַלְשׁוֹנוֹת הַכְּבִידִים, כְּמוֹ: דְּבוּר, כְּפוּר, לְמוּד, כְּשִׁידְבָּר בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם יִנְקֵד בְּחִירָק, כְּמוֹ: (במדבר כ) "וַיִּדְבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלֶעַ", (יחזקאל מה) "וְכִפַּרְתֶּם אֶת הַבֵּית", (דברים יא) "וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם". אור החיים

ד (א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 246)

וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי (ד, א) וְשֶׁלֹּא, הִרִי ה' אָמַר לְמֹשֶׁה שָׂאם יֹאמַר "פְּקוּד פְּקַדְתִּי" יִשְׁמְעוּ אֵלָיו, כִּי סִימָן מְסוּר בִּינָם שֶׁבְּלִשׁוֹן זֶה יִהְיֶה נִגְאָלִים (רש"י לעיל ג, יח), וּמִדּוּעַ חָשַׁשׁ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמְעוּ אֵלָיו. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא הִיָּה סְבוּר שֶׁמִּצַּד קִשִּׁי הַגְּלוּת וְאֲרִיכוֹת הַשְּׁעָבוֹד הִפָּךְ הַגְּלוּת לְדָבָר רָגִיל אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְגַם כְּשִׁישְׁמְעוּ אֶת בְּשׁוֹרֶת הַגָּאֵלָה יִתְקַשּׁוּ לְקַלֵּט אוֹתָהּ וּלְהַרְגִישׁ שֶׁאֵין הַגִּיעַ זְמַן גָּאֻלָּתָם. אור החיים

(ב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה מִהֲזֶה בִּידְךָ וַיֹּאמֶר מִמָּה:

כ"י מִזֶּה בִּידְךָ • לָכֵן נִכְתַּב תִּיבָה אַחַת, לְדָרֶשׁ: מִזֶּה שֶׁבִּידְךָ אֶתָּה חֵיב לְלָקוֹת, שֶׁחֲשַׁדְתָּ בְּכַשְׂרִים. וּפְשׁוּטוֹ, כְּאֵדָם שֶׁאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מוֹדָה אֶתָּה שֶׁזֶּה שֶׁלְּפָנֶיךָ אֵין הִיא. אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: הֲרִינִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ עַץ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְאֵלֶּיךָ כִּי תִפְּנוּ בְּשִׂאֵלָה רַאשׁוֹנָה וַאֲמָרוּ וְגו' שִׁיגְלָה ה' שְׁמוֹ וַיִּסְדּוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ נִפְלָאוֹת, כִּי שֵׁם הַמִּפְרָשׁ יִפְלִיא עֲשׂוֹת וּבִאֲמָצְעוֹתָיָהּ יִקְנֶה כָּל הַקִּנְיָנִים בֵּין מַעֲלוֹת הַמִּתְעַשֵּׂוֹת בֵּין מַעֲלוֹת הָאֲשֶׁר וְהַחֲקִימָה וַיִּשְׁלִים עֲצוּמוֹ לְהִיָּתוּ רִאשִׁי לְנִבּוּאָה בְּסוּד (תהלים צ"א) אֲשֶׁבֶּחָהּ כִּי דָעַ שְׁמִי, גַּם יִפְלִיא בְּעֵינֵיהֶם נִפְלָאוֹת מִדְּרָכֵי הַשֵּׁם. וּבִתְשׁוּבַת ה' אֵלָיו אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא הוֹדִיעוּ סוּדֵי הַשֵּׁם וּסְגֻלוֹתָיו וְנִפְלָאוֹת אֲשֶׁר יִפְלִיא בָהֶם, לָזֶה חֲזוֹר וְטָעַן וְהֵן וְגו' כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי:

אוֹ אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא תִתְרַגֵּשׁ מֹשֶׁה לְטַעַן טַעֲנָה זֹאת הֵן לֹא יֵאֱמִינוּ אֲלֹא לְצַד שֶׁאָמַר ה' לוֹ דָּבָר חֲדָשׁ מִה שְׁלֹא שָׁמַע מִקֵּדָם, וְהוּא אוֹמֵר וַאֲנִי יִדְעִיתִי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְהִלָּךְ וְלֹא בִּיד הַזֹּקֶה, אָמַר מַעֲתָה מִשְׁבַּחַת לָהּ שְׁלֹא יִחַשְׁבִּיכָם פְּרַעַה שְׁלִיחוֹתָהּ וְלֹא שֶׁלְּחֶם אִם בֵּן הֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי, וְכִשְׁתִּירְבָּה הַשְּׁלִיחוֹת וְלֹא שֶׁלַח יוֹסִיפוּ שְׁלֹא לְשִׁמְעַת בְּקוֹלִי, וְהִטַּעַם כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ וְגו' שֶׁאִם הָיוּ הַדְּבָרִים מֵאֵל עֲלִיּוֹן מִי הוּא זֶה שֶׁמִּמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת דְּבָרָיו וְלֹא יִשְׁחַת לּוֹ מִשְׁתֵּינִ בְּקִיר (מלכים א' י"ד) אֲלֹא וְדָאִי כִּי לֹא ה' שֶׁלְּחָךְ וַאֲפִי נְבוּאָה לֹא הִשְׁתָּה: (ב) וַיֹּאמֶר וְגו' מִזֶּה בִּידְךָ. אֵין שִׂאֵלָה זֹאת דּוֹמָה לְשִׂאֵלָה ה' לְבַלְעֵם (במדבר כ"ב ט')

שֶׁאִינוּ כֵּן אִף עַל פִּי כֵּן טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת לְצַד עֲנוּתָנוֹתָיו כִּי הוּא חֲסֵר תְּנָאִים שֶׁבָּהֶם יֵאֱמָר נִבְיָא לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמֵר וְהֵן פִּי וְכֵן הוּא הַדִּין שֶׁלֹּא יֵאֱמִינוּ כִּי לֹא אֵין אֲנִי חֲסֵם גְּדוֹל בְּחֻמְקָהּ וּמִלֹּא מִכָּל הַתְּנָאִים הַמְּאֻשְׂרִים וַאֲיִן צָרִיף לוֹמַר אִם אֲחֻשָּׁב נִבְיָא בְּקִבְעוֹתָם כְּמוֹ שֶׁכֵּן הוּא כְּפִי הַקָּמֶת כִּי הוּא הוֹלֵךְ וְכֹא מִהֲשֵׁם לְיִשְׂרָאֵל וּלְפָרַעַה וּלְמִצְרַיִם אִם כֵּן צָרִיף שִׁיגְלָה עֲשִׂיר מִה שְׁלֹא כֵּן הִיָּה, וְזֶה לָךְ הָאוֹת שֶׁהִיָּה רֹעַה לְחֻתְנוֹ צִאֲנוּ וְלֹא נִתְעַשֶּׂר אֲלֵא בְּמִדְבָּר מִהַלּוּחוֹת (נדרים ל"ח). וְאִם כֵּן אִם יִבְאוּ יִשְׂרָאֵל לְשִׂאֵל לְזִקְנֵיהֶם הַמִּשְׁפָּט הֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי כְּפִי הַדִּין. וְכֵן שֶׁאָמַר וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי כֵּן כְּמוֹ עוֹד טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת כִּי הוּא כְּבִד פֶּה וְכֵן שִׁגְלָה אַחֵר כֵּן בְּפִירוּשׁ כִּי כְּבִד פֶּה. וְדָבָר זֶה הוּא אֶחָד מִתְּנָאִי הַמִּתְנַבֵּא אֲפִי בְּאֶקְרָאִי שִׁיגְלָה שְׁלֵם כְּגוֹפוֹ, וְזֶה אֶחָד מִחֲסוּרוֹתֵי הַגּוֹף, וְלָזֶה אָמַר וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְסַבֵּת קוֹל כִּי כְּבִד פֶּה וְכִבְד לִשׁוֹן הוּא, וַאֲמַר הַשֵּׁם כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ וְגו' פִּי אֵינֶךָ רִאשִׁי שֶׁנִּרְאָה לָךְ כֵּן עֲקָר וַאֲפִי בְּאֶקְרָאִי. וְכֵן שְׁלֹא טָעַן טַעֲנָה זֹאת מֹשֶׁה עַד עַתָּה וְלֹא שֶׁאֵל אֲלֵא וַאֲמָרוּ לִי מִה שְׁמוֹ מִה אָמַר שֶׁזֶה יִגִּיד שֶׁאִינוּ חוֹשֵׁשׁ לָהֶם שְׁלֹא יֵאֱמִינוּ שֶׁאִם הִיָּה חוֹשֵׁשׁ לָזֶה לֹא הִיָּה מִחֲזוֹר אַחֵר וְדִיעַת הַשֵּׁם שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁתִּכַּף יֹאמַר אֵלָיו זֶה שְׁמִי:

כב) וְנִצַּלְתָּם וְגו'. כֵּאֵן רָמַז הַתֵּר הַצֵּלָה אֲדָם כְּמוֹנוֹ מִנְּסֵם. אוֹ יִרְמֹז שֶׁבָּהּ יִסּוּבְכוּ לְמִצְרַיִם לְהִדָּת בְּמַעֲלוֹת יֵם כִּי בְּאֲמָצְעוֹת ב' הַמַּצְאוֹת שִׁיבְדוּ לְלַכֵּת דָּרָךְ שְׁלִשֶׁת יָמִים גַּם כְּשִׁישְׁאָלוֹ מִהֶם כְּלִיָּהֵם זֶה יִסּוּבְכוּ אוֹתָם לְהִדָּת אַחֲרֵיהֶם וְיִדְרוּ בְּמַעֲלוֹת:

א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וְגו'. צָרִיף לְדַעַת מִה מְקוֹם לְטַעֲנָתָה לֹא יֵאֱמִינוּ אַחֵר שֶׁהִבְטִיחוּ ה' וַאֲמַר וְשִׁמְעוּ בְּקוֹלִי. עוֹד לְמַה כְּפִל לוֹמַר לֹא יֵאֱמִינוּ וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי. וְהִיָּה אֲפֹשֶׁר לוֹמַר כִּי לְצַד שֶׁאֲדָם בְּעַל בְּחִירָה וְרָצוֹן לֹא סָמַךְ לְבֹו עֲלֵיהֶם שִׁיבְדִיקוּ בְּאֲמוּנָה. וַאֲמָרוּ וְלֹא יִשְׁמְעוּ וְגו' פִּי אֲפִי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ לֹא יִרְצוּ לְשִׁמְעַת. וַאֲיִן דָּרָךְ זֶה מִסְפִּיק בְּכֻנַּת הַכְּתוּב כִּי לֹא הִיָּה לוֹ לְהַרְהֵר אַחֵר מִדּוּתָיו יִתְבָּרַךְ וְלַחֲשֹׁד כָּל כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל. עוֹד יֵשׁ לְבָרְכָהּ אוֹמֵר הֵן וְלֹא אָמַר אִם לֹא וְגו'. וְיִתְבָּרַךְ עַל נִכּוֹן עַל דָּרָךְ מִה שֶׁכְּתִב וְרַמְבַּ"ם בְּפִ"ו מִהַלְכוֹת סוּדֵי הַתּוֹרָה וְזו"ל אֵין נְבוּאָה שׁוֹרָה אֲלֵא עַל חֲסֵם וְגְדוֹל בְּחֻמְקָהּ וְכו' שֶׁלֵּם כְּגוֹפוֹ וְכו' ע"כ, וְכֵתֵב הַכֶּסֶף מִשְׁנֵה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְצָרִיף עֵינָיו לְמַה לֹא כְּתִב שֶׁצָּרִיף שִׁיגְלָה עֲשִׂיר גְבוּר וְעֵינָיו וְתָרַץ שְׁאוֹתָם תְּנָאִים צָרִיכִין לְמַתְנַבֵּא בְּקִבְעוֹת וְרַמְבַּ"ם לֹא נִחַת לְפָרֶשׁ אֲלֵא עַל הַמִּתְנַבֵּא שְׁלֹא בְּקִבְעוֹת. וְהִנֵּה אֲפִי אִם נֹאמַר שֶׁתִּכַּשֵּׁב נְבוּאָה זֹאת שֶׁל מֹשֶׁה אֶקְרָאִי מִה

(ג) וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכְהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ
וַיֵּנֶם מִשָּׁה מִפְּנֵיו:

כ"י • וַיְהִי לְנַחֵשׁ • רָמַז לוֹ שֶׁסָּפַר לְשׁוֹן הָרַע עַל יִשְׂרָאֵל (בְּאֶמְרוֹ: "לֹא יֵאֱמִינוּ לִי"), וְתַפֵּשׁ אֲמִנּוּתוֹ שֶׁל נָחֵשׁ. אור החיים

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בִזְנוֹבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:

כ"י • וַיַּחֲזֹק בּוֹ • לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא: (בראשית יט) "וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ", (דברים כה) "וַהֲחִזִּיקָהּ בְּמִבְשִׁירוֹ", (שמואל א יז) "וַהֲחִזִּיקוּתִי בְּזִקְנוֹ", כָּל לְשׁוֹן חֲזוּק הַדְּבִיּוֹק לְבִי"ת, לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא.

(ה) לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֵי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: אור החיים

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּאתָ יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּצְאָה וְהִנֵּה יָדוֹ מִצְרַעַת בַּשָּׁלֹג:

כ"י • מִצְרַעַת בַּשָּׁלֹג • דָּרָךְ צִרְעַת לִהְיוֹת לְכֹהֵן: "וְאִם בְּהֵרַת לְכֹהֵן הִיא", אִף בָּאוֹת זֶה רָמַז לוֹ שֶׁלְשׁוֹן הָרַע סָפַר, בְּאֶמְרוֹ: "לֹא יֵאֱמִינוּ לִי". לְפִיכָף הִלָּקְהוּ בְּצִרְעַת כְּמוֹ שֶׁלִּקְחָהּ מִרְגָּם עַל לְשׁוֹן הָרַע.

(ז) וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיִּצְאָה מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה בְּבָשָׂרוֹ:

כ"י • וַיִּצְאָה מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה וְגו' • מִכָּאן שֶׁמִּדָּה טוֹבָה מִמֵּהֵרָת לְבֹא מִמֵּדַת פְּרָעָנוּת, שֶׁהָרִי בְּרָאוּשׁוֹנָה לֹא נֶאֱמַר: "מִחִיקוֹ" (שמות רבה).

(ח) וַיְהִי אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת הָרֹאשׁוֹן וְהָאֲמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נִתְפַּח ה' לומר אֵלֶי לִהְיוֹת שִׁשְׁשֶׁת הַנָּחֵשׁ הִיא אִם יִקְחֶהוּ מִזְנוֹבוֹ כִּי אִם יִתְחַבֵּס לְקַחַת רֹאשׁוֹ וַיִּדְחַק הַנוֹשֵׁף אֵין מִחוּשׁ מִכָּל הַזֶּנֶב לָזֶה אָמַר אֵלֶי ה' אַחֲזוּ אִפִּי' בִּזְנוֹבוֹ בְּאֵין פֶּסֶד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיַּחֲזֹק בּוֹ פְּרוֹשׁ בְּמִקוֹם שֶׁנִּזְדַּמְּן לוֹ בְּאֵין פֶּסֶד, וְהִנֵּה לְמִטָּה בְּלִקְיָתוֹ בְּכַפּוֹ פְּרוֹשׁ בְּנִגְיַעְתּוֹ בְּכַף מִשָּׁה יָבֵשׁ כַּחוֹ בְּאֵחַת וְלֹא נוֹתֵר בּוֹ שׁוּם חִיּוֹת וְהוּא אוֹמֵר וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:

(ה) לְמַעַן יֵאֱמִינוּ וְגו' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם. טעם אוֹמֵר אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וְגו' פַּעַם אַחֵר פַּעַם. אוֹלֵי שְׂרָמֹז כִּי מִהֲנִמְנָע שֶׁתִּהְיֶה שְׁלִיטַת הָאֵדָם בְּבַחֲיַת הַנָּחֵשׁ כְּחִיּוֹן הָאוֹת אֲלֵא לִמִּי שֶׁנִּגְלָה אֵלֶי אֱלֹהֵי אֲבוֹת הַעוֹלָם, וְלָזֶה יְהִי הַדָּבָר לְאוֹת כִּי נִרְאָה אֵלֶי אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וְגו':

כח הַנָּחֵשׁ וַיְהִי לַעֲצֵן יָבֵשׁ וְכִשְׂרִיף יָדוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלִיכוֹ יְהִי לְנָחֵשׁ עַד שֶׁנֶּסֶם מִשָּׁה מִפְּנֵיו. וְאוֹלֵי כִּי לָזֶה נִתְפַּח בְּאוֹמְרוֹ מִזֶּה בִּידְךָ פִּי' שִׁישְׁכִּיל הַשִּׁכְלָה דָּקָה בּוֹ אִם הִתְחִיל לְהִתְנוּעֵעַ כְּעִכְבָּרָא דְדִּבְרָא שֶׁתִּתְחִיל לִחְיּוֹת מַעֲט מַעֲט, וְלִפְעָמִים יִמָּצֵא מַעוּט מַעוּט עִכְבָּר וְלִפְעָמִים מַעוּט וְלִפְעָמִים חֲצִיו, וְהַשִּׁיב מִשָּׁה מִטָּה פִּי' כְּלוּ עַן יָבֵשׁ, וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ פִּי' הָיָה בְּפַעַם אַחַת הָיָה נָחֵשׁ, וְאוֹמְרוֹ אֶרְצָה רָמַז כִּי בְּעֶרְךָ הַנָּחֵשׁ תִּגְדַּל מַעְלַת הָאָרֶץ כִּי הוּא לְחֻמּוֹ וְנִחְשָׁבֶת לוֹ, וְהִרְאָהוּ בְּזֶה דְּבָרִים רַבִּים לְמִשָּׁה, גַּם שִׁיעוּשָׁה הָאוֹת עֲצָמוֹ לִישְׁרָאֵל, וְאוֹמְרוֹ שְׁלַח יָדְךָ וְגו' פִּי' הִרְאָהוּ שֶׁהִגֵּם שִׁיעוּשָׁה מְרֻשּׁוֹת יֵשׁ כַּח מִשָּׁה לְהִתְחַזֵּק עָלָיו וְלִהְיוֹר מִמֶּנּוּ כַּחוֹ. וְאוֹמְרוֹ וְאַחֲזוּ בִזְנוֹבוֹ וְלֹא אָמַר בּוֹ,

מִי הָאֲנָשִׁים וְגו' וְאָמַר ז"ל (ב"ר פ"ט) שֶׁמִּצְאָא עֲבִיט שֶׁל מִי רָגְלִים שֶׁהָיָה לוֹ לומר אֶתָּה יָדַעְתָּ, כִּי שֵׁם מִשְׁמַעוֹת הַשָּׁאֵלָה הוּא שֶׁהִעֲנִין וְעָלָם וְשׁוֹאֵל עָלָיו, וּמִפֶּה שֶׁמִּשְׁכִּים מְגַלָּה דַּעְתּוֹ מִה שֶׁהוּא עֲבִיט שֶׁל מִי רָגְלִים, מִה שֶׁאֵין בֶּן שָׁאֵלָה זֶה לֹא שָׁאֵל עַל הַנֶּעְלָם כִּי גָלוּי הָיָה כִּי בִּידוֹ מִטָּה אֲלֵא כְּמִי שֶׁרוֹצֵה שְׂיוֹדָה בְּפִיו עַל הַדָּרָב, וְעוֹשֶׂה מִשָּׁה מַצּוֹת רַבּוֹ וַיֹּאמֶר מִטָּה, וְשַׁעוֹר מִשְׁמַעוֹת הוּא וַיֹּאמֶר אֶתָּה מִבְּחִין מִה שֶׁאֶתָּה לֹקֵחַ בִּידְךָ מִה הוּא וְאָמַר לוֹ הֵן אֲדוּנִי אֲנִי מִכִּיר בְּפֶה שְׂבָדִי שֶׁהוּא מִטָּה:

(ג) וַיְהִי לְנַחֵשׁ וְגו'. כִּנּוּת אוֹת זֶה הוּא לְרַמֵּז כִּי בַחֲיַת הַקְּלָפָה תִּתְחַס לְנַחֵשׁ, וְצֹא וּלְמַד מִנָּחֵשׁ הַקְּדֻמוֹנִי כִּי הוּא בַחֲיַת ס"מ, וְרַמַּז לוֹ כִּי בְּאִמְצָעוֹת יְדֵי מִשָּׁה בְּכַחוֹ הַעֲצוּם מִאֲבֵד

כ"א וְהָאֱמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאֲחֵרוֹן • מִשְׁתָּאֲמַר לָהֶם: בְּשִׁבְלֵכֶם לְקִיתִי עַל שְׁסַפְרִיתִי עֲלֵיכֶם לְשׁוֹן הָרַע, יֵאֱמִינוּ לָךְ, שְׁכַבְר לְמַדּוֹ בְּכָךְ, שְׁהַמְדִּיגִין לְהַרַע לָהֶם לֹקִים בְּנִגְעִים, כְּגֹן: פְּרַעַה וְאֲבִימֶלֶךְ בְּשִׁבְלִי שָׁרָה.

טויהי אם לא יאמינו אף לתרין אתיא האלין ולא יקבלו מנף ותסב ממאי דבנהרא ותשוד לנפשטא ויהון מיא די תסב מן נהרא ויהון לדמא בנפשטא:

(ט) וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקִלְךָ וּלְקַחַת מִמִּימֵי הַיָּאֹר וְשִׁפְכַת הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֹר וְהָיוּ לָדָם בַּיַּבֶּשֶׁת:

כ"א וְלִקְחַת מִמִּימֵי הַיָּאֹר • רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם (פרוש: כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לנילוס המחתה אותם, והפכם לדם. ברש"י ישן). והיו המים וגו' • והיו והיו שתי פעמים. נראה בעיני, אלו נאמר: והיו המים אשר תקח מן היאר לדם בנפשט, שומע אני שבקדו הם נהפכים לדם, ואז פשידו לארץ והיו בהותן, אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו בנפשט. אור החיים

יבאמר משה קדם יי בבעו יי לא גבר דמולול אלא אף מתמלי אף מדקמזיה אף מעדן דמללתא עם עבדך ארי יקיר ממלל ועמיק לישן אלא:

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל-עַבְדְּךָ בִּי כְּבִרְפָּה וּכְבֹד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:

כ"א גַּם מִתְּמוּל וגו' • למדנו שכל שבעה ימים היה הקדוש ברוך הוא מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו: מתמול, שלשם, מאז דברך – הרי שלשה, ושלשה גמין, רבויין הם, הרי שלשה, והוא היה עומד ביום השביעי כשאמר לו זאת עוד: "שלח נא ביד תשלח", עד שחרה בו וקבל עליו (שמות רבה). וכל זה, שלא היה רוצה לטל גדלה על אהרן אחיו, שהיה גדול הימנו ונביא היה, שנאמר: (הלא אהרן אחיך הלוי וגו'. ועוד נאמר לעלי הכהן) (שמואל א ב) "הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים", הוא אהרן, וכן: (יחזקאל ב) "ואנודע להם בארץ מצרים וגו'", ויאמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו". ואותה נבואה, לאהרן נאמרה. כבד פה • בכבודות אני מדבר. וכלשון לע"ז בלב"ו. אור החיים

יאבאמר יי לה מן שוי פומא לאנשא או מן שוי אלמא או חרשא או פקחא או עוריא הלא אלא יי:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם או מִי-יָשׁוּם אֵלַם או חֵרֶשׁ או פֶּקַח או עוֹר הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה:

כ"א מי שם פה וגו' • מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי? • או מי ישובם אלם • (תנחומא) מי עשה פרעה אלם, שלא נתאמן במצות הריגתך, ואת משרתיו חרשים, שלא שמעו בצוותו עליך? (שבת קמ) ולאספקלטורין ההורגים, מי עשאם עורים, שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת? • הלא אנכי • ששמי ה' עשיתי כל זאת. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מה שלא אמר בן מקדם אלא כל אמרותיו הם אל האלהים, והתחיל להתחנן לפניו ואמר בי לשון תחנון ורצוי: או ירצה באומרו כי פרוש טעם שלא יאמינו הוא לצד החסרון התלוי בי כשיקראוני עלג ונאפי' דבור אין אני יודע דבר, ואומרו גם מתמול וגו' נתפנן לומר אליו כי חשב שבאמצעות שידבר ה' עמו פעמים שלש יוסר פגמו וידבר צחות וקיון שראא שדבר פעם א' גם ב' גם ג' ועודנו לא איש דברים צעק לבו אל ה' שהרי מומו קבוע ומעתה ודאי שלא יאמינו לו כי יאמרו אם נראה אליו ה' היה מסיר פגמו: (יא) ויאמר ה' אליו מי שם וגו'. ירצה

ז"ל נראה בעיני כי טעם אומרו והיו והיו הוא לומר שלא יהיו לדם עד שיהיו בנפשט. ודברי קדוש חן. ואני מוסיף בו טעם לשבח כי הוא מטעם עצמו שצוה ה' כי אהרן הוא יפה במשהו ביאור, ואמרו ז"ל (שמו"ר פ"ט) כי משה אינו יכול להכות היאור לצד שהגן בעדו, וכאן צוה ה' שיקח ממימי היאור ויהיו לדם ונתחכם שלא תהיה המכה על ידי משה לזה אמר והיו בהותן כל זמן שיהיו בידו אלא אחר שיהיו בנפשט יהיו דם ובזה אין לקותם בא על ידי משה:

(י) ויאמר משה וגו' • בי אדני. אחר שנסתמו ממו הטענות חזר לבקש מה' מידת הרחמים, ולזה דק לומר אל ה' שם הרחמים

ט) והיה אם לא יאמינו. וכי יש ספק לפני הקב"ה, ועוד והלא כבר אמר ושמעו לקלך. ואולי ששעור הדברים כך הוא והיה אם עדין תחוש עוד ולא יספיק לך טעם זה לומר שבו ודאי יאמינו. עוד נראה כי נתפנן לומר לו להסיר גם ספק שאינו נראה, והוא דלמא לא יחליטו וישראל האמונה בלבם הגם שבפניהם לא יפר העדר האמונה, לזה אמר אם לא יאמינו וגו' וספק זה אינו יכול להתברר למשה לומר עליו מי אכא ספקא קמי שמא לומר אם לא שהם דברים שבלב ובא האדון להסיר ממנו ספק הכחשת האמונה בלב וישראל באמצעות שלש האותות: והיו המים וגו'. מאור עיני ישראל רש"י

(יב) וְעַתָּה לֵךְ וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:

(יג) וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי שְׁלַח־נָא בְיָד־תְּשֻׁלַּח:

כ"א • בְּיָד תְּשֻׁלַּח • בְּיָד מִי שְׁאֵתָה רָגִיל לְשַׁלֵּחַ וְהוּא אֶהְרֶן. דָּבָר אַחֵר: בְּיָד אַחֵר שְׁתַּרְצָה לְשַׁלֵּחַ, שְׂאִין סוֹפֵי לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ וְלִהְיוֹת גּוֹאֲלִים לְעַתִּיד – יֵשׁ לָךְ שְׁלוֹחִים הַרְבֵּה. אור החיים

(יד) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֶן אֶחִיךָ הֲלוֹי יִדְעָתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרֹאֶךָ וְשִׁמַּח בְּלָבוֹ:

כ"א • וַיַּחֲרֹאֲף (ובחיים קב) רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר: כָּל חֶרֶן־אֵף שֶׁבַתְרוּהָ נֹאמֵר בּוֹ רָשָׁם, וְזֶה לֹא נֹאמֵר בּוֹ רָשָׁם, וְלֹא מִצִּינוּ שֶׁבָּא עֲנֵשׁ עַל יְדֵי אוֹתוֹ חֶרֶן. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי: אֵף בָּזוּ נֹאמֵר בּוֹ רָשָׁם: "הֲלֹא אֶהְרֶן אֶחִיךָ הֲלוֹי", שֶׁהִיָּה עֲתִיד לִהְיוֹת לוֹי וְלֹא כֹהֵן, וְהַפְהֵנָה הֵייתִי אוֹמֵר לְצֵאת מִמֶּךָ, מֵעַתָּה לֹא יִהְיֶה כֵּן, אֲלֹא הוּא יִהְיֶה כֹהֵן וְאֵתָה לוֹי, שְׁנֵאמַר: (דברי הימים א כג) "וּמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, בָּנָיו יִקְרְאוּ עָלָיו שֶׁכֵּט הֲלוֹי". הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ • כְּשֶׁתִּלְךָ לְמִצְרַיִם. וְרֹאֶךָ וְשִׁמַּח בְּלָבוֹ • לֹא כְּשֶׁאֵתָה סְבוּר שִׁיָּהָ מִקְפִּיד עָלֶיךָ שְׁאֵתָה עוֹלָה לְגִדְלָה, וּמִשָּׁם זָכָה אֶהְרֶן לְעַדִּי הַחֲשֵׁן הַנֶּתִּן עַל הַלֵּב. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בזום, אברמוביץ

גָּבַר בְּלִשׁוֹן צַח וְרָגִיל וְלֹא כִּמוֹ שֶׁפִּתְכַּתִּי בְּפִי' רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא יִדְבֹּר צָחוֹת אֲלֵא כַּעַת הַצָּר:

(יג) כִּי אֲדֹנִי שְׁלַח וְגו'. פְּרוֹשׁ אֵינִי ח"ו תוֹלֶה הַדָּבָר לְצַד הַבּוֹרָא כִּי כָּל כּוֹל עֲשׂוֹת אֲלֵא מִנִּיעַת הַסֵּרֶת הַפֶּגֶם הוּא מִצְדִּי כִּי אֵינִי רִאשׁוֹן לִנֶּס וְהוּא אוֹמֵר בִּי אֲדֹנִי תִּלְוִי כָּל הַחֲסִדוֹת וְהַמִּנִּיעֶה, וְאוֹמֵר שְׁלַח נָא וְגו' פִּי' בְּיָד מִי שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתָךְ לֹא בְּשֶׁפֶל כְּמוֹנִי שֶׁקְּבוּעַ בִּי מוֹמִי וְזֶה יִגִּיד עַל הַיּוֹתִי בִּלְחִי מִכָּשֶׁר לְשִׁלְחוֹת נַעֲלָה:

(יד) וַיַּחֲרֹאֲף אֵף וְגו' בְּמֹשֶׁה. אוֹמֵר אֵי שֶׁהָרָשָׁם שֶׁעָשָׂה חֶרֶן אָפּוֹ הוּא שֶׁנִּשְׁאַר מִשָּׁה קְבוּעַ בּוֹ מוֹם כְּבִדּוֹת פֶּה וְלִשׁוֹן, וְהוּא אוֹמֵר בְּמֹשֶׁה פִּי' בּוֹ גִּבּוּפּוֹ וְנִכּוֹן. וְהַרְשֵׁת חֲכָמִים (ובחיים ק"ב) שֶׁאֵמְרוּ שֶׁהוּא אוֹמֵר הֲלֹא אֶהְרֶן וְגו', אֵין דְּבָרָנוּ מִכְחִישׁ אוֹתָהּ. וְאוֹלֵי כִּי שְׁנִיָּהּ רָמַז הַכְּתוּב וְרָמַז בְּאוֹמֵר וַיַּחֲרֹאֲף אֵף שֶׁהִיָּה לוֹ לומר וַיַּחֲרֹאֲף ה' וַיַּחֲרֹאֲף אֵף רָמַז לְב' דְּבָרִים:

כִּי דָבָר יִדְבֹּר. טַעַם הַכָּפֵל לומר אֵלֶי דָּבָר עָתָה יִדְבֹּר פִּי' הֵגֵם שִׁיָּהָ כְּבִד פֶּה וְלִשׁוֹן כְּמוֹת יִדְבֹּר. אוֹ יִרְמֹז דְּבָרָנוּ עֲצָמָם שֶׁפִּרְשְׁנוּ בְּפִסּוּק וַיַּחֲרֹאֲף אֵף וְהוּא אוֹמֵר דָּבָר יִדְבֹּר פְּרוֹשׁ אוֹמֵר דָּבָר לְגוֹפּוֹ וְאוֹמֵר דָּבָר לְהַסְמִיךְ לָהּ תַּבַּת הוּא לומר הוּא יִהְיֶה דְּבוּרוֹ צַח וְלֹא אֵתָה כִּי תִשְׁאַר כְּמוֹת שְׁאֵתָה:

וְגַם הִנֵּה הוּא וְגו'. לְפִי מַה שֶּׁפִּרְשְׁנוּ בְּאוֹמֵר דָּבָר יִדְבֹּר כִּי יִגִּיד שֶׁכּוֹחַ שֶׁל אֶהְרֶן שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ הֵגֵם שֶׁהִיָּה כְּבִד פֶּה יִצְדַּק

שֶׁעָשָׂה עֲלֵי וְזוֹלָת גְּזֵרָת מִלֶּךָ לֹא הָיָה כֵּן, וְאִפִּי' לְדָבָר חֲכָמִים (שמו"ר פ"א) שֶׁהִיָּה סִכָּה לְדָבָר זֶה גְּזֵלָת שְׁנֵת לְפִי בְּהִכְנַת פְּרָעָה אִם לֹא הָיָה ה' חֲפֵץ בְּדָבָר לֹא הָיָה כֵּן אַחֵר שֶׁה' הִכִּין וְעָשָׂה פְּעֻלָּתוֹ בְּהִכְנַת הַפֶּה בְּאוֹמֵרוֹ מִי שֶׁם פֶּה וְגו' דָּבָר פְּשוּט הוּא שֶׁכְּשֶׁעָשָׂה אֵלֶם יִהְיֶה הַדָּבָר לְצַד אֵיזֶה תַּכְלִית הַגִּיוֹן אוֹ לְמַה שְׁנִתְחַיֵּב כְּפִי מַעֲשִׂיו, וְכִמְאֵמַר רַבִּי אַמִּי (שבת נ"ה.) אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עֵוֶן, וְכִבְד פֶּה וְלִשׁוֹן נִקְרָאִים גַּם כֵּן יִסּוּרִין וְאִם כֵּן הָיָה רִאשׁוֹן לֹא לְמֹשֶׁה לְדַעַת סִכָּת דָּבָר וּלְתַקֵּן וְיִתְפַּלֵּל לָהּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא כֵּן הוּא עוֹשֶׂה אֲלֵא אֲדָרְבָּה מִרְאָה כִּי הַדָּבָר הוּא טָבֵעִי וְאֵינוֹ תִּלְוִי מִצְדּוֹ, וְלִזְוֶה אָמַר אֵלֶי וְעָתָה וְאֵין וְעָתָה אֲלֵא תְּשׁוּבָה שִׁיַּחְזוֹר בּוֹ מִדַּעַת זֶה:

וּכְנִגְדַּד חֲשַׁשׁ שֶׁלֹּא יֵאֱמָרוּ יִשְׂרָאֵל לְצַד עֲלִגּוֹתוֹ אָמַר אֵלֶי אֶנְכִּי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ וְגו'. עוֹד נִרְאֶה שֶׁכֵּחַ בְּאוֹמֵרוֹ לֵךְ וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ שֶׁהִיָּבֹו תְּשׁוּבָה נִצַּחַת כִּי כָּל עוֹד שֶׁלֹּא הִתְחַלל בְּמַצָּה אֵין מְקוֹם לְהִסִּיר עֲלִגּוֹתוֹ, וְלִזְוֶה אָמַר לֵךְ פִּי' לֵךְ בְּשִׁלְחוֹת זֶה וּכְשֶׁתִּדְבֹּר תִּרְאֶה שִׁיִּסֵּר כְּבִדּוֹת פִּיךָ וְלִשׁוֹנְךָ, וְהוּא אוֹמֵר וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר, לֹא אָמַר אֵת אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֲלֵא אֲשֶׁר תִּדְבֹּר פִּי' אֲרַאֵךְ שֶׁתִּדְבֹּר בְּלִשׁוֹן צַח וְהֵבֵן וְנִכּוֹן. וְטַעַם אוֹמֵר וְהוֹרִיתִיךָ וְלֹא אָמַר וְאֲרַאֵךְ נִתְּכֵן לְרָמַז לוֹ שִׁיָּהָ לֹא צָחוֹת הַדְּבוּר בְּדֶרֶךְ הַרְגִּיל בְּאֵדָם בְּהוֹרָתוֹ לֹא לְפִי שֶׁעָה יִהְיֶה הַדָּבָר כְּמַעֲשֶׂה נִסִּים אֲלֵא בְּדֶרֶךְ טְבָעִיּוֹת גְּמוּר בְּאֵלוֹ הוֹרָה

לומר אֵלֶי שֶׁהִיָּה לוֹ לְכַטַּח בּוֹ שֶׁהוּא הַשֵּׁם פֶּה שִׁשִּׁים גַּם אֵלֶי, וְכִינֵן שֶׁכֵּן מִנַּע מִמֶּנּוּ הַרְפּוּאָה וְזוֹלָת לְעַת הַצָּרָה, וְהוּא אוֹמֵר וְעָתָה וְגו' וְהוֹרִיתִיךָ אָכֵל לֹא לְעִקֹר מִמֶּנּוּ הַעֲלִגּוֹת. אוֹ יִרְצָה לְרָמֹז שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה עַל מַעֲוֵט הַבְּשָׁתוֹת. עוֹד רִאשִׁית לְדַקְדָּק דְּבָרֵי ה' שֶׁלֹּא רָמַז לוֹ פֶּרֶט הַפְּעֻלָּה שֶׁמֹּשֶׁה צָרִיךְ לָהּ שֶׁהִיא שִׁשִּׁים לוֹ פֶּה אַחֵר הֵייתִי אֵלֶם אוֹ עֵין אַחֵר הֵייתִי עוֹר וְלֹא אָמַר אֲלֵא תַּחֲלַת הַבְּרִיאָה וּמֵאֲרַע שֶׁאֲחִירֵי כֵּן וְהוּא אוֹמֵר מִי שֶׁם פֶּה וְגו' וְהִמְאֲרַע הוּא אוֹ מִי יָשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרַשׁ, וְכֵן חֲלָקָה ב' אוֹ פִּקֻּם בְּתַחֲלָתוֹ אוֹ עוֹר אַחֵר כֶּף אָכֵל לֹא הִזְכִּיר כִּי יַעֲשֶׂה אַחֵר כֶּף לֵאלֶם פְּתוּחַ פֶּה וְחֲרַשׁ שׁוֹמֵעַ וְעוֹר פִּקֻּם. וּמַעֲתָה אֵין כְּנֶטֶת הַתְּשׁוּבָה יְדוּעָה. וְיֵשׁ לְהַעֲבִיר עוֹד לְמַה ה' לֹא מִנַּע מִמֶּנּוּ טַעֲנָה זֶה בְּתַחֲלָה וּבְרִאשׁוֹנָה, וְמַה גַּם שֶׁרִאשׁוֹי לִהְיוֹת כֵּן:

אָכֵן נִתְּכֵן לומר אֵלֶי כִּי הוּא הָאֲדוֹן הוּא הַבּוֹרָא וְהַשְׁפִּיל לְעֲשׂוֹת פֶּה לֵאדָם לְשַׁכְּלוֹל הַבְּרִיאָה, וְהוּא אוֹמֵר מִי שֶׁם פֶּה וְגו', וְאָמַר אוֹ מִי וְגו' פְּרוֹשׁ שֶׁהֵגֵם שִׁיַּאֲרַע לֵאדָם דָּבָר שִׁיָּהָ אֵלֶם וְגו' גַּם זֶה לֹא בְּמִקְרָה יִהְיֶה הַדָּבָר הַהוּא אֲלֵא מִמֶּנִּי אֶנְכִּי ה' הוּא הַעוֹשֶׂה הַדָּבָר וְאֵין מִסְבָּב סְבוּבִין לְעֲשׂוֹתוֹ כֵּן לְתַכְלִית דָּבָר. וְכִזָּה רָמַז לוֹ כִּי כְּבִדּוֹת פִּי וְלִשׁוֹנוֹ הוּא לְתַכְלִית דָּבָר טוֹב וְלִזְוֶה לֹא הִסִּיר מִמֶּנּוּ עֲלִגּוֹתוֹ. אוֹ יִרְצָה לומר כִּינֵן שֶׁהִשָּׁם אֵלֶם וְגו' הוּא ה' בְּרוּךְ הוּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ לְהַשְׁפִּיל בְּדַעַתוֹ כִּי מַה' יֵצֵא דָּבָר מִלְכוּת

טו ותמלל עמה ותשוי ית פתגמיה בפומה ומימרי יהי עם פומך ועם פומה ואליך יתכון ית די תעבדון:

טז וימלל הוא לך לעמא ויהי הוא יהי לך למתרגמן ואת תהי לה לרב:

(מ) ודברת אליו ושמרת את הדברים בפיו ואנכי אהיה עם פיו ועם פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון:

(מז) ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלהים:

כ"א ודבר הוא לך • בשבילך ודבר אל העם. וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולכם הסמוכים לדבור, שכלם לשון "על" הם. יהיה לך לפה • למליץ, לפי שאתה כבד פה. לאלהים • לרב ולשר.

יז ונתן חטרא הדין תסב בידך דמעבד בה ית אתיא:

(יז) ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות: אור החיים

♦ יום שישי י"ז טבת ♦

יח ואזל משה ותב לות יתר חמיה ואמר לה איזיל כען ואיתוב לות אחי די במצרים ואחזי העד כען זמין ואמר יתרו למשה אזיל לשלום:

(יח) וילך משה וישב אל יתרו חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אלי אחי אשר במצרים ואראה העודם חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום:

כ"א וישב אל יתרו חתנו • לטל רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו. מכילתא). ושבועה שמות ה'יו לו: רעואל, יתרו, יתרו, קניי וכו'. אור החיים

יט ואמר יי למשה במדין אזיל תוב למצרים ארי מיתו כל גברא דבעו למקטלך:

(יט) ויאמר יהוה אל משה במדין לך שב מצרים ביימתו כל האנשים המבקשים את נפשך:

כ"א כי מתו כל האנשים • מי הם? דתן ואבירם. חיים היו, אלא שיצאו ממצרים, והעניי חשבו כמת (נדרים סד). אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

יגיד כי הוא בו יעשה את האותות, וזה לך האות כי לא יקרב אל המטה איש זר וזאת משה:

(יח) אלכה נא. לדבריהם ז"ל (שמו"ר פ"א) שאמרו שמשבע היה ליתרו הצרף לחלות פניו למחל לו על השבועה:

ואראה העודם חיים. ולא גלה לו דבר השליחות כי לא אמר לו ה' לאמר ואמרו בת"כ (יומא ד'): שכל שלא אמר לו לאמר הרי הוא ככל תאמר:

לך לשלום. פ"י מחל לו השבועה וכל פיוצא בזה אינו צריך התנה אלא כל שמוחל השבועה אין כאן שבועה:

(יט) אל משה במדין. בנות הכותב בהודעה כי הדבור היה במדין, להגיד שבחו של משה שלא חש על שונאיו שהיו במצרים בעת ששען טענותיו הרבים כי לא היה חושש בכל טענותיו אלא לצד הורעת כח השליחות לא לצרת עצמו והראיה שלא טען כי ירא

שישמח בלבבו. או ירצה שלא לפנים בלבד אלא לפנים ובלב:

(יז) ואת המטה הזה. אמר הנה, לפי מה שאמרו בזהר (זהר ח"ב כ"ח) כי היו ב' מטות אמר הנה לשלל אחר. ואמרו תקח בידך פ' בתמידות, והשעם לסימן כי יש בידו מטה עז תפארה וכן חק לשרה הממנים על דבר מלכות, וזה לך האות דקתיב (פסוק כ') וישב ארצה מצרים ויחך וגו' משה האלהים בידו הרי שמך לבש כלי זין שנתן לו ה', שאם היתה בנות הלקיחה הוא שלקחו להוליכו עמו לא היה לו לומר בידו. ואמרו אשר תעשה בו את האותות, אולי שרמו למטה ב' של אהרן שבו עשה האותות שנהפך לנחש, ובאומרים שם בזהר שזה יקרא מטה אהרן שצוה גם עליו שיהיה מוכן ביד אהרן. עוד ירמו על דרך אומרים ז"ל (פרגוס יונתן שמות ב' כ"א) שהמטה היה סנפריגון ולא היה אדם יכול להסיתו אלא משה, וכפי זה לקיחתו

לומר וגם הנה וגו' כי הוא תוספת שבח. ולפי מה שפרשתי כי החליט משה תקנות הסרת הכבוד פה, ירצה על דרך אומרים ז"ל במסכת שבת קל"ט וז"ל בשכר ורצף ושמח בלבבו וזה לחשן המשפט על לבו ע"כ, לפי זה נתפסו באומרו וגם כי מלבד שהחליט משה רפואת הדבור כמו שכתבנו גם הסיר ממנו הבהנה ונתנה לאהרן והוא אומר וגם וגו' ושמח בלבבו כאן רמז הסרת הבהנה והם דברי רז"ל.

עוד נתפסו להגיד שבחו ונענותותו כי מן הראוי היה לו להקפיד על היותו הוא לפה ואחיו הקטן יגדל ממנו ואמר כי מלבד שלא יקפיד על הדבר אלא וגם וגו' ושמח. ובאמצעות דברים אלו יגיד כי הגם שהוא עני דבר ודבר והגם שהיה כבד פה וקמו שפירשתי שהענוה לא תגם הרקת עשות רצון המלך. ואמר ושמח בלבבו לומר תגם שלא ירצף שמחה לפנים הוא ברוך הוא העד

(ב) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיֵּרָכְבֶּם עַל־הַחֲמֹר וַיֵּשְׁבּוּ אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטָּה הָאֱלֹהִים בֵּידוֹ:
 כ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה יְת אֶתְתָּהּ וְיֵת בָּנוּהִי וְאָרְכָּבָנוּן עַל הַחֲמֹר וְתָב לָאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יְת חוּטְרָא דְאַתְעֵבִידוּ בַּה נָסִין מִן קָדָם יְיָ בִּידָה:

כז"א על החמור • חמור המיוחד. הוא החמור שחבש אברהם לעקדת יצחק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר: (זכריה ט) "עני ורוכב על חמור". וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה וגו' • אין מקדם ומאחר מדקדקים במקרא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 15)

עני ורוכב על חמור (רש"י ד, כ) יש לדיק, מדוע מעתיק מן הכתוב גם תבת "עני". ויש לומר, דהנה משה לא רצה לטול גדלה לעצמו, ואמר "מי אנכי, מה אני חשוב", וכדי להשיב על כך הזמין לו הקב"ה חמורו של מלך המשיח. כלומר: טענה זו מורה שיש בו ענוה ובטול, ודוקא משום כך בחר בו ה' לגאל את ישראל. שכן, רק מי שיש בו מדה זו ראוי וקשר להיות שליח ה' ולהיות כלי להשראת מלכותו של הקב"ה. לכן מביא תבת "עני", היינו "ענותן" (רש"י זכריה שם).

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רֹאֵה כָּל־הַמִּפְתִּיחַ אֲשֶׁר־שַׁמְתִּי בִידְךָ וְעַשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעֲה וְאָנֹכִי אֲחֻזְקֶךָ אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעַם:
 כא ואמר יי למשה במהכף למתוב למצרים חזי כל מופתיא דשויתי בידך ומעבדנן קדם פרעה ואנא אתקיה ית לבא ולא ישלח ית עמא:

כז"א בלכתך לשוב מצרימה וגו' • דע, שעל־מנת בן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו. אשר שמתי בידך • לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה צוה לעשותם, אלא לפני ישראל, שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאם לפניו. אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו: (שמות ו) "כי ידבר אליכם פרעה ואתם תאמרו 'אשר שמתי', שכן משמעו, כשתדבר עמו, כבר שמתי בידך.

(כב) וַאֲמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲה כֹה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:
 כב ותימר לות פרעה כדנן אמר יי ברי בוכרי ישראל:

כז"א ואמרת אל פרעה • כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלח, אמר לו בן. בני בכורי • לשון גדלה, כמו: (תהלים פט) "אף אני בכור אתגהו", זהו פשוטו. ומדרשו: כאן חתם הקדוש ברוך הוא על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות ב' וס' אברמוביץ

לפני ה' דברי פרעה תכף ומיד ישלחו בשליחות מכה אחת וממילא ידע משה כי צדיק לא הגיע זמן מפת בכורות עד עת בא דבר פרעה ואמר לו אל תספ וראה כי אינו יכול לצאת מלפני פרעה להתנבאות חוץ לעיר לדעת מה ידבר ה' אמר הגיע הזמן לאמר מפת בכורות. או ד"ק דברי ה' שאמר ואני אחזק את לב פרעה ומעתה אינו יודע שעור שיחזק ה' לבו שיאמר לו אחרי כן מפת בכורות וכשאמר לו אל תספ ראות פני הכיר כי זה הוא תכלית חזק הלב ובצרוף טעם ראשון שפתבנו אמר לו שליחות מפת בכורות.

עוד אפשר שאם היה פרעה מחזק לבו לשלח ישראל ולא היה מדבר דברים נגד כבודו יתברך כאומרו (לפני ה' ב) מי ה' הנה ה' מביא עליו מפת בכורות תכף ומיד ולא היה משביעו כוסות התרעלה, וזה הוא שרמז ה' למשה באומרו ואני אחזק את לבו ולא ישלח את

ולא יהיה מתנא כל עוד שלא הביא עליו מכה זו. ושיעור הנבואה הוא על זה הדרך בלכתך לשוב מצרים ראה וגו' והנני מודיעך שאני אחזק את לבו ולא ישלח אפי' אחר כמה מכות ולבסוף ואמרת אליו וגו' הנני הרג וגו'.

עוד נתחכם בזה להודיעו למשה כי מכה זו תהיה באחרונה כי בה ישלח פרעה את העם כי לא אמר ה' שיחזק לב פרעה אחר מפת בכורות, ואשר לזה כשאמר פרעה למשה (לפני ה' כ"ח) אל תספ ראות פני הכיר כי הגיע עת מצוה שאמר לו ה' בדרך בואו ממדין למצרים ואמרת בני בכרי. והגם שהוסיף דברים שלא נאמרו כאן, מן הסתם נאמרו וילמד סתום מהמפרש, ובה אין להקשות אימתי נאמרה למשה אותה נבואה והצרכו מרבוינו לומר מדרשים, והרי שלף לפניך, ולא חש ה' שישקע משה ויאמר נבואה זו לפרעה, כי באמצעות שישב משה

ממקדשי נפשו, ואם לא היה אומר הכתוב במדין תבוא הסברה כי לא החליט בדעתו של משה ללכת בשליחות עד שהבטח מפי אל כי מתו ממקדשי נפשו, לזה אמר במדין לומר שאחר שגמר בדעתו והסכים עם ה' ללכת הוא שנתבשר ולא היה דבר זה מעכבו:

(כב) כה אמר ה' בני בכרי. צריך לדעת פנות נבואה זו שלא בזמנה. גם כמה שמר לכל יטעה משה ויאמר נבואה זו לפרעה בפעם ראשונה בעמדו לפני פרעה. ונראה שנתחכם אל עליון להרים מכשול מלב משה לכל יקוץ בשליחות וחי' תולד בדעתו תולדה רעה בראותו עצם המכות ופרעה לא קם ולא זע ונאמר זמן חדש נכנס וחדש יוצא, לזה שם דבר בפיו ויהיה לו למבטח לכל יחשב מחשבות און ח"ו ואמר אליו ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי, ומעתה יהיה מצפה משה לדבר זה וכל עוד שלא יראה מפת בכורות יסעד לבו

(בג) וַיֹּאמֶר אֱלֹדֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי וַיַּעֲבֹדֵנִי וַתִּמָּאֵן לְשַׁלְּחֹי
הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג אֶת־בְּנֶיךָ בְּכַרְךָ:
כג וַאֲמַרְתִּי לָךְ שְׁלַח יָת בְּרִי וַיִּפְלַח קְדָמִי
וְאִם סָרִיב אֶת לְשַׁלְּחוֹתָהּ הִיא אֲנִי קָטִיל יָת
בְּרַךְ בְּיֹכְרָךְ:

כ"ד וַיֹּאמֶר אֱלֹדֶיךָ • בְּשַׁלְּחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. שְׁלַח אֶת בְּנֵי וְגו'. הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג וְגו'. • הִיא מִכָּה אַחֲרוֹנָה, וְכֵה הַתְּרֵהוּ תַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קִשָּׁה. וְזֶה הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיּוֹב: (אִיּוֹב לו') "הֵן אֵל יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ", לְפִיכָךְ: "מִי כְּמַהוּ מוֹרָה". בְּשֹׁר וְדָם הַמִּבְקָשׁ לְהַנָּקָה מִחֲבֵרוֹ מַעֲלִים אֶת דְּבָרָיו, שֶׁלֹּא יִבְקֹשׁ הַצֵּלָה, אֲבָל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ וְאֵין יָכֹלֶת לְהַמְלִיט מִיָּדוֹ, כִּי אִם בְּשׁוּבוֹ אֵלָיו, לְפִיכָךְ הוּא מוֹרָהוּ וּמִתְרָה בּוֹ לְשׁוּבָה.

(כד) וַיְהִי בַּדֶּרֶךְ בַּמָּלּוֹן וַיִּפְגְּשֻׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הֵמִיתוֹ:
מִלֵּאכָא דְּזִי וַיִּבְעָא לְמַקְטִלָּה:
כ"ה וַיְהִי בַּדֶּרֶךְ בַּמָּלּוֹן • מִשָּׁה. וַיִּבְקֹשׁ הֵמִיתוֹ • לְמִשָּׁה, לְפִי שֶׁלֹּא מָל אֶת אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ, וְעַל שֶׁנִּתְרַשַּׁל נַעֲנֵשׁ עֲנֵשׁ מִיתָה. תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי: חָס וְשָׁלוֹם, לֹא נִתְרַשַּׁל, אֲלֵא אָמַר: אָמּוּל וְאַצָּא לְדֶרֶךְ – סִכְנָה הִיא לְתִינוּק עַד שֶׁשָּׁלַשׁ יָמִים, אָמּוּל וְאַשְׁהָה שְׁלֹשָׁה יָמִים – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּנִי: "לָךְ שׁוּב מִצְרַיִם", וּמִפְּנֵי מַה נַּעֲנֵשׁ מִיתָה? לְפִי שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּמָּלּוֹן תַּחֲלָה (בְּמִסְכַּת נִדְרִים דף לא). וְהִנֵּה הַמִּלֵּאכָא נַעֲשֶׂה כְּמִין נָחֵשׁ וּבּוֹלְעוֹ מֵרָאשׁוֹ וְעַד יִרְכָּיו, וְחוֹזֵר וּבּוֹלְעוֹ מִרְגְּלָיו וְעַד אוֹתוֹ מָקוֹם. הַכִּינָה צְפוּרָה שֶׁבְּשִׁכְבִּיל הַמִּילָה הוּא. אֹר חַיִּים

(כה) וַתִּקַּח צִפְרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת־עַרְלַת בְּנָהּ וַתִּגַּע
לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן־דָּמִים אַתָּה לִי:
כ"ו וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת:
כ"ז וַיִּרְרָף וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת • חֲתַנִּי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתֹב אֶתָּה הֵייתָ גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י מַה זֶּה: "אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים", וְהֵלֵא גַם לְעִיל אִמְרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֵא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְרָף" לְגַמְרִי, אִזּוֹ הַכִּינָה דְּעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד כֹּא, וּבִכְוָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס בְּחֲתַן דָּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאָה לִי). לְמוֹלֶת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא וְהַלֵּמֶ"ד מִשְׁמַשֵּׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וַיֹּאמֶר פְּרָעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם: "דָּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

כ"ח וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת:
כ"ט וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת • חֲתַנִּי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתֹב אֶתָּה הֵייתָ גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י מַה זֶּה: "אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים", וְהֵלֵא גַם לְעִיל אִמְרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֵא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְרָף" לְגַמְרִי, אִזּוֹ הַכִּינָה דְּעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד כֹּא, וּבִכְוָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס בְּחֲתַן דָּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאָה לִי). לְמוֹלֶת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא וְהַלֵּמֶ"ד מִשְׁמַשֵּׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וַיֹּאמֶר פְּרָעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם: "דָּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לָךְ לִקְרֹאת מִשָּׁה הַמִּדְבָּרָה
וַיִּלְךָ וַיִּפְגְּשֻׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקָלוּ:
כ"ז וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת • חֲתַנִּי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתֹב אֶתָּה הֵייתָ גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י מַה זֶּה: "אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים", וְהֵלֵא גַם לְעִיל אִמְרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֵא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְרָף" לְגַמְרִי, אִזּוֹ הַכִּינָה דְּעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד כֹּא, וּבִכְוָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס בְּחֲתַן דָּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאָה לִי). לְמוֹלֶת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא וְהַלֵּמֶ"ד מִשְׁמַשֵּׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וַיֹּאמֶר פְּרָעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם: "דָּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

כ"ח וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת • חֲתַנִּי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתֹב אֶתָּה הֵייתָ גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י מַה זֶּה: "אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים", וְהֵלֵא גַם לְעִיל אִמְרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֵא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְרָף" לְגַמְרִי, אִזּוֹ הַכִּינָה דְּעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד כֹּא, וּבִכְוָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס בְּחֲתַן דָּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאָה לִי). לְמוֹלֶת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא וְהַלֵּמֶ"ד מִשְׁמַשֵּׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וַיֹּאמֶר פְּרָעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם: "דָּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לָךְ לִקְרֹאת מִשָּׁה הַמִּדְבָּרָה
וַיִּלְךָ וַיִּפְגְּשֻׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקָלוּ:
כ"ז וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת • חֲתַנִּי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתֹב אֶתָּה הֵייתָ גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י מַה זֶּה: "אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים", וְהֵלֵא גַם לְעִיל אִמְרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֵא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְרָף" לְגַמְרִי, אִזּוֹ הַכִּינָה דְּעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד כֹּא, וּבִכְוָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס בְּחֲתַן דָּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאָה לִי). לְמוֹלֶת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא וְהַלֵּמֶ"ד מִשְׁמַשֵּׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וַיֹּאמֶר פְּרָעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם: "דָּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

כ"ח וַיִּרְרָף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֶת • חֲתַנִּי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתֹב אֶתָּה הֵייתָ גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י מַה זֶּה: "אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים", וְהֵלֵא גַם לְעִיל אִמְרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֵא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְרָף" לְגַמְרִי, אִזּוֹ הַכִּינָה דְּעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד כֹּא, וּבִכְוָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס בְּחֲתַן דָּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאָה לִי). לְמוֹלֶת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא וְהַלֵּמֶ"ד מִשְׁמַשֵּׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וַיֹּאמֶר פְּרָעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם: "דָּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

וְהַשׁוֹמֵר אוֹתוֹ וּמִנְעוֹ לְמַשְׁחִית בַּל קָרַב אֵלָיו. וְאוֹלֵי כִי לְזֶה נִתְכַּוֵּן בְּאוֹמְרוֹ בַּדֶּרֶךְ בַּמָּלּוֹן לֹאמֹר שֶׁלֹּא הָיָה עוֹסֵק בְּהַלִּיכַת מִצְוָה אֲלֵא בַּמָּלּוֹן וְלָזֶה הוּא שֶׁבִקֵּשׁ הֵמִיתוֹ. וְאֵף עַל כִּי כֵן הָיָה לוֹ מוֹנֵעַ כִּי סוּף כָּל סוּף חֲשׁוֹב כְּשֶׁלּוֹחֵי מִצְוָה גַּם בְּזִמְנָה הַהוּא, וּבִינֵי בִינֵי כִי הַמִּלֵּאכִים נִוְעָדוּ יַחֲדוֹ נִתְחַכְּמָה צִפְרָה וְהַרִימָה מִכְשׁוֹל, אֲבָל בְּעוֹדוֹ עֹסֵק בְּמִצְוָה פְּשִׁיטָא כִי לֹא יִקְרַב אֵלָיו מַשְׁחִית:
(כז) לָךְ לִקְרֹאת מִשָּׁה וְגו'. וְהִגַּם שֶׁאָמַר אֵלָיו ה' מִקֶּדֶם (לְעִיל ד' י"ד) הִנֵּה הוּא יוֹצֵא וְגו', לְפִי מַה שֶׁנִּוְעָד לָנוּ כִּי יִדְבַר ה'

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

דְּבָרִים רַבִּים בְּדַבּוּר אֶחָד בְּשִׁעָה שֶׁאָמַר לְמִשָּׁה הִנֵּה הוּא וְגו' יֵצֵא דְבַר אַחֵר לְאַהֲרֹן בְּמִצְרִים, וּבִבְרָאָה זֶה אֵין סִפְק שֶׁנֶּאֱמָר לְאַהֲרֹן הִגַּם שֶׁאָמַר ז"ל (תו"כ א') שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֹא נֶאֱמַר הַדְּבַר אֲלֵא לְמֹשֶׁה שִׁיאָמַר לְאַהֲרֹן, וְאַפ"י לְרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי שְׁסוּבָר (שם) שֶׁנֶּחֱמַעַט אֶהֱרֹן אֲפ"י בְּדַבּוּרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּמִצְרַיִם דִּקְא בְּדְבָרִים הַשִּׁנִּיִּים בְּשַׁלְּחוֹת לְהַזְוִיל אֲבָל פְּרִט זֶה שֶׁנֶּעֱשֶׂה אֶהֱרֹן מִצְוָה הָרִי שֶׁלָּךְ לְפָנֶיךָ שְׁדָבַר אֵלָיו ה', וּמִזֶּה אֶתָּה לְמַד שֶׁהִנֵּה נָבִיא לְעַצְמוֹ:

כח) וַיִּגְדַּר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחָהּ
דֵּי שְׁלָחָהּ וְיֵת כָּל אֲתִיָּא דֵּי פְקָדָה :

כט) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְשׁוּ יֵת כָּל סְבִי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל :

ל) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה
עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא :

לא) וַיֵּאמְרוּ הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ :

ואת כלהאת אשר צוהו:

(כט) וילך משה ואהרן ואספו את כל זקני בני ישראל:

(ל) וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר יהוה אל משה ויעש האתת לעיני העם:

(לא) ויאמרו העם וישמעו כיפקד יהוה את בני ישראל וכי ראה את עננים ויקדו וישתחוו:

♦ שבת קודש י"ח טבת ♦

א) ויבחר בן עליו משה ואהרן ואמרו לפרעה
קדנן אמר יי אלהא דישאל שלח ית עמי
ויחגון קדמי במדברא :

ה) (א) ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה
כה אמר יהוה אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי
במדבר:

ה"י"א ואחר באו משה ואהרן וגו' • אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כלם, קדם שהגיעו לפלטין, לפי שיראו ללכת (שמות רבה). ובסיני נפרע להם: "ונגש משה לבדו והם לא יגשו" – החזירים לאחוריהם. אור החיים

ב) ואמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקולו לשלח
את ישראל לא ידעתי את יהוה וגם את ישראל לא
אשלח: אור החיים

(ב) ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקולו לשלח
את ישראל לא ידעתי את יהוה וגם את ישראל לא
אשלח: אור החיים

ג) ואמרו אלהא דיהודאי אתגלי עלנא גזיל
בען מהלף חלמא יומין במדברא ויגדב
קדם יי אלהנא דלמא יערעננא במותא או
בקטול:

(ג) ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך
שלישת ימים במדבר ונזבח ליהוה אלהינו פן יפגענו
בדרך או בחרב:

ה"י"ב פן יפגענו • פן יפגעו היו צריכים לומר לו, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו לשון מקרה מות
הוא. אור החיים

ד) ואמר להון מלכא דמצרים למא משה
ואהרן תבטלון ית עמא מעובדהון אגזילו
לפלחנכון:

(ד) ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן
תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כך דברו דברים אלו. ועל שלא באו יחד עם משה ואהרן נענשו. או אולי שכל העם נכנסו יחדיו אל פרעה ואמרו לו דברי טעם כי יותר טוב לו שישלחם ויש תקוה שישבו אחר כך משבת שם ויכלו בדרך וגו', גם דבר זה יפחד מקומו פרעה כי יצע עד לבו דבר וחרב תבא לשכונתו. ואולי נתחננו להפחידו פן יפגעו לפרעה וגו' והלכישו הקללה בהם לצד כבודו של מלך:

זה לשלם ישראל, ואין כונתו בזה שהוא יודעו אלא שאינו גדול בעיניו לשלח ישראל אלא שאינו יודעו כל עקר והוא אמרו לא ידעתי וגו'. ואמרו וגם פ' והגם שיודיעוהו וישפיל כי גדול הוא אף על פי בן את ישראל לא וגו' והם תחלת דבריו והבן:

ג) ויאמרו וגו' פן יפגענו. דברים אלו הם של ישראל. והגם שאמרו ז"ל (שמו"ר פ"ה) שהזקנים נשמטו אחד אחד אף על פי בן אחד

א) ואחר באו וגו'. פ' אחר שהאמין העם. וכן הם דברי ה' דכתיב (ג יח) ושמעו לקלך ואחר כך ובאת וגו', ולזה הפסיק הפסקה קדם ושמעו לקלך הגם שהוא סיום ענין הנוגע לישראל וסמכה עם ובאת וגו' והבן:

ב) אשר אשמע וגו' לשלח וגו'. וכן לומר מה כחו הגדול לשמע בקולו דבר גדול כזה לשלח וכו', וחזר לומר שדבריו לרבותא נאמרו הגם שיהיה גדול עד מאד לא יועיל

כ"י"א תפריעו את העם ממצעו • תבדילו ותרחקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לגויה מן המלאכה. וכן (משלי ד) "פרעוהו – אל תעבר בו", רחקהו. וכן: (שם א) "ותפרעו כל-עצתי", (שמות לב) "כי פרוע הוא", נרחק ונתעב. לכו לסבלתיכם • לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתים, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבתו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות. אור החיים

(ה) ויאמר פרעה הדרבים עתה עם הארץ והשבתם אתם מסבלתם: הואמר פרעה הא סגיין פצן עמא דארעא ותבטלון יתהון מפלחנהון:

כ"י"ב הן רבים עתה עם הארץ • שהעבודה מטלת עליהם ואתם משביתים אותם מסבלתם, הפסד גדול הוא זה. אור החיים

(ו) ויצו פרעה ביום ההוא את-הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר: ופקיד פרעה ביומא ההוא ית שלטונין דעמא וית סרכוהי למימר:

כ"י"ג הנגשים • מצרים היו, והשוטרים היו ישראלים. הנוגש, מננה על כמה שוטרים, והשטר, מננה לרדות בעושי המלאכה. אור החיים

(ז) לא תאספון לתת תבן לעם הלבנים בתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן: ולא תוספון למיתן תבנא לעמא למרמי לבנין כמתמלי ומדקמוהי אנון יהבון ויגבכון להון תבנא:

כ"י"ד תבן • אשטובל"א, היו גובלין אותו עם הטיט. לבנים • טיוול"ש בלע"ז, שעושים מטיט ומיבשין אותו בתמה, ויש ששורפין אותו בכבשן. בתמול שלשם • פאשר הייתם עושים עד הנה. וקששו • ולקטו.

(ח) ואת-מתכנת הלבנים אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא תגרעו ממנו כי-נרפים הם על-פן הם צעקים לאמר גלכה נזבחה לאלהינו: ח וית סכום לבנא די אנון עבדין מתמלי ומדקמוהי תמנון עליהון לא תמנעון מינה ארי בטלנין אנון על פן אנון צוהין למימר גויל נדבח קדם אלהנא:

כ"י"ה ואת מתכנת הלבנים • סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום, כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה למען תכבד העבודה עליהם. כי נרפים • מן העבודה הם, לך לבם פונה אל הפטלה וצועקים לאמר: גלכה וגו'. מתכנת • ותכן לבנים, ולו נתכנו עלילות, את הכסף המתכן – כלן לשון חשבון הם. נרפים • המלאכה רפויה בידם ועזובה מהם והם נרפים ממנה, רטריי"ש בלע"ז. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לעבד עבודתם, והמשפיל יבין כי צרה המזמנת תשפית מחוש צרה העתידה ושבכר עברה, וזה מהמרגש למשפיל על דבר. ושער כי יספיק לזה יום אחד.

או יבון הכתוב לרמוז שלא נשאר עוד להם בעבודה אלא יום שהוא כי למחר בא משה והכה יאור מצרים ונשברה מקל השעבוד כמאמר ז"ל מעת שהתחילו המכות נסתלק השעבוד מעליהם ואדרבה התחילו להויל כספם בעד משקה מים כאמור בדבריהם ז"ל (שמו"ר פ"ט) ואין להקשות מאמרו גם תמול גם היום, כי יום שלפניו לא כלו חקם לצד שהיה יום בשורה והיו מקבצים לפני משה שעשה לענייהם האותות:

(ח) כי נרפים הם וגו'. צריך לדעת מי תלה

פניו לישראל ואמר לכו לסבלתיכם, כי משה ואהרן ברשות עצמן היו:

(ה) ויאמר פרעה וגו'. פרוש לצד שהם רבים אינם בת זכיל (מ"א ז) להסיר מהם מרד לבב זה של פגיעת חרב מכלם ודבר זה יהיה גורם שתשביתו אותם מסבלותם כי יתחמץ ויבד לבכם, ותרגמת זה הוא על משה ואהרן. או יטען כנגד הנוגשים אשר הניחו אותם לבוא לפרעה ובטלו עבודתם, ואמר כי הן רבים הם וזמן מעט של בטול עבודתם יעשה הרבה רשם:

(ו) ויצו פרעה ביום ההוא. פי' דוקא ביום ההוא צוה לעשות כן, והשעם כדי שבאמצעות תקף הצרה שלא יוכלו שאת תשכח מהם המחשבה שהוא של המורא ויפנו

(ד) ויאמר וגו' למה משה וגו'. פרוש להיות שהיו לפניו משה ואהרן והזקנים שאמרו אלהי העברים וגו' והחזיר פניו אל משה ואמר אין תלונתי על זקני ישראל כי הם נפל עליהם פחת ופחד מהחרב והדבר, והתלונה הוא עליכם שעשיתם ב' דברים האחד שבאתם בשליחות אלי מאלהיכם אם כן הדבר תלוי בי אם כן מה מקום להפחיד העם פן יפגזם בדבר והלא אינם ברשות עצמם ואנוסים הם, מה תאמר כי הם יכולין לצאת ברשות עצמם אם כן למה באת אלי בשליחות לשלחם. ואולי כי לזה נתכוננו רז"ל (שם) שאמרו וז"ל אתם למה דבריתם למה פי' אתם למה באתם אלי, דבריתם שאמרתם לעם הנה מפי אלהיכם פן וגו' למה, שהם ב' דברים סותרים, והשיב

(ט) תִּכְבֹּד הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוֹ
ט תִּתְקַף פִּלְחָנָא עַל גְּבֻרָא וַיִּתְעַסְקוּ בָהּ
וְלֹא יִתְעַסְקוּ בַּפְתָּגְמִין בְּטָלִין:

בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:

כ"א וְאֵל יִשְׁעוֹ בְּדַבְרֵי שֹׁקֶר • וְאֵל יִהְיֶה וַיִּדְבְּרוּ תָמִיד בְּדַבְרֵי רוּחַ, "לֵאמֹר: גִּלְכָּה נִזְבְּחָהּ", וְדוֹמָה לוֹ: "וְאִשְׁעָה בְּחִקִּיף תָּמִיד". לְמִשָּׁל וְלִשְׁנִינָה, מִתְרַגְּמִין וְלִשְׁוֹעִין, וְיִסְפֵּר, וְאִשְׁתַּעֲי. וְאֵי אִפְשֵׁר לומר "יִשְׁעוֹ" לְשׁוֹן "וְיִשְׁעֵה ה' אֵל הֶבֶל וְגו' וְאֵל קִין וְאֵל מִנְחֹתוֹ לֹא שְׁעָה", וְלִפְרֹשׁ "אֵל יִשְׁעוֹ", אֵל יִפְנוּ, שְׁאֵם־כֶּן, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: "וְאֵל יִשְׁעוֹ אֵל דְּבָרֵי שֹׁקֶר", או "לְדַבְרֵי שֹׁקֶר", כִּי בֶן גִּזְרֵת כָּלָם: (ישעיה נז) "יִשְׁעָה הָאָדָם עַל עוֹשֶׂהוּ", (שם לא) "וְלֹא שְׁעוֹ עַל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל", (שם יז) "וְלֹא יִשְׁעָה אֵל הַמִּזְבְּחוֹת", וְלֹא מִצְאָתִי שְׁמוֹשׁ שֶׁל בֵּי"ת סְמוּכָה לְאַתְרֵיהֶם. אֲבָל אַחֵר לְשׁוֹן דְּבוּר, כְּמִתְעַסֵּק לְדַבֵּר בְּדָבָר, נוֹפֵל לְשׁוֹן שְׁמוֹשׁ בֵּי"ת, כְּגוֹן: (יחזקאל לג) "הַנִּדְבָּרִים בְּךָ", (במדבר יב) "וַיִּתְדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהָ", (זכריה ד) "הַמֵּלֶאךָ הַדֹּבֵר בֵּי", (דברים יא) "לְדַבֵּר בָּם", (תהלים קיט) "וַאֲדַבְּרָה בְּעִדְתֶּיךָ", אֵף כָּאֵן: "אֵל יִשְׁעוֹ בְּדַבְרֵי שֹׁקֶר", אֵל יִהְיֶה נִדְבָּרִים בְּדַבְרֵי שְׁוֹא וְהִבְאִי.

(י) וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעָם וַשְׁטָרְיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה
אָמַר פֶּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תָּבֹן:

(יא) אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תָּבֹן מֵאִשֶּׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע
מִעֲבֹדְתְכֶם דָּבָר:

כ"א אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תָּבֹן • וַצִּירִכִים אַתֶּם לִילָף בְּזִרְיוֹת. כִּי אֵין נִגְרַע • דָּבָר, מִכָּל סְכוּם לְבָנִים שֶׁהֵייתֶם עוֹשִׂים לְיוֹם בִּהְיוֹת הַתָּבֹן נִתֵּן לָכֶם מִזְמַן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ. אור החיים

(יב) וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקִשְׁשׁ קֹשׁ לַתָּבֹן:

כ"א לְקִשְׁשׁ קֹשׁ לַתָּבֹן • לְאַסֵּף אֲסִיפָה, לְלָקֵט לָקֵט לַצֶּרֶךְ תָּבֹן הַטֵּיט. קֹשׁ • לְשׁוֹן לְקוּט, עַל שֵׁם שֶׁדָּבָר הַמִּתְפָּזֵר הוּא וְצָרִיף לְקוּשְׁשׁוֹ, קָרוֹי קֹשׁ בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת.

(יג) וְהַנְּגִשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ
כַּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת הַתָּבֹן:

כ"א אֲצִים • דוּחֻקִּים. דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ • חֲשֹׁבוֹן שֶׁל כָּל יוֹם כָּלוּ בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בִּהְיוֹת הַתָּבֹן מוֹכֵן!.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וְגו' כִּי בְּאִמְצָנוֹת הַמּוֹרָא פֶּן יִפְגַּעַם יָנֹס מִרְף בְּלִכְכֶּם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם כַּח לְעֹבֹדָה הַכְּבֹדָה שֶׁעֲלֵיהֶם לָזֶה תִּכְבֹּד וְגו' בְּנוֹרָ: (יא) כִּי אֵין נִגְרַע וְגו'. טַעַם אוֹמְרוֹ כִּי אֵין וְגו' לֹא אָמַר וְאֵין נִגְרַע, הִכִּי פְרוּשׁוֹ כֹּה אָמַר פֶּרְעֹה וְגו' אַתֶּם לָכוּ וְגו' וְדָבָרִים אֲלוֹ אֵין בָּהֶם בְּשׁוֹרָה רָעָה וְאִדְרָבָה הֵם חֲפָצִים בְּדָבָר לְהַקֵּל מַעֲלֵיהֶם מְלֹאכֶת הַבְּנִין וְלַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה זֹו לְקִשְׁשׁ קֹשׁ לַתָּבֹן, לָזֶה אָמַר טַעַם הַגִּזְרָה הִיא כִּי אֵין נִגְרַע וְאֵין זֶה אֲלָא הַמַּעֲשֵׂת הַזֶּמֶן בְּדָבָר זֶה כִּדִּי שֶׁתַּעֲשֶׂי עֲבוֹדָתְכֶם בְּזִמְן מַעֲשֵׂ:

יָגִיד כִּי טַעַמָּם הוּא כִּי מֵה שִׁיבְטֵלוֹ מַעֲבֹדְתָם יִשְׁנוּ בְּהַשְׁבֹּן כְּשִׁיחֲזָרוּ יִדְחִקוּ עֲצָמָם לְעַבֵּד בְּכָל יוֹם חֶלֶק יוֹתֵר מִהַרְגִּיל עַד תְּשֻׁלוֹם מְלֹאכְתָּם אֲשֶׁר בְּטָלָה, לָזֶה אָמַר לֹא תֹאסְפוּן לַתָּת תָּבֹן וְגו' וְאֵת מִתְכַּנֶּת וְגו' וְהַטַּעַם כִּי נִרְפִּים וְגו' עַל כֵּן הֵם צוּעֲקִים לֵאמֹר פְּרוּשׁ צֻעָקָה שְׁאֲתֵרִיָּה אֲמִירָה אַחֲרֵת שֶׁהִיא תְּשֻׁלוֹם הַמַּעֲשֵׂי הַזֶּם עֲבוֹדָה שֶׁיַּעֲשׂוּ בְּחֻזְרָתָם אִם כֵּן תִּכְבֹּד וְגו' וְהִבֵּן:

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ וְאֵל יִשְׁעוֹ לְשׁוֹן רְפִיּוֹן. וְאָמַר סִבַּת הַרְפִּיּוֹן הוּא בְּדָבָר הַנֶּאֱמָר לָהֶם מִמִּשְׁה שְׁבַעֲיָנִי פֶרְעֹה הוּא שֹׁקֶר, וְהַכְּנָה הוּא עַל דֶּרֶךְ מֵה שְׁפָרְשִׁי בְּפִסּוּק וְהַשְׁבַּתָם

צֻעָקָה הַעֲבֹדָה לֵאלֹהִים לְצַד שֶׁהַעֲבֹדָה רְפוּיָה עֲלֵיהֶם. וְאוֹלֵי שִׁיבְוֹן לומר שֶׁלֹּא רָצוּ לְלַכֵּת לְזִבְחַם אֲלָא לְצַד שֶׁרָאוּ שֶׁהִטִּיב ה' עִמָּהֶם שֶׁהִקֵּל מַעֲלֵיהֶם הַשְׁעָבוֹד וְהֵם בְּטָלִים עַל כֵּן וְגו' פְּרוּשׁ עַל זֶה הֵם צוּעֲקִים לֵאמֹר נִזְבְּחָה וְגו' פְּרוּשׁ לְהִבְאִי קָרְבֵּן תּוֹדָה עַל הַטּוֹב שֶׁהוֹצִיאָם מִצִּרְתָּ הַשְׁעָבוֹד, שְׁוֹלֵת זֶה מֵה טוֹבָתָה ה' עֲלֵיהֶם לְהַתְחַיֵּב לְזִבְחַם לוֹ, לָזֶה אָמַר תִּכְבֹּד הַעֲבֹדָה עֲלֵיהֶם וּמַעֲתָה לֹא יִדְבְּרוּ עוֹד בְּדָבָרִים אֲלוֹ שֶׁל שֹׁקֶר כִּי אִפְלוּ כְּפִי דַעֲתָם אֵין לָהֶם לְזִבְחַם כִּי פִסְקָה טוֹבָתָה רְפִיּוֹן הַצִּירָה מַעֲלֵיהֶם:

עוֹד יִרְצֶה כִּי מֵאוֹמְרָם גִּלְכָּה וְנִזְבְּחָה וְגו' זֶה

יד וילקו סרכי בני ישראל די מניאו עליהון
שלטוני פרעה למימר מא דין לא אשלמתון
גזרתכון למרמי (לכנין) במאתמלי
ומדקמוהי אף תמלי אף יומא דין:

(יד) ויכו שטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה
לאמר מדוע לא כלייתם חקכם ללבן בתמול שלשם
גם תמול גם היום:

כ"א ויכו שטרי בני ישראל • השוטרים, ישראלים היו, וחסים על חבריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלכנים
לנוגשים, שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה. לפיכך זכו
אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר: "אספה-לי שבעים איש
מזקני ישראל", מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריהם. ויכו שטרי בני ישראל •
אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם: "לאמר מדוע וגו'". למה ויכו? שהיו אומרים להם: "מדוע
לא כלייתם גם תמול, גם היום", חק הקצוב עליכם ללבן בתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול? והוא היה
בהיות התבן נתן להם. ויכו • לשון ויפעלו, הכו מיד אחרים. הנוגשים הכוסם.

טו ואתו סרכי בני ישראל וצוחו (קדם)
לפרעה למימר למא תעבד בדין לעבדיך:

(טו) ויכאו שטרי בני ישראל ויצעקו אל פרעה לאמר
למה תעשה כה לעבדיך:

טז תבנא לא מתיהב לעבדיך ולבניא אמרין
לנא עבדיו והא עבדיך לקן וחסן עליהון
עמך:

(טז) תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה
עבדיך מפים וחסאת עמך:

כ"ב ולבנים אומרים לנו עשו • הנוגשים אומרים עשו לנו לבנים כמנן הראשון. וחסאת עמך • אלו היה
נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא. עכשיו שהוא קמץ – שם דבר הוא, וכך פרושו:
ודבר זה מביא חטאת על עמך, כאלו כתוב "וחסאת לעמך", כמו: (רות א) "כבאנה בית לחם", שהוא כמו לבית
לחם, וכן הרבה.

יז ואמר בטלנין אתון בטלנין על כן אתון
אמרין גגיל גרבה קדם יי:

(יז) ויאמר גרפים אתם גרפים על-פן אתם אמרים גללה
גובחה ליהוה:

יח וכען אזילו פלחו ותבנא לא תיהב לכון
וסכום לבניא תתנון:

(יח) ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם ותבן לבנים
תתנו:

כ"ג ויתכן לבנים • חשבון הלבנים, וכן: (מלכים ב יב) "את הכסף המתכן", המנוי, כמו שאמר בענין: "ויצורו וימנו
את הכסף".

יט וחזו סרכי בני ישראל יתהון בביש
למימר לא תמנעון מלבניכון פתגם יום
ביומה:

(יט) ויראו שטרי בני ישראל אתם ברע לאמר לא-
תגרעו מלבניכם דבר-יום ביום:

כ"ד ויראו שטרי בני ישראל • את חבריהם הנרדים על ידם. ברע • ראו אותם ברעה וצרה המוצאת אותם,
בהכבידם העבודה עליהם לאמר: "לא תגרעו וגו'".

כז ויצרעו ית משה וית אהרן קימין
לקדמותהון במפקהון מקדם פרעה:

(כז) ויצרעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם
בצאתם מאת פרעה:

כ"ה ויפגעו • אנשים מישראל, "את משה ואת אהרן וגו'". ורבותינו דרשו: כל נצים ונצבים, דתן ואבירם
היו, שנאמר בהם: "יצאו נצבים".

כא ואמר להון יתגלי יי עליכון ויתפרע די
אבאשתון ית ריחנא בעיני פרעה ובעיני
עבדוהי למתן חרבא בידיהון לקטלונתנא:

כב ויתב משה קדם יי ואמר יי למא
אבאשתא לעמא הדין ולמא דנן שלחתני:

(כא) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרֵא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר
הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֹנוּ בְּעֵינֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־
חֶרֶב בֵּידָם לְהַרְגֵנוּ:

(כב) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה
לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:

כג יי למא הרעתה לעם הזה • ואם תאמר: מה אכפת לך? – קובל אני על ששלחתני (שמות רבה) • אור החיים

כג ומעדן עלית לות פרעה למללא בשמך
אבאש לעמא הדין ושזבא לא שזבתא ית
עמך:

(כג) וַיֵּמָאז בְּאִתִּי אֶל־פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לָעָם הַזֶּה
וַהֲצִל לֹא־הֲצִלְתָּ אֶת־עַמִּי:

כד הרע • לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגומו: אבאש. אור החיים

א ואמר יי למשה קען תחזי דאעבד לפרעה
ארי בידא תקיפא ישלחנן ובידא תקיפא
יתרכנן מארעה: ס ס ס

ו (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֲעִשֶׂה
לְפְרַעֲה בִּי בְּיַד חֲזָקָה וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשׁם
מֵאֶרְצוֹ:

כה יי עתה תראה וגו' • (סנהדרין קיא) הרהרתי על מדותי, לא באברהם שאמרתי לו: "כי ביצחק יקרא לך זרע", ואחר כך אמרתי לו: הנה הוא לעולה, ולא הרהר אחר מדותי, לפיכך: "עתה תראה", העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבועה אמות, כשאביאם לארץ. פי ביד חזקה ישלחם • מפני ידי החזקה שתחזק עליו ישלחם. וביד חזקה יגרשם מארצו • על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צדה, וכן הוא אומר: "ותחזק מצרים על העם למחר לשלחם וגו'":

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 242)

וביד חזקה יגרשם מארצו (ו. א) יש לפרש בדרך רמז ולחידודא, שעל ידי למוד 'יד החזקה' של הרמב"ם נזכה לצאת מן הגלות. שהרי רז"ל אמרו "אין הגליות מתפנסות אלא בזכות המשניות", שהן הלכות פסיקות, ואף ספר ה'יד' הוא הלכה פסוקה. אור החיים
קכ"ד פסוקים, ויק"ח סימן. מועד י" סימן: חסלת פרשת שמות

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מלך איך יהיה הדבר הזה פי מאז דברתי
לרשע זה בשמך לא די שלא עשה אלא
הוסיף להרע, ודקדק לומר מאז פי' משעה
עצמה שהזכיר לו שמו יתברך נתמלא חמה,
פי בזה יבר הדבר כי מה שעשה הוא משנאתו
את ה' וממעוט ערכו בעיניו נתפון ולקול
ח"י ואין לך מרים יד במלך ונוגע בכבודו
בזה. ונתפון משה בזה לומר כי איך לא
נתקנא אל עליון לכבוד שמו להציל ישראל
מידו למנוע מהרע לעמו תכף ומיד הגם שלא
יהיו ראויים ישראל לנס מצד עצמן יהיו
ראויים למען שמו יתברך אשר חלל רשע
בגבה לבו, והוא אומר והציל לא הצלת
בתמינה איך לא הצלת אותם למען מנאץ
שמך. וכפל לומר ב' הצלות לרמז כי בלא
טעם זה הם עומדים להצלה ולזה שלחו:
(א) עתה תראה וגו'. טעם אומר עתה. הוא
תשובה למה שאמר ומאז באתי וגו' הרע

שלחתני, ורמז באומר זה לי"ב חדש שנתעכבו
ישראל במצרים מזמן זה עד הגאולה, וחשש
משה כי צרה זו שהביד פרעה על ישראל
תהיה בן עד זמן יציאתם ממצרים:
עוד ירצה להיות שהיו בישראל פת
המשתעבדים וכת שאינם משתעבדים
והוא שכת לוי, לזה אמר כנגד פת
המשתעבדים למה הרעתה לעם הזה, אמר
הזה לשלל שאינם משתעבדים, וכנגד פת
שלא גרם להם רעה אמר למה זה שלחתני
פי' שלא הועלתי בשליחותי כלום.
עוד ירצה על זה הדרך למה הרעתה לעמך
ובהכרח להשיב באמצעות השליחות
יצתה הרעה אם בן למה זה שלחתני, ורמז
בתבת זה לומר כי על זה היה ממאן מלילך
בעת השליחות:
(ג) לדבר בשמך וגו' והציל וגו'. פי' מלבד
טענות הראשונים עוד הוא קובל לפני

כב) וישב משה וגו' למה וגו'. כונת הכתוב
הוא על זה הדרך למה הרעתה פי' כי
לא אמרת לי אלא שיתחזק לבו ולא שלח
את העם אבל לא שיתבד עליהם הרע. ואם
תאמר שעדין לא הגיע הקץ להקל מעליהם
השעבוד וזה הוא סבת הרע אם כן למה זה
שלחתני פי' בזמן זה וזהה לך להמתין עד
קץ השעבוד:
עוד ירצה על פי מה שכתבנו למעלה כי גלה
ה' אליו שהגם שעדין לא קרב קץ גאולה
אף על פי כן הוא מקדים להציל אותם מהעני
וכשיגיע קץ הגאולה לאחר י"ב חדש יצלה
אותם. והוא אומר למה הרעתה לעם הזה ואם
תאמר מוטב שיתבד צרה זו לתכלית הגאולה
אם כן למה זה שלחתני שהרי כל עקר
השליחות מקדם זמן הגאולה הוא לצד הסרת
השעבוד ואם אין תכלית טוב לדבר אלא
הצאיא ולא הצלתו מצרה אם כן למה זה

בְּהִבָּאת מִכַּת בְּכוֹרוֹת קְאוּמָרָם ז"ל (נִלְקוּט פ"ו)
בְּפִסְיוֹק אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מַת כִּי הָיוּ מֵתִים
גְּדוּלֵי הַבָּתִּים אִם אֵין בְּכוֹר וְהָיוּ מֵתִים בְּכוּרֵי
אָב גַּם בְּכוּרֵי אִם וּבְאִמָּצְעוֹת כֵּן לֹא הִסְפִּיק
לְשַׁלְּחָם לְבֹד אֶלָּא לְגַרְשָׁם בְּמִהִירוֹת גְּדוּל
דְּכֻתִּיב (לְקַפֵּן י"ב ל"ג) וְתַחֲזֹק מִצָּרִים וְגו' לְמַהֲרָה
וְגו'. וְכִנְגַּד מַה שְּׁאָמַר בְּתַחֲלָה לְמַה הִרְעֵתָה
וְגו', בָּאָה הַתְּשׁוּבָה בְּפִרְשָׁה הַסְמוּכָה וַיִּדְבֹּר
אֱלֹהִים וְגו':
חֲסֵלֶת פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

כִּי בָּיִד וְגו' יִתְבָּאֵר לְפִי מַה שְּׁפָרְשְׁנוּ בְּאֶחָד
מֵהַטְעָמִים שְׁנֵאָמַר לְמִשְׁה מִכַּת בְּכוֹרוֹת
בְּשִׁלְיָחוֹת רִאשׁוֹנָה הוּא שְׁאֵם לֹא הָיָה פְּרָעָה
מֵעִזּוֹ פָּנָיו לְדַבֵּר דְּבָרִים נֶגֶד כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ
תַּכְּף הָיָה מְשַׁלְּחָם בְּמִכַּת בְּכוֹרוֹת וְעַל יָדֵי כִּי
דָּבַר ה' בְּזֶה הַפֶּלֶא ה' מִכּוֹתִיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי
בָּיִד חֲזָקָה יִשְׁלַח פִּי אֲחֻזָּק לְבוֹ עַד שְׁאֵטְעִימָהּ
מִטְעָמִים רַבִּים מְרִים וְקָשִׁים וְאַחֵר כֵּף יִשְׁלַח
וְזֶה לְטַעַם שְׁנֵגַע בְּכָבוֹד עֲלִיוֹן:
וּבָיִד חֲזָקָה וְגו'. כָּאֵן הוֹדִיעַ אֲשֶׁר יִרְעִישׁ ה'

לְיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵהַקֶּדֶם, אָמַר לוֹ עֲתָה תִּרְאֶה
כִּי רָעָה זֶה תַּכְּף תִּסְתַּלֵּק תּוֹסֶפֶת וְעָקָר, כְּמוֹ
שֶׁכֵּן הָיָה שְׁבִמְכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל דָּם נִסְתַּלֵּק
הַשְּׁעָבוֹד כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (ש"ד ט') וְזֶה הַפֶּךְ
מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁחֲשָׁב שִׁיתְמִיד רַעַת יִשְׂרָאֵל
מֵאֲמָצְעוֹת שְׁלִיחוֹת זֶה עַד עַת הַגְּאוּלָּה כְּמוֹ
שְׁפָרְשְׁתִּי בְּדִבְרָיו.
עוֹד יִרְצֶה לְהַשִּׁיב עַל מַה שְּׁאָמַר כִּי אוֹיֵב
חָרַף ה' וְלֹא קָנָא לְכָבוֹד שְׁמוֹ, עֲתָה
תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לְפָרְעָה עַל זֶה. וְאוֹמְרוֹ

הפטרה לפרשת שמות נדפסה בעמ' קנו

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ז

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה. - מובן אשר גם להבא יכולה לכתוב לי בהעניינים אודותם כותבת, ואין בזה חס
ושלום שום ענין היפך הנהגה טובה, ובורא עולם יברכה שיהי' תוכן מכתבי' הבאים אך טוב.

בעת רצון אזכירה וכן את בעלה וילידיהם שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע להמצטרך להם בגשמיות וברוחניות, ובטח יתוסף על ידי זה בברכות הבורא יתברך לכל אחד
מהם.

במה שכותבת שלפעמים עצבה היא, אין זה מתאים להוראת תורתנו תורת חיים המצוה את כל
אחד ואחת מבני ישראל, עבדו את ה' בשמחה, ואפילו כשהאדם יודע אשר עשה איזה מעשים שלא הי' צריך
לעשותם, צריך הוא להתחזק בבטחונו בנותן התורה ומצוה המצות שיתן לו כח לעשות תשובה ולהתנהג
באופן שימלא רצון הבורא, ומובן שביחד עם זה צריך הוא להתחרט על המעשים לא טובים, אבל לא להיות
בעצבות בכלל, וכשמשתדלים באמת בזה הרי התשובה היא מפנימיות הלב יותר ומכפרת כל העונות, ועל
האשה שהיא אם לילדים ובעלת הבית לנהג בזה בדרך התורה שעל יד זה מתוסף בבריאות הבעל והילדים
והאשה עצמה, ובפרט מה שנוגע לאשה הם עניני צניעות שמירת חוקי ודיני טהרת המשפחה, כשרות
המאכלים וחינוך הילדים בשעה שהם נמצאים בבית, אבל כאמור לעיל כל זה צריך להעשות מתוך שמחה
ובבטחון אשר בורא העולם משגיח עלי' ויעזור להם בעניניהם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ב טבת מפרק סו עד סוף פרק סח	יום רביעי - ט"ו טבת מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שני - י"ג טבת מפרק סט עד סוף פרק עא	יום חמישי - ט"ז טבת מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שלישי - י"ד טבת מפרק עב עד סוף פרק עו	יום שישי - י"ז טבת מפרק פג עד סוף פרק פז
שבת קודש - י"ח טבת מפרק פח עד סוף פרק פט	

יום ראשון י"ב טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 26, פרק ט והנה מקום... עד עמ' 26, מחב"ד שבמוחין.

1 פרק ט בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את פרטי הנפש האלקית שבכל
2 אחד מישראל, על עשרת כוחותיה ושלשת לבושיה. את פרטי הנפש הבהמית,
3 הנפש שמהקליפה, שבכל אחד מישראל, על עשרת כוחותיה ושלשת לבושיה.
4 בפרק התשיעי, יסביר את המלחמה המתחוללת באדם בין שתי נפשות אלו:

5 והנה, מקום משכן נפש
6 הבהמית שמקלפת נגה
7 בקל איש ישראל הוא
8 בלב, – שם, בלב, מתגלה
9 הנפש הבהמית, להשפיע
10 על הגוף, שכן, כפי שהזכר
11 בפרקים הקודמים, מורכבת
12 הנפש הבהמית בעיקר
13 מ"מדות" – ככעס, תאוה,
14 התפארות וכדומה, ומקומן
15 של מדות אלו, הוא בלב,
16 בחלל שמאלי – שבלב,
17 שהוא מלא דם, וכתבינו:
18 "כי הדם הוא הנפש". –
19 שמכאן מובן, שהנפש
20 נמצאת בחלל השמאלי
21 שבלב, המלא דם, ולכן, –
22 בגלל מיקומה של הנפש
23 הבהמית בלב, כל התאוות
24 והתפארות וכעס ודומיהן
25 – וכל שאר המדות, הן

26 בלב, ומהלב הן מתפשטות בקל הגוף. ונש עולה למח
27 שבראש, לחשב ולהרהר בהן ולהתחכם בהן, – אחרי
28 שמתעוררת תאוה בלבו, היא עולה אל מוחו, לחשוב ולהתחכם
29 איך להגיע למימוש תאוותו זו,¹ כמו שהדם מקורו בלב, ומהלב
30 מתפשט לכל האברים, ונש עולה למח שבראש. – כשם
31 שהדם מקורו בלב, ומשם הוא מתפשט לכל שאר חלקי הגוף, כך
32 גם נפש זו – המלוכשת בדם האדם – מקורה בלב, ומהלב היא
33 מתפשטת לכל שאר חלקי הגוף. אך מקום משכן נפש האלהית
34 הוא במחין שבראש, – מיקומה של הנפש האלקית הוא במוח
35 שבראש, כפי שהזכר בפרקים הקודמים, שעיקר מהותה של הנפש
36 האלקית הוא ה"שכל", ומקום ה"שכל" הוא בראש, ומשם –
37 מהמוח שבראש, מתפשטת לכל האברים, ונש בלב – שוכנת
38 ומתגלה הנפש האלקית בחלל הימני – שבלב, שאין בו דם,
39 וכמו שכתוב: "לב חכם לימינו". – "חכם" רומז לנפש האלקית,
40 בניגוד לנפש הבהמית (היצר הרע), הנקראת "כסיל". "לימינו" –

ליקוטי אמרים

פרק ט והנה מקום משכן נפש הבהמית שמקלפת
נגה בכל איש ישראל הוא בלב בחלל
שמאלי שהוא מלא דם וכתוב כי הדם הוא הנפש ולכן
כל התאוות והתפארות וכעס ודומיהן הן בלב ומהלב
הן מתפשטות בכל הגוף וגם עולה למוח שבראש
לחשב ולהרהר בהן ולהתחכם בהן כמו שהדם מקורו
בלב ומהלב מתפשט לכל האברים וגם עולה למוח
שבראש. אך מקום משכן נפש האלהית הוא במוחין
שבראש ומשם מתפשטת לכל האברים וגם בלב בחלל
הימני שאין בו דם וכמ"ש לב חכם לימינו והיא אהבת
ה' כרשפי שלהבת מתלהבת בלב משכילים המבינים
ומתבוננים בדעתם אשר במוחם בדברים המעוררים
את האהבה. וכן שמחת לבב בתפארת ה' והדר גאונו
כאשר עיני החכם אשר בראשו במוח חכמתו ובינתו
מסתכלים ביקרא דמלכא ותפארת גדולתו עד אין חקר
ואין סוף ותכלית כמבואר במקום אחר וכן שאר מדות
קדושות שבלב הן מחב"ד שבמוחין.

41 החלל הימני שבלב. כאן, כמו בנפש הבהמית, הוא מבדיל בין הלב
42 לשאר האברים: לאחריו שהוא מציין, שהנפש האלקית מתפשטת
43 בכל האברים, הוא מוסיף במיוחד "וגם בלב" – שכן, הנפש האלקית
44 לא רק שהיא מתפשטת בלב כמו בשאר האברים, אלא היא גם
45 מתגלה בלב, כלומר:
46 במדות. והיא – כיצד
47 מתגלה הנפש האלקית
48 שמהמוח – בלב? – עלידי
49 אהבת ה' כרשפי שלהבת
50 מתלהבת בלב משכילים
51 – המשתמשים בכוח
52 חכמתם, המבינים
53 ומתבוננים – ומשתמשים
54 גם ב"כוח הבינה", להבין כל
55 דבר לפרטיו, בדעתם אשר
56 במחם – הם משתמשים גם
57 "בכוח הדעת", להתעמק
58 ולהרגיש את מה שהם
59 מבינים; כלומר, הם
60 משתמשים לשם כך בכל
61 שלשת הכוחות: חכמה,
62 בינה ודעת, בדברים
63 המעוררים את האהבה. –
64 בגדולת השי"ת, כפי
65 שהזכיר בפרק השלישי,
66 שההתבוננות בגדולת השי"ת, מעוררת אהבה אליו. הרי, אהבה זו
67 בלב היא התפשטות הנפש האלקית מהמוח: ההתבוננות במוח
68 מביאה את האהבה בלב. וכן – משל פנימי יותר, לרגש הלב הנובע
69 מהמוח שבראש, שמחת לבב בתפארת ה' והדר גאונו, – גם
70 שמחת לב זו, שהיא רגש פנימי יותר מאשר אהבה, בא מהמוח אל
71 הלב, באשר עיני החכם – הנפש האלקית, אשר בראשו, במח
72 חכמתו ובינתו, מסתכלים – במבט פנימי, ביקרא דמלכא –
73 בכבודו של המלך, הקב"ה, ותפארת גדולתו – שהיא, עד אין חקר
74 – אי אפשר לחקרו עד לשרשו, ואין סוף ותכלית, – הוא
75 אינ"סופי ובלתי מוגבל, במבאר במקום אחר. – הוא מתבונן
76 בגדולת הקב"ה בעיני שכלו. כלומר: לא רק שהוא מבין בשכלו את
77 גדולתו של הקב"ה, כי אם, הבנתו היא בצורה של ראייה – כאילו
78 הוא רואה בעיניו – הרי, ראייה שכלית זו, מעוררת שמחה בלב. וגם
79 שמחה זו נובעת מהמוח. וכן שאר מדות קדושות שבלב, – כמו
80 יראת ה' וכדומה, הן מתקמה בינה דעת שבמוחין. – שבמוח.

1. דברים יב, כג. 2. הוא משתמש בביטוי "עולה למוח שבראש" – כי יש בכך משום עליה למדות, כשמהן נובעת המחשבה והשכל – אם כי, שה"שכל" בא כאן רק לשם ביצוען של המדות – שהרי, עצם מהות השכל, הוא למעלה ממהות המדות. כך להלן בקשר ל"דם", הוא אומר שהדם עולה למוח, שכן, גם לדם יש בכך משום עליה, שהדם המזוקק ביותר עולה למוח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובן – הטעם על הדגשת המוח בפ"ע – הוא ע"ד שפי' לקמן בנה"א". 4. קהלת י, ב.

יום שני י"ג טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 26, אך הנה כתיב ולאום... עד עמ' יד, אהבה עזה כרשפי אש.

ליקוטי אמרים

ובלבושי הנפש הבהמית, לכן הוא אומר: שהגוף כולו יהיה מלא אך
ורק בכוחות ולבושי הנפש האלקית, ולא יאשר מקום כלל לכוחות
ולבושי הנפש הבהמית, ולא יעבד זר – הנפש הבהמית נקראת "זר",
בתוכם – באברים, חם ושלום, – עד כאן דובר בצורה כללית,
שרצונה של הנפש האלקית
הוא שכל הגוף יהיה מלא
רק ממנה. להלן, יבואו
הדברים בפירוט יותר:
דחינו, תלת מחין שבראש
– שלשת המוחין שבראש,
חכמה, בינה, דעת, יהיו
ממלאים מחכמה בינה
דעת שבנפש האלהית,
שהיא חכמת ה' ובינתו, –
להתחכם ולהבין גדולתו של
הקב"ה, להתבונן בגדולתו
אשר עד אין חקר ואין
סוף, – לגדולתו, ואי אפשר
לחקרו לתכליתו, ולהוליד
מחן, – מהחכמה ובינה, על
ידי הדעת, – על ידי
התעמקות בכוח הדעת, עד
להרגשת השכל, שעל-ידי
כך מולידים, תראה –
מהקב"ה, במחן ופחד ה'
בלבו, – כפי שהוזכר בפרק
השלישי, שעל-ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה,
נולדת יראה במוח – הביטוי "יראה" נאמר, כשהדבר ממנו יראים
נמצא מרחוק, הוא רק מבין אותו בשכלו – ופחד בלב – הביטוי
"פחד" נאמר, כשהדבר ממנו מפחדים נמצא קרוב אליו, רואים אותו
ומתמלאים ממנו פחד בלב. כך גם כאן: מההתבוננות וההתעמקות
בגדולתו של הקב"ה, מתעוררת תחלה יראה במוח, ולאחר מכן פחד
בלב, ואהבת ה' פאש בוערה בלבו – כן נולדת, על-ידי
ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, אהבה בוערת בלב,
ברשפי שלהבת, להיות נכספה וגם כלתה נפשו בחשיקה
וחפיצה – כדי, לרבקה בו באין-סוף ברוך-הוא בכל לב ונפש
ומאד – בשלשת הבחינות: בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך, כמו
שנאמר בפסוק, "בכל לבבך" – שהלב יהיה ממולא באהבה
להקב"ה, "בכל נפשך" – שאהבה זו תעבור את גדות הלב ותתפשט
בכל שאר האברים, שכולם יתנהגו בהתאם לדרישות אותה אהבה.
כגון: כשהאהבה להקב"ה מגיעה גם ברגלי האדם – רצות או
הרגלים במהירות לקיים מצוה, "ובכל מאדך" – עד למסירת נפש,
בגלל אהבתו את הקב"ה הוא מוכן למסור את נפשו, מעמקא דלבא
– מעומק הלב, שבתלל תימני, – שם משכן הנפש האלקית, וצורת

1 אך הנה כתיב: "ולאם מלאם יאמין", – וכ"ק אדמו"ר שליט"א
2 מעיר כאן: "אך בו" – פי' דב' הנפשות אין ענינם שכל א' עוסק בשלו
3 ואין לו עסק והתענינות בפעולות ה', כ"א לאום מלאום יאמין כו'"]
4 – פסוק זה נאמר על יעקב ועשו, שברוחניותם של בני ישראל רומז
5 יעקב – על הנפש האלקית,
6 ועשו – על הנפש הבהמית,
7 והם עומדים במלחמה
8 תמידית, כשאחד מהם
9 מתחזק ומתאמץ להתגבר
10 על השני. פי' הגוף נקרא
11 "עיר קמנה", וכמו ששני
12 מלכים נלחמים על עיר
13 אחת, שכל אחד רוצה
14 לכבושה – גם נגד רצונה,
15 ולמלך עליה, – ולהגיע
16 למלוכה עליה, שהיא
17 ברצון, כלומר בהסכמת
18 וברצון תושבי העיר. דחינו
19 להנהיג יושביה, בראש
20 ושיהיו סרים למשמעתו
21 בכל אשר יגזיר עליהם, –
22 כשם שהדבר הוא במלחמה
23 בין שני מלכים על כיבושה
24 של עיר אחת, כך שתי
25 הנפשות, האלהית
26 והבהמית, הבהמית
27 שמהקליפה, – הנפש הבהמית שמהקליפה המחיה את הגוף שהיא
28 הצד המנוגד לאלקות וקדושה, נלחמות זו עם זו על הגוף וכל
29 אבריו, – הגוף הוא ה"עיר הקטנה", והאברים – ה"תושבים",
30 שהאלהית – הנפש האלקית, חפצה ורצונה שתהא היא לבדה
31 המושלת עליו – על הגוף, ומנהיגתו, וכל האברים יהיו סרים
32 למשמעתה – כלומר, שהאברים יתנהגו בפועל לפי הוראות הנפש
33 האלקית, ובטלים אצלם לגמרי, – לא רק שהאברים יתנהגו
34 בפועל כדרישת הנפש האלקית, אלא שימסרו את רצונם לנפש
35 האלקית. ויותר מכך רוצה הנפש האלקית: ומרבקה אליה, –
36 שהאברים יהיו בטלים אליה כמו "מרכבה" לגבי הרוכב עליה, שאין
37 לה רצון עצמי כלל. כלומר, לא כמו בהתבטלות סתם, שיש לה רצון
38 עצמי, אלא שהיא מבטלת אותו, כי אם שלאברים לא יהיה רצון
39 עצמי כלל, וכל רצונם יהיה אך ורק רצונה של הנפש האלקית, ויהיו
40 לבוש לעשר בחינותיה – של הנפש האלקית, וג' לבושיה –
41 מחשבה, דיבור ומעשה, הנזכרים לעיל, שיתלבשו כלם –
42 כוחותיה ולבושיה של הנפש האלקית יתלבשו, באברי הגוף, ויהיה
43 הגוף כלו מלא מהם לבדם, – שכן, יתכן, שהאברים אכן יתלבשו
44 בכוחות ולבושי הנפש האלקית, אבל לפעמים יתלבשו גם בכוחות

1 האהבה להקב"ה שהנפש האלקית רוצה בה, היא: שִׁיחָהּ תֹּכֹחַ
2 רְצוֹנָה אֶהְיֶה? – תחלה האהבה היא עדיין רק על ה"סף" ואינה
3 ממלאה את כל החלל, מֵלֵא – שיהיה גם מלא כולו, ככלי
4 כשהוא ממולא במים, הרי כל חלל הכלי מלא במים, כך יהיה כל
5 חלל הלב ממולא באהבת
6 השם, וְגֵדוּשׁ – לא רק
7 שיהיה מלא, אלא גם גדוש
8 ועובר על גדותיו, לא רק
9 בחלל הימני שבלב, אלא,
10 עַד שֶׁתִּתְפָּשֵׁט גַּם לְחֵלְל
11 הַשְּׂמָמִי – שבלב, מקומה
12 של הנפש הבהמית ושל
13 היצר־הרע, זאת כדי
14 לְאַכְפִּיּוֹ לְסִטְרָא אַחֲרָא
15 יְסוֹד הַמִּים הָרָעִים שָׁבָה,
16 – לכפות את ה"סטרא אחרא", הצד האחר שלא מן הקדושה,
17 שהיא יסוד ה"מים הרעים" שבנפש הבהמית, שְׁהִיא הַתְאָוָה
18 שֶׁמְקַלֶּפֶת נָגַה, – כמוסבר בפרק הראשון, שמיסוד המים שבנפש
19 הבהמית, באה מדת התאוה לתענוגים גופניים, שהם מקליפת

ליקוטי אמרים

מעומקא דלכא שבחלל הימני שיהיה תוכו רצון אהבה
מלא וגדוש עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפאי
לס"א יסוד המים הרעים שבה שהיא התאוה שמקליפת
נוגה לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה'
כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך והיינו שיעלה ויבא
ויגיע למדרגת אהבה רבה וחיבה יתרה ממדרגת
אהבה עזה כרשפי אש

אחתה, שבמקום לתענוגי העולם־הזה, תהיה לה אהבה להקב"ה:
וְהִינֵנּוּ, שִׁיעָלָה וְיִבֵּא וְיִגֵּעַ לְמַדְרַגַּת אֶהְיֶה רָבָה – דרגה גדולה
מאד באהבה, וְחֶפֶז יִתְּרָה מִמְדְּרַגַּת אֶהְיֶה עֲזָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ,
– שנוכר לעיל.

יום שלישי י"ד טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יד, והיא הנקראת בכתוב... עד עמ' 28, כמשל הזונה שבוה"ק.

39 וְהִיא – אהבה רבה זו, הַנִּקְרָא בְּתוֹכָהּ: "אֶהְיֶה בְּתַעֲנוּגִים",
40 לְהַתְעַנֵּג עַל ה' מַעֲיֵן עוֹלָם הָאֵל; – העולם־הבא הרי מבוסס על
41 תענוג באלקות, וְהַעֲנֵג הוּא כְּמֵה – של חֶכְמָה וְשִׁבְלִי, הַמְתַּעֲנֵג
42 בְּהַשְׁכֵּלֶת ה' וְיִדְעֵתוּ, כְּפִי הַשְּׁנֵת שִׁבְלֵי וְחֶכְמָתוֹ; – כפי גודל
43 ההשגה, כך גודל התענוג.
44 וְהִיא – האהבה בתענוגים,
45 בְּחִינַת הַמִּים וְזֶרַע אֹר
46 וְזֶרַע שִׁבְקֻשֶׁת נֶפֶשׁ
47 הָאֱלֹהִית, הַמְהַפֶּכֶת לְטוֹב
48 אֶת בְּחִינַת הַמִּים שֶׁבְּנֶפֶשׁ
49 הַבְּהִמִית, שִׁמְחָה – מבחינת
50 ה"מים" שבנפש הבהמית,
51 כְּאִו תְּאֻוֹת תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם
52 הַזֶּה מִתְחַלֵּה; – לפני
53 שהנפש הבהמית נהפכה
54 לאהוב את ה', וְכֵמו
55 שְׂבִיבוֹת בְּעֵץ חַיִּים שְׁעַר נ
56 פֶּרֶץ ג' בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׁהַרַע
57 נֶהְפֵּךְ לְחַיִּים טוֹב גָּמוּר
58 כְּמוֹ יֵצֵר טוֹב מִמֶּשׁ, – וכיצד אפשרי הדבר? – בְּחִסְרֵי הַבְּגָדִים
59 הַצּוֹאִים מִמֶּנּוּ, – עלידי הסרת הבגדים הצואים של רוח התענוג
60 של הנפש הבהמית, שֶׁהֵם תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא מְלַכֵּשׁ בָּהֶם.

ליקוטי אמרים

והיא הנקראת בכתוב אהבה

בתענוגים להתענג על ה' מעין עולם הבא והענג הוא
במוח חכמה ושכל המתענג בהשכלת ה' וידיעתו כפי
השגת שכלו וחכמתו והוא בחי' המים זורע אור זרוע
שבקדושת נפש האלהית המהפכת לטוב את בחי'
המים שבנפש הבהמית שמהם באו תאות תענוגי
עוה"ז מתחלה וכמ"ש בע"ח שער נ' פרק ג' בשם הזוהר
שהרע נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב ממש
בהסיר הבגדים הצואים ממנו שהם תענוגי עוה"ז שהוא
מלוכש בהם וכן שאר כל המדות שבלב שהן ענפי
היראה והאהבה יהיו לה' לבדו וכל כח הדבור שבפה

לאהבת ה'. וְכֵן – כמו כן רוצה הנפש האלקית, שגם שְׂאֵר כָּל
הַמְדוֹת שֶׁבְּלֵב, שֶׁהֵן עֲנָפֵי הַיְרָאָה וְהָאֶהְיָה, וְהִיוּ לֵה' לְבָדוּ. –
כל האמור, מדובר שהמוח והלב יהיו ממולאים מהנפש

20 "נוגה", לְשִׁנוֹתָהּ וְלִהְפָּכָה מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה לְאַהֲבַת ה', –
21 שבמקום שעד עתה התאוותה הנפש הבהמית לתענוגים גשמיים
22 שמהעולם־הזה – תתאוה ותאהב מעתה אלקות וקדושה. כְּמוֹ
23 שְׂבִיבוֹת: "בְּכָל לִבְכָּךְ" – וחכמינו ז"ל דורשים¹⁰, ממה שלא
24 נאמר בכל לבך כי אם
25 לבבך, בשתי "בית"ים,
26 "בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךְ". – ביצר־
27 הטוב וביצר־הרע, שלא רק
28 היצר־הטוב יאהב את
29 הקב"ה, אלא גם היצר־
30 הרע. זאת רוצה הנפש
31 האלקית לבצע בגוף,
32 שאהבתו להקב"ה תהיה
33 במדרגה כזו, שתפעל גם
34 על הנפש הבהמית, להפוך
35 אותה, שבמקום לתענוגי העולם־הזה, תהיה לה אהבה להקב"ה:
36 וְהִינֵנּוּ, שִׁיעָלָה וְיִבֵּא וְיִגֵּעַ לְמַדְרַגַּת אֶהְיֶה רָבָה – דרגה גדולה
37 מאד באהבה, וְחֶפֶז יִתְּרָה מִמְדְּרַגַּת אֶהְיֶה עֲזָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ,
38 – שנוכר לעיל.

– הנפש הבהמית כשלעצמה היא רק "כוח המתאוה", כוח חזק של
תאוה, שאפשר להטותו לאיזה צד שהוא. אלא, בהיות הנפש
הבהמית מלוכשת בגוף, נוטה כוח זה ומתאוה לתענוגות העולם־
הזה. ותאוות העולם־הזה, בהן הוא משוקע, נעשות "לבושים" לכוח
המתאוה. ועל־ידי פעולת
הנפש האלקית על הנפש
הבהמית, להפוך את תענוגי
העולם־הזה לאהבת ה' –
מתפשט כוח המתאוה של
הנפש הבהמית, מלבושיו
המלוכלכים, ומתלבש
בלבושים טובים, לרצות,
ובחזקה, דברים של קדושה
ואלקות. הנפש האלקית
רוצה, איפוא, שהאדם, על־
ידי שכלו, יוליד יראה
מהקב"ה ואהבה אליו,
שתהיינה במדה כזו, שגם
הנפש הבהמית, תיחפך
לאהבת ה'. וְכֵן – כמו כן רוצה הנפש האלקית, שגם שְׂאֵר כָּל
הַמְדוֹת שֶׁבְּלֵב, שֶׁהֵן עֲנָפֵי הַיְרָאָה וְהָאֶהְיָה, וְהִיוּ לֵה' לְבָדוּ. –
כל האמור, מדובר שהמוח והלב יהיו ממולאים מהנפש

9. שיר השירים ג, י. 10. ברכות נד, א. 11. שיר השירים ז, ז. רבנו הזקן דן כאן במדריגות שונות באהבה. על מדריגות אלו ואחרות של אהבה, הוא דן להלן בהרחבה בפרקים טו, טז, יח, מ, מא, מז, מט.

- 1 האלקית. זאת ועוד, רוצה הנפש האלקית: וְכָל בֶּחַ דְּהַבּוּר שְׂבֻשָּׁה,
- 2 וְהַמַּחֲשָׁבָה שְׂבֻמָּה, יְהִיּוּ מְמַלְאִים מִן לְבוּשֵׁי הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבּוּר
- 3 שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבָדָה, שָׁחַן – לְבוּשֵׁי הַמַּחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֵׂה,
- 4 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, מַחֲשָׁבֶת ה' וְתוֹרָתוֹ, – כְּלוּמָר, לַחֲשׂוֹב בְּגִדּוּלַת
- 5 ה' וּבְתוֹרָתוֹ – "לְבוּשׁ
- 6 הַמַּחֲשָׁבָה", לְהִיּוֹת שִׁיחָתוֹ
- 7 כָּל הַיּוֹם, לֹא פָסִיק פּוֹמִיָּה
- 8 מְנַקְּסָא. – שְׁפִיּוֹ לֹא יִחְדַּל
- 9 מְלִימּוֹד תּוֹרָה – "לְבוּשׁ
- 10 הַדִּבּוּר", וְכֵן הַמַּעֲשִׂי
- 11 שֶׁבִּידּוֹ וְשֶׁאֵר רַמ"ח אֲבָרָיו
- 12 – שֶׁל הַגּוּף, יִהְיֶה בְּמַעֲשֵׂה
- 13 הַמַּצּוֹת לְבָדָה, – כְּלוּמָר,
- 14 שֶׁכָּל כּוֹחַ הַמַּעֲשֵׂה, בִּידּוֹ
- 15 וּבִשְׂאֵר אֲבָרָיו, יִנְרָצַל לְקִיּוֹם

16 מצוות בלבד, **שְׁהוּא** – כוח המעשה, **לְבוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נָפֶשׁ**
17 **הָאֱלֹהִית**. – זאת אומרת, שהנפש האלקית תמשול בגוף כולו. שהגוף
18 עם כל אבריו, יהיו ממולאים אך ורק בשכל ובמדות של הנפש
19 האלקית, ובלבושי המחשבה, דיבור ומעשה שלה. **אֵךְ נָפֶשׁ הַנְּהִמִית**
20 **שֶׁמְקַלְפֶּת, רְצוּנָהּ לְחַפֵּץ מָמָשׁ**, – היא רוצה את ההיפך מן הנפש
21 האלקית – שהיא תמשול בגוף ושהגוף יהיה ממולא רק ממנה. ברם
22 רצונה זה של הקליפה, הוא: **לְמוֹכֵת הָאֶדָם שִׁיתְנַגֵּד עֲלֶיהָ וַיִּנְצְחֶנָּה**,
23 – את הקליפה. כלומר: הקליפה רוצה כלל שהאדם יתפתה
24 ממנה, להיפך היא רוצה שהאדם יתגבר עליה וינצח אותה, **בְּמַשָּׁל**
25 **הַזּוֹנָה שֶׁבְּזוֹהָר הַקָּדוֹשׁ¹²** – כמשל המובא ב"זוהר" במלך ששבר זונה
26 שתנסה לפתות את בנו לדבר עבירה. כוונתו האמיתית של המלך
27 היא, שבנו יוכיח את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. ומובן, הרי,
28 שגם הזונה עצמה רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה את
29 חכמתו וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה לפתות

את בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם הקליפה
עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא תמשול בו, וכל
הנסיון הזה של פיתוי האדם – הוא רק לטובתו.

להבנת הדברים המובאים בפרק זה, על הפיכת הרע שבנפש³³
הבהמית, לטוב ולקדושה –³⁴

ליקוטי אמרים

36 אדמו"ר מוהריי"צ
 37 מליובאוויטש נשמתו ערך,
 38 ב"מאמר ההסתלקות", שזוהו
 39 הסבר הדבר שהמשכן הוקם
 40 מקרשים של עצי שטים.
 41 "שטים" - מלשון "שטות",
 42 שלא על-פי שכל. ישנה
 43 "שטות" של "לעומת זה",
 44 שכנגד הקדושה, והיינו -

45 מה שאדם שקוע בתאוות שהן למטה מן ההגיון, כמו שהגמרא
46 אומרת¹³ "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".
47 וישנה "שטות" של קדושה – ההתמסרות לעניי קדושה למעלה
48 מכפי שהשכל מכתב, כמו שהגמרא אומרת¹⁴ "אהני' לי' שטותי'
49 לסבא" (= "שטותו" של הסבא הועילה לו). זוהי עבודת המשכן שעל
50 כל יהודי לכוון בקרבו, כמו שכתוב¹⁵ "ושכנתי בתוכם", וכמו שכ"ק
51 ארמו"ר שליט"א התבטא במאמר יו"ד שבת, שעלידי המשכן שכל
52 יהודי מקים בקרבו – הולך ומוקם המשכן והמקדש הכללי והשראת
53 השכינה בכל העולם. כיצד נעשה הדבר? – עלידי הפיכת
54 ה"שטות" של הנפש הבהמית ל"שטות" של קדושה, להתמסר
55 לעניי קדושה, למעלה מהבנת השכל.

בתורת החסידות מוסבר מאמר חכמינו ז"ל⁵⁶ "טוב זה יצר טוב, מאד
זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית והיצר הרע ל"טוב"
– הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב של היצר טוב.⁵⁸

יום רביעי ט"ו טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 28, פרק י' והנה כשהאדם... עד עמ' טו, ממש כמו השנאה.

71 גמור – צדיק ורע לו" – הבט תארים שונים באותן המדריגות של ה'צדיק': "גמור"
72 ו"אינו גמור", מתארים עד היכן הגיע ה'צדיק' באהבה ה' (שבגלל כך הוא נקרא
73 'צדיק'), אם האהבה היא במלואה או לא; ואילו התארים "טוב לו" ו'רע לו" –
74 מתארים, עד כמה נהפכה הנפש הבהמית מ'רע' ל'טוב', אם היא נהפכה כל

ליקוטי אמרים

77 כִּאֲן אֹדוֹת הָרַע שְׁבִנְשָׁה, וְלֹא
78 אֹדוֹת הָרַע הָבֵא לִידִי בִּיטּוֹ
79 בַּמַּחֲשָׁבָה, בְּדִיּוּר אֹו בַּמַּעֲשֶׂה.
80 וְכִךְ אֹוֹמֵר רַבְּנוּ הַזִּקְן;
81 וְיִתְּנָה, בְּשִׁהָאֲדָם מִגְּבִיר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְנִלְחָם כָּל כֶּךָ עִם –
82 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, עַד שֶׁמִּגְרָשׁ וּמִכְבַּד הָרַע שְׁבֵה מַחֲלֵל הַשְּׁמָאֵל,

59 **פָּרָק י**. אחרי שרבנו חזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה המתנהלת בין
60 הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו של יהודי – הוא בא
61 להסביר בפרק העשירי: כשאדם לוחם בנפשו הבהמית ומשליט עליה את הנפש
62 האלקית, וזרע שבו נהפך לטוב – הוא נקרא **"צדיק"**, ושני אופנים בכך, אחד
63 למטה מהשני: – אופן אחד,
64 שזרע כולו נהפך לטוב, ואז הוא
65 **"צדיק גמור"**, ונקרא **"צדיק טוב"** 9
66 **לו** – **"צדיק שיש בורק טוב"** – אופן 10
67 שני, ומדרגה יותר נמוכה, שזרע 11
68 שבו עדיין לא נהפך כל כולו
69 לטוב, ואז הוא **"צדיק שאינו גמור"**, ונקרא **"צדיק ורע לו"** – **"צדיק שיש בו עדיין**
70 **משהו מן הרע**. התארים הכפולים – **"צדיק גמור"** – **"צדיק טוב לו"**, ו**"צדיק שאינו**

1 – שבלב, מיקומו הראשי של ה"רע", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּבְעֶרְתָּ הָרַע
2 מִקֶּרְבְּךָ", – בכך מדגישה התורה, שעל כל יהודי לשרש כליל את
3 הרע שבקרבו, כלומר: לא רק שיתגבר על הרע בהתגלותו, שהנפש
4 הבהמית לא תחשוב, לא תדבר ולא תעשה מעשים של רע, אלא
5 שאף "יעבד" את הרע הפנימי
6 שבכוחות הנפש הבהמית,
7 שלא יתאוה כלל לדבר
8 שיש בו משהו מן הרע. וְאִין
9 הָרַע נִהְפֵּךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ –
10 אלא, שהרע עדיין לא נהפך
11 כולו לטוב, אילו היה הרע
12 נהפך כולו לטוב, היה אז כל
13 כולו של כוח-התאוה, נמשך,
14 אך ורק, לאלקות ולקדושה,
15 במקום התאוה לרע, נִקְרָא
16 "צִדִּיק שְׂאִינוֹ גָּמוּר"
17 וְ"צִדִּיק וְרַע לוֹ". – והוא
18 מסביר מיד: דִּהְיִינוּ, –
19 המשמעות של "רע לוֹ":
20 שֵׁישׁ בּוֹ עֲדִין מַעַט מִזֶּר
21 רַע בְּחֻלְל הַשְּׂמָאֵלִי, אֵלָּא –
22 מדוע אין מעט רע זה בא
23 לידי ביטוי ברגש התאוה
24 וכדומה? שֶׁכְּפֹה – אותו
25 מעט רע, וְכִמְלָל לְטוֹב
26 מִחֻמַּת מַעֲוָטוֹ, וְלִכֵּן נִדְמָה לוֹ – לצדיק, כִּי וַיִּגְרָשְׁהוּ וַיִּלָּךְ לוֹ בְּלוֹ
27 לְגַמְרִי, אֲכָל בָּאֵמֶת אֱלוֹ חֻלְף וְהָלַךְ לוֹ לְגַמְרִי – בַּל הָרַע שָׁבוּ
28 הָיָה נִהְפֵּךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ? וּבְאִוֵּר הָעֵינָן, – רבנו הזקן בא לענות על
29 שאלה: מאחר שהצדיק (שאינו גמור) אינו מרגיש כלל את הרע – הרי
30 יתכן שאכן הרע שבו נהפך כולו לטוב ואין בו אף שמץ מן הרע, ומנן
31 לנו שיש בו רע? על כך מסביר רבנו הזקן שהדבר יובן ממדרגת "צדיק
32 גמור": העובדה שהרע שבו נהפך כל כולו לטוב, באה כתוצאה
33 מ"אהבה בתענוגים" (כפי שהוסבר בפרק התשיעי), הרי – באם חסר
34 בסיבה (בגורם) ב"אהבה בתענוגים", מן ההכרח שחסר גם במסובב
35 (בתוצאה) – בהפיכת הרע לטוב. ה"אהבה בתענוגים" היא "אבן
36 הבוחן" באיזו דרגה, בביטולו של הרע, נמצא האדם, כִּי הִנֵּה צִדִּיק
37 גָּמוּר שֶׁנִּהְפֵּךְ הָרַע שְׁלוֹ לְטוֹב, וְלִכֵּן נִקְרָא "צִדִּיק וְטוֹב לוֹ", – יש
38 בו רק טוב, הוא על יְדֵי הַסֵּר "הַכְּגִידִים הַצּוּאִים" לְגַמְרִי מִהָרַע,
39 דִּהְיִינוּ לְמֵאִם מֵאֵר בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הָיָה – תענוגי העולם-הזה
40 מעוררים בו רגש של תיעוב וגועל נפש, לְהַתְעַנֵּן בָּם בְּתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי
41 אָדָם – כדי, לְמַלֵּאת תַּאוֹת הַגּוֹף בְּלִבָּד, וְלֹא לְעִבּוֹדַת ה', – שכן,
42 הרי יתכן סוג של תענוגי העולם-הזה השייך לצד הקדושה, למשל:
43 במצות עונג שבת (כפי שזכר בפרק השביעי) וכדומה. ואילו הנאות
44 ותענוגים סתמיים של העולם-הזה, שלא לשם שמים – מאוסים
45 לגמרי בעיני הצדיק. וכל כך למה? – מִפְּנֵי הַיּוֹתֵם נִמְשָׁכִים
46 וְנִשְׁפָּעִים מִהַקְלָפָה וְסִטְרָא אַחֲרָא. – מקורם של תענוגי העולם-

ליקוטי אמרים

ובערת הרע מקרבך ואין הרע נהפך לטוב ממש נקרא
צדיק שאינו גמור וצדיק ורע לו דהיינו שיש בו עדיין
מעט מזער רע בחלל השמאלי אלא שכפוף ובטל לטוב
מחמת מיעוטו ולכן נדמה לו כי ויגרשהו וילך לו כולו
לגמרי אבל באמת אלו חלף והלך לו לגמרי כל הרע שבו
היה נהפך לטוב ממש. וביאור הענין כי הנה צדיק גמור
שנהפך הרע שלו לטוב ולכן נקרא צדיק וטוב לו הוא
ע"י הסרת הכגידים הצואים לגמרי מהרע דהיינו למאוס
מאד בתענוגי עוה"ז להתענג בם בתענוגות בני אדם
למלאת תאוות הגוף בלבד ולא לעבודת ה' מפני
היותם נמשכים ונשפעים מהקליפה וס"א וכל מה
שהוא מהס"א הצדיק גמור הוא שונאו בתכלית השנאה
מחמת גודל אהבתו לה' וקדושתו באהבה רבה
בתענוגים וחיבה יתרה הנ"ל כי הם זה לעומת זה
כדכתיב תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי חקרני
ודע לבבי וגו' וכפי ערך גודל האהבה לה' כך ערך גודל
השנאה לס"א והמאוס ברע בתכלית כי המאוס הוא
הפך האהבה ממש כמו השנאה.

47 הזה הוא ב"קליפה" וב"סטרא אחרא", וְכָל מֶה שֶׁהוּא מִהַסְטְרָא
48 אַחֲרָא – הַצִּדִּיק גָּמוּר הוּא שׁוֹנֵא בְּתַכְלִית הַשְּׂנְאָה, מִחֻמַּת גָּדֵל
49 אֲהֵבָתוֹ לַה' וְקִדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים – אהבה הנקראת
50 "אהבה רבה בתענוגים", וְהִכָּה יִתְרָה הַנִּזְכָּרִים לְעִילָה, – אהבה זו יש
51 בה יותר חיבה מאשר בשאר
52 סוגי האהבות, כפי שזכר
53 בפרק התשיעי. ומכיון
54 שהצדיק עומד באהבה
55 גדולה ובחלל רגילה כזו
56 לאלקות ולקדושה – לכן
57 הוא שונא כל כך את
58 הקליפה וסטרא אחרא: כִּי –
59 קדושה ולהבדיל סטרא
60 אחרא, הֵם זֶה לְעֻמַּת זֶה, –
61 אהבתו להקב"ה ולעניני
62 קדושה, מעוררת בו, ממילא,
63 שנאה לסטרא אחרא באותה
64 מדה של גודל אהבתו
65 לאלקות. בְּדִכְתִּיב:
66 "תְּכַלִּית שְׂנֵאָה שְׂנֵאֲתִים,
67 לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי, חֲקֵרְנִי
68 וְדַע לִבִּי וְגו'", – דוד
69 המלך אומר זאת כלפי מנגדי
70 הקדושה, שהוא שונא אותם
71 שנאה גדולה. כראיה
72 לאותה שנאה, הוא אומר: "חקרני ודע לבבי" – כלומר: מגודל אהבתי
73 אליך, הקב"ה, שבלבי – תכיר, ממילא, מה גדולה שנאתי למנגדי
74 הקדושה. וְכַפִּי עֶרְךָ גָּדֵל הָאֲהֵבָה לַה', כִּךְ עֶרְךָ גָּדֵל הַשְּׂנְאָה
75 לְסִטְרָא אַחֲרָא – "סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות שהן, כאמור,
76 המקור וה"חיות" של כל התענוגים הגופניים, וְהַמֵּאִס בְּרַע
77 בְּתַכְלִית, – ולפי ערך האהבה לה' כך גם גודל מיאוסו את הרע של
78 התאוות והתענוגים הגשמיים. על דבר רוחני ("סטרא אחרא") שהוא
79 רחוק מהאדם, מתאים הביטוי "שנאה", ואילו על תאוות גשמיות
80 ("רע") הקרובות אל האדם ונמצאות לנגד עיניו, מתאים הביטוי
81 "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא שונא, העומד לנגד עיניו. כִּי
82 הַמֵּאִס הוּא הִפָּךְ הָאֲהֵבָה מִמֶּשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁנָא. – אלא, שהביטוי
83 "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס ל"קליפה" ו"סטרא אחרא", ואילו
84 ביחס לתאוות גופניות – מתאים הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי
85 מוסבר, שתכלית השנאה שיש לצדיק-גמור ל"רע", היא מוחמת
86 שאהבתו לה' היא בדרגה העליונה ביותר, ומשום כך הוא נקרא
87 "צדיק גמור", שמדרגתו ה"צדיק" שבו – ה"אהבה בתענוגים" – היא
88 במדה המלאה והעליונה ביותר. הוא גם נקרא "צדיק וטוב לו" –
89 שהוא גדוש רק בטוב: כל הרע שבו נהפך לטוב. מכאן נבין את
90 התשובה ביחס ל"צדיק שאינו גמור" – כיון שחסר בו באהבה
91 בתענוגים, הרי שיש בו עדיין משהו מן הרע, למרות שאין הוא מרגיש
92 ברע זה כלל.

1. דברים כא, 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"נ, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלבישו בטוב". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דברור דוקדושתו קאי על הצדיק - צע"ג אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פ"י ובי' על גודל אהבתו - שלפ"ז". 4. תהלים קלט, כב.

יום חמישי ט"ז טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' טו, וצדיק שאינו גמור... עד עמ' 30, לא ייתן הכא וכו'.

ליקוטי אמרים

גדולה יותר, אלא שהוא "בטל בששים", הטוב גדול פי ששים מן הרע, כך שהרע בטל בששים, כי אין טעמו נרגש כלל. אך, יש גם, שהרע שנשאר הוא פחות מחלק הששים, וביטולו לטוב הוא "ביטול באלף", אחד כנגד אלף, או יותר מכך: ובענין פטולו פמעותו פששים על דרך משל, או פאלף ורבבה וכו' על דרך משל. - במדת הביטול לטוב, בששים, באלף, ברבבה וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור, והן הם פחינת צדיקים הרבים שפכל הדורות, - אותם צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", פדאיתא פגמרא - כמו שאנו מוצאים בגמרא: דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמיה תקדוש פרוהיהוא. - שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני הקב"ה. כל כך הרבה מדרגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת "צדיק שאינו גמור". אך על מעלת צדיק גמור, הוא שאמר רבי שמעון פן יוחאי: - מחבר ה"זוהר": "ראיתי בני עליה והם מועטים כו'", - אלה שדרגתם נעלה ביותר, והם מועטים, שכלבן נקראים "בני עליה", - מפני שמחפכין הרע - לטוב, ומעלים אותו לקדשה, פדאיתא פוהר פהקדמה, - כמו שכתוב ב"הקדמה" של ספר ה"זוהר", שפשרצה רבי היא לעלות להיכל רבי שמעון פן יוחאי, - "היכל" של רבי שמעון בר יוחאי, משמעו מקומה של מדרגת "צדיק גמור", שמע קלא נפיק ואמר: - שמע קול היוצא ומכריז: "מאן מנבון די חשוכא מהפכין לנהורא ומעמין מרירו למתקא עד לא ייתון הכא וכו'": - מי מכאן שהפך את חושך העולם לאור של קדושה, ואת הטעם המר (של נפשו הבהמית ויצרו הרע) הפך לתענוג ולמתקוה (הקדושה), לפני שהגיע לכאן - יכול להיכנס לכאן. הרי, ש"צדיק גמור" הוא זה שמהפך את החושך לאור, הוא מעלה את הנפש הבהמית לאור הקדושה.

ועל כך אומר ה"תניא" בהמשך: וצדיק שאינו גמור, הוא שאינו שונא את ה"סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות, תכלית שנה, ולכן אינו מואם גם פן פרע - בתאוות ובתענוגים הגופניים, פתכלית. - במדה הגדולה ביותר, וכל שאין השנאה והמאוס פתכלית, על פרח נשאר איזה שמץ אהבה ותענוג לשם, - לרע, ולא הוסר "הנגדים הצואים" לגמרי מכל וכל, - "נגדים צואים" - היצר הרע, תאוות העולם הזה, עדיין לא הוסרו מכוח הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", הנקרא גם הוא "רע". ולכן לא נהפך לטוב ממש, מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בנגדים הצואים אלא שהוא בטל במיעוטו וכלא חשיב ולכן נקרא צדיק ורע כפוף ובטל לו. ועל כן גם אהבתו לה' אינו בתכלית ולכן נקרא צדיק שאינו גמור. והנה מדרגה זו מתחלקת לרבבות מדרגות בענין בחי' מיעוט הרע הנשאר מאחת מארבע יסודות הרעים ובענין ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורבבה וכו' עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות כראיתא בגמ' דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמיה הקב"ה אך על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים כו' שלכן נקראים בני עליה שמהפכין הרע ומעלים אותו לקדושה כדאיתא בזהר בהקדמה שכשרצה רבי חייא לעלות להיכל ר"ש בן יוחאי שמע קלא נפיק ואמר מאן מנבון די חשוכא מהפכין לנהורא ומעמין מרירו למיתקא עד לא ייתון הכא וכו'.

צדיק ורע - כפוף ובטל - לו. - "ורע - לו", הרע "נתון" לו, לצדיק, ולשליטתו, מפני שהטוב שבו הוא הרוב. ועל פן - מעט הרע שבו, רומז שגם אהבתו לה' אינה פתכלית, - שכן, אם האהבה היתה במדתה העליונה ביותר, היתה משפיעה על הרע להיפך לגמרי לטוב. ולכן נקרא צדיק שאינו גמור. - וכאמור, מציינים התארים "גמור" ו"אינו גמור" את מדרגת אהבתו, כלומר, ביחס ל"ועשה טוב"; והתארים "טוב לו" ו"ורע לו" - ביחס ל"סור מרע" - עד כמה נהפך הרע לטוב. והנה, מדרגה זו - "צדיק שאינו גמור" ו"צדיק ורע לו", מתחלקת לרבבות מדרגות - המתבטאות, בענין פחינת מעוט הרע הנשאר - איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק, מאחת מארבע יסודות הרעים, - יש שנשאר בו מיסוד המים, ויש - מיסוד האש, וכך הלאה. כן הן שונות זו מזו בכמות הרע שנשאר ובמדת ביטולו לטוב. יש אשר הרע שנשאר בו הוא במדה קצת

יום שישי י"ז טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 30, ועוד נקראים... עד עמ' 30, כמ"ש במ"א].

ליקוטי אמרים

1 להלן, מוסיף רבנו הזקן טעם נוסף על מה שצדיקים בסוג נעלה יותר,
2 נקראים "בני עליה"⁸;
3 ועוד – טעם נוסף, מדוע נקראים בני עליה, מפני שגם עבודתם
4 בבחינת "ועשה טוב" בקיום התורה ומצותיה, הוא לצורך
5 גבוה ומעלה מעלה עד
6 רום המעלות, – מטרת
7 עבודתם היא לשם הקב"ה
8 בלבד עד למעלות
9 ולמדרגות הנעלות ביותר,²
10 ולא – עבודתם אינה, כפי
11 לדבקה בו ותפוד פלד
12 – כד, לרוות – בעבודתם,⁵
13 צמאון נפשם הצמאה
14 לה, – כלומר, לא כמו
15 שהדבר הוא באלה שאינם
16 במדרגה זו, המקיימים
17 מצוות ולומדים תורה, מפני
18 שבכך הם "מרוויים" את
19 צמאונם לאלקות, ותשוקתם
20 העזה "להידבק" בקב"ה –
21 שכן, על-ידי קיום תורה
22 ומצוות דבק ומתחבר
23 היהודי בקב"ה. כמו
24 שכתוב: "הוי כל צמא
25 לבו למים", – הנביא
26 מכריז: כל אלה הצמאים
27 לאלקות – ילמדו תורה שנמשלה למים. וכמו שכתוב במקום
28 אחר, – ששמעונו ה"צמאון" הוא לאלקות. שכן, אם ה"צמאון"
29 הוא לתורה, לא היה צריך הנביא להשתמש בצורת ההכרזה "הוי!"
30 ולהורות "לכו למים" – לתורה, כי מי שצמא לתורה – הרי התורה
31 מוכנה לפניו ללמוד בה! אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות,
32 מורה לו הנביא, ללמוד תורה, שכן, על-ידי כך יתדבק ויתאחד עם
33 הקב"ה. ואילו "בני העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר:
34 קיומם את המצוות ולימודם את התורה אינם רק כדי לרוות
35 צמאונם לאלקות, שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריווי הרגש
36 העצמי שלהם וטובתם העצמית, שכדי "להרוויח" הקירוב להקב"ה
37 – הם עושים אותם ענינים המביאים לאותו קירוב – אלא –
38 עבודתם היא, כדפ"שו בתיקונים¹⁰: – כמו שפירשו ב"תיקוני זוהר"
39 את מאמר חכמינו ז"ל: איזהו חסיד – המתחבר עם קונו, –
40 ופירשו ב"תיקונים": עם קונו דל"ה, – "קונו" מלשון "קו", כלומר:
41 החסיד מתנהג בחסד עם ה"קו" שלו, מקורו – הקב"ה, כדי ליחבר
42 קרשא פריד הוא ושיבתייה בתיקונים, – להביא את ה"יחוד"

43 של הקב"ה עם שכניתו, ושאר "יחוד" זה יאיר גם בעולמות
44 התחתונים. וכמו שכתוב ברע"א מהימנא פרשת תצא: "כברא
45 דאשתדל בחר אביו ואמיה, – כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו,
46 דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה בו, –
47 שאוהב אותם יותר מאשר
48 את עצמו, ונפשו, רוחו
49 ונשמתו וכו', ומסר גרמיה
50 למיתה עליהו למיפרק לון
51 בו", – ומוסר את נפשו
52 לפדות את אביו ואמו
53 מהשבי. וכמו שכתוב
54 במקום אחר, – שזוהי דרך
55 העבודה של "בני עליה": רק
56 לשמו של הקב"ה. להלן
57 מסביר רבנו הזקן ששני
58 הפירושים ב"בני עליה",
59 תואמים וקשורים אחד בשני,
60 שכן, כפי שמוסבר בתורת
61 הקבלה, נעשה על-ידי
62 "העלאת מיין נוקבין" –
63 המשכת "מיין דכורין" – על
64 ידי עיבוד הרע והעלותו
65 לקדושה ("העלאת מ"ן"),
66 נמשך במצוות "המשכת
67 מ"ד", – וזאת יש ברצונם של
68 צדיקים לבצע על-ידי
69 עבודתם. מכיון שהמדובר הוא ענין קבלי, המוסבר לעומקו ולרחבו
70 בתורת החסידות, נבין אותו ביתר הסברה, בהמשך הדברים הבאים:
71 [ושניהם – שני הפירושים ב"בני עליה", עולים בקנה אחד, –
72 תואמים אחד את השני, כי על ידי הכורין שנקב"ר מננה –
73 על-ידי הפיכת הנפש בהבחינת לטוב, מעלים "מיין נוקבין", –
74 פועלים "העלאת מ"ן" – התעוררות והתעלות מצדו של ה"מקבל",
75 ונעשים יחודים עליונים – בעולמות העליונים, להוריד "מיין
76 דכורין", – להמשיך השפעת "מיין דכורין" לעולם הזה, ששם הם –
77 ה"מיין דכורין", מימי החסדים שכל מצוה ומצוה מרמ"ח מצוות
78 עשה, – מימי החסדים המהולים בכל מצוה ממאתים ארבעים
79 ושמנה מצוות עשה, שכלן – כל המצוות, הן בחינת חסדים ו"מיין
80 דכורין", – בחינת חסדים והשפעת, דחינו המשכת קדשת
81 אלהותו ותפוד פלד למטה להתלבש בתיקונים, –
82 שתגלה הקדושה האלקית בעולמנו הגשמי, כמו שכתוב במקום
83 אחר: – הרי, ששני הפירושים ב"בני עליה" קשורים ותואמים היטב
84 אחד את השני.

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו". 9. ישעי'
נה, א. 10. בהקדמה, א, ב; ראה זח"ב קיד, ב, ח"ג רכב, ב. שם רפח, א.

הזקן על שאלה זו: על זמנו של המשיח נאמר¹⁸ "והסירותי את
לב האבן מבשרכם", כלומר: כעת, ישנו החסרון, שלמרות שכל
אחד יכול להבין מדריגות נעלות ביותר – לא תפעלנה על לבו
כלל, שכן, לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח יוסר חסרון
זה, וכל מה שיבינו במוח – ייקלט בלב, שיהיו שייכים לאותן
מדריגות. בהתאם לכך, צריכה כבר כעת, לפני ביאת המשיח, –
להיות ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן, בביאת המשיח, ייקלטו
הדברים בלב – ולשם כך צריכים ללמוד וללמוד. נוסף על
תשובה זו של רבנו הזקן, אנו למדים תשובה גם מן הסיפור
האמור: מכל ענין המובא בתורת החסידות, אפשר ללמוד משדו
לפועל ביחס לכל אחד ואחד. למשל: מה שלמדנו בפרק זה על
מדריגות הצדיקים הנעלים ביותר, העושים עבודתם רק לשם
הקב"ה בלבד, הרי ישנה בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי.
במדה מסויימת יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד
תורה ולקיום מצוות במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן,
בנשמתו של יהודי, ישנה אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח
לקב"ה, עליו רק לעורר ולגלות רצון זה.

1 בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני עליה",
2 היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא לטובתם
3 הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה – יש מקום לסיפור
4 הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק ברביקותו, עד
5 שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו שומעים ממנו
6 דיבורים מקוטעים: "אינני רוצה בעולם הבא שלך, אינני רוצה
7 בגן עדן שלך, אני רוצה, רק כך (בקב"ה) בלבד". כ"ק אדמו"ר
8 שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, אמר: כיון שסופר לנו סיפור
9 זה, הרי שגם אנו יכולים ללמוד ממנו, שכן, לכל יהודי ישנה,
10 בנשמתו, אהבה לקב"ה, ומצד אהבה פנימית ועמוקה זו להקב"ה
11 – קיים בכל יהודי הרגש לקיים מצוות וללמוד תורה, כדי לשוות
12 נחת רוח לקב"ה, כבן שרוצה להביא נחת רוח לאביו. (כ"ק
13 אדמו"ר שליט"א מעיר שכך מוסבר ב"תניא" בסוף פרק מ"א,
14 עמוד 114, בפסקה המתחילה "ואף שלהיות כו"). אגב, יש בכך
15 משום תשובה לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד ענינים
16 נעלים כאלה במדריגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים
17 מכך תכלית ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו

יום שבת קודש י"ח טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 30, פרק יא. וזה לעומת... עד עמ' טז, שכינתא שריא.

הַיָּמִי שֶׁבִּלְבּוֹ, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי, שמיקומה של הנפש
האלקית היא במוח וב"חלל" הימני שבלב, כַּפּוֹף וּבְטֵל לְגַבִּי הָרַע
מִהַקְלִיפָה שֶׁבְּחֵלֶל הַשְּׁמָאֵלִי. – ה"רע" של הנפש הבהמית
מהקליפה שב"חלל" השמאלי שבלב, כפי שלמדנו בפרק התשיעי.
כלומר: הרע שבנפש
הבהמית שלו, גבר על הטוב
של הנפש האלקית, במדה
כזו, שהטוב של הנפש
האלקית בטל ונכנע לרע
של הנפש הבהמית. וְזֶה –
התואר "רשע וטוב לו",
מִתְחַלֵּק גַּם בֵּין לְרַבְבוֹת
מְדִרְגּוֹת הַלְקוֹת, – כשם
שמדריגת "צדיק ורע לו"
מתחלקת להרבה מדריגות
בהתאם לכמות ואיכות הרע

35 פֶּרֶק י"א. בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית
36 והבהמית, מנהלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק העשירי
37 המשיך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות הנפש האלקית
38 על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכחדתו של הרע של הנפש הבהמית –
39 מגיע אותו יהודי למדריגת
40 "צדיק". ובכך – שתי מדריגות:
41 "צדיק גמור" – מי שה"רע" שבו
42 נהפך לגמרי לטוב ולקדושה,
43 ולכן הוא נקרא גם "צדיק וטוב
44 לו" – צדיק שיש בו רק טוב.
45 "צדיק שאינו גמור" – מי שה"רע" שבו
46 שבו עדיין לא נהפך כל כולו
47 לטוב, נשאר בו עדיין משדו מן
48 הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק"
49 ורע לו" – יש בו אמנם משדו מן
50 הרע, אלא שרע מעט זה בטל

ליקוטי אמרים

פרק יא וזה לעומת זה רשע וטוב לו לעומת צדיק
ורע לו דהיינו שהטוב שבנפשו האלהי
שבמוחו ובחלל הימני שבלבו כפוף ובטל לגבי הרע
מהקליפה שבחלל השמאלי וזה מתחלק גם כן לרבבות
מדרגות חלוקות בענין כמות ואיכות הביטול וכפיפת
הטוב לרע ח"ו יש מי שהכפיפה והביטול אצלו מעט
מוער ואף גם זאת אינו בתמידות ולא תדיר לפרקים
קרובים אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב

וביטולו לטוב – כך גם מתחלקת מדריגת "רשע וטוב לו" להרבה
מדריגות בהתאם למדת ביטולו של הטוב לרע, בְּעֵינֵי בְּמֹת
וְאִיכוֹת הַבְּטוּל – באיזה מדה ובאיזה תחום מתבטאת כניעת הטוב
לרע. "כמות": אם ביטולו של הטוב הוא בגלל ריבוי של הרע בלבד,
או שהוא אחד לגבי ששים, לגבי אלף, וכו'. "איכות": באלו פרטים
מתבטא אותו ביטול, שכן, יש מי שאצלו זה מתבטא באהבת דברים
אסורים, ויש שזה מתבטא בפרטים אחרים: וּבְכִפּוֹת הַטּוֹב לְרַע חָם
וְשָׁלוֹם. יֵשׁ מִי שֶׁהַכְּפִיפָה וְהַבְּטוּל אֲצִלּוֹ – של הטוב לגבי הרע
הוא, מְעַט מְעַר, וְאֵף גַּם זֹאת אֵינּוּ בְּתִמְדוּת, וְלֹא תָדִיר
לְפָרְקִים קְרוֹבִים, – נדיר מאד שרע יתגבר בו על הטוב, אֲלָא

51 ברוב הגדול של הטוב. כן הסביר שבמדריגת "צדיק שאינו גמור", ישנן הרבה
52 מדריגות, המתחלקות לפי מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר בו, ולפי מדת
53 ביטולו לטוב.
54 בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדריגה המנוגדת למדריגת
55 צדיק: גם במי שהנפש הבהמית שלו התגברה על הנפש האלקית, שלכן נקרא
56 "רשע" – מתחלקים הענינים לשני חלקים כלליים: "רשע וטוב לו" – רשע
57 שעדיין יש בו מן הטוב. "רשע ורע לו" – רשע שכל כולו הוא רק רע. וכך אנו
58 לומדים בפרק האחר-עשר:
59 וְזֶה לְעֵמֶת זֶה, רֶשַׁע וְטוֹב לוֹ לְעֵמֶת צָדִיק וְרַע לוֹ. דְּהֵינּוּ, –
60 "רשע וטוב לו" – הוא, שֶׁהַטּוֹב שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמוֹחוֹ וּבְחֵלֶל

1 לְעֵתִים רְחוּקִים מִתְּנַבֵּר הָרַע עַל הַטּוֹב, – עוֹבֵר זְמַן רַב שֶׁהָרַע
2 שָׁבוּ יִתְגַּבֵּר שׁוֹב עַל הַטּוֹב, וְכֹכֵשׁ אֶת הָעִיר קִמְנָה הוּא הַגּוֹף, –
3 כִּפִּי שֶׁלֹּמְדֵנוּ בִּפְרָק הַתְּשִׁיעִי שְׁגוּף הָאָדָם נִקְרָא "עִיר קִטְנָה", וְשִׁתִּיהָ;
4 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית וְהַבְּהִמִית לֹחֲמֹת בֵּינֵיהֶן לְכִיבוּשָׁה שֶׁל עִיר קִטְנָה זֹה.

5 אֵךְ לֹא כָלוּ – אֵין הַנֶּפֶשׁ
6 הַבְּהִמִית שׁוֹלֶטת בְּגוֹף כּוֹלֵו

7 כִּשְׁהִיא גּוֹבֶרֶת עַל הַנֶּפֶשׁ
8 הָאֱלֵקִית, בְּסוּג זֶה שֶׁל "רִשְׁעֵי
9 וְטוֹב לֹר" הַמְדוּבָר כֵּאן, אֱלֵא
10 מִקְצָתוֹ לְבָדוֹ, – הִיא
11 שׁוֹלֶטת בִּמְקַצַּת מִן הַגּוֹף
12 בִּלְבָד, שְׁתִּיחָה סָר
13 לְמִשְׁמַעְתּוֹ, – אוֹתוֹ חֶלֶק מִן
14 הַגּוֹף עֲלִיו שׁוֹלֶטת הַנֶּפֶשׁ
15 הַבְּהִמִית, סָר לְמִשְׁמַעְתּוֹ שֶׁל
16 הָרַע שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית,
17 וְנִעְשָׂה לוֹ מְרַבָּה וְלִבּוֹשׁ,
18 לְהַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ אַחֵר מִשְׁלֹשָׁה
19 לְבוּשֵׁי הַנּוֹכְרִים לְעִילָה.
20 דְּהֵינּוּ, אוֹ מִשְׁעָשֶׂה לְבָד, –
21 שׁוֹדוֹ "לְבוּשׁ" הַמַּעֲשֶׂה,
22 וּבִלְבוּשׁ זֶה עֲצֻמָּה לְעֵשׂוֹת
23 עֲבֻרֹת קָלוֹת וְלֹא חֲמוּרוֹת
24 חֵם וְשָׁלוֹם; – שַׁעַר כְּדִי כִךְ
25 לֹא מַגִּיעָה שְׁלִטַּת הָרַע, אוֹ
26 בְּדִיבּוּר לְבָד, – וּבְדִיבּוּר
27 עֲצֻמָּה, רַק לְדַבֵּר אֶבֶק לְשׁוֹן
28 הָרַע – דִּיבּוּרִים שֶׁחֵם עַל
29 הַגּוֹבֵל וְשִׁיכִים לְלִשׁוֹן הָרַע,
30 וְלִיצְנוֹת וְהִכָּהּ גִּזְאָה; –
31 וּבְדוּמָה. כְּלוּמָר, שֶׁרַק לְבוּשׁ

32 הַדִּיבּוּר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מִתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף. אוֹ מִמְחַשְּׁבָה לְבָד, –
33 לְחֻשׁוֹ בִּלְבָד, הִרְהוּרֵי עֲבָרָה תְּקִישִׁים – בִּפְרָטִים מְסוּיִימִים,
34 מִעֲבָרָה. – בְּגִלּוֹל הָעוֹבְדָה שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה הִיא "לְבוּשׁ" עֵדִין יוֹתֵר לִנֶּפֶשׁ
35 מֵאִשֶּׁר דִּיבּוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, קְרוּבָה יוֹתֵר וְקִשּׁוּרָה יוֹתֵר לִנֶּפֶשׁ –
36 מִטְּמָאִים, "הִרְהוּרֵי עֲבִירָה" אֵת הַנֶּפֶשׁ, בְּמִדָּה מְסוּיִימָה, יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
37 הָעֲבִירָה עֲצֻמָּה. וְגַם אִם אֵינוֹ מִתְּהַרֵּר מִעֲבָרָה לְעֵשׂוֹתָהּ אֱלֵא
38 בְּעֵנִין זְוִיג זָכָר וְנִקְבָּה בְּעוֹלָם, – עֵצֶם הַמַּחֲשָׁבָה בְּצוּרָה מוֹפְשֻׁטָה,
39 אֹדוּת "זְוִיג זָכָר וְנִקְבָּה", שְׁעוֹבֵר עַל אוֹהֶרֶת הַתּוֹרָה: "וְנִשְׁמַרְתָּ
40 מִכָּל דְּבַר רָע" – וְדִרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: "שְׁלֹא יִתְהַרֵּר בִּיּוֹם כִּי";
41 – הִרִי שֶׁבְּהִרְהוּרָו דִּבֶּר, הוּא עוֹבֵר עַל צוֹ הַתּוֹרָה. אוֹ שְׁהִיא נִשְׁעָת
42 תִּפְשֵׁר לְעֵסֶק בְּתוֹרָה וְהוּא מִפְּנֵה לְבָד לְבִטְלָה, דְּרַתְנָן בְּאִבּוֹת;
43 – כִּמוֹ שֶׁלֹּמְדֵנוּ בְּמִשְׁנָה בְּמִסְכַּת "אִבּוֹת": "הַנֶּעֱזָר בְּלִילָה וְכוּ" – וִישׁ
44 לוֹ הָאִפְשָׁרוּת לְלַמּוֹד אוֹ תוֹרָה, וּמִפְּנֵה לְבָד כִּי – וּמַחֲשַׁבְתּוֹ
45 לְהִרְהוּרֵי דְּבָרִים רִיקִים. כְּלוּמָר, שֶׁרַק לְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
46 הַבְּהִמִית מִתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף. שְׁבָאֲחַת מִכָּל אֵלֶּה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן –

ליקוטי אמרים

וְכֹכֵשׁ אֶת הָעִיר קִטְנָה הוּא הַגּוֹף אֵךְ לֹא כּוֹלֵו אֵלֵא
מִקְצָתוֹ לְבָד שִׁיחָה סָר לְמִשְׁמַעְתּוֹ וְנִעְשָׂה לוֹ מִרְכָּבָה
וְלִבּוֹשׁ לְהַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ א' מִשְׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁי הַנ"ל דְּהֵינּוּ
אוֹ בְּמַעֲשֶׂה לְבָד לְעֵשׂוֹת עֲבִירֹת קָלוֹת וְלֹא חֲמוּרוֹת
ח"ו אוֹ בְּדִיבּוּר לְבָד לְדַבֵּר אֶבֶק לְשׁוֹן הָרַע וְלִיצְנוֹת
וְכֵהֵאִי גּוֹזָא אוֹ בְּמַחֲשָׁבָה לְבָד הִרְהוּרֵי עֲבִירָה הַקְּשִׁים
מִעֲבִירָה וְגַם אִם אֵינוֹ מִהִרְהוּרֵי עֲבִירָה לְעֵשׂוֹתָהּ אֵלֵא
בְּעֵנִין זְוִיג זָכָר וְנִקְבָּה בְּעוֹלָם שְׁעוֹבֵר עַל אוֹהֶרֶת
הַתּוֹרָה וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּיּוֹם כִּי
אוֹ שֶׁהִיא שַׁעַר הַכּוֹשֵׁר לְעֵסֶק בְּתוֹרָה וְהוּא מִפְּנֵה לְבָד
לְבִטְלָה כְּרַתְנָן בְּאִבּוֹת הַנִּיעוּר בְּלִילָה כִּי וּמִפְּנֵה לְבָד כִּי
שְׁבָאֲחַת מִכָּל אֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן נִקְרָא רִשְׁעֵי בַּעַת הֵיא
שֶׁהָרַע שְׁבִנְפִּשׁוֹ גּוֹבֵר בּוֹ וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹפוֹ וּמַחֲמִיאוֹ
וּמִטְּמָאוֹ וְאח"כ גּוֹבֵר בּוֹ הַטּוֹב שְׁבִנְפִּשׁוֹ הָאֱלֹהִי וּמִתְחַרֵּט
וּמִבְּקֵשׁ מַחִילָה וְסִלִּיחָה מִה' וְה' יִסְלַח לוֹ אִם שָׁב
בְּתִשׁוּבָה הָרְאוּיָה עַל פִּי עֲצַת חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּשִׁלְשָׁה
חֻלּוּקֵי כִפְרָה שֶׁהִיא ר' יִשְׁמַעֲאֵל דּוֹרֵשׁ כִּי כִּמ"ש בִּמ"א.
וִישׁ מִי שֶׁהָרַע גּוֹבֵר בּוֹ יוֹתֵר וּמִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ כָּל שִׁלְשָׁה
לְבוּשִׁים שֶׁל הָרַע וּמַחֲמִיאוֹ בְּעִבְרִיּוֹת חֲמוּרוֹת יוֹתֵר
וְכַעֲתִים קְרוּבִים יוֹתֵר אֵךְ בִּינְתִיִּים מִתְחַרֵּט וְכֵאִים לוֹ
הִרְהוּרֵי תִשׁוּבָה מִכָּחִי הַטּוֹב שְׁבִנְפִּשׁוֹ שְׁמִתוֹגֵבֵר קֶצֶת
בִּינְתִיִּים אֵלֵא שְׁאֵין לוֹ הַתְּגַבְּרוּת כָּל כֵּךְ לְנִצָּחַ אֵת הָרַע
לְפָרוֹשׁ מַחֲמִאוֹ לְגַמְרֵי לְהִיּוֹת מוֹדָה וְעוֹזֵב וְעַל זֶה אִמְרוּ

בְּתִשׁוּבָה, וְהַקְבָּה מַחֵל לוֹ – הוּא נִקְרָא עֵדִין "רִשְׁעֵי וְטוֹב לֹר". הָעֵרֶת
כ"ק אִדְמוּדִי שְׁלִיטֵי א': "וְלַעֲנִין שִׁכָּר וְעוֹנֵשׁ נִקְ" צִדִּיק גְּמוּר כְּדִלְעִיל
פ"א – בְּאִמְתָּת הַשֵּׁם כו". עַד כֵּאן דוֹבֵר אֹדוּת מְדִרְיָה גְּבוּהָה יוֹתֵר
בִּירְשֵׁעֵי וְטוֹב לֹר, שֶׁהִשְׁפַּעַת הָרַע שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, מִתְּבַטֵּא
בְּשִׁלְיַת הָרַע עַל אַחַד מִן הַלְבוּשִׁים: עַל מַעֲשֶׂה בִּלְבָד, עַל דִּיבּוּר
בִּלְבָד אוֹ עַל מַחֲשָׁבָה בִּלְבָד, וְגַם זֹאת – לְעֵתִים נִדְרֹת. וִישׁ מִי
שְׁהָרַע גּוֹבֵר בּוֹ יוֹתֵר, וּמִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ כָּל שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים שֶׁל
הָרַע, – הוּא נִכְשֵׁל גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, גַּם בְּדִיבּוּר וְגַם בְּמַעֲשֶׂה, וּמַחֲמִיאוֹ
בְּעֲבִירֹת חֲמוּרוֹת יוֹתֵר, וְכַעֲתִים קְרוּבִים יוֹתֵר. – לְמִרּוֹת זֹאת הוּא
נִקְרָא עֵדִין "רִשְׁעֵי וְטוֹב לֹר", רִשְׁעֵי שִׁישׁ בּוֹ מִן הַטּוֹב, שִׁכָּן, הוּא אִמְנֵם
נִכְשֵׁל בְּחֻטָּא, אֵךְ בִּינְתִיִּים – בֵּין חֻטָּא אַחַד לְשֹׁנִי, הוּא מִתְּחַרֵּט,
וְכֵאִים לוֹ הִרְהוּרֵי תִשׁוּבָה מִכָּחִי הַטּוֹב שְׁבִנְפִּשׁוֹ, שְׁמִתוֹגֵבֵר
קֶצֶת בִּינְתִיִּים, – וּמֵאִתּוֹ טוֹב עוֹלִים בּוֹ הִרְהוּרֵי תִשׁוּבָה. אֱלֵא שְׁאֵין
לוֹ – לְטוֹב, כִּחַ הַתְּגַבְּרוּת כָּל כֵּךְ לְנִצָּחַ אֵת הָרַע לְפָרֵשׁ מַחֲמִאוֹ
לְגַמְרֵי לְהִיּוֹת "מוֹדָה וְעוֹזֵב". – עַד לִידֵי כֵךְ, אֵין בְּכּוֹחַ הַטּוֹב שֶׁלֹּ

1 להתגבר על הרע, ועל זה אמרו רז"ל: "רשעים מלאים חרטות",
2 – בין חטא אחד לשני הם מתחרטים על החטא הראשון, וגם בשעה
3 שהם חוטאים יתכן מאד שחורה להם הדבר, אלא שאין ביכולתם
4 לשלוט על עצמם. שהם רב הרשעים, שיש בחינת טוב בנפשם
5 עדיין. – ומאותו "טוב"
6 נובעות החרטות במוחם
7 ובלבם. מכאן, שהרבה 1
8 מדריגות ב"רשע וטוב לו": 2
9 החל מזה שנכשל בזמן נדיר, 3
10 וגם זאת בעבירה קלה 4
11 ובלבד אחד שלו, ועד לזה 5
12 שנכשל לעתים קרובות 6
13 ובכל שלושת לבושו,
14 במחשבה, דיבור ומעשה – ועם זאת נכללים הם כולם במדריגת
15 "רשע וטוב לו". ההבדל ביניהם נובע אך ורק ממדת כפיפותו של
16 הטוב לרע. מדריגת "רשע וטוב לו" מהווה הניגוד הגמור למדריגת
17 "צדיק ורע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו של הרע
18 שנשאר בו. אך מי שאינו מתחרט לעולם, – על חטאיו, ואין
19 באים לו החרטות תשובה כלל – נקרא "רשע ורע לו", – רשע
20 ששולט בו הרע בלבד, שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו,
21 כי גבר כל על הטוב עד שנסתלק – הטוב, מקרבו ועומד
22 בבחינת מקיף עליו מלמעלה. – ובפנימיותו אין מרגיש בטוב כלל.
23 ברם, מאחר שבבחינת "מקיף" עדיין יש בו טוב, שהרי, יש בו נשמה
24 אלקית – ולכן אמרו רז"ל: "אכל בי עשרה שכינתא שדיא":
25 – על כל עשרה יהודים, יהיו מי שיהיו, שורה שכינה. דבר זה אמור
26 גם באלה שהם חלילה בבחינת "רשע ורע לו", שכן, בבחינת "מקיף",

ליקוטי אמרים

רז"ל רשעים מלאים חרטות שהם רוב הרשעים שיש
בחי' טוב בנפשם עדיין. אך מי שאינו מתחרט לעולם
ואין באים לו החרטות תשובה כלל נקרא רשע ורע לו
שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו כי גבר כל כך
על הטוב עד שנסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו
מלמעלה ולכן אמרו רז"ל כל בי עשרה שכינתא שדיא:

על כל פנים, יש גם בהם מן הטוב. ומאחר שהשראת השכינה במקום
בו נמצאים עשרה יהודים, היא גם כן ענין של "מקיף", שלא
מרגישים בה בצורה גלויה – שורה שכינה ביניהם.
בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו
האלקית, ראוי להביא את
הסיפור הבא שסיפר הרבי
באחת משיחותיו: אפיקורס
אחד שאל פעם את הרבי
ה"צמח צדק", מדוע במגילת
אסתר כתובה המלה
"יהודים" בדרך כלל ביו"ד
אחד, ואילו כשמדובר שם
אודות הגזירה, כתוב
"יהודיים" בשני יו"ד? ענה לו ה"צמח צדק": "יו"ד זה עשר, הרומו
על עשרת כוחות הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות, ולנפש
הבהמית עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת
כוחות הנפש האלקית בלבד, וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית
גוברת בהם והם מונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש הבהמית
והיצר-הרע. המן הרשע רצה לכלות את כל בני ישראל, גם את
אלה המונהגים מעשרת הכוחות השניים של היצר-הרע. שאל שוב
אותו אפיקורס: מדוע, אם כך, מוצאים אנו אחרי שבטלה הגזירה
כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"ד? – ענה לו ה"צמח צדק":
אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את הישועה האלקית
– חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונהיו שווים ליהודים המונהגים
על-ידי הנפש האלקית והיצר-טוב בלבד – שני ה"יו"ד? השתוו
לדרגה אחת.

8. נדרים ט, ב. 9. סנהדרין לט, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד טבת, תשי"ז

ברוקלין.

הנחלת כפר חב"ד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לתמהוני וגם לצערי, הגיעוני ידיעות, אף כי לע"ע רק מן הצד, אשר לא ניצלו כפי האפשרי ההתועדות
דיום הבהיר י"ט כסלו גאולתנו ופדות נפשנו, ז. א. שהי ניכר גרעון במספר האורחים וכן באריכות זמן
ההתועדות וכו'. ולהשאלה שבטח המצב הכללי גרם להני"ל, ענוני שלא היו מודעות במכ"ע ע"ד ההתועדות,
כן שכנראה מיעטו בשילוח הזמנות ועוד ועוד. ואם נכונה השמועה האמורה – מובנת הפליאה וגם הצער
שהרי הצלחת התועדות זו וכיו"ב – זהו ענין רוחני וגם גשמי, כוונתי שמחזקים ההיכירות ומשפרים היחס
וכו', וכמו שהראה הנסיון דשנים שעברו. ואף שלכאורה ה"ז בגדר דאין צועקין על העבר, בכ"ז אתענין
לדעת אם תיאור הנ"ל מתאים הוא, שאז בודאי ינקטו באמצעים המתאימים למנוע תופעה זו בעתיד,
ביומי דפגרא ומועדים הבאים לקראתנו בתכ"י לשלום ולברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

יום ראשון	יום ראשון	יב טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: סוֹסח. תניא: פרק ט. והנה מקום . . . 26 שבמוחין.			

בשנת תרמ"ח נבחר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לגבאי דחברה קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמחת תורה בלילית עם רב לבית הכנסת. אמר אז המאמר "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא", וסיום דבריו: "גם האנשים בעלי מוחין הנמצאים עתה, צריכים להניח שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת, כי יכולים להטות על פי שכלם כו' עד כי חס ושלום מרה תהיה באחרונה כו', וזהו העקר בזמן הזה בעקבות דמשיחא, שלא לילך אחר השכל וטעם ודעת, כי אם לקיים התורה והמצוות בתמימות ואמונה פשוטה באלקי ישראל".

יום שני	יום שני	יג טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, שני עם פירש"י. תהלים: סט־עא. תניא: אך הנה . . . יד כרשפי אש.			

כשמעמידים פנס – מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשיך – ליכטיגקייט ציהט צו.

כְּשֶׁמַּעֲמִידִים פִּנָּס – מִתְקַבְּצִים הַחֲפָצִים בְּאוֹר, כִּי אוֹר מְמַשֵּׁךְ – אוֹר מוֹשֵׁךְ אֵלָיו.

יום שלישי	יום שלישי	יד טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב־עו. תניא: והיא הנקראת . . . שבזה"ק.			

הסבא משפאלע – דער שפאלער זיידע – הי' איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן – שנת תקס"ט או תק"ע – סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט די הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם".

תנועת צדיק, ומכל שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

הַסְבֵּא מִשְׁפָּאָלֶע – דֶּער שְׁפָאָלֶער זײַדע – הָיָה אִישׁ נִלְהָב מְאֹד, בֵּיתֵר שְׂאֵת וַיִּתֵּר עֶז עַל שְׂאֵר חֲבֵרָיו תַּלְמִידֵי הַמַּגִּיד. בְּבִיקוּרוֹ בְּלִיאָדִי אֶצֶל רַבְּנּוֹ הַזָּקֵן – שְׁנַת תִּקְס"ט אוֹ תִק"ע – סִפֵּר, אֲשֶׁר בְּהִיּוּתוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים רָאָה אֶת הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב "וְהוּא הִנִּיחַ אֶת יָדוֹ הַקְּדוּשָׁה עַל לְבִי, וּמֵאֵז חֵם לִי".

תְּנוּעַת צַדִּיק, וּמִכָּל שְׁכֵן רְאִיָּה אוֹ שְׁמִיעַת קוֹל, צָרִיךְ לִפְעֹל שְׁלֹא יִשְׁכַּח לְעַד.

יום רביעי	יום רביעי	טו טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז-עח. תניא: פרק י. והנה . . . טו כמו השנאה. "תורה אור" דבור המתחיל "אסרי" סעיף המתחיל "והנה זהו", צריך להיות: "והעלאת ניצוצות שנפלו אפלו בהמות יתעלו כמו שהיה בתחלת". הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הגאלה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הבאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרי כלות המלחמה, וזכרו דבר השם (ירמיה יז, ה) "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו, ומן ה' יסור לבו". שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש.			

יום חמישי	יום חמישי	טז טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, חמישי עם פירש"י. תהלים: עט-פב. תניא: וצדיק שאינו . . . 30 הכא וכו'. דער צ"צ האט געזאגט ר' הענדל'ן אויף יחידות: זוהר איז מרומם דעם נפש, מדרש איז מעורר דאס הארץ, און תהלים מיט טרערען וואשט אויס די כלי. ה"צמח צדק" אמר לר' הענדל ב'יחידות': "זהר" - מרומם את הנפש, "מדרש" - מעורר את הלב, ותהלים בדמעות - מדיח את הכלי.			

יום שישי	יום שישי	יז טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, ששי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. תניא: ועוד . . . כמ"ש במ"א. מה שנוהגים שלא ללמוד בניתל, שמעתי מאמו"ר הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות. פעם אמר אמו"ר: די מתמידים וואס די אכט שעה איז זיי נוגע בנפש, האב איך ניט האלט. והוא רק עד חצות לילה. מה שנוהגים שלא ללמד בניתל, שמעתי מאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות. פעם אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מתמידים אלו ששמונה השעות הללו [שלא לומדים] נוגע' להם בנפש - אינני מחבב. והוא רק עד חצות לילה.			

שבת
קודש

שבת

יח טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: פרק יא. וזה לעומת . . . שריא.

גם העולה לתורה אומר חזק חזק ונתחזק

באמירת ויהי נעם במוצאי שבת קדש כופלים פסוק ארך ימים גו', אבל לא בתפלת שחרית.

בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, תירגם לו מורו - ע"פ פי' בעה"ט - יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאהרען אין מצרים. כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ.

ויענהו אדמוה"ז: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש - מובא ברש"י - א"ר נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, אז מען לערענט תורה ווערט מען געהנטער צום אויבערשטען ב"ה, און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט.

בהיות ה"צמח צדק" ילד ולמד את הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תרגם לו מורו - על פי פרוש בעל-הטורים - יעקב אבינו חי את שבע עשרה השנים הטובות ביותר במצרים. כשבא הביתה מה"חדר", שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש - מובא ברש"י - אמר רבי נחמיה, להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. "להורות לפניו גשנה", באשר לומדים תורה "להורות לפניו", אזי "גשנה", 'נגשים' ומתקרבם לקדוש ברוך הוא, באופן שגם במצרים היה "ויחי" בחיות.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' טבת, בו כותב אודות חיתוך הדבור שלו שדורש הטבה.

וצריך להתייעץ עם רופא מומחה במקצוע שכמה טפולים חדשים חדשו בזמן האחרון המועיל בכגון דא, וכיון שלרובא דרובא הרי זה קשור גם כן עם כח המחשבה, הנה ככל שימעט בשימת לב לאופן דבורו ולא יתרגש מזה שלעת עתה אינו כדבעי, יתוסף בהצלחת הטפול ויוסיף בהטבת המצב, ופשוט שככל שיוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה והידור בקיום המצות יתוסף בברכות השי"ת נותן התורה בהמצטרך לו בכלל ובהנ"ל בפרט.

בודאי יודע מתקנת קדמונים לאמר - בכל יום לאחר תפלת השחר - השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - ועכ"פ ישמור על זה מכאן ולהבא.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"א

בין חץ לסתימה

ולפי זה יש לדמות סתימת שן לאבר המדולדל, שאף שמלכתחילה תוך השן לא היה מגולה, כיון שעתה הוא מגולה ואינו עומד לשוב ולהיסתם, עליו להיות ראוי לביאת מים והסתימה נחשבת חציצה.

אך ניתן לחלק בין שתי ההלכות באופן אחר: באבר המדולדל החתך הוא כלפי חוץ ואילו בחץ הנקב הוא בתוך הבשר ונחשב כ'בית הסתרים'. והנה, דין 'בית הסתרים' נלמד מריבוי ('ורחץ את כל בשרו') שעליו להיות ראוי לביאת מים (ראה לעיל פ"א ה"י), ויש לומר שאין לרבות אלא בית הסתרים שנמצא באדם מטבעו ולא 'בית הסתרים' חדש שנוצר אחר כך, אך באבר המדולדל שמקום החתך אינו בית הסתרים אלא מקום גלוי, הרי אף שנוצר באדם אחר כך, עליו לבוא במגע עם המים.

ולפי זה יש לומר שהסתימה אינה חוצצת כיון שהיא מקום בית הסתרים, ומקום הנקב אינו צריך להיות ראוי לביאת מים כי אינו קיים באדם מטבע בריאתו.

(אגרות משה יו"ד ח"א סי' צ"ו ענף ד')

הלכות מקואות פרק ב', הלכה ח': חץ התחוב פאדם: פומן שהוא נראה – חוצין, ובומן שאינו נראה – טובל... לכאורה יש ללמוד מהלכה זו, שסתימה בשן אינה מהווה חציצה כיון שאינה בולטת ונראית.

אמנם, מבואר לעיל (ה"ב) שאבר ובשר המדולדלין חוצצין, כי מאחר ונידלדלו הרי הם כגוף זר שנדבק לגוף, וביאר ה'בית יוסף' (יו"ד סי' קצ"ח) כי אף שמלכתחילה מקום החיבור של שני חלקי האבר לא היה מגולה וראוי לביאת מים, אחר שנדלדל האבר ואינו יונק מהגוף ועומד להיקטע הרי הוא כקטוע, ועליו להיות ראוי לביאת מים. ולפי זה קשה: מדוע חץ התחוב בבשר אינו חוצץ, והרי כעת מקום כניסת החץ מגולה ועליו להיות ראוי לביאת מים?

ויש לתרץ: מקום חיבור האבר נחשב כגלוי כי מאחר שסופו להיקטע הרי הוא נידון מעתה כקטוע, ואם כן כשם שנידון כגלוי על שם שסופו להתגלות, כך יש לדונו כסתום על שם שסופו להיסתם לאחר שהחץ ינטל.

יום שני י"ג טבת ה'תשע"א

טבילה בשלג - כיצד?

יגעו בבשר הטובל, ולכן אפשר לטבול בגלידי השלג אף קודם שהפשירו, אבל בנטילת ידיים, כל מי הנטילה צריכים לבוא על ידיו של הנוטל, ולכן צריך שהשלג (בשיעור רביעית) יפשר, שאם לא כן רק חלקו יבוא על המים (חיבור לטהרה כלל ב, סע' מו).

אך הרמ"א (יו"ד שם סע' ל) הביא שיש אוסרים לטבול בשלג "עד שנימוחו ונעשו מים". וסיים - "טוב להחמיר לכתחילה".

וכתב הש"ך (שם) שגם לדעת הרמב"ם, ריסק השלג צריך להיות עד שיהפוך למים, ולא די במעיכת השלג וביטול החללים שבין הגלידים, שכן מוכח מלשון הרמב"ם בהל' שבת (פכ"א הי"ג) "אין מרסקין את השלג כדי שיזובו מימיו", כלומר, ריסק השלג היינו הפיכתו למים הובים ונשפכים.

הלכות מקואות פרק ז', הלכה ג': ואלו מעלין ולא פוקלין: השלג... אפלו הביא ארבעים סאה שלג בתחלה והניחן בעוקה ורסקו שם – הרי זה מקוה שלם וכשר.

כתב ה'בית יוסף' (יו"ד סי' ר"א ד"ה ומה שכתב) שריסוק השלג שהצריך הרמב"ם היינו רק מיעוך השלג, כדי לבטל את החללים שבין גלידי השלג, אבל אין צורך להפשר את השלג עד שיהפך למים.

והקשה עליו הש"ך (יו"ד שם ס"ק ע"א) שדבריו סותרים למה שכתב באורח חיים (סי' ק"ס ד"ה כתב), שנוטלים ידיים בשלג רק לאחר ש'ריסקו' עד שנעשו מים, וכן פסק בשולחן ערוך (שם סעיף יב)!

ויש ליישב (ע"פ דברי המ"א או"ח שם ס"ק ט"ז): לדעת ה'בית יוסף' יש הבדל בין טבילה לנטילת ידיים: בטבילה במקוה אין צורך שכל המים (בשיעור ארבעים סאה)

יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"א

מתכונות המעיין

קודש הקודשים, בוודאי ששם יש להפיץ את המעיינות עצמם, היינו שחיבורם למקורם נותר בשלמות באופן שתהיה ב'מים' אותה חיות כפי שהיא במקורם.

ולא עוד אלא שמהלכה זו יש ללמוד שהמשכת מ'י המעיין' (הרוחניים) 'חוצה' נוגעת לעצם הגדר של 'מעייין':

הרמב"ם מלמדנו שאם מי המעיין נמשכו ונקו לתוך בריכת מים, אותה בריכה חשובה כמקווה ולא כמעייין. והטעם: "כיוון דאין מי המעיין נמשכים ויוצאים ממנה, אף על פי שעדיין קילוח מי המעיין יורדים לתוכה, פסק מהם שם מים חיים" (ב"י יו"ד סי' ר"א).

הלכות מקואות פרק ט', הלכה ט': הוי מימיו נמשכין לתוך בריכה שהיא מלאה מים ונקוין שם – הרי אותה הבריכה כמקוה. משמעות התביעה "יפוצו מעינותיך חוצה" ביחס להפצת מעינות החסידות היא שיש להפיץ ולהמשיך את ה'מעייין' עצמו, היינו באותה חיות כמו שהוא במקור, שהרי זו מעלתו של מעיין שהוא מחובר למקור.

והדברים קל וחומר: ומה במקום של 'חוצה' יש להמשיך את המעיינות עצמם – על אחת כמה וכמה בנוגע לנמצאים בסביבה, שגם אם היא צריכה תיקון אין זה תיקון מן האיסור אל ההיתר, אלא מן ההיתר אל הקודש או אפילו מקודש אל

לאילו הנמצאים חוצה הימנו, הרי לא זו בלבד שהמים שבתוך הכלי יש להם דין מעיין, אלא אפילו המים שמחוץ לכלי הם כמעין המטהר בכלשהו ונחשב "מים חיים" אפר פרה המטהר.

(תורת מנחם חס"ד עמ' 86)

הוא אומר: אף שמי המעיין נקוו בברכה שבקרקע שאינה מקבלת טומאה (ולאו דווקא כלי או שוקת), כיוון שהברכה מגבילה את מי המעיין ומונעת מהם להימשך החוצה, שוב אין במים הללו תכונות של מי מעיין.

וכך גם בהיבט הרוחני: כאשר ה'מים' שבארם נמשכים גם

יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"א

צורות משונים

ושוב ישלם חצי נזק מדין 'משונה' אך לא מדין צורות. והנה, מבואר בגמרא (ב"ק טו, ב) שכלב שטרף כבשים נחשב 'משונה' כי אין דרכו בכך. ונחלקו ראשונים בדבר: לדעת הרא"ש משלם חצי נזק על הכבשים שטרף, אבל על אכילת הנבילה משלם נזק שלם כי דרכו בכך, ואילו לדעת רש"י גם על האכילה משלם חצי נזק כי הדבר בא כתוצאה ממעשה שלא כדרך. ונראה שכן דעת הרמב"ם, ולכן גם כאן שבירת הכלי נחשבת 'משונה' אף שעצם התקיעה אינה משונה, מאחר ובאה כתוצאה מהכנסת הראש שאינה כדרך (אור שמח).

אך יש אומרים כי יתכן שבכלב שטרף כבשים הרמב"ם סבור כדעת הרא"ש שעל אכילת הנבילה משלם נזק שלם כי בעת האכילה כבר נסתיים המעשה המשונה (הריגת הכבשים), אך בנידון דידן הרי בשעת התקיעה נמשך המעשה המשונה של תקיעת ראש התרנגול בכלי, ולכן משלם רק חצי נזק (אבן האזל).

הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ט: **שֶׁהוֹשִׁיט רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר כְּלִי וְכוּכִית וְתָקַע בּוֹ וְשָׁפְרוּ: אִם הָיוּ בְּתוֹכּוֹ תְּבָלִין... וְעַל הַכְּלִי מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֶק בְּחֲצִי נֹזֶק צְרוּרוֹת, שֶׁכֶּךָ הוּא דָּרְבָּן; וְאִם הָיָה הַכְּלִי רִקְנוֹ – הָרִי יָה מִשְׁנָה, וּמְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֶק בְּכָל הַקְּנָסוֹת.** הראב"ד השיג על הרמב"ם: מאחר ובמקרה הראשון משלם חצי נזק מדין 'צורות' (נזק שנעשה מכוח הבהמה ולא בגופה, כגון קול התרנגול), הרי במקרה השני ש'הרי זה משונה' צריך לשלם רבע נזק, כמו שפסק הרמב"ם עצמו לעיל (הל' ו'). ויש ליישב:

מדברי הרמב"ם עולה שעצם התקיעה אינה שינוי, ורק הכנסת ראש התרנגול לכלי היא המשונה, ואם כן השינוי אינו בעצם הנזק אלא במעשה שקדם לו. ולכן אין לחייבו ברבע נזק בלבד כי 'ממה נפשך': עצם מעשה הנזק אינו משונה אלא שנעשה באופן של צורות ויש לשלם חצי נזק, ואילו הכנסת הראש לכלי היא אכן משונה אך אינה צורות אלא דבר שנעשה בגוף עצמו,

יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"א

השומר פטור והבעלים חייבים - הכיצד?

כאשר בעל השור טוען ששמר את השור כראוי אלא שאירע אונס והשור הזיק אינו נאמן כי אם ברצונו לפטור עצמו בטענת אונס, שהוא דבר בלתי שכיח, עליו להביא ראיה (וכ"כ התומים בסי' כ"א). אבל אם מסר שורו לשומר והשור הזיק, והשומר טוען ששמרו כראוי ויצא באונס, השומר נשבע ונפטר, שהרי מלכתחילה השומר קיבל על עצמו את השמירה בתנאי שיוכל לפטור עצמו בטענת אונס (כמו שכתבו התוספות בכתובות נו), וכיון שפטור מן הבעלים פטור גם כן מהניזק.

ואם כן, המוסר שורו לשומר שכר והזיק והשומר טוען ששמרו שמירה מעולה, השומר נפטר בשבועה והבעלים חייבים. נמצא שהרמב"ם אכן דקדק בלשונו, שרק השומרים פטורים ולא הבעלים, שהרי במקרה האמור השומר אמנם פטור מן הנזק אך הבעלים חייבים.

לאידך גיסא צדקו גם דברי הרמב"ם בתשובתו שהגרסה הקודמת (שהבעלים חייבים) היא טעות סופר, כי מלשון זה משמע שהבעלים חייבים בכל האופנים, אך אם יש עדים שהשומרים שמרו שמירה מעולה גם הבעלים פטורים.

(נתיבות חיים, סי' ז)

הלכות נזקי ממון פרק ד' הלכה ד': **הַמוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְשׁוֹמֵר חָנָם אוֹ לְנוֹשֵׂא שִׁכָּר אוֹ לְשׁוֹכֵר אוֹ לְשׁוֹאֵל – נִכְנָסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים ... אִם שְׁמִירָה שְׁמִירָה מְעֻלָּה כְּרָאוּי, וְיִצְאָתָּ וְהִזִּיקָה – הַשּׁוֹמְרִים פְּטוּרִין וְהַבְּעָלִים חַיִּיבִים.**

ה'כסף משנה' מביא שחכמי לוגיל שאלו את הרמב"ם: מדוע הבעלים חייבים לשלם והרי השומרים שמרו את הבהמה שמירה מעולה? והשיב להם הרמב"ם שנפלה כאן טעות סופר, וכך היא הנוסחה הנכונה: 'ויצאה והזיקה השומרים פטורים. שמירה שמירה פחותה, אם שומר חנם הוא פטור והבעלים חייבין'.

אך כשמדקדים בלשון התשובה, עדיין צריך עיון: הרמב"ם כתב "השומרים פטורים" ומזה משמע שרק השומרים פטורים ואולי הבעלים חייבים. ואכן, כך נפסק בשו"ע שהשומרים פטורים והבעלים חייבים, אלא שהגר"א העיר: "וטעות סופר כאן כמש"כ הרמב"ם בתשובה, וכ"ה בשמירה מעולה כולם פטורין השומרים והבעלים".

ומדוע אם כן כתב הרמב"ם "השומרים פטורים" ולא "כולם פטורים"?

והביאור:

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"א

מתי 'מועד' הופך ל'תם'?

נחלקו תנאים במשנה (ב"ק כג, ב): רבי יהודה סובר, שהשור חוזר לתמותו כאשר במשך שלושה ימים יראה שוורים ולא יגח; רבי מאיר אומר: השור הופך לתם

הלכות נזקי ממון פרק ו', הלכה ז': **בְּהֶמָה שֶׁהוֹעֲדָה וְהִזִּיקָה בֶּה מְדָרָה שֶׁהוֹעֲדָה לוֹ – חֻזָּרָה לְתוֹמָתָהּ. . . וּמֵאִימָתִי הוּא חֻזָּרָתָּ? עַד שֶׁיִּהְיוּ הַתִּינוּקוֹת מְשֻׁמָּשִׁין בּוֹ וְאֵינוּ נֹגְחִים.**

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

היחידה לפי שיטת רבי מאיר. ואם השור יראה שוורים ולא יגח אותם, עדיין אין זו הוכחה מספיקה כדי להחזירו לתמותו. זו גם הסיבה, שבדין 'מועד לשבתות' (ה"ח) השמיט הרמב"ם את לשון המשנה (ב"ק לו,א), שהזכירה חזרת שלוש שבתות, וכתב: "חזרתו משהיו התינוקות ממשמשים בו ביום שהוא מועד לו", ותו לא.

(נחלת דוד בבא קמא כג.)

כאשר "יהו התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח". והראשונים כתבו (תוס' ד"ה שיהו), שגם רבי מאיר מסכים לחזרת שלושה ימים. אלא שבא לחדש, שאפילו ביום אחד תיתכן חזרה, במקרה שילדים נוגעים בשור ואין הוא נוגח. אך מהעובדה שהרמב"ם הביא כאן רק את הדוגמא של "תינוקות ממשמשים בו", נראה שהוא מפרש, שזו האפשרות

שבת י"ח טבת ה'תשע"א

טענו חטים והודה לו בשעורים

הנגדית של הנתבע, אך לפי הטעם השלישי חייב (ראה רא"ש שם). ונפקא מינה בין שתי השיטות הראשונות: כאשר הנתבע עצמו יודע שאכן חייב שעורים. לפי הטעם הראשון פטור שהרי התובע מחל על כך, ולפי הטעם השני שאין כאן מחילה אלא הודאה של התובע, הרי מאחר והנתבע יודע שהאמת היא שחייב, עליו לשלם (שו"ע חו"מ סי' פ"ח סי"ב ובש"ך שם סק"ז). ועל הטעם של מחילה או הודאה הקשה הש"ך (שם סקט"ז): כשתבעו חטים והודה לו בשעורים, היינו שעל השעורים לא היתה תביעה כלל, יש לפטור מטעם מחילה או הודאה, אך כשהתובע טוען שגדול הזיק את הגדול והנתבע טוען שהקטן הזיקו אין כאן מחילה מצד התובע, שהרי התביעה מתייחסת לאותו שור שהנתבע מודה בו ולמה ייפטור? ויש לומר שלדעת הרא"ש גם בזה שייכת מחילה כי בכך שתובע את הגדול רק על נזק הגדול ולא על נזק אחר מחל על כל תביעה אחרת, ואף שלמעשה תובע את אותו ממון, מחל על סיבות אחרות לתביעת ממון זה (קצות החושן חו"מ שם סק"ח).

הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יא: הַנֶּזֶק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזִּיק אֶת הַגְּדוֹל וְהַקָּטָן אֶת הַקָּטָן, וְהַקָּטָן אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֲלֵא קָטָן הַזִּיק אֶת הַגְּדוֹל וְגְדוֹל אֶת הַקָּטָן... הַמַּזִּיק פָּטוּר. לָמָּה זֶה דוֹמָה? לָזֶה טוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ חֲטִים וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים, שֶׁהוּא נִשְׁבָּע שְׂבֻעַת הַפֶּת וּפָטוּר אֶף מִדְּמֵי שַׁעוֹרִים.

ולמה הנתבע פטור אפילו מדמי השעורים שהודה בהם? שלוש שיטות בדבר:

א) שיטת רש"י (ב"ק ל"ה ע"ב): כיון שהתובע לא תבע את השעורים הרי מחל על תביעה זו.

ב) שיטת הרא"ש (שם): בכך שלא תבע שעורים הודה התובע שאין לו עליו שעורים, והודאתו פוטרת את הנתבע.

ג) שיטת הרמ"ה (מובא ברא"ש שם): הודאת הנתבע אינה מחייבת כיון שיכול לטעון שהייתה בדרך שחוק כי אין דרכו של אדם להודות במה שלא תבעוהו.

ונפקא מינה בין השיטות: כאשר הנתבע עומד בהודאתו ואינו טוען שהיתה בדרך שחוק. לפי שני הטעמים הראשונים מכל מקום פטור שהרי התובע מחל או הודה והודאתו מועילה כנגד ההודאה

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה חיים שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מד' טבת, ולפלא שאינו מזכיר ע"ד ההתועדות די"ט כסלו ובטח היו התועדות גם בימי חנוכה, ותקותי שניצלו אותם גם לחיזוק והתפתחות מוסדות חב"ד אשר במחנם הט', וכן בטח יודיע ממצב בריאותם של אלו שכתב אודותם מכבר...

ויה"ר שבכל האמור וגם בעניניו הפרטים יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה. וע"ד הנדבר באיזה מההתועדות במרו"ל בהנוגע לחדש טבת שהוא חדש שהגוף נהנה מן הגוף שעפ"י מרו"ל אחשוורוש שבמגילה זהו הקב"ה שאחרית וראשית שלו, פי' שהגוף ועצם ומהות דלמעלה נהנה כביכול מן הגוף דלמטה וכהיעוד דלע"ל שתתגלה מעלת הגוף עד שגם הנשמה תקבל חיותה ע"י הגוף, וכמ"ש נקבה תשובב גבר וה"ז הענין דטוב הנראה והנגלה כפשוטו שגם הגוף מבינו ומרגישו.

בברכה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ב י"ח טבת ה'תשע"א

יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"א

הלכות מקואות

פרק שני

- 1 א. אלו חוצצין באדם: לפלוף² שחונץ לעין, וגלד³
- 2 שחונץ למפה, והדם יבש שעל גבי המפה, והרטבה
- 3 שעליה, וגלדי צואה⁴ שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת
- 4 הצפרן, והמלמולין⁵ שעל הגוף, וטיט הנון⁶, וטיט
- 5 היוצרים⁷, וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפלו
- 6 בימות החמה⁸ - כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט:
- 7 כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים⁹; וכשהוא
- 8 יבש - חוצץ.
- 9 ב. הדבש והדיו והחלב והדם, ושורף התות¹⁰ והתאנה
- 10 והשקמה¹¹ והחרוב - יבשין חוצצין¹², לחין אינן חוצצין¹³.
- 11 ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין חוצצין¹⁴. ודם
- 12 שנסבה¹⁵ בבשר, אפלו לח - חוצץ¹⁶. האבר והבשר
- 13 המדלדלים¹⁷ - חוצצין¹⁸.
- 14 ג. בית הסתרים באשה - חוצץ עד שתדיח תחלה¹⁹,
- 15 שהנצה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים
- 16 אמורים? בנשואה²⁰; אבל בפנויה, הואיל ואינה מקפדת -
- 17 אינו חוצץ²¹.
- 18 ד. האגד²² שעל גבי המפה, והשקששין שעל גבי השכר²³,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מקואות פרק ט. (2) ליחה שהעין פולטת והיא נדבקת בעור שמחונץ לעין. [רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש ומזה משמע שגם לח חוצץ]. (3) ליחה שנפלטת מן המכה והגלידה על שפתה. (4) צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. (5) כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם שנדבקו בידיו, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". (6) במשנה מפורש: זה טיט הבורות. (7) עושי כלי חרס. (8) טיט זה נתייבש יפה יפה ואינו נמחה במים. (9) במי המקווה והם מגיעים לעור. (10) שרף הנוסף מעץ התות. (11) דקל. (12) מפני שאינם נימוחים במים. (13) אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. (14) בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב). (15) שנדבק יפה וקשה להעבירו. (16) מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני השיעורים דומים]. (17) שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. (18) אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה). (19) אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. (20) שמקפידה כדי שלא תתגנה על בעלה. (21) אפילו אם יש שם כללך (תוספתא שם הלכה ד). (22) תחבושת. (23) החובש קושר קשקשי מתכת על השבר אחרי שקירב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. (24) שרשראות לקישוט. (25) נזמי האף. (26) מחרוזות של גרגירי זהב שהנשים עונדות סביב צוואריהן. (27) מהודקים בחזקה. (28) אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף. (29) שהאשה קושרת בצווארה. (30) שאפילו רבי יהודה מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. (31) אין הנשים מהדקות אותם יותר מדאי. (32) תכשיטים של מתכת שחובקים את הצוואר. (33) סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד, ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש. (34) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (35) מפני שנדבק קצת בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (36) שאינו מגולה. (37) והחץ אינו חוצץ. (38) ככל חייבי טבילות שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש. (39) בשעת ההקאה. (40) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים". ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו לא פסק רבינו כמותו מפני שכבר נפסקה הלכה, שבית הסתרים אינו צריך ביאת מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים. (41) מיני רטיות שונים שמימים על גבי מכה. (42) מפני ששתי שערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת (ראה הלכה ט), משמיענו רבינו שבנדבק למכה - גם שתיים חוצצות.

לי, ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו
 כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער⁵⁶, אלא אף על פי
 שכל שער ראשו קשור נימא נימא, אם אינו מקפיד עליו -
 עלתה לו טבילה; אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על
 גופו⁵⁷ ונמצא הכל רב גופו, כמו שפארנו. ואחד הנדה
 ואחד שאר הטמאין שיש בראשן שער.
 טז. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁸ את שערה
 ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה לחף בלילה ולטבל מיד
 תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק⁵⁹ או מפני
 החלי חופפת אפלו בערב שבת וטובלת למוצאי שבת⁶⁰.
 יז. טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם באותו היום
 שחפפה טבילה - אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא חוזרת
 וטובלת מיד בלבד; ואם לאו - צריכה לחף פעם שניה⁶¹
 ולטבל.
 יח. לא תחף אשה בנותר⁶², מפני שמקטף⁶³ את השער;
 ולא באהל⁶⁴, מפני שמסיר⁶⁵ את השער; אלא בחמין,
 ואפלו בחמי חמה, מפני שהחמין משרין⁶⁶ את השער
 ומסלקין אותו; אבל הצונגין מקלקלין ומקבצין את השער
 ומתקשר.
 יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבילה⁶⁷ - לא עלתה לה
 טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.
 כ. שרטה בבשרה והוציא דם וטבילה: בתוך שלשה ימים
 - אין מקום השריטות חוצץ⁶⁸; לאחר שלשה ימים - חוצץ,
 מפני שהדם נקפה שם כגלד שעל גבי המכה⁶⁹. וכן לפלוף
 שבעין⁷⁰, אם היה יבש, והוא שהתחיל להוריק⁷¹ - חוצץ
 בנדה.

או שהיו שתי שערות ראשם מדבק בטיט או בצואה, או
 שהיו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבן והוציאו
 בריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין.
 י. לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו⁴³. ואם טבל - אינו
 חוצץ.
 יא. האוחז באדם ובכלים והטבילן - הרי הן בטמאתן, ואף
 על פי שרפה ידיו⁴⁴ עד שבאו בהן המים, גזרה שמה לא
 ירפה. ואם הדיח ידיו במים - עלתה להן טבילה⁴⁵.
 יב. המפשלת בנה לאחורה⁴⁶ וטבילה - לא עלתה לה
 טבילה; שמה היה טיט ברגלי התינוק או בגדיו ונדבק
 באמו בשעת טבילה וחצץ, ואחר שעלתה נפלה⁴⁷.
 יג. נדה שנתנה שערה בפיה או שקפצה⁴⁸ ידה או שקרצה⁴⁹
 בשפתותיה או שנמצא עצם בין שניה⁵⁰ - כאלו לא טבילה. וכן
 שאר כל הטמאים. נתנה מעות בפיה וירדה וטבילה - טהרה
 מטמאת הנדה⁵¹, והרי היא טמאה על גב רגלה⁵², ונמצאת
 ראשון לטמאה⁵³ כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בנב.
 יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקלי הראש ובית השחי
 ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף שבצין, וגלד שהעלתה
 המכה, ולכלובי צואה שעל בשרו, וצואה שתחת הצפרן⁵⁴,
 וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל
 בשרו - כל אלו אינן חוצצין.
 טו. שתי שערות או יתר שהיו קשורין פאחת קשר אחד -
 אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת
 שנקשרה - חוצצת. והוא שהיה מקפיד עליה; אבל אם
 אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, עד שהיה רב שערו⁵⁵
 קשור נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ויראה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(43) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף. (44) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה" משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (45) שהמים שעל ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה. (46) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה. (47) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך לטבילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ. (48) סגרה והידקה. (49) הדביקה השפתיים זו לזו בחוץ. (50) נידה סו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת. (51) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה אדם וכלים כנידה. (52) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה מגרות את בלוטי הפה והם מוצאים רוק. ותוספת רוק זה תורת משקה עלי, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני הפירושים כתבם הר"ש שם). (53) ומטמאה אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים. (54) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת. (55) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין חציצה בפחות מרוב. (56) אין אנו אומרים שרוב השיער מספיק כדי לדנו כרובו שאינו מקפיד. (57) כאן משמיענו רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב. (58) סורקת, כדי להפריד את השערות. (59) כגון שלא תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. (60) שהרי אי אפשר לה לחוף בשבת ונראה מלשוננו, שאין להרחיק יותר מיום ראשון בערב ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשוננו, שאין להרחיק יותר מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה). (61) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמה ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן. (62) רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. (63) מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. (64) בערוך פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. (65) מסבך. (66) בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער ופירש רש"י מקשה את השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הלכלוך. (67) בלי רחיצת ידיים. (68) השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עודנו רך והוא כחלק מן הבשר (רש"י). (69) פירוש, שחוץ למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששינוי במקוואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). (70) למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפלוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירשו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הלפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הלפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש. (71) לפלוף יבש צבעו ירוק ונמה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הלפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירושי הרא"ש והטורן.

- 1 **כא.** כחל⁷² שפֿעין - אינו חוצץ; שֿעל גב העין - חוצץ.
2 ואם היו עיניה פורחות⁷³ - אף על גבי העין אינו חוצץ⁷⁴.
3 **כב.** פתחה עיניה ביותר או עצמתו ביותר - לא עלתה לה
4 טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות⁷⁵; אבל
5 להתירה לבעלה - הרי זו מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל
6 לבנה, או שהיה בה שרט יטון, או שהיה על גב עינה כחל,
7 ובין פתחה עיניה או עצמתו - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁶. שכל
8 הדברים האלו וכיוצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן,
9 ולענין טהרות גזרו, לענין ביאה לא גזרו⁷⁷. וכל החוצץ
10 בנדה לטהרות - חוצץ בשאר השמאין לענין טהרות, וחוצץ
11 בגר בשעת טבילה⁷⁸.
12 **כג.** מי ששטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אף על פי
13 שנתעסק באותו המין⁷⁹ כל היום כלו - הרי הוא בטמאתו,
14 עד שיאמר: יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם
15 הטבילה. הואיל והחזק טמא⁸⁰ - העמיד טמא על טמאתו
16 עד שתדע בודאי שטהרה⁸¹.
17 **פרק שלישי**
18 **א.** ואלו חוצצין בכלים: הזפת והחמר וכיוצא בהן. הזפת
19 שפכוס ושפצלוחית - מתוכן חוצצין, מאחוריהן אינן
20 חוצצין. במה דברים אמורים? מבית האמן; אבל מבצל
21 הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן חוצצין. הזפת שבתמחוי
22 ושפצורה, בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מבצל הבית בין
23 מבית האמן - חוצצין.
24 **ב.** המר והקומוס, בין בכוס בין בצלוחית בין בתמחוי
25 וקערה, בין מבצל הבית בין מבית האמן, בין מתוכן בין
26 מאחוריהן - חוצצין. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על
27 הטבלא ועל השלחן ועל הדגש: אם היו נקיים - חוצצין,
28 מפני שמקפיד עליהן; ועל הכלוסין - אינן חוצצין, מפני
29 שאינו מקפיד עליהן.
30 **ג.** היו על מטות בעל הבית - חוצצין; על מטות של עני
31 - אינן חוצצין. על אפך בעל הבית - חוצץ; ועל זקקין -
32 אינו חוצץ. על המרדעת משני צדדין - חוצץ.
33 **ד.** היו זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים,
34 אפלו מצד אחד - חוצץ, מפני שמקפידין על מלבושן
35 להיות נקי. על בגדי עמי הארץ: משני צדדין - חוצץ, מצד
36 אחד - אינו חוצץ.
37 **ה.** היו על המטפחות של זפתים ושל יוצרים ושל מפסלי
38 אילנות - אינן חוצצין.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

72 צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם). 73 עוצמת ופוחתת תדיר. 74 מפני שתנועת העפעפיים מורידה את הכוחל ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם). 75 שאם נגעה בטהרות נטמאו. 76 רבינו חזון ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווהו במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. 77 הרי"ף גורס בניהה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי אתמר הכי לענין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לענין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. 78 כשהוא טובל לגירותו. גוי המתגייר צריך מילה וטבילה. 79 שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. 80 לפני הטבילה. 81 וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטמאתו.

הנוד. וכן אם היה הפלי טהור ונתן לתוכו פלים טמאים
והטבילין - לא עלתה להן טבילה עד שיהיה פיו רחב
כשפופרת הנוד. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל
לקדש - אין מטבילין פלים לתוך פלים טהורין כלל, ואפלו
היו בסל או בקפה, כמו שבארנו למעלה במקומו.

פרק רביעי

א. דין תורה, שכל מים במכנסין טובלין בהן; שנאמר:
מקנה מים - מפל מקום. והוא שיהיה בהן כדי להעלות
בהן כדי טבילה לכל גוף האדם בבת אחת. שיערו חכמים:
אמה על אמה ברום שלש אמות. ושעור זה הוא מחזיק
ארבעים סאה מים. בין שאובין בין שאינן שאובין.
ב. מדברי סופרים, שהמים השאובין פסולין לטבילה. ולא
עוד, אלא מקנה מים שאינן שאובין שנפל לתוכן שלשה
לגין מים שאובין - פסלו הכל. אף על פי שפסול מים
שאובין מדברי סופרים, למדוהו בהקש. שהרי הוא אומר:
אף מעין ובור מקנה מים יהיה טהור. המעין אין בו תפיסת
יד אדם כלל, והבור פלו בידי אדם, שהרי פלו מים שאובין.
אמרו חכמים: המקנה לא יהיה פלו שאוב כבור, ואין צריך
להיות פלו בידי שמים כמעין, אלא אם יש בו תפיסת יד
אדם - פשוט.

ג. ביצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבם וירדו להם
גשמים ונתמלאו, אף על פי שהיא עונת הגשמים - הרי זה
ישבר את הקנקנים או יכפסם והמים הנקנים מהם כשרים
לטבל, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים, שהרי לא
מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה את הקנקנים והערים - הרי
כל המים שבהם שאובין.

ד. המניח פלים תחת הצנור תמיד בכל עת ובכל זמן, אחד
פלים קטנים ואחד פלים גדולים, אפלו פלי אבנים וכיוצא
בהן מפלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי גשמים -
הרי אלו פסולין. ואם כפאן על פיהן או שברן - המים
הנקיין מהן כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו;
שחזקת הצנור לקלח מים. ואפלו שכח הפלים תחת הצנור
- פסולין, גזרו על השוכח מפני המניח. וכן המניח את
הפלים בחצר בעת קשור העבים ונתמלאו - המים שבהן
פסולין, שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחצר
בשעת קשור עבים משום מניח. הניחן בחצר בעת פזור
עבים ובאו עבים ונתמלאו - הרי אלו כשרין, כמו שמניחן
בראש הגג לנגבן. וכן אם הניחן בעת קשור העבים ונתפזרו
וחזרו ונתקשרו ונתמלאו - הרי אלו כשרין. ואם שברן או
כפאן - המים הנקייין מהן כשרין.

ה. הסיד ששכח עציץ במקנה ונתמלא מים, אף על פי
שלא נשאר במקנה אלא מעט והרי העציץ יש בו רב
המקנה - הרי זה ישבר את העציץ במקומו ונמצא המקנה
פלו כשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקנה כדי
לחסמן ונתמלאו מים, אף על פי שכלע המקנה את מימיו
ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים - הרי
זה ישבר את הקנקנים והמים הנקייין מהן מקנה כשר.

שמים יש להן טהרה במקנה, כמו שבארנו בטמאת אכלין
ומשקין. היה הפלי מלא מי רגלים - רואין אותו כאלו הוא
מים. היה בו מי חטאת: אם היה רב הפלי פנוי כדי שירבו
מי מקנה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו
- עדין הוא בטמאתו, וכאלו הן שאר משקין שחוצצין בין
גוף הפלי ובין מי המקנה.

יט. פלי שתוכו טהור וגבו טמא, והיה מלא זין לכן או
חלב, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הפלי פנוי
כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהן.
אבל אם היה בו זין אדם או שאר משקין - לא עלתה לו
טבילה.

כ. לגין שהוא מלא מים טמאין, והיה על פיו טיט טופח,
והיה הטיט שוקע במים, והטבילו - טהור. ואם היה טיט
היין וכיוצא בו - כאלו לא טבל. וכן טבעת שנתנה בלבנה
של טיט טופח והטבילה - טהורה. ואם היה טיט גון -
כאלו לא טבלה.

כא. אלו שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי בגדי
עניים; ואם הקפיד עליהן - חוצצין. וקשרי בגדי בעלי
בתים - סתמן חוצצין; ואם אינו מקפיד עליהן - אינן
חוצצין. וקשרי נימי הבגדים שנקשרו מאליהן. וחבט
הסנדל. ותפלה של ראש בזמן שהקציצה דבוקה עם
הרצועה שבה וחזקה. ותפלה של ורוע בזמן שאינה עולה
ויוורת. ואזני החמת והתורמיל. וכל כיוצא באלו מקשרים
ותפרים שאינן עתיד להתירם.

כב. ואלו שצריכין שיבואו בהן המים: הקשרים שבפתחי
החלוק שהן עשויות לולאות. וכן קשרי לולאות שבפתחי
ושפה של סדין צריך למתח. ותפלה של ראש בזמן שאינה
קבועה ברצועה. ושל ורוע בזמן שהיא עולה ויוורת.
ושנצים של סנדל. וקשרי נימי הבגדים שקשרן. וכן כל
כיוצא באלו המקומות שהוא עתיד לגלותן ולמתחן. הסלין
של גת ושל בד: אם היו חזקים - צריך לחטט, ואם היו
רפים - צריך לנער. הכר והפסת של עור - צריכים שיבואו
בהן המים.

כג. פסת עגלה והפדור והאמון והקמיע והתפלה - אינן
צריכין שיבואו המים לחללן. זה הכלל: כל שאין דרכו
להוציא ולהכניס - טובל סתום.

כד. המטביל בגדים המכבסין - צריכין שיכנסו בהן המים
עד שיכעבעו. הטבילין נגובין - עד שיכעבעו ויגווחו
מבעבעוען.

כה. כל ידות הפלים שהן ארפים יותר מכדי צרפן ועתיד
לקצצן - מטבילין עד מקום המדה. ביצד? שלשלת דלי
גדול - ארבעה טפחים, וקטן - עשרה. מטביל מן השלשלת
עד מדה זו בלבד, והשאר טהור.

כו. פלי טמא שנתן בתוכו פלים אחרים והטביל הכל -
עלתה להן טבילה, אף על פי שפי הפלי צר ביותר; שהרי
המים נכנסין לו, ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול -
עלתה טבילה לפלים שבתוכו. ואם הטה על צדו והטביל
- לא עלתה להן טבילה עד שיהיה פיו רחב כשפופרת

1 וכן כל אִמְבָּטִי שֶׁבִּמְרֻחָאֹת שָׁלְנוּ מִקְנָאוֹת כְּשֶׁרִין, שֶׁהִרִי
2 כָּל הַמֵּיִם שֶׁבִּהֵן שְׂאוֹב וְשֹׁנְמֶשֶׁף הוּא. וּמַעֲוֹלָם לֹא רָאִינוּ מִי
3 שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּעֵנֶן זֶה.
4 י. מִי גִשְׁמִים וּמֵיִם שְׂאוֹבִין שֶׁהִי מִתְעַרְבִין בְּחֶצֶר וְנִמְשָׁכִין
5 וְיֹרְדִין לְעוֹקֶה שֶׁבְּחֶצֶר, אוֹ שֶׁמִּתְעַרְבִין עַל מַעְלֹת הַמַּעְרָה
6 וְיֹרְדִין לְמַעְרָה: אִם רֹב מִן הַכֶּשֶׁר - כְּשֶׁר; וְאִם רֹב מִן
7 הַפְּסוּל - פְּסוּל; מִחֲצָה לְמִחֲצָה - פְּסוּל. אִימָתִי? בְּזִמָּן
8 שֶׁמִּתְעַרְבִין עַד שֶׁלֹּא יִגִּיעוּ לְמַקְוֶה וְנִמְשָׁכִין וְיֹרְדִין; אֲבָל
9 אִם הִיוּ הַכְּשָׁרִים וְהַפְּסוּלִים מְקֻלָּחִין לְתוֹךְ הַמַּקְוֶה: אִם יָדוּעַ
10 שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹכּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיִם כְּשֶׁרִין עַד שֶׁלֹּא יִרְדּוּ
11 לְתוֹכּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין מֵיִם שְׂאוֹבִין - כְּשֶׁר, וְאִם לֹא - פְּסוּל.

יום שני י"ג טבת ה'תשע"א

פרק חמישי

1 א. מַקְוֶה שֶׁנִּפְּלוּ אֵלָיו שְׁלֹשָׁה לָגִין מֵיִם שְׂאוֹבִין² מְכַלִּי
2 אֶחָד אוֹ מִשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה כְּלִים - מִצְטָרְפִין; וְהוּא שְׂמִיתְחִיל
3 הַשְּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָסַק הֶרְאָשׁוֹן. מִאֲרָבָעָה כְּלִים - אֵין
4 מִצְטָרְפִין³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴? בְּזִמָּן שֶׁלֹּא נִתְּבֹן
5 לְרִבּוּת⁵; אֲבָל אִם נִתְּבֹן לְרִבּוּת אֵת מִי הַמַּקְוֶה⁶, אֶפְלוּ נָפַל
6 מִשְׁקַל דִּינָר בְּכָל שָׁנָה - מִצְטָרֵף לְשְׁלֹשָׁה לָגִין. בֵּין שֶׁקְדָמוּ
7 הַשְּׂאוֹבִים אֵת הַכְּשָׁרִים בֵּין שֶׁקְדָמוּ הַכְּשָׁרִים אֵת הַשְּׂאוֹבִים
8 אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ שְׂמִיתְהֵן כְּאַחַת, בֵּין שֶׁנִּפְּלוּ שְׁלֹשָׁה לָגִין שְׂאוֹבִין
9 לְתוֹךְ אַרְבָּעִים סָאָה [קֹדֶם שֶׁנִּפְּלוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה אוֹ
10 לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים] נִפְסַל הַכֹּל וְנַעֲשֶׂה שְׂאוֹב.
11 ב. שְׁנַיִם שֶׁהִטִּילוּ זֶה לִג וּמִחֲצָה זֶה לִג וּמִחֲצָה, וְהִסְחִיט
12 פְּסוּתוֹ⁷ וְהִגְבִּיהָ⁸ וְהֵמֵיִם שֶׁבָּה נּוֹפְלִין מִמְּקוֹמוֹת הֶרְבֵּה, וְכֵן
13 הַמַּעְרָה מִן הַצְּרִצֹרִי שֶׁמִּטִּיל מִמְּקוֹמוֹת הֶרְבֵּה - הִרִי אֵלוֹ
14 פּוֹסְלִין¹⁰.
15 ג. הַמַּטְבִּיל כֹּר אוֹ כֶּסֶת שֶׁל עוֹר בְּמַקְוֶה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים
16 סָאָה מְכַנּוּת, בֵּין שֶׁהִגְבִּיהָ שְׂפּוֹתוֹתֶיהֶן מִן הַמֵּיִם נִמְצָאוּ
17 הַמֵּיִם שְׂבֹתוֹן שְׂאוֹבִין¹¹. כִּיצַד יַעֲשֶׂה? מַטְבִּילִן וּמַעְלָן דֶּרֶךְ

1 וְכִיצַד פּוֹסְלִין הַמֵּיִם הַשְּׂאוֹבִין אֵת הַמַּקְוֶה בְּשְׁלֹשָׁה לָגִין?
2 שְׂאֵם הִיָּה בְּמַקְוֶה פָּחוֹת מֵאַרְבָּעִים סָאָה, וְנִפְּלוּ לְתוֹכָן
3 שְׁלֹשָׁה לָגִין וְהִשְׁלִימוּם לְאַרְבָּעִים סָאָה] - הַכֹּל פְּסוּל. אֲבָל
4 מַקְוֶה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִיִּם שְׂאִינָן שְׂאוֹבִין, וְשָׂאֵב
5 כְּכֹד וְשֶׁפֶף לְתוֹכּוֹ כָּל הַיּוֹם כָּל - כְּשֶׁר. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מַקְוֶה
6 עֲלִיּוֹן שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִיִּם כְּשֶׁרִין, וְהִיָּה מְמַלָּא בְּכָלִי
7 וְנוֹתֵן לְתוֹכּוֹ עַד שֶׁיָּרְבּוּ הַמֵּיִם וְיִרְדּוּ לְמַקְוֶה הַתַּחְתּוֹן
8 אַרְבָּעִים סָאָה - הִרִי הַתַּחְתּוֹן כְּשֶׁר.
9 ז. מַקְוֶה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכַנּוּת וְנִתֵּן לְתוֹכּוֹ סָאָה
10 מֵיִם שְׂאוֹבִין וְנִטְלָא אַחֵר כֶּף מִמֶּנּוּ סָאָה - הִרִי זֶה כְּשֶׁר. וְכֵן
11 נוֹתֵן סָאָה וְנוֹטְלָא סָאָה וְהוּא כְּשֶׁר, עַד רַבּוֹ.
12 ח. אֵין הַמֵּיִם הַשְּׂאוֹבִין פּוֹסְלִין אֵת הַמַּקְוֶה בְּשְׁלֹשָׁה לָגִין
13 עַד שֶׁיִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמַּקְוֶה מִן הַכָּלִי. אֲבָל אִם נִגְרְרוּ הַמֵּיִם
14 הַשְּׂאוֹבִין חוּץ לְמַקְוֶה וְנִמְשָׁכוּ וְיִרְדּוּ לְמַקְוֶה - אֵינָן פּוֹסְלִין
15 אֵת הַמַּקְוֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ מִחֲצָה לְמִחֲצָה; אֲבָל אִם הִיָּה רֹב מִן
16 הַכְּשָׁרִים - הִרִי הַמַּקְוֶה כְּשֶׁר. כִּיצַד? מַקְוֶה שֵׁישׁ בּוֹ עֲשָׂרִים
17 סָאָה וּמִשְׁהוּ מֵיִם כְּשֶׁרִין, וְהִיָּה מְמַלָּא וְשׂוֹאֵב חוּץ לְמַקְוֶה
18 וְהַמֵּיִם נִמְשָׁכִין וְיֹרְדִין לְמַקְוֶה, בֵּין שֶׁהִי נִמְשָׁכִין עַל
19 הַקֶּרֶקַע אוֹ בְּתוֹךְ הַסִּילּוֹן וְכִיּוּצָא בּוֹ מִדְּבָרִים שְׂאִינָן פּוֹסְלִין
20 אֵת הַמַּקְוֶה - הִרִי הוּא כְּשֶׁר וְאֶפְלוּ הִשְׁלִימוּ לְאֶלֶף סָאָה;
21 שֶׁהַשְּׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכָהּ - כְּשֶׁרָה, אִם הִיָּה שֵׁם רֹב אַרְבָּעִים
22 סָאָה מִן הַכְּשֶׁר. וְכֵן גַּג שֶׁהִיָּה בְּרֹאשׁוֹ עֲשָׂרִים סָאָה וּמִשְׁהוּ
23 מִי גִשְׁמִים וּמַלָּא בְּכַתְּפוֹ וְנִתֵּן לְתוֹכּוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרִים,
24 שֶׁנִּמְצָא הַכֹּל פְּסוּל, וּפְתַח הַצְּנוּר וְנִמְשָׁכוּ הַכֹּל לְמָקוֹם אֶחָד
25 - הִרִי זֶה מַקְוֶה כְּשֶׁר; שֶׁהַשְּׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכָהּ כְּלָה - כְּשֶׁרָה,
26 הוֹאִיל וְהִיָּה שֵׁם רֹב מִן הַכְּשֶׁר.
27 ט. הוֹרוּ מִקְצַת חֲכָמֵי מַעְרַב וְאֶמְרוּ: הוֹאִיל וְאֶמְרוּ חֲכָמֵיִם:
28 שְׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכָהּ כְּלָה - טְהוֹרָה, אֵין אֲנִי צָרִיכִין שִׁיְהִי
29 שֵׁם רֹב מֵיִם כְּשֶׁרִין. וְזֶה שֶׁהִצְרִיף רֹב וְהִמְשָׁכָה - דְּבָרֵי יַחִיד
30 הֵן, וְכִבְרָ נִדְּחוּ, שֶׁהִרִי אֶמְרוּ בְּסוֹף: שְׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכָהּ
31 כְּלָה - טְהוֹרָה. לְפִי דְּבָרֵי זֶה, אִם הִיָּה מְמַלָּא בְּכָלִי וְשׂוֹפֵף,
32 וְהַמֵּיִם נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם אֶחָד - הִרִי זֶה מַקְוֶה כְּשֶׁר.

1) מקוואות פרק ג משנה ד. (2) המדובר במקוה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים, שאם יש בו שיעור זה אין השאובים הנופלים לתוכו פוסלים אותו. (3) בברייתא תמורה יב, ב נחלקו תנא קמא ורבי יוסף בן חוני בזה, תנא קמא אומר - מצטרפים ורבי יוסף בן חוני אומר - אין מצטרפים. ובפירושו שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי יוסף בן חוני, וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני ששיטתו נשנית בסתם משנה, וכל מחלוקת בברייתא וסתם משנה הלכה כסתם. ורבינו גרשום בתמורה שם מפרש נימוקו של רבי יוסף בן חוני, מפני שלוג היא כמות חשובה ומצטרפת לפסול את המקוה, ומה שאמר בשלושה כלים מצטרפים המדובר כשכל כלי מכלי לכל הפחות לוג, ומשום כך ארבעה אין מצטרפים, שהרי אין לוג שלם בכל כלי וכלי, וכן פירש גם רש"י שם (ראה בית יוסף יורה דעה סימן רא). [נויצא מזה, שאם אין לוג שלם בכל כלי וכלי - גם שלושה או אפילו שניים אינם מצטרפים. ורבינו לא גילה דעתו בזה]. (4) שארבעה אין מצטרפים. (5) כשהוסיף את השאובים לא התכוון להרבות את מי המקוה, כדי שיוכלו לטבול בו הרבה אנשים (כסף משנה). (6) במשנתנו כתוב סתם: "נתכוון לרבות" ופירשה רבינו כמו שכתבנו, אולם הטור ביורה דעה סימן רא מפרש שבשעה ששפך מן הכלי הראשון הייתה כוונתו לשפוך גם את המים שבכלים האחרים. [וגם מרן בשולחן ערוך יורה דעה סימן רא סעיף טו קיבל להלכה דעת הטור]. (7) שטבל אותה במקוה שהיו בו מ' סאה מצומצמות. (8) ואינה נוגעת במי המקוה [שאם היא נוגעת שנינו בפרק ז ממקוואות משנה ז שהמים הבלועים בתוכה כמחוברים למקוה]. (9) כלי ששפתו עשויה כעין מסרק. (10) כחכמים במשנה. ונימוקם, מפני שכל הקילוחים באים מכלי אחד. (11) שהרי מים אלה נותקו ממי המקוה אף על פי שהכר והכסת עורם בו. ואין זה דומה לכסות שבהלכה ב שסופגת מים ולפיכך כל זמן שהיא נוגעת במי המקוה - כל המים שספגה מחוברים למקוה, ולאו דוקא מכוונות כי גם במקוה גדול נעשו שאובים, אלא שבמקוה גדול לא איכפת לנו אם ייעשו

- 1 שוליהן¹². אכל הקפה¹³ והשק - מטבילין ומעלן כדרכן
2 ואינו חושש¹⁴.
3 ד. מקנה שיש בו שלש גמות¹⁵ ממים שאובין, לג בכל
4 גמא, ונפלו לתוכו¹⁶ מים פשרים: אם ידוע שנפל לתוכו
5 ארבעים סאה מים פשרים עד שלא יגיעו לגמא השלישית¹⁷
6 - פשר, ואם לאו - פסול¹⁸.
7 ה. שני מקואות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה¹⁹, ונפל
8 לזה לג ומחצה ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקואות -
9 הרי אלו כשרין, מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול²⁰.
10 אבל מקנה שאין בו ארבעים סאה שנפל לתוכו שלשה לגין
11 מים שאובין ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים פשרים על
12 כל אחד מהן²¹ - הרי אלו פסולין; שכל המקנה פלו שנפסל
13 כמים שאובין הוא חשוב²², וכאלו כל מימיו נשאבו בכלי.
14 ו. בור שהוא מלא מים שאובים והאמה²³ נכנסת לו ויוצאת
15 ממנו - לעולם הוא בפסול עד שתחשב שלא נשארו מן
16 השאובין שהיו בבור שלשה לגין²⁴. מקנה שנפל לתוכו²⁵
17 מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשרים עד
- 18 שניצאו כל המים שהיו בתוכו²⁶ ויפחתו השאובין משלשה
19 לגין. ביצד? מקנה שיש בו עשרים סאה מי גשמים ונפל
20 לתוכו סאה מים שאובים ואחר כך הרבה עליו מים פשרים
21 - הרי זה בפסול עד שידע שניצאו ממנו עשרים סאה שהיו
22 בו והמשה קבין ויותר מרביע הקב²⁷, ולא נשאר מן הכל
23 שנפסל²⁸ חוץ מפחות משלשה לגין. וכן אם עשה מקנה
24 שיש בו ארבעים סאה מים פשרים ועברו עם המקנה הזה
25 הפסול - טהרו אלו את אלו²⁹.
26 ז. המסלק את הטיט³⁰ לצדדים³¹ ונמשכו ממנו שלשה
27 לגים למקנה - הרי זה פשר³². היה תולש הטיט ומגביהו
28 בידו והבדילו מן המקנה לצדה ונמשכו ממנו שלשה לגין
29 - הרי אלו פסולין³³.
30 ח. גיס³⁴ העובר ממקום למקום, וכן בהמה³⁵ העוברת
31 ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשה לגין
32 למקנה - הרי זה פשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקנה
33 בתחלה³⁶ - הרי זה פשר.
34

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שאובים, אבל במקוה קטן אפשר שיפלו לתוכו בחזרה המים שנפסלו ויפסלוהו. ואפילו ייזר ולא יפלו גם כן ייפסל המקוה מפני שאין בו ארבעים סאה. (12) יהפוך אותם על פיהם ויעלם מן המקוה ויישארו המים שבהם מחוברים למקוה. (13) סל קלוע מענפים דקים. (14) מפני שנקביהם גסים והמים נשפכים דרכם מהר - אינם נעשים שאובים. (15) המדובר בבור שכתליו משופעים ובהם שלוש גומות זו למעלה מזו, ועיקר המקוה נמצא למטה מכולן. (16) לתוך המקוה עצמו מבלי לנגוע בגומות. (17) ואם כן היו במקוה ארבעים סאה מים כשרים לפני שנתערבו בהם שלושה לוגים שאובים. (18) משמע שאם אינו יודע - פסול. [בתוספות יום טוב מבאר, שלדעת רבינו שאפילו כולו שאוב כשר מן התורה אין טעם לפסול מפני הספק אפילו כשיש אפשרות שמי המקוה נגעו בגומא העליונה לפני שהיו בו שלושה לוגים מים כשירים. ולפיכך הוא מפרש שספיקו כשר, ומה ששינוי "ואם לאו פסול" הכוונה אם ידוע שלא היו ארבעים סאה לפני שהגיעו לגומא השלישית]. (19) ובשניהם יחד יש ארבעים סאה. (20) פחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים כלל אפילו מים מועטים, וכשנתערבו ויש בהם שלושה לוגים הרי יש כאן ארבעים סאה כשירים ואמרנו כבר שארבעים סאה אינם נפסלים על ידי שאובים. [מקוה, שאין בו 40 סאה אינו פסול אלא חסר]. (21) עד ארבעים סאה. (22) ואינם חוזרים להיות כשירים כשנשארו בהם פחות משלושת הלוגים שפסלו אותם, כי הם פסולים מצד עצמם, מובן, שאפשר להכשירם על ידי המשכה למקום אחר, מפני שיש בהם רוב כשירים. (23) שטף של מי גשמים. ואם הם מי מעיין מספיק כל שהוא לטהר את כל השאובים (בית יוסף יורה דעה סימן רא). (24) החשבון הוא כזה: קובעים כמה מים שאובים היו בבור וכמה נכנסו לו מן האמה של מי גשמים ותולים שהמים שיצאו מכילים תערובת של הכשרים והפסולים לפי יחס כמותם שנכנסו לבור (בית יוסף בשם הראב"ד. וראה ש"ך שם סעיף קטן נו). לדוגמא: בבור 40 סאה ואמת המים הכניסה 120 סאה (היינו פי שלושה) ויצאו 80 אנו אומרים: 3 חלקים היינו 60 יצאו ממי האמה ושליש מזה היינו עשרים - ממי הבור. [הראב"ד כתב פירוש שני לחשבון האמור במשנה, היינו מחצה על מחצה, כלומר אנו מניחים שחצי המים היוצאים הם מהשאובים וחציים השני מן האמה. ראה בית יוסף שם]. (25) כאן המדובר במקוה שיש בו מים כשרים אלא שאין בהם 40 סאה ולא כמו בדין הקודם שקדמו שאובים לכשרים, ולפיכך הקילו יותר בדין זה. (26) פירוש עד שיצאו מים כשיעור המים שהיו במקוה לפני נפילת השאובים. (27) הסאה היא שישה קבים והקב ארבעה לוגים ולכן אם יצאו מהסאה חמישה קבים ורובע הקב נשארו שלושה לוגים וכשיצא עוד משהו נשארו פחות משלושה לוגים. בנידון זה, שבמקוה נמצאו מים כשרים עומדים בפני עצמם, הקילו חכמים ואמרו: אנו תולים שהמים האחרונים דחפו את הראשונים ותפסו מקומם. (28) הכשרים הראשונים והשאובים שנפלו לתוכם. [ההבדל בין דין זה לבין הדין הקודם בולט. שם אין אנו תולים שהראשונים הם גם ראשונים ליציאה אלא משערים לפי חשבון, כמו שנתבאר למעלה, אבל בנידון אנו מקבלים הנחה זו. והנימוק: שם קדמו השאובים והם פוסלים את הכשרים הנופלים לתוכם ובנידון המדובר כשקדמו הכשרים]. (29) המקוה הכשר מכשיר את הפסול. זה נקרא "השקה". (30) שברקיעית המקוה. (31) וחלק ממנו מתבלט מעל פני המים. (32) מפני שהמים שבתוך הטיט היו מחוברים למי המקוה לא נעשו שאובים. (33) כשלא נשארו במקוה 40 סאה בלי המים שבטיט, ברגע שנברל הטיט מן המקוה נעשו המים שבו שאובים. (34) צבא. מובן שלא דוקא צבא אלא גם בשכונות מרובות אוכלוסים הדין כך. (35) בתוספתא כתוב: "לגיון וכן בהמה וכו'", ופירש הרא"ש (מובא בטור יורה דעה סימן רא), שלגיון היינו פרשים והסוסים העבירו ברגליהם את המים והוא מחלק בין רגלי אדם לרגלי בהמה, רגלי אדם או ידיו פוסלים ורגלי בהמה אינם פוסלים. (36) פירוש, שלא היו שם מים ניקווים כלל והלגיון הביא ברגליו כל ארבעים הסאה. [בתוספתא שם הלכה ב מחלק רבי יוסי בין זילף בידי וברגליו ובין הוליתם על הקרקע. ומפרש רבינו כוונת רבי יוסי שנטל בידי ורגליו ממש את המים ונתנם למקוה, ורבינו מתכוון כשהוליתם עם הקרקע (כסף משנה).

ט. מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו³⁷ פחות משלשה
לגין מים טמאין³⁸ שאובין - הרי זה כשר לחלה ולתרומה
ולטל מהן לידים³⁹, ופסולין להקות עליהן⁴⁰. ירדו עליהן
גשמים ורבו עליהן⁴¹ - הרי אלו כשרים להקות עליהם⁴². נפל
לתוכו שלשה לגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה
ולתרומה ולטל ממנו לידים⁴³, ופסולין להקות עליו. ירדו
גשמים ורבו עליהן - הרי הן כשרין לחלה ולתרומה ולטל מהן
לידים⁴⁴, ופסולין להקות עליהן עד שיצאו כל המים
הראשונים שנעשו בלן כשאובין ולא ישאר מהן אלא פחות
משלשה לגין. וכן מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר דינר⁴⁵
ונפלו לתוכו שלשה לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול
לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקות עליהן.
נפל לתוכו פחות משלשה לגין מים, אפלו בלן טמאין, ואחר
כך נפלו לתוכו משקל דינר מי גשמים שהשלימו - כשר⁴⁶;
כשם שטהור לטבילה, כך טהור לכל דבר⁴⁷.

פרק ששי

א. כל הפלים המקבלין שהלכו המים עליהן או שנפלו
מתוכן - הרי אלו שאובין ופסולין את המקוה. והוא שיעשו
לקבלה. אפלו היו כלים שאין מקבלין טמאה, כגון כלי
אבנים וכלי אדמה - הרי אלו פסולין.
ב. כל כלי שלא נעשה לקבלה, אף על פי שהוא מקבל -
אינו פוסל את המקוה. כגון הסילונות שהמים נמשכין מהן,
אף על פי שהן רחבים באמצע ומקבלין - אין פסולין את
המקוה, בין שהיו של מתכת או של חרס.
ג. השקת שבסלע - אינה פוסלת את המקוה, לפי שאינה
כלי. אבל כלי שחברו בסלע - פוסל את המקוה, אף על
פי שחברו בסיד. נקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנוד
- כשרה, ואינה פוסלת את המקוה.
ד. הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או ערבה גדולה,
נקבו נקב המטהרו וקבעו בארץ וצשאהו מקוה - הרי זה
כשר. וכן אם פקק את הנקב בסיד ובכנן - אינו פוסל,
והמים הנקוין בתוכו מקוה כשר. סתמו בסיד או בגפסים -
עדין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ או יבנה.
ואם הוליכו על גב הארץ ועל גב הסיד ומרח בטיט מן
הצדדין - הרי זה כשר.

ה. המניח טבלא תחת הצנור והרי המים נמשכין על
הטבלא ויורדין למקוה: אם היה לטבלא דפן - הרי זה
פוסלת את המקוה, ואם לאו - אינה פוסלת. וקפה תחת
הצנור כדי להדחיה, אף על פי שיש לה דפן - אינה פוסלת,
שהרי לא עשאה לקבל.
ו. החוטט בצנור מקום לקבל בו הצורות המתגלגלין
במים כדי שלא ירדו עם המים: אם היה הצנור של עץ
וחפר בו כל שהוא - פוסל, שהרי כל המים שיורדין באין
מתוך כלי שנעשה לקבלה. ואפלו שקבעו אחר שחקק בו,
הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו
בקרע ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל. ואם היה
צנור של חרס - אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל
רביעית. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שבצנור
צורות המתחלחלין בתוכו - הרי הוא כפסולו ואינו
כסתום. ירד לתוך המקום שחקק עפר או צורות וסתמו
ונכבש - הרי זה כשר.
ז. הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לגין מים ונפלו למקוה
- לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא כלי
שנפלו בו מים שאובין.
ח. השדה והתבה שבים - אין מטבילין בהן אלא אם כן
היו נקובים כשפופרת הנוד. ואם היה שק או קפה -
מטבילין בהן. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור - אין
המים הנמשכין מהן פסולין את המקוה.
ט. גסטרטא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מן
המים והטביל בה הפלים - טהרו מטמאתן; אבל
כשיגביהם מן המים עד שהן באויר הגסטרטא מתטמא המים
שעל גבן מאויר הגסטרטא וחוזר ומטמא אותן. וכן מעין
היוצא מתחת התנור הטמא ויורד וטבל בתוכו - הוא טהור
וידיי טמאות מאויר התנור; אלא אם כן היו המים למעלה
מן התנור כרום ידיו, שנמצא כשטבל - ידיו למעלה מן
התנור. שאין כלי חרס מתטהרין במקוה, כמו שבארנו.
י. חבית מלאה מים שנפלה לים, אפלו לים הגדול -
הטובל שם לא עלתה לו טבילה; אי אפשר לשלשה לגין
שלא יהיו במקום אחד. וכבר של תרומה שנפל לשם - נטמא
במים השאובין, שהרי המים עומדין שם. אבל הנזהרות
וכיוצא בהן, הואיל והם נמשכין - הרי זה טובל שם.

(37) נפלו שלא לרצון בעלים. (38) טמאין ממש. (39) מפני שהשאובים בטלו בכשרים הטהורים וגם לא נטמאו בנגיעת הטמאים. כי משקין הנקוים בקרקע (לא בכלים) אינם מיטמאים אלא לרצון. (40) אפילו אם יוסיפו על תערובת זו מים כשרים עד ארבעים סאה יישאר המקוה בפיסולו. ומה שאמרנו שפחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים היינו במים טהורים, אבל טמאים פוסלים (כסף משנה). (41) על מי התערובת. (42) כשאין במקוה 40 סאה ביחד עם מי הגשמים שרבו, אבל אם מי הגשמים השלימו לארבעים סאה אינו צריך להקות. (43) לא נתבאר טעמו של הבדל זה בין שלושה לוגים לבין פחות מזה. [ואולי נימוק, מפני ששלושת הלוגים הועילו לעשות את המים שבמקוה כשאובין, הועילו גם לטמאם]. (44) מפני שמי הגשמים המרובים שבאו באחרונה טיהרו אותם כבית הילל במקוואות פרק א משנה ה (ראה פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כו). (45) כמות מועטת שמשקלה כמשקל דינר. (46) קשה להבין מה בין דין זה לדין הראשון שבהלכה זו שפסק רבינו, שפסולים להקות עליהם וצריך ריבוי מי גשמים. בכסף משנה מיישב בדוחק, שמכאן שהמקוה הגיע קרוב לארבעים סאה ונקרא עליו כבר שם ארבעים סאה, אין פחות משלושה לוגים פוסלים אותו ואפילו הם טמאים. (47) גם סיום זה בלתי מובן כלל, שהרי אפילו לפני השלמת המקוה היו המים כשרים לכל דבר. סוף דבר: כל הלכה זו צריכה עיון רב ולא עלתה בידינו לרדת לתוך עומק דעת רבינו (ראה ראב"ד).

הרי זה עולה למדתו והרי המקנה פשר ושלם. נמצאו
מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה בתחלה
והניחן בעוקה ורסקו שם - הרי זה מקנה שלם וכשר.
ד. ואלו פוסלין ולא מעלין: מים שאובין, בין טהורין בין
טמאים, ומי כבשים, ומי שלקות, והתמך עד שלא החמיץ,
והשכר. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל
דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה
למדת המקנה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה
לגין מהן - פוסלין את המקנה.
ה. ואלו לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות,
והציר, והמוריס, והתמך משהחמיץ. כיצד? מקנה שיש בו
ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן -
לא העלהו, והרי המים כשרים כשהיו; שאין אלו פוסלין
אלא בשנוי מראה, כמו שבארנו.
ו. ופעמים שאלו מעלין את המקנה. כיצד? מקנה שיש בו
ארבעים סאה ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, ותרן ולקח
סאה ממנו - הרי הארבעים שנשארו מקנה כשר.
ז. מקנה שהדיח בו סלי זיתים וענבים ושנו את מראו -
כשר.
ח. מי הצבע פוסלין את המקנה בשלשה לגין, ואין פוסלין
אותו בשנוי מראו.
ט. מקנה שנפל יין או מהל או שאר מי פרות ושנו את מראו
ונפסל - כיצד תתקנו? ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראו
למראה מים. ואם היה במקנה ארבעים סאה מים כשרים -
ממלא ושואב לתוכן עד שיחזרו מראו למראה מים. נפל
לתוכו יין או מהל וכיוצא בה ונשתנה מראה מקצתו, אם אין
בה מראה מים שלא נשתנה כדי ארבעים סאה - הרי זה לא
יטבל בו. והטובל במקום שנשתנה - לא עלתה לו טבילה.
אפלו חבית של יין שנשברה בים הגדול ומראה אותו מקום
כמראה של יין, הטובל באתו מקום - לא עלתה לו טבילה.
י. שלשה לגין מים שאובין שנפל לתוכן אפלו משקל דינר
יין ושנה מראהו, והרי מראה הכל מראה יין, ונפלו למקנה
- לא פסלוהו, אלא אם שנו את מראו.
יא. שלשה לגין חסר דינר מים שאובין שנפל לתוכן דינר
חלב או מי פרות, והרי מראה הכל מים, ונפלו למקנה -
לא פסלוהו; עד שיפלו שלשה לגין מים שאובין שאין בהן
תערובת משקה אחר ולא מי פרות.
יב. מקנה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר
- הרי זה כשר. לא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר.

יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"א

פרק שמיני

א. כל המערב¹ למקנה² - הרי הוא כמקנה³ ומטבילין בו.

יא. מים שאובין שהיו בצד המקנה, אף על פי שהמים
נוגעים במי המקנה - לא פסלוהו, מפני שהן כמקנה סמוך
למקנה. היו השאובין באמצע - פוסלין את המקנה.
יב. שתי ברכות זו למעלה מזו וכתל ביניהן, והעליונה
מלאה מים כשרים והתחתונה מלאה מים שאובין, ונגב
בכתל שבין העליונה לתחתונה, אם יש כנגד הנגב
שלשה לגין מים שאובין - נפסלה העליונה; מפני
שהנגב כאלו הוא באמצע העליונה, לא בצדה.
יג. כמה יהיה נגב ויהיה בו שלשה לגין? הפל לפי
הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה - צריך
שיהיה הנגב אחד משלש מאות ועשרים לברכה; היתה
עשרים סאה - צריך להיות הנגב אחד ממאה וששים
לברכה. וצא וחסב לפי חשבון זה, שהסאה ששה קבין,
והקב ארבעה לגין, והלג שש ביצים.
יד. שלשה מקואות זה בצד זה, בכל אחד מהן עשרים
סאה מכונות, ואחד מהן שאוב מן הצד, וירדו שלשה
וטבלו שלשתן, ונעזמו המים מכלן ונתערבו מלמעלה
- המקואות כשרים והטובלים טהורים; שהרי נעשה
הפל ששים סאה, מהן ארבעים כשרים זה בצד זה,
ואין המים השאובים פוסלין מקנה שיש בו ארבעים
סאה, כמו שבארנו. היה השאוב באמצע וירדו וטבלו
בהן, ונעזמו המים ונתערבו המקואות - הרי המקואות
כשרים והטובלין טמאין כשהיו; שהרי לא נתערבו
ארבעים סאה הפשרין, לפי שאין זה בצד זה, שהשאוב
מבדיל ביניהן.

פרק שביעי

א. אין המקנה נפסל לא בשנוי הטעם ולא בשנוי הריח,
אלא בשנוי מראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקנה
לכתחלה - פוסל את המקנה בשנוי מראה. כיצד? היין או
החלב והדם וכיוצא בהן ממי כל הפרות - אינן פוסלין את
המקנה בשלשה לגין, שלא אמרו אלא מים שאובין,
ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקנה שיש בו מאה סאה ונפל
לו לג יין או מי פרות ושנה את מראו - פסול. וכן מקנה
שיש בו עשרים סאה מים כשרים או פחות מזה ונפל לתוכו
סאה יין או מי פרות ולא שנו את מראו - הרי אלו כשרים
כשהיו. ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקנה. ואם נוסף
על העשרים עשרים אחרים מים כשרים - הרי זה מקנה
כשר.
ב. יש מעלין את המקנה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין,
לא מעלין ולא פוסלין.
ג. ואלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור,
והגלד, והמלח, וטיט הנרוק. כיצד? מקנה שיש בו
ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו -

- 1 גמ' הסמוכות לפי המקנה⁴ ומקום רגלי פרסות בהמה
2 שהיו בהן מים מערבין עם מי המקנה כשפופרת הנוד⁵ -
3 מטבילין בהן.
4 ב. חורי המערה⁶ וסדקי המערה - מטבילין בהן אף על פי
5 שאין המים שבהן מערבין עם מי המקנה אלא בכל שהוא⁷.
6 ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות המקנה⁸, והיה מוליך
7 ומביא במים⁹ - ביון שעבר עליה הגל טהורה.
8 ד. עוקה שבתוך מקנה¹⁰: אם היתה הקרקע המבדלת בין
9 העוקה והמקנה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה¹¹ - אין
10 מטבילין במים שבעוקה עד שהיה מערבין¹² עם המקנה
11 כשפופרת הנוד; ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה -
12 אפלו אין מערבין אלא בכל שהוא מטבילין בהן¹³.
13 ה. כתל שביני שני מקואות שנסדק לשנים¹⁴ - מצטרפין¹⁵,
14 ואם היה בשיניהן ארבעים סאה - מטבילין בכל אחד מהן.
15 ואם נסדק לערב¹⁶ - אין מצטרפין עד שהיה במקום אחד
16 כשפופרת הנוד¹⁷. נפרץ הכתל מלמעלה, אם נתערבו המים
17 למעלה מן הכתל¹⁸ קלפת השום¹⁹ על רחב שפופרת הנוד
18 - מצטרפין.
19 ו. פמה הוא שעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד? פרחב
- 20 שתי אצבעות בינוניות של כל אדם וחזרות בו²⁰. ואין
21 בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע שבפס
22 היד²¹. כל שיעמד כשפופרת הנוד²² - ממעט²³, ואפלו
23 בדברים שהן מפרתו של מים. ספק יש בנקב כשפופרת
24 הנוד ספק אין בו - אין מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן
25 התורה²⁴, וכל שעקרו מן התורה, אף על פי ששעורו הלכה
26 - ספק שעורו להחמיר²⁵.
27 ז. מטהרין את המקואות העליון²⁶ מן התחתון²⁷ והרחוק
28 מן הקרוב. ביצד? מביאין סילון²⁸ של חרס או של אבר²⁹
29 וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקנה, ומניח את
30 ידיו תחתיו³⁰ עד שיתמלא מים³¹, ומשכו³² ומשיקו³³ עד
31 שיתערב המים שבסילון עם מי המקנה כאחד, אפלו
32 כשערה דיו, והרי שני המקואות שהסילון ביניהן כמקנה
33 אחד.
34 ח. שלש גמ' שפנחל, התחתונה והעליונה של עשרים
35 סאה והאמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים עובר
36 בתוך הנחל, אף על פי שהוא נכנס לתוכו ויוצא מתוכו³⁴
37 - אין זה ערוב³⁵, ואין מטבילין אלא באמצעית³⁶; שאין
38 המים הנזחלין מערבין³⁷ אלא אם כן עמדו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(4) מחוץ למקוה. (5) מכיוון שמקומות אלה נמצאים מחוץ לכתלי המקוה אינם מצטרפים למקוה בפחות משיעור זה. (6) המקוה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקואות במערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה", ורבינו נקט לשון המשנה. (7) מפני שהם בתוך חלל המקוה מספיק חיבור קטן ביותר. (8) מחוץ למים. (9) הניע את מי המקוה בידו או ברגלו ונערמו גלים. (10) חפירה בתוך המקוה עצמה תחת שטח המים עשויה ככיפה. (11) חזקה ובת קיימא. (12) כלומר, בפחות משיעור זה אין מטבילים בה. (13) מחיצה רעועה כזו שסופה ליפול מאליה דינה כסדק. (14) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו בפירושו למשנתנו). (15) אם בזה פחות מארבעים ובשני גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקואות אפילו בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקואות כשפופרת הנוד, היינו נקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (16) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה. והראב"ד פירש כרבינו. (17) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד וירד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקוה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקוה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקוה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (18) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקוה זה לזה. (19) גובה המים המחברים שני המקואות. (20) אפשר לסבב אותן בריוח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקוטרו כרוחב שתי אצבעות. (21) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (22) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקוה או תולעים החיים במים. (23) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערובת בעובי שפופרת הנוד. (24) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה (עירובין ד, א). (25) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשנו משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן התורה - להקל. (26) המדובר במקואות שבישופע הר והאחד במקום גבוה באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (27) כשבעליון מים שאובים ובתחתון מים כשרים. וכל שכן שמתהרים התחתון מן העליון. (28) נתבאר למעלה פרק ו הלכה ב שסילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טומאה אינם פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני שאובה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל המקוה שאובה) הקילו בה חכמים. (29) עופרת. [בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (30) פירוש, סותם בידי או פיו התחתון של הסילון. (31) לא התכוון לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום אחד אין כאן השקה. (32) נראה כוונתו שמושך למקוה התחתון את פיו התחתון של הסילון. (33) מסיר את ידו ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני המקואות והשקה מועילה בכל שהוא. (34) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (35) אין עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקוה אחד. (36) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (37) בתוספתא שם שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני שקטפרס אינו חיבור,

- ט. טיט רף שֶהִפְרָה שוֹחָה וְשוֹחָה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה נִמְדָד
עִם הַמִּקְוָה³⁸. הִיא עֲבָה עַד שֶׁאֵין הַפְרָה שוֹחָה וְשוֹחָה -
אֵינוֹ נִמְדָד עִמּוֹ.
י. מִקְוֵה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיִם נְטִיט³⁹ - מִטְבִּילִין
בְּטִיט וּבְמִיִּם⁴⁰. בָּאֵי זֶה טִיט מִטְבִּילִין? בְּטִיט הָרֶף, שֶׁהֵמִים
צָפִין עַל גְּבִיּוֹ. הָיוּ הַמִּיִּם מִצַּד אֶחָד וְהַטִּיט הָרֶף מִצַּד אֶחָד
- מִטְבִּילִין בְּמִיִּם וְלֹא בְּטִיט⁴¹.
יא. כָּל שֶׁתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ מִן הַמִּיִּם, כְּגוֹן יִבְחוּשִׁין⁴² אֲדָמִין -
מִטְבִּילִין בּוֹ. וּמִטְבִּילִין בְּעֵינוֹ שֶׁל דָּג⁴³.
יב. מִקְוֵה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכֻנּוֹת וְיָרְדוּ שְׁנַיִם וְטָבְלוּ
זֶה אֶחָד זֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁרָגְלוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן נוגְעוֹת בְּמִיִּם -
הָרֹאשׁוֹן טָהוֹר וְהַשֵּׁנִי בְּטָמְאָתוֹ⁴⁴, שֶׁהָרִי חִסְרוֹ הַמִּיִּם
מֵאֲרָבָעִים סָאָה. הַטָּבִיל בּוֹ⁴⁵ תַּחֲלָה סָגוּס עֲבָה⁴⁶ וְכִיּוּצָא בּוֹ
וְהַגְבִּיּוֹה, אִם הֵיחָה מִקְצֵת הַסָּגוּס נוגְעַת בְּמִיִּם - הָרִי הַטָּבִיל
בְּאַחֲרוֹנָה⁴⁷ טָהוֹר, שֶׁהָרִי הַמִּיִּם כָּל מַעֲרִכִין⁴⁸. הַטָּבִיל בּוֹ⁴⁹
אֶת הַמָּטָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁדָּחַק רָגְלִי הַמָּטָה בְּטִיט
עֲבָה שֶׁבְּקִרְקַע הַמִּקְוֵה עַד שֶׁצָּפוּ הַמִּיִּם עָלֶיהָ לְמַעַלָּה - הָרִי
זוֹ טָהוֹרָה, שֶׁהָרִי לֹא נִטְבְּעוּ בְּטִיט עַד שֶׁטָּבְלוּ בְּמִיִּם
תַּחֲלָה⁵⁰. הַטָּבִיל בּוֹ יוֹרֵה גְדוּלָּה⁵¹ - הָרִי זוֹ טָמְאָה כְּשֶׁהֵיחָתָהּ,
מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים נִתְזִין⁵² וְיוֹצֵאִין חוּץ לַמִּקְוֵה וְנִמְצָא חִסְר
מֵאֲרָבָעִים⁵³. בִּיצֵד יַעֲשֶׂה? מוֹרִידָה דֶּרֶךְ פִּיהָ⁵⁴ וְהוֹפְכָה
בְּמִקְוֵה⁵⁵ וּמִטְבִּילָהּ. וּמַעַלָּה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ שׁוּלְיָהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא
יִהְיֶה הַמִּיִּם שֶׁבְּתוֹכָהּ שְׂאוּבִים וְיִחְזְרוּ לַמִּקְוֵה וְיִפְסְלוּהוּ.
יג. מִקְוֵה שְׁמִימִי מְרֻדִין⁵⁶ - בּוֹכֵשׁ⁵⁷ אֶפְלוֹ חֲבִילִי קֶשׁ
וְחֲבִילִי קָנִים בְּתוֹךְ הַמִּיִּם וּמִן הַצִּדִּין עַד שֶׁיַּעֲרָמוּ הַמִּיִּם
לְמַעַלָּה וְיִוָּרְדוּ וְטָבְלוּ לְתוֹכָן.
פָּרָק תְּשִׁיעִי
- א. שֵׁשׁ מַעֲלוֹת בְּמִקְוֹאוֹת זוֹ לְמַעַלָּה מִזֶּה. הָרֹאשׁוֹן: מִי
גְּבָאִים וּמִי בּוֹרוֹת שִׁיתִין וּמַעֲרוֹת וְכִיּוּצָא בֵּהֶן מִמִּיִּם
הַמְּכַנְסִין בְּקִרְקַע. אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׂאוּבִין וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין
בֵּהֶן אַרְבָּעִים סָאָה, הוֹאִיל וְאֵינֶן מִתְטַמְּאִין אֶלָּא לְרִצּוֹן, כְּמוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס אינו חיבור מפני שמקוה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן (מים נקווים ועומדים).
(38) משלים לארבעים סאה. (39) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק שמשלים את השיעור. (40) אם הגוף
הוא במים עלתה לו טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב
מנמקים, מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (41) ואף על פי כן משלים לארבעים סאה. (42) מין תולעים השורצים
במים. (43) כריש גדול שבים שנמחה עינו. (44) מפני שחלק ממי המקוה נשאר על גופו של הראשון ואם כן טבל השני במקוה
חסר. במשנתנו חולק רבי יהודה ומטהר את השני כשרגלי הראשון נוגעות במים, ונימוקו: מפני שהמים שעל גופו מצטרפים
למקוה. ותנא קמא סובר שרטיבות דקה כזו (משקה טופח) אינה מחברת, או מפני שזה כקטפרס. [בכסף משנה מוסיף נימוק,
שמה נשארו מקומות נגובים בגופו והם מפסיקים]. (45) במקוה של 40 באה מכוונות. (46) בגד צמר שסופג הרבה מים.
(47) אחר טבילת הסגוס. (48) אין זה דומה לשניים שטבלו, כי בסגוס יש הרבה מים מכוונסים וכל זמן שלא הוציאו לגמרי מן
המקוה הרי מים אלה מחוברים למקוה וזה דומה למקוה חסר המחובר למקוה כשר. (49) במקוה שיש בו 40 סאה מכוונות.
(50) במשנה: "מפני שהמים מקדמים". (51) ושוליה למטה. (52) נערמים ועוברים על שפת המקוה. (53) לפני שנטבלה כולה
במים. (54) לא התכוון לומר שהופך פיה למטה, שאם כן לא יכנסו מים לתוכה וייערמו לפני שיהפך אותה, אלא הכוונה שיטה
אותה על צידה כדי שייכנסו המים לתוכה. (55) שאם יעלה אותה כשהיא מטה על צידה, אפשר שיישאר חלק מהמים בתוכה
מנותק ממי המקוה - כשיגביהנה קצת כלפי מעלה - ויהיו שאובים, ויחזרו לתוך המקוה ויפסלוהו. (56) שטוחים, לא עמוקים
ואי אפשר להכניס את כל הגוף לתוך המים. (57) מניח אבן או דברים אחרים על החבילות, אם לא יכבוש אותם יצופו על פני
המים מפני שהם קלים.

1 בו טבילה לזבים; והמעין, אם היו מימיו מים חיים - הנב
2 טובל בהן.
3 ט. מעין שמימיו יוצאין ונמשכין לתוך השקת ואחר כך
4 יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל המים שבשקת ושחורין
5 לו פסולין. היו מקצתן נמשכין על שפת השקת, אפלו כל
6 שהוא - הרי המים שחורין לשקת בשרים, שהמעין מטהר
7 בכל שהוא. היו מימיו נמשכין לתוך ברכה שהיא מלאה
8 מים ונקוין שם - הרי אותה הברכה במקוה. היה יוצא
9 חוץ לברכה - הרי זה פסול לזבים ולמצרעים ולקדש מי
10 חטאת עד שיגיע שיצאו כל מי המקוה שהיו בתוך הברכה.
11 י. מעין שמימיו נמשכין על גבי כלים שאין להן בית קבול,
12 כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן - הרי זה במקוה; ובלבד
13 שלא יטביל על גבי הכלים.
14 יא. מעין שהיו אמות קטנות נמשכות ממנו, ורבה עליו
15 מים שאובין לתוך המעין עד שגברו המים שבאמות ושטפו
16 - הרי הן כמעין לכל דבר. היו מימי המעין עומדים ואינן
17 נמשכין, ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים -
18 הרי המים שמשכו שוין למקוה לטהר באשברן בלבד,
19 ושוין למעין לטהר בכל שהוא.
20 יב. כל הימים מטהרין בזוחלין, ופסולין לזבים ולמצרעים
21 ולקדש בהן מי חטאת.
22 יג. המים הזוחלין מן המעין - הרי הם כמעין לכל דבר.
23 והמנטפין מן המעין, אף על פי שהן טורדין - הרי הם
24 כמקוה, ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין
25 לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת. היו הזוחלין מן
26 המעין מתערבין עם הנוטפין [ממנו], אם רבו הזוחלין על
27 הנוטפין] - הרי הכל כמעין לכל דבר; ואם רבו הנוטפים
28 על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר - אינן
29 מטהרין בזוחלין אלא באשברן. לפיכך צריך להקיף מפץ
30 וכיוצא בו באותו הנהר המערב עד שיקוו המים ויטבל בהן.
31 יד. נוטפין שצטאן זוחלין, כגון שסמך למקוה המנטף
32 טבלא של חרס חלקה והרי המים נזחלין ויורדין עליה -
33 הרי הן כשרין. וכל דבר שמקבל טמאה, ואפלו מדברי
34 סופרים - אין מזחלין בו.
35 טו. זוחלין שקלחן בעלי אגוז - כשרים כשהיו; שאין עלי
36 האגוז הלח שהוא צובע חשוב בכלים.
37 טז. מי גשמים הבאין מן המדרון והנם נזחלין ויורדין, אף
38 על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים סאה - אין
39 מטבילין בהן כשהן נזחלין, עד שיקוו ויגווחו באשברן
40 ארבעים סאה. הרי שהקיף כלים ועשה מהן מחיצות עד
41 שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים
42 - הרי זה טובל בהן. וכלים שעשה מהן הגדר - לא עלתה
43 להן טבילה.
44 זז. גל שנתלש מן הים ונפל על האדם או על הכלים: אם
45 יש בו ארבעים סאה - הרי אלו טהורין לחלין; שאין
46 הטובל לחלין צריך כוונה, כמו שבארנו בהלכות שאר אבות
47 הטמאות. ואם נתפנו והיה יושב ומצפה עד שיפיל עליו הגל
48 - עלתה לו טבילה לדבר שנתפנו לו.

פרק עשירי

1 יח. אין מטבילין בגל כשהוא באויר קדם שיפיל על הארץ,
2 ואף על פי שיש בו ארבעים סאה; לפי שאין מטבילין
3 בזוחלים, קל וחמר באויר. היו שני ראשי הגל נוגעין בארץ
4 - מטבילין בו; ואין מטבילין בפפה שלו, מפני שהוא באויר.
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95

א. ספק מים שאובין שטהרו חכמים ביצד? מקוה שנסתפק
לו אם נפלו לתוכו מים שאובים או לא; ואפלו ידע בודאי
שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין ספק אין בהן; ואפלו ידע
בודאי שיש בהן שלשת לגין, ספק שהיה במקוה שנפלו בו
ארבעים סאה ספק לא היה - הרי זה כשר.
ב. שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו,
נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן ואין ידוע לאיזה
מהן נפלו - ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה. היו
שניהן פחותין מארבעים סאה ונפלו לאחד מהן ואין ידוע
לאיזה מהן - כל אחד משניהן פסול, שאין לו במה יתלה;
אם לזה נפלו - נפסל, ואם לזה נפלו - נפסל.
ג. מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא - כשר, מפני שזה
ספק מים שאובין למקוה זה.
ד. צנור שמקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו, ספק מן
הצנור למקוה ספק מן המכתשת למקוה - הרי זה פסול,
מפני שהפסול מוכח. ואם יש במקוה רבו מים כשרים -
הרי זה כשר; שזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם
מקוה כשר קבוע.
ה. כל המקואות הנמצאים בארץ העמים - פסולין,
שחזקתן שאובין. וכל המקואות הנמצאים בארץ ישראל
במדינות לפנין מן המפתח - בחזקת פסולין, שאנשי
המדינה מכבסים בהן ומטילין לתוכן מים שאובים תמיד.
וכל המקואות הנמצאים בארץ ישראל חוץ למפתח -
בחזקת טהרה, שחזקתן מן הגשמים.
ו. הטמא שירד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; ואפלו
טבל, ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו; שני מקואות,
אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, וטבל באחד מהן
ואין ידוע באיזה מהן טבל - ספקו טמא, לפי שהטמא
בחזקתו עד שיגיע לטבל בראוי. וכן מקוה שנמדד ונמצא
חסר, בין שהיה המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות
היחיד - כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד
שיגיע זמן שנמדד בו והיה שלם. במה דברים אמורים?
כשהיתה הטבילה מטמאה חמורה; אבל אם טבל מטמאה
קלה, כגון שאכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין או
בא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רבו
שלשת לגין מים שאובין, הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן
- הרי ספקו טהור, כמו שבארנו. ואף על פי שנסתפק לו
אם טבל או לא טבל, או שנמצא המקוה חסר לאחר זמן
וכיוצא בספקות אלו - הרי זה טהור.
ז. שני מקואות, אחד כשר ואחד פסול, וטבל באחד מהן
מטמאה חמורה ועשה טהרות - הרי אלו תלויות. טבל בשני
ועשה טהרות - הראשונות תלויות כשהיו, והשניות טהורות.

בְּלִבְד, אִם הִטְבִּילָן בְּמֵי מְקוֹה - טְהוֹרִיָּן. וְאִם הִטְבִּילָן בְּמֵי
שְׂאוּבִין, בֵּין בְּבָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת - לֹא טְהוֹר יָדָיו, עַד
שֶׁיִּפְּלוּ הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִים מִן הַכֵּל עַל יָדָיו; שְׂאִין נוֹטְלִין לְיָדֵים
אֲלֹא מִן הַכֵּלִים וּמִפֶּתַח נוֹתָן²⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בְּרִכּוֹת.
ב. כָּל הַחוּצָץ בְּטָבִילָה - חוּצָץ בְּיָדֵים, בֵּין בְּטָבִילָתָן בֵּין
בְּנִטְיִלָתָן. וְכָל הָעוֹלָה לְמִדַּת הַמְּקוֹה, כְּטִיט הַנְּרוֹק²⁸ - עוֹלָה
לְשַׁעוֹר הָרִבִּיעִית שְׁנוֹטְלִין בָּהֶן הַיָּדִים. וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו צָרִיף
לְשִׁפְשֵׁף.
ג. הַנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו לְתְרוּמָה¹⁰ - צָרִיף לְחֹזֵר וְלִטֵּל פַּעַם
שְׁנֵיהֶם בְּמַיִם שְׁנָיִם, כְּדֵי לְהַסִּיר הַמַּיִם שֶׁעַל גַּב יָדָיו; שֶׁהָרִי
הַמַּיִם שֶׁנִּטֵּל בָּהֶן תַּחֲלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין מֵי רִאשׁוֹנִים,
נִטְמָאוּ בְּיָדֵיהֶם¹¹. לְפִיכָף, אִם נָפַל כֶּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַמַּיִם
שֶׁנִּטֵּל בָּהֶן יָדָיו תַּחֲלָה - נִטְמָא¹²; וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם
הַשְּׁנָיִם - לֹא נִטְמָא¹³. וְאִם נִטֵּל רִאשׁוֹנִים וְשְׁנָיִם לְמָקוֹם
אֶחָד וְנָפַל שָׁם כֶּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - נִטְמָא¹⁴. נִטֵּל אֶת
הָרִאשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו דְּכָר חוּצָץ¹⁵ וְהִסִּירוּ וְנִטֵּל אֶת
הַשְּׁנָיִם - הָרִי יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיוּ; שְׂאִין הַמַּיִם הַשְּׁנָיִם
מִטְהָרִין אֲלֹא הַנִּשְׁאָר מִן הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים עַל גְּבִי יָדָיו¹⁶.
ד. הַיָּדִים מִתְטַמְּאוֹת וּמִתְטַהֲרוֹת עַד הַפֶּרֶק¹⁷. כִּיצַד? נִטֵּל אֶת
הָרִאשׁוֹנִים עַד הַפֶּרֶק וְנִטֵּל הַמַּיִם הַשְּׁנָיִם חוּץ לַפֶּרֶק¹⁸ וְחִזְרוּ
מִחוּץ לַפֶּרֶק לְיָדָיו - הָרִי יָדָיו טְהוֹרוֹת, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׁנָיִם
טְהוֹרִין הֵן¹⁹. נִטֵּל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְהַשְּׁנָיִם חוּץ לַפֶּרֶק²⁰ וְחִזְרוּ
לְיָדָיו - נִטְמָאוֹת יָדָיו; שֶׁהַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים שְׁחוּץ לַפֶּרֶק נִטְמָאוּ
מִחֲמַת יָדָיו²¹, וְאִין הַמַּיִם הַשְּׁנָיִם מִטְהָרִים מֵי שְׁחוּץ
לַפֶּרֶק²², וּלְפִי שְׁחוּזָיו הַמַּיִם שְׁחוּץ לַפֶּרֶק לְיָדָיו טְמֵאוֹת.

וְאִם נִגְעוּ אֵלָיו בְּאֵלוֹ - רִאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְשְׁנִיּוֹת יִשְׁרָפוּ. וְכֵן
אִם נִטְמָא בְּאִמְצַע טְמֵאָה קְלָה שֶׁבִּאֲרָנוּ וְטָבַל בְּשֵׁנִי וְעָשָׂה
טְהוֹרוֹת. אָבֵל אִם טָבַל בְּאֶחָד מֵהֶן מִטְמָאָה קְלָה וְעָשָׂה
טְהוֹרוֹת, וְנִטְמָא טְמֵאָה חֲמִירוֹה וְטָבַל בְּשֵׁנִי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת -
הָרִאשׁוֹנוֹת טְהוֹרוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת תְּלוּיוֹת. וְאִם נִגְעוּ אֵלָיו בְּאֵלוֹ
- רִאשׁוֹנוֹת יִשְׁרָפוּ, וְהַשְּׁנִיּוֹת תְּלוּיוֹת כְּשֶׁהָיוּ. הִזֵּה בְּאֶחָד מֵהֶן
אַרְבָּעִים סָאָה וְאֶחָד כָּלוּ שְׂאוּבִין, וְטָבְלוּ בָהֶן שְׁנָיִם, אֶחָד
מִטְמָאָה חֲמִירוֹה וְאֶחָד מִטְמָאָה קְלָה, וְעָשׂוּ טְהוֹרוֹת - הַטּוֹבֵל
מִטְמָאָה חֲמִירוֹה טְהוֹרוֹתָיו תְּלוּיוֹת, וְהַטּוֹבֵל מִטְמָאָה קְלָה
טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת. הִזֵּה אֶחָד טְמָא וְיָדָיו לְטָבֵל וְהַשְּׁנִי יָרַד
לְהִקָּר - זֶה שֶׁיָּרַד לְטָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן טְהוֹרוֹתָיו תְּלוּיוֹת, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְזֶה שֶׁיָּרַד לְהִקָּר טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה; שְׁזֶה סֶפֶק מֵי
שְׂאוּבִין הוּא, שֶׁמָּא בְּשֵׁאוּבִין טָבַל כְּשֶׁהִקָּר וְנִטְמָא.
ח. שְׁנֵי מְקוֹאוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים סָאָה, אֶחָד שְׂאוּבִין וְאֶחָד
כָּשֵׁר: הִקָּר בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלָיו טְהוֹרוֹת;
הִקָּר בְּשֵׁנִי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלָיו יִשְׁרָפוּ, שֶׁהָרִי וְדָאִי כֹא
רִאשׁוֹ וְרִבּוֹ בְּמַיִם שְׂאוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"א

פרק אחד עשר

א. כֶּכָּר בְּאֲרָנוּ¹, שֶׁנִּטְיִלַת יָדָיו² וְטָבִילָתָן³ מִדְּכָרִי סוֹפְרִים.
וְיָדֵים שֶׁצָּרִיכוֹת בְּטָבִילָה - אֵין מִטְבִּילִין אוֹתָן אֲלֹא בְּמְקוֹה
כָּשֵׁר שֶׁיֵּשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה; שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁהָאֵדָם טוֹבֵל - בוֹ
כָּלִים וְיָדֵים טוֹבִילִין⁴. אָבֵל יָדֵים שְׂאִין צָרִיכוֹת אֲלֹא נִטְיִלָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה י"ב. (2) שפיכת מים מכלי על הידיים מטרתה לחולין ולתרומה. (3) לקודש. (4) תוספתא מקוואות פרק א הלכה ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים טובלין. (5) בחולין קו, ב אמרו: כל גופו טובל - ידיו לא כל שכן. (6) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. (7) מכוחו של אדם השופך. בחולין קו, א "האי אריתא דדלאי (סילון - רש"י שם) אין נוטלין ממנו לידיים, דלא אתו מכוח גברא (שלא הגיעו מכוח בן אדם)". (8) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. (9) לשפשף ידיו זו בזו. (10) דעת רבינו שלחולין מספיקה שפיכה אחת ולא אמרו מים שניים אלא לתרומה בלבד. (11) גזרו חכמים שסתם ידיים דינן כשני לטומאה ומיטהרות בנטילה או בטבילה. (12) גזרו חכמים שכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה (ראשון לטומאה) ולפיכך נטמאה התרומה שנגעה במים שנגעו בידיים. (13) ולמה לא נטמאו השניים מן הראשונים ויטמאו את התרומה? ומתקבל על הדעת תירוץו של בעל התוספות יום טוב, שכן הייתה תקנת חכמים, שהמים הראשונים שנשארו על היד לא יטמאו לא את הידיים ולא את השניים, שאם לא כן לא יתטהרנה ידיים לעולם, כי השניים מתטמאים מן הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידיים. (14) ואפילו אם רבו השניים על הראשונים, משום שהראשונים מטמאים אותם. (15) ולא נטהרו הידיים. [במשנה כתוב: "ונמצא על ידיו קיסם או צרור" ופירש הר"ש: אף על פי שהם רפויים ואינם חוצצים ואף על פי כן ידיו טמאות, מפני שנטמאו במים שעל הצרור. ובהתאם לפירושו זה הוא מבאר את הנימוק שנאמר במשנה. אולם מלשון רבינו ששינה וכתב "דבר חוצץ", משמע שידי נשארו טמאות מפני החציצה (בהלכה ב למדנו, שכל החוצץ בטבילה חוצץ בידיים). ומזה יוצא, שאם אין חציצה - נטהרו ידיו. והרא"ש והרע"ב קיבלו פירושו של הר"ש]. (16) ואין מטהרים את הידיים עצמן. בפירושו למשנה מבאר רבינו מפני שלא התכוון אלא להעביר את המים הראשונים ולא לטהר את הידיים, ומזה יוצא, שאם התכוון לטהר ידיו - נטהרו. אולם כאן כתב סתם "ידיו טמאות כשהיו" ולא תלה הדבר בכונתו. (17) המקום שמתחבירים בו איברי הגוף או חלקי איברים נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם. רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתו לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קו, ב מפרש: הפרק השני היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד. טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל הגוף. (18) כלומר, גם חוץ לפרק. (19) לא נגעו במקום טמא וגם לא במים טמאים. (20) גם בבבא זו המדובר כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. (21) המים שנשארו על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנכתב בהלכה הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם בידי בתוך הפרק. (22) כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

נָטַל מִן הַפֶּלִי כִשְׁעוֹר שֶׁנֶּחֱזַק וְנִשְׁאַרָה רִבְעִית בְּלֶבֶד כִּשְׁהִיָּה 26
- הָרִי זֶה פְּסוּלָה⁴¹, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים הַפְּסוּלִין הִשְׁלִימוּ שְׁעוֹר 27
הַרְבִּיעִית⁴². 28
י. כָּל הַמִּים הַפְּסוּלִין לְנִטְלָה בְּמִים רִאשׁוֹנִים, כִּף הֵן 29
פְּסוּלִין בְּמִים שְׁנִיִּים⁴³; וְכָל כְּלִי שֶׁאֵין נֹטְלִין מִמֶּנּוּ בְּמִים 30
רִאשׁוֹנִים, כִּף אֵין נֹטְלִין מִמֶּנּוּ מִים שְׁנִיִּים; וְכִשְׁם שֶׁצָּרִיךְ 31
לְהִיּוֹת הַמִּים הָרִאשׁוֹנִים מִכֵּחַ אֲדָם, כִּף הַמִּים הַשְּׁנִיִּים. 32
יב. כִּכָּר בְּאַרְנוּ בְּפֶרֶק שֶׁשִּׂי מֵהַלְכוֹת בְּרָכוֹת כָּל מִינֵי הַמִּים 33
הַפְּסוּלִין לְנִטְלָה יָדִים וְהַפְּשָׁרִין, וְכָל הַפְּלִים שֶׁנֹּטְלִין בָּהֶן 34
לְיָדִים וְשֶׁאֵין נֹטְלִין, וְאֵין זֶה נִתְּנָה הִיא מִכֵּחַ נֹתֵן וְכִשְׁרָה 35
וְאֵין זֶה נִתְּנָה אֵינָה מִכֵּחַ נֹתֵן וּפְסוּלָה; וְכָל אוֹתֵן הַדְּבָרִים 36
שֶׁבְּאַרְנוּ שֶׁם בְּנִטְלָה יָדִים לִפְתַּח חֲלִין, כִּף הֵן לְתַרְוּמָה⁴⁴. 37
וְכִשְׁם שֶׁכָּל סֶפֶק יָדִים טָהוֹר לְחִלִּין, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ שֶׁם, כִּף 38
הֵן לְתַרְוּמָה כָּל סֶפֶק יָדִים טָהוֹר. 39
יג. דָּבָר בְּרוּר וְגָלוּי, שֶׁהַטְּמָאוֹת וְהַטְּהָרוֹת גְּזוּרוֹת הַפְּתוּב 40
הֵן, וְאֵינֶן מִדְּבָרִים שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְכַרְעָתוֹ, וְהָרִי הֵן מְכַלֵּל 41
הַחֲקִים. וְכֵן הַטְּבִילָה מִן הַטְּמָאוֹת מְכַלֵּל הַחֲקִים הוּא; שֶׁאֵין 42
הַטְּמָאָה טֵיט אוֹ צוֹאָה שֶׁתַּעֲבֹר בְּמִים, אֲלָא גְזוּרַת הַפְּתוּב 43
הִיא. וְהַדְּבָר תְּלוּי בְּכוֹנֶנֶת הַלֵּב, וְלִפְיָךְ אֲמָרוּ חֲכָמִים: טָבֵל 44
וְלֹא הַחֲזוֹק⁴⁵ - כִּפְּאֵלוֹ לֹא טָבֵל. וְאֵף עַל פִּי כֵן⁴⁶ רָמְזוּ יֵשׁ 45
בְּדָבָר: כִּשְׁם שֶׁהַמְּכֹנֶן לְבוֹ לְטָהֵר - כִּינּוֹן שֶׁטָּבֵל טָהוֹר וְאֵף 46
עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּחַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ דָּבָר; כִּף הַמְּכֹנֶן לְבוֹ לְטָהֵר נִפְשׁוֹ 47
מִטְּמָאוֹת הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁהֵן מִחֲשָׁבוֹת הָאֵין וְדַעוֹת הָרַעוֹת - 48
כִּינּוֹן שֶׁהַסִּפִּים כִּלְבוֹ לְפָרֵשׁ מֵאוֹתֵן הַעֲצוֹת וְהִבֵּיָא נִפְשׁוֹ בְּמִי 49
הַדַּעַת טָהוֹר. הָרִי הוּא אוֹמֵר: וְנִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִים טָהוֹרִים 50

ה. נָטַל²³ אֶת הָרִאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אַחַת, וְנִמְלָךְ וְנָטַל אֶת 1
הַשְּׁנִיִּים לְשִׁתִּי יָדָיו - טְמָאוֹת; שֶׁהַשְּׁנִיִּים מִתְּטַמְּאִין מִחֲמַת 2
הַיָּד שֶׁלֹּא נָטַל בְּמִים רִאשׁוֹנִים, וְחוֹזְרִין וּמִטְמָאִין אֶת הַיָּד 3
הַשְּׁנִיָּה²⁴. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לְשִׁתִּי יָדָיו וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים 4
לְיָדוֹ אַחַת - הָאֶחָת²⁵ טָהוֹרָה. נָטַל יָדוֹ אַחַת וְשִׁפְשָׁפָה 5
בַּחֲבִירָתָהּ - נִטְמָאוּ הַמִּים שֶׁעָלֶיהָ מִחֲמַת חֲבִירָתָהּ שֶׁלֹּא נָטַל 6
וְחוֹזְרִין וּמִטְמָאִין אֶת הַיָּד שֶׁנֹּטְלָה²⁶. שִׁפְשָׁפָה בְּרִאשׁוֹ אוֹ 7
בְּכַתֵּל - הָרִי זֶה טָהוֹרָה²⁷. 8
ו. נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו מִשְׁטִיפָה אַחַת²⁸ - הָרִי אֵלּוֹ טָהוֹרוֹת, וְאֵין 9
אוֹמְרִין: הָרִי זֶה כְּנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בְּמִים שֶׁיָּרְדוּ מֵעַל יָדוֹ 10
הַשְּׁנִיָּה²⁹. אֲפֵלוֹ אֲרַבְּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה³⁰ אוֹ זֶה עַל 11
גֹּב זֶה. וּבְלֶבֶד שִׁיִּרְפוּ³¹ שִׁיבּוֹאוֹ בָּהֶן הַמִּים³². 12
ז. נָטַל מִקְצַת יָדוֹ³³ וְחוֹזֵר וְהוֹסִיף וְנָטַל הַנִּשְׁאָר מִן יָדוֹ - 13
הָרִי יָדוֹ טְמָאָה כִּשְׁהִיָּה. וְאֵם עֲדִין יֵשׁ עַל מִקְצַת שֶׁנָּטַל 14
בַּתְּחִלָּה טוֹפֵחַ עַל מִנֵּת לְהַטְפִּיחַ³⁴ - הָרִי זֶה טָהוֹרָה³⁵. בְּמָה 15
דְּבָרִים אֲמָרוּ? בְּמִים רִאשׁוֹנִים; אֲבָל בְּשְׁנִיִּים - נֹטֵל 16
מִקְצַת יָדָיו וְחוֹזֵר וּמוֹסִיף עַל מִקְצָתָן. 17
ח. שְׁעוֹר הַמִּים שֶׁנֹּטְלִין בָּהֶן תְּחִלָּה³⁶: רִבְעִית לְכָל אָדָם 18
וְאֲדָם לְשִׁתִּי הַיָּדִים, אֵין פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ 19
בְּנִטְלָה יָדִים לִפְתַּח. אֲבָל מִים שְׁנִיִּים - יֵשׁ לְשִׁנִּים לְטַל יְדֵיהֶן 20
מִרְבִּיעִית³⁷, וּמִחֲצִי לֵג נֹתְנִין לְשִׁלְשָׁה וּלְאַרְבָּעָה³⁸, וּמִלֵּג 21
נֹתְנִין אֲפֵלוֹ לְמֵאָה³⁹; שֶׁאֵין הַמִּים הַשְּׁנִיִּים לְטָהֵר, אֲלָא 22
לְהַעֲבִיר הַמִּים הָרִאשׁוֹנִים. 23
ט. כְּלִי שֶׁהִיָּה בּוֹ רִבְעִית מִים כִּשְׁרִים לְנִטְלָה יָדִים וְנִתֵּן 24
לְתוֹכוֹ מַעַט מִים פְּסוּלִין לְנִטְלָה יָדִים - הָרִי אֵלּוֹ כִּשְׁרִין⁴⁰. 25

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(23) קירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתייהן. (24) למעלה בהלכה ג נתבאר, שהמים הראשונים שנשארו על היד אינם מטמאים, אבל זה נאמר באותה היד שעליה נשפכו, כדי לטהרה, אבל מטמאים הם את היד השנייה שנעצה בהם. (25) זו שנטל אותה שנית. (26) מי הנטילה אמנם אינם מתטמאים מטומאת היד שטיהרו אותה, אבל מתטמאים מן היד השנייה וחוזרים ומטמאים את היד שעליה נשפכו. (27) מפני שמשקין טמאים אינם מטמאים בנגיעתם חלקי הגוף האחרים אלא ידיים בלבד. וכותל אינו מקבל טומאה מפני שהוא מחובר לקרקע. (28) אפילו כשידיו זו על גבי זו. (29) כשנטל שתי ידיו בבת אחת הן נידונות כיד אחת. [במשנתנו אמר תנא קמא: "נטל לידו אחת על שתי ידיו", אבל בבבא שנייה שם שנינו: "לשני ידיו משטיפה אחת - רבי מאיר מטמא", ולמד רבינו מזה שתנא קמא מטהר ופסק כמותו. (30) קירבו את הידיים אלו לאלו ושפך עליהן מכלי רחב וכולן שוטפו בבת אחת. (31) שלא ילחץ את הידיים זו לזו. (32) שאם יהדקן זו לזו לא יבואו מים במקום חיבור הידיים. (33) שם פרק א משנה א: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים". (34) האצבע הנוגעת תתלחלח ותרטיב את הנוגע בה. (35) מפני שטופח על מנת להטפח מחבר והרי זה כנטילה אחת. (36) מים ראשונים. (37) במקוואות פרק א, א שנינו: "מי רביעית נותנים לידיים, לאחר אף לשניים". ורבינו מפרש שם, שהמדובר במים שניים, אבל ראשונים אינם מטהרים בפחות מרביעית לכל אדם, ומסתמך על מה שאמרו בחולין קז, א בביאור משנה זו: "דקאתו (שהם באים) משיורי טהרה". לדעתו "שיורי טהרה" היינו מים שניים הבאים אחרי שנטהרה היד במים הראשונים. [רש"י ותוספות שם מפרשים "שיורי טהרה" היינו שמתחילה היה שיעור רביעית ונטל האחד ידיו ולא שפך כל המים, ומותר לאדם אחר ליטול ידיו משארית זו. ורוב הפוסקים - וביניהם גם הראב"ד - קיבלו פירושם]. ודווקא לשני בני אדם מספיקה רביעית למים שניים, אבל לא משלושה ולמעלה. (38) ארבע רביעיות בלוג וכשתה מחלק חצי לוג, שהוא שתי רביעיות - לארבעה, מגיע חצי רביעית לאחר. ואף על פי שמספיק חצי רביעית לאדם - צריך שיהיה בכלי רביעית בתחילה. (39) בתוספת מים, שהרי אין כל אפשרות ליטול מאתיים ידים בלוג אחד מים (כסף משנה). (40) כמו מקווה שיש בו ארבעים סאה ונתן לתוכו שאובים (למעלה פרק ד הלכה ו). (41) בזבחים שם: "כל המשלים למי מקווה משלים לכיור, לרביעית (לנטילת ידיים) - אינו משלים". ומפרש רב פפא שהכוונה לנתן סאה (שאובים למקווה) ונטל סאה: במקווה כשר (כלמעלה פרק ד הלכה ז) ולרביעית פסול, אם הייתה רביעית מכוונת והוסיף פסולים ואחר כך נטל מן התערובת. (42) שהרי לא נשארה רביעית מים מן הכשרים לבדם. (43) נתבאר למעלה בהלכה ג שלא הצריכו חכמים מים שניים אלא לתרומה בלבד אבל לא לחולין. ובדיני נטילת ידיים (בהלכות ברכות פרק ו) לא הזכיר רבינו כלל מים שניים. (44) פירוש, כל שכן לתרומה. (45) לא התכוון להטיהר. (46) אף על פי שכולם גזירות הכתוב שלא נתגלה טעמן.

הוא הנקרא מועד; והמשנה ועשה מעשה שאין דרך כל
מינו לעשות כן תמיד, כגון שור שנגח או נשף - הוא
הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשנויו פעמים רבות -
נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: או נודע כי
שור נגח הוא.
ה. חמשה מעשים תמים יש בבהמה, ואם הועדה לאחד מהן
- נעשת מועדת לאותו מעשה. ואלו הן: הבהמה אינה מועדת
מתחלתה לא לגח, ולא לגח, ולא לשוף, ולא לרביץ על כלים
גדולים, ולא לבעט; ואם הועדה לאחד מהן - הרי זו מועדת
לו. אבל השן מועדת מתחלתה לאכל את הראוי לה, והרגל
מועדת מתחלתה לשבר בדרך הלוקה, והבהמה מועדת
מתחלתה לרביץ על פני קטנים וכיוצא בהם ולמעך אותן.
ו. חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת ברייתן להזיק, ואפלו
הן בני תרבות. לפיכך, אם הזיקו או המיתו בנגיחה או
בנשיכה ודריסה וכיוצא בהן - חייב נזק שלם. ואלו הן:
הזאב, והארי, והדב והנמר, והברדלס. וכן הנחש שנושף -
הרי זה מועד, ואפלו היה בן תרבות.
ז. כל מועד משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו, וכל תם
משלם חצי נזק מגופו. במה דברים אמורים? בשנוכסה
הבהמה לרשות הנזק והזיקתה; אבל אם נכנס הנזק
לרשות המזיק, והזיקתהו בהמתו של בעל הבית - הרי זה
פטור על הכל, שהרי הוא אומר לו: אלו לא נכנסת
לרשותי, לא הגיע לך הנזק. והרי מפרש בתורה: ושלח את
בעירה וכער בשדה אחר.
ח. הזיקה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם, לא
למזיק ולא לנזק, או בחצר שהיא של שניהן והרי היא
מיחדת להניח בה פרות ולהכניס לה בהמה, כגון בהקצה
וכיוצא בה: אם בשן ורגל הזיקה בדרך - הרי זה פטור,
מפני שיש לה רשות להלך [באן] וכאן, ודרך הבהמה להלך
ולאכל בדרך ולשבר בדרך הלוקה; ואם נגחה או נגפה
או רבצה או בעטה או נשכה: אם תמה היא - משלם חצי
נזק, ואם מועדת - נזק שלם.
ט. היתה החצר של שניהן מיחדת לפרות ולא להכניס בה
בהמה, והכניס שם אחד מן השתפין בהמתו והזיקה - חייב
אפלו על השן ועל הרגל. וכן אם היתה מיחדת להבהמה
לשניהם, והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פרות,
והזיקה פרוטיו - חייב על השן ועל הרגל.
י. שלשה אבות נזיקין בשור: הקרן, והשן, והרגל. תולדות
הקרן: נגיפה, נשיכה, רביצה, בעיטה. תולדות השן: אם
נתחבקה בכתל להנאתה והזיקה בחוכה, וכן אם טנפה
פרות להנאתה. תולדות הרגל: הזיקה בגופה דרך הלוקה,
או שהזיקה בשערה דרך הלוקה, או כשכשה בנכה, או
באכף שעליה, בפרמביא שבפיה, בזוג שבצוארה; וכן
חמור שהזיק במשא בשעת הלוכו, ועגלה המושכת בקרון
שהזיקה בשעת משיכתה. כל אלו תולדות הרגל הן,
וברשות הרבים פטורין, וברשות הנזק משלמין נזק שלם.
יא. כשכשה בנכה כשכוש רב שאין דרכה לעשותה תמיד

1 וטהרתם, מכל טמאותיכם ומכל גלוליםיכם אטהר אתכם.
2 השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו, אמן.
3 סלקו להו הלכות מקואות בסייעתא דשמיא
4 נגמר ספר עשירי, והוא ספר טהרה.
5 הלכותיו שמונה, ופרקיו מאה וארבעים וארבעה, ואלו
6 הן: הלכות טמאת מת - חמשה ועשרים פרקים. הלכות
7 פרה אדמה - חמשה עשר פרקים. הלכות טמאת צרעת -
8 ששה עשר פרקים. הלכות מטמאי משכב ומושב - שלשה
9 עשר פרקים. הלכות שאר אבות הטמאות - עשרים
10 פרקים. הלכות טמאת אכלין - ששה עשר פרקים. הלכות
11 כלים - שמונה ועשרים פרקים. הלכות מקואות - אחד
12 עשר פרקים.
13 הט לפי אל עזותיך ואל אל בצע
14 ספר אחד עשר והוא
15 ספר נזיקין
16 הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות נזקי ממון.
17 ב. הלכות גנבה. ג. הלכות גזלה ואבדה. ה. הלכות חובל
18 ומזיק. ו. הלכות רוצח ושמירת נפש.
19 הלכות נזקי ממון
20 יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פרטן: (א) דין
21 השור. (ב) דין ההבצר. (ג) דין הבור. (ד) דין הבערה.
22 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:
23 פרק ראשון
24 א. כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה -
25 הבעלים חייבין לשלם, שהרי ממנום הזיק; שנאמר: כי יגף
26 שור איש את שור רעהו. אחד השור ואחד שאר בהמה
27 ונחיה ועוף, לא דבר הכתוב בשור אלא בהמה.
28 ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדרך שדרכה לעשותם
29 תמיד כמנהג ברייתה, כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר, או
30 שהזיקה ברגלה בדרך הלוקה - חייב לשלם נזק שלם מן
31 היפה שבנכסיו, שנאמר: מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם;
32 ואם שנתה ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד
33 והזיקה בהן, כגון שור שנגח או נשף - חייב לשלם חצי נזק
34 מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור החי ונצו את
35 כספו וגו'.
36 ג. כיצד? שור שנה מנה שנגח לשור שנה עשרים והמיתו,
37 והרי הנבלה שנה ארבעה - בעל השור חייב לשלם שמונה,
38 שהוא חצי הנזק; ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור
39 שהזיק, שנאמר: ומכרו את השור החי. לפיכך, אם המית
40 שור שנה עשרים לשור שנה מאתים, ונבלה שנה מנה -
41 אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל החי תן לי חמשים;
42 אלא אומר לו 'הרי שור שהזיק לפניך, קחהו ולך', אפלו
43 אינו שנה אלא דינר. וכן כל כיוצא בזה.
44 ד. העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו -

חצי נזק. התרנגולין מועדין להלך בדרך וישבר. הנה חוט
או רצועה קשור ברגליהן, ונסתבך כלי באותו החוט
ונתגלגל ונשבר - משלם חצי נזק. במה דברים אמורים?
כשקשרו אדם; אבל אם נקשר על רגליהם מאליו - בעל
התרנגולין פטור. ואם היו לחוט בעלים ולא היה החוט
הפקר - בעל החוט חייב חצי נזק, שהרי הוא כבור
המתגלגל.

יא. הצניע בעל החוט את החוט, והתרנגולים דרסו עליו
והוציאוהו, ונקשר ברגליהן ושברו בו את הכלים - אף בעל
החוט פטור, שהרי אנוס הוא.

יב. תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו את
הכלים: אם בכנפיהם שברו - משלם נזק שלם, ואם ברוח
שכנפיהם - משלם חצי נזק.

יג. היו מהדסין על גבי עסה או על גבי פרות וטנפו או
נקרו - משלמין נזק שלם. הויקו בעפר או צורות שהעלו
בכנפיהן או ברגליהן - משלמין חצי נזק.

יד. היו מחטטין בחבל, ונפסק החבל ונשבר הדלי -
משלמין נזק שלם. והוא, שנתגלגל הדלי מחמתן עד שנפל
ונשבר. ואם היה על החבל אכל ובעת אכילתו פסקוהו -
משלם גם על החבל נזק שלם.

טו. הפלג והגדי שקפצו מראש הגג למעלה למטה
ושברו את הכלים - משלמין נזק שלם, מפני שמועדים הן
לדבר זה. וכן אם נפלו והזיקו, שעליהן לראש הגג פשיעה;
ואף על פי שנפליהן אנוס, כל שתחתיו בפשיעה וסופו
באנוס - חייב.

טז. קפצו ממטה למעלה - משלמין חצי נזק. והוא,
שנתלש הגדי ונסרף וקפץ הפלג; אבל נסרף הפלג ודלג
הגדי, בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה - חזבין נזק
שלם. וכן תרנגול שדלג, בין מלמעלה למטה בין מלמטה
למעלה - משלם נזק שלם.

יז. פלג שנטל את התררה והלך לו לגדיש: אם הניחה
בגדיש ואכל את התררה והדליק את הגדיש - על התררה
ועל מקום התררה משלם נזק שלם, ועל שאר הגדיש חצי
נזק; ואם היה מגרר את התררה על הגדיש והולך ושוחרף
- משלם על התררה נזק שלם, ועל מקום הגחלים חצי נזק,
ועל שאר הגדיש פטור.

יח. במה דברים אמורים? כששמר בעל הגחלת את אשו
וסתם הדלת, ובא הפלג וחתר ונטל את התררה מעל האש;
אבל אם לא שמר אשו, בעל האש - חייב על שרפת הגדיש,
ובעל הפלג חייב על אכילת התררה ועל מקומה.

יט. המששה פלבו של חברו בחברו - פטור מדיני אדם
וחייב בדיני שמים, ובעל הפלג חייב חצי נזק; שפיון שהוא
יודע שאם שסה את פלבו להזיק נושף, לא היה לו להניחו.
ואם שסהו בעצמו - בעל הפלג פטור; שכל המשנה ובא
אחר ושנה בו - פטור.

כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלכת,
ובעטה מהלכת ברבוצה - חייב חצי נזק; שאף על פי
שדרכה להלך עליה, אין דרכה לבעט בה.

והזיקה ברשות הרבים, או שפשפש בגיד שלה ברשות
הרבים והזיקה - פטור; ואם תפש הנזק - גובה חצי נזק
ממה שתפש; שנה הדבר ספק הוא אם אלו תולדות הקרן
שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל שפטור עליה
ברשות הרבים, כמו שבארנו.

פרק שני

א. אחד אבות נזיקין ואחד התולדות. אם היה האב מועד
- תולדותיו מועדות, ואם היה תם - תולדותיו כמותו. וכל
אבות נזיקין וכל תולדותיהן מועדין הן מתחלתן, חוץ מקרן
ותולדותיו שהן תמים בתחלה עד שיועדו, כמו שבארנו.
ב. כל תולדה - כאב שלה, חוץ מצורות המנתזין מתחת
רגלי הבהמה בשעת הלכה; שאף על פי שתולדת הרגל
הם, ופטור עליהן ברשות הרבים כרגל, ואם הזיקו ברשות
הנזק - משלם מן היפה שבנכסיו, כרגל שהוא אב, אף על
פי כן אינו משלם אלא חצי נזק.

ג. פיצד? בהמה שנוכנסה לחצר הנזק, והלכה, והיו צורות
מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים - משלם חצי נזק
מן היפה שבנכסיו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה היא.

ד. וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים, ונתזו צורות
מתחת רגליה לרשות הנזק ושברו את הכלים - משלם חצי
נזק. דרסה על הפלי ברשות הנזק ושברתו, ונפל על פלי
אחר ושברו - על הראשון משלם נזק שלם, ועל האחרון
משלם חצי נזק.

ה. היתה מהלכת ברשות הרבים, ובעטה והתזת צורות,
והזיקו ברשות הרבים - פטור; ואם תפש הנזק רביע נזק -
אין מוציאין מידו; שהדבר ספק הוא שמה שנוי הוא ואינו
תולדת רגל, שהרי בעטה.

ו. בעטה בארץ ברשות הנזק, והתזת צורות מחמת
הבעיטה, והזיקו שם - חייב לשלם רביע נזק, שזה שנוי
הוא בהתזת הצורות; ואם תפש הנזק חצי נזק - אין
מוציאין מידו. ואפלו היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה
שלא תתזו, ובעטה והתזת - משלם רביע נזק; ואם תפש
הנזק חצי נזק - אין מוציאין מידו.

ז. כל המשלם נזק שלם - הרי התשלומין ממון שהוא חייב
לשלמו, כמי שלוח מחברו שהוא חייב לשלם; וכל המשלם
חצי נזק - הרי התשלומין קנס, חוץ מחצי נזק של צורות
שהוא הלכה, כמו שבארנו.

ח. זה הפלג: כל המשלם מה שהזיק - הרי זה ממון; וכל
המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי כפל או חצי נזק -
הרי היתר על הקרן או הפחות קנס. ואין חזבין קנס אלא
על פי עדים, אבל המודה בכל קנס מן הקנסות - פטור.

ט. תרנגול שהושיט ראשו לאויר פלי זכוכית ותקע בו
ושברו: אם היו בתוכו תבלין וכיוצא בהן, שהושיט ראשו
כדי לאכלן - על התבלין משלם נזק שלם, ועל הפלי משלם
חצי נזק בחצי נזק צורות, שכך הוא דרכו; ואם היה הפלי
ריקן - הרי זה משנה, ומשלם חצי נזק ככל הקנסות.

י. וכן סוס שצנף וחתור שנער ושבר את הכלים - משלם

פרק שלישי

א. בהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן.¹
לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק ואכלה דברים שדרפה
לאכלם - משלם נזק שלם; שנאמר: ובער בשדה אחר
מיטב שדהו וגו'.² ואם אכלתם ברשות הרבים - פטור;³ ואם
נהנית - משלם מה שנהנית,⁴ לא מה שהזיקה.
ב. פיצד? נכנסה לרשות הנזק ואכלה שמשמן או לט
וכיוצא בהם בשדה דין - משלם דינר.⁵ ואם אכלתם ברשות
הרבים ונהנת - רואין אותן כאלו הם שעורים⁶ או עמיר,⁷
ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול.⁸
ג. אכלה אכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטין - הואיל
ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרפה לאכלן, כגון
שאכלה פסות או בלים, בין ברשות הנזק בין ברשות
הרבים - משלם חצי נזק; שזה שנוי הוא,⁹ ודרך בני אדם
להניח כליהם¹⁰ וכסותן ברשות הרבים עד שיניחו מעט.
ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות
מרשות הרבים ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר ספקי,¹¹
לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית;¹² ואם תפש הנזק
במה שהזיקה - אין מוציאין מידו, שהרי ברשותו אכלה.
ה. כלב שנכנס לחצר ונטל פת או פשר והוציאן לרשות
הרבים או לחצר אחרת¹³ ואכלם שם - מה שנהנה משלם;¹⁴
אכלם בשדה של בעל החצר - משלם נזק שלם כאלו אכלן
בתוך החצר,¹⁵ שהרי ברשות הנזק אכל. וכן כל פיוצא בזה.

ו. בהמה שאכלה אכלין שאין דרפה לאכלן אכל אוכלתן
על ידי הדחק, כגון פרה שאכלה שעורים¹⁶, וחמור שאכל
פרשינים¹⁷ או דגים, וחזיר שאכל חתיכת פשר, וכלב שלקק
את השמן, וחתול שאכל תמרים, וכן כל פיוצא כאלו: אם
אכלה ברשות הנזק - משלם נזק שלם,¹⁸ וברשות הרבים -
פטור; ואם נהנית - משלם מה שנהנית.
ז. חיה שנכנסה לרשות הנזק וטרפה ואכלה בהמה או פשר
- משלם נזק שלם, שזהו דרפה¹⁹; אבל כלב שאכל כבשים
קטנים²⁰, או חתול שאכל תרנגולים גדולים - הרי זה
שנוי²¹, ומשלם חצי נזק.²²
ח. סל שיש בו לחם, ונכנס חמור²³ ושבר הסל ואכל הלחם
- משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם, שזה הוא דרכו²⁴.
וכן שעיר עזים²⁵ שרעה לפת וכיוצא בו על פי החכמה,
ונסתפק בחכמה ואכל את הלפת ושבר את החכמה - משלם
על שניהם נזק שלם²⁶; פשם שדרפו לאכל, כף דרכו
להתלות בבלים ולעלות כדי לאכל. וכן כל פיוצא בזה. אבל
אם נכנס החמור ואכל את הלחם ואחר כך שבר את הסל
- על הלחם משלם נזק שלם, ועל הסל חצי נזק²⁷. וכן כל
פיוצא בזה.
ט. בהמה שאכלה מתוך הרחבה²⁸, בין דרך הליכתה בין
שעמדה²⁹ ואכלה - משלם מה שנהנית. ואפילו חזרה על
צדי הרחבה³⁰ ואכלה מהן. אבל אם הניחה את הרחבה
והלכה ועמדה בצדי הרחבה³¹ ואכלה - משלם מה
שהזיקה³². אכלה מפתח חנות³³ - משלם מה שנהנית³⁴;
מתוך חנות - משלם מה שהזיקה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) משנה, בבא קמא יט: (2) כי כתוב "בשדה אחר", ופירשו חכמים: ברשות הניזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון שיש לבהמה
רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת ולאכול. (3) הדמים שבעל הבהמה חסך לו על ידי האכילה. (4) דינר של כסף =
זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל שומשמן לבהמה משלם דינר, כי שן ברשות הניזק משלם נזק שלם והנזק הוא דינר.
(5) ברשות הרבים פטורים משלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום שבעל הבהמה נהנה, כי לולא אכלה היה
צריך לתת לה אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמן, אלא דמי שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבהמה. (6) שעורים
בשיבולים שרגילים להאכיל את הבהמה בזמן הקציר (ראה מגיד משנה וכסף משנה). (7) דהיינו שני שלישי המחיר. בבא
בתרא קמו: גם במקרה שדרכו להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי
יוסף שם, כ.). (8) ודינו כתולדה דקין. (9) על כן אין לפטור מטעם "כל המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה
פרק ב, הלכה יט. (10) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי
בעיית רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. (11) כי אין מוציאין מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל: "דקאי
ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם. (12) של בעלים אחרים. (13) כי הולכים
אחרי מקום האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד. (14) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש -
של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הניזק, אפילו לא באותו
מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם. (15) שהם מאכל חמור. (16) שהם מאכל פרה. שם יט: כל הדוגמאות לקוחות
מדברי הברייתא ומדברי רב פפא, שם. (17) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק. (18) לשון הברייתא שם טז:
(19) אפילו קטנים. (20) כי אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים וחתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר
כך בא שם פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא. רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים
שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבל, ואף קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי נזק. (21) אף
על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן, אלא תולדה דקין, שם טו: (22) לרשות הניזק. (23) לשבר את הסל בשעת אכילת
הלחם. (24) עד בן שנה, שם כ. (25) על הלפת מדין שן, ועל החכמה מדין רגל. (26) כי זה משונה. (27) שוק, משנה שם
יט: (28) דרכה של בהמה לאכול, ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד, שם כ. (29) קין זוית. (30) שדינם
כדין רשות היחיד של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה, כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצדי
הרחבה, דעת שמואל שם כא. (31) כדין בהמה שאכלה ברשות הניזק, שם. (32) הפתוחה לרשות הרבים. (33) כדין שן
ברשות הרבים, שם יט:

1. היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צנארה ואכלה
2 מעל גבי חביתה, ואפלו עמדה³⁴ - משלם מה שנהנית;
3 שכן דרך הבהמות³⁵ לאכל זה מעל גבי זה. ואם קפצה
4 ואכלה³⁶ על גבי חביתה - משלם מה שהזיקה; שגבי
5 חביתה כחצר הנזק הוא חשוב³⁷.
6 יא. בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה ונפלה לגנה³⁸
7 ונחבטה על גבי פרות וירקות או שאכלה - משלם מה
8 שנהנית. אפלו הלכה מערוגה לערוגה, ואפלו נשארה שם
9 כל היום כלו³⁹ - אינו משלם אלא מה שנהנית⁴⁰. ומה הנאה
10 יש לה בחביטה? שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו
11 איבריה. אבל אם ירדה כדרכה ואכלה - משלם מה
12 שהזיקה. ואפלו טנפה פרות במי לדה⁴¹ - משלם מה
13 שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפה חביתה
14 ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירן אחת
15 אחת, כדי שלא ידחפו זו את זו.
16 יב. החלקה ונפלה, ויצאת⁴² וחזרה לגנה, אף על פי
17 שחזרה שלא לרעת הבצלים⁴³ - משלם מה שהזיקה, מפני
18 שהיה לו לשמרה⁴⁴ שלא תחור; שהדבר ידוע, שפיון
19 שידעה דרך הגנה, הרי היא חוזרת מאליה.
20 יג. הקדר הכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות,
21 ושבירתו בהמתו של בעל הבית - פטור. ואם הזקה בהן -
22 בעל הקדרות חייב. ואם הכניס ברשות - פטור⁴⁵. ואם קבל
23 עליו בעל הבית לשמר את הקדרות - בעל הבית חייב.
24 יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות,
25 ואכלתם בהמתו של בעל הבית - פטור⁴⁶. ואם החלקה בהן
26 והזקה - בעל הפרות חייב. ואם הכניס ברשות - פטור. ואם
27 קבל עליו בעל הבית לשמר את הפרות - בעל הבית חייב⁴⁷.
28 הכניסן שלא ברשות ואכלתם בהמתו של בעל הבית והזקה
29 באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא תאכל.
30 ואם הכניסן ברשות, והניחו בעלי החצר את זה שהרשהו
31 בחצר לשמרו, ואכלתם בהמתו של בעל הבית והזקה
32 באכילתן - בעל הפרות חייב⁴⁸; שפיון שראה הבהמה אוכלת
33 דברים המזיקין לה והניחה - חייב, שהרי אין בעלי החצר
34 מצויין שם להעביר הבהמה מהן. ומעשה באשה שונכסה
35 לאפות בתנור בבית שכנותיה, והניחה ונתעלמו כדי שלא

יכירו בה⁴⁹ בעת לישתה ואפיתה, וכא עו של בעל הבית ואכל
37 הבצק ומת, וחייבה חכמים לשלם דמיו. וכן כל כיוצא בזה.
38 טו. המגדיש⁵⁰ בתוך שדה חבירו שלא ברשות, ואכלתן
39 בהמתו של בעל השדה - פטור⁵¹. ואם החלקה והזקה -
40 בעל הפרות חייב. אכלתן והזקה באכילתן - פטור⁵². ואם
41 הגדיש ברשות - בעל השדה חייב⁵³, אף על פי שלא קבל
42 עליו לשמר; שהשומר בגרנות, כיון שאמר לו 'הגדיש בכאן'
43 - כמי שאמר לו 'הגדיש ואני אשמר לך' הוא חשוב.

פרק רביעי

44
45 א. הפוגס צאן לדיר ונעל בפניהן בדת שכולה לעמד
46 ברוח מצויה, ויצאה והזיקה - פטור. ואם אינה יכולה
47 לעמד ברוח מצויה, או שהיו כחלי הדיר רעועין - הרי לא
48 נעל בפניהם כראוי, ואם יצאת והזיקה - חייב. ואפלו חתרה
49 ויצאת. ואפלו נפרצה מחיצה בלילה או פרצוה לסטים -
50 בעל הצאן חייב. היתה מחיצה בריאה, ונפרצה בלילה או
51 שפרצוה לסטים, ויצאת והזיקה - פטור. הוציאה לסטים
52 והזיקה - לסטים חייבים.
53 ב. הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאת והזיקה: אם היה
54 גדר חזק ובריא - חייב, ואם היה כחל רעוע - פטור בדיני
55 אדם וחייב בדיני שמים. וכן הנותן סם המות לפני בהמת
56 חבירו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.
57 ג. המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו - המעמיד חייב
58 לשלם מה שהזיקה. וכן אם הפישה עד שהלכה לקמת
59 חבירו והזיקה - זה שהפישה חייב.
60 ד. המוסר בהמתו לשומר חנם או לנושא שכר או לשוכר
61 או לשואל - נכנסו תחת הבצלים, ואם הזיקה - חייב
62 השומר. במה דברים אמורים? בזמן שלא שמרוה כלל;
63 אבל אם שמרוה שמירה מעלה כראוי, ויצאת והזיקה -
64 השומרים פטורין והבצלים חייבים. אפלו המיתה את
65 האדם. שמרוה שמירה פחותה: אם שומר חנם הוא -
66 פטור, ואם שומר שכר או שוכר או שואל הוא - חייבין.
67 ה. הניחה בחמה, אפלו חתרה ויצאת והזיקה - חייב זה
68 שהניחה שם; שפיון שהניחה בחמה הרי היא מצטערת,
69 ובזרחת ועושה כל שאפשר לה לעשות.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(34) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הניזק היא. וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידי הרחבה שבהלכה ט, ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הניזק ממש (ראה בכסף משנה). (35) ודינה כדן שן ברשות הרבים. (36) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם). (37) ומשלם מה שהזיקה. (38) משנה בבא קמא נה: ופירושם של רב כהנא ורבא, שם נח. (39) ואפשר היה להוציאה. (40) ואינו משלם נזק שלם, מכיוון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן שם. (41) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה אונס, שלא ידע שתלך, משלם נזק שלם, כי תחילתו בפשיעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (42) מן הגינה. (43) כגון שנעל בפניה שלא כראוי. (44) שמירה מעולה. (45) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הוזקה, בעל הבית חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי, שם מח: והלכה כשמואל בדיני. (46) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. (47) על הפירות שאכלה בהמתו. (48) כי השמירה מוטלת עליו. (49) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות. (50) העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט: (51) מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. (52) כי היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. (53) מדובר כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

פרק חמישי

47

א. בהמה שהיתה רועה, ופרשה ונכנסה בשדות ובכרמים, 48
אף על פי שעדין לא הויקה - מתרין בכעליה שלש פעמים; 49
אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מלרעות - יש רשות לבעל 50
השדה לשחטה שחטיטה כשרה, ואומר לבעליה: בואו 51
ומכרו בשך שלכם. מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה 52
שהזיק. אפלו לגרם הנזק אסור. 53

ב. לפיכך אסרו חכמים לגדל בהמה דקה ורחיה דקה בארץ 54
ישראל במקום השדות והכרמים, אלא ביערים ובמדברות 55
שבארץ ישראל. ומגדלין בסוריא בכל מקום. 56

ג. עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את 57
הארץ, ואלו הן: 58

(א) התנה, שמרעין בהמה דקה ביערים שאילניהן גסין, אכל 59
אין מרעין שם בהמה גסה. וביער שאילניו דקים - אין 60
מרעין בו לא גסה ולא דקה אלא מדעת בעליו. 61

(ב) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר ללקט עצים משדה 62
חברו. והוא, שיהיו עצים פחותים וקרוכים להיות קוצים, 63
כגון הזמי והיגרי. והוא, שיהיו לחים ומחברין. וכלכד שלא 64
ישרש. אכל שאר עצים - אסור. 65

(ג) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר ללקט עשבים העולין 66
מאליהן בכל מקום, חוץ משדה תלתן שורעה לבהמה. 67

(ד) וכן התנה, שיהיה אדם קוטס וטיעה בכל מקום, חוץ 68
מגורפיות של זית. ואינו קוטס מן האילנות אלא בזית - 69
כביצה, ובקנים ובגפנים - מן הפקק ולמעלה, ובשאר 70
האילן - מתוכו של אילן, לא מחדו. וכשהתיר לקטס, לא 71
התיר אלא מחדש שאינו עושה פרות, אכל לא מישן 72
שעושה פרות. ואינו קוטס אלא ממקום שאינו רואה פני 73
חמה. 74

(ה) וכן התנה, שהמעין היוצא בתחלה - בני אותה העיר 75
שיצא בגבולם מסתפקין ממנו, אף על פי שאין עקרו 76
בתלקס, ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו. 77

(ו) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר לצוד דגים מים טבירה. 78
והוא, שיצוד בחפה בלבד. אכל לא יפרש קלע ויעמיד 79
ספינה שם אלא בני השבט שהגיע אותו הים בתלקס. 80

(ז) וכן התנה, שכל אדם שצריך לנקביו - מסתלק מן הדרך 81
ונכנס אחריו הגדר שפגע בו ונפנה שם. ואפלו בשדה 82
מלאה כרפס. ונוטל משם צרור ומקנה. 83

(ח) וכן התנה, שכל התועה בין הכרמים וכיוצא בהן - 84
מפסג ועולה מפסג ויורד, עד שיצא לדרך. 85

(ט) וכן התנה, שבזמן שירפה השיט בדרך הרבים או נקיעי 86
מים - יש לעוברי דרכים להסתלק לצדדי הדרכים ומחלכין 87
שם, אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים. 88

(י) וכן התנה, שמת מצנה קונה מקומו ונקבר במקום 89
שימצא בו. שלא יהא משל על המצר ולא בתוך תחום 90
המדינה; אכל אם נמצא על המצר או שהיה בתוך התחום 91
מביאו לבית הקברות. 92

1. מסר בהמתו לחרש שוטה וקטן, אף על פי שהיה השור 1
קשור - הבעלים חביבין; שדרך השור וכיוצא בו להתיר 2
הקשר ולצאת ולהזיק. אפלו שמרוה שמירה מעלה, וחתרה 3
ויצאה והזיקה - הבעלים חביבים. 4

2. מסר שורו לחמשה, ופשע בו אחד מהן, ויצא והזיק: 5
אם אינו משתמר אלא בחמשתן - זה שפשע בשמירתו 6
חזיב, ואם משתמר בשארן - אף אלו הנשארין חביבין. 7

3. שאלו בחזקת תם ונמצא מועד: אם ידע השואל 8
שהוא נגחן - הבעלים משלמים חצי נזק, שכל מקום 9
שהוא הולך הרי שם בעליו עליו, והשואל משלם חצי 10
נזק, שאפלו היה תם (כשעלה בדעתו) חצי נזק היה 11
משלם, שהרי ידע שהוא נגחן; ואם לא ידע שהוא 12
נגחן - אין השואל חזיב כלום, והבעלים משלמין נזק 13
שלם. 14

4. שאלו כשהוא תם, והועד בבית השואל, והחזירו 15
לבעליו - חזור לתמותו; הואיל ונשתנית רשותו - בטלה 16
ההעדה. והבעלים משלמין חצי נזק, והשואל פטור שהרי 17
החזירו. 18

5. שומר שקבל עליו שמירת גוף הבהמה בלבד אכל לא 19
שמירת נזקה, והזיקה - פטור מלשלם, והבעלים חביבים. 20
קבל שמירת נזקה, והזיקה - חזיב השומר; ואם הזקה - 21
פטור, והבעלים עושים דין עם המזיק. 22

6. מסר השומר לשומר אחר - השומר הראשון חזיב לשלם 23
לנזק. שהשומר שמסר לשומר - חזיב. והרי הנזק אומר לו: 24
למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר? שלם לי אתה, 25
ולך ועשה דין עם השומר שמסרת לו אתה. מסר השומר 26
לכנו או לכן ביתו או למסעדו - נכנסו תחת השומר וחביבים. 27
7. כל שומר שנתחזיב לשלם ואין לו, והיה המזיק תם 28
שהוא משלם חצי נזק מגופו - הרי הנזק משתלם מן 29
הבהמה שהזיקה, וישאר דמי מה שגכה הנזק חוב על 30
השומר לבעל הבהמה. 31

8. כל בהמה שהזיקה פרות מחברין - משערין מה 32
שהזיקה בששים, ומשלם זה שנתחזיב לשלם, בין הבעלים 33
בין השומרים. כיצד? הרי שאכלה בית סאה - שמין 34
ששים בית סאה באותה השדה, כמה היה שנה וכמה הוא 35
שנה עתה אחר שנפסד בו הבית סאה, ומשלם השאר. וכן 36
אם אכלה קב או רבע, אפלו קלח אחד - שמין אותו 37
בששים. 38

9. אכלה פרות גמורין שאין צריכים לקרקע - משלם דמי 39
פרות גמורין בשוניהן: אם סאה - דמי סאה, ואם סאתים 40
- דמי סאתים. הרי שאכלה פרות דקל אחד, וכן הלוקט 41
פרות דקל חברו ואכל: אם היה דקל רומי וכיוצא בו, שאין 42
התמרים שלו יפות - משערין אותו בששים על גב הקרקע; 43
ואם דקל פרסי וכיוצא בו הוא, שהתמרים שלו יפות ביותר 44
- משערין הדקל בפני עצמו, כמה היה שנה וכמה הוא 45
שנה עתה. 46

1 ד. שלמה תקן, שיהיו עובדי דרכים מתרין בימות החמה
2 להלך בשבילין שבשדות שיש להן בעלים עד שתירד רביעה
3 שנה.
4 ה. ותקנות אלו פלן נוהגות בכל מקום, אפלו בחוצה
5 לארץ.
6 ו. ומשירד הטל בבבל אסור להלך בשבילין שיש להן
7 בעלים.
8 ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, מתר
9 להשהותה קדם לרגל שלשים יום וקדם למשחה בנו
10 שלשים יום. והטבח לוקח ושוחרט, לוקח ומשחה עד
11 שישחט מעט מעט. ובלבד שלא תצא ותדעה בעדר; אלא
12 כל המשחה - משחה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.
13 ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל לאסור בה גדול בהמה
14 דקה ותיקה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרקים שם
15 באותם הימים של ישראל.
16 ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום. ולא את
17 הכלב, אלא אם כן היה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא
18 כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו וכלילה מתירו.
19 ואמרו חכמים: ארור מגדל כלבים וחזירים, מפני שהזקן
20 מרבה ומצוי.
21 י. רועה שעשה תשובה - אין מחזיקין אותו למכר מיד,
22 אלא מוכר על יד על יד. וכן מי שנפלו לו כלבים וחזירים
23 פירשה - אין מחזיקין אותו למכר מיד, אלא מוכר מעט
24 מעט.

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"א

פרק ששי

26
27 א. אי זהו מועד? כל שהעידו בו שלשה ימים.² אבל אם
28 נגח ביום אחד או נשף או רבץ או בעט או נגף אפלו מאה

פעמים - אין זה מועד. העידו בו שלש כתי עדים ביום
אחד³ - הרי זה ספק⁴ אם הועד או לא הועד.
ב. אין העדה אלא בפני הבעלים ובפני בית דין; שנאמר:
והועד בפעליו, ואין העדה אלא בבית דין.⁵
ג. שור של חרש שוטף וקטן⁶ ומי שהוא במדינת הים
שנגחו - פטורין; אבל בית דין מעמידין להם אפוטרופסין⁷
ומעידין בהן בפני האפוטרופסין.⁸
ד. הזיקו אחר שהועדו בפני אפוטרופסין: אם עדין הוא
תם - משלם חצי נזק⁹ מגופו; ואם הועד בו שלשה ימים
ואחר כך הזיק - משלם נזק שלם מן היפה¹⁰ שבנכסי
אפוטרופסין¹¹, ולכשיגדלו היתומים¹² יעשו דין עם
האפוטרופסין וישלמו להן.¹³
ה. שורים שמשחקין בהן¹⁴ ומלמדין אותן לגח זה את
זה - אינם מועדים זה לזה. ואפלו המיתו את האדם - אינן
חזקין מיתה; שנאמר: כי יגח¹⁶ - לא שיגחיהו.¹⁷
ו. שור שהועד¹⁸ ונמכר או נתן במתנה - חזר לתמותו¹⁹;
שהרשות שנשתנית²⁰ משנה דינו²¹. אבל אם השאילו או
מסרו לשומר - הרי הוא בחזקתו²². וכן שור שהועד בפני
אפוטרופסין, ונתפסק החרש ונשתפה²³ השוטה והגדיל
הקטן, אף על פי שבטלו האפוטרופסין²⁴ - הרי הן מועדין
בחזקתן²⁵, שהרי ברשות בעלים הן.²⁶
ז. בהמה שהועדה וחזרה בה מדבר שהועדה לו - חזרה
לתמותה. כיצד? שור שהועד לגח, וחזר שלא יגח, אף על
פי שהוא נוגף²⁷ - הרי זה תם לגיחה. ומאימתי הוא
תורתו? עד שיהיו התינוקות ממשמשין בו²⁸ ואינו נוגח.
וכן בשאר הדברים²⁹ שהועד להן - עד שימשמשו בו ולא
יהיה עושה אותן.
ח. שור שהוא מועד למינו³⁰ - הרי זה אינו מועד לשאינו
מינו³¹. הועד לאדם - אינו מועד לבהמה³². הועד לקטנים³³
- אינו מועד לגדולים³⁴. לפיכך, אם הזיק את מין שהוא

(1) בבא קמא כג: (2) התרו בבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרהו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעוהו על כל אחת בשעתה והתרוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (3) על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (4) בעיני שלא נפתרה, שם כד. אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות בבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד. (5) מסירת עדות אינה אלא בפני בית-דין. (6) שאינם בני-דעת, שם לט. (7) במקום הבעלים. (8) ומתירים בו שישמור על השור. (9) כדעת החכמים "מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו", שם. (10) מן המעולה. (11) מפני שלא שמרו אותו כראוי. זוהי דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (12) כוונתו לשור של קטן. (13) כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפוטרופוס. (14) לפני קהל. (15) "וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כתם. (16) מעצמו. (17) נגד טבעו העצמי, שם לט, מא. (18) שנעשה מועד. (19) דינו כתם, ואם יגח ברשות הקונה או ברשות מקבל המתנה ישלם חצי נזק מגופו. (20) שיצא מרשות המוכר ונכנס לרשות הקונה. (21) והכל מתחיל מחדש. דעת רב פפא שם מ: (22) אין כאן שינוי רשות "משום שכל מקום שהולך שם בעליו עליו", שם. (23) נעשה שפוי בדעתו. (24) וחובת השמירה עברה לבעלים. (25) אם נעשו מועדים אצל האפוטרופוס, נשאר להם דין מועד גם לאחר שבוטלה האפוטרופוסות. (26) גם בהיותם אצל האפוטרופוס, ואין כאן שינוי רשות. דעת רבי יוסי במשנה שם לט. (27) בגופו (לא בקרניו). (28) "שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם" (פירוש המשניות לרבינו). דעת רבי מאיר במשנה שם כג: כד. (29) כגון נגיפה, נשיכה ובעיטה, השווה למעלה פרק א, הלכה ה. (30) לשוורים. (31) כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לו. סתמו אינו מועד. (32) וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. (33) כגון עגלים. (34) אפילו באותו מין.

והזיק: אם תם הוא - משלם חצי נזק, ואם היה מועד - 34
 פטור; שנאמר: ולא ישמרנו, הא אם שמרו - פטור, ושמור 35
 הוא זה. וכן אם הזיק בדבר שהוא מועד לו מתחלתו, כגון 36
 שאכל דברים הראויים לו או שבר ברגליו בדרך הלכו - 37
 פטור מלשלם. 38
 ב. היה מועד לקרן ימין ואינו מועד לקרן שמאל, ויצא 39
 אחר ששמרו פראי ונגח, בין בקרן ימין בין בשמאל - 40
 משלם חצי נזק. 41
 ג. בהמה שחבלה באדם, בין בכונה בין שלא בכונה: אם 42
 תמה היא - משלם חצי נזק מגופה, ואם מועדת היא - 43
 משלם נזק שלם. ופטור מן השבת ומן הבשת ומן הצער 44
 ומן הרפוי; שארבעה דברים אלו לא חזקה בהן תורה אלא 45
 באדם שחבל בחברו, אבל בהמה שחבלה באדם - הרי זה 46
 כמי שהזיקה ממונו שאינו חייב אלא חצי נזק בלבד. לפיכך, 47
 שורו שביש - פטור, ואם ביש הוא בעצמו - חייב, כמו 48
 שיתבאר. ושורו שחבל באביו או באמו, או שהדליק גדיש 49
 חברו בשבת - חייב בנזקין; ואילו היה הוא בעצמו העושה 50
 זה - פטור מלשלם, כמו שיתבאר. 51
 ד. המכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו 52
 שורו של בעל הבית או נשכו פלכו - פטור. ואם נגח הוא 53
 שור של בעל הבית: אם היה תם - משלם חצי נזק, ואם 54
 היה מועד - משלם נזק שלם, כדין הנוגח ברשות הרבים. 55
 ה. נפל לבור שפחצור זו והכאיש את מימיו: אם הכאיש 56
 את מימיו מיד בפשעת נפילה - חייב בנזקי המים, ואם אחר 57
 זמן - פטור; שהרי נעשה השור תקלה כבור, והמים הרי 58
 הן ככלים, ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים. ואם הכניס 59
 ברשות - בעל השור פטור. ואם קבל עליו בעל הבית 60
 לשמר - הרי הוא חייב בנזק השור שנפל לבור. 61
 ו. הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את 62
 בעל הבית או שהזיק בו בעל הבית, או שחפר בחצר בורות 63
 שיחין ומערות - בעל השור חייב בנזקי חצר, ובעל חצר 64
 חייב בנזקי הבור, שהרי עליו לסתמו. 65
 ז. הזיק בעל הבית את השור: אם הזיקו שלא לדעת - פטור, 66
 שהרי אומרין לו: למה נכנסת שלא ברשות, שלא ידעתי עד 67

מועד לו - משלם נזק שלם, ואם הזיק לשאר המינין - משלם 1
 חצי נזק. היה מועד לשבתות - אינו מועד לימות החול;³⁵ 2
 ואם הזיק בשבתות - משלם נזק שלם, ובימות החול - משלם 3
 חצי נזק. ומאימתי היא חזרתה? משממשו התינוקות בו 4
 ביום³⁶ שהוא מועד לו ולא יהיה מזיק נזק שהועד לו. 5
 ט. נגח שור היום, וחמור למחר, וגמל ביום שלישי - נעשה 6
 מועד לכלל³⁷. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה שור ולא 7
 נגחו, וביום השלישי ראה שור ונגחו, ובכרביעי ראה שור 8
 ולא נגחו, ובחמישי ראה שור ונגחו, ובששי ראה שור ולא 9
 נגחו - נעשה מועד לסרוגין³⁸ לשנורים. וכן כל פיוצא כזה³⁹. 10
 י. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה חמור ולא נגחו, 11
 ובשלישי ראה חס ונגחו, ובכרביעי ראה גמל ולא נגחו, 12
 ובחמישי ראה פרד ונגחו, ובששי ראה ערוד⁴⁰ ולא נגחו - 13
 נעשה מועד לסרוגין לכלל⁴¹; ואם נגח ביום שהוא מועד 14
 לו⁴² אחד משלשת המינין שנגח בסרוגין - הרי זה מועד. 15
 יא. נגח בהמשה עשר לחדש זה, ובששה עשר לחדש שני, 16
 ובשבעה עשר לחדש שלישי - אינו מועד, עד שישלש 17
 בדלוג⁴³. שמע קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, קול שופר 18
 ונגח - נעשה מועד לשופרות⁴⁴. וכן כל פיוצא כזה. 19
 יב. נגח שלשה שורים בשלשה ימים זה אחר זה, ובכרביעי 20
 נגח חמור, ובחמישי נגח גמל; או שנגח חמור וגמל 21
 בתחלה בשני ימים זה אחר זה, ואחר כך נגח שלשה שורים 22
 זה אחר זה - הרי זה ספק⁴⁵. אם הוא מועד לשורים בלבד 23
 או לשלשת המינין הוא מועד. וכן אם נגח בשלש שבתות 24
 זו אחר זו ובאחד בשבת ובשני בשבת; או שנגח בחמישי 25
 בשבת ובכרביע שבת וביום השבת ובשתי שבתות הבאות 26
 אחריה - הרי זה ספק אם הוא מועד לשבתות בלבד או 27
 לשלשת הימים ששנים מהן חול. 28
 יג. וכל אלו הספקות וכיוצא בהן, אין מחיבין בהן את 29
 המזיק אלא חצי נזק⁴⁶; ואם תפש הנזק נזק שלם - אין 30
 מוציאין מידו⁴⁷. 31

פרק שביעי

א. שור שקשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו פראי, ויצא 33

(35) בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגח (רש"י). (36) בדוגמא שלפנינו - בשבת. (37) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה). מכיוון שנתקיימה העדוה על ידי שלושת המינים, ואין צורך בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לו. "ואם תמצא לומר..." ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק שני הלכה יט הערה ט. (38) אם יגח ביום השביעי ישלם נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק. (39) כגון דילוג של שני ימים ויותר. (40) חמור הבר. (41) זה צירוף של שתי הדוגמאות שבהלכה הקודמת. "לכל" לאו דוקא, כי אינו מועד אלא למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. (42) שביעי, תשיעי וכו'. (43) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י אליבא דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה תוספות שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין של מינים לסירוגין של ימים, שם. (44) ואין אומרים שהנגיחה הראשונה באה רק מרוב בהלה מקול השופר. אם יגח פעם רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה, שם. (45) אם שור שלישי - ובבעיא ב', שור ראשון - אנו מצרפים עם השוורים, ואז הוא מועד לשוורים בלבד, או דנים אותו אחר חמור וגמל, ומועד הוא לשלושת המינים. בעיניי שלא נפתרה, שם. וכן אם נגח בשלושה שבתות, אם שבת שלישית - ובבעיא ב', שבת ראשונה - מצרפים לשבתות, ומועד לשבתות בלבד, או לשני ימי החול שלאחריה - ובבעיא ב', שלפניה - ומועד הוא לשלושת הימים, ששניים מהם חול. (46) כדין תם. (47) מחמת ספק.

1 שְׁשֹׁנְגָתִי בָד; וְאִם הָיִיקוּ לְדַעַת - חֵיב נֶזֶק שְׁלֵם, מִפְּנֵי שֵׁשׁ
2 לוֹ רְשׁוֹת לְהוֹצִיאוֹ מִרְשׁוֹתוֹ, אֲבָל לְהָיִיקוֹ אֵין לוֹ רְשׁוֹת.
3 ח. שְׁמִין לְנֻזִין. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁשָּׁבֵר כְּלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ - בֵּין
4 הוּא בֵּין בְּהֶמְתּוֹ - אֵין אוֹמְרִים לַמַּזִּיק: קַח אֶתָּה הַכְּלִי
5 הַשָּׁבוֹר וְשֵׁלֵם לָזֶה דָּמֵי הַכְּלִי, אֲלֵא אוֹמְדִין כַּמָּה פֶּחַת הַכְּלִי
6 מִדָּמָיו, וְנוֹתֵן לוֹ כָּל הַפֶּחַת - אִם הַמַּזִּיק מוֹעֵד, אוֹ חֲצִי
7 הַפֶּחַת - אִם הָיָה תָם. שְׁנֹאֲמַר: וְהֵמָּה יֵהִי לוֹ - לְנֻזֵן, פֶּחַת
8 הַנִּבְלָה שֶׁל נֶזֶק. וְשִׁבַּח הַנִּבְלָה - חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַנֶּזֶק וְהַמַּזִּיק.
9 ט. בִּיצֵד? שׁוֹר שֶׁהָיָה מֵאֵתִים שְׁנֹנְחוֹהוּ וְמֵת, וְהָרִי הַנִּבְלָה
10 שֶׁהָיָה בְּשַׁעַת מִיתָהּ מֵאָה, וּבְשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין פֶּחַתָּהּ וְהָרִי
11 שֶׁהָיָה שְׁמוֹנִים - אֵין הַמַּזִּיק מְשַׁלֵּם אֲלֵא מֵאָה, אִם הָיָה
12 מוֹעֵד; וְאִם הָיָה תָם - מְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשִּׁים מְגוּפוֹ.
13 י. הַשְּׁבִיחַ הַנִּבְלָה וְהָרִי הֵיא שֶׁהָיָה בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין
14 מֵאָה וְעֶשְׂרִים - הָרִי הַמַּזִּיק מְשַׁלֵּם לוֹ תְּשָׁעִים, אִם הָיָה
15 מוֹעֵד; וְאִם הָיָה תָם - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעִים וְחֲמִשָּׁה מְגוּפוֹ. וְהוּא
16 שְׁנֹאֲמַר: וְגַם אֶת הַמֵּת יִחְצוּן - [שְׁבַח הַמֵּת יִחְצוּן].
17 יא. שׁוֹר שֶׁהָיָה מֵאֵתִים שְׁנֹנְחַת שׁוֹר שֶׁהָיָה מֵאֵתִים וְהַפְּחִיתוֹ
18 חֲמִשִּׁים, וּבְשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין הַשְּׁבִיחַ הַנֶּזֶק וְהָרִי הוּא שֶׁהָיָה
19 אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְאֵלּוּלָה הַנִּגְיָחָה שֶׁהַפְּחִיתוֹ הָיָה שֶׁהָיָה
20 שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת - בֵּין שְׁפֹטָמוֹ בֵּין שֶׁשָּׁבַח מֵאֵלִיו - אֵין נוֹתֵן
21 אֲלֵא כְּשַׁעַת הַנֶּזֶק. כִּחַשׁ מִחֲמַת הַמִּכָּה בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין,
22 וְהָרִי הַפֶּחַת שֶׁהָיָה מֵאָה - נוֹתֵן לוֹ כְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.
23 יב. הַשְּׁבִיחַ הַמַּזִּיק בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין: אִם מִחֲמַת
24 שְׁפֹטָמוֹ שָׁבַח - אֵינוֹ מְשַׁתֵּלֵם מִמֶּנּוּ אֲלֵא מֵה שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה
25 בְּשַׁעַת שֶׁהָיָה; וְאִם מִחֲמַת עֲצָמוֹ הַשְּׁבִיחַ - מְשַׁתֵּלֵם חֲצִי
26 נֶזֶק מִמֶּנּוּ כֻּלּוֹ כְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.
27 יג. עַל הַמַּזִּיק לְטַרְחַת בְּנִבְלָה עַד שֶׁמִּצְיָא אוֹתָהּ לְנֻזֵן.
28 בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּפְלַל הַשׁוֹר לְבוֹר וְמֵת - מַעֲלָה הַנִּבְלָה מִן
29 הַבוֹר וְנוֹתְנָהּ לְנֻזֵן, וְאַחֲרַי כֶּף שְׁמִין לוֹ פֶּחַת נִבְלָה. שְׁנֹאֲמַר:
30 כֶּסֶף יִשְׁיב לְכַעֲלִיו וְהֵמָּה יֵהִי לוֹ - מְלַמֵּד, שֶׁהוּא חֵיב
31 לְהָשִׁיב אֶת הַנִּבְלָה וְאֶת הַפֶּחַת שֶׁפֶּחַתָּהּ מִן הַחֵי לְנֻזֵן; וְאִם
32 הָיָה תָם - חֲצִי הַפֶּחַת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

34 א. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁנֹנְחַת שׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אוֹ שׁוֹר שֶׁל
35 הַקֹּדֶשׁ שְׁנֹנְחַת שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל - פְּטוֹר; שְׁנֹאֲמַר: שׁוֹר רָעָהוּ.
36 וְכָל הַקֹּדֶשִׁים שֶׁחֲבִיבִין בָּהֶן מַעֲיָלָה - אֵין בָּהֶן דִּין נֻזִין.
37 וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - יֵשׁ בָּהֶן דִּין נֻזִין, בֵּין שֶׁהָיָה בֵּין
38 שְׁהִזְקָה, שְׁהָיָה יֵצֵאוּ לַפְּדִיּוֹן וְלַהֲיוֹתֵם חֲלִין.
39 ב. שְׁלָמִים שֶׁהָיָה - גֹּבֶה מִבְּשָׂרָם, וְאֵינוֹ גֹּבֶה מִן הַבְּשָׂר
40 כְּגֹדֶה אֲמוּרִיתָהּ; שֶׁהָאֲמוּרִים שֶׁל קֹדֶשִׁים קָלִים מוֹעֲלִין בָּהֶן,
41 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת מַעֲיָלָה. וְכֵן תּוֹדָה שֶׁהָיָה - גֹּבֶה
42 מִבְּשָׂרָהּ, וְאֵינוֹ גֹּבֶה מִן הַלֶּחֶם הַבָּא עִמָּה; שֶׁאֵין הַלֶּחֶם
43 מְקַלֵּל בְּשָׂר.
44 ג. וְכִיצֵד גֹּבֶה? שִׁיאֲכַל הַנֶּזֶק וְחִבּוּרָתוֹ מִן הַבְּשָׂר בְּקֹדֶשׁ
45 כְּגֹדֶה חֲצִי נֶזֶק שְׁלֹו. וְכִיצֵד אֵינוֹ גֹּבֶה כְּגֹדֶה הָאֲמוּרִית? שֶׁאִם
46 הָיָה לוֹ לְגִבּוֹת בְּחֲצִי נֶזֶקוֹ שֶׁהָיָה דִינָה, וְהָיָה כָּל הַבְּשָׂר עִם

47 הָאֲמוּרִין שֶׁהָיָה שְׁנֵי דִינָרִים, וְהַבְּשָׂר בְּלֵא אֲמוּרִין שֶׁהָיָה דִינָר
48 וְחֲצִי - אֵינוֹ גֹּבֶה שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַבְּשָׂר, אֲלֵא חֲצִי הַבְּשָׂר
49 בְּכֻלָּהּ.
50 ד. וְכֵן שׁוֹר הַפֶּקֶר שֶׁהָיָה - פְּטוֹר; שְׁנֹאֲמַר: שׁוֹר רָעָהוּ -
51 עַד שֶׁיֵּהִי הַנֶּזֶק מִיָּחִידִים לְכַעֲלִים. בִּיצֵד? שׁוֹר הַפֶּקֶר
52 שְׁנֹנְחַת, וְקֹדֶם שֶׁיִּתְפַּשֵּׁשׁ אוֹתוֹ הַנֶּזֶק בָּא אַחֲרַי וְזָכָה בוֹ - הָרִי
53 זֶה פְּטוֹר. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שׁוֹר הַמִּיָּחִיד לְכַעֲלִים שֶׁהָיָה, וְאַחֲרַי
54 שֶׁהָיָה הַקֹּדֶשׁ אוֹ הַפֶּקֶר - הָרִי זֶה פְּטוֹר; עַד שֶׁיֵּהִי לוֹ
55 בְּעָלִים בְּשַׁעַת הַנֶּזֶק וּבְשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.
56 ה. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁנֹנְחַת שׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין תָם
57 בֵּין מוֹעֵד - פְּטוֹר; לְפִי שֶׁאֵין הַעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְחִיבִין אֶת
58 הָאֲדָם עַל בְּהֶמְתּוֹ שֶׁהָיָה, וְהָרִי אֵינוֹ דִּין לָהֶם כְּדִינֵיהֶם.
59 וְשׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁנֹנְחַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין תָם בֵּין מוֹעֵד
60 - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם; קִנְס זֶה הוּא לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לְפִי שֶׁאֵין
61 זִהִירִין בַּמִּצְוֹת וְאֵין מְסַלְקִין הַנֶּזֶק, וְאִם לֹא תַחֲזִיב אוֹתָן עַל
62 נֻזֵין בְּהֶמְתָּן - אֵין מְשַׁמְרִין אוֹתָהּ, וּמִפְּסִידִין מִמֶּנּוּ הַבְּרִיּוֹת.
63 ו. שׁוֹר תָם שֶׁהָיָה, אִם מָכְרוּ הַמַּזִּיק עַד שֶׁלֹא עָמַד בְּדִין,
64 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכּוּר - הָרִי הַנֶּזֶק גֹּבֶה הִימָנוּ, וְחוֹזֵר
65 הַלּוֹקֵחַ וְגֹבֶה מִן הַמַּזִּיק שֶׁמָכַר לוֹ; שֶׁפִּיּוֹן שְׁנֹנְחַת קוֹל יֵשׁ
66 לוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ לַלּוֹקֵחַ לִקַּח עַד שֶׁיִּגְבֶּה הַנֶּזֶק.
67 ז. הַקֹּדֶשׁ הַמַּזִּיק - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ, כְּדִי שֶׁלֹא יֵאֲמָרוּ:
68 הַקֹּדֶשׁ יוֹצֵא בְּלֵא פְדִיּוֹן. שְׁחִטוּ - גֹּבֶה מִבְּשָׂרוֹ. נִתְּנוֹ בְּמִתְנָה
69 - מֵה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי, וְיִגְבֶּה הַנֶּזֶק מִמֶּנּוּ.
70 ח. הָיָה וְעָמַד בְּדִין וְאַחֲרַי כֶּף מְכּוּר - אֵינוֹ מְכּוּר. הַקֹּדֶשׁ
71 - אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ. נִתְּנוֹ בְּמִתְנָה - לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם. קִדְּמוֹ
72 בְּעָלֵי חוֹבוֹת שֶׁל מַזִּיק וְתַפְסוּהוּ, בֵּין שֶׁחָב עַד שֶׁלֹא הָיָה
73 בֵּין הָיָה עַד שֶׁלֹא חָב - לֹא זָכוּ, אֲלֵא הַנֶּזֶק גֹּבֶה מִמֶּנּוּ;
74 שֶׁאֲפִלּוּ הָיָה שֶׁל בְּעָלֵי חוֹבוֹת מִתְחַלְלָה וְהָיָה - הָרִי זֶה גֹּבֶה
75 מְגוּפוֹ.
76 ט. מוֹעֵד שֶׁהָיָה, בֵּין עָמַד בְּדִין בֵּין שֶׁלֹא עָמַד בְּדִין,
77 וְהַקֹּדֶשׁ אוֹ מָכְרוּ אוֹ נִתְּנוּ בְּמִתְנָה אוֹ שְׁחִטּוּ - מֵה שֶׁעָשָׂה
78 עֲשׂוֹי. קִדְּמוֹ בְּעָלֵי חוֹבוֹת וְהִנְהִיגוּהוּ, בֵּין חָב עַד שֶׁלֹא הָיָה
79 בֵּין הָיָה עַד שֶׁלֹא חָב - זָכוּ בוֹ; לְפִי שֶׁאֵין מְשַׁתֵּלֵם הַנֶּזֶק
80 אֲלֵא מִן הַמַּעֲלָה שֶׁבִּנְכָסֵי הַמַּזִּיק, וְהָרִי כָּל נִכְסָיו מְשַׁעֲבָדִין
81 לְנֻזֵן זֶה.
82 י. כְּשִׁבִית דִּין נֻזְקִין לְגִבּוֹת לְנֻזֵן מִנְכָּסֵי הַמַּזִּיק - גֹּבִיּוֹן מִן
83 הַמְּשַׁלְטִלִין תַּחֲלָה; וְאִם לֹא הָיָה לוֹ מְשַׁלְטִלִין כָּלָל אוֹ שֶׁלֹא
84 הָיָה לוֹ מְשַׁלְטִלִין כְּגֹדֶה כָּל הַנֶּזֶק - גֹּבִיּוֹן הַשָּׂאָר מִן הַקִּרְקַע
85 הַמַּעֲלָה שֶׁבִּנְכָסֵי הַמַּזִּיק, וְכָל זֶמֶן שֶׁיִּמְצְאוּ מְשַׁלְטִלִין, וְאֲפִלּוּ
86 סְבִין - אֵין נֻזְקִין לְקִרְקַע.
87 יא. מֵת הַמַּזִּיק קֹדֶם שֶׁיִּשְׁלֵם - אֵין בֵּית דִּין נֻזְקִין
88 לְמְשַׁלְטִלִין שֶׁל יְתוּמִים, אֲלֵא לְקִרְקַע. וְגֹבִיּוֹן לְנֻזֵן מִן
89 הַזְּבוּרִית. מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּזֶק נַעֲשָׂה כְּבַעַל חוֹב, וְהַמְּשַׁלְטִלִין אֵין
90 מְשַׁעֲבָדִין לְכַעַל חוֹב. וְאִם תִּפְסֵה הַנֶּזֶק הַמְּשַׁלְטִלִין בְּחִי
91 הַמַּזִּיק - גֹּבִיּוֹן לוֹ מִמֶּה לְאַחֲרַי מוֹתוֹ.
92 יב. כְּכֹר תִּקְנוּ הַגְּאוּנִים לְגִבּוֹת בְּעַל חוֹב מִן הַמְּשַׁלְטִלִין,
93 וּפְשָׁטָה תִּקְנֶה זֶה כָּל בְּתִי דִינָה. לְפִיכָף מְגִבִּין הַנֻזְקִין מִן

ב. מעברת שנגנחה ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע אם עד
שלא נגחה ילדה⁷ או אחר שנגנחה ילדה⁸ - משלם חצי נזק
מן הפרה⁹, ואינו גובה מן הולד כלום¹⁰ עד שיביא¹¹ ראיה
שבשעה שנגנחה היתה מעברת; שהמוציא¹² מחברו עליו
להביא הראיה¹³.
ג. שור שנגח פרה מעברת ונמצא עברה נופל¹⁴ בצדה, ואין
ידוע אם עד שלא נגחה הפילה¹⁵ או מחמת נגיחה הפילה¹⁶
- משלם נזק הפרה¹⁷, ואינו משלם נזק הולד¹⁸; שהמוציא
מחברו עליו הראיה.
ד. נגח פרה מעברת והפילה - אין שמיין פחת פרה¹⁹ בפני
עצמה ופחת הולד בפני עצמו²⁰, אלא שמיין כמה היתה הפרה
שנה כשהיתה מעברת²¹ ובראיה²² וכמה היא שנה עכשיו²³,
היא והנפל שלה, ומשלם הפחת²⁴, או חצי²⁵ - אם היה תם.
ה. היתה הפרה לאחר והולד לאחר: הרי פחת השמן²⁶
שפחת גוף הפרה²⁷ - לבצל הפרה, ופחת הנפח²⁸ - חולקין
אותו בצל הפרה עם בצל הולד²⁹, והנפל - של בצל הולד.
ו. שור שהיה רודף אחר שור אחר והזק³⁰, הנזק אומר:
שורף הזיק, וזה אומר: איני יודע³¹, שפא בסלע לקה -
המוציא מחברו עליו הראיה. ואף על פי שהנזק אומר: אני
יודע בודאי, וזה אומר: איני יודע. טען הנזק ואמר: ודאי
אתה יודע³² ששורף הזיק - הרי זה נשבע שבועת הסת³³
שאינו יודע, אם היה מועד; אבל אם היה תם - פטור אף
משבועת הסת; שאפלו הודה מעצמו³⁴ - פטור, שחצי נזק
קנס הוא, ומודה בקנס - פטור הוא³⁵.
ז. היו שנים רודפים אחר אחד, והרי עדים שאחד מהן
הזיק³⁶, ואין העדים יודעים אי זהו משניהם, זה אומר:

המטלטלין של יתומים. ואם לא הניח מטלטלין - גובין לו
מן הזבורית; שכל הבא לפרע מנכסי יתומים - לא יפרע
אלא מן הזבורית, כמו שבארנו.
יג. אין הנזקין משתלמין, ואין חיבין בכלפר, ואין הפהמה
נהרגת, אלא בראיה ברורה ובעדים הפשרים להעיד. שלא
תאמר: הואיל ואין מצויין באריות הסוסים ובפרת הבקר
וגדרות צאן אלא העבדים והרועים וכיוצא בהן, אם
העידו שפהמה זו היתה את זו - שומעין להם, ואם
העידו קטנים או נשים שאדם זה חבל את זה או העידו
בשאר נזקין - סומכין עליהן. אין הדבר כן, אלא אין
מחזיקים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים
הפשרים להעיד שאר עדיות, ויעידו, ויחזיבו בית דין
המזיק לשלם.
יד. שור שהיה רועה על גבי הנהר ונמצא שור הרוג בצדו,
אף על פי שנה מנגח וזה מועד לגח, זה מנשך וזה מועד
לשף - אין אומרים: בידוע שנה נשכו וזה נגחו. ואפלו גמל
האוחז בין הגמלים ונמצא [גמל] הרוג בצדו - אין
אומרים: בידוע שנה הרגו, עד שראוהו עדים כשרים.

שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. בהמה מעברת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה
ומולדה²; מפני שהוא מגופה³. אבל תנגלת שהזיקה -
אינו גובה⁴ מביצתה⁵; מפני שהביצה אינה מגופה, אבל
מביצת ומפרשת ממנה⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) בבא קמא מו. (2) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מזו. (3) הוולד, בהיותו עובר בשעת
הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. (4) חצי הנזק. (5) שהטילה לאחר
שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם. (6) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד במעיה, מה שאין כן וולד בהיותו
עובר שמחובר לפרה. ומזה אתה למד, שאם ידוע שהביצה הייתה מקושרת לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי
מגיד משנה וכדעת התוספות). (7) ואין לוולד כל חלק בנגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך ורק מגוף הפרה. (8) ואז גובה חצי
הנזק מן הפרה ומוולדה, כמו בהלכה הקודמת. (9) בנוגע לתשלום מגוף הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. (10) אפילו במקרה
שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי מחצי
הנזק. (11) הניזק. (12) ממון. (13) זוהי דעת החכמים, דם, מו: (14) מת. (15) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר. (16) ובעל
השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד. (17) תם כדינו ומועד
כדינו. (18) אפילו היה מועד אינו משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שתם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר. (19) ההפרש
בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה. (20) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת. (21) מחיר זה כולל דמי עובר ולא
דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך
להיות לפי דמי פרה מעוברת. (22) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשר ושמנה, וזה מעלה את דמיה. (23) לאחר הנגיחה.
(24) אם הוא מועד. (25) חצי הפחת. (26) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. (27) שהרי השומן
נבלע באיבריה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. (28) כשהפרה מעוברת הנפח שלה גדול יותר
ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. (29) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד
חלק בגידול הנפח. (30) הנדרף. (31) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה "ירשא ניזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם
כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. (32) ואתה טוען
"איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. (33) שבועה שתקינה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:). ופירוש
המלה "היסת" הוא, החכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפסיק את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתר השבועות בזה, שאינה צריכה
נקיטת חפץ, כלומר, אין הנשבע אוזח ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג). (34) ששורו נגח. (35) בבא קמא
סד: דין זה לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו. (36) ולא כמו בהלכה הקודמת
ספסוף הוא, אם השור הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף

- 1 שו"ך הדין, וזה אומר: שו"ך הדין - שניהם פטורים³⁷. ואם
2 היו שניהם של איש אחד - חייב לשלם³⁸ מגוף הפחות
3 שבשניהם³⁹. ואם היו מועדין - משלמין נזק שלם מנכסיו⁴⁰.
4 ח. במה דברים אמורים⁴¹? בששני השוורים עומדין; אבל
5 אם מת אחד מהן או אבד, והיה אחד מהן תם, אף על פי
6 שהן של איש אחד - פטור, שהרי אומר לו: הבא ראיה⁴².
7 שזה העומד הוא שהדין ואשלם לך.
8 ט. היו שני השוורים⁴³ הרודפין אחד גדול⁴⁴ ואחד קטן⁴⁵,
9 הנזק אומר: גדול הדין, והמזיק אומר: קטן הדין; היה
10 אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר: מועד הדין⁴⁶, והמזיק
11 אומר: תם הדין⁴⁷ - המוציא מחברו עליו הראיה⁴⁸.
12 י. לא היתה שם⁴⁹ ראיה ברורה שזה הדין, אלא עדים
13 מעידים שאחד משני אלו הדין - משלם המזיק כמו
14 שאומר⁵⁰. ואם טען הנזק: שאתה יודע ודאי, שזה הדין
15 בפניך⁵¹ - הרי המזיק נשבע שבועת התורה⁵² ומשלם כמו
16 שהודה, שהרי הודה במקצת.
17 יא. היו הנזקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמזיקין אחד
18 גדול ואחד קטן, הנזק אומר: גדול הדין את הגדול⁵³ והקטן
19 את הקטן⁵⁴, והמזיק אומר: לא כפי⁵⁵, אלא קטן הדין את
- הגדול⁵⁶ וגדול את הקטן⁵⁷; או שהיה אחד תם ואחד מועד,
הנזק אומר: המועד הדין את הגדול⁵⁸ ותם הדין את הקטן⁵⁹,
והמזיק אומר: תם הדין את הגדול⁶⁰ והמועד הדין את הקטן⁶¹.
- המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה ברורה⁶² -
המזיק פטור⁶³. למה זה דומה? לזה טוען את חברו חטים
והודה לו בשעורים, שהוא נשבע שבועת הסת⁶⁴ ופטור אף
מדמי שעורים⁶⁵, כמו שיתבאר בהלכות טוען. ואם תפס הנזק
- הרי משלם⁶⁶ לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן, כמו שהודה
המזיק; אבל אם לא תפס - אין מוציאין מן המזיק כלום.
יב. שור שנגח וחור ונגח שור אחר - הרי הנזק הראשון
והבעלים שתפין בו. כיצד? שור שזה מאתים שנגח שור
שזה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום - הנזק נוטל מאה, ובעל
השור מאה. חור ונגח שור אחר⁶⁷ שזה מאתים, ואין הנבלה
יפה כלום - האחרון נוטל מאה, והנזק שולפניו עם הבעלים
נוטלין חמשים חמשים וזו⁶⁸. חור ונגח שור שזה מאתים,
ואין הנבלה יפה כלום - האחרון נוטל מאה⁶⁹, ונזק שולפניו
חמשים⁷⁰, והנזק הראשון עם הבעלים עשרים וחמשה
עשרים וחמשה⁷¹. וכן על דרך זה חולקין והולכים⁷².
יג. נזק שתפס בהמה שהזיקה, לגבות חצי נזקו מגופה -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

על פי שאינם יודעים שורו של מי הדין, מועילה עדותם שלא לדנו כמורה בקנס (לחם משנה, הלכה ט). (37) על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראיה" (38) כי ודאי הוא ששורו הדין. (39) כשהוא תם. ואם כולו אינו שווה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמה הפחות הדין. (40) כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הדין. (41) שאם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. (42) כי המוציא מחברו עליו הראיה. שמה המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. נודין זה נאמר רק כשאבד התם, אבל כשאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשו, אם המועד הדין, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הדין, הרי הוא עומד לפניו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירוש זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הבדל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא ידוע איזה מהם תם ואיזהו מועד. (43) שם לה: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. (44) המספיק לתשלום חצי נזק. (45) שאינו מספיק לתשלום חצי נזק. (46) ואתה חייב לי נזק שלם. (47) ומגיע לך רק חצי נזק ומגופו של הנזק. (48) ואם הניזק לא יביא ראיה, לא יקבל אפילו מה שהודה בו המזיק, בהתאם לכלל "טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי השעורים", שם לה: (ראה פירוש המשנה לרבינו). ואפילו לדעת האומרים שבתם ומועד אין לדנו כטענו חטים והודה לו בשעורים, מפני שגם התם בכלל נכסי המזיק ונכלל בטענתו של הניזק, אף על פי כן פטור המזיק מכלום, כדין מודה בקנס, שהרי אין עדים. הטעם של הכלל הוא: התובע עצמו מודה שהנתבע אינו חייב לו שעורים, והודאת בעל הדין כמאה עדים. וראה חושן משפט סימן פח עור כמה טעמים. (49) במקרה המתואר בהלכה הקודמת. (50) ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. (51) כגון במקרה של תם ומועד טוען הניזק: אתה יודע שהמועד הדין. (52) כדין כל מודה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסת (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא ידוע לו איזה שור הדין ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הדין. (53) וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול, מה שאין כן גוף הקטן. (54) ומגופו אקבל חצי הניזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משור הגדול. (55) לא כן. (56) ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזק של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. (57) ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. (58) ואתה חייב לשלם לי מנכסך דמי שור גדול. (59) ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. (60) ותיקח אותו בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק ותפסיד את ההפרש. (61) ומגיע לך מנכסי דמי קטן בלבד. (62) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הדין את הגדול, נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). (63) אף ממה שהודה. (64) כי הוא כופר בחיטים. (65) כי התובע מודה שהנתבע אינו חייב לו. (66) ואף על פי שמורה בקנס פטור ובכל מודה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאים מידו, סובר רבינו שחצי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאים מיד הניזק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן במגיד משנה. (67) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והניזק, בתשלום חצי נזק בסך מאה זו. (68) הבעלים והניזק הראשון מחלקים ביניהם את מאה הזווים הנותרים. (69) כי כולם אחראים לנזק. (70) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%, היינו, חמישים זו, ונשארים לו חמישים זו בלבד. (71) חמישים זו הנותרים מחלקים ביניהם הבעלים והניזק הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו. (72) במקרה

בבבבב שור שיהרג שלש פעמים, היה להם לשמור כל
בהמתם, ומאחר שלא שמרו - משלמין את הכפר.
ד. זה שכתוב בתורה 'וגם בעליו יומת' - מפי השמועה
למדו, שחייב מיתה זו בידי שמים; ואם נתן כפר הנהרג -
מתכפר לו. ואף על פי שהכפר כפרה, ממשיכין מי שנתחייב
בכפר בעל כרחו.
ה. שור של שני שתפין שיהרג - כל אחד מהם משלם כפר
שלם; שהרי כל אחד מהן צריך כפרה גמורה.
ו. אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו, אם היו לו
בעלים; אבל אם לא היו לו בעלים, כגון שור המדבר ושור
של הקדש ושור של גר שמת ואין לו יורשין אם המית -
הרי זה נסקל, וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים. וכן
שור האשה ושור היתומים ושור האפטרופוסים שהמיתו
- נסקל. ואין האפטרופוסים משלמין את הכפר; שהכפר
כפרה הוא, ואין הקטנים והחרשים והשוטנים בני חוב כרי
שהיו צריכין כפרה.
ז. שור שהוא טרפה שיהרג את הנפש, או שהיה השור של
אדם טרפה - אינו נסקל; שנאמר: 'וגם בעליו יומת' -
כמיתת הבעלים כף מיתת השור, וכיון שבעליו כמת הם
חשובים ואין צריכין מיתה - הרי זה פטור.
ח. המשפח פלב בבבבב והרגו - אין הפלב נסקל. וכן אם
גירה בו בהמה או חיה והרגוהו. אבל אם שפה בו נחש,
ואפלו השיכו בו, והרגו - הנחש נסקל; שארם הנחש
שממית מעצמו מקיאו. לפיכך, זה האדם שהשיף בו נחש
פטור ממיתת בית דין.
ט. אין בהמה נסקלת אם המיתה עד שנתפנה להזיק למי
שהיא חייבת עליו סקילה. אבל שור שהיה מתפנה להרג את
הבהמה והרג את האדם, נתפנה לעובד כוכבים והרג
לישראל, נתפנה לנפלים והרג בן קלמא - פטור מן המיתה.
ואם היה מועד - הבעלים חייבין בכפר, או בקנס אם המית
עבד; ואף על פי שהרג בלא כונה, הואיל והוא מועד לזה.
י. היה מועד לפל על בני האדם בבורות, וראה ירק בבור
ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם ומת; או שהיה
מועד להתחנף בכתלים ולהפיל על בני אדם, ונתחנף
בכתל להנאתו, ונפל על אדם ומת מחמת חסוכו - השור
פטור ממיתה, לפי שלא נתפנה להמית; והבעלים חייבין
בכפר, שהרי זה מועד לפל בבורות על בני אדם או להפיל
עליהם הכתלים. והיאך ידע שנתחנף להנאתו? כשנתחנף
לאחר שהפיל והמית.

נעשה עליה שומר שכר⁷³ לנזקין; ואם יצתה והזיקה - הנזק
הראשון חייב⁷⁴ בנזקה, והבעלים פטורין. ביצד? שור שנה
מאתים שנגח והפסיד מאתים, ותפסו הנזק לגבות ממנו
מאה, וחזר ונגח והפסיד במאה וארבעים - הרי הנזק
האחרון משתלם שבעים, והנזק הראשון שתפסו משתלם
מותר נזקו, והוא שלשים⁷⁵, והבעלים מאה⁷⁶. וכן כל כיוצא
בזה⁷⁷.
יד. שני שורים תמים שחבלו זה בזה - משלמין במותר⁷⁸
חצי נזק. שניהם מועדין, או מועד ואדם שחבלו זה בזה -
משלמין במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד: מועד
בתם⁷⁹ - משלם במותר נזק שלם, תם במועד - משלם
במותר חצי נזק. ביצד? שור תם שהפסיד⁸⁰ בשור תם אחר
שנה מנה, וחזר זה האחרון והפסיד בראשון שנה ארבעים
- הרי בעל הראשון משלם לבעל האחרון שלשים⁸¹. היו
שניהם מועדין - בעל הראשון משלם ששים. הראשון
מועד⁸² ואחרון תם⁸³ - בעל הראשון משלם שמונים.
הראשון תם⁸⁴ והאחרון מועד⁸⁵ - בעל הראשון משלם
עשרה.

פרק עשירי

א. שור שהמית את האדם בכל מקום - בין גדול בין קטן,
בין עבד בין בן חורין, אחד תם ואחד מועד - הרי זה נסקל.
ואם המית את העובד כוכבים - פטור, כדיניהם.
ב. אחד שור ואחד שאר בהמה חיה ועוף שהמיתו - הרי
אלו נסקלין. מה בין תם שהרג את האדם למועד שהרג את
האדם? שהתם פטור מן הכפר, והמועד חייב בכפר; ובלבד
שיהיה מועד להרג.
ג. והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו את האדם נסקלין,
היאך ימצא מועד להרג עד שישלמו בעליו את הכפר? כגון
שהרג שלשה עובדי כוכבים ואחר כך הרג ישראל;
שהמועד לעובד כוכבים הרי זה מועד לישראל. או שהרג
שלשה ישראל טרפה ואחר כך הרג שלם. או שהרג וברת,
וכרביעי נתפס; שאין הבעלים חייבין בכפר עד שישקל
השור. וכן אם סבן שלשה בני אדם באחד, או שהרג שלש
בהמות - הרי זה מועד להריגה, ובעלים משלמין את הכפר.
וכן אם הפירו עדים את בעל השור ולא הפירו את השור
בפעם ראשונה ושניה ושלישית, וכרביעית ראו שורו שהרג
ולא היו יודעין אם זה הוא השור שהרג בשלש פעמים
הראשונות או אחר היה - הואיל והועדו הבעלים שיש להם

שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל אפשרות לדין זה, שהרי אחרי
שלוש נגחות נעשה מועד. (73) כדין המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). (74) כי הוא אחראי לשמירת השור. (75) כי הוא
אחראי לכל חצי הנזק בסך שבעים זוז. (76) חלקו הקודם בשור בעינו עומד, משנה שם לו. וגמרא לו: (77) אם מספר הניזקים
גדול יותר, תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד. (78) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב. (79) אם
הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק התם. (80) שעשה הפסד. (81) חצי ההפרש. (82) וחייב מאה זוז. (83) וחייב
עשרים זוז. (84) וחייב חמישים זוז. (85) וחייב ארבעים זוז. משמענו רבינו שלא תחשוב שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד
ותם, והמועד משלם רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם המועד רק שישם, אין הדין כן, אלא משלם
שמונים, היינו מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

כְּשֶׁהִיְתָה מַעֲבֶרֶת וּכְמָה הִיא שׁוּה עֵתָהּ, וְנוֹתֵן לְבַעֲלֶיהָ
הַפֶּתַח אוֹ חֲצִיו. וְאִם הֵמִית הַשְּׂפָחָה - מִשְׁלֵם הַכֹּפֶר הַקָּצוּב
בַּתּוֹרָה בְּלֶכֶד, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.
ו. שׁוֹר שֶׁנִּתְפָּנַן לְכַהֲמָה וְנִגַּח אֶת הָאָדָם, אֵף עַל פִּי שְׁאֵם
הֵמִיתוּ פָטוּר כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ, אִם חָבַל בּוֹ - חֵיב בְּנֶזֶק. וְאִם
תָּם הוּא - מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק מְגוּפוֹ, וְאִם מוֹעֵד - נֶזֶק שְׁלֵם.
ז. שׁוֹר תָּם שֶׁהֵמִית וְהִזִּיק - דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נַפְשׁוֹת, וְאֵין
דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת; וּמוֹעֵד שֶׁהֵמִית וְהִזִּיק - דָּנִין אוֹתוֹ
דִּינֵי מְמוֹנוֹת, וְחוּזְרִין וְדָנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נַפְשׁוֹת. קָדְמוּ וְדִנוּהוּ
דִּינֵי נַפְשׁוֹת תַּחֲלָה - חוּזְרִין וְדָנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת.
ח. וּמֵהֵיכָן מִשְׁתַּלֵּם? מִן הַשִּׁבְחָה שֶׁהַשִּׁבְחָה בְּרִדְתּוֹ אַחֵר
שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ; שֶׁכֵּיוֹן שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְסָקִילָה אֵין לוֹ בְּעָלִים
שִׁיתְחַיְבוּ בְּנִזְקָיו. דִּנוּהוּ דִּינֵי נַפְשׁוֹת וּבְכָר - אֵין דָּנִין אוֹתוֹ
דִּינֵי מְמוֹנוֹת.
ט. שׁוֹר שֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם וְהִקְדִּישׁוּ בְּעָלָיו - אֵינוֹ קָדוֹשׁ;
וְכֵן אִם הִפְקִירוּ - אֵינוֹ מִפְקָר; מְכָרוּ - אֵינוֹ מְכוּר; הִחְזִירוּ
שׁוֹמֵר לְבַעֲלָיו - אֵינָה חֲזָרָה; שָׁחֲטוּ - בִּשְׂרוֹ אֲסוּר בִּהֲנָאָה.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אַחֵר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְסָקִילָה; אָבֵל עַד
שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ לְסָקִילָה, אִם הִקְדִּישׁוּ - מְקַדָּשׁ; וְאִם
הִפְקִירוּ - הָרִי הוּא מִפְקָר; מְכָרוּ - הָרִי זֶה מְכוּר; הִחְזִירוּ
שׁוֹמֵר לְבַעֲלָיו - הָרִי זֶה מְחֻר; וְאִם קָדַם וּשְׁחָטוּ - הָרִי זֶה
מִתֵּר בְּאַכִּילָה.
י. שׁוֹר שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרַּב בַּשּׁוֹרִים אַחֲרֵים - כֵּלָן
פָּטוּרִין; לְפִי שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֲלֵא בְּפִנֵּי הַשּׁוֹר,
כְּדִין הָאָדָם. נִגְמַר דִּינוֹ וְאַחֵר כֶּף נִתְעַרַּב בְּאַחֲרִים, אֲפִלּוּ
בְּאֵלֶף - כֵּלָן נִסְקָלִים; וְנִקְבְּרִין וְאִסוּרִין בִּהֲנָאָה, כְּדִין בְּהֵמָה
נִסְקָלָה.
יא. פָּרָה מַעֲבֶרֶת שֶׁהֵמִיתָ אֶת הָאָדָם, וְכֵן כָּל בְּהֵמָה
שֶׁנִּעְבְּדָה בַּה עֲבָרָה - הָרִי עֲבָרָה כְּמוֹהָ; הִיא וְעֲבָרָה נִגְחָה,
הִיא וְעֲבָרָה נִרְבָּעָה.
יב. נִגְחָה וְהֵמִיתָ וְאַחֵר כֶּף נִתְעַבְּרָה: אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר
דִּינָה נִתְעַבְּרָה, וְלִדְהָ קָדַם גָּמַר דִּין - וְלִדְהָ מִתֵּר; וְאִם יָלְדָה
אַחֵר גָּמַר דִּין - וְלִדְהָ אֲסוּר, שֶׁהַעֲבָרָה יָרָה אִמּוֹ הוּא. וְאִם
נִתְעַרַּב וְלֹד זֶה בְּאַחֲרִים - כּוֹנְסִין אֶת כָּלָם בְּכַפָּה עַד שִׁימוּתוֹ
שָׁם.
יג. שׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁהוּזְמוּ עֲדָיו - כָּל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה, שֶׁהָרִי
מִשְׁנִגְמַר דִּינוֹ הַפְּקִירוֹהוּ בְּעָלָיו. וְאִם הִעֲדִיו שֶׁבַעֲלָיו רִבְעָהוּ,
וְהוּזִים אֶת הָעֲדִים - הָרִי הַשּׁוֹר לְבַעֲלָיו, וְהַקּוֹדֵם וּמִשְׁכּוֹ לֹא
זָכָה בּוֹ; שֶׁכֵּיוֹן שֶׁהַבַּעַל יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא חָטָא וְשִׁאלוֹ עָדִי
שָׁקָר הֵם, וְהָרִי הוּא מִיחַל לְהוֹמֵם, לֹא הִפְקִיר.

יא. אֵין הַבְּעָלִים מְשַׁלְמִין אֶת הַכֹּפֶר עַד שֶׁתִּמָּית בְּהִמָּתָן
חוּץ מִרְשׁוּתוֹ; אָבֵל אִם הֵמִית בְּרִשׁוֹת הַמִּזִּיק, אֵף עַל פִּי
שֶׁהוּא בִּסְקִילָה - הַבְּעָלִים פָּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר. בִּיצֵד? הַנִּכְנָס
לְחֹצֵר בַּעַל הַבֵּית שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹתוֹ, וְאֲפִלּוּ נִכְנָס לְתַבַּע שֶׁכָּרוּ
אוֹ חוּבוֹ מִמֶּנּוּ, וְנִגְחָה שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית וְמֵת - הַשּׁוֹר
בִּסְקִילָה, וְהַבְּעָלִים פָּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר; שֶׁהָרִי אֵין לוֹ רִשׁוֹת
לְכַנֵּס לְרִשׁוֹתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַתוֹ.
יב. עֶמֶד בִּפְתַּח וְקָרָא לְבַעַל הַבֵּית, וְאָמַר לוֹ 'הֵן', וְנִכְנָס,
וְנִגְחָה שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית - הָרִי הַבְּעָלִים פָּטוּרִין; שֶׁאֵין
מִשְׁמַע 'הֵן' אֲלֵא עֶמֶד בְּמִקוֹמָה עַד שֶׁאֲדַבֵּר עִמָּהּ.
יג. בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנָסָה לְחֹצֵר הַנֶּזֶק, וְדָרְסָה עַל גְּבִי תֵינֹק דֶּרֶךְ
הַלּוּכָה וְהִרְגָתָהּ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְמִין אֶת הַכֹּפֶר; שֶׁהִרְגָּל
מוֹעֵדֶת לְהִזִּיק בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה, וּבְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק חֵיב אֵף עַל הַשֵּׁן
וְעַל הָרִגְל, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ. נִמְצָאתָ לְמַד: שֶׁהַמוֹעֵד שֶׁהֵמִית
בְּכֹנֶה - נִסְקָל, וְהַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֹפֶר; וְאִם הֵמִית שֶׁלֹּא
בְּכֹנֶה - פָּטוּר מִן הֵמִיתָהּ, וְהַבְּעָלִים חֵיבִים בְּכֹפֶר. וְתָם
שֶׁהֵמִית שֶׁלֹּא בְּכֹנֶה - פָּטוּר מִן הֵמִיתָהּ וּמִן הַכֹּפֶר; וְאִם
נִתְפָּנַן לְהֵמִית - נִסְקָל, וְהַבְּעָלִים פָּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר, וְכֵן מִקָּנָס
שֶׁל עֶבֶד.
יד. נִרְאָה לִי, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵתֵם שֶׁהֵמִית בְּכֹנֶה עֶבֶד אוֹ
שְׂפָחָה פָּטוּר מִן הַקָּנָס, שֶׁהוּא שְׁלִשִּׁים סָלַע הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה,
אִם הֵמִית שֶׁלֹּא בְּכֹנֶה - מִשְׁלֵם חֲצִי דָּמִי הָעֶבֶד אוֹ חֲצִי דָּמִי
הַשְּׂפָחָה מְגוּפוֹ, כְּאֵלוֹ הֵמִית שׁוֹר חֲבֵרוֹ אוֹ חֲמוּרוֹ.
פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי
א. בְּמָה הוּא הַכֹּפֶר? כְּמוֹ שֶׁרָאוּ הַדִּינִין שֶׁהוּא דָּמִי הַנִּהְרָג,
הַכֹּל לְפִי שְׁוִי שֶׁל נִהְרָג. שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַן פְּדִין נַפְשׁוֹ כָּל אִשֹּׁר
יוֹשֵׁת עָלָיו. וְכֹפֶר הָעֲבָדִים - בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, בֵּין
זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת - הוּא הַקָּנָס הַקָּצוּב בַּתּוֹרָה: שְׁלִשִּׁים סָלַע
כֶּסֶף יָפֶה, בֵּין שֶׁהָיָה הָעֶבֶד שָׁוֶה מֵאָה מָנֶה בֵּין שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה
אֲלֵא דִינָר. וְכָל הַמַּעֲכָב גִּט שְׁחֻרֹר - אֵין לוֹ קָנָס, הוּאִיל
וְאֵין לוֹ אֲדוֹן, שֶׁהָרִי יֵצֵא לְחֵרוֹת.
ב. לְמִי נּוֹתֵנִין הַכֹּפֶר? לְיוֹרְשֵׁי הַנִּהְרָג. וְאִם הֵמִית אִשָּׁה -
הַכֹּפֶר לְיוֹרְשֵׁיהָ מֵאִבָּיהָ, וְאֵינוֹ לְבַעַל. הֵמִית מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד
וְחָצִיו בֶּן חוּרִין - נּוֹתֵן חֲצִי קָנָס לְרֵבּוֹ, וְהַחֲצִי הָאַחֵר רָאוּ
לָתֵן וְאֵין מִי יִקְחֶנּוּ.
ג. שׁוֹר שֶׁנִּגַּח אִשָּׁה וְיֵצֵאוּ יָלְדֶיהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹעֵד
לִיגַח - הַבְּעָלִים פָּטוּרִין מִדָּמִי וְלָדוֹת; שֶׁלֹּא חִיבָה תּוֹרָה
בְּדָמִי וְלָדוֹת אֲלֵא לְאָדָם.
ד. נִגַּח שְׂפָחָה וְיֵצֵאוּ יָלְדֶיהָ - מִשְׁלֵם דָּמִי וְלָדוֹת; שֶׁזֶה כְּמִי
שֶׁנִּגַּח חֲמוּר מַעֲבֶרֶת. וְאִם הָיָה תָם - מִשְׁלֵם חֲצִי דָּמִי וְלָדוֹת
מְגוּפוֹ.
ה. בִּיצֵד שְׁמִין אוֹתָהּ? אוֹמְדִין בְּמָה הָיְתָה שְׂפָחָה זֹו שָׁוֶה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב-י"ג טבת ה'תשע"א

יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"א

הלכות תמורה

פרק שני

א. התמורה הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין שיש לו: הרי זו תחת זו, או הרי זו חליפת זו. ואין צריך לומר, אם אמר: הרי זו תחת חטאת זו או תחת עולה זו - שהיא תמורה. וכן אם אמר: הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית או תחת עולה שיש לי במקום פלוני - הרי זו תמורה. והוא שיש לו. אבל אם אמר על בהמת חלין: הרי זו תחת עולה או הרי זו תחת חטאת - לא אמר כלום. וכן אם אמר: הרי זו מחללת על זו - אינה תמורה.

ב. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפל בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: הרי זו תחת זו - הרי זו תמורה ולוקה. הניח ידו על בהמת הקדש ואמר: הרי זו תחת זו - הרי זו חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה, אלא כפודה בעלת מום בזה בהמה.

ג. היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן בעלת מום שהרי היא עומדת לפדיון, ושלש בהמות תמימות חלין, ואמר: הרי אלו תחת אלו - הרי שתיים מן החלין תחת שתיים התמימות תמורתן תמורה, ולוקה עליהם שתיים; ובהמה השלישית היא תחת בעלת מום שנתחללה עליה, ולחללה נתפון ולא להמיר בה. שבין שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה, ודרך התר, והוא החלול - חזקה היא שאין אדם מניח התר ועושה האסור, ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות. וכן אם אמר: עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו, ואחת מהן בעלת מום - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה העשירית לחללה נתפון ולא להמיר בה. שאף על פי שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל ויש שם דרך התר - אינו מניח דבר התר ועושה האסור. שתי בהמות של הקדש ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין ואחת מהן בעלת מום, ואמר: הרי אלו תחת אלו - הרי התמימה תמורת התמימה ולוקה אחת, ובעלת המום מחללת על בעלת המום; שאינו מניח התר ועושה האסור.

ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושלמים - דבריו קיימים, ותמכר ויביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים. אמר: הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים, אם נתפון לכך מתחלה - דבריו קיימים; ואם לא נתפון בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר תמורת שלמים, אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, ובהרי היא תמורת עולה בלבד.

יום שני י"ג טבת ה'תשע"א

פרק שלישי

א. ביצד דין התמורות לקרב? תמורת העולה - תקרב עולה. ואם היתה תמורתה נקבה או בעלת מום - תרעה הנקבה עד שיפיל בה מום, ותמכר ויביא בדמיה עולה. תמורת החטאת - תמות, כמו שבארנו בפסולי המקדשין. תמורת האשם - תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. תמורת השלמים - בשלמים לכל דבר, טעונה סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. תמורת התודה - בתודה, אלא שאינה טעונה לחם, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. תמורת הפסח: אם המיר בה קדם חצות יום ארבעה עשר - אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בה אחר חצות - הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. תמורת הבכור והמעשר - אינם קרבין לעולם. שנאמר בבכור: לה' הוא, מפי השמועה למדו: הוא קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר בבכור. תמורתן תרעה עד שיפיל בה מום ותאכל. ב. תמורת הבכור - לפנהיים, ותמורת המעשר - לבעלים. וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהן מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח, כך אין פודים תמורתן. ג. בהמה שהקדישה חציה עולה וחציה שלמים - תמורתה כמותה. וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת הקדשה - הרי תמורתה כמותה. אמר: חצי בהמה זו תמורה וחציה עולה - הרי זו תקרב עולה. חציה עולה וחציה מעשר - תקרב עולה. חציה תמורה וחציה מעשר - הרי זו ספק, ואינה קרבה.

ד. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לומר תמימה, ואחר כך נולד בה מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר שנפדית - הרי זו תמורה, ואינה קרבה ואינה נפדית, אלא מניחה עד שתמות. אינה קרבה - מפני שבאה מנח קדשה דחוייה, ואינה נפדית - שאין בכח קדשתה לתפש פדיונה. ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן - הרי אלו יפדו, ואינן יוצאין לחלין לכל דבר כדי שיהיו מתרין בגנה ועבודה אחר פדיון. שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע, שנאמר: או רע בטוב, ורע האמור כאן הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף על פי כן כתוב בו יהיה קדש.

ו. עולה שנתערבה בזבחים והמיר באחת מן התערבות - הרי זה מכיא בהמה אחרת ואומר: אם תמורת עולה היא זו - הרי בהמה זו שלמים, ואם תמורת שלמים היא זו - הרי בהמה זו עולה. ונמצא הבהמה שהביא עם התמורה כעולה ושלמים שנתערבו זה בזה. חזר והמיר באחת

קִרְבָּה שְׁלָמִים - וְלֵדָה יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם הָיָה דִּינָה שֶׁתִּמְכֹּר
וְיָבִיא בְדָמִיָּה שְׁלָמִים - אִף וְלֵדָה נִמְכֹּר וְיָבִיא בְדָמִיו
שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָּה לְפָסְחוֹ וְלֵדָה, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה מִעֲבֶרֶת
- הִיא וְלֵדָה יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְדָמִיָּהּ פָּסַח.
וְאִם נִשְׁאַרָה נִקְבָּה זוֹ עַד אַחֵר הַפָּסַח אוֹ שִׁילֵדָה אַחֵר הַפָּסַח
- תִּרְעָה הִיא וְלֵדָה עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְדָמִיָּהּ
שְׁלָמִים.

ח. וְלִדּוֹת הַקֹּדְשִׁים שִׁצְאוּ דֶּרֶךְ דָּפֶן, אוֹ שִׁילְדוּ טַמְטוֹם
וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס וְכִלְאִים וְטִרְפָּה - הָרִי אֵלָיו יָפְדוּ, וְיָבִיא בְדָמִיָּהּ
קָרְפֶּן הָרְאוּי לְהִבִּיא בְדָמִי וְלֹד שֶׁל זוֹ.

ט. וְלֹד בְּעֵלֶת מוֹם - הָרִי הוּא כּוֹלֵד הַתְּמִימָה לְכָל דָּבָר,
וְיִקְרָב כְּרָאוּי לוֹ.

י. קֹדְשִׁים שֶׁהִפִּילוּ גָפֶל אוֹ שְׁלֵא - יִקְבְּרוּ, וְהָרִי הֵם אֲסוּרִים
בְּהִנָּאָה.

יא. הַמִּשְׁנָה אֶת הַקֹּדְשִׁים מִקְדָּשָׁה לְקֹדְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא
תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר בַּכּוֹר: לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ - שְׁלֹא יַעֲשֶׂנוּ
עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים. וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר הַקֹּדְשִׁים שֶׁאֵין מִשְׁנֵן
אוֹתָן מִקְדָּשָׁה לְקֹדְשָׁה, אַחֵר קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ וְאַחֵר קֹדֶשׁ בֶּדֶק
הַבַּיִת. בִּיצֵד ? אִם הַקֹּדֶשׁ לְבֶדֶק הֵיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבֶדֶק
הַמִּזְבֵּחַ. וְכֵן כֹּל כִּיִּצָּא בָּזָה. וְאֵין לֹקֵין עַל לֹא זֶה.

יב. בִּיצֵד מִצְרִימִין עַל הַכּוֹר לְהַקְדִּישׁוֹ לַמִּזְבֵּחַ הַקֹּדֶשׁ
אַחֵר ? מִקְדִּישׁוֹ בַּכּוֹר קֹדֶשׁ שִׁילֵד. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִבְכֹּר לֵה'
לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ - מִשִּׁיבְכֹר אִי אֶתָּה מִקְדִּישׁוֹ, אֲבָל אֶתָּה
מִקְדִּישׁוֹ בַּכּוֹר. לְפִיכָף יֵשׁ לוֹ לומר: מִה שֶׁבִּמְעִיָּה שֶׁל
מִבְּעֶרֶת זוֹ, אִם הוּא זָכָר - הָרִי זוֹ עוֹלָה. אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל
לומר וְכָחִי שְׁלָמִים, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְקִיעַ אוֹתוֹ מִקְדָּשׁוֹ כְּדִי
לְהִנּוֹת בּוֹ. וְאִם אָמַר: עִם יִצְיָאֵת רַב רֹאשׁוֹ יִהְיֶה עוֹלָה -
הָרִי זֶה כּוֹר וְאֵינוֹ עוֹלָה.

יג. וְאֵין מִצְרִימִין עַל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ לְהַקְדִּישׁ עֲבֶרָה קֹדְשָׁה
אַחֶרֶת, אֲלֹא הָרִי הוּא כְּקֹדֶשֶׁת אִמּוֹ; שְׁוִלְדוֹת הַקֹּדְשִׁים מִמְּעִי
אִמָּם הֵם קְדוּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְהָרִי כֹל עֶבֶר מִהֵן כְּקֹדֶשֶׁת
אִמּוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ בַּכּוֹר שֶׁעֲשֶׂה בַּכּוֹר, שֶׁהַכּוֹר
בִּיצְיָאֵתוֹ הוּא שִׁמְתִּקְדֶּשׁ. אִף עַל פִּי שֶׁכָּל חֲקִי
הַתּוֹרָה גְּזוּרֹת הֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּסוֹף מַעֲיָלָה, רֹאיוֹ
לְהַתְּבוּנָה בָּהֶן, וְכֹל מִה שֶׁאֶתָּה יָכוֹל לְתַן לוֹ טַעַם - תֵּן לוֹ
טַעַם. הָרִי אָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּמֶה הִבִּין
רַב הַטַּעֲמִים שֶׁל כָּל חֲקִי הַתּוֹרָה. יִרְאֶה לִּי, שֶׁנֶּה שֶׁאִמַּר
הַפְּתוּב: וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, כְּעֶנֶן שֶׁאִמַּר: וְאִם
הַמִּקְדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עָרָכָף עָלָיו.
יִרְדֶּה תּוֹרָה לְסוֹף מִחֲשֶׁבֶת הָאָדָם וְקִצֵּת יִצְרוּ הָרַע. שֶׁטִּבֵּעַ
שֶׁל אָדָם נוֹטֶה לְהַרְבּוֹת קִנְיָנוֹ וְלַחוּס עַל מָמוֹנוֹ, וְאִף עַל פִּי
שֶׁנֶּדֶר וְהַקְדִּישׁ - אֲפָשָׁר שֶׁחֲזוֹר בּוֹ וְנָחַם וְיִפְדֶּה בְּפָחוֹת
מִשְׁוִיו. אִמְרָה תּוֹרָה: אִם פָּדָה לַעֲצָמוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ. וְכֵן
אִם הַקֹּדֶשׁ בְּהֵמָה קֹדֶשֶׁת הַגּוֹף, שֶׁמָּא יִחְזוֹר בּוֹ, וְכֵינֵן שֶׁאֵינוֹ
יָכוֹל לְפָדוּתָהּ יַחֲלִיפָנָה בְּפָחוֹתָהּ מִמֶּנָּה; וְאִם תִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת
לְהַחֲלִיף הָרַע בְּיָפָה - יַחֲלִיף הַיָּפָה בְּרַע וְיֹאמַר טוֹב הוּא.
לְפִיכָף סָתַם הַפְּתוּב בְּפָנָיו שֶׁלֹּא יַחֲלִיף, וְקִנְסוֹ אִם הַחֲלִיף
וְאִמַּר: וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ. וְכֹל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים

מִשְׁתִּיָּהּ וְאֵין יָדוּעַ בָּאִי זֶה מִהֵן הַמִּיר - מִבִּיא זָבַח אַחֵר
מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר עַל הַתּוֹמָרָה הַשְּׁנִיָּה: אִם תַּמּוּרַת תַּמּוּרָה
הִיא זוֹ - הָרִי זוֹ שֶׁהִבִּיא חֲלִין, וְאִם תַּמּוּרַת עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים
הִיא - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים. וְהָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא
עִם הַתּוֹמָרָה הַשְּׁנִיָּה כְּזָבַח וְתַמּוּרָה שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה. וְכִבְּר
בִּאֲרָנוּ דִּין הַתַּעֲרובוֹת בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

ז. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בַּכּוֹר אוֹ בְּמַעֲשֹׂר וְהַמִּיר בְּאַחַד מִהֵן
- הָרִי זֶה לֹא יִקְרָב, אֲלֹא יִרְעָה עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם וְיָפְדָה,
וְיֵאָכֵל בַּכּוֹר אוֹ כְּמַעֲשֹׂר כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"א

פרק רביעי

א. בִּיצֵד דִּין וְלִדּוֹת הַקֹּדְשִׁים? וְלֹד שְׁלָמִים וְלֹד תַּמּוּרַת
שְׁלָמִים - הָרִי אֵלָיו שְׁלָמִים, וְהֵן עֲצָמֵן שְׁלָמִים לְכָל דָּבָר.
וְכֵן וְלֹד הַתּוֹדָה וְלֹד תַּמּוּרָה - הָרִי אֵלָיו יִקְבְּרוּ כְּתוּדָה, אֲלֹא
שֶׁאֵין טַעֲמוֹנִין לָחֶם. שֶׁאֵין מִבִּיאִין לָחֶם אֲלֹא עִם הַתּוֹדָה
עֲצָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: עַל זָבַח הַתּוֹדָה; עָלָיו - וְלֹא עַל וְלֵדָה וְלֹא
עַל תַּמּוּרָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּוִלְדוֹת
עֲצָמֵן; אֲבָל וְלִדֵּי וְלִדּוֹת - אֵין קָרִבִּין. שֶׁמִּתּוֹךְ מַעֲשִׂיו נִכָּר
שֶׁהוּא מִשְׁהָה אוֹתָן לְגַדֵּל מִהֵן עֲדָרִים עֲדָרִים, וְלִפְיָכָף קוֹנְסִין
אוֹתוֹ וְלֹא יִקְרִיבֵם.

ב. וְלֹד הַחֲטָאֵת יָמוּת, וְאֵין צָרִיף לומר וְלֹד תַּמּוּרָתָהּ.
ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאֵת וּמִצָּא בָּהּ בֶּן אֲרֻבָּעָה חֵי - הָרִי זוֹ
נֶאֱכָלֶת כְּבִשּׁוֹר הַחֲטָאֵת; שְׁוִלְדֵי הַקֹּדְשִׁים בְּמַעֲי אִמָּן הֵם
קְדוּשִׁים.

ד. וְלֹד תַּמּוּרַת הָאֵשֶׁם וְלֹד וְלֵדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - יִרְעוּ
עַד שִׁיפֹל בָּהֶם מוֹם, וְיִמְכְּרוּ וְיִפְלוּ דְמִיָּהּ לְנִדְבָה. וְאִם יֵלְדָה
זָכָר אַחֵר שֶׁהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - הַיֹּלֵד עֲצָמוֹ יִקְרָב עוֹלָה. הַפְּרִישׁ
נִקְבָּה לְאֲשָׁמוֹ וְלֵדָה - תִּרְעָה הִיא וְכִנָּה עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם,
וְיִמְכְּרוּ וְיָבִיא בְדָמִי שְׁנֵיהֶם אֲשָׁמוֹ. וְאִם כְּבֹר הַקְּרִיב אֲשָׁמוֹ
- יִפְלוּ דְמִיָּהּ לְנִדְבָה.

ה. וְלֹד תַּמּוּרַת הָעוֹלָה וְלֹד וְלֵדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - הָרִי
אֵלָיו כְּעוֹלָה, וְהֵן עֲצָמֵן יִקְרָבוּ עוֹלָה. הַפְּרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָתוֹ
וְלֵדָה, אִף עַל פִּי שִׁילֵדָה זָכָר - יִרְעָה עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם,
וְיָבִיא בְדָמִיו עוֹלָה. כְּבֹר בִּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֶׂה הַקְּרִבָּנוֹת, שֶׁכָּל
מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִין יִפְלוּ לְנִדְבָה, הוּא שִׁתֵּן הַמַּעוֹת
בְּשׁוּפְרוֹת שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשִׁקְלִים בְּמָה הֵם, וּבֵית
דִּין מִקְרִיבִין בְּאוֹתָן הַמַּעוֹת עוֹלוֹת נִדְבָה, וְנִסְכֵּיהֶם מִשָּׁל
צָבוֹר, וְאֵין טַעֲמוֹנֹת סְמִיכָה. אֲבָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הוּא עֲצָמוֹ
יִקְרָב עוֹלָה אוֹ יָבִיא בְדָמִיו עוֹלָה - הָרִי זוֹ טַעֲמוֹנָה סְמִיכָה,
וְנִסְכֵּיהֶם מִשָּׁלוּ.

ו. וְלֹד הַמַּעֲשֹׂר, (וְוִלְד) תַּמּוּרַת הַמַּעֲשֹׂר, וְלֹד תַּמּוּרַת הַכּוֹר,
וְוִלְדֵי וְלִדּוֹתֶיהֶן עַד סוֹף הָעוֹלָם - הָרִי אֵלָיו לֹא יִקְרָבוּ, אֲלֹא
יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם וְיֵאָכֵלוּ, בַּכּוֹר וּכְמַעֲשֹׂר שֶׁנֶּפֶל בָּהֶן
מוֹם. וְלִדּוֹת תַּמּוּרַת הַכּוֹר - לִכְהֵן, וְלִדּוֹת מַעֲשֹׂר וְתַמּוּרָתוֹ
- לְכַעֲלֵיו.

ז. וְלֹד תַּמּוּרַת הַפָּסַח - כְּתַמּוּרַת הַפָּסַח: אִם הָיְתָה אִמּוֹ

1 כְּדִי לִכְפֹּת אֶת יָצְרוֹ וּלְתַקֵּן דַּעוֹתָיו. וְרַב דִּינֵי הַתּוֹרָה אֵינָן אֵלָּא
2 עֲצוֹת מִרְחוֹק מְגִדּוֹל הַעֲצָה לְתַקֵּן הַדַּעוֹת וּלְיִשֹּׁר כָּל
3 הַמַּעֲשִׂים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: הֲלֹא כְּתִבְתִּי לָךְ שְׁלִישִׁים בְּמַעֲצוֹת
4 וְדַעַת. לְהוֹדִיעַךָ קִשְׁט אֲמָרִי אֲמַת, לְהַשִּׁיב אֲמָרִים אֲמַת
5 לְשִׁלְחִידִי.

6 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת תְּמוּרָה בְּסִיעֶתָּא דְשִׁמְיָא
7 נִגְמַר סֵפֶר תְּשִׁיעִי, וְהוּא סֵפֶר הַקְּרִבּוֹנוֹת. הַלְכוֹתָיו שֶׁשָּׁה,
8 וּפְרָקָיו חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים, וְאֵלּוּ הֵן:
9 הַלְכוֹת קֶרֶבֶן פֶּסַח - עֲשָׂרָה פְּרָקִים. הַלְכוֹת חֲגִיגָה - שְׁלֹשָׁה
10 פְּרָקִים. הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת -
11 חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת מַחֲסֵרִי בִפְרָה - חֲמִשָּׁה
12 פְּרָקִים. הַלְכוֹת תְּמוּרָה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים. לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי
13 אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חִדַּשׁ בְּקִרְבִּי

14 יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"א

15 סֵפֶר עֲשִׂירִי וְהוּא סֵפֶר טְהוֹרָה

16 הַלְכוֹתָיו שְׁמוֹנֶה. וְזֶהוּ סְדוּרָן:
17 א. הַלְכוֹת טְמֵאֵת מֵת. ב. הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה. ג. הַלְכוֹת
18 טְמֵאֵת צִרְעָת. ד. הַלְכוֹת מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. ה. הַלְכוֹת שָׂאֵר
19 אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. ו. הַלְכוֹת טְמֵאֵת אֲכָלִין. ז. הַלְכוֹת בָּלִים.
20 ח. הַלְכוֹת מְקַוָּאוֹת

21 הַלְכוֹת טְמֵאֵת מֵת

22 מַצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת. וְהוּא דִּין טְמֵאֵת מֵת.

23 וּבִאֵזוֹר מַצָּה זֹאת בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

24 פֶּרֶק רִאשׁוֹן

25 א. הַמֵּת מִטְּמֵא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֱהֶל טְמֵאֵת שְׂבָעָה.
26 וְטְמֵאֵת מַגֵּעַ וְאֱהֶל מִפְּרִשִׁין בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: הִנֵּגַע בְּמֵת
27 לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטְמֵא שְׂבָעַת יָמִים; וְנֵאֲמַר: כָּל הַבָּא אֶל
28 הָאֱהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהֶל יִטְמָא שְׂבָעַת יָמִים.

29 ב. טְמֵאֵת מִשָּׂא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה. וְכָל וְחִמְרֵי הַדְּבָרִים: אִם
30 נִבְלָה, שֶׁהִיא טְמֵאֵת עֶרֶב וְאֵינָה מִטְּמֵאֵה בִּאֱהֶל, מִטְּמֵאֵה
31 בְּמִשָּׂא, שְׁנֵאֲמַר: וְהִנֵּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם; הַמֵּת לֹא כָּל שָׂכֵן?!
32 וּמָה נִבְלָה, שְׂמִינְעָה טְמֵאֵת עֶרֶב, מִשָּׂאָה טְמֵאֵת עֶרֶב; אִף
33 הַמֵּת, שְׂמִינְעוֹ טְמֵאֵת שְׂבָעָה, מִשָּׂאוֹ טְמֵאֵת שְׂבָעָה. אֵין
34 טְמֵאֵת מִשָּׂא בְּמֵת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, אֵלָּא דִּין תּוֹרָה. וְיִרְאָה
35 לִי, שֶׁשֶּׁתַּק מִמֶּנָּה הַכְּתוּב בְּדֶרֶךְ שֶׁשֶּׁתַּק מֵאִסּוּר הַבֵּת, לִפִּי
36 שֶׁאִסּוּר בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ בֵּת הַבֵּת, וְשֶׁתַּק מֵאִסּוּר אֲכִילַת בִּשָּׂר
37 בְּחֵלֶב, לִפִּי שֶׁאִסּוּר בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ בִּשְׂוֹלוֹ; כֵּן שֶׁתַּק מִטְּמֵאֵת
38 מִשָּׂא בְּמֵת, לִפִּי שֶׁטְמֵא בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ טְמֵאֵת אֱהֶל, כָּל שָׂכֵן
39 מִשָּׂאוֹ.

40 ג. טְמֵאֵת מַגֵּעַ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין בְּשָׂאֵר
41 הַמִּטְּמָאִים, הוּא שְׁנֵעַ הָאָדָם בְּבִשְׂרוֹ בְּטְמֵאָה עֲצָמָה, בֵּין
42 בְּיָדוֹ בֵּין בְּרַגְלֹוֹ בֵּין בְּשָׂאֵר בִּשְׂרוֹ, וְאֶפְלוֹ בְּלִשְׁוֹנוֹ - הֲרִי זֶה
43 נְטֵמָא. וְכֵן נִרְאֶה לִי, שֶׁאִם נִגַּע בְּצִפְרָנָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו - נְטֵמָא.
44 כִּינֵן שֶׁהֵם מְחַבְּרִים לַגּוּף - הֲרִי הֵם כַּגּוּף. אֲכָל אִם תִּחַב

45 אָדָם טְמֵאָה בְּכּוֹשׁ וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טְהוֹר וְלֹא
46 נִגְעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ מְעִי שֶׁל אִשָּׁה מִלְּמִטָּה
47 וְלֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרָהּ - לֹא נְטֵמָא הַבּוֹלֵעַ מִשּׁוּם מַגֵּעַ זֶה, שֶׁהֲרִי
48 לֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרוֹ, שְׁנִינְעֵת פָּנִים אֵינָה נִגְיָעָה.

49 ד. קְרוּם שֶׁעַל הַמִּפְּכָה - הֲרִי הוּא כְּעוֹר הַבִּשָּׂר לְעִנְיָן מַגֵּעַ
50 טְמֵאֹת; וְכִשּׁוֹת שֶׁעַל הַקֶּטֶן - אֵינָה כְּעוֹר הַבִּשָּׂר. בִּיצֵד? מִי
51 שְׁנִינְעָה טְמֵאָה בְּקְרוּם מִכְתּוֹ - נְטֵמָא כְּאֵלוֹ נִגְעָה בְּעוֹרוֹ; וְ
52 נִגְעָה בְּשָׂעֵר הַדֶּק שֶׁעַל בִּשָּׂר הַקֶּטֶן - לֹא נְטֵמָא. וְכֵן אָדָם
53 טְמֵא שֶׁהִיָּתָה בּוֹ מִפָּה וְנִגַּע הִטְהוֹר בְּקְרוּם מִכְתּוֹ הַטְּמֵא -
54 נְטֵמָא. אִם הָיָה קֶטֶן טְמֵא וְנִגַּע הִטְהוֹר בְּכִשּׁוֹת שְׂלוֹ - לֹא
55 נְטֵמָא, כִּינֵן בְּטְמֵאֵת מֵת בֵּין בְּשָׂאֵר טְמֵאוֹת. וְכֵן לְכָלוּכִי
56 צוּאָה אוֹ טִיט וְכִיּוֹצֵא בָהֶם מִדְּבָרִים שְׂאִין חוֹצְצִין עַל הַגּוּף,
57 וְכֵן גְּלָדִי צוּאָה מִן הַדְּבָרִים שֶׁחוֹצְצִין עַל הַגּוּף - אֵינֶם כְּעוֹר
58 הַבִּשָּׂר לֹא לְטַמָּא וְלֹא לְהִתְטַמָּא.

59 ה. כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם מִתְטַמָּא בְּנִגְיַעְתּוֹ בְּטְמֵאָה, כֵּן הַכָּלִים
60 מִתְטַמָּאִים בְּנִגְיַעַת הַטְּמֵאָה בָּהֶן; חוּץ מִכָּלִי חֵרֶס, שְׂאִינּוֹ
61 מִתְטַמָּא אֵלָּא מֵאִוִּירוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלָכוֹת בָּלִים. וְנִזְהוּ
62 כָּלִל גְּדוֹל בְּטְמֵאָה: כָּל הַמִּטְּמָא אָדָם בְּמַגֵּעַ - מִטְּמָא בָּלִים,
63 וְכָל שְׂאִינּוֹ מִטְּמָא אָדָם בְּמַגֵּעַ - אֵינּוֹ מִטְּמָא בָּלִים. וְאֵין אָדָם
64 וְכָלִים מְקַבְּלִין טְמֵאָה אֵלָּא מֵאֵב הַטְּמֵאָה[.

65 ו. טְמֵאֵת מִשָּׂא הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין בְּשָׂאֵר
66 כָּל הַמִּטְּמָאִים בְּמִשָּׂא, הוּא שֶׁיִּשָּׂא הָאָדָם הַטְּמֵאָה אִף עַל
67 פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ. אֶפְלוֹ הָיָה בֵּינוֹ לְבִינָה אֶכְן, הוֹאִיל וְנִשָּׂא
68 - נְטֵמָא. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא עַל רֹאשׁוֹ אוֹ עַל יָדוֹ אוֹ עַל שָׂאֵר
69 גּוּפוֹ. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא הוּא בְּעֶצְמוֹ אוֹ שְׁנוֹשָׂאָה אַחֵר וְהִנִּיחָהּ
70 לְמַעַלָּה מִזֶּה, הוֹאִיל וְנִשָּׂאֵת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם - נְטֵמָא. וְאֶפְלוֹ
71 הִיָּתָה הַטְּמֵאָה תְּלוּיָה בַּחוּט אוֹ בְּשָׂעֵרוֹ, וְחֵלָה הַחוּט בְּיָדוֹ
72 וְהִגְבִּיָּה הַטְּמֵאָה כָּל שֶׁהוּא - הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא וְנְטֵמָא.

73 ז. מְסִיט בְּכָלִל נוֹשֵׂא הוּא, וְכָל דְּבָר שֶׁמִּטְמָא בְּמִשָּׂא -
74 מִטְמָא בְּהֶסֶט. בִּיצֵד? קוֹרֶה שֶׁהִיא מִנְחַת עַל הַכֶּתֶל וְעַל צִדָּהּ
75 מֵת אוֹ נִבְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֹא הִטְהוֹר לְקַצָּה הַקּוֹרֶה הַשְּׁנִי
76 וְהַגִּידוֹ, כִּינֵן שֶׁהִנִּיד אֶת הַטְּמֵאָה שֶׁבְּקַצָּה הַשְּׁנִי טְמֵא מִשּׁוּם
77 נוֹשֵׂא. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם מִשָּׂא אֶת הַקַּצָּה הַשְּׁנִי כִּנְגֵד
78 הָאֶרֶץ עַד שֶׁהִגְבִּיָּה הַטְּמֵאָה אוֹ שֶׁגָּרַר הַטְּמֵאָה עַל הָאֶרֶץ,
79 שֶׁזֶה נוֹשֵׂא וְדֹאֵי. וְזֶה וְכָל כִּיּוֹצֵא בָּהּ הִיא טְמֵאֵת הֶסֶט
80 הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם.

81 ח. הַנוֹשֵׂא בְּתוֹךְ בֵּית הַסֵּתְרִים - נְטֵמָא; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין
82 הַנִּגְיָעָה שֶׁם נִגְיָעָה, הַנוֹשֵׂא שֶׁם נוֹשֵׂא הוּא. אֵלָּא אִם כֵּן
83 נִבְלַע הַטְּמֵאָה בְּתוֹךְ מְעִיו, שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁהִגְיָעָה לְתוֹךְ בִּטְנוֹ
84 אֵינּוֹ לֹא נִגַּע וְלֹא נוֹשֵׂא. וְאִם טָבַל - טְהוֹר וְאִף עַל פִּי
85 שֶׁהַטְּמֵאָה בְּתוֹךְ מְעִיו.

86 ט. אֵין מִתְטַמָּא בְּמִשָּׂא אֵלָּא הָאָדָם בְּלִבָּד, לֹא הַכָּלִים.
87 בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁהִיָּה מִנְחַ עַל יָדוֹ עֲשָׂרָה כָּלִים זֶה עַל גִּבּוֹ זֶה
88 וְהַנִּבְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּכָלִי הָעֲלִיּוֹן - הָאָדָם טְמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא
89 נִבְלָה, וְהַכָּלִים שֶׁעַל יָדוֹ פֶּלֶן טְהוֹרִים, חוּץ מִכָּלִי הָעֲלִיּוֹן
90 שְׁנִינְעָה בּוֹ הַטְּמֵאָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהּ.

91 י. טְמֵאֵת אֱהֶל אֵינָה בְּשָׂאֵר טְמֵאוֹת אֵלָּא בְּמֵת בְּלִבָּד. וּבֵין
92 שֶׁהִתְהַלֵּל הָאָדָם אוֹ הַכָּלִי, אֶפְלוֹ מַחֲסֵ שֶׁהִתְהַלֵּלָה עַל הַמֵּת,

או שהאֵהיל המֵת על הָאֶדָם או על הַכֵּלִים, או שֶׁהָיָה הַמֵּת
עִם הָאֶדָם או עִם הַכֵּלִים תַּחַת אֶהָל אֶחָד - הָרִי אֵלָיו טִמְאִים.
י.א. וְטִמְאָת אֶהָל הָאֻמּוּנָה בְּכָל מְקוֹם הוּא שְׁתַּטְמָא אוֹתָהּ
טִמְאָה הָאֶדָם או הַכֵּלִים בְּאַחַת מִשְׁלֹש דְּרָכִים אֵלָיו. אֶחָד
הֵבֵא כָּלוּ לֵאמֹר הַמֵּת או הֵבֵא מִקְצָתוֹ - הָרִי זֶה נִטְמָא
בְּאֶהָל. אֲפִלּוּ הַכְּנִיס יָדוֹ או רֹאשִׁי אֲצַבְעוֹתָיו או חֲטָמוֹ לֵאמֹר
הַמֵּת - הָרִי זֶה נִטְמָא כָּלוּ. נִגַע בַּמִּשְׁקוֹף וְצִרְף יָדוֹ עִם
הַמִּשְׁקוֹף - נִטְמָא כָּאֵלּוּ בֵּא מִקְצָתוֹ. נִגַע בְּאַסְקָפָה: מִטְּפַח
וּלְמִשָּׁה קְרוֹב לְאָרֶץ - טְהוֹר, וּמִטְּפַח וּלְמַעְלָה - טִמָּא. וְיִרְאֶה
לִי, שֶׁדָּבָר זֶה מְדַבְּרִיהֶם.

יב. אֶחָד הַמֵּת מִיִּשְׂרָאֵל או מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מִטְמָא
בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא.

יג. וְאֵין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִטְמָא בְּאֶהָל. וְדָבָר זֶה קִבְּלָהּ הוּא.
וְהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּמִלְחָמָת מִדִּין: כֹּל נִגַע בְּחִלְל, וְלֹא הַזְכִּיר
שֵׁם אֶהָל. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אֵינוֹ נִצְטָה טִמָּא מֵת, אֲלָא
עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁנִּגַּע בְּמֵת או נִשְׂאָא או הָאֵהִיל עֲלָיו - הָרִי
הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נִגַּע. הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה? לְכַהֲמָה שֶׁנִּגַּעַה
בְּמֵת או הָאֵהִילָהּ עֲלָיו. וְלֹא בְּטִמְאָת הַמֵּת בְּלִבָּד, אֲלָא בְּכָל
הַטְּמָאוֹת כֹּל אֵין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְלֹא הַכַּהֲמָה מִתְּטַמְּאִין
בָּהֶן.

יד. וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, שֶׁיְהִי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים כְּזִבִּין לְכָל
דְּבָרֵיהֶן. וְאֵין לָךְ בְּכָל מִינֵי נֶפֶשׁ מִה שֶׁמִּתְטַמָּא וְהוּא חֵי או
מִטְמָא וְהוּא חֵי חוּץ מִן הָאֶדָם בְּלִבָּד, וְהוּא שֶׁיְהִי
מִיִּשְׂרָאֵל. אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן מִתְּטַמְּאִין בְּכָל הַטְּמָאוֹת.
אֲפִלּוּ בְּטִמְאָת הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: אִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא, אֶחָד
הָאִישׁ וְאֶחָד הַקָּטָן; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר שֵׁם: וְעַל כֹּל הַנִּפְשוֹת
אֲשֶׁר הֵיוּ שֵׁם. אֲפִלּוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנִּגַּע או נִשְׂאָא או הָאֵהִיל
עַל הַמֵּת - נִטְמָא, וְהָרִי הוּא טִמָּא מֵת. וְהוּא שֶׁנּוֹלָד
לְתִשְׁעָה; אֲבָל בֶּן שְׁמוֹנֶה - הָרִי הוּא כְּאֶבֶן וְאֵינוֹ מִקְבֵּל
טִמְאָה.

טו. הַמֵּת אֵינוֹ מִטְמָא עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשׁוֹ. אֲפִלּוּ מִגִּיד או
גּוֹסֵס, אֲפִלּוּ נִשְׁחַטוּ בוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִים - אֵינוֹ מִטְמָא עַד
שֶׁתֵּצֵא נִפְשׁוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּנִפְשׁ הָאֶדָם אֲשֶׁר יָמוּת. נִשְׁכְּרָה
מִפְּרָקָתָהּ וְרֹב בְּשָׂרָה עִמָּה, או שֶׁנִּקְרַע כְּדָג מִגִּבּוֹ, או שֶׁהָיָה
רֹאשׁוֹ, או שֶׁנִּחְלַק לְשֵׁנֵי חֲלָקִים בְּכַסּוֹ - הָרִי זֶה מִטְמָא אִף
עַל פִּי שֶׁעֲדִין הוּא מְרַפְּרָה בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו.

יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"א

פרק שני

א. הַנֶּפֶל, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֵיבָרָיו בְּגִידִין,
מִטְמָא בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וּבְאֶהָל כְּאֶדָם גְּדוֹל שְׁמָת; שֶׁנֶּאֱמַר:
הַנִּגַּע בְּמֵת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם. וְכֵן כְּזִית מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, בֵּין לַח
בֵּין יָבֵשׁ בְּחִרְשׁ, מִטְמָא כְּמֵת שְׁלֹם. וְהַנֶּפֶל בְּבֶשֶׂר מִטְמָא
בְּכִזִּית. אֵיזוֹהוּ נֶפֶל? זֶה הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּמְוָה וְנִצְטָה לַחַה סְרוּחָה.
וְהוּא שֶׁתִּקְרַשׁ אוֹתָהּ הִלָּחָה הַנִּמְצָאָת מִן הַמֵּת. שָׁאֵם קִרְשָׁה
- בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא מִבֶּשֶׂר; וְאֵם לֹא קִרְשָׁה - אֵינָה מִטְמָאָה,
שָׁמָּה כִּיחוּ וְנִיעָו הוּא.

ב. אִף עַל פִּי שֶׁהִשְׁעוּרִין כָּלֵם הִלָּכָה לְמִשָּׁה מְסִינֵי הֵן, אָמְרוּ
חֲכָמִים: תַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם כְּזִית, וּלְפִיכָךְ שְׁעוֹר טִמְאָת
בֶּשֶׂרוֹ כְּזִית.

ג. אֵיבָר שֶׁנִּחְתַּךְ מִן הָאֶדָם הַחֵי - הָרִי הוּא כְּמֵת שְׁלֹם,
מִטְמָא בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וּבְאֶהָל. אֲפִלּוּ אֵיבָר קָטָן שֶׁל בֶּן יוֹמוֹ.
שֶׁהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶם שְׁעוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי
הַשָּׂדֶה בְּחִלְל חֶרֶב; וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁדִּין חִלְל חֶרֶב כְּדִין חִלְל
אֶבֶן או חִלְל שָׂאָר דְּבָרִים. מִפִּי הַשְׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁלֹּא בֵּא
זֶה אֲלָא לְטִמָּא נִוָּגַע בְּאֵיבָר שֶׁפִּלְטָתוֹ הַחֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הָאֵיבָר שְׁלֹם כְּבָרִיתוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים
וְעִצָּמוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: או בְּעֵצִים אָדָם - עֵצִים שֶׁהוּא כְּאָדָם: מָה
אָדָם - בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעִצָּמוֹת, אִף אֵיבָר מִן הַחֵי - עַד שֶׁיְהִי
כְּבָרִיתוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעִצָּמוֹת. אֲבָל הַכֵּלָא וְהַלְשׁוֹן וְכִיזָא
כֶּהֱן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, הוֹאִיל וְאֵין כֶּהֱן
עֵצִים - הָרִי הֵן כְּשָׂאָר הַבֶּשֶׂר. חֶסֶר מִן הָעֵצִים שֶׁל אֵיבָר כֹּל
שֶׁהוּא - הָרִי הָאֵיבָר כָּלוּ טְהוֹר. חֶסֶר מִבֶּשֶׂר: אֵם נִשְׂאָר
עָלָיו בֶּשֶׂר שֶׁרָאוי לַעֲלוֹת בּוֹ אֲרוּכָה בְּחֵי וְיִתְרַפָּא וְיִשְׁלֹם -
הָרִי זֶה מִטְמָא בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וּבְאֶהָל; וְאֵם לֹא - מִטְמָא
בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וְאֵינוֹ מִטְמָא בְּאֶהָל. וּבֶשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי -
טְהוֹר. וְכֵן עֵצִים בְּלֹא בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי - טְהוֹר.

ד. אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת מִטְמָא בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וּבְאֶהָל
כְּמֵת. וְהוּא שֶׁיְהִי שְׁלֹם כְּבָרִיתוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעִצָּמוֹת. חֶסֶר
עֲצָמוֹ, אֵם נִשְׂאָר עָלָיו בֶּשֶׂר כְּזִית - מִטְמָא כְּמֵת שְׁלֹם. חֶסֶר
הַבֶּשֶׂר וְלֹא חֶסֶר הָעֵצִים: אֵם נִשְׂאָר עָלָיו כְּדִי לַעֲלוֹת אֲרוּכָה
בְּחֵי - מִטְמָא כְּמֵת שְׁלֹם; וְאֵם לֹא - הָרִי הוּא כְּשָׂאָר עֲצָמוֹת
הַמֵּתִים שֶׁאֵין עָלֵיהֶן הַבֶּשֶׂר.

ה. מִחַ שֶׁתִּתְּוֹךְ הָעֵצִים - הָרִי הוּא מַעֲלָה אֲרוּכָה מִבְּחוּץ.
לְפִיכָךְ, קוּלִית הַמֵּת, וְהוּא עֵצִים הַסֵּתוּם מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו, אֵם
יֵשׁ בְּתוֹכָהּ מִחַ כְּדִי לַעֲלוֹת אֲרוּכָה - הָרִי זֶה כְּמֵת שְׁלֹם. הִיָּה
כֶּה מִחַ הַמִּתְנַדָּד, אֵם יֵשׁ בּוֹ כְּזִית - הָרִי זֶה מִטְמָא בְּאֶהָל.
אִף עַל פִּי שֶׁהָעֵצִים סָתוּם מִכָּל צַדֵּדָיו - טִמְאָה בּוֹקֵעַת
וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוִּרְתָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר. שֶׁהַמִּחַ כְּבֶשֶׂר לְכָל
דָּבָר.

ו. הָאֵיבָר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְדָּלִים כְּאָדָם, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין
יְכוּלִין לַחְזוֹר וּלְחַיּוֹת - טְהוֹרִים. מֵת הָאָדָם - הָרִי הַבֶּשֶׂר
טְהוֹר, וְהָאֵיבָר מִטְמָא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַחֵי וְאֵינוֹ מִטְמָא
מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַמֵּת. מָה בֵּין אֵיבָר מִן הַחֵי לְאֵיבָר מִן
הַמֵּת? אֵיבָר מִן הַחֵי, בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ
- טְהוֹרִים; וְאֵיבָר מִן הַמֵּת, בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ
מִמֶּנּוּ - כְּמִפְרָשִׁים מִן הַמֵּת שְׁלֹם וּמִטְמָאִין בְּשְׁעוֹרָן.

ז. וּבֵין אֵיבָר מִן הַחֵי בֵּין אֵיבָר מִן הַמֵּת אֵין לָהֶן שְׁעוֹר.
אָמְרוּ חֲכָמִים: מֵאֲתִים שְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים אֵיבָרִים יֵשׁ בְּאִישׁ,
כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצִים, וְאֵין הַשְּׁנַיִם מִן
הַמִּנְיָן; וּבִאֲשָׁה מֵאֲתִים וְאֶחָד וְחֲמִשִּׁים. כֹּל אֵיבָר מֵהֶן
שֶׁפִּרְשׁ כְּבָרִיתוֹ, בֵּין מִן הַחֵי בֵּין מִן הַמֵּת, מִטְמָא בְּמַגֵּעַ
וּבִמְשָׁא וּבְאֶהָל; חוּץ מִשְׁלֹשֶׁה אֵיבָרִים יְתֵרוֹת שֶׁבִּאֲשָׁה,
שֶׁאֵינָן מִטְמָאִין בְּאֶהָל. וְכֵן אֲצַבֵּעַ יְתֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵצִים וְאֵין
כֶּה צִפְרָן: אֵם נִסְפָּרָת עַל גִּבּ הַיָּד - עוֹלָה לְמִנְיָן רַב

רביעית מחיים וְחֻצְיָה אַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה נִקְרָא דָם
תְּבוּסָה, וּמִטְמֵא בַּמָּשָׂא וּבַמִּנְעַע וּבִאֱהֶל, אֲלֵא שֶׁטְמֵאָתוֹ
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
יד. הָרוּג שֶׁהָיָה מָטָל עַל הַמָּטָה וְדָמוֹ מְנֻשָּׁף כִּשְׁהוּא חַי
וְיֹורֵד לְגִמָּא, וּמֵת וְהָרִי הָדָם מְנֻשָּׁף אַחֵר מוֹתוֹ וְיֹורֵד לְאוֹתָהּ
גִּמָּא - הָרִי כָּל הָדָם שֶׁבָּהּ טָהוֹר; שֶׁטְפָה טָפָה רִאשׁוֹנָה
רִאשׁוֹנָה בְּטֵלָה בְּדָם שֶׁיֵּצֵא מִחַיִּים. יֵצֵא מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם
בְּלִבָּד, וְסֶפֶק כֵּלָה מִחַיִּים סֶפֶק כֵּלָה לְאַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה
סֶפֶק טְמֵאָה כִּשְׁאֵר הַסִּפְקוֹת, וְהַנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּרִשּׁוֹת יַחֲדָי -
טְמֵא, בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים - טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ.
טו. הַקֶּבֶר כָּל זֶמֶן שֶׁהִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ מִטְמֵא בַּמִּנְעַע וּבִאֱהֶל
כְּמֵת, דִּין תּוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ כְּמֵת אוֹ כְּעֵצ אֲדָם אוֹ כִּקְבֹר.
וְאַחַד הַנּוֹגֵעַ בְּגִגּוֹ שֶׁל קֶבֶר אוֹ הַנּוֹגֵעַ בְּכַתְלֵיו. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה
בְּנוֹי וְסֵתוּם וְאַחֵר כִּף יִהְיֶה כֹּל מִטְמֵא בַּמִּנְעַע וּבִאֱהֶל. אֲכָל
הַמַּעֲמִיד בָּלִים אוֹ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּצִדֵי הַמֵּת, וְכִסָּה
עָלָיו מִלְמַעְלָה בְּכִלִּים אוֹ בְּאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - זֶה הַפְּסוּי
הַמָּטָל מִלְמַעְלָה נִקְרָא גִּלְגַּל, וְאֵלּוּ הַצְּדִידִין הַמַּעֲמִידִין אֶת
הַגִּלְגַּל שֶׁהוּא נִשְׁעָן עָלֵיהֶן נִקְרָאִין דּוֹפֵק; וְשִׁנְיָהֶם, הַגִּלְגַּל אוֹ
הַדּוֹפֵק, מִטְמֵאִין בַּמִּנְעַע וּבִאֱהֶל כִּקְבֹר, וְטְמֵאֲתָן מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים, וְאֵינָן מִטְמֵאִין בַּמָּשָׂא. לְפִיכָּךְ, אִם גָּרַר הַגִּלְגַּל
בְּחֻבְלִים עַד שֶׁכִּסָּה בּוֹ אֶת הַמֵּת אוֹ גָּרְרוֹ אוֹ שִׁמְטוֹ מֵעַל
הַמֵּת, אוֹ שֶׁגָּרַר הַדּוֹפֵק עַד שֶׁהִעֲמִיד עָלָיו הַגִּלְגַּל אוֹ שִׁמְטוֹ
בְּחֻבְלִים מִתַּחַת הַגִּלְגַּל - הָרִי זֶה טָהוֹר. וְדְבָרִים שֶׁסּוֹמְכִין
אֶת הַדּוֹפֵק, וְהֵם הַנִּקְרָאִין דּוֹפֵק דּוֹפֵקִין - הָרִי הֵן טָהוֹרִין.
טז. שְׂדֵה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קֶבֶר וְאֲבָדוֹ עֲצָמוֹת הַמֵּת בַּעֲפָרָה -
הִיא הַנִּקְרָאת בֵּית הַפֶּרֶס. וְעַפְרָה מִטְמֵא בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא,
שְׂמָא יֵשׁ בָּהּ עֵצִים כִּשְׁעוֹרָה, וְאֵינָה מִטְמֵאָה בִּאֱהֶל. וְכֵן כָּל
אֲרָצוֹת הָעַמִּים עֲפָרָן מִטְמֵא בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא מִפְּנֵי הָעֲצָמוֹת
שֶׁאֵין נִזְהָרִין בָּהֶן. וְטְמֵאָת בֵּית הַפֶּרֶס וְאֶרֶץ הָעַמִּים מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"א

פרק שלישי

א. אֵלּוּ מִטְמֵאִין בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא וּבִאֱהֶל: הַמֵּת, אֲפִלּוּ נָפֵל
שֶׁלֹּא נִתְקַשְּׁרוּ אִיכָרָיו בְּגִידֵין. וְכִזְוִית מִבְּשׁוֹר הַמֵּת, וְכִזְוִית נָפֵל.
וְאִיכָר מִן הַחַי וְאִיכָר מִן הַמֵּת שֶׁיֵּשׁ עָלֵיהֶם בְּשׁוֹר כְּרָאוּי.
וְהַשְּׂדֵה וְהַגִּלְגַּל, וְרֹב בְּנִינּוֹ וְרֹב מִנְיָנוֹ. וְרֹבַע עֲצָמוֹת מִכָּל
מָקוֹם, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן לֹא רֹב בְּנִינּוֹ וְלֹא רֹב מִנְיָנוֹ.
וְרְבִיעִית דָּם תְּבוּסָה. הַכֹּל שְׁתֵּים עָשָׂר.
ב. וְאֵלּוּ מִטְמֵאִין בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא וְאֵין מִטְמֵאִין בִּאֱהֶל: אִיכָר
מִן הַחַי שֶׁחָסַר בְּשָׂרוֹ וְאֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה. וְאִיכָר מִן
הַמֵּת שֶׁחָסַר בְּשָׂרוֹ אוֹ עֲצָמוֹ וְלֹא נִשְׁאָר בְּשָׂר כְּדִי לְהַעֲלוֹת
אֲרוּכָה אוֹ שֶׁחָסַר הָעֵצִים אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בְּשָׂר כְּדִי
לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה. וְהַשְּׂדֵה שֶׁחָסַר וְאֵין בָּהּ רֹבַע עֲצָמוֹת.
וְהַגִּלְגַּל שֶׁחָסַר וְאֵין בָּהּ רֹבַע עֲצָמוֹת. וְעֵצִים אֲפִלּוּ
כִּשְׁעוֹרָה. וְאֶרֶץ הָעַמִּים. וּבֵית הַפֶּרֶס. הַכֹּל שֶׁבַע.
ג. הַגִּלְגַּל וְהַדּוֹפֵק מִטְמֵאִין בַּמִּנְעַע וּבִאֱהֶל כִּקְבֹר וְאֵינָן

הָאִיכָרִים; וְאִם אֵינָה נִסְפָּרָה עַל גִּבּ הַיָּד - מִטְמֵאָה בַּמִּנְעַע
וּבַמָּשָׂא, וְאֵינָה מִטְמֵאָה בִּאֱהֶל. וְטְמֵאָתָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
וְאִם הָיָה בָּהּ צִפְרָן - הָרִי הִיא כִּשְׁאֵר הָאִיכָרִים. וּמִפְּנֵי מָה
גָּזְרוּ טְמֵאָה עַל אֲצָבָה שֶׁאֵינָה נִסְפָּרָה? גִּזְרָה מִשּׁוּם הַנִּסְפָּרָה.
וְלָמָּה לֹא טְמֵאָה בִּאֱהֶל? עָשׂוּ לָהּ הֶכֶר, כְּדִי לְהוֹדִיעַ
שֶׁטְמֵאָתָה מִדְּבָרֵיהֶם מִשּׁוּם גִּזְרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ עַל
טְמֵאָתָה תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים.
ח. עֲצָמוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין עָלֵיהֶם בְּשָׂר, אִם נִפְרָת בָּהֶן צוּרַת
עֲצָמוֹת - הָרִי אֵלּוּ מִטְמֵאִין בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא וּבִאֱהֶל כְּמֵת
שֶׁלֶם, שֶׁאֵין קוֹרָא בָּהֶם עֵצִים אֲדָם. וְאֵלּוּ הֵן הָעֲצָמוֹת שֶׁהֵן
מִטְמֵאִין כְּמֵת: הַשְּׂדֵה, וְהַגִּלְגַּל, וְרֹב בְּנִינּוֹ, וְרֹב מִנְיָנוֹ.
וְהַשְּׂדֵה כִּיצַד? שְׂדֵה שֶׁהִיא שְׁלֵמָה - הָרִי הִיא כְּמֵת שֶׁלֶם;
וְאִם חָסְרָה אֲפִלּוּ חֲלִיא אַחַת מִשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת - הָרִי
הִיא כִּשְׁאֵר הָעֲצָמוֹת. הַגִּלְגַּל כִּיצַד? גִּלְגַּל שֶׁהִיא שְׁלֵמָה
- הָרִי הִיא כְּמֵת; וְאִם חָסְרָה כִּסְלַע - הָרִי הִיא כִּשְׁאֵר
הָעֲצָמוֹת. הֵיוּ בָּהּ נִקְבִים קִטְנִים - כָּלֶם מִצְטָרְפִין לְכִסְלַע.
כָּל בְּנִינּוֹ שֶׁל אֲדָם הוּא שְׁתֵּי הַשּׁוּקִים וְהַיִּרְכִּים וְהַעֲלָעוֹת
וְהַשְּׂדֵה. וְרֹב בְּנִינּוֹ שֶׁל מֵת - הָרִי הוּא כְּמֵת שֶׁלֶם. כִּיצַד?
כְּגוֹן שְׁתֵּי שׁוּקָיו וְיֶרֶךְ אַחַת. וְאִם חָסַר רֹב בְּנִינּוֹ כָּל שֶׁהוּא
- הָרִי הֵן כִּשְׁאֵר הָעֲצָמוֹת. רֹב מִנְיָנוֹ כִּיצַד? רֹב מִנְיָן עֲצָמוֹת.
כְּגוֹן שֶׁהָיָה מָהָה חֲמֵשֶׁה וְעֶשְׂרִים עֵצִים - הָרִי אֵלּוּ כְּמֵת שֶׁלֶם.
הֵיוּ מָהָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים - הָרִי הֵן כִּשְׁאֵר עֲצָמוֹת. אִף עַל
פִּי שֶׁהָיָה אֲדָם זֶה יִתֵּר בְּאִיכָרָיו אוֹ חָסַר בְּאִיכָרָיו - אֵין
מִשְׁגִּיחִין בּוֹ אֲלֵא עַל מִנְיָן רֹב כָּל אֲדָם; אֲלֵא אִם בֵּן הִיָּתָה
אֲצָבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צִפְרָן אוֹ שֶׁהִיָּתָה נִסְפָּרָה עַל גִּבּ הַיָּד, שֶׁהִיא
עוֹלָה לְמִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָנוֹ.
ט. שְׂאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין בָּהֶן רֹב מִנְיָן וְלֹא רֹב בְּנִינּוֹ, וְלֹא
שְׂדֵה שְׁלֵמָה וְלֹא גִלְגַּל שְׁלֵמָה, אִם הָיָה בָּהֶן רֹבַע הֶקֶב -
הָרִי אֵלּוּ מִטְמֵאִים כְּמֵת בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא וּבִאֱהֶל. הֵיוּ פָחוֹת
מִרְבַּע, אֲפִלּוּ עֵצִים כִּשְׁעוֹרָה - מִטְמֵא בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא וְאֵינָן
מִטְמֵא בִּאֱהֶל.
י. הָיָה עֵצִים אֶחָד, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ רֹבַע - הָרִי זֶה מִטְמֵא בַּמִּנְעַע
וּבַמָּשָׂא וְאֵינָן מִטְמֵא בִּאֱהֶל. טְמֵאָת עֵצִים אֶחָד הִלָּכָה מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל הַנּוֹגֵעַ בָּעֵצִים, לְמָדוֹ מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה: אֲפִלּוּ עֵצִים כִּשְׁעוֹרָה מִטְמֵא בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא. וּלְפִי
שֶׁטְמֵאָתוֹ הִלָּכָה, הָרִי הוּא דִּין תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
יא. מֵת שֶׁהִקְיָבוּ עֲצָמוֹתָיו כִּקְבֹר וְנִעְשָׂו רֶקֶב - מֵלֵא חֲפָנִים
מֵאוֹתוֹ רֶקֶב מִטְמֵא בַּמָּשָׂא וּבִאֱהֶל כְּמֵת; וְאֵינָן מִטְמֵא בַּמִּנְעַע,
לְפִי שֶׁאֵין אֲפָשָׁר לָגַע בְּכָלוֹ, שֶׁהָרִי אֵינָן גּוֹף אֶחָד. וְאֲפִלּוּ
גִּבְלוֹ בְּמִים - אֵינָן חִבּוּר.
יב. דָּם הַמֵּת מִטְמֵא כְּמֵת בַּמִּנְעַע וּבַמָּשָׂא וּבִאֱהֶל; שֶׁנֶּאֱמַר:
בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְנֶאֱמַר: כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ. וְכִמָּה שְׁעוֹרוֹ?
רְבִיעִית. אֲפִלּוּ תַמְצִית הָדָם, כָּל זֶמֶן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲדָמוּמִית
מִטְמֵא בִּאֱהֶל הַמֵּת.
יג. דָּם הַחַי, אֲפִלּוּ דָם נִחְיָה - הָרִי זֶה טָהוֹר כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא
חַי. נִתְעַרֵב הָדָם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרוֹנָה סְמוּךְ לְמִיתָה עִם
הָדָם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁמֵת, וְכָל הַתַּעֲרוּבוֹת רְבִיעִית, וְאֵין
יָדוּעַ כְּמָה יֵצֵא מִחַיִּים וְכִמָּה יֵצֵא אַחֵר מִיָּתָה, אֲפִלּוּ חֲצִי

1 מטמאין במשא. הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא
2 במגע. טמאת רבע עצמות באהל, וטמאת רביעית דם,
3 וטמאת איבר שאין עליו בשר בראוי, בין מן המת בין מן
4 החי - יראה לי, שכלן טמאתן אינן דין תורה; שהרי אין
5 הנזיר מגלח עליהן, כמו שבארנו בנזירות, ואין חיבין
6 עליהן על ביאת המקדש, וכל טמא בטמאה של תורה חיב
7 על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה מן המת
8 שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה.
9 ד. אין רקב המת מטמא עד שינקב ערס בארון של שיש
10 או של זכוכית וכיוצא בהן ויהיה פלו שלם. חסר ממנו
11 איבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או של מתכת
12 - אין רקבו טמא, מפני שרקב הכסות או רקב העץ או
13 חלודת המתכת תתערב ברקב גויתו. ורקב המטמא
14 שנתערב בו עפר כל שהוא - הרי הוא בטמאתו. ולא אמרו
15 רקב אלא למת בלבד, אבל הרוג אין לו רקב.
16 ה. קברו שני מתים כאחד, או שגזזו שערו או צפרניו
17 וקברום עמו, או שקברו אשה מעברת ועברה במעיה - אין
18 להם רקב.
19 ו. טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא, עד שירקב
20 מאליו.
21 ז. טחנו פלו והניחו עד שירקב, או שהרקב מקצתו
22 כשהוא חי ומת והרקב פלו - הרי זה ספק, ואם נטמא
23 למלא חפנים מרקב זה - הרי זה טמא בספק.
24 ח. מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת או מעפר
25 הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו, אם הוא רקב שטמא
26 באהל, או אינו אלא עפר שנתלכלך בנצל המת ודמו - הרי
27 זה מטמא במשא ובאהל, שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא
28 חפנים רקב. ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.
29 ט. המת שנשרף ושלדו קימת, והוא השדרה והצלעות -
30 הרי זה מטמא כמת שלם. ואין צריך לומר אם נתרף. אבל
31 אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו - טהור. וכן שפיר
32 מרקם שטרפו במים - טהור, שהרי נתבלבלה צורתו.
33 י. בשר המת שנשרף ונעשה קמח - טהור. וכן אפר
34 השרויפין - טהור. וכן התולעים הנחווין מבשר המת, בין
35 חיים בין מתים - טהורין. וכבר בארנו, שהמלח כבשר בכל
36 מקום, בין במת בין בנבלה ושרץ.
37 יא. עור האדם - כבשרו. ואם עבדו כל צרכו או הלך בו
38 כדי עבודה - הרי זה טהור מן התורה. אבל מדבריהם
39 מטמא בכזית כבשר המת. גזרה שלא להרגיל בני אדם
40 לעבוד עורות האדם וישתמשו בהן.
41 יב. עור הבא כנגד פניו של אדם כשילד, בין שהיה חי
42 ואמו חיה בין שנולד מת ואמו מתה - הרי זה טהור, מפני
43 שהוא כמו פרוש או צואה וקיא וכיוצא בהן.
44 יג. כל שבמת טמא, חוץ מן השנים והשער והצפרן, הואיל
45 וגזען מחליף. ובשעת חבורן הכל טמא. ביצד? המת בחוץ
46 ושערו בתוך הבית - נטמא כל אשר בבית. וכן הנוגע
47 בשער או בשניו או בצפרניו כשהן מחברין - נטמא. שער
48 העומד להגזז וצפרניו העומדים להנטל, הואיל והן עומדין

49 להנטל יש בהן ספק. לפיכך, הנוגע בהן - הרי הוא ספק
50 טמא. כל משקה היוצא מן המתים - טהור, חוץ מדמו. וכל
51 מראה דמים מן המת - טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא
52 גזרו על משקה המת בדרך שגזרו על משקין היוצאין מכל
53 הטמאין? מפני שהמת הפל בדלין ממנו, לא גזרו על
54 משקיו.

55 יד. כבד שנמוחה מטמאה ברכיעית, מפני שהיא כדם
56 נקפה. דם קטן שיצא פלו, אם אין בו רביעית - טהור, אף
57 על פי שהוא כל דם שבו.
58 טו. ואילו אם חסרו כל שהוא - טהורין: רביעית דם, ופעם
59 כשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא חפנים רקב, ואיבר
60 מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"א

פרק רביעי

62 א. רביעית דם הבאה משני מתים - טהורה, עד שתהיה
63 כל הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה משני מתים, כגון
64 שהיו מקצת החליות מאחד ותשלומן ממת אחר, וכן
65 הגלגלת של שני מתים, ורבע עצמות משני מתים, ואיבר
66 מן המת משני מתים - כל אלו אינן מטמאין באהל, אלא
67 במגע ובמשא, כשאר כל עצמות.
68 ב. איבר מן החי משני אנשים - טהור. אפלו מאיש אחד,
69 אם נחלק לשנים - טהור.
70 ג. כזית בשר משני מתים, וכזית נצל משני מתים, ומלא
71 חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש לו רקב - הרי
72 אלו מצטרפין זה עם זה. וכן כחצי זית בשר וכחצי זית
73 נצל מצטרפין זה עם זה. וישאר כל הטמאות שבמת אין
74 מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן.
75 ד. עצם כשעורה שנחלק לשנים - מטמא במשא. וכן רבע
76 עצמות מת אחד שנדקדקו ואין בכל אחד מהם עצם
77 כשעורה - מטמאין באהל פאלו לא נדקדקו.
78 ה. כזית מן המת שחתכו לחלקים ורדדו ודבקו - מטמא
79 באהל ובמשא, ואינו מטמא במגע קצתו אף על פי שחברו,
80 שאין חברי אדם חבור.
81 ו. כזית חלב שלם שהתיכו - טמא. ה'ה מפרד והתיכו -
82 טהור.
83 ז. שדרה שנגזרו ממנה רב חליות שלה, אף על פי ששלדה
84 קימת - אינה מטמאה באהל. ובזמן שהיא בתוך הקבר,
85 אפלו משברת, אפלו מכתת - מטמאה באהל, מפני
86 שהקבר מצרפה.
87 ח. כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן בתוך הבית -
88 האהל מצרפן ומטמאין באהל.
89 ט. עצם שיש עליו כזית בשר בידי שמים, והכניס מקצתו
90 לפנים מן הבית - נטמא הבית. שני עצמות ועליהם כשני
91 חציי זיתים בשר, והכניס מקצתן לפנים - הבית טמא. ואם
92 היה הפשר תחוב בעצמות בידי אדם - הבית טהור; שאין
93 חברי אדם חבור.
94

1. מלא חפנים רקב שנותפזר בתוך הבית - הבית טמא.
2. יא. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית - הבית טהור להבא,
3. וכל שהיה בו בעת שנבלעה הרביעית בארץ טמא.
4. יב. כזית מן המת שאבד בתוך הבית ובקש ולא נמצא -
5. הבית טהור. ולכשימצא - הבית טמא למפרע מעת שאבד
6. עד שנמצא.
7. יג. רביעית דם שנשפף באויר, אם קרש או שהיה במקום
8. אשברן, והוא המקום הנמוך כמו גמא, והאֵהֵל המאֵהֵל
9. על מקצתו - נטמא. נשפף על האסקפה במוֹרֵד, בין לפני
10. בין לחוץ - הבית טהור, שהרי לא נח הדם על האסקפה.
11. ואם היתה האסקפה אשברן או שקרש הדם עליה - הבית
12. טמא. רביעית דם שנבלעה בכסות: אם מתכפסת ויוצאה
13. ממנו רביעית דם - הרי זו הפסות מתטמאה במגע ובמשא
14. ובאהל; ואם לאו - אינה מתטמאה באהל, והרי היא בכסות
15. שנגעה במת; שכל הבלוע שאינו יכול לצאת - טהור. כיצד
16. משערין אותה? מכבסין אותה במים, ומביא מים כמדתן
17. ונותן לתוכן רביעית דם; אם היה מראיהן שוה או שהיה
- מי הכבוס אדם יותר ממי המג - בידוע שיצא ממנה
רביעית.
יד. המשא והמגע והאֵהֵל שלשה שמות הם, וכל שהוא
משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות אינו מצטרף
וטהור. כיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני
חצאי זיתים בבת אחת, או שהאֵהֵל על כשני חצאי זיתים
או שהאֵהֵל על חצי זית וחצי זית אחר מאֵהֵל עליו, או
שהיה הוא וחצי זית תחת האֵהֵל והאֵהֵל במקצת גופו על
חצי זית אחר או האֵהֵל חצי זית על מקצתו - הכל טמאים,
מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי
זית ודבר אחר מאֵהֵל עליו ועל כחצי זית או שהאֵהֵל עליו
חצי זית אחר או שהאֵהֵל הוא על חצי זית אחר, וכן
הנושא בחצי זית ונגע בחצי זית אחר - הכל טהורים; שאין
המגע מצטרף עם המשא לא במת ולא בשאר טמאות, ולא
המגע מצטרף עם האֵהֵל, ולא האֵהֵל מצטרף עם המשא,
[לפי שאינו שם אחד].

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב-י"ח טבת ה'תשע"א

34. יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"א
35. יום שני י"ג טבת ה'תשע"א
36. יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"א
37. מצות עשה קט.
38. המצוה הק"ט — הצווי שנצטוינו לטבול במי
39. מקוה ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה
40. שנִטְמָאנו בו, והוא אמרו יתעלה: "ורחץ במים
41. את-כל-בשרו" (ויקרא טו, טז), ובא בקבלה (ספרא
42. פרשת מצורע): "מים שכל-בשרו עולה בהם והוא
43. שעור מקוה", אלא אם היו מים נובעים (ממעין),
44. שלהם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות מצוה
45. זו (הלכות מקוואות). ומתנאיה, שהזב בלבד יהיו
46. המים שיטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו
47. הכתוב: "במים חיים" (שם, יג). ואין הכוונה
48. באמרנו שהטבילה מצות עשה, שכל-טמא חייב
49. לטבול בהכרח, בדרך שכל-המתעטף בטלית חייב
50. לעשות ציצית, או שכל-מי שיש לו בית חייב
51. לעשות מעקה — אלא פונתי בכך לדין טבילה
52. שאנו נצטוינו שכל-הרוצה להטהר מטמאתו לא
- יתכן דבר זה אלא בטבילה במים, ואז יטהר.
ולשון ספרא (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים,
יכול גזרת מלך (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם)
תלמוד לומר: ואחר יבא אל המחנה — מפני
הטמאה". הריהו רומז לכלל הזה שבארתי לך:
שזה דין בלבד למי שרוצה להטהר שיעשה-כך
— ודין זה הוא המצוה; אבל לא שנתחייבו
טבילה ודוקא, אלא הרוצה להשאר בטמאתו ולא
יכנס למחנה שכינה (מעזרת ישראל שבבית
המקדש ולפנים) אינה זמן — רשאי. וכבר באר
ספר האַמֶּת ("ספר התורה") שכל-מי שנִטְמָא וטבל
שהוא טהור, אלא שאין טהרתו שלמה עד
שיעריב שמשו (שתשקע השמש ביום הטבילה).
וכן בא גם בפרוש המקבל, שצריך לטבל וגופו
ערום נוגע בשטח המים. אמרו (עירובין ד:):
"כל-בשרו — שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין
המים". הנה נתבאר לך, שמצוה זו — והיא
מצות טבילה — כוללת דיני המקוה ודיני
ההציצה ודיני טבול יום (זה שטבל ועדיין לא
העריב — שקעה — שמשו). ומצוה זו מבארת
במסכת מקנאות ובמסכת טבול יום.

יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"א

1

מצות עשה קט. רלו.

2

המצוה הק"ט נדפסה ביום הקודם.

3

המצוה הרל"ז — הצווי שִנְצִטוּיִנוּ לְדוֹן בְּדִין

4

השור, והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִגַּח שׁוֹר וְגו'"

5

(שמות כא, כח), "וְכִי־יִגּוֹף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר

6

רֵעֵהוּ" (שם, לה). ויִכָּבֵר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה

7

בְּשִׁשֶּׁת הַפָּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים מְ(בבא) קמא.

8

יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"א

9

מצות עשה רמ.

10

המצוה המְשַׁלְמָה מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים — הַצּוֹוִי

11

שִנְצִטוּיִנוּ בְּדִין הַהִבְעֵר (שביערו בהמותיו, והזיקו

12

שדות אחרים), והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי יִבְעַר־אִישׁ

13

שָׂדֶה אוֹ־כָרֶם וְגו'" (שמות כב, ד). ויִכָּבֵר נִתְבָּאֲרוּ

14

הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּכָל־לֹוֹתוֹ בְּפָרָק ב' וּפָרָק ו' מְ(בבא)

15

קמא וּפָרָק ה' מְגֻטִּין.

16

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"א

17

מצות עשה רלח.

18

המצוה הרל"ח — הַצּוֹוִי שִנְצִטוּיִנוּ לְדוֹן בְּדִין

19

הבור, והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר"

20

(שמות כא, לג). ויִכָּבֵר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפָרָק

21

ג' וּפָרָק ה' מְ(בבא) קמא.

22

שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"א

23

מצות עשה רמא.

24

המצוה הרמ"א — הַצּוֹוִי שִנְצִטוּיִנוּ בְּדִין הַהִבְעֵר

25

(אש), והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי־תִצַּא אִשׁ וּמִצָּאָה

26

קוֹצִים" (שמות כב, ה). ויִכָּבֵר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין

27

זֶה בְּפָרָק ב' וּפָרָק ו' מְ(בבא) קמא.

28

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ כו' מו"ה נתן זאב שי

שלום וברכה!

ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ מו"ה אלי' עקיבא שי' ליפסקר, קבלתי ידיעה פ"נ אודות מצב בריאותו, ובעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שיוטב עוד יותר עד שיחזור לאיתנו.

וזכות התעסקותו בסביבתו בעיני יראת שמים ובפרט כפי שכותב לי הרב ליפסקר שי' בענין בית הכנסת שתה"י מחיצה כשרה, תעמוד לו לבריאות ולהמצטרך בכלל, ובפרט שענין המחיצה בבית הכנסת דבר גדול הוא במאד, וידוע מאמר רבותינו זכרונם לברכה שאינו דומה המורד במלך, והמורד נמצא בשדה למורד במלך בפלטרין של מלך עצמו בבית המלך, והרי בית הכנסת עליו נאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ואפילו במלך בשר ודם עושים איזה הכנה קודם ביאתו למקום, ועל אחת כמה וכמה שאין עושים דבר במיוחד היפך רצונו וציוויו, שמזה מובן עד כמה מגוחך מצער וגם מבהיל, אלו המכניסים בבתי כנסיות מנהגים היפך רצונו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואחר כך מעזים לבוא לשם ולומר, שבאים בכדי לבקשו למלאות משאלותם ובקשתם בענינים שלהם, ומגודל הקלקלה מובנת גם כן זכות כל אלה המתעסקים בתיקון הדבר להתברך בהמצטרך להם מבורא עולם ומנהיגו.

בברכה לבשורות טובות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

שמואל-א כא יד-טז כב א-ח

יד וישנו את-טעמו בעיניהם ויתהלל בידם ויתו (ותיו קרי) על-דלתות השער ויורד רירו אל-זקנו: מו ויאמר אביש אל-עבדיו הנה תראו איש משתגע למה תביאו אתו אלי: מז חסר משגעים אני פריהבאתם את-זה להשתגע עלי הזה יבוא אל-ביתי:

כב א וילך דוד משם וימלט אל-מערת עדלם וישמעו אחיו וכל-בית אביו וירדו אליו שמה: ב ויתקבצו אליו כל-איש מצוק וכל-איש אשר-לו נשא וכל-איש מר-נפש ויהי עליהם לשר ויהיו עמו בארבע מאות איש: ג וילך דוד משם מצפה מואב ויאמר א אל-מלך מואב יצא-נא אבי ואמלי אתכם עד אשר אדע מה-יעשה-לי אלהים: ד וינחם את-פני מלך מואב וישבו עמו כל-ימי היות-דוד במצודה: ה ויאמר גר הנביא אל-דוד לא תשב במצודה לך ובאת-לך ארץ יהודה וילך דוד ויבא יער חרת: ו וישמע שאול פי נודע דוד ואנשים אשר אתו ושאו' יושב בגבעה תחת-האשל ברמה וחניתו בידו וכל-עבדיו נצבים עליו: ז ויאמר שאול לעבדיו הנצבים עליו שמעו-נא בני ימיני גם-לכלכם ותן פני-ישי שדות וכרמים לכלכם ישים שרי אלפים ושרי מאות: ח פי קשרתם כלכם עלי ואין-גלה את-אזני בכרת-בני עס-פני-ישי ואין-חלה מכם עלי וגלה את-אזני פי הקים בני את-עבדי עלי לארב פיום הזה:

רש"י

שהחיהו נחש העמוני, והוא החסד שאמר דוד (שמואל-ב יב): כאשר עשה אביו עמדי חסד, כדאיתא במדרש רבי תנחומא: (ו) כי נודע דוד. כי התבונן להשמר ממנו: תחת האשל ברמה. אחת שהיתה בגבול בנימן. ורבותינו אמרו (תענית ב): היא היתה רמה של שמואל, ושני מקומות הן, וכן מדרשו: ושאו' יושב בגבעה, בזכות האשל הגדול אשר ברמה, שהיה מתפלל עליו:

מצודת ציון

(יד) וישנו. מלשון השתנות וחלוף: טעמו. ענין דבור החכמה, כמו (איוב יב ט): וטעם זקנים יקח: ויתהלל. ענין סכלות, כמו (שם פסוק ז): ושופטים יהולל: ויתו. ענין רושם ושריטה, כמו (יחזקאל ט ד): והתית תיו: רירו. וקו, כמו (איוב ו): בריר חלמות: (טז) משתגע. מראה בעצמו ענין שגוען: (ב) מצוק. ענין צרה, כמו (תהלים קיט קמג): צר ומצוק מצאוני, ורוצה לומר מי שיש לו מצוקה מאויביו: נושא. ענין הלואה, כמו (שם קט יא): ינקש נושה, ורוצה לומר מי שיש אצלו הלואה מאחרים: מר נפש. ענין ורש, כמו שכתוב (משלי לא ו): ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו: (ד) וינחם. וינחם, כמו (שמות יג ט): ולא נחם אלהים: במצודה. ענין מקום משומר, או מגדל, או סלע, או מערה, כמו (יחזקאל יט ט): יביאהו במצודות: (ו) האשל. האילן, כמו (בראשית כא לו): ויטע אשל: (ח) קשרתם. ענין אגודת אנשים בחבור עצת מרד:

מצודת דוד

(יד) וישנו את טעמו. שינה את דבריו לפניהם, ועשה מעשה סכלות בהיותו בידם, ועשה סימנים ושריטות על הדלתות והוריד וכו', וכל זה עשה למען יחשבו שאין זה דוד: (טז) הנה תראו. הלא ראיתם שהוא איש משוגע, ודוד הלא הוא משכיל, אם כן אין זה דוד, ולמה תביאון אלי: (טז) חסר משוגעים. אמרו במדרש (ילקוט שמעוני כא רמז קלא): שהיתה אשתו ובתו משוגעות, ולזה אמר וכי חסר וכו', רצה לומר וכי אין די לי במשוגעים אשר בביתי, עד שהבאתם גם את זה להשתגע אצלי: הזה וכו'. ועוד, האם זה שהוא בתכלית השגעון, וכי ראוי הוא לבוא אל ביתי, עם כי לפעמים יתענגו השרים בשמוע דברי משוגע, אולם לא מדברי מי שהוא בתכלית השגעון: (א) וישמעו אחיו. כי ברח דוד, פחדו לנפשם פן יתנקם בהם שאול, ולזה ירדו אל דוד: (ב) כל איש מצוק וכו'. ולא היה יכול לשבת בארצו ובמקומו: (ג) יצא נא. מן המערה לשבת אתכם: מה יעשה לי אלהים.

באיוזה מקום אמצא מנוח, כי אז ישבו עמדי: (ד) וינחם. דוד הביאם לפני המלך: במצודה. שהיה סמוך אל מואב: (ו) כי נודע דוד. כי עד הנה היה נחבא ולא ראהו איש: תחת האשל ברמה. מקום גבוה היה בגבעה, ובה עמד אשל: (ז) בני ימיני. כי רוב עבדיו היו מבני שבטו: גם לכלכם. רצה לומר: וכי אפשר שיתן שדות לכולכם, וכי מאין לו כל כך שדות, ומאין לו רבוי עם כל כך שיעשה את כולכם לשרים: (ח) כי קשרתם. כולכם עשיתם עלי קשר, כאלו הבטיח טובה לכולכם: בכרת בני. בעת שכרת בני ברית עמו, כי אם גליתם אזני מאז, הייתי נשמר שלא יבוא לכל זה: ואין חולה. אין אחד מכם שיחלה ויכאב לבו בעבורי: וגלה. כפל דבריו, וכדרך המדבר מכאב לב: כי הקים. רוצה לומר: על ידי שלא גליתם אזני, נגמר הדבר והקימו לאורב: כיום הזה. שנראה עתה בחוש שאורב עלי ומאסף אליו אנשים:

תהלים ט זיח

ז האויב | תמו חרבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה: ח ויהיה לעולם ישב פונן למשפט כסאו:
ט והוא ישפט תבל בצדק ידיו לאמים במישרים: י ויהי יהוה משגב לדרך משגב לעתות בצרה:
יא ויבטחו בך יודעי שמך פי לאעזבת דרשיך יהוה: יב זמרו ליהוה ישב ציון הגידו בעמים עלילותיו:
יג כידרש דמים אותם זכר לאשכח צעקת (כתיב עניים) עניים: יד חנגני יהוה ראה עניי משנאי מרומי
משערימות: טו למען אספרה בלתיחלתיך בשערי בתציון אגילה בישועתך: טז טבעו גוים בשחת
עשו ברשתיו טמנו נלכדה רגלם: ז נודע | יהוה משפט עשה בפעל בפיו נוקש רשע הגיון סלה:
יח ישובו רשעים לשאולה כלגוים שכחי אלהים:

רש"י

כשיכונן למשפט כסאו יהי משגב לישראל שהם דכים:
לעתות בצרה. עתים של צרה: (יב) זמרו לה' יושב
ציון. כשיחזיר ישיבתו לציון יזמרו לו כן: (יג) אותם
זכר. את הדמים שנשפכו בישראל: (יד) חנגני ה'.
עתה בגולה: מרומי. בגאולתך: (טז) טבעו גוים.
זו היא התהלה אשר אספר: (יז) נודע ה'. כל זה מן
התהלה נודע ה' לבריות כי שליט הוא ומושל ונוקם
לאויביו שהרי משפט עשה בהם יושטיצ"א בלעז:
נוקש רשע. נכשל רשע: הגיון. נהגה זאת סלה:
(יח) לשאולה. אמר רבי נחמי' כל תיבה הצריכה
למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה כגון (בראשית יב)
מצרימה מדברה התיבון לי' והכתיב ישובו רשעים
לשאולה א"ר אבא בר זבדי למדריגה התחתונה של
שואל ומהו ישובו לאחר שיצאו מגיהנם ויעמדו בדין
ויתחייבו ישובו למדריגה תחתית של גיהנם:

מצודת ציון

(ז) נתשת. ענין עקירה והריסה כמו לנתוש ולנתוך (ירמיה א):
(י) משגב. חוזק: לדרך. מושבר וכתוש כמו דכאי רוח (לקמן
לד'): לעתות. מלשון עת: (יב) עלילותיו. מעשיו:
(יג) עניים. שפל הרוח: (טז) ברשת. פח יקוש: (יז) נוקש.
מל' מוקש: הגיון. ענינו מחשבה כמו והגיון לבי (לקמן י"ט):
(יח) לשאולה. כן יקרא הגיהנם:

ז עזבת דורשך: (יב) יושב ציון. המשרה שכנתו בציון: (יג) כי
דורש דמים. כי הוא דורש לדעת הדם וזכורים הם לפניו עם שאינו ממחר לפרוע: (יד) מרומי. הלא אתה מעולם מרומם
אותי משערימות: (טז) בשחת. בהבור אשר עשו: (יז) נודע ה'. כשעושה משפט אז הוא נודע ומפורסם לכל: נוקש רשע.
כאשר הרשע יפול בהמוקש אשר עשה אז עד עולם יחשבו בלב פרסום המקום: (יח) ישובו. לפי שהשואל מוכן להם אמר
לשון ישובו כאדם ששב אל ביתו המוכן לשבתו:

יהל אור

כמ"ש בלק"ת פ' ראה סד"ה כי תשמע בקול בפ' לעשות
הישר בעיני ה'. וא"כ ע"י יודעי שמך שהוא כי הוי' הוא
האלוקים ממשיך עליו ההשגחה משם הוי' ג"כ שהוא מדה"ר
ולכן ויבטחו בך. וע' מענין ויבטחו בך יודעי שמך בזהר ס"פ
אחרי ד"פ ע"א ובווי העמודים ד"ו ע"א ובמדרש תלים ססי
צ"א הביאו מפסוק לכן ידע עמי שמי בישעי' סי' נ"ב ו' ושם
ת"י ויתרבי בעממיא שמי. וזהו ע"ד יתגדל ויתקדש שמי' רבא
וע' בחיי ק"ד ג':

מצודת דוד

(ז) האויב. אתה האויב דע שהחרבות תמו לנצח ר"ל
המקומות החרבות שבך יכלו עד עולם ולא ישובו לקדמותן
אף הערים אשר נהרסו בחטאך המה יהיו נאבד זכרם וכפל
הדבר במ"ש: (ח) וה' לעולם ישב. כי ה' חי לעולם וכ"כ
ממשלתו וא"כ מי יבנה את אשר הרס הוא: (ט) והוא ישפוט.
עד עולם ישפוט אותם בדין והישר והצדק כאשר ראוי להם:
(י) משגב לך. לנשברי לב יהיה למשגב ומתי יהיה למשגב

כשיהיה בעולם עת צרה: (יא) כי לא עזבת. כי יראו אשר לא
דורש דמים. כי הוא דורש לדעת הדם וזכורים הם לפניו עם שאינו ממחר לפרוע: (יד) מרומי. הלא אתה מעולם מרומם
אותי משערימות: (טז) בשחת. בהבור אשר עשו: (יז) נודע ה'. כשעושה משפט אז הוא נודע ומפורסם לכל: נוקש רשע.
כאשר הרשע יפול בהמוקש אשר עשה אז עד עולם יחשבו בלב פרסום המקום: (יח) ישובו. לפי שהשואל מוכן להם אמר
לשון ישובו כאדם ששב אל ביתו המוכן לשבתו:

(יא) ויבטחו בך יודעי שמך. נ' עפ"ש תלים סי' צ"א
אפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי. ופי' בזהר פ' חקת קפ"ד א'
ע"ד אשר יקראוהו באמת. דר"ל שיועד לכוין פנימיות הכוונה
בק"ש ותפלה שיהי' להמשיך גילוי אור א"ס במדת מלכותו
ית' שאזי ממשיך מהחכמה הנק' מחשבה שיתברך השם. וזהו
כי ידע שמי. ואפ"ל פי' יודעי שמך ע"ד וידעת היום והשבות
אל לבבך כי הוי' הוא האלקים כו'. והענין כי יש ב' השגחות.
הא' ע"י שם אלקים שהוא יחז"ת. הב' ע"י שם הוי' יחז"ע

רש"י

עין יעקב

דף כג עמ' א אָמַר רָבָא: דְּרַחֲמִים¹⁰⁴ רַבָּנָן¹⁰⁵, הוּוּ לִיה¹⁰⁶ בְּנִין רַבָּנָן; דְּמוֹקִיר¹⁰⁷ רַבָּנָן, הוּוּ לִיה חֲתָנוּתָא¹⁰⁸ רַבָּנָן. דְּדַחִיל¹⁰⁹ מַרְבָּנָן¹¹⁰, הוּוּ גּוֹפִיָה¹¹¹ הָיוּ¹¹² צוֹרְבָא מַרְבָּנָן¹¹³; וְאִי¹¹⁴ לָאו בַּר הָכִי¹¹⁵ הוּוּ, מִשְׁתַּמְעֵן מִלִּיה¹¹⁶, כִּי צוֹרְבָא מַרְבָּנָן¹¹⁸.
דף ל עמ' א שְׂאוּל שְׂאֵלְתָא¹¹⁹ זֶה לְעִילָא מִ¹²⁰ רַבִּי תַנְחוּם דְּמֵן¹²¹ נָוִי: מַהוּ¹²² לְכַבּוּי¹²³ בּוֹצִינָא דְנוּרָא¹²⁴ מִקְמִיָה בְּאִישָׁא¹²⁵ בְּשִׁבְתָּא¹²⁶? פֶּתַח וְאָמַר: אֲנִי¹²⁷ שְׁלֵמָה מִלָּבָא¹²⁸, אֵן¹²⁹ חֲכַמְתָּךְ? אֵן¹³⁰ סוֹכְלָתְנוּתָךְ¹³¹? לֹא דִיךָ¹³² שְׂדִבְרִיךָ סוֹתְרִים¹³³ דְּבָרֵי דְיֹד אָבִיךָ, אֵלָא שְׂדִבְרִיךָ¹³⁴ סוֹתְרִין זֶה אֵת זֶה¹³⁵. דְּיֹד אָבִיךָ¹³⁶ אָמַר: (תהילים קטו) "לֹא הִמְתִּים יְהִלְלוּ יְהִי"¹³⁷. וְ¹³⁸ אֵת¹³⁹ אָמַרְתָּ: (קהלת ד) "וְשָׁבַח אֲנִי אֵת הַמְּתִים שְׁכַבְרָא מֵתוּ"¹⁴⁰. וְ¹⁴¹ חֲזוּרָתָ¹⁴² וְאָמַרְתָּ: (שם ט) "כִּי לְכָלֵב חִי הוּוּ טוֹב מִן הָאֲרִיָה הַמֵּת"¹⁴³. לֹא קִשְׂיָא¹⁴⁴, הָא¹⁴⁵ דְּקֶאָמַר¹⁴⁶ דְּיֹד: "לֹא הִמְתִּים יְהִלְלוּ יְהִי"¹⁴⁷, הָכִי קֵן¹⁴⁸ אָמַר¹⁴⁹: לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת קֳדָם שְׁמֹת, שְׁפִינֵן שְׁמֹת, בְּטֵל מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת, וְ¹⁵⁰ אֵין לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּוּ שָׁבַח בּוֹ¹⁵¹. וְ¹⁵² הֵינּוּ דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵאִי דְכָתִיב¹⁵³: (תהילים פח) "בְּמִתִּים חֲפָשִׁי"¹⁵⁴? בֵּינֵן שְׁמֹת אָדָם, נַעֲשֶׂה חֲפָשִׁי מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת.

דרחמים. אוהב: הוּוּ לִיה בְּנִין רַבָּנָן. ואבהתו עליהם כאב על בן: וְאִי לָאו בַּר הָכִי הוּוּ. שאינו רגיל לעסוק בתורה:
שְׂאוּל שְׂאֵלְתָא. שאלו שאלה: לְעִילָא מַרְבִּי תַנְחוּם. לפניו וכן לשון התלמוד והמקרא שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו) על שם שיראים להתקרב לפניו ועומדים ברחוק: דְּמֵן נָוִי. מקום: כְּאִישָׁא. חולה תרגום של רעה בישתא: פֶּתַח וְאָמַר. כך היו רגילין לפתוח באגדה תחלה והיא דומה לשאלה. ודרש כי לכלב חי כלומר גדולים החיים ופיקוח נפש: אֵן הִיא. אנה הלכה: וחזרת ואמרת. לסתור דברי עצמך: לֹא קִשְׂיָא. איהו גופיה הוה מפרש להו: דְאָמַר ר' יוחנן. קרא קא דריש במתים חפשי ושבח אני את המתים שעסקו בחייהם בתורה ובמצות ומתו ראויים לשבחם אפילו מצדיקים חיים שגדולים הן במיתתן מבחייהם:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

יכולים לשבח את ה'. (138) אלו. (139) אֵתָה. (140) מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הִמָּה חַיִּים עֲדָנָה" הָרִי שְׂאֵתָה מַעֲנִיק עֲדִיפוֹת לְמֹתִים עַל פְּנֵי הַחַיִּים. (141) אַחֵר שְׂשִׁבְחָתָא אֵת הַמְּתִים, (142) לְקַבֵּעַ הַהֶפֶךְ מִדְּבָרֵי עֲצָמָךְ (143) הָרִי שָׁגַם לְדַעְתָּךְ עֲדִיפִים הַחַיִּים עַל הַמְּתִים! הַשִּׁיב רַבִּי תַנְחוּם. (144) אֵין כָּל סִתְיָרָה בֵּין הַפְּסוּקִים. (145) זֶה מַה (146) שְׂאָמַר (147) אֵינוּ דְּבָרֵי הַסֵּפֶד עַל הַמֵּת, אֵלָא קְרִיָּאָה אֶל הַחַיִּים לְהִבִּין שְׁהָאִפְשָׁרוּיּוֹת עֲדִין בִּידֵיהֶם. (148) כֶּן (149) דִּנֵּד, וְזֹו הִיתָה כְּנוֹנָתוֹ: מַעֲתָה כְּבָר (151) אֵלָא רַק עַל מַה שְׁעֲשֶׂה בְּעֶבֶר. (152) וְכֶן. (153) מַה כְּנוֹנָת הַפְּתוּבָה: (154) מִמָּה הֵם חֲפָשִׁים וּמִמָּה הֵם מְשַׁחֲרִים? אֵלָא.

(104) מִי שְׂאוּהֵב אֵת הָ. (105) תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים, (106) יְהִי לֹו (107) הַמְּכַבֵּד. (108) חֲתָנִים. (109) מִי שִׁירָא. (110) מִהַחֲכָמִים. (111) בְּעֲצָמוֹ. (112) יְהִיָה. (113) תַּלְמִיד חָכָם. (114) וְאִם יִירָא אֵת הַחֲכָמִים הוּוּ. (115) אֵינוּ מְסַגֵּל לְהִיּוֹת תַּלְמִיד חָכָם. (116) יִשְׁמְעוּ דְּבָרָיו, (117) כְּמוֹ שְׁנִשְׁמָעִים דְּבָרָיו שֶׁל (118) תַּלְמִיד חָכָם. (119) נִשְׂאֵלָה שְׂאֵלָה (120) לְפָנָי (121) מִמָּקוֹם בָּשֶׁם (122) הָאֵם מִתָּר (123) לְכַבּוֹת (124) גֵּר דּוֹלֵק (125) מִפְּנֵי הַחֹלָה (126) בְּשִׁבְתָּךְ? (127) אֵתָה (128) הַמִּלָּךְ, (129) הֵיכָן (130) הֵיכָן (131) תְּבוֹנְתָךְ? (132) לֹא דִי לָךְ (133) אֵת (134) אֵף (135) כִּיִּצֵּד? (136) הַגִּדִיר אֵת הַהֶפֶסֶד שְׁגוּרָמֵת הַמִּיתָה, בְּכֶן שְׁהַנְפִטָר כְּבָר אֵינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד לְפָנָי הַקָּב"ה בְּדְבָרֵי שְׁבַח וְהוֹדָיָה, וְ (137) דְּהֵינּוּ: אֵין לְמִתִּים מַעֲלָה וְשְׁבַח, מִפְּנֵי שְׁכַבְרָא אֵינִם

מוביחה הגמרא שדם השיריים טעון כיבוס לפי רבי נחמיה: וְהִתְנִיף
 – וכך שנינו בברייתא, דָּמִים הַטְּעוּנִין שפיכה אל יָסוֹד המזבח, כגון
 שיירי דם חטאת, אם ניתז מהם על הבגד מְטוּנִין בִּיבּוּס, וּמִחֻשְׁבָּה
 שחישב בשעת שפיכת השיריים על מנת לאכול את הבשר למחר,
 מוֹעֵלֶת בָּהֶן לפגל את הקרבן, וְהַמְעֵלָה מֵהֶן משיירי הדם בְּחוּץ
 לעזרה, חֵיִיב משום הקרבת חוץ. וְדָמִים הַטְּסוּלִים שֶׁנִּשְׁפָּכִין לְאַמָּה
 של מים העוברת בעזרה, אם ניתז מהן על הבגד אֵין מְטוּנִין בִּיבּוּס,
 וְאִם בשעת שפיכתן לאממה חישב לאכול את בשרה למחר, אֵין
 מִחֻשְׁבָּה מוֹעֵלֶת בָּהֶן לפגל את הקרבן, וְהַמְעֵלָה מֵהֶן בְּחוּץ פְּטוּר,
 שמאחר שנפסל, אינו ראוי להקרבה בפנים, ואין חייבים על הקרבה
 בחוץ אלא בדבר הראוי להקריבו בפנים. מסיימת הגמרא את
 ההוכחה, שהרי מֵאֵן – מי הוא התנא דְשִׁמְעֵת לִיהּ דְאָמַר שֶׁהַמְעֵלָה
 מֵהֶן – שהמקריב מדם השיריים בְּחוּץ חֵיִיב, הלא רַבִּי נְחֵמְיָה הוּא,
 והוא שנה ברייתא זו, וְקָאָמַר כאן עוד, שדם השיריים מְטוּנִין בִּיבּוּס,
 הרי מכאן שדם השיריים טעון כיבוס לדעת רבי נחמיה.
 תמדה הגמרא ומתוך כך דוחה את הראיה: וְכִי יתכן לומר שֶׁמִּחֻשְׁבָּה
 של פיגול בשעת שפיכת שיריים מוֹעֵלֶת בָּהֶן לפגל את הקרבן,
 וְהִתְנִיף בברייתא (לעיל יג), שרק מחשבת פיגול בשעת עבודה
 שמעכבת את הכפרה מפגלת, יִצְאוּ – נתמעטו שפיכת דם הַשִּׁירִיִּם,
 וְהַקְמַת הָאִימּוּרִין, שְׁאֵין מִכַּפְּרִין אֶת הַכֹּפֶרֶת, שְׁאֵין מִחֻשְׁבָּה
 מוֹעֵלֶת בָּהֶן לפגל את הקרבן, וקשה מכאן על הברייתא שאומרת
 שמחשבה מועלת בשפיכת השיריים. ומכח קושיא זו מסיקה הגמרא,
 כִּי תִּנְיָא הֵיאָה – שמה ששנינו בברייתא שדמים הטעונים יסוד
 מחשבה מועלת בהם, אין מדובר בדם השיריים, אלא בדם שֶׁלֹּא
 מִתְּנִינָה אחרונות שֶׁבְּחֻטָּאת, ואם כן, גם הדין שטעון כיבוס, הוא בדם
 של המתנות, ואין להוכיח מהברייתא שדם השיריים טעון כיבוס.
 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם הברייתא מדברת בדם של המתנות,
 מדוע נאמר בברייתא 'דמים הַטְּעוּנִין יָסוֹד', הרי לְקַרְן אֶזְלִי – על
 קרנות המזבח נותנים אותם ולא על היסוד. מתרצת הגמרא: באמת
 הברייתא מדברת בדם של המתנות, ואל תאמר 'דמים הטעונים
 יסוד', אלא אֵימָא אֵימָא דָּמִים הַטְּעוּנִין יָסוֹד, שמצות טעינת יסוד
 עליהם, שלאחר מכן שופך את שיריהם אל היסוד.
 מוסיפה הגמרא להקשות: וְכִי מִחֻשְׁבָּה של פיגול בשעת נתינת
 השלש מתנות, האם מוֹעֵלֶת בָּהֶן לפגל את הקרבן, וְהַקְמַת לעיל
 (לח), שדם שלש מתנות אחרונות שבחטאת, לֹא שְׂרִיא – אינן מתירות
 את הבשר לאכילה, וְלֹא מִפְּלֵא, שאם נתנם במחשבת פיגול, לא
 נעשה הקרבן פיגול, וְלֹא עֵיילָא לְנוּא' – ואין להם תורת פסול
 בכניסה לפנים, שאם הכניסם להיכל, לא נפסל משום חטאת שנכנס
 דמה לפנים, שבכל הדברים הללו דין דם שלש מתנות האחרונות
 הוא בְּסוּפֵן – כדין דם השיריים. הרי מבואר בברייתא, שדם שלש
 המתנות אינן מפגלות את הקרבן, ואם כן, לא יתכן להעמיד את הדין
 שמחשבה מועלת לפגל, בדם שלש מתנות.
 אָלָא, חוזרת בה הגמרא ממה שהעמידה את הברייתא בדם שלש
 מתנות שבחטאת, ומבארת דְּכִי תִּנְיָא הֵיאָה – שמה ששנינו שדמים
 הטעונים יסוד מחשבה מועלת בהן, מדובר בדם השיריים, אמנם לא
 בשיירי דם חטאות החיצוניות, אלא בשיירי דָּמִים של החטאות
 הַפְּנִימִיִּם, והברייתא כדעת הסובר להלן (בב) ששפיכת דם השיריים
 הפנימיים מעכבים את הכפרה, וכיון שכן, מחשבת פיגול בשפיכתן
 מפגלת את הקרבן, ואם מקריב מהן בחוץ חייב, ואם הוזה מהן על
 הבגד טעון כיבוס, אבל שיירי דם חטאות החיצוניות, מאחר שאינן
 מעכבים את הכפרה אין מחשבה מועלת בהן ואינן טעונות כיבוס, ואם
 כן, אין להוכיח מכאן שדם השיריים של חטאות החיצוניות טעון
 כיבוס.
 מקשה הגמרא: לפי דבריו שהעמידה את הברייתא בשפיכת שיריים
 הפנימיים, הרי יש לדייק שדווקא בשיירי דמים הפנימיים נוהגים
 דינים אלו, שטעונות כיבוס, ומחשבה מועלת, והמעלה בחוץ חייב,
 אָבֵל בשיירי דָּמִים של חטאות הַחִיצוֹנִיִּם, מֵאֵי, פְּטוּר, כלומר
 ששלש דינים אלו אינם נוהגים בהם, אם כן, אֶדְרֵגִי – בעוד שהתנא

בא ללמדנו בסיפא שדמים הַנִּשְׁפָּכִין לְאַמָּה אין נוהגים בהם דינים
 אלו, לִפְלֹג וְלִיתֵנִי בְּדִידָה – היה לו לתנא לשנות חילוק בדם
 השיריים עצמם, וכך היה לו לומר, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שטעונים
 כיבוס ומחשבה מפגלת והמעלה בחוץ חייב, בְּשִׁפְכָת שִׁירֵי דָּמִים
 הַפְּנִימִיִּם, אָבֵל בְּשִׁפְכָת שִׁירֵי דָּמִים הַחִיצוֹנִיִּם, פְּטוּר.
 מתרצת הגמרא: הֵיאָ מֵי – מי הוא התנא השונה ברייתא זו, הלא רַבִּי
 נְחֵמְיָה הוּא, דְאָמַר שאף שִׁירֵי דָּמִים של קרבנות החיצוניות
 שֶׁהִקְרִיבֵן בְּחוּץ חֵיִיב עליהם כרת, ואילו היה נוקט בסיפא שפיכת
 שיריים החיצוניים, לֹא מִתְנִי לִיהּ תִּלְתָּא פְּטוּרִי לְבִהְרִי תִּלְתָּא חֵיִיבִי
 – לא היה יכול לשנות שלשה פטורים כנגד שלשה החיובים
 שברישא, שלדעתו גם השיריים של קרבנות החיצוניים חייב אם
 מקריב מהם בחוץ, ואם כן, בשייריים החיצוניים לא היה יכול לשנות
 אלא שני פטורים, שאין טעון כיבוס, ושאינן מחשבה מועלת בהן,
 ולכך עדיף לו לנקוט בסיפא דמים הנשפכים לאממה, כדי שיוכל
 לשנות בהם כל שלשת הפטורים.
 לעיל (לח) הוכיח רב פפא מן המשנה שדם של המתנות טעון כיבוס,
 אך הגמרא דחתה זאת, עתה הגמרא חוזרת לקיים את ההוכחה:
 רַבִּינָא אָמַר, מזה שהגמרא הקשתה על רב פפא, שלדבריו יש לדייק
 שגם דם העומד להישפך על היסוד טעון כיבוס, אינה קושיא, שמה
 ששנינו במשנה שדם מִן הַקְרָן אינו טעון כיבוס, הכוונה לדם מן הקרן
 מִמֶּשֶׁ, ואכן דווקא הוא אינו טעון כיבוס, אבל דם העומד לינתן על
 הקרנות טעון כיבוס, וכדברי רב פפא, אבל מה ששנינו שדם מִן
 הַיָּסוֹד אינו טעון כיבוס, אין הכוונה מדם שעל היסוד ממש, שיהא
 אפשר לדייק ממנו שדם העומד להישפך אל היסוד טעון כיבוס, אלא
 'מִן הַיָּסוֹד' היינו מִן הַדָּם הָרָאוּי – (שעומד להישפך) לְיָסוֹד, ובהכרח
 כך הוא, שהרי מִן הַיָּסוֹד ממש אין צריך ללמדנו שאינו טעון כיבוס,
 שאם דם שעל הקרן אינו טעון כיבוס, כל שכן בדם שעל היסוד, ואם
 כן, היטב מוכיח רב פפא מן הרישא שדם של המתנות טעון כיבוס.
 מקשה הגמרא: אָמַר לִיהּ רַב תַּחְלִיפָא בְּרַיָּא לְרַבִּינָא, מנין לך
 לפרש שהנאמר במשנה 'מִן הַקְרָן' הכוונה על הקרן ממש, ומה
 שהמשנה אומרת 'מִן הַיָּסוֹד' הכוונה לדם העומד להישפך על היסוד,
 אֵימָא אֵידי וְאֵידי רָאוּי הוּא – אמור שבין 'מִן הַקְרָן' ובין 'מִן הַיָּסוֹד',
 הכוונה על דם העומד לינתן עליהם, ומשמיענו התנא שיש דם
 העומד לינתן על הקרן שאינו טעון כיבוס, והיינו דם שלש מתנות
 אחרונות שבחטאת, ושלא כהוכחת רב פפא.
 מתרצת הגמרא: הֵיאָ מֵאֵי – מה קושיא היא זו, הרי אם תאמר שבין
 בדם שעל הקרן ובין בדם שעל היסוד, הכוונה על דם העומד לינתן
 עליהם, הִשְׁתָּא – מעתה יש לתמוה, מאחר שבדם הָרָאוּי לְקַרְן כבר
 אָמַרְתָּ דִּלָּא טעון כיבוס, וכי בדם הָרָאוּי לְיָסוֹד מִיִּצְעָא – האם נצרך
 ללמדנו שאינו טעון כיבוס, הרי כל שכן הוא, אם דם הראוי לקרן
 אינו טעון כיבוס, כל שכן דם הראוי ליסוד, שכבר נגמרו כל מתנותיו,
 שאינו טעון כיבוס, אָלָא בהכרח, מזה שהמשנה אומרת 'מִן הַקְרָן'
 שאינו טעון כיבוס, היינו מִן הַקְרָן מִמֶּשֶׁ, אבל דם הראוי לינתן על
 הקרן שעדיין לא גמר מתנותיו, טעון כיבוס, ומה שהמשנה אומרת
 'מִן הַיָּסוֹד' שאינו טעון כיבוס, הכוונה מִן הַדָּם הָרָאוּי לְיָסוֹד, שגם
 הוא אינו טעון כיבוס, והיטב הוכיח רב פפא שדם שלש המתנות טעון
 כיבוס.
 שנינו במשנה: כָּל הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בו' אם חיסר אחת מן
 המתנות לא כיפר. תִּנְיָא רַבִּינָא בברייתא, לאחר שפירשה התורה את
 עבודתו של פר העלם דבר של ציבור, נאמר בפסוק (ויקרא ד) וְעִשָּׂה
 לִפְרֵי בָאֵשֶׁר עֲשָׂה לִפְרֵי הַחֻטָּאת כִּן יַעֲשֶׂה לו', שיעשה לפר העלם דבר
 של ציבור כשם שעשה לפר החטאת של כהן המשיח הנאמר בפרשה
 שלמעלה. שואלת הברייתא: מֵה בָּא לְלַמֵּד פסוק זה, הרי כל
 עבודותיו של פר העלם דבר של ציבור נתפרשו אצלו ואין צריך
 ללמוד אותם מפר כהן המשיח. משיבה הברייתא: כל הפסוק בא
 לדרשה ונכתב כדי לְבַפּוֹל בְּהוֹאֲתוֹ של פר העלם דבר של ציבור,
 וְלַמֵּד בזה שְׁאֵם חִסֵּר אֶחָת מִכָּל הַמַּתָּנוֹת, לֹא עֲשָׂה וְלֹא כָּלִים
 והקרן פסול.

הא מני רבי נחמיה היא. דאמר שירי הדם שהקריב בחוץ חייב ולא מייתי תלתא פטורי
בהדי תלתא חייבי כולה סוגיא דשמעתא משמע דרבי נחמיה מיירי בדמים החיצונים
והקשה הרב רבי יעקב מאורליג'ש דלקמן בסוף השו"ט והמעלה (דף קיא.) אמרין והשתא
דאמר רב אדא בר אבהו מחלוקת בשירים הפנימים אבל בשירים החיצוני דברי הכל אין
מעבבין וכי קאמר ר' נחמיה בשירים הפנימים

ועוד קשה דקאמר וא"ר יוחנן ר' נחמיה כדברי
האומר שירים מעבבין והכא אשכחן חיצונים
דמקריבין בחוץ חייב ואינן מעבבין דקאמר הכא
לר' נחמיה בדמים החיצונים תרי פטורי וחד
חייבא וכיון דאין מחשבה מועלת בהן ואין טעון
כיבוס א"כ לא מעבבי ועוד דאי שירים הניתנן
ליסוד בדמים החיצונים מעבבי א"כ מצינו דמים
חיצון למטה וחצין למעלה ובהך מקום לא
אשכחן כדאמר לעיל ועוד מי עדיף משלש
מתנות שבחטאת ועוד אמרין בסוף השו"ט
המעלה (לקמן דף קיב.) גבי חטאת שקיבל דמה
בשתי כוסות דמוקי לה כר' נחמיה משל למה"ד
כר' יוחנן דאמר דשעיר נשיא מיהו הא לא קמיא
אע"ג דהמשל איירי בשעיר נשיא מ"מ רישא לא
הוי בשעיר נשיא וצ"ל סוגיא דשמעתא אתיא
דלא כר' יוחנן וברייא לא קשיא לר' יוחנן דהא
דלא מפליג בדריה משום דכולה בפנימים
קמיירי (תוס') ויש לפרש א"ר יוחנן ר' נחמיה
במ"ד שירים הפנימים מעבבי ואילו היה עושה
אותה בחוץ חייב א"כ יש לחייב אף בחיצונים
אע"ג דלא מעבבין דגמרי מאיברים ופדרים ואי
פרכת מה לאיברים ופדרים שכן תחלת עבודה
שירים פנימים יזכירו ואי פרכת מה לשירים
הפנימים שכן מעבבין איברים ופדרים יזכירו
ר"ע דהא שירים הפנימים קורא אותן תחלת
עבודה לקמן (מנחה) ר"ת השיב לו דאמת הוא
דר' נחמיה אף בשירים החיצונים מיירי מדקחני
שירי הדם סתמא ל"ש פנימים ול"ש חיצונים והכי
פ' דשמעתא דסוף השו"ט והמעלה (ג"ז שם)
והשתא דא"ר אדא בר אבהו מחלוקת בשירים
הפנימים אבל חיצונים דברי הכל לא מעבבי וכי
קאמר ר' יהודה בשירים הפנימים פירוש כי
קאמר דשירים מעבבי מוכלל מכפר היינו

בשירים הפנימים וכי תניא ההיא בשירים החיצונים פ' ההיא דר' נחמיה ור' עקיבא בשירים
החיצונים כל זה מדברי רב אדא ולדבריו דרבי עקיבא הו"ש קאמר דמה שאמר ר"ע שירי
הדם שירי מצוה הן משמע ל"ש פנימים ולא שנה חיצונים לא קשיא לרב אדא דר"ע לדברי
עצמו השיב לך דפליג אדר' יהודה ואית ליה שירים אין מעבבין אפי' בפנימים ורבי נחמיה
ס"ל לעולם דפנימים מעבבין ושירים חיצונים אין מעבבין אפי' חייבין בחוץ ור' יוחנן היה
סובר דאף חיצונים מעבבין לר' נחמיה ובהו לא היה מוקשה דמצא שום תנא דסבר חיצונים
מעבבין דודאי איכא שום תנא דאית ליה האי סברא דחיצונים מעבבין אלא בזה איתוחב
דרבי נחמיה הוה ס"ל דחיצונים מעבבין וטעמא דר' נחמיה דמחייב בחוץ משום עיכובא הוא
דהא ודאי ליתיה וק' לפר"ת דע"כ איכא שום תנא שיאמר שירים החיצונים מעבבין
כדפריש' דלא מצינו דמים שחצין למטה וחצין למעלה ועוד דלא אפשר לומר כן לר'
נחמיה שירים החיצונים מעבבין כדמוכח בסוף הוציא לו (יומא דף ס.) דפליג ר' יהודה ור'
נחמיה בדברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ דלדברי יהודה לא מעבבי ולדברי נחמיה מעבבי
דמפרש ר' יוחנן דשניהם מקרא אחד דרשו ודחתה זאת לבס ור' ובתיב זאת ובתיב אחת
לר' יהודה חד למעוטי בגדי לבן בחוץ וחד למעוטי בגדי זהב בחוץ ולדברי נחמיה חד למעוטי
בגדי זהב וחד למעוטי שירים דלא מעבבי והתם פריך (ושפיר) דרבי יוחנן אדרבי יוחנן מההיא
דלקמן דקאמר ר' יוחנן דתני ר' נחמיה לדברי האומר שירים מעבבין קשיא:

לפר כאשר עשה. פי' בקונט' בפר העלם דבר של צבור כתיב ומקרא שאינו צריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו חוץ מיותרת הכבד ושתי הכליות שהוא צריך ללמוד
מפר כהן המשיח האומר למעלה

[והתניא. בניהוחתא: דמים המעונין יסוד. היינו שירים שטעון שפיכת יסוד: מחשבה
מועלת בהן. אם חישב בשפיכתו על מנת לאכול בשר למחר ולקמן רמין: עלה: ודמים
הנשפכין לאמה. שנפסלו ושופכין אותו לסילון שבעורה המוציא לנחל קדרון: כי
תניא ההיא. דמחשבה מועלת בהן: בשלש מתנות כו'. וכולה חדא מלתא היא
דמסקנא דקושיא היא ולא שנויא כלומר

לא תשמע מיניה דשירים טעון כיבוס ואפי'
לר' נחמיה דרך ברייתא בשלשה מתנות
שבחטאות: נשענין יסוד. מצות טעינת יסוד
עליהם ששופך שיריהם ליסוד: ה"ג אלא כי
תניא ההיא בימים הפנימיים. ולעולם
בשירים וכמ"ד לקמן שירים הפנימים מעבבי
הילכך חשיבי לפגל לענין חוץ ולענין כיבוס:
ור' נחמיה היא דאמר. אף שירים החיצונים
שהקריבין בחוץ חייב ומשום הכי לא מצי
לפלוגי בדריה: דלא תנאי ליה תלתא פטורי.
בחיצונים: לבהדי תלתא חייבי. דתנא
בפנימיות דבשלמא בכיבוס ובמחשבה מצי
לפלוגי אבל בהעלאת חוץ לא מצי למיתנייה:
רבינא אמר. הא דפרכת לעיל וליתעמך מן
היסוד הוא דאין טעון כיבוס הא מן הראוי
ליסוד כו' לאו פירכא היא דמן הקרן מן הקרן
ממש קאמר הא מן הראוי לקרן כגון שלש
מתנות שבחטאת טעון כיבוס כדבר פפא והא
דתנן בהו מן היסוד לאו מן היסוד ממש
דחידוק מינה הא מן הראוי ליסוד טעון כיבוס
ותקשה לך אלא מן הראוי ליסוד קאמר
ואשמעין דמשכלתה זריקה אין השירים
טעון כיבוס דאילו מן היסוד ממש לא
איצטריכא ליה דהשתא מן הקרן אמרת לא
מן היסוד מיבעי: ואימא אידי ואידי ראוי.
וקמ"ל דיש לך ראוי לקרן ואין טעון כיבוס
איהו זה שלשה מתנות שבחטאת: ראוי לקרן
אמרת לא. משנתן מתנה ראשונה ממעטת
לכוליה דם מכיבוס: ראוי ליסוד. דכבר נגמרו
מתנותיו מיבעיא ליה למיתני בתמיה הא
מקמייתא אידידי ליה מכיבוס: אלא ודאי מן
הקרן קרן טמא. אבל הראוי לקרן כל זמן
שלא גמר מתנותיו טעון כיבוס והדר
אשמעין דמן הראוי ליסוד אין טעון כיבוס
ולמעוטי שירים דאי מן היסוד ממש לא איצטריכא ליה: ועשה כאשר עשה. בפר
העלם דבר לאחר שפי' בו כל מתנות דמו שנה לכתוב ועשה לפר כאשר עשה לפר
החטאת וגו' ומקרא שאינו צריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו חוץ מיותרת הכבד
ושתי הכליות שהוא צריך ללמוד מפר כהן משיח האומר למעלה הימנו והא ליכא
למימר דלחכי הדר ואקשיננהו להא מלתא דהאי קרא כתיב ביה כפרה וכפר עליהם
וגו' ואימורין לא מעבבי כהראי אלא כולה לדרשא וסרסוהו דע"כ לא מצי למימר
כדכתיב כאשר עשה לדם הפר דמשמע מאחרינא יליף דלא חסר מידי דניבעי
למילפיה אלא ועשה כאשר עשה לכפול באזהרת הזאות שלו והכי משמע כאשר
עשה (לו) כאשר כתבתי לך כל עשיותיו ושנה עליהם לעכב שאם חיסר כו' כן
שמעתי במנחות: מתן שבע. על הפרכת שמעבבות בכל מקום לקמן מפרש: מתן
ארבע. שאין מעבבות בחטאת החיצונה כדאמרין לעיל מניין שמעבבות בקרנות
הפנימי ולקמן פריך למה לי קרא האי כפילא ועשה כאשר עשה נמי עליהו קאי דהא
אינהו נמי בהדיא כתיב: תלמוד לומר כן יעשה לו. חזר וכפל ואם אינו לענין מתן
שבע תנחו לענין מתן ארבע: לפר זה פר יום הכפורים. להשוותו לפר העלם דבר
ולקמייהו מפרש למאי הילכתא:

לפר כאשר עשה. פי' בקונט' בפר העלם דבר של צבור כתיב ומקרא שאינו צריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו חוץ מיותרת הכבד ושתי הכליות שהוא צריך ללמוד
מפר כהן המשיח האומר למעלה

זבחים דף לט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קיא

24 לו, ודומים יותר לפר העלם דבר של ציבור שגם הוא מכפר על חטא
25 הידוע לו, ומוציא – וממעט אני את אלו – שעירי רגלים וראשי
26 חדשים, שאין מכפרין על עבירת מצוה ידועה – שאין באים לכפר
27 על חטא הידוע לו, ואינם דומים בזה לפר העלם דבר של ציבור.
28 ממשיכה הברייתא לבאר: מה שנאמר 'וכפר' שמשמעו שנתכפר
29 להם מכל מקום, בא ללמד שאף על פי שלא קמך – שלא סמכו
30 הזקנים את ידיהם על פר העלם דבר של ציבור נתכפר להם בדיעבד,
31 שהסמיכה אינה מעכבת את הכפרה. וממה שנאמר 'ונסלח', למדים
32 שאף על פי שלא נתן השירים אל יסוד המזבח החיצון נתכפר להם
33 בדיעבד, ששפיכת השירים אינה מעכבת את הכפרה.
34 שואלת הברייתא: ומה ראית לרבות מתיבת 'החטאת' את אלו –
35 המלמד שמעכב הדינים האמורים בו בא לפסול בהזאות, שאם
36 חיסר אחת מהזאותיו שהקרן פסול, והפסוק 'וכפר ונסלח'
37 המלמד שנתכפר מכל מקום בא להקשיר בסמיכה ושירים, שאם
38 לא עשה סמיכה ולא שפך השירים אל היסוד שהקרן כשר,
39 שמא בא הכתוב ללמד להיפך מזה, שאם חיסר אחת מהזאותיו
40 הקרן כשר, ואם חיסר מצות סמיכה או מצות שפיכת שירים
41 הקרן פסול.
42 משיבה הברייתא: אמרת, הטעם שפסל אני בהזאות הוא משום
43 שמצינו שמעבדות כוכבים, ומסתבר לומר שגם כאן הם
44 מעבדות, ומקשיר אני בסמיכה ושירים, כיון שמצינו שאין מעבדות
45 בכל מקום, ולכן מסתבר לומר שגם כאן אינם מעבדות.

1 ממשיכה הברייתא לבאר: מה שנאמר 'כאשר עשה לפר' זה בא
2 לרבות פר בהן המשיכה, שלא נכפלו אצלו מתנותיו, ולכך בא הכתוב
3 כאן להקישו לפר העלם דבר של ציבור כדי ללמוד ממנו שמתנותיו
4 מעכבות.
5 מוסיפה הברייתא לבאר: תיבת 'החטאת' באה לרבות חטאות אחרות
6 של ציבור, שגם הם יהיו כפר העלם דבר של ציבור, ואלו שעירי
7 עבדות כוכבים שלא נתפרשו הלכותיו במקומו (במדבר טו כב-כו), ובא
8 הכתוב כאן ללמד שיהא דינם כפר העלם דבר של ציבור שטעונים
9 הזאה על הפרוכת ועל המזבח הפנימי ושיהיו נשרפים חוץ לשלש
10 מחנות. דנה הברייתא: כיון שהפסוק מרבה שאר חטאות של ציבור,
11 יכול הייתי לומר, שאני מרבה את כל החטאות של ציבור, ואף
12 שעירי הרגלים ושעירי ראשי החדשים יהיו כחטאות פנימיות
13 שצריכים הזאה בפנים ההיכל ויהיו נשרפים, תלמוד לומר 'כן יעשה
14 לו', ותיבת 'לו' מיעוט הוא, שמשמעה לזה, לפר העלם דבר, ולא
15 לאחר, ונתמעטו בזה שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים שאין דינם
16 כחטאות פנימיות.
17 שואלת הברייתא: ומה ראית לרבות מתיבת 'החטאת' את אלו –
18 שעירי עבודת כוכבים, ולהוציא – ולמעט מתיבת 'לו' את אלו –
19 שעירי הרגלים ושעירי ראשי החדשים, מדוע לא נאמר להיפך,
20 שהפסוק בא לרבות שעירי רגלים וראשי חדשים, ולמעט שעירי
21 עבודת כוכבים. משיבה הברייתא: אחר שריבה הכתוב ומיעט
22 הכתוב, מסתבר לומר שמרבה אני את אלו – שעירי עבודת כוכבים,
23 שמכפרין על עבירת מצוה ידועה – שבאים לכפר על חטא הידוע

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק, אתחיל מסיומו במכתבו שנפל בעצבות ר"ל. ובודאי למותר לעוררו על כל המדובר בספר תניא קדישא בשלילת הענין, ואף שכותב כמה סיבות להנ"ל הענין האמיתי בזה הוא שזהו מתחבולות היצר, ולכך צריך להלחם נגד זה בכל אופנים המתאימים...

במ"ש שבמכתביו מודיע על כמה דברים לא טובים ודואג אם לכתבם או לא. - מובן שהעדר ההודעה מהמצב עלולה להרע עוד יותר המצב, וכמבוא פתגם החכם, שידיעת המחלה חצי רפואה, ותמיהתי גם על הספק בזה.

והנה לאחר כל החסרונות והגרעון שע"י העדר הפעולות וכיו"ב, ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שהזיבורית שלנו טובה מהעידית שלהם. שזה צריך לעודד את כאו"א מאנ"ש שאף שהאתמול והיום אין המצב כדבעי כלל, הנה נשען על פתגם האמור, שתוכנו שיכולת הכי גדולה ניתנה לכל אחד והובטחנו שכל ידח ממנו נדח, הרי בשעתא חדא וברגעא חדא יש ביכולת כל אחד להתהפך מן הקצה אל הקצה ועי"ז גם לשנות את המצב לטובה מן הקצה אל הקצה.

פשוט שאין יוצאים ידי חובה במחשבה זו גרידא והמעשה הוא העיקר, ובתקופתנו שקול כנגד כולם (עיי' אגרת הקדש סי' ט) אבל אפילו ההתבוננות בעצמה שוללת גם נתינת מקום לעצבות.

בודאי קבל מכתבי מענה על מכתבו הקודם ויענה עליו וגם על מכתב זה בפרטיות הדרושה.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך בריאות ושמחה.

הגמרא מבארת את הברייתא שהובאה לעיל: **אמר מר**, ממה שנאמר 'ועשה כאשר עשה' אצל פר העלם דבר של ציבור, **אין לי** ללמוד שיעכבו את הכפרה **אלא לגבי מתן שבע** ההזאות שעל הפרוכת, שמצינו **שבע עבדות ככל מקום**. מבררת הגמרא: **היא – היכן הם המקומות שמצינו בהם שבע הזאות מעכבות**. משיבה הגמרא: **אמר רב פפא, בפרה אדומה, ובנגעים**, כאשר בא המצורע להטהר מנגעו, שאצל שניהם שבע ההזאות מעכבות.

עוד שנינו בברייתא: **מתן ארבע על קרנות מזבח הפנימי, מנין שגם** הן מעכבות, **תלמוד לומר 'בן יעשה'**. שואלת הגמרא: **מאי שנא מתן שבע** הזאות שפשוט היה לברייתא שמעכבות משום **דבתין ופסילין** – שנכתבו בפרשה ושנה עליהם הכתוב 'ועשה כאשר עשה' ללמוד שמעכב, **מתן ארבע נמי בתין ופסילין**, שהרי הפסוק מלמדנו לעכב על כל הנוצר בפרשה, וגם על הארבע מתנות, ומדוע נצרך פסוק אחר לרבות שהם מעכבות.

משיבה הגמרא: **אמר רבי ירמיה, לא נצרכא** – לא הוצרך הפסוק 'בן יעשה' ללמדנו שארבעת המתנות מעכבות, **אלא לרבי שמעון** שסובר שרק שתי מתנות נכתבו בפירוש אצל פר העלם דבר, ושתי מתנות האחרות למדים מהיקש לפר כהן המשיח, ומאחר שלא נכתבו כל הארבע בפירוש, לכך נצרך לפסוק 'בן יעשה' לרבות שמעכבות.

ומצינו בברייתא שכך דעת רבי שמעון, **ותניא**, בפרשה שלמעלה אצל פר כהן המשיח הכתוב **אומר**, 'ונתן הקהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים' וגו' (ויקרא ד ט), והיה יכול הפסוק לכתוב 'קטרן' שהוא לשון יחיד והיה משמע רק קרן אחת, וכתב 'קרנות' לשון רבים, שמשמע **שתים** – שתי קרנות, ובפרשה שלמטה אצל פר העלם דבר **הוא אומר** 'ומן הדם יתן על קרנת המזבח' וגו' (שם ד יח), והיה יכול לכתוב 'קטרן', וכתב 'קרנת' לשון רבים שמשמע שתי קרנות, וכיון שהוקשו פר כהן המשיח ופר העלם דבר זה לזה, למדים מנין הקרנות זה מזה, נמצאו **ארבע קרנות** אצל כל אחד מהם, **דברי רבי שמעון**, **רבי יהודה אומר**, **אינו צריך** היקש כדי ללמוד את ארבעת הקרנות, כיון שאצל פר כהן המשיח ופר העלם דבר עצמם נכתבו כל הארבע קרנות, **שהרי הוא אומר** אצל פר העלם דבר 'ומן הדם יתן וגו' **באהל מועד** (שם), ומיותר הוא, שהרי ממה שכתוב 'על קרנת המזבח אשר לפני ה', יודעים שעל המזבח הפנימי שבאהל מועד היה נותן את הדם, אלא בא הפסוק ללמד שיתן את הדם על כל האמור **באהל מועד**, כלומר, על כל הקרנות שבתוך ההיכל.

שואלת הגמרא: ולדעת רבי יהודה, הפסוק **בן יעשה' מאי עביד ליה** – מה הוא לומד הימנו. משיבה הגמרא: **מיבעי ליה** – פסוק זה נצרך **לבריתא** – ללמוד ממנו את הדין ששנינו בברייתא, שכך שנינו, **לפי שלא למדנו לפר יום הכפורים** להצריכו **סמיכה** ולשפוך את שירי הדם אל יסוד המזבח, שלא נתפרשו בו, **ומנין למדים זאת**, **תלמוד לומר 'בן יעשה'** האמור אצל פר העלם דבר שמיותר הוא, ובא לרבות פר יום הכפורים לסמיכה ולשפיכת שיריים.

תמזה הגמרא: וכי האם **לפר יום הכפורים לא למדנו** כבר שטעון סמיכה ושפיכת שיריים, **הא אמרת** לעיל (לט), **שילפר** הכתוב בפרשת העלם דבר, **זה פר יום הכפורים**, ואם כן כבר נתרבה אצלו סמיכה ושפיכת שיריים בהיקש זה, ומדוע נצרך עוד לפסוק 'בן יעשה'.

מתרצת הגמרא: **איצטריך** הפסוק 'בן יעשה' משום **דסלקא דעתך אמינא** – שהיה עולה בדעתך לומר, **הני מילי** – מה שהוקש פר יום הכפורים לפר העלם דבר, אינו אלא לענין **עבודה דמעבבא** את הכפרה של הקרבן, **אבל עבודה דלא מעבבא כפרה**, כמו סמיכה ושפיכת שיריים, **אימא לא הוקש** פר יום הכפורים לפר העלם דבר, **קא משמע לן** הפסוק 'בן יעשה', שאף לענין סמיכה ושפיכת שיריים הוקש פר יום הכפורים לפר העלם דבר.

שואלת הגמרא: **ורבי שמעון** שארבעת המתנות נלמדות מ'קרנות/האי – פסוק זה **באהל מועד**, **מאי עביד ליה** – מה לומד ממנו.

משיבה הגמרא: הפסוק **באהל מועד** **מבעי ליה** ללמוד **שאם נפתחה תקרה של היכל לא היה מזה**, משום שצריך שיהא עליו שם אהל, וכשנפרץ הגג אינו נקרא אהל.

שואלת הגמרא: **ואידך** – ולרבי יהודה הרי גם נצרך הפסוק 'באהל מועד' ללמד שאם נפרצה הגג לא היה מזה, ומנין לו שצריך ליתן את הדם על כל ארבעת הקרנות. משיבה הגמרא: לומד זאת מתיבת **אשר**, שמיותרת היא, שנאמר בפסוק (שם) 'ומן הדם יתן על קרנת המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד', והיה יכול לכתוב 'אשר לפני ה' באהל מועד', ומכאן שעל כל ארבעת הקרנות שבאהל מועד היה נותן.

שואלת הגמרא: **ואידך** – ורבי שמעון מה דורש מתיבת 'אשר'. משיבה הגמרא: תיבת **'אשר' לא דריש**.

הגמרא מיישבת את הברייתא גם לפי רבי יהודה: **אפי' אמר, לרבי יהודה נמי איצטריך** את הפסוק 'בן יעשה' ללמד שארבעת המתנות מעכבות, **דסלקא דעתך אמינא** – שהיה עולה בדעתך לומר, שאף שנכללו הארבע מתנות מ'ועשה כאשר עשה' מכל מקום אינן מעכבות את הכפרה, **מדי דתהו** – כמו שמצינו **אסמיכה** – לענין סמיכה **ושירי הדם** של פר העלם דבר עצמו, **דאף על גב דבתין בפירוש ופסילין** במה שנאמר 'ועשה כאשר עשה', בכל זאת **לא מעבבא** את הכפרה, ואם כן יש לומר שמתן **ארבע נמי לא התעבב** את הכפרה, **קא משמע לן** הפסוק 'בן יעשה' שבחטאות הפנימיות מעכבות הארבע מתנות.

עוד שנינו בברייתא: **'לפר' זה פר יום הכפורים**. שואלת הגמרא: **למאי הילכתא** – לאיזה דין הוקש פר יום הכפורים לפר העלם דבר, **אי לעבב** – אם תאמר שבא ללמדנו שכל המתנות של פר יום הכפורים מעכבות כמו בפר העלם דבר, הלא זה **פשיטא**, שהרי אצל פר יום הכפורים 'חוקה' **בתיבה ביה**, וכל מקום שנכתב 'חוקה' הדין הוא שמעכב.

משיבה הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק, לא נצרכא** הברייתא להקיש פר יום הכפורים לפר העלם דבר **אלא לפי רבי יהודה דאמר** במסכת יומא (טו), **בי** – שכל מה דבתניה **'חוקה'** ללמדנו שעבודתה מעכבת, אינו אלא **אדכבא**, לגבי העבודות הנעשים **בבגדי לכן בפנים**, בתוך קודש הקדשים, כגון הקטורת וההזאות שעל הכפורות, ובא ללמד **שאם שינה והקדים מעשה לחבירו**, כגון שהקדים השעיר להפר, **לא עשה ולא בלום** והקרבן פסול, **אבל דברים הנעשים בבגדי לכן מבחזין לקודש הקדשים**, כגון המתנות שעל הפרוכת שבהיכל, אם הקדים **מעשה לחבירו**, מה **שעשה עשוי** והקרבן כשר, **אימא** – והייתי יכול לומר **מודבסידרן** – כשם שהסדר **לא מעבבי** בעבודות שבהיכל הנעשים בחוץ, כך ההזאות עצמם **נמי לא מעבבי**, ואף אם חיסר מהן כשר, **קא משמע לן** ההיקש של פר יום הכפורים לפר העלם דבר שכל עבודותיה מעכבות.

הגמרא דוחה את הביאור של רב נחמן בר יצחק ומבארת באופן אחר. מקשה הגמרא: **מתקיה לה רב פפא, ומי מצית אמרת הכי** – וכי אפשר לומר כן, שההיקש של פר יום הכפורים לפר העלם דבר הוא לפי רבי יהודה, וכדי ללמד שכל המתנות מעכבות, **והתניא** בברייתא, נאמר בפסוק לאחר שנגמרו מתנות הפר והשעיר של יום הכפורים (ויקרא טו כב), **'ובלח מפפר את הקורש וגו' והקריב את השעיר הקז'**, ופסוק מיותר הוא. שהיה לו לכתוב רק 'והקריב את השעיר הקז', אלא שהפסוק בא ללמד, **שאם ביפר** את הכפורות המעכבות בשאר מקומות, כגון שבע הזאות שעל הפרוכת וארבע מתנות שעל ארבע קרנות המזבח, **בילה** את כפרת הקרבן, ואף על פי שלא שפך את השיריים אל יסוד המזבח החיצון, **ואם לא ביפר** את כל הכפורות המעכבות בשאר מקומות, **לא בילה** את הכפרה והקרבן פסול, **דברי רבי עקיבא**. **אמר ליה רבי יהודה** לרבי עקיבא, **מפני מה לא נאמר** לדרוש את הפסוק כסדר כתיבתו, **כך, אם בילה** – גמר את הכל, אפילו שפיכת השיריים, **ביפר** והקרבן כשר, **ואם לא בילה**, שלא גמר את הכל, **לא ביפר** והקרבן פסול, שגם שפיכת השיריים מעכבים. הרי שלפי רבי יהודה מתנות פר יום הכפורים

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף מ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י
תוספות

מתן ארבע נמי כתיבין וכפילן אמר רבי ירמיה לא נצרכה בר' תימה כיון דבכתיבין וכפילן תליא מילתא אמאי תלי רבי טעמא דברייתא במה שמעבבות בכל מקום ויש לומר דלא תימא דנילף מתן ארבע ממתן שבע וא"ת מתן שתיים לכל הפחות כתיבין וכפילן ואפילו לר"ש ואם כן נילף אינך שתיים מניניהו (תוספות) ראה לי דאחת דכתיבה בעלמא ומינה לא נילף וכן השני דכתיבה לא נילף השתים

התוספות דריתיו מחזיא לא וליפנין ע"כ: **לא** נצרכה אלא לר"ש דכתיב. בר' פירש בקונטרס דר"ש אית ליה יש אם למקרא וכן ודאי שמעינן ליה בפ"ק דסנהדרין (דף ד.) גבי בסכת בסכת והא דשמעינן בפ"ק דקדושין (דף יח) דר"ש תרוייהו יש אם למקרא ולמסורת גבי בבגדו בה משום דהתם אפשר לקיים שניהם אבל כאן אי אפשר לדרוש שניהם אבל לר"ע קשה דלא דריש התם תרוייהו וב' כל שעה (פסחים דף לו.) גבי על לחם עוני דריש מקרא ומסורת וב' לולב הגזול (סוכה דף לד:) תנן נמי ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואחרון אחד בר' ודריש בגמ' לולב אחד מדכתיב כפת ו"ל דנהי דר"ע ס"ל מקרא (מסורת) עיקר מ"מ לדרשא פורתא דרשין ליה למסורת ומינה קשה מר"ש דהבא סבירא ליה יש אם למקרא ובסוף כיצד צולין (פסחים דף פה) גבי בבית אחד יאכל קסבר יש אם למסורת והנאי דיוותן דומיא דכי יתן ועוד דומיא דעבד ישמע ישמע ולא תשא ולא תשיא אומר ר"ת דבהנהו כ"ע מודו שהדמקרא והמסורת שניהם משמעותם א' ולא שייכא לפלוגתא (בין מקרא למסורת דשניהם משמעות אחד ולא שייכא לפלוגתא) דמקרא ומסורת: **למטה** הוא אומר קרן קרנות ארבע דברי ר"ש. וא"ת כיון דדוקשו בזו ובזו גבי הזאות נמי א"כ ניבעי אריסר ו"ל דלא דמי דמתן ד' אשכחן אבל הזאות אריסר לא אשכחן בשום מקום (תוספות) ועוד ו"ל דקרנות טובא נמי משמע ואם נאמר ארבע אין זה סתירה הפסוק אבל גבי הזאות כתיב והזה שבע ולא יותר:

לסמיכה וישרי דהם. בפ' איזוהי מקומן (לקמן דף נב.) דריש מדכתיב הפר ולימדו על פר יוד"כ שטעון מתן דמים ליסוד ותימה להזאות תנא סמיכה מנא ליה וי"ל דבדורות כהנים דריש מדכתיב וסמך על ראש הפר לרבות פר יוד"כ לסמיכה: ואפי' נפקא ליה להזאות תנא מדיקשא דהבא יתורת ושתי הבולות אע"ג דלא מעבבי כפרה מ"מ שירים לא נפקי דגריעי כדאמר בסוף החשון והמעלה (לקמן דף קא.) דאימורים חוללת עבודה ושירים שרש עבודה: **אשר** לא דריש. לעיל פירשתי בירש פ"ב (דף יח: ד"ה ואידך) **אב"י** אמר לרבי יהודה נמי איצטרך. תימה הא שמעינן ליה לרבי יהודה דשיריים הפנימים מעבבי אחד אמורא בפרק איזוהי מקומן (לקמן דף נב:) ובפרק הוציאו לו (יומא דף סו) וחק ברייתא קתני ונסלח אע"פ שלא נתן שיריים על כרחין דלא כותיה וכוין דשיריים מעבבין כל שכן מתן ארבע וכי תימא דהני מילי בשיריים דיוח"כ דגלי קרא וכלא מכפר לא משמע הכי כדפירשית מרלא קאמר מלוקט בשיריים של יוד"כ אלא מולגי בין פנימים לחיצונים ובשום מקום לא מצינו שמחלק בפנימים ועוד קשה הא דקאמר לעיל ס"ד הני מילי עבודה דמעבבא כפרה בר' הא על כרחין שיריים לרבי יהודה מעבבי כפרה ונראה דחק סוגיא אתא כריב"ל דאמר משמעותו דורשין איכא בינייהו ולית ליה לר' יהודה שיריים מעבבין ור' יוחנן דאית ליה לר' יהודה שיריים מעבבי איצטרך וכן יעשה לסמיכה לבה:

אמר רב נחמן בר' יצחק לא נצרכה אלא לרבי יהודה. כאבי ס"ל דלר' ירמיה לעיל לא מיתוקמא בר' יהודה דר' יהודה דריש כן יעשה לסמיכה ושיריים וחק ברייתא מוקמא ליה למתן ארבע:

לא נצרכה אלא לאת דרם ובטלילה. פי' בקונטרס דלא כתיב דרם בפר העלם אלא בפר כהן משיח כתיב וילפנין מיניה פר יוד"כ דאיתקש בהאי קרא

כפרה. והזה אל נכח פני אהל מועד וגו' וכתב חוקה לעיכובא: **בנגעים**. בלוג שמן של מצורע והזה מן השמן באצבעו וגו' וכתבינן זאת היתה תורת המצורע (ויקרא יד) וכל הוויה עיכובא: **דכתיבין**. בהדיא: **וכפילן**. ועשה כאשר עשה: **מתן ארבע** נמי כתיבין **כדיא וכפילן**. דעשה כאשר עשה אכולה מילתא קאי ומדיכא יתתי למעטניה: **לא נצרכא אלא לר"ש**. דאמר לא כתיב ביה אלא שתיים ושתיים אחרות בדיקשא דהאי קרא איצטרך שר כהן משיח ופר העלם דבר כדאמרן לפר זה פר כהן משיח הילכך אי לא דהדר כפליניהו לא הוה כפולין: **למעלה**. בפר כהן משיח: **למטה**. בפר העלם: קרן קרנות: **מדמיצי** למיכתב קרן וכתב קרנות והיא שתיים דאית ליה לר"ש יש אם למקרא ויחזירי ומלמדי' זה מזה בדיקש: **הרי הוא**. אומר. בשניהם על קרנות מובח קטרת סמים אשר לפני ה' אשר באהל מועד והאי באהל מועד יתירא הוא דהא כתיב אשר לפני ה' ולמדך על כל הקרנות שבתוך ההיכל צריך ליתן: סמיכה ושפיכת שירים לא נאמרו בפרשת אחרי מות: **ת"ל** כן יעשה. לרבות פר יוד"כ לסמיכה ושירים דהא פר יוד"כ בהאי קרא כתיב כדאמר לפר זה יוד"כ: **והאמרת** לפר כו'. וכיון דאיתקש להאי איתרבו להו סמיכה ושירים בדיקשא ולמה לו תו כן יעשה: **ס"ד אמנא**. כי איתקש לעבודה דמעבבא כפרה הוא דאיתקש כדכתיב וכפר בהאי קרא ולרבי' בי' את ברם וטבילה כדמפרש לקמן: **נפחתה**. תקרת עלייתו וגו' תו לאו אהל הוא: **מאשר**. נפקא ליה ארבע קרנות מאשר דמיז למכתב אשר לפני ה' באהל מועד למה לי ולמיהדרן למיכתב אשר אלא על כל הקרנות אשר באהל דהאי אשר בתרא משום מובח לא איצטרך למיכתב: **ל' יהודה** נמי. אע"ג דכתיב מתן ארבע כדיא וכפילן בועשה כאשר עשה: **איצטרך**. כן יעשה לרבייהו שיעבבנו: **ס"ד** מידי דהוה אסמיכה וישרי חרם. דפר העלם גופיה דכתיבין וכפילן ולא מעבבי כדאוקימנא עילוייהו מיעוטא דוכפר ונסלח משום טעם דאין מעבבות בכ"מ: **מתן ארבע**. שאין מעבבות בחטאת החיצונה נמי לא ליעבבו דנימעטו נמי מוכפר ונסלח: **קמ"ל**. (דלענין סמיכה ושירים שאין מעבבין בכ"מ קא חשיב להו כפרה) דאילו סמיכה ושירים אפילו עקרינהו לגמרי לא מעבבי ואילו מתן ארבע חדא מניניהו מעבב בחטאת החיצונה הילכך מיתנין לכולהו לעיכובא מוכן יעשה: **למאי** חילכתא לעבב. דהא לא כתיבין וכפילן ביה ואיצטרך לאקשוי: **פשיטא**. (לא) גרסינן גבי פר יוד"כ: **לעבב**. שיהו כל המתנות מעבבות: חוקה כתיב. בסוף פרשת אחרי מות והיתה זאת לכם לחוקת עולם וגו': לרבי יהודה. בפ' הוציאו לו (יומא דף סו): **דאמר דברים הנעשין בבגדי לבן מפניכם**. מתנות וקטרת של בין הבדים: הקרים מעשה לחבירו לא עשה ולא כלום. דחוקה עליהו כתיב: **אבל דברים הנעשין בבגדי לבן מבחין**. כגון מתנות פר ושעיר שעל הפרשת הקרים שעיר לפר מה שעשה עשוי. דחוקה לאו עלייהו כתיב והתם מפרש טעמיה: **אימא מרבסדרן לא מעבבי**. אלמא חוקה לאו עלייהו קיימא מנן הזאות גופייהו נמי לא ליעבב אם חסר מתן: **קמ"ל**. דיקשא דהבא: **ומי מצית אמרת** הכי. דלר' יהודה עיכובא מהבא ילף: **ובלה מכפר**. קרא יתירא הוא דלא הוה ליה למיכתב אלא והקריב את השעיר הדי: **אם כיפר**. כפרה המעבבת בשאר מקומות כגון מתנת דמים מתן שבע ומתן ד': **כילה**. אע"פ שלא שפך שירים ליסוד מובח חיצון: **מפני מה לא נדרשו**. המקרא כסדר: מכתבו ונאמר אם כילה הכל אפילו שפיכת שירים כיפר: **ואם לא כילה לא כיפר**. והכי מפרש בסדר יומא דשיריים מעבבין איכא בינייהו אלמא עיכוב לר' יהודה מהבא נפקא: **לא נצרכא**. האי דמקיש פר יוד"כ לפר העלם דבר ולפר כהן משיח: **אילו לאת דרם ובטילה**. דבפר כהן משיח כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם ואי קשיא בהאי קרא

קרא וקשה לרבינו תם דאמר בשמעתא דאיצטריך לפר זה פר העלם דבר לאגמורי ויתרת הכבוד ושתי הכליות לשעירי עבודה זרה ולא ליהוי דבר הבא מן החיקש חוור ומלמד בחיקש ואי איתקש כל דתרו דכתיבי בהאי קרא אחרדי אם כן שעירי עבודה זרה גופייהו דדרשינן מהחטאת גיף מפר כון משיח גופיה דמפורשים בגופיה ויתרת הכבוד ושתי כליות וגם תרוייהו שעירי עבודה זרה וכן משיח

דכתיבי בהאי קרא מרבייא וכן בפרק איזוהי מקומן (לקמן דף טז) דאיצטריך כאשר יורם למילף ויתרת בשעירי עבודה זרה שלא תאמר דפר העלם הוי דבר הבא מן החיקש וכן נמי אמרינן בשמעתין ס"דא הני מילי הזאת דכתיבי בגופיה אבל ויתרת ושתי הכליות דלא כתיבן בגופיה אימא לא ואי חוקשו לפר כון משיח הא כתיבי בגופיה כמו בפר יום הכפורים בדם ובטבילה כן פ' רבינו יצחק בר' אברהם וצ"ל ומיהו יש ליישב לפירוש הקונטרס דלא דמי דפשטא דקרא ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת מקיש פר ראשון לפר אחרון דהיינו פר יום הכפורים לפר כון משיח אבל לפר החטאת דמקשה בפר כון משיח ובשעירי עבודה זרה אין נחשב דיקש כלל ומיהו קשה את בדם וטבילה בשעירי עבודה זרה מנין דמפר העלם לא הוי כמאן דכתיבי בגופיה כמו ביותרת דבסמוך הניחא לרבי ישמעאל אלא לרבי דרדיש לפר זה פר יו"כ מנא ליה דבשלמא ויתרת לא קשיא דנקא ליה מכאשר יורם כדאימא בפ' איזוהי מקומן (ג' ו' שם) דאימא בפר כון משיח למיהוי כמאן דכתיבי בגופיה דפר העלם אבל בדם וטבילה לא שייך ביה ונראה לר"ת דלא איתקש כולוהו אחרדי אלא כולוהו איתקש לפר העלם ופר העלם חוקש לפר כון משיח ובפר העלם דלא כתיב ביה בדם הא כתיב ביה וטבל אצבעו מן הדם ומשמע שפיר שיהא בו שיעור טבילה מעיקרא כמו בדם וזה דנקט בדם לפי שהוא תחילה בפרשה בפר כון משיח וכי תימא הא איצטריך להא דמסקינן בפ"ק דמנחות (דף ו')

ולקמן בפרק דם חטאת (דף צג) מן הדם שבעין לא מוטבל בדם דריש אלא מן הוזה מן הדם באצבעו דכתיב בפר כון משיח בדר וטבל תרע דהא מפרש למעוטי משיירים שבאצבע שלא יזה פעם שניה ומה ענין זה גבי וטבל וזה תאמר ובחטאות החיצונות מנא לן את בדם וטבילה אפילו פנימי מפנימין כי יליף אלא בחיקש ובפ"ק דמנחות (דף ו') משמע דאיתיה בכל חטאות דקאמר דקומץ אינו קדוש לחצאין משום דילפינן מדם כל שכן דאית לן למילף דם מדם ולפי' רבינו תם נראה דבחטאות החיצונות כתיב מן הדם דהוי כמו בדם וכתיב בהו ולקח דדרשינן שיעור לקיחה כי היכי דדרשינן וטבל שיעור טבילה ואת להכשיר אמוץ שבאצבע ילפינן מקל וחומר חיצונות מפנימיות ומיהו צריך לדקדק מכל מקום היכי ילפינן קומץ מדם דאפילו דם מדם לא יליף. (תוספת) וקשה דבפר העלם לא כתיב את וי"כ להכשיר אמוץ מנא ליה בפר יום הכפורים ובמסורת כתב קדמא את תניינא לא כתב את וכן כתב רבינו סעדיה בקרא דמן הדם לא כתיב את: **לאת** בדם וטבילה. הוה מצי למימר נמי לאהל מועד לכדאמרן לעיל שאם נפחתה תקרה כו' ולקטורת סמים לכדאמר בסמוך שאם לא נתחנך המזבח כו': **תניא** כוותיה דרב פפא כו'. משמע ליה דהא דקתיב בברייתא לכל מה שאמור בענין דלאות בדם וטבילה קאמר דאי לא אתיא אלא לעכב לא הוה ליה למימר לכל מה שאמור בענין וליתרת ושתי הכליות ליכא למימר דהא בעבודת דם חוקש ולשירים נמי לא קאמר דרבי נפקא ליה מקרא אחרינא לקמן בפרק איזוהי מקומן (דף נב). ועוד ק"ו דרבי ישמעאל ומה במקום שלא הושוו לא שייך אלא גבי את בדם וטבילה.

ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן כו'. ולקמן בפרק איזוהי מקומן (גם זה שם) יליף רבי ישמעאל מתן דם לסיסור בפר יום הכפורים מקל וחומר ומה אם מי שאין נכנס דמו לפנים חובה טעון יסוד ההוא ק"ו לא הוה מצי למימר הכא משום את דהוי קולא להכשיר אמוץ שבאצבע אחר ק"ו דהכא לא מצי למימר התם ולא ילפינן מהאי ק"ו דבר חדש ליתן האמור של זה וזה דהא חזק הדלוקין בכמה דברים ולא ילפינן מהאי דינא אלא דלמאי דכתב בהו צריך שיהא זה כזה דבאותו ענין שיעשה הזאת של זה יעשה הזאת של זה

אָמין שְׂבָאֲצֵבַע. בְּדָם שִׁיחָא בְּדָם שִׁיעוֹר מְבִילָה מְעִיקָא. וְטָבַל וְלֹא מִסַּפָּה. וְאַיִצְטְרִיךְ לְמַכְתֵּב בְּדָם, דְּאִי פְתַב רַחֲמָנָא וְטָבַל, הָוָה אֲמִינָא, אָף עַל גַּב דְּלִיכָא שִׁיעוֹר מְבִילָה מְעִיקָא. פְּתַב רַחֲמָנָא בְּדָם. וְאִי פְתַב רַחֲמָנָא בְּדָם, הָוָה אֲמִינָא אֲפִילוּ מִסַּפָּה. פְּתַב רַחֲמָנָא וְטָבַל. מְצִיחָה קְטֹרֶת סָמִים, לְמָה לִי. שְׂאֵם לֹא נִתְחַנֵּךְ הַמְזֻבָּח בְּקִטְרוֹת הַסָּמִים, לֹא הָיָה מִזֶּה. תֵּנִי כְּוֹתִיחָה דְרַב פַּפָּא, עֲשֵׂה' בְּאֲשֶׁר עֲשֵׂה, מָה תִּלְמֹד לִזְמֹר 'לִפְר'. לְרַבּוֹת פֶּר יוֹם הַכְּפוּרִים לְכָל מָה שְׂאֵמֹר בְּעֵנֶיךָ, דְּבָרֵי רַבִּי. אֲמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, קַל וְחֹמֶר, וּמָה בְּמָקוֹם שְׂלֹא הוֹשִׁיעָה קֶרְבֶּן לְקֶרְבֶּן, הִשְׁוֶה מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים. מָקוֹם שֶׁהוֹשִׁיעָה קֶרְבֶּן לְקֶרְבֶּן, אֵינוֹ דִּין שִׁישְׁוֶה מַעֲשֵׂה לְמַעֲשֵׂה. אֱלֹא, מָה תִּלְמֹד לִזְמֹר 'לִפְר', זֶה פֶּר הָעֶלֶם דְּבָר שֶׁל צִבּוֹר. 'לִפְר', זֶה פֶּר כַּהֵן מִשִּׁיחַ. אֲמַר מֶה, וּמָה בְּמָקוֹם שְׂלֹא הוֹשִׁיעָה קֶרְבֶּן לְקֶרְבֶּן, מֵאִי, לֹא הוֹשִׁיעָה קֶרְבֶּן לְקֶרְבֶּן. אִילִימָא, פֶּר יוֹם הַכְּפוּרִים וְשִׁיעוֹר יוֹם הַכְּפוּרִים, אִיכָא לְמִיפְרָה, מָה לְחֵנְךָ, שֶׁנֶּכְנֵס דָּמָם לִפְנֵי וְלַפְּנִים. אֱלֹא, פֶּר הָעֶלֶם דְּבָר שֶׁל צִבּוֹר וְשִׁיעוֹר עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים, אִיכָא לְמִיפְרָה, מָה לְחֵנְךָ, שֶׁנֶּכְפָּרִין עַל עֲבִירַת מְצֻחַ יְדוּעָה. אֱלֹא, פֶּר הָעֶלֶם דְּבָר שֶׁל צִבּוֹר וְשִׁיעוֹר שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים, וְהִכִּי קֹאמֶר, וּמָה בְּמָקוֹם שְׂלֹא הוֹשִׁיעָה קֶרְבֶּן לְקֶרְבֶּן, דִּהְיָ פֶר, וְהֵאֵי שִׁיעוֹר, הוֹשִׁיעָה מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים, לְמֵאִי דְכָתֵב בְּהוּ. מָקוֹם שֶׁהוֹשִׁיעָה קֶרְבֶּן לְקֶרְבֶּן, דִּהְיָ פֶר, וְהֵאֵי פֶר, אֵינוֹ דִּין שְׁהוֹשִׁיעָה

קרא פר יום הכפורים לפר העלם הוא דאיתקש דבדידיה קא מישתעי קרא ובפר העלם לא כתיב את בדם וטבילה הא אמרן כאשר עשה לפר זה פר כון משיח אלמא לפר כון משיח נמי איתקש ובפר יום הכפורים לא כתיב את ולא כתיב טבילה ולא כתיב בדם דהכי כתיב ולקח מדם הפר באצבעו ואקשינ' להאי ללמד הימנו היכלות ריבויא של את והיכלות בדם וטבילה כדמפרש: ולהכשיר אמוץ. תמן תנינן (חולין נה:) היא האם דין טרפות היא שלפוחית וכל שלפוחית היא ושיא"ה כעין אותה של דג כדאמרין במסכת ע"ז בשליפוחה גבי עוברי דגים ואם של בהמה כולה עשויה אבעבועות תשובות מורי: את להכשיר אמוץ שנאצבע. שאם עלתה לו אם באצבע שקרין ושיא"ה כמו ניטלה האם דאלו טרפיות (חולין ד' נד.) לא הויה חציצה דאיתרבי מאת אצבעו את הטפל לאצבעו: בדם שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרא גריסין. משעת קבלה ראשונה למעוטי קבל פחות מכדי טבילה בכלי זה ופחות מכדי טבילה בכלי זה ועירבן דהכי מפרש לה במנחות (דף ו') ולקמן בפרק דם חטאת (דף צג) וילין במדם מדקרינן וטבל בדם ולא קרינן בדם משמע בדם שהיה כבר משעה ראשונה: מספא. מקנן בדופני הכלי כן שמעתי במנחות: הכי גריסין הוה אמינא אף על גב דליכא שיעור טבילה מעיקרא. אלא שיהא בו עכשיו: אפילו מספא דאשעורא בעלמא הוא דקפיד קרא: מוזב חטאת הסמים למה לי. השתא דדרשת אשר באהל מועד על כל האמור כו' מוזב קטרת הסמים מאי דרשת ביה דהאי יתירא דהא כתיב אשר לפני ה': שאם לא נתחנך כו'. אם אירע פר העלם בעוד המזבח חדש שלא הקטירו ופר קטרת מעולה: תניא כוותיה דרב פפא. דדיקשא לאת בדם וטבילה אתא: לכל האמור בענין. הכל בכלל את בדם וטבילה: קל וחומר. כלומר אין צריך להביא פר יום

הכפורים לכאן דמקל וחומר נפקא שכל דרכי פר העלם בו ומה במקום שלא הושווה קרבן לקרבן. שאין הבהמות ממין אחד ולקמן מפרש מאי היא: הושוו מעשים למעשים. מעשה עבודותיהן שוין של זה לשל זה: מקום שהושוו קרבן לקרבן. קרבן. קרבן. פר יום הכפורים ופר העלם ששניהם מין אחד אינו דין שיהא עבודותיהן שוות לעבודות שהצריך הכתוב לשניהן כגון הזאות שבהיכל ושבמזבח יהו מעשי עבודותיהן שוין לאת בדם וטבילה: אלא מה תלמוד לומר לפר זה פר העלם. ולקמן פריך מאי קאמר דא קרא בדידיה קא: לפר. כאשר עשה לפר זה פר כון משיח בא להקישו לזה לפוסלו בחיסור מתנות כדפרישית לעיל דבפר כון משיח לא נכפלו וצריך ללמוד מזה: אילימא דפר ושעיר של יום הכפורים. שלא הושוו הבהמות שזה פר וזה שעיר הושוו מעשים של זה למעשים של זה שכל עבודותיהן שוות שהושוו קרבן לקרבן כגון פר כון משיח ופר יו"כ דשניהן מין אחד אינו דין כו': מה לפר ושעיר של יו"כ. דין הוא שיושו מעשה עבודותיהן שהרי נכנס דם שניהם לפני ולפנים ואין חילוק ביניהם תאמר שישויו פר העלם ופר יום הכפורים בעבודות האמורות בהן שלא הושוו בכניסה לפני ולפנים שזה נכנס וזה לא נכנס: אלא פר העלם ושעיר עבודה זרה. שהושוו מעשיהם דאמרן לעיל החטאת לרבות שעיר עבודה זרה ואף על פי שלא הושוו קרבן לקרבן דהאי פר והאי שעיר: שכן שניהם מכפריין על עבירות מצוה ידועה. לפיכך הושוו מעשיהם תאמר שישויו מעשה פר העלם ומעשה פר יום הכפורים שכן לא הושוו בכפרתן שזה מכפר על עבירת מצוה שאינה ידועה וזה מכפר על ידועה כדאמר בשבועות (דף ב.) על שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה לבסוף שכשנטמא ידע שנטמא ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש ושוב לא נודעה לו כניסתו שעיר הנעשה בפנים על ישראל ופר על כהנים תולה עד שיוודע לו וביא עולה ויורד:

הושוו

לי תיפוק לי מהאי קל וחומר ומה במקום שלא הושווה קרבן לקרבן בפר העלם ושעירי עבודה זרה הושוו מעשים למעשים דמעכבי מקום שהושווה קרבן לקרבן לא כל שכן דמעכבי ומיהו יש לדרות דמה להך שכן הושוו בצבורה:

הושוו

אָמִין – יבלת שְׁבִיבָא צִנְעָה, שאם יש לכהן יבלת באצבעו אין זה חציצה בין אצבעו לדם, ולמדים כן מ'את אצבעו' שמשמע את הטפל לאצבעו, ואף אצבע עם יבלת הרי היא בכלל 'טבל הכהן את אצבעו בדם'.

וממה שנאמר 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם' בניקוד 'ת'ח' תחת ה'ב'ית', ולא 'ב'דם' ב'ש'ו"א, משמע בדם שהיה כבר בכלי מתחילה, ללמדך שנצרך שיהא בדם שבכלי שיעור מְבִילָה מְעִיקָא – משעת קבלה ראשונה, ולמעט אם קבל פחות מכדי טבילת אצבע בכלי אחד, ופחות מכדי טבילת אצבע בכלי שני, ועירבן יחד, שכיין שלא היה בכלי שיעור טבילה משעת קבלה ראשונה, פסול.

וממה שנאמר 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם', למדים שצריך לטבול אצבעו בדם שבכלי, וְלֹא שיהא מְסַפֵּג – מקנה אצבעו בדם שעל דופן הכלי, שאין זה נקרא טבילה.

מבאר הגמרא: וְאֵינֶינָהּ לְמַכְתָּב – והוצרך הפסוק לכתוב 'בדם' אף שכבר כתב 'וטבל', דְּאֵי כֶּתֵב רַחֲמָנָא רַק 'וְטָבַל', הָיָה אִמְיָנָא אֵף עַל גַּב דְּלִיכָא – שאין בכלי שיעור מְבִילָה מְעִיקָא – משעת קבלה הראשונה, בכל זאת כשר, לִכְךָ כֶּתֵב רַחֲמָנָא 'בדם', ללמד שיהא בכלי שיעור טבילה משעת קבלה הראשונה, וְאֵי כֶּתֵב רַחֲמָנָא רַק 'בדם', הָיָה אִמְיָנָא שֶׁאִפְּלוּ אִם מְסַפֵּג אצבעו בדם שבדופן הכלי כשר, לִכְךָ כֶּתֵב רַחֲמָנָא 'וְטָבַל', שצריך לטבול אצבעו בדם, ולא שיקנה בדם שבדופן הכלי.

הגמרא מוסיפה לדרוש עוד את הפסוק שנאמר אצל פר כהן המשיח 'ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד' וגו' (ויקרא ד). שואלת הגמרא: מה שנאמר בפסוק 'מִזֶּבֶחַ קְטֹרֶת סַמִּים', לָמָּה לִי – מדוע הוצרך לכתוב, הרי ממה שנאמר 'לִפְנֵי ה'' יודעים אנו שהפסוק מדבר במזבח הפנימי שעליו מקטירים את קטורת הסמים.

משיבה הגמרא: הכתוב בא ללמדנו בזה, שְׁאֵם אִירַע פֶּר העלם דבר של ציבור בעוד שלא נִתְחַנֵּךְ הַמִּזְבֵּחַ בְּקִטְוֹת הַסַּמִּים, שהמזבח הוא חדש ועדיין לא הקטירו עליו קטורת מעולם, לֹא הָיָה מִזְבֵּחַ – אינו כשר להוות עליו את ההואות של הפר.

הגמרא מביאה ראיה לרב פפא שלא הוצרך הפסוק להקיש פר יום הכיפורים לפר העלם דבר של ציבור אלא כדי ללמוד ממנו את ההלכות שנתרבו מ'את בדם וטבילה': תֵּנִינָא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב פָּפָא – שנינו בברייתא כדברי רב פפא, נאמר בפסוק אצל פר העלם דבר של ציבור (שם ד) 'וְעִשָּׂה לִפְרֵי בְּאִשֶּׁר עֲשָׂה לִפְרֵי הַחֲטָאֹת', וביאורו הוא, שיעשה לפר העלם דבר של ציבור כשם שעשה לפר החטאת של כהן המשיח הנאמר בפרשה שלמעלה, ופסוק זה מיותר, שהרי כל עבודותיו של פר העלם דבר של ציבור נתפרשו אצלו ואין צורך ללמוד אותם מפר כהן המשיח, ומבררת הברייתא: מָה תִּלְמִיד לִזְמֹר תֵּיבַת 'לִפְרֵי'. משיבה הברייתא: לְרִבּוֹת פֶּר יוֹם הַכִּיפּוּרִים לִכְךָ שִׁיחִי נִוְהִיגִים גַּם בְּכָל מָה שְׁאִמּוֹר בְּעֵינֵי לִכְךָ מָה שְׁאִמּוֹר בְּעֵינֵי, משמע שיהיקש בא ללמד על כל הדינים ואף ההלכות שנתרבו מ'את בדם וטבילה', וכדברי רב פפא.

מביאה הברייתא דעה החולקת: אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, לא הוצרך הכתוב להקיש פר יום הכיפורים לפר העלם דבר כדי ללמוד ממנו את ההלכות שנאמרו אצלו, שהרי יש ללמוד זאת בקל וְחִזְקָא, וכך נלמד, וְמָה בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא הוֹשְׁתָּה קֶרֶן לְקֶרֶן – שאין שני הקרבנות שוים זה לזה, ששני מיני בהמות שונות הם, בכל זאת מצינו שְׁהוֹשְׁתָּה הכתוב מְעִשִׂים לְמַעֲשִׂים – הלכות מעשה עבודותיהן זה לזה, אם כן, בְּמִקּוֹם שֶׁהוֹשְׁתָּה הכתוב קֶרֶן לְקֶרֶן, כגון פר יום הכיפורים ופר כהן המשיח, ששני הקרבנות שוים, ששניהם פר, אֵינִי דִין – וכי אין הדין נותן שְׁיִשְׁתָּה

מְעִשָּׂה לְמַעֲשָׂה – שישויו הלכות עבודותיהן זה לזה, כלומר, שבעבודות הצריכים לשניהם, כגון הזאות שבהיכל ומתנות שעל המזבח, יהיו הלכות עבודותיהן שוים, ואף בהלכות שנתרבו ב'את בדם וטבילה', ומאחר שיש ללמוד בקל וחומר לא נצרך הכתוב להקישם.

ממשיכה הברייתא: אֵלֶּא, מאחר שלא נצרך להיקש ללמד על פר יום הכיפורים, מָה תִּלְמִיד לִזְמֹר הפסוק 'עֲשָׂה לִפְרֵי' משיבה הברייתא: פסוק זֶה בא ללמד על פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִבּוֹר, ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'בְּאִשֶּׁר עֲשָׂה לִפְרֵי', פסוק זֶה בא ללמד על פֶּר בִּהְיוֹת הַמְּשִׁיחִי, להקישו לפר העלם דבר של ציבור, ללמוד ממנו שאם חיסר אחת ממנתותיו הקרבן פסול.

הגמרא מבארת את הקל וחומר שהובא לעיל בברייתא: אָמַר מֶר, וְמָה בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא הוֹשְׁתָּה קֶרֶן לְקֶרֶן, שואלת הגמרא: מָה – לאיזה שני קרבנות נתכוונה הברייתא שלא הוֹשְׁתָּה כהן קֶרֶן לְקֶרֶן, אֵילִימָא – אם נאמר שהכוונה לִפְר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְשִׁיעוֹר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וכך הוא הקל וחומר, מה מצינו בפר ושעיר של יום הכיפורים, שאף על פי שאינן שוים בקרבנותיהן, שזה פר, וזה שעיר, בכל זאת שוים בהלכות עבודותיהן, אם כן, במקום שהקרבנות שוים, כגון פר כהן המשיח ופר יום הכיפורים, ששניהם מין אחד (פרים), ודאי שישויו הלכות עבודותיהן זה לזה, ולא נצרך להיקש.

דוחה הגמרא: אֵיכָא לְמִיפְרָךְ – יש לפרוך קל וחומר זה, ולהשיב מָה לְהִנָּךְ – שמה שמצינו בפר ושעיר של יום הכיפורים ששוים בהלכות עבודותיהן, דִּין הוא שיהא כן, שְׁכֵן נִכְנָם דָּמָם לִפְנֵי וְלִפְנֵים – בקודש הקדשים, ומאחר שאין חילוק ביניהם בזה, דִּין הוא שישויו גם בהלכות עבודותיהן, אבל פר יום הכיפורים ופר כהן המשיח, מאחר שאינן שוים במקום זריקת דמן, שרק בפר יום הכיפורים נכנס דמו לקודש הקדשים, יתכן שגם בשאר הלכות עבודותיהן אינם שוים זה לזה, ומשום כך אי אפשר ללמוד פר יום הכיפורים מפר העלם דבר של ציבור בקל וחומר.

מבאר הגמרא: אֵלֶּא, כוונת הברייתא 'שלא הוֹשְׁתָּה קרבן לקרבן', הוא לִפְרֵי הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִבּוֹר, וְשִׁיעוֹרֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִים, וכך הוא הקל וחומר, מה מצינו בפר העלם דבר ושעיר עבודת כוכבים, שאף על פי שאינן שוים בקרבנותיהן, שזה פר, וזה שעיר, בכל זאת שוים בהלכות עבודותיהם, אם כן, במקום שהקרבנות שוים, כגון פר יום הכיפורים ופר כהן המשיח, ששניהם מין אחד (פרים), אינו דִּין שישויו הלכות עבודותיהם, ואין נצרך לכך היקש.

דוחה הגמרא: אֵף קל וחומר זה אֵיכָא לְמִיפְרָךְ, שיש לומר, מָה לְהִנָּךְ – שמה שמצינו בפר העלם דבר של ציבור ושעיר עבודת כוכבים ששוים בהלכות עבודותיהן, דִּין הוא שיהא כן, שְׁכֵן שִׁנִּים מְכַפְּרִין עַל עֲבִירַת מִצְוָה יְדוּעָה, כלומר על עבירה שיש לו ידיעה על כך שחטא בה, ומאחר שאין חילוק ביניהם בזה, דִּין הוא שישויו גם בהלכות עבודותיהם, אבל פר יום הכיפורים ופר כהן המשיח, מאחר שאינן שוים בכפרתן, שפר כהן המשיח מכפר על עבירה שנודע לו שחטא בה, ופר יום הכיפורים בא על עבירה שלא נודע לו שחטא בה, יתכן שגם בשאר הלכות עבודותיהם אינם שוים זה לזה.

מבאר הגמרא: אֵלֶּא כשהברייתא אומרת 'שלא הוֹשְׁתָּה קרבן לקרבן', כוונתה לִפְרֵי הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִבּוֹר וְשִׁיעוֹרֵי שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְהִכִּי קָאָמַר ללמוד את הקל וחומר, וְמָה מצינו בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא הוֹשְׁתָּה קֶרֶן לְקֶרֶן, בפר העלם דבר של ציבור ושעיר של יום הכיפורים, דְּהֵאִי פֶר, וְהֵאִי שְׁעִיר, בכל זאת מצינו שהוֹשְׁתָּה מְעִשִׂים לְמַעֲשִׂים – שהלכות מעשה עבודותיהם שוים זה לזה לְמָא דְּכֶתֵב בְּהוּ – לגבי הדברים שנאמרו בהם, אם כן, בְּמִקּוֹם שֶׁהוֹשְׁתָּה קֶרֶן לְקֶרֶן, כגון פר יום הכיפורים ופר כהן המשיח, ששניהם מין קרבן אחד, דְּהֵאִי פֶר, וְהֵאִי פֶר, אֵינִי דִין – וכי אין הדין נותן

1 **שְׁהוּשׁוּ מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים** – שישוּו הלכות עבודותיהן זה לזה, וְאֵתָא
 2 לִיה – ויש ללמוד את פֶּר יוֹם הַכִּפּוּרִים לַעֲנִין ההלכות שלמדים
 3 מֵאֵת בָּרָם וּמְבִילָה שיהיו נוהגים בו, על ידי קל וחומר מִפֶּר בָּהֶן
 4 הַמְּשִׁית, ומאחר שיש ללמוד אותם על ידי קל וחומר, לא הוצרך
 5 להקיש פר יום הכיפורים לפר כהן המשיח.
 6 וְאֵתִי לִיה – ויש ללמוד שְׁעִיר יוֹם הַכִּפּוּרִים מִשְׁעִירֵי עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים
 7 שיהיו נוהגים בו ההלכות שנלמדים מֵאֵת בָּרָם וּטְבִילָה מִקָּל וְחוֹמֶר
 8 זה, שמה מצינו בפר העלם דבר של ציבור ושעיר יום הכיפורים,
 9 שקרבנות שונים הם, שזה פר וזה שעיר, ובכל זאת הושוו זה לזה
 10 בעבודות המפורשים בשניהם, כגון בהזאות שבהיכל, אם כן במקום
 11 שהקרבנות שוים זה לזה, כגון שעיר יום הכיפורים ושעיר עבודת
 12 כוכבים, ששניהם מִין קָרֵבן אחד (ושעיר), ודאי שישוּו גם הלכות
 13 עבודותיהן, וגם אצל שעיר יום הכיפורים יהיו נוהגים ההלכות
 14 שנלמדים מֵאֵת בָּרָם וּטְבִילָה.
 15 הגמרא תמדה על הלימוד של שעיר יום הכיפורים משעירי עבודת
 16 כוכבים. מקשה הגמרא: וְכִי דָּבָר הִלְמִד בְּהִיקָשׁ – שנלמד על ידי
 17 היקש, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּקָל וְחוֹמֶר – האם יכול לחזור וללמד על מקום
 18 אחר על ידי קל וחומר, וכאן בשעירי עבודת כוכבים שלא למדנו
 19 בהם את ההלכות של 'את בדם וטבילה' אלא על ידי היקש, איך
 20 יכולים לחזור וללמד על שעיר של יום הכיפורים בקל וחומר. מתרצת
 21 הגמרא: אֲמַר רַב פֶּפְא, קָסָבֵר תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל – התנא מבית
 22 מדרשו של רבי ישמעאל ששנה ברייתא זו סובר, שדָּבָר הִלְמִד
 23 בְּהִיקָשׁ – שנלמד על ידי היקש, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּקָל וְחוֹמֶר.
 24 הגמרא מבארת את המשך דברי רבי ישמעאל שהובאו לעיל
 25 בברייתא. שנינו לעיל (מ) בברייתא: 'לִפְר' זה פֶּר הָעֵלָם דָּבָר שֶׁל
 26 צִיבּוֹר. מקשה הגמרא: הֲאֵ – הרי תיבת 'לפר', בפרשת פר העלם דבר
 27 שֶׁל צִיבּוֹר גּוֹפִיָּה – עצמו בְּתִיב, ומדוע הוצרך הפסוק להזכיר שוב
 28 את תיבת 'לפר' להשמיענו בזה את פר העלם דבר של ציבור.
 29 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פֶּפְא, הטעם שהוצרך להזכיר שוב פר
 30 העלם דבר של ציבור הוא מִשּׁוּם דְּבָעֵי אֲנִימוּרִי – שצריך שילמד פֶּר
 31 הָעֵלָם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר את דִּין ההקטרת בְּיֻתְרַת הכבד וּשְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת
 32 על ידי היקש לִשְׁעִירֵי עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים, שהרי אצל שעירי עבודת
 33 כוכבים לא נתפרש בתורה הקטרת יותרת הכבד ושתי הכליות, אלא
 34 נלמדים על ידי היקש מפר העלם דבר של ציבור וכמו שיתבאר
 35 להלן, וּפֶר הָעֵלָם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר גּוֹפִיָּה – אצל עצמו לֹא בְּתִיב דִּין
 36 הקטרת יותרת הכבד ושתי הכליות, אלא בְּהִיקָשׁ אֵתִי – הוא נלמד
 37 על ידי היקש לפר כהן המשיח, ולכך אִיצְטְרִיף לכתוב אצל פר העלם
 38 דבר של ציבור תיבת 'לפר' לכפול ולדרוש זאת לענין פר העלם דבר
 39 של ציבור, ובכך לחזור ולהקישו פעם שניה לפר כהן המשיח ללמוד
 40 ממנו הקטרת יותרת הכבד ושתי הכליות, וזאת בכדי לְמִיתִי בְּמֵאֵן
 41 דְּבְּתִיב בִּיה גּוֹפִיָּה – שיהא נחשב הדין הנלמד בהיקש השני כאילו
 42 נכתב אצלו בפירוש, שיהא אפשר ללמוד ממנו בהיקש לשעירי
 43 עבודת כוכבים, וְלֹא לִיהִי – ושלא יהא פר העלם דבר של ציבור
 44 דָּבָר הִלְמִד בְּהִיקָשׁ שאינו חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּהִיקָשׁ.
 45 הגמרא מביאה ראיה מברייתא לדברי רב פפא שהתורה כתבה תיבת
 46 'לפר' כדי שלא יהא פר העלם דבר של ציבור דבר הלמד בהיקש

47 שאינו חוזר ומלמד בהיקש: תָּנָא בְּיוֹתֵיה דְּרַב פֶּפְא – שנינו בברייתא
 48 כדברי רב פפא, נאמר בפר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד) וְעָשָׂה לִפְר
 49 בְּאִשֶּׁר עָשָׂה לִפְר הַחֲטָאֵת, שואלת הברייתא: מֶה תִּלְמִד לִימֹר
 50 בתיבת 'לפר'. משיבה הברייתא: לִפִּי שְׁנַאמֶר אצל שעירי עבודת
 51 כוכבים (במדבר טו כה) וְנִסְלַח לָהֶם כִּי שָׁגְגָה הוּא וְהֵם הִבִּיאוּ אֵת
 52 קָרְבָּנָם אֲשֶׁה לָהּ וְגו' וְחֲטָאתָם לִפְנֵי ה' על שִׁגְגָתָם, ופסוק מיותר
 53 הוא, אלא בא פסוק זה לדרשה, וכך יש לדורשו, 'חֲטָאתָם', אֵלֹו
 54 שְׁעִירֵי עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים שהפסוק מדבר בהם, 'שִׁגְגָתָם', זֶה פֶּר הָעֵלָם
 55 דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר, ובמה שכתבה התורה 'חֲטָאתָם עַל שִׁגְגָתָם', הקישה
 56 התורה ביניהם, בֵּין שְׁעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לפר העלם דבר של ציבור,
 57 וְאִמְרָה תִּזְרָה שְׁחֲטָאתָם, שהוא שעירי עבודת כוכבים, הֲרִי הִיא לָךְ
 58 בְּשִׁגְגָתָם, כפר העלם דבר של ציבור לענין הקטרת אימוריהם, שכשם
 59 שבפר העלם דבר של ציבור מקטירים את יותרת הכבד ואת שתי
 60 הכליות, כך גם בשעירי עבודת כוכבים מקטירים את יותרת הכבד
 61 ואת שתי הכליות. אלא שיש להקשות על לימוד זה, שהרי שִׁגְגָתָם –
 62 פר העלם דבר של ציבור עצמו מִיֵּהֶן לְמִדָּת שִׁמְקִטִּירִים ממנו את
 63 יותרת הכבד ואת שתי הכליות, וכי לֹא למדת בן בְּהִיקָשׁא – בהיקש
 64 מפר כהן המשיח, ואם כן איך ללמד פר העלם דבר של ציבור לשעירי
 65 עבודת כוכבים, וְכִי דָּבָר הִלְמִד בְּהִיקָשׁ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּהִיקָשׁ, וכדי
 66 שלא יוקשה כן, תִּלְמִד לִימֹר 'לִפְר' שֶׁה פֶּר הָעֵלָם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר,
 67 ותיבת 'לפר' שנאמרה שם זה – הכוונה לפר כהן המְּשִׁית, וחוזר
 68 והקיש פר העלם דבר של ציבור לפר כהן המשיח, ובכך יהא נחשב
 69 ההיקש השני כאילו כתוב אצלו בפירוש דִּין הקטרת יותרת הכבד
 70 ושתי הכליות, כדי שיהא אפשר ללמוד ממנו לשעירי עבודת כוכבים
 71 ולא יהא פר העלם דבר של ציבור דבר הלמד בהיקש שאינו חוזר
 72 ומלמד בהיקש. הרי שמברייתא זו יש להוכיח כדברי רב פפא,
 73 שהתורה כתבה תיבת 'לפר' כדי שלא יהא פר העלם דבר של ציבור
 74 דבר הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש.
 75 אֲמַר מֶר – הובא לעיל בברייתא, מה שנאמר 'חֲטָאתָם', אֵלֹו שְׁעִירֵי
 76 עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים, וממה שנאמר 'חֲטָאתָם על שִׁגְגָתָם' הוקשו שעירי
 77 עבודת כוכבים לפר העלם דבר של ציבור ללמד דִּין הקטרת יותרת
 78 הכבד ושתי הכליות בשעירי עבודת כוכבים.
 79 מקשה הגמרא: מדוע נצרך לכך היקש זה, תִּפְסֹוק לִיה – הרי יש
 80 ללמוד דִּין זה מִקְרָא קָמָא – מן הפסוק הראשון וְעָשָׂה לִפְר בְּאִשֶּׁר
 81 עָשָׂה לִפְר הַחֲטָאֵת (ויקרא ד) שנאמר בפרשת פר העלם דבר של
 82 ציבור, שהוקשו בו שעירי עבודת כוכבים לפר העלם דבר של ציבור,
 83 דְּאֲמַר מֶר בברייתא לעיל (לט), שתיבת 'חֲטָאתָם' שנאמרה אצל פר
 84 העלם דבר של ציבור באה לְרַבּוֹת שְׁעִירֵי עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים, שהוקשו
 85 לפר העלם דבר של ציבור, ואם כן אפשר ללמוד משם גם דִּין הקטרת
 86 יותרת הכבד ושתי הכליות.
 87 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פֶּפְא, אִיצְטְרִיף – נצרך להיקש של
 88 'חטאתם על שגגתם', שבלא היקש זה סָלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְיָנָא – היה
 89 עולה בדעתך לומר, מה שהקשה התורה שעירי עבודת כוכבים לפר
 90 העלם דבר של ציבור בתיבת 'חטאת', הֲנִי מֵילִי – דברים אלו אינם
 91 אמורים אלא לענין הַתּוֹאֲרוֹת דְּבְּתִיבָן גּוֹפִיָּה – שכתובים בפירוש
 92 בגוף פרשת פר העלם דבר של ציבור,

הושוו מעשים למעשים למאי דכתיב בהו. שפירש הכתוב בהזאות הכתובות בהן לא שינה את זה מזה אלו על הפרכת ואלו על הפרכת ואלו על הקרנות ואלו על הקרנות אלו באצבע ואלו באצבע ואע"ג דלא כתיב ביה בשעיר את בדם וטבילה אין זה שינוי דאיכא למימר לא פירש את הכל דהא במה דפריש לא שני ואם זה נכנס לפנים וזה לא נכנס לפנים וזה טעון שבע מידו למאי דכתיב

שמונה הזאות וזה טעון שבע מידו למאי דכתיב בהו לא שינה אם ריבה עבודות בזה יותר מזה מכל מקום מעשה עבודות שהצריך לשניהם לא שינה: מקום שהשווה קרבן לקרבן דהאי פר והאי פר אינו דין. שישוו מעשה עבודות השוות בשניהם כגון הזאות דפרכת ושל מנחם הוזהב: ה"ג ואתא ליה פר ויה"כ לאת בדם וטבילה מפר משיח. בהאי ק"ו כדאמרן: ואתי ליה שעיר ויה"כ נמי. לאת בדם וטבילה משעירי עבודה זרה בק"ו מה במקום שלא הושווה קרבן לקרבן דפר העלם ושעיר של יוה"כ הושוו מעשים המפורשים בשניהם שלא שינה בפ' עבודות השוות בהם כגון הזאות ודחל מקום שהושווה קרבן לקרבן כגון שעיר ויה"כ משעירי עבודה זרה אינו דין שישוו מעשים למעשים וילמד סתם מן המפורש שעיר של יוה"כ משעירי עבודה זרה: וכי דבר הלמד בחיקש. כגון שעירי עבודה זרה לא למדנו בהן את בדם וטבילה אלא בחיקשא שהוקשו לפר כהן משיח וחוורין ומולמדן את בדם וטבילה על שעיר יוה"כ כדאמר בק"ו: אמר רב פפא. האי לפר דמוקי רבי ישמעאל בפר העלם משום דלקמן בעינן אגמורי פר העלם ביותרת הכבד ושתי הכליות לשעירי עבודה זרה בחיקשא דחטאתם על שגגתם ופר העלם דבר בגופיה לא כתיב יותרת ושתי כליות אלא ואת כל חלבו יקריב ממנו ובחיקשא (להאי קרא) גמור להו מפר כהן משיח דכתיבי ביה להכי איצטרך לפר יתירה לפר העלם ככפול

בחיקשא שניה דהא בלאו הכי איתקש דהאי קרא ביה קאי וכתבי כאשר עשה לפר זה כהן משיח חזור וכפל ועשה לפר זה פר העלם ככפול בחיקשו ללמד ממנו יותרת דליתיה האי איקש שני במקום כתיבה בגופו דלא ניהוי דבר הלמד בחיקש חזור ומלמד בחיקשא דקיימא לן לקמן באיזהו מקומן (דף מט): דאין למדין בקדשים למד בחיקשא מן הלמד בחיקש: והם הביאו את קרבנם וגו'. בפרשת קרבנות עבודה זרה כתיב בשלח לך ומקרא יתירה הוא לדרשא דמה לו לכתוב זאת ונסלח להם כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם לכתוב ונסלח להם ונשתוק אלא משום דבעי לאקשוי שעירי עבודה זרה דמשמע ביה קרא לפר העלם להקטרת אימורים כדכתיב קרבנם אשה לה' היינו אימוריהם ואקש חטאתם לשגגה: חטאתם אלו שעירי עבודה זרה. דעלייהו קאי: ושגגתם זה פר העלם. דכתיב ביה (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו אמרה תורה חטאת דעבודה זרה זו הרי היא כשאר שגגתם דשאר עבירות לענן אישים: ושגגתם מוכיבין לומר. הקטרת האישים שלה לא בחיקש מפר כהן משיח בתמימה והיאך חזור ולמד בחיקש ת"ל ועשה לפר זה פר העלם חזור וכפל בחיקש כדאמרן לעיל למיחוי כמאן דכתיב בגופו: תיפוק ליה. יותרת הכבד לשעירי עבודה זרה: מ"קא קמא. דאקשין לעיל לפר העלם: דאמר מר החטאת אלו שעירי עבודה זרה. למה לי תו דן דחטאתם על שגגתם: כ"ח. הני מילי. דאיתרבו שעירי עבודה זרה לדין פר העלם להזאות דכתיב בגופיה בהדיא אבל ליותרת וכליות לא:

קמ"ל

מפר כהן משיח חזור ומלמד על שעיר בחיקש ובפרק איזהו מקומן (גם זה שם) משמע דקדם יש לנו לומר דדבר הלמד בקל וחומר חזור ומלמד בחיקש ממה שנאמר דבר הלמד בחיקש חזור ומלמד בקל וחומר שעיר של יום הכפורים משעירי עבודה זרה דלעיל דרשין חטאת אלו שעירי עבודה זרה אבל שעיר של יום הכפורים לא אתאי מהחטאת כי היכי דלא מוקמי ליה בשעירי רגלים כדאמר לעיל:

והושוו מעשים למעשים למאי דכתיב בהו. שפירש הכתוב בהזאות הכתובות בהן לא שינה את זה מזה אלו ואלו על הפרכת ואלו ואלו על הפרכת ואלו על הקרנות ואלו באצבעות ואע"ג דלא כתיב בשעיר את בדם וטבילה אין זה שינוי דאיכא למימר לא פירש את הכל דהא במאי דפריש לא שני ואם זה נכנס לפנים וזה לא נכנס לפנים וזה טעון שבע מידו למאי דכתיב שמונה הזאות וזה טעון שבע מידו למאי דכתיב בהו לא שינה אם ריבה עבודות בזה יותר מזה מכל מקום מעשה עבודות שהצריך לשניהם לא שינה: מקום שהשווה קרבן לקרבן דהאי פר והאי פר אינו דין. שישוו מעשה עבודות השוות בשניהם כגון הזאות דפרכת ושל מנחם הוזהב: ה"ג ואתא ליה פר ויה"כ לאת בדם וטבילה מפר משיח. בהאי ק"ו כדאמרן: ואתי ליה שעיר ויה"כ נמי. לאת בדם וטבילה משעירי עבודה זרה בק"ו מה במקום שלא הושווה קרבן לקרבן דפר העלם ושעיר של יוה"כ הושוו מעשים המפורשים בשניהם שלא שינה בפ' עבודות השוות בהם כגון הזאות ודחל מקום שהושווה קרבן לקרבן כגון שעיר ויה"כ משעירי עבודה זרה אינו דין שישוו מעשים למעשים וילמד סתם מן המפורש שעיר של יוה"כ משעירי עבודה זרה: וכי דבר הלמד בחיקש. כגון שעירי עבודה זרה לא למדנו בהן את בדם וטבילה אלא בחיקשא שהוקשו לפר כהן משיח וחוורין ומולמדן את בדם וטבילה על שעיר יוה"כ כדאמר בק"ו: אמר רב פפא. האי לפר דמוקי רבי ישמעאל בפר העלם משום דלקמן בעינן אגמורי פר העלם ביותרת הכבד ושתי הכליות לשעירי עבודה זרה בחיקשא דחטאתם על שגגתם ופר העלם דבר בגופיה לא כתיב יותרת ושתי כליות אלא ואת כל חלבו יקריב ממנו ובחיקשא (להאי קרא) גמור להו מפר כהן משיח דכתיבי ביה להכי איצטרך לפר יתירה לפר העלם ככפול

בחיקשא שניה דהא בלאו הכי איתקש דהאי קרא ביה קאי וכתבי כאשר עשה לפר זה כהן משיח חזור וכפל ועשה לפר זה פר העלם ככפול בחיקשו ללמד ממנו יותרת דליתיה האי איקש שני במקום כתיבה בגופו דלא ניהוי דבר הלמד בחיקש חזור ומלמד בחיקשא דקיימא לן לקמן באיזהו מקומן (דף מט): דאין למדין בקדשים למד בחיקשא מן הלמד בחיקש: והם הביאו את קרבנם וגו'. בפרשת קרבנות עבודה זרה כתיב בשלח לך ומקרא יתירה הוא לדרשא דמה לו לכתוב זאת ונסלח להם כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם לכתוב ונסלח להם ונשתוק אלא משום דבעי לאקשוי שעירי עבודה זרה דמשמע ביה קרא לפר העלם להקטרת אימורים כדכתיב קרבנם אשה לה' היינו אימוריהם ואקש חטאתם לשגגה: חטאתם אלו שעירי עבודה זרה. דעלייהו קאי: ושגגתם זה פר העלם. דכתיב ביה (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו אמרה תורה חטאת דעבודה זרה זו הרי היא כשאר שגגתם דשאר עבירות לענן אישים: ושגגתם מוכיבין לומר. הקטרת האישים שלה לא בחיקש מפר כהן משיח בתמימה והיאך חזור ולמד בחיקש ת"ל ועשה לפר זה פר העלם חזור וכפל בחיקש כדאמרן לעיל למיחוי כמאן דכתיב בגופו: תיפוק ליה. יותרת הכבד לשעירי עבודה זרה: מ"קא קמא. דאקשין לעיל לפר העלם: דאמר מר החטאת אלו שעירי עבודה זרה. למה לי תו דן דחטאתם על שגגתם: כ"ח. הני מילי. דאיתרבו שעירי עבודה זרה לדין פר העלם להזאות דכתיב בגופיה בהדיא אבל ליותרת וכליות לא:

קמ"ל

מפר כהן משיח חזור ומלמד על שעיר בחיקש ובפרק איזהו מקומן (גם זה שם) משמע דקדם יש לנו לומר דדבר הלמד בקל וחומר חזור ומלמד בחיקש ממה שנאמר דבר הלמד בחיקש חזור ומלמד בקל וחומר שעיר של יום הכפורים משעירי עבודה זרה אבל שעיר של יום הכפורים לא אתאי מהחטאת כי היכי דלא מוקמי ליה בשעירי רגלים כדאמר לעיל:

הושוו מעשים למעשים למאי דכתיב בהו. שפירש הכתוב בהזאות הכתובות בהן לא שינה את זה מזה אלו ואלו על הפרכת ואלו ואלו על הפרכת ואלו על הקרנות ואלו באצבעות ואע"ג דלא כתיב בשעיר את בדם וטבילה אין זה שינוי דאיכא למימר לא פירש את הכל דהא במאי דפריש לא שני ואם זה נכנס לפנים וזה לא נכנס לפנים וזה טעון שבע מידו למאי דכתיב שמונה הזאות וזה טעון שבע מידו למאי דכתיב בהו לא שינה אם ריבה עבודות בזה יותר מזה מכל מקום מעשה עבודות שהצריך לשניהם לא שינה: מקום שהשווה קרבן לקרבן דהאי פר והאי פר אינו דין. שישוו מעשה עבודות השוות בשניהם כגון הזאות דפרכת ושל מנחם הוזהב: ה"ג ואתא ליה פר ויה"כ לאת בדם וטבילה מפר משיח. בהאי ק"ו כדאמרן: ואתי ליה שעיר ויה"כ נמי. לאת בדם וטבילה משעירי עבודה זרה בק"ו מה במקום שלא הושווה קרבן לקרבן דפר העלם ושעיר של יוה"כ הושוו מעשים המפורשים בשניהם שלא שינה בפ' עבודות השוות בהם כגון הזאות ודחל מקום שהושווה קרבן לקרבן כגון שעיר ויה"כ משעירי עבודה זרה אינו דין שישוו מעשים למעשים וילמד סתם מן המפורש שעיר של יוה"כ משעירי עבודה זרה: וכי דבר הלמד בחיקש. כגון שעירי עבודה זרה לא למדנו בהן את בדם וטבילה אלא בחיקשא שהוקשו לפר כהן משיח וחוורין ומולמדן את בדם וטבילה על שעיר יוה"כ כדאמר בק"ו: אמר רב פפא. האי לפר דמוקי רבי ישמעאל בפר העלם משום דלקמן בעינן אגמורי פר העלם ביותרת הכבד ושתי הכליות לשעירי עבודה זרה בחיקשא דחטאתם על שגגתם ופר העלם דבר בגופיה לא כתיב יותרת ושתי כליות אלא ואת כל חלבו יקריב ממנו ובחיקשא (להאי קרא) גמור להו מפר כהן משיח דכתיבי ביה להכי איצטרך לפר יתירה לפר העלם ככפול

בחיקשא שניה דהא בלאו הכי איתקש דהאי קרא ביה קאי וכתבי כאשר עשה לפר זה כהן משיח חזור וכפל ועשה לפר זה פר העלם ככפול בחיקשו ללמד ממנו יותרת דליתיה האי איקש שני במקום כתיבה בגופו דלא ניהוי דבר הלמד בחיקש חזור ומלמד בחיקשא דקיימא לן לקמן באיזהו מקומן (דף מט): דאין למדין בקדשים למד בחיקשא מן הלמד בחיקש: והם הביאו את קרבנם וגו'. בפרשת קרבנות עבודה זרה כתיב בשלח לך ומקרא יתירה הוא לדרשא דמה לו לכתוב זאת ונסלח להם כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם לכתוב ונסלח להם ונשתוק אלא משום דבעי לאקשוי שעירי עבודה זרה דמשמע ביה קרא לפר העלם להקטרת אימורים כדכתיב קרבנם אשה לה' היינו אימוריהם ואקש חטאתם לשגגה: חטאתם אלו שעירי עבודה זרה. דעלייהו קאי: ושגגתם זה פר העלם. דכתיב ביה (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו אמרה תורה חטאת דעבודה זרה זו הרי היא כשאר שגגתם דשאר עבירות לענן אישים: ושגגתם מוכיבין לומר. הקטרת האישים שלה לא בחיקש מפר כהן משיח בתמימה והיאך חזור ולמד בחיקש ת"ל ועשה לפר זה פר העלם חזור וכפל בחיקש כדאמרן לעיל למיחוי כמאן דכתיב בגופו: תיפוק ליה. יותרת הכבד לשעירי עבודה זרה: מ"קא קמא. דאקשין לעיל לפר העלם: דאמר מר החטאת אלו שעירי עבודה זרה. למה לי תו דן דחטאתם על שגגתם: כ"ח. הני מילי. דאיתרבו שעירי עבודה זרה לדין פר העלם להזאות דכתיב בגופיה בהדיא אבל ליותרת וכליות לא:

אבל

זבחים דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קיט

שלא חשב עתה כלל, ונמצא שההקטרה השניה נעשתה על דעת
ההקטרה הראשונה, ונחשב שפגל בכל המתיר.
ריש לקיש מוכיח את דבריו מלשון משנתינו: **מֵמַאי** שכן היא דעת
רבי מאיר, **מִדְּקִתְּנִי** במשנתנו שבקרבנות שדמם ניתן בפנים מעכבות
כל מתנותיהם, ו**לְפִיכָּךְ** אם נתן כולן בְּתִיקָנָן ואחת שלא בְּתִיקָנָהּ
אלא במחשבת פיגול, פסול ואין בו בְּרָת, שכיון שכל המתנות
מעכבות בקרבן, כולן מתירות אותו, ונמצא שלא פיגל בכל המתיר.
ויש לדייק שדווקא אם נתן את זו שבמחשבת פיגול בסוף פסול הקרבן
ואין בו בְּרָת, הֲאֵא (אבל) אם נתן ממתנות הדם מתנה אחת שלא
בְּתִיקָנָהּ, במחשבת פיגול, וְכֹלֵן (והשאר) בְּתִיקָנָן, כלומר בשתיקה,
פִּיגוּל, ואף שלא חשב מחשבת פיגול בכל המתיר. ויש לשאול,
משנתנו מני – כדעת מי היא, אִילּוּמָא כדעת רבנן, הֲאֵא אִמְרֵי רַבִּינָן
שֶׁאִין מְפַלְלִין בְּחֻצֵי מְתִיר, שהרי אמרו שאם פיגל בלבונה ולא
בקומץ או בקומץ ולא בלבונה, לא עשה כלום, ואף כאן אם נתן רק
מתנה ראשונה במחשבת פיגול לא פיגל. אֲלָא רַבִּי מֵאִיר היא, ואִי
מֵעָמָא דְרַבִּי מֵאִיר מְשֻׁם דְּמִפְּגָלִין בְּחֻצֵי מְתִיר הוּא, ודי שיחשוב
בקומץ לבדו או בלבונה לבדה, אם כן אֲפִילוּ בְּדִקְתָּנִי שנתן את כל
המתנות כתיקן ואת האחרונה במחשבת פיגול נְמִי יהיה פיגול.
וממה שמבואר מדברי המשנה שיש לחלק בין אם חשב מחשבת
פיגול מתחילה לבין אם חשבה לבסוף, לֹא – האם אין מוכח מזה
שטעמו מְשֻׁם דְּקִסְכָּר שֶׁל הַעֹשֶׂה עַל דַּעַת רֵאשׁוֹנָה הוּא עֹשֶׂה,
ולפיכך אף שאם חשב מחשבת פיגול רק במתנה אחת לא פיגל, אם
היתה זו המתנה הראשונה או אומרים שכל המתנות שלאחר מכן
נעשו לדעת מתנה זו והרי זה כאילו חשב בכולן מחשבת פיגול.
דוחה הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרִי יִצְחָק, לְעוֹלָם אפשר שמשנתינו
רַבִּינָן הִיא הסוברים שאין מפגלים בחצי מתיר בכל אופן שהוא, וגם
אין אומרים שאם חשב בראשונה מחשבת פיגול נחשבות המתנות
שלאחר מכן כמי שנעשו על דעת הראשונה, אלא צריך שיחשוב
מחשבת פיגול בכל הפעולות המתירות את הקרבן בכדי שיהא פיגול,
ו**מֵאִי** 'נתן כולן בְּתִיקָנָן ואחת שלא כתיקנה', הכוונה היא שנתן
בְּתִיקָנָן לְפִיגוּל, דהיינו באופן הנצרך שיתפגל הקרבן, במחשבת חוץ
לזמנו. ופירוש המשנה כן הוא, שכיון שכולן מעכבות, על כן אף אם
נתן את כל המתנות במחשבת פיגול, מכל מקום אם מתנה אחת לא
נתן במחשבה זו, פסול ואין בו בְּרָת, משום שלא פיגל בכל המתיר,
ומשמיעתנו המשנה באופן זה ללמד דין זה גופו, שאף אין אומרים
שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.
מקשה הגמרא: והֲאֵא מִדְּקִתְּנִי במשנה לְפִיכָּךְ אם נתן כולן בְּתִיקָנָן
ואחת שלא בְּתִיקָנָהּ פסול ואין בו בְּרָת, וכינתה המשנה את אותה
מתנה שנתנה בשתיקה שניתנה 'שלא כתיקנה', ולא אמרה 'אם נתן
כולן כתיקן חוץ מאחת מהן' או 'אם נתן כולן כתיקן ואחת
בשתיקה', שהלא אין לומר על אותה מתנה שאם חשב בה דבר
שעשהא 'שלא כתיקנה', שהרי לא קלקל בכך את מחשבתו
הראשונה לפגל, מְכַלל – יש ללמוד מכך דְּתִיקָנָהּ האמור במשנה,
לְהַשְׁתִּירָהּ הוּא דְאֵתָא – שנתנה כהכשרה, ו'שלא כתיקנה' הוא
שנתנה שלא כהכשרה, ושלא כדברי רבי שמואל בר יצחק, ושוב יש
להוכיח שמשנתינו כרבי מאיר וכדברי ריש לקיש שטעמו הוא משום
שאומרים שהנתינות האחרות ניתנו על דעת הנתינה הראשונה.
הגמרא משלימה את דברי רבי שמואל בר יצחק באופן המיישב
שאלה זו. לעולם 'כתיקנה' האמור במשנה הוא כתיקנה לפיגול,
ומשנתנו כדעת רבנן וכדברי רבי שמואל בר יצחק, ומה שנאמר
במשנה שנתן את האחת 'שלא כתיקנה', אין הכוונה שנתנה בשתיקה
ובאה המשנה לחדש שאין אומרים שעל דעת ראשונה הוא עושה,
אלא שנתנה במחשבת פסול אחת. אִמְרֵי רַבָּא, מֵאִי שְׁמוּאֵל
בְּתִיקָנָהּ, שנתנה במחשבת חוץ לְמַקְוֵם הפוסלת ואינה מפגלת. רַב
אֲשִׁי אָמַר, שנתנה במחשבת שְׁמוּאֵל לְשִׁמּוֹ הפוסלת בחטאת.
באה המשנה לומר, שאם נתן את כל המתנות כתיקן לפיגול ומתנה
אחת שלא כתיקנה לפיגול אלא במחשבת חוץ למקומו או שלא
לשמו, שכיון שלא ניתנו כל המתנות במחשבת חוץ לזמנו בלבד, לא

אֲבָל דִּין הקטרת יוֹתֵרֶת הכבד וְשִׁתֵּי הַכְּלִיֹּת, דְּלֹא בְּתִיקָנָן בְּגוֹפִיהָ
– בגוף הפרשה עצמה, אלא נלמדת בהיקש מפר כהן המשיח, אִימָא
שלגבי דין זה לא הוקשו זה לזה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן ההיקש של 'חטאתם
על שגגתם' שגם לענין הקטרת האימורים שהוה שעירי עבודת כוכבים
לפר העלם דבר של ציבור.
הגמרא מקשה מן הברייתא שהובאה לעיל (טז) לסייע לרב פפא
שמשמע ממנה שלא כדבריו: אִמְרֵי לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב נָתָן
לְרַב פָּפָא, וְהָא הִתְנָא של הברייתא (לעיל טז) שהגמרא הביאה את
דבריו לסייע לדבריו, כאשר הוא בא ללמוד מתיבת 'לפר' לרבות את
פר יום הכיפורים, אִיז 'פֶּר יוֹם הַכִּפּוּרִים לְכָל מֵה שְׁאֵמֶר בְּעֵינֵי'
קָאמֶר, ומשמע שבא לרבות כל הדברים הנוהגים אצל פר העלם
דבר של ציבור שיהגו אצל פר יום הכיפורים, וגם את הדין שכל
הזאותיו מעכבים את הכפרה, ושלא כפי שאמרת שבא לרבות רק
ההלכות של 'את בדם וטבילה'.
מתרצת הגמרא: תְּנָא הִיא – מחלוקת תנאים היא, תְּנָא דְרַבִּי רַב –
התנא של ברייתא הראשונה (טז). השגורה בבית המדרש בפי כולם
מְרַבִּי הָכִי – מרבה כך, רק את ההלכות של 'את בדם וטבילה', ותְּנָא
דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל – התנא של הברייתא השניה (טז) שנשנתה בבית
מדרשו של רבי ישמעאל, לֹא מְרַבִּי הָכִי, שהוא לומד שתיבת 'לפר'
באה לרבות גם את הדין שהזאותיו מעכבים.
הגמרא מביאה ברייתות אודות השינויים שבין פרשת פר כהן המשיח
לפרשת פר העלם דבר של ציבור: תְּנָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מְפַנֵּי מֵה
נֶאֱמָרוּ בפירוש בתורה דִּין הקטרת יוֹתֵרֶת הכבד וְשִׁתֵּי הַכְּלִיֹּת כְּפֶר
כֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ, וְלֹא נֶאֱמָרוּ בפירוש כְּפֶר הָעֵלֶם דְרַבִּי שֶׁל צִבּוֹר, מְשַׁל
לְמַלְךְ בְּשֵׁר דָּרִם שְׂוָעִם עַל אוֹהֲבוֹ, וּמֵינַעַת לספר בְּסִרְחוּנוֹ – בחטאו
מְפַנֵּי חִיבָתוֹ, וכן כאן קיצרה התורה בענין פר העלם דבר של ציבור
שהם אהוביו של הקדוש ברוך הוא.
וְתָנָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מְפַנֵּי מֵה נֶאֱמָרָה בתורה יְהִיָּה מִן הָדָם
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי פְרוּכָת הַקֹּדֶשׁ' כְּפֶר כֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ (ויקרא
ד ט), וְלֹא נֶאֱמָר בתורה 'פרוכת הקודש' כְּפֶר הָעֵלֶם דְרַבִּי שֶׁל צִבּוֹר,
אלא רק יְהִיָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי הַפְּרָכָת' (ויקרא ד יז), מְשַׁל
לְמַלְךְ בְּשֵׁר דָּרִם שְׂוָעִם עַל אוֹהֲבוֹ – שחטאו אנשיה נגדו, אִם
מֵינַעַת כנגדו, עדיין מְפַלְלֵא שְׁלֹ – חבורת אנשי עצתו
מִתְקַיְּמָת וחיבתו עליהם, אבל אִם רוּבָה פְרוּכָה אִין מְפַלְלֵא שְׁלֹ
מִתְקַיְּמָת, והרי הוא מסולק מחיבתם ומחבורתם במקצת, ואין לבו
גס בהם כבתחילה, ועל כן כשהתורה עוסקת בפר העלם דבר של
ציבור שבא על חטא של רוב הציבור, בכיכול אין כאן קדושה, ולכך
לא נאמר בו 'פרוכת הקודש'.
שנינו במשנה (לז) אודות חטאות הפנימיות שכל מתנותיהן מעכבות,
וּלְפִיכָּךְ אֲפִילוּ אִם נָתַן את כֹּלֵן (כל המתנות) בְּתִיקָנָן בּוֹ חוץ
מאחת, נפסל הקרבן ואין חיוב כרת על אכילתו.
הגמרא מביאה משנה בענין זה: הִנֵּן הָתָם במשנה (מנחות טז) לגבי
מחשבת פיגול בעבודות המנחות, פִּיגוּל (חשב מחשבת פיגול) בעת
הקטרת הקומץ וְלֹא פיגל בעת הקטרת הֶלְבֹנָה אלא הקטירה
בשתיקה, או שפיגל בִּלְבֹנָה וְלֹא פיגל בְּקוֹמֶץ אלא הקטירו
בשתיקה, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, המנחה פִּיגוּל וְחִיבִין עָלָיו (על-
אכילתו) במוזד עונש בְּרָת. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, אִין בּוֹ (באכילתו)
בְּרָת עַד שִׁפְגָל בְּכָל הַמְתִּיר את המנחה, ועל כן עליו לפגל גם
בקומץ וגם בלבונה, ששניהם מתירי המנחה הם, ואם לא עשה כן
נפסלה בלבד.
הגמרא מבארת את דעת רבי מאיר: אִמְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, לֹא
תִימָא שְׁמַעְמָא דְרַבִּי מֵאִיר דְּקִסְכָּר שְׁמַפְגָּלִין גַּם בְּחֻצֵי מְתִיר, ואין
צריך לחשוב מחשבת פיגול בכל המתיר, אֲלָא הָאָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ
בְּגוֹן שְׁנָתָן (–הקטיר) אֶת הַקּוֹמֶץ בְּמַחְשָׁבָה לאכול מהמנחה חוץ
לזמנה, והיא מחשבת פיגול, וְאֵת הֶלְבֹנָה הקטיר בְּשִׁתִּיקָה, שלא
חשב כלום, או להיפך, שנתן את הלבונה במחשבת פיגול ואת הקומץ
בשתיקה, וְקִסְכָּר שֶׁל הַעֹשֶׂה דבר בלא מחשבה, או אומרים שעל
הַדַּעַת הִרְאשׁוֹנָה שהיתה עמו מתחילה הוּא עֹשֶׂה את מעשיו, ואף

אָבֵל בְּדָמִים הַנִּתְּנִין עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְהָן דְּמֵי הַחֲטָאוֹת
הַפְּנִימִיּוֹת, כְּגוֹן אֲרֻכָּיִם וְשֵׁלֶשׁ מִתְּנוֹת הָדָם שֶׁל פֶּר וְשַׁעֲרֵי שֶׁל יוֹם
הַכִּפּוּרִים וְאַחַד עֶשְׂרֵה מִתְּנוֹת הָדָם שֶׁל פֶּר כֶּהֱן מִשִּׁית וְאַחַד עֶשְׂרֵה
מִתְּנוֹת הָדָם שֶׁל פֶּר הָעֶלֶם דְּבָר שֶׁל צִיבּוֹר, אִם פִּיגֵל הִכְהֵן גְּדוֹל,
וְהֵינּוּ שֶׁחֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִזְמָנוֹ, בֵּין בְּנִיתִינָה הַדְּמִים הָרִאשׁוֹנָה,
שֶׁהִיא בְּקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וּבֵין בְּנִיתִינָה הַדְּמִים הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהִיא בְּהִיכָל
עַל הַפְּרוּכָת, וּבֵין בְּנִיתִינָה הַדְּמִים הַשְּׁלִישִׁית, שֶׁהִיא עַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב,
רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, הַקֶּרֶן פִּיגוּל וְחִיבִין עָלָיו – עַל אֲכִילָתוֹ בְּכֶרֶת,
וְחֻקִּים אֲמִירִים, אֵין בּוֹ כֶּרֶת בְּקֶרֶן זֶה, שֶׁהוּא פִּסּוּל בִּלְבַד, עַד
שִׁפְּגֵל – וְשִׁחֻשׁ מַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִזְמָנוֹ בְּכָל הַפְּתִירָה, שֶׁהַמִּתִּיר הוּא
כָּל מִתְּנוֹת הָדָם, וְעַל כֵּן עָלָיו לַחֲשׁוֹב מַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִזְמָנוֹ גַּם בְּהִזָּאת
הָדָם שֶׁבְּקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְגַם בְּהִזָּאת הָדָם שֶׁבְּהִיכָל וְגַם בְּהִזָּאת הָדָם
שֶׁעַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב, שֶׁאִם לֹא כֵן נִמְצָא שִׁפְּגֵל בְּחִצֵּי מִתִּיר וְאֵין בּוֹ כֶּרֶת.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: קֶתְנִי מִיָּהָ – עַל כָּל פָּנִים שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיִיתָא אֹפֶן
שִׁפְּגֵל בֵּין בְּרִאשׁוֹנָה לְבִדָּה וּבֵין בְּשֵׁנִיָּה לְבִדָּה וּבֵין בְּשִׁלִּישִׁית לְבִדָּה
וּפִיגֵל – וְחֻלּוּקָן רַבִּי מֵאִיר וְאֹמֵר שֶׁנִּתְפַּגֵּל הַקֶּרֶן, וְאִמְנָם אִם פִּיגֵל
בְּרִאשׁוֹנָה לְבִדָּה, נִיתֵן לִמּוֹר שֶׁאֵף שֶׁלֹּא פִיגֵל בְּשֵׁנִיָּה וּבְשִׁלִּישִׁית, מִכָּל
מָקוֹם כָּל הָעוֹשָׂה עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עוֹשָׂה וְכֵאֵלֹו פִיגֵל בְּכוּלָּן,
אוֹלָם כִּשְׁפִיגֵל רַק בְּשֵׁנִיָּה אוּ בְשִׁלִּישִׁית לְבִדָּה, וְלֹא פִיגֵל בְּמִתְּנוֹת
שְׁלֹשֵׁי כָן, מִדּוּעַ סוֹבֵר רַבִּי מֵאִיר שֶׁנִּתְפַּגֵּל הַקֶּרֶן, וּמוֹכַח שְׂדֵעַת רַבִּי
מֵאִיר שֶׁמִּפְּגִלֵן בְּחִצֵּי מִתִּיר, וְשֶׁלֹּא כִּפִּי שֶׁאִמְרֵי רִישׁ לְקִישׁ בִּדְעָתָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמֵר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲבִין, הֵכָא בְּמֵאִיר עֲקָרִינִי – כֵּאֵן
בְּבִרְיִיתָא מְדוּבָר כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁפָּךְ הָדָם אַחֵר הַנִּתְּנִינָה הָרִאשׁוֹנָה אוּ
הַשְּׁנִיָּה, וְהוּבָא פֶּר אַחֵר וְשִׁחֻטוֹ הִכְהֵן גְּדוֹל עַל מִנֵּת לְהַשְׁלִים בְּדָמוֹ אֵת
הַמִּתְּנוֹת הַחֲסֻרוֹת, וּמְדוּבָר שִׁפְּגֵל בְּשִׁחֻטָּהּ שֶׁל אוֹתוֹ פֶּר שֶׁנִּי, דְּחָד
מִתִּיר הוּא שְׂחִיטָה פֶּר זֶה, שֶׁעֲבוּדָה שְׂחִיטָה הִיא וְעַל כֵּן מוֹעִיל פִּיגֵל
זֶה.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָכִי – אִם אֵין מְדוּבָר שִׁפְּגֵל בְּנִיתִינָה הָדָם בְּשֵׁנִיָּה,
אִלָּא שִׁפְּגֵל בְּשְׂחִיטָה הַפֶּר שְׂנוּעָה לִיתֵן מִדָּמוֹ בְּשֵׁנִיָּה, מֵאִיר מִטְּעָמָא
דְּרַבְּנָן – מֵהוּ טַעֲמָם שֶׁל חֻכְמִים הַחוּלְקִים בִּכְךָ, וְהֵלָא וְדֵאִי אֵין
בְּשְׂחִיטָה זֶה אִלָּא מִתִּיר אַחֵר, וּמִדּוּעַ לְדַבְּרִיהֶם לֹא הִתְפַּגֵּל הַפֶּר
בְּמַחֲשָׁבָה זֶה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמֵר רַבָּא, מֵאֵן – מִי הוּא בַּעַל דַּעַת זֶה
הַמּוֹבָאֵת בְּבִרְיִיתָא בְּשֵׁם חֻקִּים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, הַסּוֹבֵר שֶׁעֲבוּדָה
בְּחִצֵּי מִתִּיר אֵינָה עֲבוּדָה כָּל עַד שִׁיגְמִנָהּ, דְּתָנִין – שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה
(לחלו קט), הַקּוֹמֵץ וְהַלְבֹּנָה וְהַקְטֹרֶת וּמִנְחָת בִּהְיִים וּמִנְחָת כֶּהֱן
מִשִּׁית וּמִנְחָת נֶסֶכִּים, שֶׁהִקְרִיב מִאֲחַת מֵהֶן כֹּהֵן מִכְּחוּץ לְעוֹרָה,
חֵיב מִלְּקוֹת מִשּׁוּם מַעֲלָה קְדָשִׁים בְּחוּץ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר עַל
הַקֶּרֶב זֶה, עַד שֶׁהִקְרִיב בְּחוּץ אֵת בּוֹלֵן בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁחֵיב הָעֵלָא
בְּחוּץ אֵינוֹ אִלָּא אִם הָעֵלָה אֵת כָּל הַקּוֹמֵץ וְאֵת כָּל הַלְבֹּנָה אוּ אֵת כָּל
הַקְטֹרֶת וְכֵן אֵת כָּל הַמִּנְחוֹת הַנּוֹכְרוֹת, מִחוּץ לְעוֹרָה, וְאֵין דִּי כְּבוֹזִית
בִּלְבַד, שְׂכִינִי שֶׁהִקְטֵרָה זֶה מִתִּיר הִיא, אֵין חֵיב עֲלֶיהָ אִלָּא אִם עֹשֶׂה
בְּחוּץ אֵת כָּל הַמִּתִּיר. וְכֵשֶׁם שֶׁסּוֹבֵר כֵּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁם, לִגְבִּי הָעֵלָא
בְּחוּץ, כִּי גַם הוּא סוֹבֵר זֹאת כֵּאֵן לִגְבִּי פִיגֵל שְׂצִרִךְ שִׁפְּגֵל בְּכָל

הַמִּתִּיר כּוֹל, וְאִפִּילוּ פִיגֵל בְּשְׂחִיטָה פֶּר עֲבוּר נִתְּנִית הָדָם הַשְּׁנִיָּה אוּ
הַשְּׁלִישִׁית, כְּדִלְעִיל, אֵינוֹ מִפְּגֵל, אֵף שֶׁהַשְּׂחִיטָה הִיא מִתִּירָה לְדָם זֶה
וְאֵין עוֹד מִתִּיר מִבְּלַעֲדָה, מִשּׁוּם שְׂכִינִי שֶׁסּוֹף צְרִיכִים אֵנוּ לְכַמָּה
שְׂחִיטוֹת עַל מִנֵּת שִׁיּוּשְׁלָמוֹ כָּל מִתְּנוֹת הָדָם, אֵין פִּיגֵל בְּשְׂחִיטָה אִלָּא
אִם יִחֲשַׁב בְּכָל הַשְּׂחִיטוֹת.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: כִּיצַד נִיתֵן לִמּוֹר שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר הוּא הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין לְפַגֵּל
בְּשְׂחִיטָה פֶּר עֲבוּר מִתְּנֵת הָדָם בְּהִיכָל בְּשֵׁנִיָּה אוּ בְשִׁלִּישִׁית, אֵף שֶׁהוּא
מִתִּיר שֶׁלֵּם וּמִפְּנֵי שֶׁסּוֹף שֶׁסּוֹף מִתְּנוֹת הָדָם צְרִיכִים לְכַמָּה שְׂחִיטוֹת
וְלִרְבִּי אֱלִיעֶזֶר חֲצִי מִתִּיר הוּא, וְהָאָמֵר – וְהֵלָא אִמְרֵי רַבָּא, וּמִדּוּעַ
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדָמִים, שֶׁאִם נָתַן מִקְצַת דְּמִים בְּחוּץ חֵיב, וְאֵין אֲמִירִים
שֶׁנִּחְשָׁבִים אוֹתָם דְּמִים כְּחִצֵּי מִתִּיר כִּיּוֹן שֶׁבְּפָנִים מַעֲכָבִים כּוֹלֵם, וְהִבִּיא
רַבָּא רֵאִיָּה לְדַבְּרֵיו שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר כֵּן, דְּתָנִין בְּיוֹמָא (ט) אֹדוֹת דָּם
שֶׁנִּיתֵן מִמֶּנּוּ בְּפָנִים וְשׁוֹב נִשְׁפָּךְ בֵּין הַהֲזֹאוֹת, כְּגוֹן שְׂחִיטָה רַק שֶׁלֵּשׁ
הֲזֹאוֹת מִתּוֹךְ שְׁמוֹנֶה הַנִּתְּנִים בְּקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, שְׂדֵעַת תָּנָא קָמָא הִיא
שֶׁמִּבִּיא פֶּר אַחֵר וְשִׁחֻטוֹ וְנוֹתֵן מִדָּמוֹ מִתְּחִילַת הַהֲזֹאוֹת כִּיּוֹן שֶׁלֹּא גִמַּר
כְּפִרְתּוֹ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמִירִים שֶׁמִּמְקוֹם שְׁפָסֵק –
בְּאוֹתָהּ הַהֲזֹאָה בִּהּ הַפְּסִיק מִשָּׁם הוּא מִתְּחִיל, כְּגוֹן בְּאֹפֶן הָאִמּוֹר
שֶׁכֶּבֶר נָתַן שֶׁלֵּשׁ מִתְּנוֹת שֶׁמִּתְחִיל בְּרַבִּיעִית, וְכֵן בְּשֶׁאֵר אֲוִפְנִים, וְנִמְצָא
שֶׁכָּל מִתְּנָה חֲסוּבָה לְעִצְמָהּ וְעַל כֵּן מִתְחַיֵּב בְּחוּץ גַּם עַל מִקְצַת דְּמִים.
וּמִעֲתָה קֵשָׁה שֶׁאִם לְמִדָּם פִּיגֵל מַחֲיִיב הָעֵלָא בְּחוּץ, שֶׁמָּה שֶׁנִּחְשָׁב
עֲבוּדָה שְׂחִיטָה וְחֵיבִים עָלָיו בְּחוּץ יֵשׁ בּוֹ פִּיגֵל וְאִם אֵינוֹ נִחְשָׁב עֲבוּדָה
שְׂחִיטָה אֵין חֵיבִים עָלָיו בְּחוּץ מִשּׁוּם שְׂחִיטָה מִתִּיר הוּא, שְׁלֹפִי זֶה
אִפִּילוּ בְּנִיתִינָה אַחַת יִתְפַּגֵּל הַקֶּרֶן, שֶׁהִלָּא חֵיבִים בְּחוּץ אִפִּילוּ עַל
מִתְּנָה אַחַת, וְהוּא הָדִין שֶׁגַּם מִתְּנָה אַחַת תִּפְּגֵל.
הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת בִּהּ מִבִּיאֹר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲבִין שֶׁאִמְרֵי שְׂמִדּוּבָר שִׁפְּגֵל
בְּשְׂחִיטָה שֶׁל פֶּר שֶׁנִּי, וּמִבִּיאֵה אֹפֶן אַחֵר לְבִאֵר אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִיִיתָא,
שֶׁלֹּא יִסְתָּרוּ דַּעְתּוֹ שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ בְּבִיאֹר דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר: אֵלָּא אָמֵר
רַבָּא, אֵין מְדוּבָר בְּבִרְיִיתָא בְּשִׁלּוּשָׁה אֲוִפְנִים, שִׁפְּגֵל אוּ בְרִאשׁוֹנָה אוּ
בְּשֵׁנִיָּה וְכוּ', אִלָּא אֹפֶן אֶחָד הוּא, כְּגוֹן שִׁפְּגֵל בְּנִיתִינָה הַדְּמִים
הָרִאשׁוֹנָה וְשִׁתָּךְ בְּנִיתִינָה הַדְּמִים הַשְּׁנִיָּה וְחוּץ וּפִיגֵל בְּנִיתִינָה הַדְּמִים
הַשְּׁלִישִׁית, שֶׁמָּה שִׁפְּגֵל לְרַבִּי מֵאִיר זֶהוּ רַק מִפְּנֵי שֶׁחֹשֵׁב בְּרִאשׁוֹנָה,
וְעַל יָדֵי כֵּךְ אֵנוּ אֲמִירִים בְּנִיתִינָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁעַל דַּעַת הָרִאשׁוֹנָה עֹשָׂה,
וּבִאֵה הַבְּרִיִיתָא לְחֹדֶשׁ, מֵהוּ דְּתִיבָא – יִכּוֹל הִיֵּת לִמּוֹר שֶׁאֵין קֶלְקָא
דְּעֶתְךָ – אִם הִיָּה עוֹלָה עַל דַּעְתְךָ שֶׁמָּה שֶׁעֹשֶׂה בְּשֵׁנִיָּה עַל דַּעַת
רִאשׁוֹנָה הוּא, מִיִּתְרָד פִּיגוּלֵי – לְחֹזֵר וּלְחֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּיגֵל בְּנִיתִינָה
הַדְּמִים הַשְּׁלִישִׁית, לְמָה לֵּי, הֵלָא גַם בִּהּ הֵיִינוּ צְרִיכִים לִמּוֹר שֶׁעֹשָׂה
עַל דַּעַת הָרִאשׁוֹנָה, וְהֵאֵם אֵין לְהוֹכִיחַ מִמֶּנּוּ שֶׁטֶרַח לְחֹשֵׁב כֵּן
בְּשִׁלִּישִׁית שֶׁלֹּא עֹשֶׂה אֵת הַשְּׁנִיָּה עַל דַּעַת הָרִאשׁוֹנָה, וְעַל כֵּן אֵף לְרַבִּי
מֵאִיר לֹא פִיגֵל, קָא מִשְׁמַע לָן – מִשְׁמִיעֵתָנוּ הַבְּרִיִיתָא שֶׁאֵין הָדָר כֵּן,
שֶׁאֵף בְּאֹפֶן שֶׁטֶרַח וְחוֹזֵר וְחֹשֵׁב, אֵין לְלַמּוֹד מִכָּךְ דְּבַר עַל מָה שֶׁעֹשֶׂה
קוֹדֶם לָכֵן, שְׂעִידִין אֵנוּ אֲמִירִים (וְהִיא דַּעַת רַבִּי מֵאִיר) עַל הַשְּׁנִיָּה
שֶׁעֹשֶׂה לְפָנֵי כֵּן שֶׁעַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עוֹשָׂה, וְאֵין זֶה חֲצִי מִתִּיר
וּפִיגֵל גִּמּוֹר הוּא.

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

לִמּוֹר שֶׁהִקְטֵר הַקּוֹמֵץ הִיָּתָה עַל דַּעַת מַחֲשֶׁבֶת הַפִּיגֵל שֶׁחֹשֵׁב קוֹדֶם
לְכֵן בַּעַת הַקְטֵר הַלְבֹּנָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: תָּרָא – וְקוֹשִׁיא אַחַת, דָּאָם כֵּן דִּין זֶה שֶׁנִּתֵּן אֵת הַקּוֹמֵץ
בְּשִׁתִּיקָה וְאֵת הַלְבֹּנָה כֶּבֶר נָתַן בְּמַחֲשָׁבָה, הֵיִינוּ רִישָׁא – שׁוֹה לְדִין
הַמְּבוֹאֵר בְּבִרְיִיתָא קוֹדֶם לָכֵן, שֶׁנִּתֵּן אֵת הַקּוֹמֵץ בְּמַחֲשָׁבָה וְלֹא אַחֵר מִכֵּן
אֵת הַלְבֹּנָה בְּשִׁתִּיקָה, וְלִשְׁם מָה נִשְׁנָה פַּעֲמִיִּים, אַחַד בְּהִקְדַּמַּת
הַקּוֹמֵץ וְאַחַד בְּהִקְדַּמַּת הַלְבֹּנָה, כִּיּוֹן שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם מְדוּבָר שֶׁהָרִאשׁוֹנָה
הִיָּתָה בְּמַחֲשָׁבָה וְהַשְּׁנִיָּה בְּשִׁתִּיקָה. וְעוֹד קֵשָׁה, הָא תָּנִין בְּבִרְיִיתָא
אַחֶרֶת נָתַן אֵת הַקּוֹמֵץ בְּשִׁתִּיקָה וְאַחֶר כֶּךָ נָתַן אֵת הַלְבֹּנָה
בְּמַחֲשָׁבָה, וּמְפֹרֵשׁ אִיפּוֹא שֶׁהַקּוֹמֵץ הוֹקֵטֵר רִאשׁוֹן בְּשִׁתִּיקָה, וְאַף עַל
פִּי כֵן סוֹבֵר רַבִּי מֵאִיר שֶׁהוּא פִּיגֵל, וּמוֹכַח שֶׁגַּם בְּאֹפֶן זֶה מִפְּגִלִים
בְּחִצֵּי מִתִּיר.
מִסִּיקָה הַגִּמְרָא: קָשָׁא – אֲבָן קְשׁוֹת הֵן קוֹשִׁיּוֹת אִלּוּ.

משנה

הַתְּבָאֵר בְּמִשְׁנָה לְעִיל (טז) שֶׁקֶרֶן שֶׁאֲחַת מֵאַרְבַּע עֲבוּדוֹת הַמִּתִּירוֹת
אֵת הַקֶּרֶן (שְׂחִיטָה), קִבְּלָת הָדָם, הוֹלְכָתָהּ וְחִיקָתָהּ נַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה
לְזֹרוֹק אֵת דָּמוֹ אוּ לְהַקְטִיר אֵת אִימּוּרָיו אוּ לְאֲכֹוֹל אֵת בִּשְׂרוֹ לְאַחֵר
הַזֶּמֶן הַקְּבוּעַ לָהֶם, נַעֲשֶׂה בִּשְׂרוֹ פִּיגֵל, וְהֵאֻכַּל מִקֶּרֶן זֶה חֵיב כֶּרֶת.
מִשְׁנֵתֵינוּ מוֹנֶה אֵת הַקְּדָשִׁים שֶׁאֵין בְּאֲכִילָתָם עוֹנֵשׁ כֶּרֶת, אֵף בְּאֹפֶן
שֶׁחֹשֵׁב לְכֹהֵן מַחֲשֶׁבֶת פִּיגֵל בְּשַׁעַת עֲבוּדָתָם.
וְאֵלּוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין חֵיבִין עָלֵיהֶם כֶּרֶת בְּאֲכִילָתָם מִשּׁוּם פִּיגוּל,
הַקּוֹמֵץ – אִם קָמֵץ הִכְהֵן מִנְחָה עַל דַּעַת לְאֲכֹוֹל אֵת שִׁירֵיהָ חוּץ
לִזְמָנוֹ, אֵין בְּאֲכִילָתָהּ הַקּוֹמֵץ חֵיב כֶּרֶת, וְהַקְטֹרֶת, וְהַלְבֹּנָה הַמוֹקְטֶרֶת
עִם הַקּוֹמֵץ שֶׁל הַמִּנְחָה.

אבל בדמים הפנימים כגון ארבעים ושלש של יום הכיפורים. אחת למעלה ושבע למטה על בין הברדים מדם הפר וכנגדן מדם השעיר הרי ט"ז וכנגדן על הפרכת הרי ל"ב וארבע על קרנות מזבח הפנימי משניהם כאחד מעורבין כדכתיב (ותחן) (ולקח) מדם הפר ומדם השעיר (ויקרא טז) שיהו מעורבין הרי ל"ז ושבע הזאות על טהור הרי מ"ג: פיגל בין בראשונה. במתנות שלפני

ולפנימים: בין בשניה. על הפרכת: בין בשלישית. על מזבח הזהב: קתני מיוחד בין בשניה. דמשמע לא בראשונה: ופליג. וקאמר ר"מ פיגול ואין כאן משום דעת ראשונה אלא דקסבר מפגלן בחצי מתיר ותויבאת דר"ל: כגון שפיגל בשחיטה. הא דקאמר ר"מ פיגל בשניה פיגול כגון שנשפך הדם לאחר שגמר מתנות שבפנים וק"ל בסדר יומא (דף ס.) יביא אחר ויתחיל בהיכל וכששחט את השני פיגל בשחיטתו וקאמר ר"מ דההוא פר הוי פיגול שהרי פיגל בו בעבודה שלמה: רבי אליעזר היא. דאפילו בהעלאת חוץ פוטר בשני מתירין אלמא לאו עבודה היא כלל עד שיגמור כל העבודה ואע"ג דהקטרת כותי הוה הקטרה כדקתני התם וכולן שהקריב בפנים ושירי מהן כותי והקריבו בחוץ חייב אפילו לר' אליעזר מיהו היכא דלא גמר עבודה הוא לא חשיב לה לחיוב עליה בחוץ ה"נ אע"ג דשחיטה עבודה שלמה היא כיון שאין העבודה נגמרה בשעיר זה לבדו שאינו בא אלא להשלים ועבודה אחת היא שנעשית בשנים ושלש שחיטות אין השחיטה חשובות לפגול: והא אמר רבא. לקמן בפ' השוחט (דף ק.) דקתני חזוק מקצת דמים בחוץ חייב ולא פליג רבי אליעזר ואמר רבא עלה בגמרא מודה רבי אליעזר בדמים שאם נתן במתנה אחת מחטאות הפנימיות חוץ לעורה חייב ואע"פ שכולן עבודה אחת הן לעכב ואיכא למימר דאין כאן אלא חצי העבודה דומיא דקומץ או לבונה חייב הואיל וכנגדה לפני ולפנים מתקבלת היא שאם נתן מתנה אחת בפנים ונשפך הדם מביא דם אחר ומתחיל ממקום שפסק לר' אליעזר: דתנן ר' אליעזר ור' שמעון. פליגי אתנא קמא דאמר נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה הואיל ולא גמר אותה כפרה ר' אליעזר ור' שמעון (ואומרים) כי אלמא עבודה היא ואי פיגול לחיוב חוץ קא מדמית לא מיבעיא בשחיטה דהוה פיגול אלא אפילו פיגל במתנה אחת לר' אליעזר פיגול היא: אלא אמר רבא. לעולם בשפיגל בהזאות ודקשיא לך קתני פיגל בשניה או בשלישית וקס"ד דבראשונה שתק וקאמר ר' מאיר פיגול הוא דהבא במאי עסקין כגון שפיגל בראשונה ושתק בשניה וחזר ופיגל בשלישית ולעולם טעמא דר"מ משום דקסבר שתיקה בשניה על דעת מחשבה הראשונה נעשית כר"ל: ה"ג מה"ד אמרין אי ס"ד כל העושה על דעת הראשונה עושה מיהדר פיגולי בשלישית למה לי קמ"ל. כלומר והאי דנקט חזר ופיגל בשלישית רבותא אשמעינן דאע"ג דחזר ופיגל בשלישית אמרין דשתיקה שניה נמי על דעת מחשבה קמייאת ידבה: דמהו דתימא. אי על דעת ראשונה הואי שתיקה שניה אמאי לא עבד נמי שלישית בשתיקה: קמ"ל. דלא אמרין הכי וגירסא הכתוב בספרים (ואי) אמרין אי ס"ד כי לא שייך למיגרס הכא הכי דהא מהדרין לתרועה אליבא דר"ש לקיש דאמר טעם דר"מ משום דעת ראשונה הוא ואם תאמר האי אם ס"ד אליבא דרבנן נקט למימר טעמא דרבנן משום הכי הוא לאו מילתא הוא דהא לר"ש לקיש אליבא (דרב) אפילו לא חזר ופיגל בשלישית לית להו לרבנן על דעת ראשונה עושה ובמנחות (דף טז.) הוא דגרסינן לה הכי דחתם לרב אותיבנה מהא מתנא דאוקי פלוגתיהו בנותן ראשונה בשתיקה ושניה במחשבה ובמפגלים בחצי מתיר פליגי אבל בנותן ראשונה במחשבה ושניה בשתיקה אפילו רבנן מודו דפיגל דאמרין על דעת ראשונה עשה ואותיבנה מהא דקתני בין בראשונה ומשמע לא בשניה וקאמרין רבנן לא פיגל ושני רבא אליבייהו כגון שחזר ופיגל בשלישית דאמרין אי ס"ד על דעת ראשונה: אלא אמר רב אשי. כו'. בהא נמי גרס מהו דתימא אי ס"ד כי קמ"ל וגירסא שבספרים דלא גרסינן מהו דתימא במנחות (שם) איתא ולא שייך למיגרס הכא הכי: אלא אמר רב אשי. כגון שפיגל והוציא פיגול בשפתו בראשונה ובשלישית וברביעית לא פיגל בדקתני בהדיא בין בראשונה כי ולא קתני רביעית ובהזאות של טיהור שתיקה עושה ולעולם טעמא דר"מ משום דעת ראשונה הוא ורבותא אשמעינן דאע"פ שלא שתק אלא בזו אמרין על דעת ראשונה עשאה דמהו דתימא אי ס"ד על דעת הראשונה עושה למה לא שתק בשניה ובשלישית ועשה על דעת ראשונה קא משמע לן דלא אמרין הכי ועוד לא גרסינן:

כגון שפיגל בשחיטה דהוי מתיר אחד. פירש רבינו שמואל בשעת שחיטה חישב ע"מ ליתן מתנות שבפנים חוץ לזמנו או מתנות ההיכל או מתנות דמזבח והיינו פיגל בין בראשונה בין בשניה בין בשלישית כמו שוחט שלמים ע"מ לזרוק חוץ לזמנו או ע"מ להקטיר גרידא דהוי פיגול לכ"ע כיון דכל השחיטה הויא בפיגול ופרקי' א"ה מאי טעמא דרבנן דאפילו לשופך שירים למחר קיימא לן (לקמן דף מז.) דהוי פיגול מאן חכמים ר' אליעזר היא דכיון דלר' אליעזר לא מייחייב במתנה אחת בחוץ הכי נמי אי פיגל לא הוי פיגול ומיהו לא יתכן לפרש כן דלפירוש זה אי אפשר ליישב כלל במה דברים אמורים בדמים הנתנן על המזבח ופירוש הקונטרס עיקר:

מאן חכמים רבי אליעזר היא. ואמרין דבעי עבודה טפי לפיגול דנימא כמ"ד מחייב לא הוי דהא מחייב כותי קומץ בחוץ ואילו פיגול אפילו בקומץ שלם לא הוי פיגול אם לא פיגל בלבונה ומדבר' אליעזר לחדיה מייתי ראיא (ודפטר) גבי חוץ כ"ש דלא הוי פיגול ולמאי דמסיק דמודה ר' אליעזר בדמים לא כמו שפי בקונטרס דמחייב במקצת דמים בחוץ מכלל דהוי פיגול דאין זה ראיא כדפרישית ולא אתי אלא לדחות דאשני הא מני רבי אליעזר היא: כגון שפיגל בראשונה ובשניה ובשלישית. פירש בקונטרס וברביעית לא פיגל וקשה רביעית מאן דבר שמיה ובפ' שני דמנחות (דף טז.) פי בקונטרס שפיגל בראשונה ובשניה ושתק בשלישית וא"ת א"כ קשיא מידו שתק קתני כדאקשי לעיל ושמן לעיל דשתק באמצעית הוה ליה לפרוש טפי כיון דראשונה ושלשית במחשבה ושניה בשתיקה ולהאי פירושא חשיב כל הזאות דמזבח הזהב אחת שבע דטהור וארבע דקרתו וכן משמע בפרק הוציאו לו (יומא דף סא.) דתניא וכפר את הקודש זו לפני ולפנים ואת אהל מועד זה היכל ואת המזבח במשמעו ולא קתני כלל על טהור משמע דחשיב דמזבח כפרה אחת כדקאמר מייכן אמרו עד גמר מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא אחר ויתחיל בתחילה אבל לא קתני גמר לקרנות ונשפך הדם שיביא אחריו ויתחיל בטהור דכולו חשיב כאחת וקשה דלקמן (קאמר) משכחת לה בד' פרים וד' שעירים פירוש חד אחזאות דבין הברדים וחד אחזאות דפרכת וחד אחזאות דקרתו וחד אטחרו אלמא לא חשיבי כחוד אחזאות דקרתו ודטהור ושמן פר רביעי דלקמן לאו משום דעל טהור אלא סבירא ליה דשירים מעכבין והוי חד בשביל שירים ולפירוש זה נזכר לגרס כגון שפיגל בראשונה ובשניה ובשלישית וכן בספר רבינו גרשום כאן ובהקומץ וזוטא (מנחות דף טז.) חשיב חצי מתיר משום דאיכא עדיין שירים דמעכבי וא"ת והא בעל כרחין סבר האי תנא שירים לא מעכבי מדלא חשיב אלא מ"ג דההוא דסבר שירים מעכבי חשיב חזא טפי כדמובח בסמוך וי"ל דאע"ג דשירים מעכבי לא חשיב האי תנא אלא הזאות:

כי

בשלישית רבותא אשמעינן דאע"ג דחזר ופיגל בשלישית אמרין דשתיקה שניה נמי על דעת מחשבה קמייאת ידבה: דמהו דתימא. אי על דעת ראשונה הואי שתיקה שניה אמאי לא עבד נמי שלישית בשתיקה: קמ"ל. דלא אמרין הכי וגירסא הכתוב בספרים (ואי) אמרין אי ס"ד כי לא שייך למיגרס הכא הכי דהא מהדרין לתרועה אליבא דר"ש לקיש דאמר טעם דר"מ משום דעת ראשונה הוא ואם תאמר האי אם ס"ד אליבא דרבנן נקט למימר טעמא דרבנן משום הכי הוא לאו מילתא הוא דהא לר"ש לקיש אליבא (דרב) אפילו לא חזר ופיגל בשלישית לית להו לרבנן על דעת ראשונה עושה ובמנחות (דף טז.) הוא דגרסינן לה הכי דחתם לרב אותיבנה מהא מתנא דאוקי פלוגתיהו בנותן ראשונה בשתיקה ושניה במחשבה ובמפגלים בחצי מתיר פליגי אבל בנותן ראשונה במחשבה ושניה בשתיקה אפילו רבנן מודו דפיגל דאמרין על דעת ראשונה עשה ואותיבנה מהא דקתני בין בראשונה ומשמע לא בשניה וקאמרין רבנן לא פיגל ושני רבא אליבייהו כגון שחזר ופיגל בשלישית דאמרין אי ס"ד על דעת ראשונה: אלא אמר רב אשי. כו'. בהא נמי גרס מהו דתימא אי ס"ד כי קמ"ל וגירסא שבספרים דלא גרסינן מהו דתימא במנחות (שם) איתא ולא שייך למיגרס הכא הכי: אלא אמר רב אשי. כגון שפיגל והוציא פיגול בשפתו בראשונה ובשלישית וברביעית לא פיגל בדקתני בהדיא בין בראשונה כי ולא קתני רביעית ובהזאות של טיהור שתיקה עושה ולעולם טעמא דר"מ משום דעת ראשונה הוא ורבותא אשמעינן דאע"פ שלא שתק אלא בזו אמרין על דעת ראשונה עשאה דמהו דתימא אי ס"ד על דעת הראשונה עושה למה לא שתק בשניה ובשלישית ועשה על דעת ראשונה קא משמע לן דלא אמרין הכי ועוד לא גרסינן:

והא

כ"י מדי בהיכל מיא בעלמא קמדי. הקשה בקונטרס בהקומץ ושוחט נמי נימא דלא מיפגל דכי חשיב בקבלה איפסיל וכי זריק מיא בעלמא זריק ותיירי דהתם גזירת הכתוב הוא ובהקומץ וזאת (מנחות דף טז:) תיריך אותה עבודה שפיגל בה נעשית כולה בקדושתה שוחט ע"מ לזרוק או להקטיר וכן מקבל ע"מ לזרוק או להקטיר אבל הך הזאת כולוה חרא עבודה היא ולא קרבו מתירין העבודה בקדושתן

וקשה דבי פיגול בהזאות של בין הברים אינן דהיכל מים נניחו אבל בהזאות ראשונה של בדים לא פריך דשאר הזאות של בדים מיא דיש לומר יפגל באחרונה או כיון דחד מקום הוי אין בכך כלום וכמו שאפרשו בסמוך אי נמי י"ל דניחא ליה דלא הוה של בין הברים מיא משום דלא נגמר הפיגול עד שיוזק כל הזאות של בין הברים אבל אותן של היכל לא תליא בהו גמר הפיגול כיון שאם נשפך הדם מבאי פר אחד ויתחיל בהיכל ולא בין הברים וכן ההזאות של מזבח הזהב לא תלו בהזאות של היכל למימר בהו פיגול של היכל ולרבנן לא פריך דכיון דאין מפגלין בחצי מתיר וצריך לפגל כל ההזאות אם כן לא נגמר הפיגול עד שפיגל בכלל מתחילת בין הברים עד גמר של טהור ומשני ב"ד פרים כדי לחשב ולפגל בכל המקומות קאמר ארבעה וה"ה בפר ראשון של בין הברים ונשפך הדם והביא פר שני ועשה (פר שני) ממנו של היכל ושל מזבח בשתיקה יהיו פיגול לר' מאיר. ברור. וקשה דאם כן פיגל בקומץ ולא בלבונה לרבי מאיר ליפריך אמאי הוי פיגול בחצי מתירי'אדך עבודה לא נעשית בקדושתה וכי מקטר ללבונה עפרא בעלמא מקטר וכי תימא משום דהוה שני מינים אבתי קשה משני בויכין אם לא נחלק כיון דבעי שני כלים דהוה כשני מינים והוי פיגול ורבינו חם מפרש דבחד מקום פשיטא ליה דלא אמרינן מיא בעלמא הוא דקדוה תחילה עבודה בגמר עבודה והכי גזירת הכתוב אבל בשני מקומות בחכי לא איירי קרא ומיא בעלמא קמדי: **משכחת** לה ב' פרים. וא"ת אבתי הזאות שבפנים היכי משכחת ליה פיגול בפר אחד מכיון שהוה בראשונה במחשבה אידך מיא בעלמא קמדי ולרבינו נתן אתי שפיר דהוה מקום הוה ויש לומר כגון שפיגל באחרונה של בין הברים: **הא** כמאן דאמר שיריים מעכבין. צ"ע פ' איהו מקומן (לקמן דף נב:) דקאמר רמי בר חמא האי תנא סבר שיריים מעכבי ומיירי מברייתא ודחי לה ודוה מצי לאתרייך דך ועוד מברייתא דלעיל (דף טז.) דדמים הטעונין יסוד טעונן כיבוס ומחשבה פוסלת בזון ומוקמינן לה בשיריים וכמאן דאמר דמעכבי:

הקומץ. הקשה בקונטרס בהקומץ וזאת (מנחות דף יד.) למח לי דאין לו מתירין אלא הוה עצמו מתיר אחרים כדאיתא בגמ' תיפוק לי דבלאו הכי נמי פשיטא דקומץ לא מייחייב עליה משום פיגול דהא אי אביל מיניה פקע פיגולו ממנו שהרי לא קרב מתיר במצותו ותיירי כגון שהוצתה האור ברובו דחשיב כמאן דקרב המתיר כדקאמר בהקומץ רבה (שם דף כו:) מאימתי מתיר שיריים באכילה משחוצת האור ברובו וקשה לפירושו דאי הוצת האור ברובו א"כ פקע פיגולו ממנו כדאמר עולא בגמ' (דף מג.) דאם ירדו נמי יעלו והוא הדין אפילו מאכילה כדמשמע בביריות פרק אמרו לו (דף יד.) ושם וי"ל דמירי שחצי העלה ע"ג מזבח והוציא לו העלה דעל ההוא דאירעא לא פקע פיגולו ממנו וחיוב עליה אי לא משום דהוה גופיה מתיר הוא דהא דאמר בגמ' לגבי קומץ דפיגול שהעלהו דפלגא מחית אירעא ופליגה מסקיה אמערכה ומשלה בו האור פקע פיגולו ומסקינן ליה לכתחילה ובפ' אמרו לו (גם זה שם) מתירי ליה לאכילה מיירי כשהיה כבר על המזבח והוא פלגא דמחית אירעא אבל היכי דלא עלה למזבח מעולם לא כדמוכח בביריות (גם זה שם) דאותו קצת דחורץ למזבח לא מסקינן ליה והוה ליה פיגול אע"ג דרובא דאבר אמוזב אם איתא דלא הלכו באברים אחר הרוב וכל שכן קומץ דמיפרת דלא מסקינן ומיזו פ' בקונטרס דבגמרא משמע דאפילו לא עלה אמוזב מסקינן ליה לכתחילה ולא דמיא להזיה דביריות כמו שמשפר ר"ת שהקומץ כולו חשוב אזכרה

אחת וההוא פלגא דעל המזבח משיך ליה לפלגא דאירעא דאי לאו הכי הוה ההוא דעל המזבח קומץ שחור וירד ואי"כ כיון דמשיך ליה פקע פיגולו ממנו אבל פלגא דאבר לא משיך אידך פלגא דהוא עצמו שלא דוקטור אימורי כשר אע"ג דמעיקרא סלקא דעתך דקומץ גרע משום דמיפרת ומפרש ר"ת דטעמא דקומץ לאו משום דהוא מתיר אלא משום דלא שייך ביה הרצאה דאי אכלו ולא העלוהו אם כן לא קרבו מתירי ואי העלה חציו פקע פיגולו מכוליה אפילו מהזוהו דאירעא והא דקאמר בגמרא ומוציא אני את הקומץ בחדי הנזרו

והא בין בין קתני. דמשמע או בזו או בזו **אמר** מר כו'. אמאן דמהדר לאוקומי טעמא דר"מ משום מפגלין בחצי מתירי קפריך נדח נמי דבעלמא בקומץ ולבונה איכא למימר מפגלין בחצי מתירי אלא בחצי זריקה היכי אמר ר' מאיר פיגול: **מכרי** כרת לא מייחייב (הא וכו') עד שיקרבו כל מתיריו. שתיכלנה עבודותיה: **דאמר** מר. בפ' שני (לעיל דף קח:) כי הדר מדי בהיכל מיא בעלמא קא

מדי. ונמצא שלא זרק דמו דהא מתנה למה מחן מעכבת דבשלמא מפגל בשחיתה אע"ג דפסליה והדר זרק ליה או במחשבה או בשתיקה כיון דפיגול בעבודה ושוב לא הוציא בו מחשבת פסול אחר אע"פ שזריקת דמו דם פסול הוא כיון דרבי רחמנא פיגול בשחיתה כדאמרן בפרק ראשון (לעיל יג.) בדברים המביאים לידי אכילה הכתוב מדבר ע"כ בחכי אמר רחמנא לפגול וזריקה זו כמו שהיא מרצה לפיגולו וכן לרבנן דבעו מחשבה בכליה וזריקה ולמאן דמוקי נמי טעם דר"מ משום דעת ראשונה ופיגול בכל העבודה ככה"ג אמר רחמנא לפגול דלא משכחת לפגול בזריקה אלא בחכי אלא למי"ד טעמא משום חצי מתיר אין כאן זריקה כיון דלא גמרה מחשבת פיגול ועשה סופה לדעת כשרה זיל הכא חצי עבודה היא וזיל הכא חצי עבודה היא: **משכחת** לה. הא דקאמר ר"מ פיגול: **בארבעה** פרים. פיגול בין הברים בכל מתנותיו ונשפך הדם ושוחט אחד וזהו על התפרכת ואחר על הקרנות ואחר לטוהרו של מזבח וכיון דקיימא לן בסדר יומא (דף טז.) כולוה כפרה בפני עצמו ואי עבדיהו כהלתן מתכשרה עבודה בחכי אפילו לרבנן דפלגי עלייהו דר' שמעון ור' אלעזר בנשפך חזרו באמצע מתנות בהוה דמדו דאין צריך לדון ולהותב במקום שגמר כל הזאותן כדאמרין התם הלכך הכא נמי פיגול שהרי קרבו מתיריו של כל אחד ונגמרה העבודה בחיובו אבל בפר אחד מודה ר"מ דלא פיגול משום דלא גמר זריקה מעולם: **לפיגולו** מרצה. כי היכי דאם חשב בשחיתה קרי לה לזריקה דם הפסול הזה קרבו מתירי לרשות לפיגולו כי חשיב ליה בחצי זריקה מה ושוחט בחציה כל זמן שלא עירב במחשבה אחרת

הוי רציז לפיגול: **הא כמ"ד** כו'. פלונתא דר' יאשיהו ור' יונתן היא (יומא דף נז:) במתן הקרנות ולקח מדם הפר ומדם השעיר חד אמר שיהו מעורבין וחד אמר מה בפני עצמו ומהו בפני עצמו: **והא**. דקתני ארבעים ושבע כמ"ד אין מערבין את הדמים למתן קרנות (והוה תמני): **שיריים**. שפכות שירים ופלוגתא דר' עקיבא ור' יהודה היא לעיל (דף מ.) אם כלה כפר כו': **כ"ד** כו'. בתוספתא דמנחות קתני לה ב"א שהחננה נפגלה בעבודה אחת בקמיצה או במתן כלי ובהילוך שאין שם אלא עבודת מתיר אחד שאין קמיצה ומתן כלי בלבונה והילוך במנחות (דף טז.) מפרש ליה דלא שייך בלבונה: **בא** לו להקטירה. שהיא עבודה שני מתיריו נתן כו' אלמא אפילו ראשונה בשתיקה ושניה במחשבה קאמר ר' מאיר פיגול אלמא מפגלין בחצי מתירי ותיובתא דר"ל: **אימא וכבר נתן לבונה במחשבה**. הלכך שניה שבשתיקה על דעת ראשונה עושה: **דהיינו קמייתא**. דראשון במחשבה הוא תנא ליה נתן את הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה: **למה** לי למיחדר למחשבה ואת הקומץ בשתיקה וכבר נתנה לבונה במחשבה מה לי להקדים קומץ מה לי לבונה: **ועוד הא תניא**. בברייתא אחריתי או שנתן את הקומץ בשתיקה ואחר כך נתן לבונה במחשבה קשיא: **מתני'** **אלו דברים שאין חייבין עליהן**. כרת באכילתן משום פיגול: **הקומץ**. אם קמץ לאכול שיריים למחר ונתפגלה המנחה אין האוכל את הקומץ בכרת שאין הפיגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים והקומץ אין אחר מתירי כי הוא מתיר את המנחה וכן לבונה וכן כולם:

מנחת

אחת וההוא פלגא דעל המזבח משיך ליה לפלגא דאירעא דאי לאו הכי הוה ההוא דעל המזבח קומץ שחור וירד ואי"כ כיון דמשיך ליה פקע פיגולו ממנו אבל פלגא דאבר לא משיך אידך פלגא דהוא עצמו שלא דוקטור אימורי כשר אע"ג דמעיקרא סלקא דעתך דקומץ גרע משום דמיפרת ומפרש ר"ת דטעמא דקומץ לאו משום דהוא מתיר אלא משום דלא שייך ביה הרצאה דאי אכלו ולא העלוהו אם כן לא קרבו מתירי ואי העלה חציו פקע פיגולו מכוליה אפילו מהזוהו דאירעא והא דקאמר בגמרא ומוציא אני את הקומץ בחדי הנזרו

הפרכות ושוב נשפכו גם דמים אלו, והביא פר ושעיר אחרים ושחטם
ונתן מדמם על קרנות מזבח הפנימי וגם אלו נשפכו לאחר מכן, והביא
פר ושעיר אחרים ושחטם והזה מדמם את ההזאות הנוספות על טהרו
של מזבח הפנימי. וכיון שמתנות כל מקום נעשו בפר ושעיר אחרים,
על כן אם חשב מחשבת פיגול במתנות אחד מן המקומות, אין לומר
ששאר הדם הוא מים בעלמא ולא נשלמה הזריקה, כיון שהשאר
נעשה מפר ושעיר אחרים שמתיריהם קרבו בשלימות.
לדעת רבה, אם אכן נעשו כל המתנות בפר אחד ושעיר אחד, וחשב
מחשבת פיגול רק במתנות מקום אחד, כגון שחשב כן רק במתנות
שבקודש הקדשים או רק במתנות שעל הפרכות, אין זה פיגול, כיון
שנפסל הדם ומים בעלמא הוא ולא קרבו מתיריו.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף: **רַבָּא אָמַר, אִפְּלִי תִּימָא** [תאמר]
שמדובר בברייתא בנתן כל מתנות הדם **בְּפֶר אֶחָד וְשֵׁעִיר אֶחָד**, אין
לשאול כלל שסתם מים הם, משום שגם באופן זה **לְפִיגּוּלוֹ מִרְצָה**,
ובכשם שאם חשב מחשבת פיגול בשחיטה, שמועילה הזריקה להחשב
שקרבו מתיריו, כך גם באופן שעשה חצי זריקה במחשבת פיגול וחצי
זריקה בבשרות, שגם בזה אנו אומרים שהיא נחשבת זריקה לענין
פיגול להחשיב שקרבו מתיריו.
הגמרא מבררת את מנין מתנות יום הכיפורים המובא בברייתא (לעיל
ע"א). שנינו בברייתא: **אֲרַבְעִים וְשָׁלֹשׁ** של יום הכיפורים. מקשה
הגמרא: **וְהָא תַנְיָא בְּבִרְיָא אַחֲרָת שְׁהוּ שֵׁם אֲרַבְעִים וְשֵׁבַע** מתנות
דם. מתרצת הגמרא: ברייתות אלו חולקים ביניהן, **הָא** – ברייתא זו,
הראשונה, סוברת **בְּמָאן דְּאָמַר** – כדעה האומרת ש**מַעֲרָבִין** את דם
הפר ודם השעיר לפני שנותנים מהם ל**קִרְנֹת** של מזבח הקטורת, ועל
כן אין מהם אלא ארבע מתנות על הקרנות, **וְהָא** – הברייתא השנייה,
סוברת **בְּמָאן דְּאָמַר** – כדעה האומרת ש**אֵין מַעֲרָבִין** ביניהם לפני
נתינתם ל**קִרְנֹת**, ונמצא שנותן ארבע מתנות מדם הפר בפני עצמו
וארבע מתנות מדם השעיר בפני עצמו, ונוספו למנין עוד ארבע
מתנות, ועל כן עלה סכומם הכולל לארבעים ושבע.
מקשה הגמרא: **וְהָא תַנְיָא בְּבִרְיָא שְׁלִישִׁית שְׁמִנִי המתנות** הוא
אֲרַבְעִים וְשִׁמּוֹנָה. מתרצת הגמרא: **הָא** – ברייתא זו, השלישית,
סוברת **בְּמָאן דְּאָמַר** – כדעה האומרת ש**שִׁירָיִים מַעֲבָבִין** את הקרבן,
שאם לא שפך משיירי הדם על יסוד המזבח החיצון, פסול הקרבן,
ועל כן מנתה את שפיכתם ועלה מניינה לארבעים ושמונה, ואילו **הָא**
– שאר הברייתות שמנו ארבעים ושלוש או ארבעים ושבע, סוברות
בְּמָאן דְּאָמַר – כדעה האומרת ש**אֵין שִׁירָיִים מַעֲבָבִין** את הקרבן, ועל
כן לא מנו שפיכה זו בין המתנות.
הגמרא שבה לדון בדברי ריש לקיש: **מִיתִיבִי** – הקשו בני הישיבה על
ריש לקיש מברייתא אחרת העוסקת בדיני מנחות, ואומרת הברייתא
שאם חשב מחשבת פיגול בעבודות המנחה, נתגלה, **בְּמָה דְּפָרִים**
אֲמֹרִים שחשב כן **בְּקִמְצָה** או **בְּמִטָּן כְּלִי** ו**נִבְחִילוֹהוּ**, שעבודות אלו
אינן אלא בקומץ ולא בלבונה, **אֲבָל בָּא** לו [אם הגיע] לעבודת
הַקְטָרָה במנחה, שעבודה זו נעשית גם בקומץ וגם בלבונה, אם **נָתַן**
[הקטיר] **אֶת הַקּוֹמֶץ בְּמִחְשָׁבָה** לאכול את השיריים חוץ לזמנם,
שהיא מחשבת פיגול, **וְאֵת הַלְבוֹנָה נָתַן בְּשִׁתִּיקָה** [כלא מחשבה], **אוֹ**
שָׁנָתָן אֶת הַקּוֹמֶץ בְּשִׁתִּיקָה וְאֵת הַלְבוֹנָה נָתַן בְּמִחְשָׁבָה של חוץ
לזמנו, **רַבִּי מֵאִיר אָמַר**, הקרבן **פִּיגּוּל וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת, וְהַכְּמִים**
אֲמֹרִים אֵין בּוֹ כֶּרֶת עַד שִׁפְפֹּל בְּכָל הַמִּתִּיר, דְּהֵינּוּ שִׁחְשׁוּב מִחֻשְׁבַּת
פיגול גם בקומץ וגם בלבונה. **קִתְּנִי מִיָּהָ** – מכל מקום שנינו בברייתא
גם אופן שנתן **אֶת הַקּוֹמֶץ בְּשִׁתִּיקָה וְאֵת הַלְבוֹנָה בְּמִחְשָׁבָה**, ומשמע
שקדם הקומץ ללבונה, ולפי זה לא חשב מחשבת פיגול בעת הקטרת
הקומץ אלא רק לאחר מכן בעת הקטרת הלבונה, ובוה אין לומר
בהקטרת הקומץ שבשתיקה שעשאה על דעת ראשונה, שהרי לא
חשב אלא אחר כך, **וּפְלִיג** – ואף על פי כן חולק רבי מאיר וסובר
שהקרבן פיגול, ומוכח שלרבי מאיר מפגלים בחצי מתיר אפילו כשאין
לומר שעל דעת ראשונה הוא עושה, ושלא כדעת ריש לקיש.
מתרצת הגמרא: **אִמָּא** – אמור וברא את הברייתא. 'נתן את הקומץ
בשתיקה ו**כָּבֵר** לפני כן **אֶת הַלְבוֹנָה בְּמִחְשָׁבָה**', שעל כן ניתן

רב אשי מקשה על דברי רבא ומפרש את המשנה באופן אחר:
מִתְקַן לָהּ [מקשה] **רַב אָשִׁי**, האם אפשר לומר כביאורו של רבא
בברייתא, ש'השניה' הנזכרת במשנה היא לומר ששחק בה, שתמוה
הדבר, **מִיָּד** [וכי] **"שָׁתַק בְּשִׁנְיָה" קִתְּנִי** [נאמר] בברייתא, והלא
נאמר במפורש שפיגול בין בראשונה ובין בשניה ובין בשלישית, ואי
אפשר לשנות משמעות ברורה זו שפיגול גם בשניה.
אֵלָא אָמַר רַב אָשִׁי, הָכָא בְּמָאן עֲסָקִינָן – אכן אין המדובר בברייתא
בשלושה אופנים, שפיגול או בראשונה או בשניה וכו', אלא הכל אופן
אחד הוא, ומדובר כאן **כְּגֹן שִׁפְפֹּל** גם **בְּרִאשׁוֹנָה** וגם **בְּשִׁנְיָה** וגם
בְּשִׁלִּישִׁית, מהו **דְּתִימָא** – יכול היית לומר שאי **קִלְקָא דְּעֵתָךְ** – אם
היה עולה על דעתך ש**כָּל הַעֲוֹשָׁה עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עֲוֹשָׁה**,
מִתְקַן פִּיגּוּלִי בְּכָל תְּרָא וְחֵדָא לָמָּה לִי – מדוע חשב בכל עבודה
ועבודה ולא עשה בסתמא על דעת מחשבתו הראשונה, שהיה
אפשר ללמוד מזה שכהן זה לא עשה את מעשי הקרבן על דעת
מחשבתו הראשונה, ועל כן ודאי שבמה שלא חשב אין אומרים שעל
דעת ראשונה הוא עושה, ובאופן זה שפיגול בראשונה ובשניה
ובשלישית, עדיין נותרה הרביעית שלא פיגל בה, והיא מתן הדמים
על טהרו של המזבח, והיינו אומרים אודותיה שלא נעשתה על דעת
הראשונה, **קָא מִשְׁמַע לָן** – משמיעתנו הברייתא שאין זה כך, אלא
אף בזה אנו אומרים שלרבי מאיר על דעת הראשונה הוא עושה,
ונמצא שפיגול בכל המתיר ונתפגל הקרבן.
הגמרא תמוהה על פירוש זה. מקשה הגמרא: הכיצד ניתן לפרש כן
את דברי רבי יוחנן, **וְהָא** [והלא] **"בֵּין בְּרִאשׁוֹנָה וּבֵין בְּשִׁנְיָה** ובין
בשלישית' **קִתְּנִי** – נאמר בברייתא, ומשמע שהכוונה היא שחשב כן
או בראשונה או בשניה או בשלישית, ולא שחשב בכלול יחד. מסיקה
הגמרא: **קִשְׁיָא** – אכן קשה היא קושיא זו.
מסקנת הדברים היא, שביאורו של ריש לקיש בדעת רבי מאיר, שמה
שאמר שמחשבת פיגול בחצי מתיר מפגלת אין זה אלא בחשב בחצי
הראשון של המתיר, שעל ידי כך אנו אומרים שגם החצי השני נעשה
על דעת הראשון, ביאור זה לא נדחה מדברי הברייתא האומרת
שאפשר לפגל בחלק ממתנות הדם בקרבנות הנכנסים לפניו, שאף
שם הכוונה שחשב מחשבת פיגול בחלקי המתיר הראשונים,
והאחרונים נמשכים אחריהם משום שנעשו על דעת הראשונה.
הגמרא דנה בדעתו של המקשן בסוגיא הסובר שלרבי מאיר מפגלין
בחצי מתיר גם כשאין עושה את החצי האחר על דעת חצי זה: **אָמַר**
מֵר – הובאו לעיל דברי הברייתא באופן שפיגול בחלק ממתנות הדם
הנכנס להיכל ולקודש הקדשים, **רַבִּי מֵאִיר אָמַר**, הקרבן **פִּיגּוּל**
וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת, וקשה, **מִכְּדִי** [הלא] **כֶּרֶת לֹא מִיתִיבִין** [אני
חייב] האוכל מבשר הקרבן, **עַד שִׁיִּקְרְבוּ כָּל מִתִּירָיו** כדינם, **דְּאָמַר**
מֵר, בְּהִרְצָאת כֶּשֶׁר – כדרך שנאמר (ויקרא כב כו) **"יִרְצֶה" בקרבן כשר**,
כִּךְ הִרְצָאת פְּסוּל – כך גם נאמר (שם יח) **"לֹא יִרְצֶה" בפיגול**, ויש
ללמוד זה מזה, **מָה הִרְצָאת כֶּשֶׁר** אין הקרבן כשר **עַד שִׁיִּקְרְבוּ כָּל**
מִתִּירָיו, דהיינו שחזק דמו וכו' כדין התורה, **אִף הִרְצָאת פְּסוּל** – כך
גם דין הפיגול שאף בו הוזכר ענין הרצאה, אינו פיגול **עַד שִׁיִּקְרְבוּ**
כָּל מִתִּירָיו של הקרבן כדינו או במחשבת פיגול, ולא נוסף בו פסול
אחר מלבד פסול הפיגול, ומעתה קשה, **וְהָא** [והלא] באופן זה
שפיגול רק בחלק מן המתנות, כגון שחשב רק בנתינות שבפנים קודם
הקדשים, הלא **כִּיּוֹן דְּהָשִׁיב בֵּיה בְּפָנִים** מחשבת פיגול, מיד נעשית
פְּסוּלָה וּבְמָאן דְּלֹא אִתִּי דְּמִי – כמי שלא היה הוא, ואם כן **כִּי תִרְדֵּר**
מִדִּי – כאשר הוא חוזר ומזה מן הדם **בְּהִיבֵל** אחר שכבר חשב בו
מחשבת פיגול ונפסל, **מִיָּא עֲלֵמָא הוּא דְּקָא אִתִּי** – אינו אלא כמזה
מים בעלמא, שהרי הקרבן כבר נפסל ואין הדם כשר לזריקה, ונמצא
שלא קרבו כל מתיריו של הקרבן כהרצאת כשר, שהדם שנפסל לא
השלים את עבודותיו, ומדוע מתפגל הקרבן.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה, מִשְׁבַּחַת לָהּ** – אפשר למצוא אופן בו יפגל
בחצי מתיר ולא נאמר שזהו מים בעלמא, והאופן לזה הוא **בְּאֲרַבְעָה**
פָּרִים וּבְאֲרַבְעָה שְׁעָרִים, כלומר, שזהו מדם הפר והשעיר בין הבדים
ונשפך הדם הנותר, והביא פר ושעיר אחרים ושחטם והזה מדמם על

ומנחת נדבת בָּהֶנּוּם, שאין שיריה נאכלים, ומנחת בָּהֶן מִשִּׁית, וְהָדָם של הקרבנות, וכן דין הַנִּסְכִּים ו-סולת ויין הַקָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אבל נסכים הבאים יחד עם הזבח, אם פיגל בזבח נתפגלו הנסכים, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים, אֵף הַנִּסְכִּים הַקָּאִין עִם הַכֶּמֶס אין בהם כרת משום אכילת פיגול.

דין נוסף: לוג שָׁמֶן שֶׁל מִצֻּרֶע ששיריו מותרים באכילה, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אוֹמֵר, אֵין חֵיבִין עָלָיו ו-על אכילתו משום פִּיגוּל, כלומר, אם נתפגל האשם, לא נעשה לוג השמן פיגול יחד עמו, ואין ענוש כרת על אכילתו. וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אם הביא את לוג השמן באותו יום עם האשם, חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, מפני שְׁדֵם הָאֵשָׁם מְתוּרוֹ. לאחר שמנתה המשנה את הדברים שאינם בכלל אכילת פיגול הואיל ואין להם 'מתיר', מביאה המשנה כלל באלו דברים יש כרת משום אכילת פיגול: וְכָל דָּבָר שֶׁשֶׁ לֹא מְתַרְיִן, בֵּין אִם מְתַרְיִם אוֹתוֹ לְאֵדָם באכילה, וְכֵן אִם מְתַרְיִם אוֹתוֹ לְמִזְבֵּחַ לענין הקרבה, חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל.

המשנה מביאה דוגמאות לדברים אלו: הָעוֹלָה, אֵף שאין בה היתר אכילה, דָּמָה הנורק על גבי המזבח מְתִיר אֶת בִּשְׂרָה לַעֲלוֹת על גבי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵת עוֹדָה לַבְּהֵנִים. עוֹלֵת הָעוֹף, מִתֵּן דָּמָה מְתִיר אֶת בִּשְׂרָה לְמִזְבֵּחַ. חֲסֹאת הָעוֹף, מִתֵּן דָּמָה מְתִיר אֶת בִּשְׂרָה לַאֲכִילַת הַבְּהֵנִים.

פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשִׁעְרִים הַנִּשְׂרָפִים – חטאות הפנימיות, דִּמֵּן מְתִיר אֶת אִמּוּרֵיהֶן לִקְרֹב על גבי המזבח, ולכן אם חשב בשעת עבודת הדם להקטיר את האימורים חוץ לזמנם, נתפגלו בכך הפרים והשעירים.

המשנה מביאה דעה החולקת על דין זה של פרים הנשרפים: רַבִּי שְׁמֵעוֹן אוֹמֵר, כֹּל קָרְבַּן שֶׁאֵינוֹ קָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ תְּחִיצוֹן בְּקָרְבַּן שְׁלָמִים, שבו כתבה התורה דין פיגול (ויקרא יח), אֵין חֵיבִין עָלָיו כרת מִשּׁוּם פִּיגוּל, ולכך בחטאות הפנימיות שמתן דמם נעשה בתוך ההיכל על מזבח הפנימי, אין משום פיגול.

גמרא

הגמרא מביאה דין בענין פיגול: אָמַר עוֹלָא, קוֹמִין פִּיגוּל – אם קמץ כהן מנחה על דעת לאוכלה חוץ לזמנו, שבכך נעשתה המנחה 'פיגול', שְׁחָעָלוּ בְּהוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, פָּקַע פִּיגוּלוֹ מִמֶּנּוּ. וראיה לכך, שהרי אִם את האֲחֵרִים – שאר חלקי המנחה מִכִּבֵּא הקומץ לְיָדֵי פִיגוּל, הוּא עֲצָמוֹ לֹא כָּל שָׂבִין.

תמזה הגמרא: מֵאִי קָאָמַר עוֹלָא, הרי רצונו להוכיח ששם פיגול פוקע מהקומץ, ולכאורה הביא ראיה לומר להיפך, שהקטרתו מביאתו לידי פיגול.

מבאר הגמרא: הֵכִי קָאָמַר עוֹלָא, המקטיר קומץ על מנת לאכול את שיריו חוץ לזמנם, היאך המנחה מתפגלת, אם אין הקטרתו הקטרה, הרי אִם הקומץ אֵינוֹ מְתַקַּבֵּל להקטרה על גבי המזבח משום

שחל עליו שם פיגול, הֵאָדָם מִכִּבֵּא אֲחֵרִים – כיצד תועיל הקטרתו להביא את שירי המנחה לְיָדֵי פִיגוּל.

הגמרא מבררת מה בא עולא להשמיע בדיונו זה: מֵאִי קָא מִשְׁמַע לָן – מה בא עולא ללמדנו, כלומר, לאיזה צורך השמיענו שפקע פיגולו ממנו, אִי – אם בא ללמדנו דְּלֵאחַר הקטרת הקומץ שוב אֵין חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, תִּנְיָנָא – הרי כבר שנינו במשנתנו 'אֵלוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין חֵיבִין עָלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּיגוּל, הַקּוֹמֶץ וְהַקְטָרָתוֹ וְהַלְבֻנָּה וּמִנְחַת בְּהֵנִים וּמִנְחַת בָּהֶן מִשִּׁית וּמִנְחַת נִסְכִּים וְהָדָם', הרי שהתבאר כבר במשנתנו שאין בקומץ חיוב כרת משום אכילת פיגול.

מנסה הגמרא לבאר חידוש אחר בדברי עולא: אָלָא, עולא בא להשמיענו שהדין הוא דָּאֵם עָלוֹ לֹא יֵרְדוּ – שאם העלו כבר את הקומץ על גבי המזבח, אף באופן שלכתחילה היה אסור להעלותו משום פיגול, מכל מקום משהעלהו פקע פיגולו ממנו ואין מורידים אותו. דוחה הגמרא: תִּנְיָנָא – אף דין זה כבר שנינו במשנה (להלן פד), אלו אם עלו לא ירדו, הֵלָן – איברי קרבן שנפסלו מחמת שלנו בלילה, וְהִזְוֵא – קרבן שיצאו אימוריו חוץ למזיחתו, וְהַפְּסָמָא – או שנפסלו משום שנטמאו, וכן קרבן שְׁנִשְׁחָט במחשבת חוץ לְזִמְנוֹ, וכן אם נשחט במחשבת חוץ לְמִקְוָמוֹ, אף שלכתחילה אסור להקריב דברים אלו על גבי המזבח, מכל מקום אִם עָלוֹ לֹא יֵרְדוּ. נמצא שכבר במשנה מבואר דין זה שקרבן שנפסל מחמת מחשבת חוץ לזמנו ושוב הועלה, אין מורידים אותו, ומה חידש עולא בדבריו.

מנסה הגמרא לבאר באופן נוסף: וְאָלָא נאמר שבא עולא להשמיענו דָּאֵם יֵרְדוּ יַעֲלוּ, כלומר, שלאחר שהועלה כבר הקומץ למזבח, פקע פסולו, ולכך אפילו אם ירד לאחר מכן ראוי הוא להעלותו שוב. דוחה הגמרא: הָא נִמִּי תִנְיָנָא – הלא גם דין זה שנינו במשנה (שם), והרי אין הדין כן, שכך שנינו בְּשֵׁם שְׁאֵם עָלוֹ לֹא יֵרְדוּ, כִּךְ אִם יֵרְדוּ לאחר שהעלום לֹא ישובו ויעלו, ואם כן חזרת השאלה מה בא עולא ללמדנו.

הגמרא מבארת לאיזה אופן נצרכו דברי עולא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרך עולא לומר את דיונו אלא באופן שְׁמִשְׁלָה בְּהוּ הָאוֹר שכבר אחזה שאם בקומץ של פיגול, והשמיענו עולא, שאף על פי שהדין הוא שאם הועלו הקדשים הפסולים וכבר ירדו, שוב לא יעלו, כמבואר במשנה, מכל מקום אם אחזה בהן האש כשהיו על המזבח, אפשר להעלותם שוב.

מקשה הגמרא: הָא נִמִּי אָמַרְהָ עוֹלָא תְּדָא זִימְנָא – הרי גם דין זה כבר נאמר פעם אחת מפי עולא, דָּאָמַר עוֹלָא בפירוש המשנה שם, לֹא שֶׁנּוּ שלאחר שירדו שוב לא יעלו, אָלָא באופן שְׁלָא מִשְׁלָה בְּהוּ הָאוֹר, אָבֵל אִם כבר מִשְׁלָה בְּהוּ הָאוֹר, יַעֲלוּ, כיון שכבר נעשו 'לחמו של מזבח', ואם כן לאיזה צורך חזר עולא להשמיענו דין זה.

מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתִימָא – שמא תאמר, הֵנִי מִילִי – דברים אלו, שאם אחזה האש כבר בקדשים הפסולים נעשו 'לחמו של מזבח' ואף אם ירדו יחזרו ויעלו, אמר עולא דווקא גבי

אגרות קודש

ב"ה, י"ד טבת, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח א"י"א נו"נ כו' מו"ה מנחם מענדל חיים יחיאל עזרי' שי'

שלום וברכה!

נהניתי לקבל מכתבו מז' טבת, בו כותב אודות ההתועדות של אנ"ש שיחיו וכן אשר חילק משירי התועדות מצוה דיום הבהיר י"ט כסלו גאולתנו ופדות נפשנו, ובטח אף שאינו מזכיר אודות זה מסר ג"כ מתוכן הדבורים שנדברו בעת ההתועדות כאן, ויה"ר שיהי' דבור המביא לידי מעשה, וזכות רבותנו נשיאנו יעמוד לכאור"א מאתנו למלא תפקידו בכלל והתפקיד הפרטי בהפצת המעינות חוצה ביחוד, ויהי רצון מהשי"ת שתכה"י ישבר טוב בענינים הפרטים ובענינים הכלליים.

בברכה.

הנהו דאין לו מתירין כדי נסבה וקשה התינה קומץ אלא לבונה ומנחת כהנים תיפוק לי
משום דאין בהם הרצאה ועוד דגבי דם קאמר בפירוש משום מתיר ודיכוי משכחת לה
דמחייב משום פיגול דאי אכיל ליה קודם שעשה מתנות אם כן ליכא הרצאה ואי מן הדם
הנשאר במזרק לאחר שעשה מתנות הווא לאו מתיר הוא ואם מאותו שורק על המזבח
הא פקע פיגול ממנו ושמא לא שייך למימר גבי
דם פקע פיגול כי אם גבי הקטרה דוקא שנעשה
לחמו של מזבח ותימה הווא אם לא יתחייב בשירי
הדם משום פיגול הא יש להם מתירין שהמתנות
מתירות לשפירות שיריים למזבח כמו שמתירות
את האימורים ושמא כמו מתחילה כל טיפה
וטיפה ראויה לזריקה חשיב כוליה דם מתיר
ונראה לפרש דהיינו טעמא דקומץ וכולוהו דאי
הוי בני חובא הוי דגן משקש בכלי וקדוש כלי
היינו ההרצאה ודידה כיון דאינהו גופיהו מתיר
אחד כדאמר לעיל (דף לד.) גבי טומאה יש לו
מתירין משקיבו מתירין אין לו מתירין משקיבו
בכלי:
והלכונה ואם תאמר דהרי לבונה הקומץ
מתירה ואף על פי שכול
להקטירה קודם הקומץ כדאמר בהקומץ וזטא
(מנחות טז:) מכל מקום קודם הקמיצה ודאי
נראה דאין להקטירה ויש לומר דמכל מקום לא
הויה לבונה דומיא דשלמים דלבונה היא גופה
מתיר שמתיר שירים לאכילה ועיקר פיגול
לפינן משלמים ואע"ג דשייך פיגול באימורים
ובמה דלא מיקטרי אימורים כהנים לא מצי אכלי
מכל מקום לא חשיבי מתיר כיון דאם נטמאו או
אברו שרי בשר באכילה ועוד יש לומר דלבונה
אין לה מתיר בעבודת המזבח ולא הויה דומיא
דשלמים שעבודת המזבח מתירין כגון זריקת הדם
ואם תאמר אמאי לא חשיב הכא עצים כי היכי
דחשיב לבונה אע"ג דלא חויה לאכילה דאי הוה
לוהו מתירין היה חייב עליהם משום פיגול כמו
שחייבין עליהם משום טומאה אבל אין להם
מתירין והן עצמן מתירין ויש לומר דלא שייך
למיתני עצים דהייכי דמי אי כגון מתנדב עצים
לרבי דאמר בהקומץ רבה (מנחות כ:) דטעונים
קמיצה והגשה הוי דינם כמנחה ופטור על הקומץ

וחייב על השירים ואי בעצים דמערכה לא שייך בהו מנחה דאי במחשב בשעת הולכה
ע"מ להקטירו למחר היו הולכת עצים למערכה לכולי עלמא לאו עבודה היא ומיהו לחריפי
דפומבדיתא בסוף הקומץ וזטא (שם דף יז.) משכחת לה בהקטיר שומשום על מנת להקטיר
שומשום למחר דהקטרה מפגלת הקטרה ושמא אע"ג דחייבין על העצים משום טומאה אין
חייבין עליהם משום פיגול דלאו קרבן גמור הם לרברן דפליגי עליה דרבי בפרק הקומץ רבה
(שם כ:) דלא בעו מליחה דמכשירי קרבן הם דלא קרבן ומיהו קשה דמאי שנא פיגול
מטומאה דאי משום דילפינן (לעיל דף כח:) פיגול משלמים טומאה נמי כתיב בשלמים
(ויקרא ז) ועוד דפיגול אתי לקמן (דף מה.) ען עון מנותר וותר חילול חילול מטומאה:
מנחת נסכים. פי' בקונטרס דלא גרסינן מנחת נסכים משום דפליגי בה בסיפא דרך משנה
דקתני והנסכים הבאים בפני עצמן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אף הבאין עם ההבחה ובפני עצמן דקאמר היינו כגון שהתנדב נסכים כדאמר גבי מתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום
בין הבאין עם ההבחה כגון שהביא וזכו היום ונסכים מכאן ועד עשרה ימים ומיהו יש ליישב גירסת הספרים דמנחת נסכים מיירי במתנדב מנחת נסכים בכל יום והויה בבאין בפני עצמן
מיירי במביא זבחו היום ונסכים ביום מחר אבל קשה שלא היה לו להפסיק בדם והוה ליה למיתני הוה ונסכים הבאין בפני עצמן ושמא אידי דתנא מנחת כהנים ומנחת
כחן משיח תנא נמי מנחת נסכים: ולגו שמן של מצורע. נראה דרבי שמעון דהבא הוא רבנן דלעיל גבי נסכים וקשה אמאי לא עירב דתרווייהו חד טעמא הוה:

נאמר

מנחת נדבת כהנים. כולה כליל ואינה נקמצת הלכך אין אחר מתירה: וכן **מנחת כהן**
משיח. חביתי כחן גדול שמקריב בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב (ויקרא ו):
ומנחת נסכים לא גרסי' דהא מיפגל פליגי בה ונתן חילוק בין באה עם הזבח לבאה
לפני עצמה: והדם. הוא המתיר: **והנסכים הבאין בפני עצמן.** בין שהתנדבן בפני עצמן
כדאמר במנחות (דף קד:) מתנדב אדם מנחת
נסכים בין שבאו כגלגל זבח אלא שהביא היום
זבחו ונסכי' למחר דאמר מר מנחתם ונסכיהם
אף למחר אבל אם הביאין עם זבחו ופיגל בזבח
נתפגלו הנסכים: **וחכמים אומרים אף הבאים**
עם ההבחה. דכיון דיכול להקריב נסכים
למחר נמצא שאין הזבח מתירין לקרב אלא
הן מתירין את עצמן: **לוג שמן של מצורע.**
שיריו נאכלין כדילף בפירוקן לקמן (דף מד:)
אין חייבין עליו משום פיגול. אם פיגל באשם
לא נפגל הלוג ואע"פ שהלוג תלוי באשם
כדכתיב על מקום דם האשם (ויקרא יד) ואם
לא נתן מדם האשם תחילה אין נתינת השמן
כלום אפילו הכי כיון דאדם מביא אשמו
עכשיו ולוגו עד עשרה ימים נמצא שאין
האשם מתירו וכיון דאין לו מתירין אין חייבין
עליו משום פיגול: ר"מ **אומר.** לוג הבא עם
האשם בו ביום חייבין עליו משום פיגול אם
פיגל באשם: **בין לארס בין למזבח.** או לזה או
לזה: דמה מתיר בשרה למזבח. דכתיב (שם א)
וזרקו והדר וערכו: ועירה לכהנים. עור
העולה אשר הקריבו אין לו אלא לאחר
זריקה: **הטאת העוף כו' בגמ'** מפרש מנן
דנאכל לכהנים: דמן מתיר אימוריהן לקרב.
לפיכך פיגל באימורים בשעת עבודת הדם
נתפגלו פרים: ר' **שמעון.** אפרים הנשרפין
פליגי: **כל שאין מתן דמו על המזבח החיצון**
בשלמים. שפיגול כתיב בהו (ויקרא ז) אין
חייבין עליו משום פיגול: **גמ'** פקע פיגולו
ממנו. לקמן מפרש למאי הלכתא פקע: **מאי**
קאמר. קבעי למימר פקע פיגולו ממנו ונסיב
טעמא דבא לידי פיגול: **אם אינו מתקבל.**
בהקטרה: **הואך מביא אחרים לידי פיגול.**
המקטיר קומץ על מנת שיאכל שירים למחר

הואך מנחה מתפגלת אם אין הקטרה הקטרה והכי קאמר הוא עצמו לא כל שכן
שיתקבל אחרי שמתקבל לרצות אחרים לפיגול: **מאי קא משמע לן.** למאי מיבעי ליה
הא פקע פיגול: **אי.** למימרא דאם אבל ממנו אחרי שעלה אין חייבין עליו כרת: תנינן.
דבלאו עלה נמי אין חייבין עליו: **אלא.** להכי אהני פקיעה דכיון שעלה לא ירד: **תנינא**
ושנשחם חוץ לזמנו. דהיינו פיגול: הלן. בשר הלן: **אלא.** אהני פקיעה שאם ירד לאחר
שהעלוהו (לא) יחזור ויעלה: **תנינא.** בלאו הכי: **לא צריכא.** הא דעולא אלא שמשלה
בו האור ואשמעינן דנעשה לחמו של מזבח ואפי' ירדו יעלו והויה דקתני לא יעלו
בשלא משלה בו האור: **לא שנו.** דאם ירדו הנך פסולין משעלו לא יעלה: (בחד)

אבר

דקתני והנסכים הבאים בפני עצמן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אף הבאין עם ההבחה ובפני עצמן דקאמר היינו כגון שהתנדב נסכים כדאמר גבי מתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום
בין הבאין עם ההבחה כגון שהביא וזכו היום ונסכים מכאן ועד עשרה ימים ומיהו יש ליישב גירסת הספרים דמנחת נסכים מיירי במתנדב מנחת נסכים בכל יום והויה בבאין בפני עצמן
מיירי במביא זבחו היום ונסכים ביום מחר אבל קשה שלא היה לו להפסיק בדם והוה ליה למיתני הוה ונסכים הבאין בפני עצמן ושמא אידי דתנא מנחת כהנים ומנחת
כחן משיח תנא נמי מנחת נסכים: ולגו שמן של מצורע. נראה דרבי שמעון דהבא הוא רבנן דלעיל גבי נסכים וקשה אמאי לא עירב דתרווייהו חד טעמא הוה:

אבר דמחבר איכא למיד כיון דמשלה האור במקצתו נקלט כולו בקדושה: אבל קומץ דמיפרת. אימא במאי דמשלה מקומץ משלה איך כדקאי קאי קמיל דכוליה כחד אבר דמי: הלכך. כיון דמחשבת ליה מחובר אפי' לא העלהו אלא חציו ומשלה בו האור נקלט אף זה שעל הקרקע ומעלה דהא כי אסקיה לכוליה נמי לא היה לו להעלותו אם ירד אלא משום שהוא שמשלה בו האור וקאמרת דאם ירד השאר יעלה אלמא אהני לכוליה ואע"ג דמיפרת הלכך לא שנה עלה כולו ולא שנה לא עלה אלא מקצתו: פקע איסורן מהן. איסור פיגול לכדאמרן שאם ירד יעלה ואיסור נותר וטמא נמי להכי (פקע) שלא יתחייב האוכלו מיד: מרי דיבי. בעל השמועה הזאת: מובח מקוה מזהר הוא.

לטהר את הטומאה משום דהעלותה וטומאתו עליו בו. לקמן מיייתנין לה בשמעתין למימרא דטומאת הגוף מדבר ואהאי קראי קאי (ויקרא ז) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו יכול טומאת הבשר דנימא דהאי עליו אבשר קאי ונימא דטהור שאכל את הטמא חייב ת"ל וטומאתו עליו משמע שעדיין היא עליו ביבולין ליטרה לטהר מדבר וזהו הגוף שטומאה פורחת ממנו על ידי טבילה ואם איתא דבשר קדשים יכול ליטרה על ידי מזבח מדיכא ילפי אחרים דלא בבשר משתעי קרא הרי טומאה פורחת ממנו: בבשר שלמים עסקינן. דקרא בשלמים כתיב דאינו ראוי למזבח ואין מפריח טומאתו: רבינא אמר. אף אברין הראויין למזבח כתיב הבא דכתיב (שם) אשר לה' לרבות האימורים ואפילו הכי לא תקשה דשפיר יליפני מנייה דטומאה לאו עליהו קאי מדכתיב וטומאתו עליו דמשמע בראוי להפריח טומאתו כשהוא שלם כעין שקבילה עליו בעיניה משמע: בטומאת הגוף הכתוב מדבר. שהרי עוסק בה והולך דכתיב (שם) כל טהור יאכל בשר וסמך ליה והנפש אשר תאכל בשר וגו' אע"פ שהתחיל להזכיר הגוף בלשון נקבה והנפש אשר תאכל וכתיב וטומאתו עליו לשון זכר דמשמע דקאי אבשר בטומאת הגוף דבר וכל בטומאת בשר: או אינו אלא בטומאת בשר. דהא עליו לשון זכר הוא והאוכל הזכר בלשון נקבה: הכי גרסינן טומאתו טומאתו לג"ש. וילף מביאת מקדש דכתיב ביה עוד טומאתו בו (במדבר טז) הכי גרס' נאמר כאן טומאתו ונאמר להלן טומאתו: הואיל ונאמרו קדשים בלשון רבים. שלמים לשון רבים וטומאה בלשון חיד דכתיב וטומאתו עליו ולא כתיב וטומאתם עליהם: רבי אומר ואכל בטומאת הגוף הכתוב מדבר. מקרא שלאחריו יוכיח על זה דכתיב בתריה (ויקרא ז) נפש כי תגע בכל טמא וגו' ואכל מבשר זבח השלמים וגו' ולקמיה מפרש דהכי משמע ליה

נאמר כאן וטומאתו עליו ונאמר להלן בביאת מקדש עוד וטומאתו בו. כך גרסת הקונטרס ובתורת כהנים ואית ספרים דגרסי ונאמר להלן כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו (ויקרא כב) ויש לפרש דפשיטא ליה דאיירי בטומאת הגוף דאי טומאת בשר הוה ליה למיכתב וטומאתם עליהן לשון רבים כדכתיב אל הקדשים לשון רבים דאף על גב דלא מסיק השתא אדעתיה חילוק לשון רבים היינו דליהוי שלמים לשון רבים אבל קדשים פשיטא ליה דלשון רבים: נאכל

אבר דמחבר. אבל קומץ, דמיפרת, אימא לא. קא משמע לן. אמר רב אחאי, הלכך, האי קומץ פיגול, דפלגיה מחית אארעא, ופלגיה אסקיה אפערקה, ומשלה בו האור, מסיקנא ליה לכוליה לכתחלה: אמר רבי יצחק, אמר רבי יוחנן, הפיגול, והנותר, והטמא, שהעלן לגבי מזבח, פקע איסור מהן. אמר רב חסדא, מרי דיבי, מזבח מקוה מזהר. אמר רבי זורא, שמשלה בהן האור. מתיב רבי יצחק בר ביסנא, אחרים אומרים, וטומאתו עליו, מי שטומאה פורחת ממנו. יצא בשר, שאין טומאה פורחת ממנו. ואם איתא, הרי וטומאה פורחת ממנו על ידי האור. אמר רבא, על ידי מקוה קאמרינן. מיד, מקוה בתיב. אלא אמר רב פפא, בבשר שלמים עסקינן. דלא חיו להקריבה. רבינא אמר, וטומאתו עליו מי שטומאה פורחת ממנו בשהוא שלם. יצא בשר, (דבר) שאין טומאה פורחת בשהוא שלם, אלא בשהוא חסר: גופא, וטומאתו עליו, בטומאת הגוף הכתוב מדבר. אתה אומר בטומאת הגוף, או אינו אלא בטומאת בשר. נאמר כאן וטומאתו, ונאמר להלן וטומאתו (עליו) [בו]. מה להלן, בטומאת הגוף הכתוב מדבר. אף כאן, בטומאת הגוף הכתוב מדבר. רבי יוסי אומר, הואיל ונאמרו קדשים בלשון רבים, ונאמרה טומאה בלשון יחיד, בטומאת הגוף הכתוב מדבר. רבי אומר, ויכיל' בטומאת הגוף הכתוב מדבר. אחרים אומרים, וטומאתו עליו, מי שטומאה פורחת ממנו. יצא בשר, שאין טומאה פורחת ממנו. אמר מר, רבי אומר, ואכל, בטומאת הגוף הכתוב מדבר. מאי משמע. אמר רבא, כל קרא דלא מפרש ליה רב יצחק בר אבדומי, וכל מתניתא דלא מפרש לה רב זעירי, לא מפרשא. הכי אמר רב יצחק בר אבדומי, הואיל ופתח הכתוב בלשון נקבה, וסיים בלשון נקבה, ולשון זכר באמצע, בטומאת הגוף הכתוב מדבר. מתניתא, דתניא, אם נאמרו קלות, למה נאמרו חמורות. ואם נאמרו חמורות, למה נאמרו קלות. אם נאמרו קלות ולא חמורות, הייתי אומר, על הקלות בלאו, ועל החמורות במיתה, לך נאמרו חמורות. ואם נאמרו חמורות ולא נאמרו קלות, הייתי אומר, על החמורות יהא חייב, ועל הקלות יהא פטור, לך נאמרו קלות. מאי קלות, ומאי חמורות. אילימא 'קלות' מעשר, 'חמורות' תרומה. הייתי אומר במיתה, השתא נמי הא במיתה. [ותו], ואי לא נאמרו הייתי אומר במיתה, דיו לבא מן הדין להיות פגול. אלא 'קלות' טומאת שרץ, 'חמורות' טומאת מת. ובמאי, אי בתרומה, אידי ואידי הוא במיתה. ותו, לך נאמרו חמורות דבלאו, הא במיתה היא. (ואי לא נאמרו, הייתי אומר במיתה, דיו לבא מן הדין להיות פגול) ואי באכילת מעשר, אם

מואכל דקרא בתרא הוכחה על ראשון שטומאת הגוף הכתוב מדבר: וטומאתו עליו. משמע שעדיין לא נטהר ממנו במי שטומאתו פורחת ממנו כהכתוב מדבר דאי בבשר לעולם הוא עליו: מאי משמע. מקרא דבתריה דקמא בטומאת הגוף דלמא בתרא בטומאת הגוף כדכתיב נפש אשר תגע בכל טמא וקמא בטומאת בשר מולא כתיב וטומאתה עליה דמישמע דאדוהנפש אשר תאכל בשר קאי: וכל מתניתא דלא מפרש לה זעירי. לקמיה מפרש מאי דאי: הואיל ופתח הכתוב השני בלשון נקבה וסיים בלשון נקבה וזכר באמצע. דכתיב (שם) נפש כי תגע בכל טמא ואכל מבשר זבח השלמים ונברתה הנפש וגו' ולא כתיב ואכלה מבשר זבח היו אף הראשון אל התמה עליו אם פתח וסיים בלשון נקבה ולשון זכר באמצע אף ועל פי כן בטומאת הגוף הכתוב מדבר ומסתברא הכי שהרי בטומאת הגוף היה עוסק והולך וכבר פסק מלדבר בטומאת בשר דהכי כתיב קרא (שם) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הרי טומאת בשר והבשר כל טהור יאכל בשר פסק מטומאת בשר והתחיל בטומאת הגוף וסמך ליה והנפש אשר תאכל בשר וגו' ומשום דהוכיח הכתוב את האוכל בלשון נקבה וכתב וטומאתו עליו בלשון זכר היינו סבורים שטומאת בשר מדבר בעשרי מקרא השני שאף הוא בלשון זהו מדבר ואי קשיא שני כריתות בטומאת הגוף למה שלש כריתות הן בטומאת הגוף ולקמיה מפרש בהאי פירקין (דף מז). למאי איצטריכו: מתניתא. דלא מפרש לה זעירי מאי דאי איזה משנה לא פירש יפה: אם נאמרו קלות. לענין אכילת קדשים בטומאת הגוף שנויה בת"כ לקמיה מפרש ואזיל מאי קלות ומאי חמורות ומאי הייתי אומר: אי נימא קלות מעשר חמורות תרומה. שנאמרו שניהם בפרשה אחת (ויקרא כב) ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים ואוקימנא ליה במעשר במסכת יבמות (דף עז) דכתיב כי אם רחץ את האם את רחץ יאכל ואף על פי שלא העריב שמשו הרי טמא שאכל מעשר בלאו וכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקימנא בתרומה וכתיב בההוא עניינא אצל תרומה ומתו בו כי וגו' וקאמר התנא אם נאמר מעשר מה שאמור בו ולא נאמר תרומה הייתי אומר במיתה אבל השתא דנאמרו אינו במיתה בתמיה והא מיתה כתיבא ביה: ותו אם לא נאמרו הייתי אומר במיתה. בתמיה מדיכא תיתי' לא בה מיתה הא לא מיייתנין לה אלא בקל וחומר ממעשר דיו לבא מן הדין להיות כדורן מה מעשר בלאו ביה: ומהא לא תרומה בלאו ולא במיתה: אלא קלות וחמורות דקאמר. אטומאה קאי דכתיב הטה טומאת מת וטומאת שרץ דכתיב (ויקרא כב) וחונגו בל טמא נכש וגו' או איש אשר יגע בכל שרץ דכתיב בתרווייהו אכילת מעשר ותרומה ועונשן וקאמר אם נאמרה טמא שרץ ולא נאמרה טומאת מת כו' ובמאי ועל איזה אכילה אי תרומה על שתיהן הטומאות הוא באכילת תרומה במיתה ומאי על הקלות בלאו דקתני:

טומאה פורחת בשהוא שלם, אלא בשהוא חסר, והיינו
כשהתחילה האש לשלוט בו, ונחסר מעט.
הגמרא עוברת לדון בגוף הברייתא שהזכיר רבי יצחק בר ביסנא:
גופא, נאמר בפסוק (ויקרא יז כ) 'והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים
אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', כשאומר
הכתוב 'וטמאתו עליו', בטומאת הגוף הכתוב מדבר, ולא
בטומאת בשר, שכן שנאמר בפסוק הקודם 'כל טהור יאכל בשר'
משמע שכוונת הכתוב לתת עונש לאדם טמא על אכילת קודש ולא
על אכילת בשר קודש שנטמא.
מבשרת הברייתא: אתה אומר שהפסוק מדבר בטומאת הגוף, או –
שנאמר שמינו אלא בטומאת בשר כפי משמע מזהלשון
'וטמאתו עליו' שהוא לשון זכר, ואילו האדם האוכל הזכר בפסוק
בלשון נקבה, שנאמר 'והנפש אשר תאכל'. מבשרת הברייתא: אין
לומר כן, שהרי נאמר כאן 'וטמאתו עליו' ונאמר להלן לגבי הבא
אל המקדש כשהוא טמא (במדבר יט ג) 'טמא יהיה עוד טמאתו (עליו)
[בז]!', מה להלן, לענין ביאת מקדש, בטומאת הגוף של האדם
הכתוב מדבר, אף כאן, לענין אכילת בשר בטומאה, בטומאת הגוף
הכתוב מדבר.
הברייתא מביאה לימוד נוסף להוכיח שמדובר בטומאת הגוף: רבי
יוסי אומר, הואיל ונאמרו בפסוק קדשים בלשון רבים, שנאמר 'זבח
השלמים', ונאמרה בפסוק טומאה בלשון יחיד, שנאמר 'וטמאתו
עליו', יש לדייק מכך שלא נקט הפסוק את הטומאה בלשון רבים
'וטמאתם עליהם', שטומאת הגוף הכתוב מדבר.
הברייתא מביאה לימוד שלישי להוכיח שמדובר בטומאת הגוף: רבי
אומר, נאמר בפסוק שאחריו (ויקרא יז כא) 'ונפש כי תגע בכל טמא
בטמאת אדם או בהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח
השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', ומהלשון 'ואכל'
שנאמר בפסוק יש להוכיח שטומאת הגוף של האדם האוכל
הכתוב מדבר, ולהלן יבואר כיצד מוכח כן מהפסוק.
עתה הברייתא מביאה לימוד רביעי, והיא דעת 'אחרים' שהביאה
הגמרא לעיל: אחרים אומר, יש להוכיח שהפסוק עוסק באדם טמא
ולא בבשר טמא, שכן מהלשון 'וטמאתו עליו' משמע שמדובר במי
שטומאה פורחת ממנו, והיינו אדם טמא שיש לו טהרה במקוה, וצא
בשר שאין טומאה פורחת ממנו, שהרי אינו יכול להטהר לעולם.
הגמרא מבארת את דברי רבי שהובאו בברייתא: אומר מר בברייתא,
רבי אומר, ממה שנאמר בפסוק שאחריו לשון 'ואכל', משמע
שטומאת הגוף הכתוב מדבר. מבשרת הגמרא: מאי משמע –
כיצד משמע מהפסוק שאחריו, שאף הפסוק הראשון מדבר בטומאת
הגוף של האדם האוכל. שמה הפסוק השני אכן מדבר בטומאת הגוף
כמשמעותו ואילו הפסוק הראשון מדבר בטומאת בשר כמשמעותו.
מבשרת הגמרא: אומר רבא, כל קרא דלא מפרש ליה רב יצחק בר
אבדימי – כל פסוק שאין רב יצחק בר אבדימי מפרשו, וכל
מתניתא דלא מפרשא לה רב יצחק בר אבדימי – וכל ברייתא שאין רב יצחק
מפרשה, לא מפרשא – אינם מתפרשים לנו כדוגן, ה"ב (כך) אומר
רב יצחק בר אבדימי בביאור דרשת שני הפסוקים, הואיל ופתח
הכתוב השני בלשון נקבה לגבי האדם האוכל, שנאמר 'ונפש כי תגע
בכל טמא', ואף כיים בלשון נקבה לגבי העונש של האדם האוכל
'ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', ונקט הכתוב לשון זכר באמצע,
שנאמר לענין האדם האוכל בטומאה 'ואכל' בלשון זכר, נמצא
שפעמים קורא הכתוב לאדם האוכל בלשון זכר, אף שבדרך כלל
הוא מזכירו בלשון נקבה, ולכן יש לומר שאף 'וטמאתו עליו'
שנאמר בפסוק הראשון בלשון זכר, בטומאת הגוף הכתוב מדבר.
הגמרא מביאה עתה את הברייתא שביארה זעירי, שמחמת פירושו
אמר רבא את הכלל שכל ברייתא שלא פרשה זעירי אינה מפורשת:
מתניתא – הברייתא שאותה פירש יפה זעירי, דתניא בברייתא, לגבי
הפרשה המלמדת דיני אכילת קדשים, תרומה ומעשר שני בטומאת
הגוף, אם נאמרו קלות – כיון שכבר כתבה התורה האופנים הקלים
של אכילת קודש בטומאת הגוף, למה נאמרו קלות – מדוע

אמר של קרבן המזבח – שהוא מחובר, כלומר שהכל הוא כחלק
אחד, ולכן אם אחזה האש במקצתו נחשב כבר הכל 'לחמו של
מזבח', אבל קומין, דמיפרת – שהוא מופרד ומורכב מחלקים רבים
ונפרדים של סולת, אימא לא – שמה תאמר שאין נעשה כולו 'לחמו
של מזבח' על ידי אחיות האש בקצתה, קא משמע לן עולא שדינו
נאמר אף לגבי קומין, שכולו נידון כחלק אחד ואם אחזה האש בקצתו
נעשה כולו 'לחמו של מזבח'.
רב אחאי לומד דין מתוך דברי עולא: אמר רב אחאי, כיון שכל
הקומין של המנחה נחשב כחתיכה אחת, וכפי שאמר עולא, ה"כ,
האי קומין פגול – לכן, קומין זה של מנחה שהתפגלה, דפלגיה
מחית אחרינא ופלגיה אפקיה אפערבה – שחציו מונח על הקרקע
וחציו כבר הועלה על גבי אש המערכה, ומשלה בו האור – באותו
חצי, מסיקנא ליה לבלגיה לכתחלה – מעלים את כולו ואף את
החצי שנשאר בארץ על גבי המזבח, כיון שכאשר אחזה האש בחציו
האחר נעשה כולו 'לחמו של מזבח'.
הגמרא מביאה דין נוסף ששייך לענין זה: אמר רבי יצחק, אמר רבי
יוחנן, הפגול, והנותר – קדשים הנאכלים שעבר זמן אכילתם,
והפגמא – בשר קודש שנטמא, שהעלן לגבי המזבח, פקע איסור
מהן, ואין האוכלים חייב.
תמדה הגמרא: אמר רב חסדא, מרי דבי – בעל השמועה הזאת,
וכי המזבח מקנה טהרה הוא, שיטהר קרבן טמא שעליו.
משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, דין זה נאמר באופן שמשלה בהן
האור, שכן שכבר נעשו 'לחמו של מזבח', פקע מהם איסור פיגול
נותר וטמא שבהם ולכן אינו חייב על אכילתם.
הגמרא מקשה על דינו של רבי יוחנן מברייתא: מתיב רבי יצחק בר
ביסנא, שנינו בברייתא העוסקת בחיוב כרת של האוכל קודש
בטומאה, נאמר בפסוק (ויקרא יז כ) 'והנפש אשר תאכל בשר מזבח
השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה',
בתחילת הברייתא הובאו דברי תנאים, כיצד מוכח שפסוק זה עוסק
בטומאת הגוף ולא בטומאת הבשר, והגמרא מביאה עתה את המשך
הברייתא, אחרים אומר, יש להוכיח שפסוק זה נאמר על אדם
טמא שאכל בשר קודש טהור, ולא על אדם טהור שאכל בשר טמא,
שכן לשון הפסוק הוא 'וטמאתו עליו', ומשמע שמדובר במי
שטומאה פורחת ממנו – עשויה לפקוע ממנו, אלא שבינתיים היא
עליו, וצא מכלל זה בשר, שאין טומאה פורחת ממנו לעולם, אלא
מדובר באדם טמא, שהטומאה עשויה לפקוע ממנו. מסיים רבי יצחק
את קושייתו: ואם איתא – ואם ישנו ליינו של רבי יוחנן שבשר קודש
טמא שאחזה בו האש מעל גבי המזבח פקע איסורו, הרי גם בשר
קודש שטומאה פורחת ממנו על ידי האור, שאם אחזה האש בקצתו
פקע ממנו איסור טומאה, ומוכח מהברייתא שאין טומאת הבשר
פוקעת ממנו אפילו על ידי האש, ושלא כדברי רבי יוחנן.
מתרצת הגמרא: אומר רבא, מה שאמרה הברייתא שיש למעט בשר
שאינו הטומאה פורחת ממנו, על ידי מקנה קאמרינן – היינו
שטומאתו פוקעת על ידי טבילה במקוה, מדבר זה שייך רק באדם
טמא ולא בבשר, ואין זו סתירה לדברי רבי יוחנן שהאש שעל המזבח
מטהרת את הבשר.
דוחה הגמרא: מרי מקנה בתיב – וכי הזכר בפסוק לשון 'מקוה',
שמחמת כן חסבור הברייתא שמדובר במי שטומאתו פורחת על ידי
מקוה דווקא, ולא על ידי האש.
הגמרא מתרצת באופן אחר: אלא אומר רב פפא, בבשר שלמים
עסקינן – פסוק זה עוסק בבשר של קרבן שלמים, דלא חוי להקריבה
– שאינו ראוי להקריבה על גבי המזבח, שהרי דינו להאכל, ולכן אם
נטמא בשר זה אין טומאה פורחת ממנו לעולם.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבינא אומר, מלשון 'וטמאתו עליו'
שבפסוק משמע שמדובר במי שטומאה פורחת ממנו בשהוא שלם,
כלומר, מלשון 'וטמאתו עליו' משמע שהטומאה פורחת ממנו
כשהוא באותו מצב שהיה בשעת קבלת טומאה, וכגון אדם שטובל
במקוה כמות שהוא, ונטהר, וצא מכלל זה בשר, שהוא דבר שאין

כיצד אומרת הברייטא, אם לא נאמרו המזירות הייתי אומר על
המזירות במיתה, שלפי ביאור זה הכוונה שאילו לא היתה כותבת
התורה את העונש על אכילת מעשר שני בטומאת מת, היינו סבורים
לומר שהעונש על כך הוא מיתה בידי שמים, הא בטומאת שרץ
קאמרי – הרי באופן זה דין אכילת מעשר שני בטומאת מת היה
נלמד בקל וחומר מהאוכל מעשר שני בטומאת שרץ, והכלל הוא
שדין ללא מן הדין להיות בנדון – די לדבר הגלמד בקל וחומר
להיות כמו המלמד ולא יותר ממנו, ואם כן אף אם לא היתה מזכירה
התורה את החמורות הייתי יודע שאין בהם עונש מיתה אלא לאו
בלבד. נמצא עתה שאין לפרש את הקלות והחמורות שהוזכרו
בברייטא לא לענין אכילת תרומה ולא לענין אכילת מעשר שני,
וכמו כן לא שייך לפרש שהכוונה לטומאת מת וטומאת שרץ.

הגמרא מביאה את דברי זעירי לבאר ברייתא זו: אמר זעירי, קלות
השנויות בברייטא היינו טומאת שרץ, וחמורות היינו טומאת מת.
והכי קאמר, אילו נאמר דין האוכל כשהוא טמא בטומאת שרץ
בלבד והיה נאמר דין האוכל מעשר בטומאה זו שעובר בלאו ודין
האוכל תרומה שעונשו מיתה, ולא נאמרה טומאת מת, הייתי
אומר, [קלות] על הקלות בלאו – טמא בטומאת שרץ ושהיא קלה
שאלכ מעשר ושאיסורו קל, בלאו, וקלות על החמורות – טמא שרץ
שאלכ תרומה שהיא חמורה, עונשו במיתה בידי שמים. והייתי מוסיף
ואומר, מדרגות על החמורות במיתה – מכך שטמא שרץ שאלכ
תרומה חייב מיתה, יש ללמוד שכל שיש באכילתו צד חומר יש בו
עונש מיתה, ולפיכך המזירות נמי – אף בטמא מת שהיא טומאה
חמורה על הקלות – על אכילת מעשר, במיתה, לכך נאמרו
'חמורות', לומר לך, שאף בטומאת מת החמורה אין באכילת מעשר
שני חיוב מיתה אלא עונש מלקות בלבד.

שנינו במשנה: כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליו
משום פגול. הגמרא מביאה ברייתא המלמדת את המקור לדין זה:
תנו רבנן (תורת כהנים צו פי"ג ה"ד), נאמר בפסוק (ויקרא כב ב) וינזרו מקדשי
בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני ה',
ללמד שיש דין פגול בכל הקדשים. וממשיכה הברייטא ומבררת: או
– שמה אינו מכייל לדידי פגול, אלא פגול בשלמים – אבל קרבנות
יש להם דין דומה לשלמים, שהרי בשלמים נאמר עיקר דין פגול,
ונדרוש כך, מה שלמים מיוחדים בכך שנאכלין לשני ימים ולילה
אחד, אף כל קרבן שנאכל לשני ימים ולילה אחד ינהג בו דין פגול,
אבל הנאכל ליום ולילה מנן שאף בו יש דין פגול, תלמוד לומר
(שם י ד) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמי ביום השלישי לא ירצה
המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה
תשא, ומתיבתא מבשר' יש לרבות שכל קרבן ששריין שלו נאכלין יש
בו דין פגול.

ממשיכה הברייטא ומבררת: עולה, שמקרבת כולה למזבח ואין
שרייה נאכלין, מנן שיש בה דין פגול. תלמוד לומר (שם) מבשר
זבח שלמי, ותיבת 'זבח' נדרשת לרבות קרבן עולה. ומנן לרבות
חטאות העופות והמנחות שאינם מכונים 'זבח', עד שאני לומד את
כל הקדשים ומרבה אפילו לזג שמן של מצורע, שיתפגל על ידי
מחשבת פגול בעת עבודת דם אשם המצורע, תלמוד לומר לענין
אכילת קדשים בטומאה (שם כב ב) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא
יחללו את שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני ה', ובפסוק זה נכללו
כל הקדשים.

הגמרא מבארת שיש ללמוד מדין טומאה, שאף דין 'נותר ופיגול'
נוהג בכל הקרבנות. אומרת הגמרא: ואתי – ונלמד איסור נותר
שינהג בכל הקדשים, בגזירה שוה 'חילול חילול' ממומאה, שבנותר
נאמר (שם יט ח) ואכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל, ובטומאה נאמר
(שם כב א) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי, וכשם
שבדין טומאה נכללו כל הקדשים, אף לגבי נותר נכללו כל הקדשים.
ולאחר שלמדנו שאיסור נותר נהג בכל הקדשים, אתי – נלמד שדין
פיגול נהג בכל הקדשים בגזירה שוה 'עון עון' מנותר, שבנותר
נאמר 'ואכליו עונו ישא' ובפיגול נאמר (שם יט ח) והנפש האכלת ממנו

עונה תשא, נמצא שיש ללמוד מהכתוב הנאמר לענין אכילת
קדשים בטומאה ושנוהג בכל הקדשים, לדיני נותר, ושוב למדים
משם לדיני פגול שיהא נוהג בכל הקרבנות.
חזרת הברייטא ומבררת: ונאמר שפופו לרבות כל דבר – ומאחר
שבאמת ריבה הכתוב את כל הקדשים לענין דין פגול, למה נאמר
שלמים מעתה – לשם מה הזכירה התורה בפירוש שלמים, הרי אף
דבר שאינו כעין שלמים התרבה מהפסוק. אלא כדי לומר לך, מה
שלמים מיוחדים בכך שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח – שיש
בהם דבר המתיר את בשרם לאכילת אדם וכן יש בהם דבר המתיר
את אימוריהם לעלות על המזבח, חייבין עליהן משום פגול. אף כל
קרבן שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח, כלומר שיש לו דבר
המתיר את בשרו או לאכילת אדם או לאכילת מזבח.

הגמרא מפרטת את הדברים שיש להם מתירין לאדם או למזבח כפי
ששנינו במשנתנו: העולה, מתן דמה מתיר את בשרה למזבח, ואת
עולה לכהנים. עולת העוף, מתן דמה מתיר את בשרה למזבח.
חטאת העוף, מתן דמה מתיר את בשרה לכהנים. פרים הנשרפים
ושעירים הנשרפים, והיינו חטאות הפנימיות, מתן דמם מתיר את
אימוריהן לזכר. וכן שנינו בתורת כהנים, ושם ממשיכה הברייטא,
ומוציא אני מדין פגול את הקומץ, ואת הלבונה, והקמח, ואת
ומנחת כהנים, ומנחת כהן ששיח, ומנחת נסכים, והדם, שכל אלו
אין להם דברים אחרים שמתירים אותם בין לאדם ובין למזבח.

רבי שמעון אומר, מה שלמים מיוחדין בכך שיש בו זריקת דם על
מזבח החיצון, ואמרה תורה שחייבין עליו משום פגול, אף כל
הזבחים שישנן – שדמם נזרק על גבי מזבח החיצון חייבין עליו
משום פגול, יצאו מכלל זה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים,
הואיל שאין דמם נזרק על גבי מזבח החיצון בשלמים ולפיכך אין
חייבין עליו משום פגול.

הגמרא מבארת את דברי הברייטא: [אמר מר] בברייטא, 'או אינו
מביא (לרבות לדין פגול) אלא פגול' מכללם. מבארת הגמרא:
מאי ניהו – איזה זבח הוא שדומה לשלמים, זהו בכור, דנאכל לשני
ימים וליילה אחד בשלמים, ועל כך מבואר בברייטא שאם לא היה
רבי מיוחד לרבות כל הקרבנות על היינו מרבים אלא בכור, שהיה
דומה לשלמים. מבררת הגמרא: במאי אתי – באיזה לימוד היה בכור
מתרבה לדין פגול, אי ב'מה מצנינו' משלמים, כלומר, כמו שמצינו
בשלמים שנאכלים לשני ימים ולילה אחד ונוהג בהם דין פגול כך
בבכור הדומה לו ינהג דין פגול, איכא למפרך – הרי יש להקשות
על לימוד זה, מה לשלמים שהם חמורים מבכור, שהרי הן מעוניין
במיקבה על הקרבן, והבאת נסכים, ותנופת חזה וזשוק, ויתכן
שמשום כך נאמר בהם דין פגול, אולם בבכור שלא נאמר כל
הדינים הללו, יתכן שלא נאמר בו דין פגול.

אף לא היה לנו לרבות בכור לדין פגול ממה שנאמר לגבי שלמים
(ויקרא יט ח) אם האכל יאכל מבשר זבח שלמי ביום השלישי לא ירצה
המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה
תשא, וכיון שהמילים 'האכל' ו'יאכל' הם 'כלל' ושהרי משמע על כל
קרבן שחשבו לאוכלו חוץ לזמנו, ואילו תיבת 'שלמי' היא 'פרט'
לכך דרשו חכמים פסוק זה בכלל ופרט וכלל, מה הפרט דבר הנאכל
לשני ימים ולילה אחד אף כל זבח הנאכל לשני ימים ולילה אחד יש
בו דין פגול, והיינו בכור.

שואלת הגמרא: הני תרי בללי דקמייב אהדיי ניהו – הרי בפסוק
זה נכתבו שני הכללים' בסמיכות אחד לשני, ואין הפרט כתוב
ביניהם אלא אחריהם, וכיצד ניתן לדרוש אותן או בכלל ופרט וכלל.
משיבה הגמרא: אמר רבא, גם באופן זה ניתן לדרוש שכל ופרט
וכלל, בדאמרי במערבא – כפי שאמרו בארץ ישראל, כל מקום
שאמרת מוצא שני כללות הפסוקים זה לזה והפרט נכתב אחריהם,
וכמו שמצאנו בפסוק זה, הפל פרט ביניהם, ודונם בכלל ופרט
וכלל, כלומר, תדרוש את הפסוק כאילו נאמר הפרט בין הכללים,
והרי זה כ'כלל ופרט וכלל', ואף כאן יש להטיל את הפרט, 'בשר זבח
שלמי' בין הכללים 'האכל' ו'יאכל' ולדרוש בכלל ופרט וכלל,

ואם לא נאמר הייתי אומר כ' ל"ג הכא דליכא למיפרך דיו דהא קלות נמי במיתה:
ו**אי נאכילת מעשר**. קאמר דאם לא נאמר חמורות הייתי אומר על טומאת שרץ
בלאו על טומאת מת במיתה לכך נאמר טומאת מת חמורות ונאמר בהו לאו דלא
תימא בהו מיתה במעשר ואם לא נאמר קלות הייתי אומר על החמורות במיתה הא
טומאת שרץ הוא דאתי בק"ו ודיו **לכא מן**

הדיו להיות כנדר, ולא תמיא בה מיתה אלא
לא: והכי קאמר אילו נאמר טומאת שרץ
ונאמר מעשר. בלאו כדאיתא ותרומה במיתה
כדאיתא ולא נאמר טומאת מת הייתי אומר
קלות על הקלות בלאו בטומאת קלה דשרץ
על אכילת קלות כגון מעשר יהא בלאו
כדאיתא וקלות על החמורות במיתה וטומאת
שרץ על אכילת החמורות כגון תרומה
במיתה כדאיתא ומינה הוה גמרינן דמה שרץ
קלות על החמורות במיתה אף חמורות על
קלות נמי במיתה דמה לי טומאת חמורה
ואכילה קלה מה לי אכילה חמורה וטומאה
קלה (וטומאת המת על אכילת מעשר תהא
במיתה) לכך נאמר חמורות טומאת המת על
אכילת מעשר שלא תהא במיתה ופירש בה
לאו ולא במיתה לומר לך שהיא באזהרה: **או**
אינו מביא כו' רישא דברייתא תרי"ב לענין
פיגול קתני יכול לא יהא חייב אלא על
השלמים בלבד ת"ל ענין טומאה ויגורו
מקדשי וקמין יליף גזון חילול חילול
טומאה ופיגול בעון גזון מנחת: **או אינו**
מרבא אלא כיוצא בשלמים שהרי כלל ופרט
אמור כאן כדמפרש לקמן ונימא מה הפרט
מפורש נאכלין לשני ימים כו': ת"ל **מכשר**.
רביא הוא דכתיב גבי פיגול (ויקרא ז) מבשר
זבח השלמים וקח עליו והפגש האוכלת
ממנו עונה תשא: עד **שאני מרבה**. כלומר
אחרי שאני מרבה מרבה ארבה עמהם אף לוג שמן
של מצורע אם פיגל בדם האשם נתפגל הלוג:
תלמוד לומר. לענין טומאה אשר הם
מקדישים גבי ויגורו כתיב ואתי נותר חילול
חילול מטומאה מה טומאה הכל בכלל אף
נותר הכל בכלל בנותר כתיב כי את קודש ה'
חילל (ויקרא יט) ובטומאה כתיב ויגורו ולא
יחללו (שם כב) והדר אתי פיגול עון עון
מנחת: אף כל שיש לו מתירין, או לאדם או
למזבח ועולה ילפא מאימורי שלמים וכן
אימורי כל הקדשים ובשר כל הקדשים
הנאכלין ילפי מבשר שלמים שאין לו מתירין
אלא לאדם וחיובין עליה: **כיוצא בשלמים**
מאי ניהו. דקתני לעיל או אינו מביא כו' אלא
כיוצא: האכל. כלל מבשר שלמים פרט יאכל
חזר וכלל: הני תרי כללי דסמיכי ננחה. שלא
נכתב הפרט אלא בסוף: **הפל פרט ביניהם**.
הכתוב אחריהם הטל ביניהם ודונם כו' הלכך
אי לא דרבי רחמנא מבשר מתחלה הוה
דיינינן ליה במה הפרט מפורש כו': חייבין
עליו משום פיגול. אם בא עם האשם ופיגול
באשם ואף על גב שאם היה רוצה יכול
להביאו מכאן ועד עשרה ימים כדלקמן אית
ליה לרבי מאיר דכי הביאו עם האשם הם

האשם הוא המתירין למתן בהונות ושיריו לאכילה כדלקמן: אמר רב יוסף רבי חייא כו'. וסבר לה כרבנן דהואיל ואפשר להביא נסכים
לאחר זמן אין הם הובח מפגלן ואפילו הביא עמו ולוג שמן נמי הא דקתני נמי פיגול לא שיהא דם האשם מפגלן אלא מתנות שמן עצמו שמוח ממנו שבע הזאות כפנים הם
מפגלן אותו אם הוה על מנת לאכול שיריו חוץ לזמנו והוא נאכל ליום ולילה כדמרינן ליה לקמן עם שאר קדשי קדשים: ומדשמעין ליה לרבי דאמר לוג שמן של מצורע
מתנותיו שרו ליה. לכהנים דאמר אף על פי שנורק דם האשם יש מעילה בשמן עד שיתן שבע הזאות של צרכי גבוה הלכך מתנותיו מפגלן ליה שדן מתירין: ולא נהנין.
מדרבנן עד שיתן מתנותיו: ולא מועלין. דקסבר דם האשם מתיר לכהנים וכל שיש בו שנת היתר לכהנים אין בו מעילה: רבי אומר מועלין בו עד שיתן שבע הזאות של
גבוה. אבל מתן בהונות דלאו צורך גבוה הוא ודאי לא פליג רבי: ושויין. שאפילו נתן מתנות גבוה אסור הוא מדרבנן עד שיתן אף מתן בהונות: אמרוהו. רבנן להא דרב יוסף:

הרי

נאכל ליום ולילה מנין. לקמן בסוף דם חטאת (דף צח). דרשין מהדיקשא דזאת התורה
מה שלמים מפגלן כו' ונראה דהאי תנא לית ליה הווא דיקשא דאי אית ליה
לא היה צריך לכל הנך ייתורים: **ואתי** נותר חילול חילול מטומאה ואתי פיגול עון עון
מנחת. מכאן הוה מצי למידק לקמן (דף ט) דדרב הלמד בגזירה שוה חזר ומלמד בגזירה
שוה:
כיוצא בשלמים מאי נידו בכור. משמע דבכור
דמי לשלמים טפי משאר קדשים
ובעלמא אינו כן דאמר מנחות (דף צא): מה
שלמים באין בנדר ונדבה אף כל בא בנדר ונדבה:
אלא מאם האכל יאכל. ואע"ג דאמרינן לעיל
בסוף פרק שני (דף כח) בשתי אכילות הכתוב
מדבר תרתי שמע מינה מדלא כתיב האכל
האכל או יאכל יאכל כדאמר בריש הקומץ רבה
(מנחות דף יז) וניהו רבי אליעזר דמוקי לה התם
בדרשא אחרינא נפקא ליה דך דרשא מקרא
אחרינא וכרבא דמפרש לעיל בסוף פרק שני דף
כח) כולוה מקרא (אחרינא) [ואריבא] ודרש
מבשר זבח שלמים מה שלמים מפגלן ומתפגלן
כו' לא כמו שפירש שם בקונטרס מדכתיב זבח
שלמים דמשמע דמוקש זבח לשלמים אלא אוך
ברייתא סמך והקשה ד"ר חיים אמאי שביק
לשון הברייתא הווא ליה למימר מה שלמים
מיוחדים שיש להם מתירין בין לאדם בין למזבח
ועד דמלישא דמפגל ומתפגלן לא ממעית דם
דרם מפגל ומתפגל כדכתיב בתוספתא דריקה
מפגל ומתפגל שיהוה נספגל הבשר ומתפגל
על ידי זריקה אם זרק על מנת לשפוך שירים
למחר: **ודונם** בכלל ופרט. ומ"מ צריכי ייתורי
דלעיל דמכלל ופרט לא מרבי אלא הדומה
לפרט בכל צדדין:

סד"א

ועורה לכהנים. עולת העוף. דמה מתיר את בשרה למזבח. חטאת העוף. דמה מתיר את בשרה
לכהנים. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, דקם מתיר את אימוריהן ליקרב: **ומוציא אני את**
הקומץ, ואת הלבונה, והקטורת, ומנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, ומנחת נסכים, ויהם. רבי
שמעון אומר, מה שלמים מיוחדין שיש בו על מזבח החיצון, וחיובין עליו. אף כל, שששן על
מזבח החיצון, חיובין עליו משום פיגול. יצאו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, הואיל שאין
על מזבח החיצון בשלמים, אין חיובין עליו משום פיגול. [אמר ר' מר], **פיוצא בשלמים**. מאי ניהו,
בכור, דנאכל לשני ימים ולילה אחד. במאי אתי, אי ב"מא מצינו, איפא למיפרך, מה לשלמים
שהן מעונין סמיכי ונסכים, ותנופת הוה ושוק. אלא מאם האכל יאכל, הני תרי כללי, דסמיכי
אחדדי ניהו. אמר רבא, דאמרי במערבא, כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמיכים זה
לזה, הפל פרט ביניהם, ודונם בכלל ופרט: עד שאני מרבה לוג שמן של מצורע: **הא מני**, רבי
מאיר היא, דתניא, לוג שמן של מצורע חיובין עליו משום פיגול, דכרי רבי מאיר. אימא סיפא,
ומוציא אני מנחת נסכים ויהם, אתאן לרפנן, דתניא, נספי בהמה חיובין עליהן משום פיגול,
מפני שדם הזבח מתירן ליקרב, דכרי רבי מאיר. אמרו לו, והלא אדם מביא את זבחי היום,
ונסכין מיפן עד עשרה ימים. אמר להן, אף אני לא אמרתי אלא בפאין עם הזבח. אמר רב יוסף,
הא מני, רבי היא, דאמר לוג שמן של מצורע, מתנותיו שרו ליה. ומדמתנותיו שרו ליה, מתנותיו
מפגלי ליה. דתניא, לוג שמן של מצורע, מועלין בו עד ששורק יהם. נורק יהם, לא נהנין ולא
מועלין. רבי אומר, מועלין עד שיתן מתנותיו. ושויין, שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן
בהונות. אמרוהו קמיה דרבי ירמיה, אומר, גברא רבא פרב יוסף, לימא פי הא מילתא.

הרי

האשם הוא המתירין למתן בהונות ושיריו לאכילה כדלקמן: אמר רב יוסף רבי חייא כו'. וסבר לה כרבנן דהואיל ואפשר להביא נסכים
לאחר זמן אין הם הובח מפגלן ואפילו הביא עמו ולוג שמן נמי הא דקתני נמי פיגול לא שיהא דם האשם מפגלן אלא מתנות שמן עצמו שמוח ממנו שבע הזאות כפנים הם
מפגלן אותו אם הוה על מנת לאכול שיריו חוץ לזמנו והוא נאכל ליום ולילה כדמרינן ליה לקמן עם שאר קדשי קדשים: ומדשמעין ליה לרבי דאמר לוג שמן של מצורע
מתנותיו שרו ליה. לכהנים דאמר אף על פי שנורק דם האשם יש מעילה בשמן עד שיתן שבע הזאות של צרכי גבוה הלכך מתנותיו מפגלן ליה שדן מתירין: ולא נהנין.
מדרבנן עד שיתן מתנותיו: ולא מועלין. דקסבר דם האשם מתיר לכהנים וכל שיש בו שנת היתר לכהנים אין בו מעילה: רבי אומר מועלין בו עד שיתן שבע הזאות של
גבוה. אבל מתן בהונות דלאו צורך גבוה הוא ודאי לא פליג רבי: ושויין. שאפילו נתן מתנות גבוה אסור הוא מדרבנן עד שיתן אף מתן בהונות: אמרוהו. רבנן להא דרב יוסף:

רבא

סד"א מן האש כו'. תימה לא לכתוב מן האש ולא בעי לכל: זה גול הגר. דאע"ג דמכפר לא הוה אמינא דליהו לכהן אלא מידי דמותר למזבח ולא ממונא ובספרים ישנים גריס גול הגר בהדיא כתיב ביה בפרשת נשא דכתיב לכהן לו יהיה ובקנטרס לא גריס ליה משום דחטאות ואשמות ושאר אימורים בפרשה בהדיא כתיבי כל אחד ואחד במקומו וסדרן לו הכתוב לאחר

באן מפני מחלוקתו של קרד: ואפילו לקדש בו את האשה. כפי התכלת (מנחות דף מה) אמרין גבי שתי הלחם דעצרת ורבי עקיבא מי כתיב קודש יהוה לה ולכהן לה לכהן כתיב כדבר חזקא דאמר רב הונא קנאו השם ונתנו לכהן ופי' שם בקנטרס דמשלחן גבוה קא זכו ועיקר מילתיה דרב הונא אנול הגר איתמריב ב' הנוול עצים (ב"ק דף קט) ולא מצינו דרבי רב הונא לשם אלא ברייתא היא חתם בשילחי פירקין ובמסכת ערכין בשילחי המקדיש שדדו (דף כח) האשה המושב לה לכהן קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו המשמר ונראה דלא גרסינן פרק התכלת כדבר חזקא אלא הכי גרסינן לה' לכהן קנאו השם ונתנו לכהן ומיהו לא מצי' לפרש לכהן שבאותו משמר כי ההיא דגול הגר דהתם שהרי ברגל היו כל המשמרות שוות כדדרשין בפ' תרומה דסוכה (דף נה) מרחיבין ובא בכל אות נפשו ושרת אלא כמו שפי' בקנטרס לענין דמשלחן גבוה קא זכו ומיהו משמע מתוך דבריו דגול הגר משלחן גבוה קא זכו אי אפשר לומר כן דהא אמרין הכא קר' הוא ולבניך אפילו לקדש בו את האשה ובקדושין (דף נב) אמר במקדש בחלקו בין בקדש קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת משום דמשלחן גבוה קא זכו ונ"ל דשאני הכא דגלי קרא לך ולבניך ויש תימה (לך) לה' בגול הגר למה לי ולבניך ומה אמר מניה דקנאו השם למימר דמשלחן גבוה קא זכו **בדבר** הנעשה בפנים לא פיגל. והא דאמר בהניזקין (גיטין דף נד) כהן גדול ביום הכיפורים יזכיר דבי אמר פיגל מדיבן נהי דפיגול לא הוי פסול מיהא הוי מקי' וכדאמר לעיל ספ"ק (דף יד.) מודה היה רבי שמעון לפסול מקי' ומה שלא לשמו כן והי' חיים מפ' דההוא פיגול מיירי בפסול שלא לשמו ולא שדעה כן דשלא לשמן לא קרי ליה פיגול כדאמר לעיל ספ"ק (דף יג.) דיקא נמי דקתני שחובב נפסל ולא קתני שחובב מתפגל: **ובי** מה למדנו משור זבח השלמים מעתה. נראה דלית ליה הא דדרשין בפרק איהו מקומן (לקמן דף מט) מכאשר יורם דאיצטריך ליותרת ודתי הכליות לפר יום הכיפורים ומקרא אחרינא נפקא ליה להאי תנא: הלכתא

כהן משיח לשור זבח השלמים. מה שור זבח השלמים, עד שיהו מעשיו ומחשבותיו על מזבח החיצון. אף פר כהן משיח, עד שיהו מחשבותיו ומעשיו על המזבח החיצון. אמר רב תנחום, אמר רבה בר אבבה, אמר רב, הלכה פרבי אלעזר שאמר משום רבי יוסי. אמר (רבא)

שאין לו גואל אלא זה גול הגר. גול הגר בהדיא כתיב ביה לא גרסינן דהא חטאות ואשמות ושאר האמורים בפרשה בהדיא כתיב כל אחד ואחד במקומו וסידרן לו הכתוב לאחר באן מפני מחלוקתו של קרד שערער עליו על הכהונה משל הדיוט אמר לטובתו שבריה רגל פרתו: לך הוא ולבניך. שיהו כנבכים של חולין שאין בו שום קדושה דמזמן בעלים הוא וגואל לחודיה האין לך הוא והאין דכתיב בתריה בקדש הקדשים תאכלנו אשארא קאי דהוה מידי דאכילה: **תניא אמר ר' אלעזר כו'.** אפרים הנשרפים דאיפליגו בה במתני' קאי: **פיגל דבר הנעשה בהן בחוץ.** העבודה שהיה עובד במחשבה והאכילה שחישב עליה אם מעשה עורה הם פיגל ואם מעשה היכל הם לא פיגל ולקמן יליף טעמא מקרא: שוחט. שהרי שחיתתה בעורה הוא וכל חוץ דהכא עורה הוא: לחוות דבו לחיוב. הרי חישב על אכילת מזבח על פנים הרחינו מזה על הפרכתו לא על המזבח הפנימי שזו היא זריקתו המפגל: על מנת לשפוך שירים. שהרי זו אכילת מזבח החיצון דמהניא ביה מחשבה: **לא פיגל.** מפני שמחשבה היתה בשעת עבודת פנים: **כאשר יורם.** בפר כהן משיח כתיב בהפרשת אימוריו: מה למדנו לו. משלמים לענין אימורים הרי אף בזה כולן מפורשים חלב וכליות ויותרת אלא לא בא היקש זהו אלא למד על הפיגול שהוא למד בכל הקדשים משלמים ובא ללמדך על אלו שאין פיגול נהוג בהן אלא כשלמים מה שלמים אין פיגולן אלא על מעשי עבודה חיצונית ומחשבת אכילת חיצונית שוחט או מקבל או מוליך או זורק ע"מ לאכול בשר לשפוך שירים או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו אף כהן עד שיחשב בעבודתו על אכילת חוץ: מחשבותיו.

מחשבת אכילתו: ומעשיו. עבודה שהוא עובד ומחשב:

הרי לז' [הבא] בפני עצמו, דלכולי עלמא מתנותיו שרי ליה, ולא מפגלין ליה. דתניא, לז' שמן של מצורע, חייבין עליו משום פיגול, מפני שדם מתירו לבהונות, דברי רבי מאיר. אמרו לו לרבי מאיר, והלא אדם מביא אשמו עבשיו, ולז' מיפן ועד עשרה ימים. אמר להן, אף אני לא אמרתי אלא בפא עם האשם. אלא אמר רבי ירמיה, לעולם רבי מאיר הוא, וסמך מיפן נסכים. אמר אביו, לעולם לא תסמך. ותנא, לז' הבא עם האשם, והוא הדין לנסכים הבאין עם הזבח. והדר תנא, נסכים הבאין בפני עצמן, והוא הדין לז' הבא בפני עצמו: חטאת העוף דמיה מתיר את בשרה לפניהם: מנא הני מילי, דתני לוי, פל קרבנם לרבות לז' שמן של מצורע. סלקא דעתך אמינא, מן האש פתב דחמנא, והאי, לאו מותר מן האש הוא. קא משמע לן: **לכל מנחתם, לרבות מנחת עומר ומנחת הקנאות.** סלקא דעתך אמינא, ואכלו אתם אשר פפר בהם, ומנחת העומר, להחיר אתיה. ומנחת קנאות, לביר עזן קאתיה. קא משמע לן: **ולכל חטאתם, לרבות חטאת העוף.** סלקא דעתך אמינא, נבילה היא: **לכל אשמים, לרבות אשם נזיר ואשם מצורע.** סלקא דעתך אמינא, להכשיר קאתו. קא משמע לן. אשם מצורע, בהדיא כתיב ביה. אלא לרבות אשם נזיר פאשם מצורע: **אשר ישיבו זה גול הגר.** לך הוא, שילך יהיה, אפילו לקדש בו את האשה. תניא, רבי אלעזר אומר משום רבי יוסי (הגלילי), פיגל בדבר הנעשה בחוץ, פיגל בדבר הנעשה בפנים, לא פיגל. ביצה, היה עומד בחוץ, ואמר הריני שוחט להזות מדמו למחר, לא פיגל, שמחשבה בחוץ בדבר הנעשה בפנים, לא פיגל. היה עומד בפנים, ואמר הריני מזה על מנת להקטיר אימורים לשפוך שירים למחר, לא פיגל, שמחשבה בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל היה עומד בחוץ, ואמר הריני שוחט לשפוך שירים למחר, או להקטיר אימורים למחר, פיגל, שמחשבה בחוץ בדבר הנעשה בחוץ. אמר רבי יהושע בן לוי, מאי קרא' פאשר יורם משור זבח השלמים. וכי מזה למדנו משור זבח השלמים מעתה. אלא, מקיש פר

כהן משיח לשור זבח השלמים. מה שור זבח השלמים, עד שיהו מעשיו ומחשבותיו על מזבח החיצון. אף פר כהן משיח, עד שיהו מחשבותיו ומעשיו על המזבח החיצון. אמר רב תנחום, אמר רבה בר אבבה, אמר רב, הלכה פרבי אלעזר שאמר משום רבי יוסי. אמר (רבא)

שאין לו גואל אלא זה גול הגר. גול הגר בהדיא כתיב ביה לא גרסינן דהא חטאות ואשמות ושאר האמורים בפרשה בהדיא כתיב כל אחד ואחד במקומו וסידרן לו הכתוב לאחר באן מפני מחלוקתו של קרד שערער עליו על הכהונה משל הדיוט אמר לטובתו שבריה רגל פרתו: לך הוא ולבניך. שיהו כנבכים של חולין שאין בו שום קדושה דמזמן בעלים הוא וגואל לחודיה האין לך הוא והאין דכתיב בתריה בקדש הקדשים תאכלנו אשארא קאי דהוה מידי דאכילה: **תניא אמר ר' אלעזר כו'.** אפרים הנשרפים דאיפליגו בה במתני' קאי: **פיגל דבר הנעשה בהן בחוץ.** העבודה שהיה עובד במחשבה והאכילה שחישב עליה אם מעשה עורה הם פיגל ואם מעשה היכל הם לא פיגל ולקמן יליף טעמא מקרא: שוחט. שהרי שחיתתה בעורה הוא וכל חוץ דהכא עורה הוא: לחוות דבו לחיוב. הרי חישב על אכילת מזבח על פנים הרחינו מזה על הפרכתו לא על המזבח הפנימי שזו היא זריקתו המפגל: על מנת לשפוך שירים. שהרי זו אכילת מזבח החיצון דמהניא ביה מחשבה: **לא פיגל.** מפני שמחשבה היתה בשעת עבודת פנים: **כאשר יורם.** בפר כהן משיח כתיב בהפרשת אימוריו: מה למדנו לו. משלמים לענין אימורים הרי אף בזה כולן מפורשים חלב וכליות ויותרת אלא לא בא היקש זהו אלא למד על הפיגול שהוא למד בכל הקדשים משלמים ובא ללמדך על אלו שאין פיגול נהוג בהן אלא כשלמים מה שלמים אין פיגולן אלא על מעשי עבודה חיצונית ומחשבת אכילת חיצונית שוחט או מקבל או מוליך או זורק ע"מ לאכול בשר לשפוך שירים או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו אף כהן עד שיחשב בעבודתו על אכילת חוץ: מחשבותיו.

מחשבת אכילתו: ומעשיו. עבודה שהוא עובד ומחשב:

הבא בפני עצמו. מצורע שהביא אשמו היום ולז' לאחר עשרה ימים דלכ"ע מתנותיו שריין ליה באכילה דהואיל ולא קדש בכלי כשנוקד דם האשם לאו שירים ידידה הוא ולא שרי ליה ואפ"ה לא מפגלין ליה לדברי הכל דאין בו משום פיגול כדקתני אף אני לא אמרתי כו' הלכך בא עם האשם נמי אע"ג דלרבי מתנותיו שריין ליה לא מפגלין ליה שאין מפגל אלא דם או קומץ או שריירי משום דאינשך מנחה לזבחים: ותנא. רישא: לז' הבא עם האשם. שדם האשם מפגלו ואע"פ שהיה לו להביאו לאחר עשרה ימים וממנו אתה למד דה"ה לנסכים הבאים עם הזבח שדם הזבח מפגל ואע"פ שבידו להביאן לאחר זמן: ותנא **סיפא נסכים הבאים בפני עצמן.** דקתני לה דומיא דקטרת ולבונה ומנחת כהנים שאין להן מתירין וקאמר דאין מתפגלין אם הקריב מקצתן ע"מ פיגול וד"ה לז' הבא בפני עצמו: מנחני מילי. דחטאת העוף נאכלת: כל קרבנם. גבי סדר מתנות כהונה שנאמר לאחר על הסדר בפרשת קרח וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש וגו' וכתבי בתריה בקדש הקדשים תאכלנו וקדריש להו הכא כל כל דכולה: לרבות לז' שמן. שאף הוא נאכל שהרי קרי' קרבן דכתיב (ויקרא יד) והקריב אותו לאשם ואת לז' השמן אלמא הוא נמי בכלל והקריב ודיינו קרבן כ"ש במנחות (דף עג.) ס"ד כו'. כלומר האי דאיצטריך כל קרא לרביי ולא נפקא ליה מקרבנו: סד"א מן האש כתיב. הנותן מן האש ומוזה לא עלה לאשים כלל: ואכלו אותם אשר כופר בהם. דבר שיש בו כפרה נאכל ושאין בו כפרה אינו נאכל: להחיר אתיה. חדש במדינה: נבילה היא. לפי שנמלקה: לרבות אשם נזיר. נזיר שנמטא אשם כתיב אשם כשחט מוטומא ומכשירו להתחיל ולמנות נזירות טהרה ודימים הראשונים יפלו ולרבות שהיא נאכל דאי לא כתיב לכל לא מריבין להו דכתיב אשר כופר בהם והני להכשיר אתו זה להכשירו בקדשים זה להתחיל נזירות טהרה: אשם מצורע כהדיא כתיב ביה. דנאכל כי כחטאת האשם הוא (ויקרא יד) ומיהו נזיר דאשם כתיב הכא לסדר בפרשה כל עשרים וארבע מתנות כהונה אלא כל למה: אשר ישיבו זה גול הגר. דכתיב (במדבר ה) האשם המושב לה' לכהן ותנאי (ב"ק דף קי.) אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא זה אשם ממש כשהוא אומר מלכד איל הכפורים (הרי אמור אלא) אשם זה קרן שהגזול את חבירו ונשבע לו ואח"כ חודה משלם קרן וחומש לבעלים ואשם למזבח דכתיב בפרשת ויקרא ויהי כי יחטא ואשם וגו' ואם מת נתן ליורשיו ואם גר היה ומת ואין לו יורשין להחזיר להם נתן הכתוב לכהן ופרשת זה הגר אמורה בפרשת נשא אם אין לאיש גואל להשיב האשם וגו' וכי יש לך אדם בישראל

אִמְנָא, כִּיּוֹן שְׁכַתְבָּה הַתּוֹרָה לִגְבִי אֲכִילַת קִדְשִׁים (שְׁמוֹת כט ל) וְאֶבְלֹ
 אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם, וּמִשְׁמַע שְׁדוּקָא קִרְבָּנוֹת הַבָּאִים לְכַפֵּרָה נִיתְּנוּ
 לֵאכִילַת כֹּהֲנִים, וְאִילוּ מִנְחַת הָעֹמֶר הָרִי הִתְּתִיר אֶת הַתְּבוּאָה
 הַחֲדָשָׁה אֲתִיָּא – בָּאָה, וְכֵן מִנְחַת קִנְאוֹת, הָרִי לְבָרֵךְ עֹזֵן שֶׁל הָאִשָּׁה
 קָאֲתִיָּא, אִם זִינְתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ, וְהִינּוּ סְבוּרִים שֶׁאֵין שִׁירֵי מִנְחוֹת אִלוּ
 נִיתְּנוֹת לְכֹהֲנִים, קָא מִשְׁמַע לָן הַפְּסוֹק 'לְכָל מִנְחָתָם', שֶׁאֵף שִׁירֵי
 מִנְחוֹת אִלוּ נִיתְּנוֹת לְכֹהֲנִים.
 וְהַכּוּתוּב 'וְלִכְל הַמִּנְחָתָם', בֹּא לְרִבּוֹת הַמִּנְחָת הָעֹמֶר, שֶׁבִּשְׂרָה נִיתַן
 לְכֹהֲנִים. סִלְקָא דְעֵתָךְ אִמְנָא, חֲסִטָּה הָעוֹף נִבְלָה הִיא, שְׁהָרִי אֵין
 שׁוֹחֲטִים אוֹתָהּ אִלָּא מוֹלְקִים אוֹתָהּ, וְהָאָה אִסּוּרָה בִּאֲכִילָהּ, הַשְׁמִיעֵנוּ
 הַכּוּתוּב שֶׁאֵף הִיא נִאֲכַלֶּת לְכֹהֲנִים.
 וְהַכּוּתוּב 'לְכָל אֲשָׁמָם', בֹּא לְרִבּוֹת אֲשָׁם נִזִּיר וְאֲשָׁם מִצֻּרֶע, סִלְקָא
 דְעֵתָךְ אִמְנָא, אֲשִׁמּוֹת אִלוּ אֵינֶם בָּאִים לְכַפֵּר, אִלָּא לְהַכְשִׁיר קִאֲתוֹ
 – בָּאִים לְהַכְשִׁיר, אֲשֶׁם נִזִּיר בֹּא לְהַכְשִׁיר אֶת הַנִּזִּיר שִׁיּוּכָל לְהַתְּחִיל
 שׁוֹב בְּמִנְיָן נִזִּירוֹת, וְאֲשֶׁם מִצֻּרֶע בֹּא לְהַכְשִׁיר אֶת הַמִּצֻּרֶע לֵאכּוֹל
 בְּקִדְשִׁים. וְהָרִי אִמְרָה הַתּוֹרָה (שְׁמוֹת כט ל) וְאֶבְלֹ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר
 בָּהֶם, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק קִרְבָּנוֹת הַבָּאִים לְשֵׁם כְּפָרָה נִיתְּנוּ לְכֹהֲנִים לֵאכּוֹל,
 קָא מִשְׁמַע לָן שֶׁאֵף אֲשִׁמּוֹת אִלוּ נִיתְּנוּ לֵאכִילַת כֹּהֲנִים.
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁמִּרְבָּה מ'לְכָל אֲשָׁמָם' אֲשֶׁם
 מִצֻּרֶע: וְכִי יֵשׁ צוֹרֵךְ בִּדְרָשׁוֹ לְרִבּוֹת אֲשָׁם מִצֻּרֶע נִאֲכַל לְכֹהֲנִים,
 וְהָרִי בְּהָרִי בְּתִיב בִּיָּה – כְּתוּב בּוּ בִּפְרִישׁ שְׁהוּא נִאֲכַל לְכֹהֲנִים.
 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲכַן אֵין לִגְרוֹס 'וְאֲשָׁם מִצֻּרֶע', אִלָּא יֵשׁ לְהַגִּידָה אֶת
 הַבְּרִייתָא וּלְגְרוֹס 'לְרִבּוֹת אֲשָׁם נִזִּיר בְּאֲשָׁם מִצֻּרֶע', כְּלוּמָר, שְׁתִּיבַת
 'כֹּל' נִדְרָשֶׁת לְהַשְׁווֹת אֲשֶׁם נִזִּיר שִׁיְהִידָה דִּינוֹ כְּאֲשֶׁם מִצֻּרֶע, שֶׁמִּפְּרָשׁ
 בּוּ שֶׁנִּאֲכַל לְכֹהֲנִים.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא שְׁדוּרֶשֶׁת אֶת הַפְּסוֹקִים: 'אֲשֶׁר
 יִשְׁיָבוּ לִי, זֶה גִּזְלִי הִגֵּר שֶׁלֹּא הִסְפִּיק הַגִּזְלִי לְהַשִּׁיב לוֹ עַד שְׁמַת לֵלָא
 יוֹרֵשׁ, שְׁנִיתֵן לְכֹהֲנִים, וְאִמְרָה הַכּוּתוּב 'לָךְ הוּא', כְּלוּמָר לֵאדָּרֶן וּבִנְיָו,
 לְלַמֵּד שְׁגוֹל הַגֵּר שֶׁלָּךְ יִהְיֶה לְכָל דֶּבֶר, וְאִפְּלִי לְקִדְשׁ בּוּ אֶת הָאֲשָׁה,
 כְּלוּמָר שְׁהוּא מִמּוֹן שֶׁל חוֹלִין לִגְמָרִי, וְאֵין בּוּ שׁוֹם קְדוּשָׁה, כִּיּוֹן שְׁהוּא
 מִמּוֹן בַּעֲלִים.
 הַגְּמָרָא דְנָה בְּחֻלָּק הָאֲחֵרוֹן שֶׁל מִשְׁתַּנּוּי, שֶׁנִּחְלָקוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַכְמַיִם
 לַעֲנִין חֲסִטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שְׁמוֹתָן דָּמָם נַעֲשֶׂה בְּפָנִים הַיִּכְלָל, הָאֵם נוֹהֵג
 בָּהֶם דִּין פִּיגוּל, וּמְבִיאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין זֶה: תֵּנִי בְּרִייתָא בַּעֲנִין
 חֲסִטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, רַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי (הַגִּלְלִי), פִּיגֵל
 – אִם חֲשַׁב הַכֹּהֵן מִחֻשְׁבַּת חוּץ לִזְמַנּוֹ בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ, וְהִינּוּ שֶׁגַם
 הַעֲבוּרָה שְׁהִיָּה עוֹסֵק בּוֹה בַּשָּׂעָה שֶׁחֲשַׁב אֶת מִחֻשְׁבַּת הַפִּיגוּל וּגַם
 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָלִיו חִישַׁב הָיוּ מְדַבְּרִים הַנַּעֲשִׂים בַּחוּץ, כְּלוּמָר בַּעֲזָרָה,
 פִּיגֵל – הוֹעִילָהּ מִחֻשְׁבָּתוֹ לִפְגַּל אֶת אוֹתוֹ קִרְבָּן. אֵךְ אִם חֲשַׁב כֵּן בְּדָבָר
 הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים – שֶׁהַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָלִיו חֲשַׁב הָיָה מְדַבְּרִים הַנַּעֲשִׂים בְּתוֹךְ
 הַיִּכְלָל, לֹא פִיגֵל – לֹא הוֹעִילָהּ מִחֻשְׁבָּתוֹ לִפְגַּל אֶת הַקִּרְבָּן. בִּיבְרָה,
 הָיָה עוֹמֵד בַּחוּץ – בַּעֲזָרָה, וְאִמְרָה הָרִינִי שׁוֹחֲטִים קִרְבָּן זֶה, עַל מִנְת
 לְהוֹיֹת מְרִמּוֹ בְּתוֹךְ הַיִּכְלָל עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְמִקְחָר, לֹא פִיגֵל, שְׁכֵן
 זֶה מִחֻשְׁבָּה בַּחוּץ בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים, שֶׁלֹּא פִיגֵל. וְכֵן אִם הָיָה
 עוֹמֵד בְּפָנִים – בְּהִיכָל, וְאִמְרָה הָרִינִי מִזֶּה מִדֶּם הַקִּרְבָּן, עַל מִנְת
 לְהַקְטִיר אֶת הָאִימוּרִים שֶׁל וְלִשְׁפּוֹף – אוּ עַל מִנְת לְשַׁפּוֹךְ אֶת
 הַשִּׁירִים שֶׁל הָדָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ לְמִקְחָר, לֹא פִיגֵל בְּכָךְ אֶת הַקִּרְבָּן,
 כִּיּוֹן שֶׁזֶּה מִחֻשְׁבָּה בְּפָנִים בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ. אֲכַל אִם הָיָה עוֹמֵד
 בַּחוּץ, וְאִמְרָה הָרִינִי שׁוֹחֲטִים אֶת הַקִּרְבָּן עַל מִנְת לְשַׁפּוֹף שִׁירִים שֶׁל
 הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לְמִקְחָר, אוּ לְהַקְטִיר אִימוּרִים עַל הַמִּזְבֵּחַ
 הַחִיצוֹן לְמִקְחָר, פִּיגֵל, שֶׁזֶּה מִחֻשְׁבָּה בַּחוּץ בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַמִּקְוֵה לְדִין זֶה: אִמְרָה רַבִּי יוֹסֵעַ בֶּן לִיּוֹי, מֵאִי
 קָרָאָה – מֵאִיזָה פְּסוּקִי שֶׁל לַלְמּוּד כֵּן, מִהַכּוּתוּב בְּפָר כֹּהֵן מִשִּׁחַ לַעֲנִין
 הַפְּרָשָׁה אִימּוּרֵיו (וַיִּקְרָא ד' ט) 'בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשּׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים' וְגו', וְיֵשׁ
 לְשֹׂאוֹל, וְכִי מִה לְמַדְנָה מִשּׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים מַעֲתָה – אִיזָה דִּין יֵשׁ
 לַלְמּוּד מִשְׁלָמִים לְפָר כֹּהֵן מִשִּׁחַ, לַעֲנִין הִרְמַת אִימּוּרֵיו, וְהָלָא כֹּל דִּינֵי
 הִרְמַת אִימּוּרֵים מִפְּרָשִׁים בְּפָרָשָׁה פָּר כֹּהֵן מִשִּׁחַ כְּפִי שֶׁנִּתְּפָרְשׁוּ
 בְּשִׁלְמִים, אִלָּא עַל כִּרְחֹךְ דְּבָר זֶה בֹּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁהַכּוּתוּב מְקִישׁ אֶת פֶּר

הָרִי לֹזֵג שְׁמֵן שֶׁל מִצֻּרֶע [הַבָּא] בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְאִינוּ בֹּא יַחַד עִם
 הָאֵשׁ, וְלִכְלִי עֲלֵמָא מִתְּנִיתִיו שְׁרֵי לִיָּה – שְׁמִתוֹת הַשְּׁמֵן דְּהִינּוּ
 הַהוּאֹת הֵן אִלוּ שְׁמִתִּירוֹת אֶת שִׁירֵיו בִּאֲכִילָהּ, וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא
 מְפַלְגִין לִיָּה – אֵינֶם מִפְּגֻלוֹת אוֹתוֹ, דְּתֵנִיָּא, לֹזֵג שְׁמֵן שֶׁל מִצֻּרֶע,
 חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, מִפְּנֵי שְׁדָם הָאֵשׁ מִתִּירוֹ לְהִינָתוֹן עַל
 הַבְּהוֹנוֹת שֶׁל הַמִּצֻּרֶע, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אִמְרוּ לוֹ חַכְמַיִם לְרַבִּי
 מֵאִיר, וְהָלָא אֲדָם מְבִיא – הַמִּצֻּרֶע רֹשָׁא לְהַבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ עֲבָשִׁיו,
 וְאֵת לֹזֵג הַשְּׁמֵן מִיָּדוֹ וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים, וְהָרִי בֹאפוֹן זֶה וְדֹאֵי שֶׁאֵין דָּם
 הָאֵשׁ מִתִּיר אֶת הַשְּׁמֵן, וְאֵין חִיבִים עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, וּבִהֲכָרָה שֶׁגַם
 בֹּאפוֹן שְׁהוּא הַשְּׁמֵן יַחַד עִם הָאֵשׁ, אֵין נִחָשֵׁב דָּם הָאֵשׁ ל'מִתִּיר'
 שֶׁל לַעֲנִין פִּיגוּל.
 אִמְרָה רַבִּי מֵאִיר, אֵף אֵנִי לֹא אֲמַרְתִּי שְׁנוּהָג דִּין פִּיגוּל אִלָּא בֹּאפוֹן
 שְׁבֹא הַשְּׁמֵן עִם הָאֵשׁ. נִמְצָא שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּבְרִיתָא זֶה שֶׁאֵין צֶד לְחִיב
 מִשּׁוּם פִּיגוּל בְּלוֹג שְׁמֵן שֶׁל מִצֻּרֶע אִלָּא בֹּאפוֹן שְׁהוּא הַשְּׁמֵן יַחַד עִם
 הָאֵשׁ, וְחֲשַׁב מִחֻשְׁבַּת פִּיגוּל בַּעֲבוּדוֹת הָאֵשׁ, אֵךְ בֹּאפוֹן שְׁהוּא
 הַשְּׁמֵן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אֵין שִׁירֵי בּוּ פִיגוּל, וּבִהֲכָרָה שְׁהוּא הַשְּׁמֵן אֵינָה
 עֲבוּרָה שְׁמוּעִילָה בַּה מִחֻשְׁבַּת פִּיגוּל, וּלְפִיכָךְ אֵף לְדַעַת רַבִּי שְׁהוּאֹת
 הַשְּׁמֵן הִיא ה'מִתִּיר' מְכַל מְקוֹם אֵין מִחֻשְׁבָּה בַּשָּׂעָה הַזֹּאת הַשְּׁמֵן
 מוּעִילָה כְּדִי לִפְגַּל, וְאִם כֵּן אֵין לִישֵׁב אֶת הַבְּרִייתָא כְּשִׁיתֵּת רַב יוֹסֵף,
 וְחוֹזֶרֶת הַקּוּשִׁיא לְמִקְוִמָה כִּיִּצֵּד כְּתָבָה הַבְּרִייתָא בְּרִישָׁא שְׁלוֹג שְׁמֵן
 יֵשׁוּ בְּכֻלָּל פִּיגוּל כְּשִׁיתֵּת רַבִּי מֵאִיר, וְאִילוּ בְּסִיפָא כְּתָבָה הַבְּרִייתָא
 שֶׁבְּנִסְכִּים אֵין נוֹהֵג דִּין פִּיגוּל כְּשִׁיתֵּת חַכְמַיִם.
 רַבִּי יִרְמְיָה מֵיִישֵׁב אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אִלָּא אִמְרָה רַבִּי יְרֵמְיָה, לְעוֹלָם
 הַבְּרִייתָא כְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, שֶׁאִם הוּאֹת לֹזֵג הַשְּׁמֵן יַחַד עִם הָאֵשׁ וְכֵן
 נִסְכִּים שְׁהוּבָאוּ עִם הוּבָה, נִחָשֵׁב הוּבָה ל'מִתִּיר' שֶׁלֹּהֵם לַעֲנִין פִּיגוּל,
 שֶׁאִם נִתְּפַל הוּבָה נִתְּפַלּוּ אֵף הֵם, וְלִכֵּן כְּתָבָה הַבְּרִייתָא שְׁלוֹג שֶׁל
 שְׁמֵן חִיבִים עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, וְסָפִי מִיָּדוֹ 'נִסְכִּים' – וְהִסֵּר מִן
 הַדְּבָרִים שֶׁמִּנְחָה הַבְּרִייתָא שֶׁאֵין שִׁירֵי בָּהֶם פִּיגוּל אֶת מִנְחַת נִסְכִּים,
 שֶׁלִּשְׁטִית בְּרִייתָא זֶה אֲכַן חִיבִים מִשּׁוּם פִּיגוּל עַל נִסְכִּים, וְאֵין לִגְרוֹס
 כֵּן בְּבְרִיתָא.
 אֲבִי מֵיִישֵׁב אֶת הַבְּרִייתָא בְּלֹא הַגְּהָרָה: אִמְרָה אֲבִי, בִּאֲמַת הַבְּרִייתָא
 נִאֲמָרָה בְּשִׁיתֵּת רַבִּי מֵאִיר, שֶׁלּוֹג וְנִסְכִּים הַבָּאִים עִם הוּבָה שִׁנֵּם בְּכֻלָּל
 פִּיגוּל, וְלְעוֹלָם לֹא תִסְפִי – אֵינֶךְ צָרִיךְ לְהַשְׁמִיט מִלְשׁוֹן הַבְּרִייתָא
 'מִנְחַת נִסְכִּים' וְתֵנִי – וְשִׁנָּה הַתֵּנָא בְּבְרִייתָא בְּתַחֲלִילָה אֶת דִּין לֹזֵג
 שְׁמֵן הַבָּא יַחַד עִם הָאֵשׁ שִׁנֵּם בְּכֻלָּל פִּיגוּל וְאֲכַן אִם הִיָּה מְבִיאָה אֶת
 הַלּוֹג בְּנִפְרָד לֹא הִיָּה מִתְּפַל, וּמִכָּךְ יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁהוּא הָרִי לְנִסְכִּים
 הַבָּאִין עִם הוּבָה שֶׁבֹּאפוֹן זֶה אֵף בָּהֶם שִׁירֵי פִיגוּל, וְהָרִי תֵּנִי –
 וְלֵאחֲרָי מִכֵּן שִׁנָּה הַתֵּנָא אֶת דִּין נִסְכִּים הַבָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ לֵאחֲרָי
 שֶׁכֵּבֶר הוֹקֵרֵב הוּבָה, וְאִמְרָה שֶׁבֹּאפוֹן זֶה אֵין שִׁירֵי בָּהֶם פִּיגוּל, וּמִכָּךְ יֵשׁ
 לְלַמּוֹד שְׁהוּא הָרִי לֹזֵג שְׁמֵן שֶׁל מִצֻּרֶע הַבָּא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ שֶׁאֵינוּ
 בְּכֻלָּל פִּיגוּל כִּיּוֹן שֶׁבֹּאפוֹן זֶה אֵין דָּם הָאֵשׁ מִתִּירוֹ.
 שְׁנִינָה מִמִּשְׁנָה: הַמִּנְחָת הָעוֹף דְּמָה מִתִּיר אֶת בְּשָׂרָה לְכֹהֲנִים. הַגְּמָרָא
 מְבַרְרַת אֶת הַמִּקְוֵה שֶׁבִּשְׂרָח חֲסִטָּה הָעוֹף נִאֲכַל לְכֹהֲנִים. שְׁוֹאֶלֶת
 הַגְּמָרָא: מִנָּה הִנֵּי מִלֵּי שְׁחִטָּה הָעוֹף נִאֲכַלֶּת לְכֹהֲנִים אַחֵר מִלִּיקְתָּהּ
 וְאֵינָה נִבְלָה. מְבַאֶרֶת הַגְּמָרָא: דְּתֵנִי – שִׁנָּה לִי בְּרִייתָא, נִאֲמָר
 בְּפִסּוֹק (בְּמִדְבָר יח ט) 'זֶה יִהְיֶה לָךְ מִקְדָּשׁ הַקִּדְשִׁים מִן הָאֵשׁ כָּל קִרְבָּנָם'
 וּמִלְשׁוֹן 'כֹּל מִשְׁמַע לְרִבּוֹת לֹזֵג שְׁמֵן שֶׁל מִצֻּרֶע שִׁירֵיו נִאֲכַלִּים
 לְכֹהֲנִים כְּשִׁירֵי שֶׁאֵר קִרְבָּנוֹת. וּמְבַאֶרֶת הַגְּמָרָא מְדוּעַ הוּצָרֵךְ הַכּוּתוּב
 לְרִבּוֹתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁאִילוּ הִיָּה הַתּוֹרָה כּוֹתֵבֶת רַק 'קִרְבָּנָם' וְלֹא הִיָּהָה
 כּוֹתֵבֶת 'כֹּל, סִלְקָא דְעֵתָךְ אִמְנָא – הִיָּה עוֹלָה עַל דַּעַתָּה לֹמַר, הָרִי
 לִשׁוֹן 'מִן הָאֵשׁ' בְּתִיב רִחֲמֵנָא בְּתַחֲלִילֶת הַפְּסוֹק, וּמִשְׁמַע שְׁדוּקָא
 בְּקִרְבָּן שֶׁמִּקְצֵתוֹ הוֹקֵרֵב עַל אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שִׁירֵיו נִיתְּנוּ לְכֹהֲנִים, וְהָאִי –
 וְלֹזֵג שְׁמֵן זֶה, לֹא מוֹרֵךְ מִן הָאֵשׁ הוּא – אֵינוּ דָּבָר שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר מֵאֵשׁ
 הַמִּזְבֵּחַ, שְׁהָרִי לֹא נִיתַן מִמֶּנּוּ כְּלוֹם עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאִם כֵּן לֹא יִהְיֶה בְּכֻלָּל
 הַקִּרְבָּנוֹת הַנִּיתְּנִים לְכֹהֲנִים, קָא מִשְׁמַע לָן הַפְּסוֹק בְּלִשׁוֹן 'כֹּל קִרְבָּנָם'
 שֶׁאֵף שִׁירֵי הַלּוֹג נִיתְּנִים לְכֹהֲנִים.
 וּמֵה שְׁכַתְבָּה הַתּוֹרָה 'לְכָל מִנְחָתָם', לְרִבּוֹת מִנְחַת עוֹמֶר וּמִנְחַת
 הַקִּנְאוֹת – מִנְחַת סוּטָה, שֶׁאֵף שִׁירֵיהֶם נִיתְּנִים לְכֹהֲנִים. סִלְקָא דְעֵתָךְ

הַלֵּבְתָּא לְמִשְׁחָא – הלכה זו אינה נצרכת אלא לימות המשיח,
כשיבנה בית המקדש, ומה המקום לקביעת הלכה בענין זה.
השיב לו אביי: אִמַּר לִיה אַבְי, אֵלָא מַעְתָּה, כָּל שְׁחִיטָת קֳדָשִׁים לֹא
לְתַנִּי – לא היה ראוי לשנות את כל מסכת זבחים, שהרי הַלֵּבְתָּא
לְמִשְׁחָא הוּא. אֵלָא ודאי הטעם שאנו שונים מסכת זבחים, משום
דְּרוּשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר – שיש מצוה וקבלת שכר על עצם הלימוד
והדרישה אף בדינים שאינם נוגעים למעשה, הֵכָא נָפִי – אף כאן,
לגבי פסק ההלכה של רב, דְּרוּשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר.
רב יוסף חזר ומבאר את כוונתו בקושייתו: הֵכָּי קִאֲמִינָא לָךְ – כך
התכוונתי לומר לך, אמנם לגבי העיסוק בסדר קדשים ניתן לומר
'דרוש וקבל שכר', אך הַלֵּבְתָּא לְמָה לִי – מה הצורך בקביעת הלכה
בדבר זה, והרי פסק ההלכה אינו נצרך לנו קודם ביאת המשיח.
הגמרא מביאה לשון אחר בדברי רב יוסף: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא – לשון
אחר, אִמַּר לִיה רב יוסף לאביי, הַלֵּבְתָּא קִאֲמִינָא – תמיחתי על קביעת
ההלכה בדבר שאינו נוהג למעשה.

משנה

משנתינו מבארת את דין הקרבנות שהקדישו גויים: קֳדָשִׁי עֹבְדֵי
בֹכְבִּים – קרבנות שהוקדשו על ידי גויים, אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם
פִּיגוּל, נֹתֵר וְטָמֵא – אם הקרבן נעשה פיגול ואכלו, או שנותר
מבשרו לאחר זמן אכילתו ואכלו, אינו חייב עליו, וכן טמא שאכל
ממנו אינו חייב עליו. וְהַשְׁחִיטָן כַּחוּץ – מחוץ לעזרה, פְּטוּר מעונש
כרת, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יוֹסִי מְחַיֵּב בקדשי גויים כבקדשי
ישראל.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין קדשי נכרים: תִּנּוּ רַבֵּנָן, קֳדָשִׁי עֹבְדֵי
בֹכְבִּים, לֹא נִהְיִין – אסור ליהנות מהם, וְלֹא מוֹעֲלִין – אך אם עבר
ונהנה אינו מתחייב משום מעילה, ולהלן יבואר הטעם. וְאֵין חֵיבִין
עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגוּל, נֹתֵר וְטָמֵא, כמו שהתבאר במשנתינו, וְאֵין
עוֹשִׂין תְּמוּדָה – אם המיר בהמת נכרי בהמת חולין אין נתפסת
קדושה בבהמת חולין. וְאֵין מְבִיאִין נֶסְכִּים – נסכי יין, כקרבן בפני
עצמו, אֲבָל קֳרָבָן של הגויים נֶסְכִּים, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אִמַּר
רַבִּי יוֹסִי, רֹאשָׁה אֲנִי כְּבוֹלָן – בכל הדינים הנוכרים לְהַחֲמִיר בקדשי
גויים כבקדשי ישראל, שְׁנֵאמַר בָּהֶן – בפסוק העוסק בקרבנות של
גויים (ויקרא כב יח) 'אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ' לַעֲלֹה' ומשמע שאף קדשי נכרים
בכלל קדשי ה' כמו קרבנות ישראל.

הברייתא שבה לדינו של רבי שמעון שאין חיוב מעילה בקדשי
נכרים, ומלמדת שלדעת רבי שמעון יש חילוק בדין זה: בָּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים שאין קדשי גויים בכלל מעילה, בְּקֳדָשִׁי מִזְבֵּחַ – דברים
שהקדישו אותם לשם הקרבה על המזבח, אֲבָל בְּקֳדָשִׁי בֶּדֶק הַבֵּית
– דברים המוקדשים לצורך בנין ותיקון בית המקדש, מוֹעֲלִין בָּהֶן.
הגמרא מבארת ומביאה מקור מהפסוקים לכל אחת מההלכות
שהביאה הברייתא. שנינו בברייתא: קדשי העובדי כוכבים, לֹא נִהְיִין
מהם וְלֹא מוֹעֲלִין בהם. מבארת הגמרא: מה שאמרה הברייתא שלא
נִהְיִין מהם, היינו מְדַרְבֵּנָן, וְלֹא מוֹעֲלִין – ואין בהם מהתורה דין
מעילה, והטעם לכך משום דְּנִמְרָא מַעֲלָה 'חט' 'חט' מְתָרומָה –
שלמדים דיני מעילה מדיני תרומה בגזירה שוה מלשון 'חטא'
שהוזכר בשניהם, דְּבִתְרוּמָה בְּתִיב (ויקרא כב טו) 'וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קֳדָשִׁי
בְּגִי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִרְמֹז לָהּ', ומשם למדים שדין תרומה נאמר
דווקא לבני ישראל וְלֹא עֹבְדֵי בֹכְבִּים, ומשם יש ללמוד בגזירה
שוה שאף דיני מעילה אינם נוהגים בקדשי נכרים.

עוד שנינו בברייתא: וְאֵין חֵיבִין עֲלֵיו מִשּׁוּם פִּיגוּל נֹתֵר וְטָמֵא.
מבארת הגמרא: מִיָּא מַעְמָא, כיון דְּאֵתִי פִּיגוּל 'עוון' 'עוון' מְנוֹתֵר –
שדיני פיגול נלמדים בגזירה שוה מדיני נותר, שבשניהם נאמר לשון
'עוון', וְאֵתִי – ונלמד דין נותר בגזירה שוה 'חילול' 'חילול' מְטוּמָא
– מאכילת קדשים בטומאה, וְטוּמָא בְּתִיב – ובדיני אכילת קדשים
בטומאה נאמר (ויקרא כב ב) 'וַיִּנְדֹּר מִקְדָּשִׁי בְּגִי יִשְׂרָאֵל', ומלשון זו למדו

חכמים שדין זה נאמר רק בקדשי ישראל וְלֹא בקדשי עֹבְדֵי בֹכְבִּים,
ומשם למדו בגזירה שוה שכן הדין בנותר, ומנותר למדים בגזירה
שוה שכן הדין בפיגול.
עוד שנינו בברייתא: וְאֵין עוֹשִׂין תְּמוּדָה. מבארת הגמרא: מִיָּא מַעְמָא
שאין קדשי גויים עושים תמורה, משום דְּאֵיתָקֻשׁ – שהקיש הכתוב
דין תְּמוּדָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה אֵיתָקֻשׁ (והקוש) לְמַעֲשֵׂר
דָּגָן, וּבְמַעֲשֵׂר דָּגָן בְּתִיב (במדבר יח כז) 'בְּגִי יִשְׂרָאֵל', ודרשו חכמים
שרק ישראל מפרש מעשר וְלֹא עֹבְדֵי בֹכְבִּים, ומשם נלמד בהיקש
שכן הדין במעשר בהמה, וממעשר בהמה נלמד שכן הדין בתמורה,
שאין בהמת נכרים עושה תמורה.
הגמרא מקשה על לימוד זה. תמזה הגמרא: וְכִי דְבָר הֵלָמֵד בְּהִיקֻשׁ
חֲזוֹר וּמִלְמַד בְּהִיקֻשׁ, והרי יש כלל בדיני קדשים שדבר שלא נכתב
בו דין מסוים, אלא נלמד הדין בהיקש ממקום אחר, אינו יכול לחזור
וללמד על דבר אחר בהיקש, ואם כן בעניינינו כיון שמעשר בהמה
נלמד בהיקש שלא יהא נוהג בנכרים, שוב אין לחזור וללמוד ממנו
על תמורה שלא ינהג בנכרים.

מתרצת הגמרא: מַעֲשֵׂר דָּגָן שממנו למדים למעשר בהמה בהיקש,
חולִין הוּא, וכלל זה שדבר הלמד בהיקש אינו יכול לחזור וללמד על
דבר אחר בהיקש נאמר רק בדיני קדשים ולא בכל שאר דיני התורה.
ממשיכה הגמרא ומקשה: הִנִּיחָא – מובן הדבר לְמֵאן דְּאִמַּר בְּתֵר
מִלְמַד אֲזֵלִין – לשיטת האומר שבכלל זה (שאין הלמד חוזר ומלמד
בעניני קדשים) הולכים אחר המלמד הראשון, שאם הוא בענייני
'קדשים' אזי אין הלמד ממנו יכול ללמד על דבר שלישי, אך אם
הלמד הראשון הוא חולין אזי הלמד ממנו חוזר ומלמד, ולדעה זו
מיושב, שמכיון שמעשר דגן זה 'חולין', יכול מעשר בהמה שנלמד
ממנו לחזור וללמד לתמורה. אֵלָא לְמֵאן דְּאִמַּר בְּתֵר לְמַד אֲזֵלִין –
אבל לדעת האומר שבכלל זה אין הולכים אחר המלמד הראשון
אלא אחר הלמד הראשון, שאם הוא בענין 'קדשים' אינו יכול ללמד
על דבר שלישי, מִיָּא אִיבָא לְמִימַר – כיצד נבאר זאת, הרי מעשר
בהמה הוא בענייני קדשים וכיון שהוא עצמו למד בהיקש שאינו נוהג
בקדשי נכרים שוב אינו יכול לחזור וללמד על תמורה.
מחמת קושיא זו הגמרא מביאה מקור אחר למעט נכרים ממעשר
בהמה: אֵלָא הֵטַעַם שנתמעטו נכרים ממעשר בהמה הוא כיון
שְׁמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, חֻכָּה שְׂאִין קְבוּעָה לָהּ זְמַן הוּא, וְהַדִּין הוּא שכל
חֻכָּה שְׂאִין לָהּ זְמַן קְבוּעָה, יִשְׂרָאֵל מֵייתו – ישראל מביאים, עֹבְדֵי
בֹכְבִּים לֹא מֵייתו – אינם מביאים. וכיון שמיעוט נכרים ממעשר
בהמה אינו נלמד בהיקש, אפשר ללמוד את דין תמורה, שאינו נוהג
בקרבנות נכרים, מדין מעשר בהמה.

הגמרא שבה לבאר הלכה נוספת שהובאה בברייתא בענין קדשי
נכרים. שנינו בברייתא: וְאֵין העובדי כוכבים מְבִיאִין נֶסְכִּים כנסכי
נדבה בפני עצמם בלא זבח, אבל קרבנם טעון נסכים. מביאה הגמרא
ברייתא שבה מבואר המקור להלכות אלו: תִּנּוּ רַבֵּנָן, נאמר בפסוק
המלמד שאפשר להביא נסכים בפני עצמם בנדבה (במדבר טו יג) 'כֹּל
הַאֲזִיחַ יַעֲשֶׂה כָכָה אֶת אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ', ומתיבת
'אֲזִיחַ' יש ללמוד שדווקא אֲזִיחַ (ישראל) מְבִיא נֶסְכִּים לנדבה, וְאֵין
הַעֹבֵד בֹּכְבִּים מְבִיא נֶסְכִּים בנדבה, יָכוֹל הייתי לומר שגם לֹא תִּהְיֶה
עוֹלָתוֹ מְעֻנָּה נֶסְכִּים, תִּלְמִיד לומר בענין הנסכים הבאים עם הזבח
(שם יא) 'כִּכְּהָ יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֲזִיחַ', ללמד שחיוב הבאת הנסכים הוא
מחמת הקרבן עצמו, ולפיכך אין חילוק אם מביא הקרבן הוא ישראל
או נכרי.

הגמרא מבארת את הבבא האחרונה בברייתא: אִמַּר רַבִּי יוֹסִי, רֹאשָׁה
אֲנִי כְּבוֹלָן – בכל הדינים הנוכרים לְהַחֲמִיר שיהיה הדין בקדשי
נכרים כבקדשי ישראל. ורבי שמעון שאמר שאין מוּעֲלִים בקדשי
נכרים מוסיף ואומר, בָּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּקֳדָשִׁי מִזְבֵּחַ כו' אבל
בקדשי בדק הבית יש מעילה אף בקדשי נכרים. הגמרא מבררת את
המקור לדברי רבי שמעון. שואלת הגמרא: מִיָּא מַעְמָא – מהו טעמו
של רבי שמעון שמחלק לענין מעילה בקדשי נכרים בין קדשי מזבח
לקדשי בדק הבית. משיבה הגמרא: קִסְפָּר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בִּי מְבִירָה

הלכתא למשיחא. הרי קבע לנו הלכה הצריכה לנו לימות המשיח כשיבנה בית המקדש ועכשיו לא הוצרכנו לה: א"ל הלכה קאמינא. האי דמיתמנהא קביעות הלכה הוא דמיתמנהא דמיגרס בעינן מיינו משניות ומחלוקת הלכות עבודה לפי שתורה היא ודרוש וקבל שכר אבל קביעה הלכה אינה אלא להורות הלכה למעשה ועכשיו אינו נוהג: מתני' קדשי גוים כו'.

מפרש בגמ' ובשנהביתם לגבוה קאמר: גמ' ת"ר כו' מפרשה לקמיה: ואין מביאין נסכים. בפני עצמם בלא זבח כישראל שמתנדבין יין כדתנן במנחות (דף קד): ככולן אני רואה. בכל הדברים הללו אני רואה בקדשי גוים להחמיר בבקדשי ישראל: שנאמר בהם לה: כדתיב איש איש מבית ישראל וגו' (ויקרא כב) ודרשין בהכל שחשקן (חולין יג) איש מה ת"ל איש איש לרבות את הגוים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: כמה דברים אמורים. דאין מועלין בהן אתאן לתק: אבל בקדשי בדיק הבית. גוי שהתפיס לבדק הבית: מועלין בו. ולקמן מפרש טעמא: דגמירין מעילה חטא חטא מתירומה. כתיב במעילה חטא בשגגה (ויקרא ה) וכתיב בתרומה ולא יסאו עליו חטא (שם כב) ובתרומה כתיב בתריה דהאי קרא ולא יחללו את קדשי בני ישראל: דבתרומה כתיב בני ישראל. ויגורו מקדשי בני ישראל (שם כב): תמורה. בהמה: למעשר בהמה. כדתיב במעשר הדיה הוא ותמורתו (שם כז): ומעשר בהמה למעשר דגן. עשר תעשר ואמר מר בבכורות (דף גג) בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: דבר הלמד. מעשר בהמה הלמוד בהיקש שלא יהא נוהג בגוים חוץ ומלמד על התמורה בהיקש: מעשר דגן חולין הוא. ובכל התורה למדין למד מן הלמד חוץ מן הקדשים כדאמר באיזה מקומן (לקמן מט): הניחא למאן דאמר בתר מלמד אוליגן. דאי מלמד חולין אף על גב דלמד קדש למדים בו הלמד מן הלמד ופולגותיהו באיזה מקומן (שם) גוים לא מיייתו. דלא איתרבו גוים אלא לגדרים ונדבות כדכתיב בקרא לכל נדריהם וגו' (ויקרא כב) וזהו נמי דלא מיייתו חובה הקבוע להם זמן כגון עולת ראיה ושלמי חגיגה אלא לא פסיקא ליה הואיל ומביאין עולה ושלמי נדבה אבל מעשר חטאת ואשם לא שייך בהו כלל: אורה. בפרשת נסכים כתיב בשלח לך כל האורח יעשה כבה ומינה יליפין לקמן בפרק כל התדיר (דף צא): אורח מלמד שמתנדבים נסכים ומביא בפני עצמן נדבה: ת"ל כבה. יעשה לשור שאחר שחובה תלויה בקרבן ל"ש ישראל ול"ש גוי הלכך שלח דמי נסכיה יקרבו משלו ואם לאו מקריבים משל ציבור שתנאי ב"ד הוא במסכת שקלים (דף יא): מ"פ כו'. אמילתיה דר"ש קאי אמעילה דקאמר אבל קדשי בדיק הבית דגוים מועלין: וכי נמרה מעילה מתירומה. למעוטי גוים דומיא דתרומה קדשי מזבח הוא דגמרה דקדשי גופיהו כתרומה שאינן נפדין.

במוד

במעילה הכי דכי פריך מטובא ולישני באימורים: ואין עושין תמורה דאיתקש למעשר בהמה. בפרק קמא דתמורה (דף ג) דרש מדכתיב בריש ענינא דבר אל בני ישראל איש כי יפליא וגו': ומעשר בהמה למעשר דגן. בבכורות (דף גג) אמרין לא איתקש אלא לענין שנה: דומיא דתרומה דקדשי קדושת הגוף. וא"ת אחרה לנחה מקדשי בדיק הבית מנין דתנן אלו הן הלוקין (מכות יג) וחשיב הקדש שלא נפדה משמע דבר שיש לו פדיון הוינו קדשי ברה"ב הא לא ידעין אחרה במעילה אלא מגוריה שוה דחט חט מתירומה פ' חזש"פ (סנהדרין פד) והאי תנא לא ליק אלא דומיא דתרומה וי"ל דהקדש שלא נפדה לא מיייר בבדיק הבית אלא בקדשי המזבח שהוממו דכין דמעיקרא הוה בהו מעילה בשביל שהוממו לא פקעה המעילה ואבתי קשה

הלכתא למשיחא. כי האי גונא פריך בריש ד' מיתות (סנהדרין נא) ותימה דבריש עשרה יוחסין (קדושין עב) א"ר יהודה אמר רב הלכה כרבי יוסי דעתידין ממזדין ליתור ושמא נפקא מינה עכשיו שלא להרחיק משפחות שאינן ידועות ובקדושן (שם) פירשתי במאי פליגי רבי יוסי ורבנן במזבח ידע או בשאין ידע ובפ"ק דיומא (דף יג).

[רב יוסף], הלכתא למשיחא. אמר ליה אביי, אלא מעשה, כל שחיטת קדשים לא לתני, הלכתא למשיחא הוא. אלא, דרוש וקבל שכר. הכא נמי, דרוש וקבל שכר. הכי קאמינא לך, הלכתא למה לי. לישנא אחרינא, אמר ליה, הלכה קאמינא: משנה קדשי עובדי פוכבים, אין חייבין עליהן משום פיגול, נותר וטמא. והשוחרטן בחוץ פטור, דבדי רבי שמעון. רבי יוסי מחייב: גמרא תנו רבנן, קדשי עובדי פוכבים, לא נהנין ולא מועלין, ואין חייבין עליהן משום פיגול, נותר וטמא. ואין עושין תמורה, ואין מביאין נסכים, אבל קרבנן טעון נסכים, דבדי רבי שמעון. אמר רבי יוסי, רואה אני בכולן להחמיר, שנאמר בהן לה. פמה דברים אמורים, בקדשי מזבח. אבל בקדשי בדיק הבית מועלין בהן: לא נהנין ולא מועלין: לא נהנין, מדרבנן. ולא מועלין, דגמר מעילה, חט' חט' מתירומה. דבתרומה כתיב בני ישראל ולא עובדי פוכבים: ואין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא: מאי טעמא, דאיתי פיגול, עון' עון' מנותר. ואיתי נותר, חילול' חילול' ממומא. ובמומא כתיב בני ישראל ולא עובדי פוכבים: ואין עושין תמורה: מאי טעמא, דאיתקש תמורה למעשר בהמה, ומעשר בהמה איתקש למעשר דגן, ובמעשר דגן פתיב בני ישראל ולא עובדי פוכבים. וכי דבר הלמד בהיקש, חוץ ומלמד בהיקש. מעשר דגן חולין הוא. הניחא למאן דאמר, בתר מלמד אוליגן. אלא למאן דאמר, בתר למד אוליגן, מאי איכא למימר. אלא מעשר בהמה, חובה שאין קבוע לה זמן הוא, וחובה שאין לה זמן קבוע, ישראל מיייתו, עובדי פוכבים לא מיייתו: ואין מביאין נסכים: תנו רבנן, אורח, אורח מביא נסכים ואין העובד פוכבים מביא נסכים. יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים, תלמוד לומר ב'כב': אמר רבי יוסי, רואה אני בכולן להחמיר, פמה דברים אמורים, בקדשי מזבח כו': מאי טעמא, קסבר, פי גמרה מעילה חט' חט' מתירומה, דומיא דתרומה דקדשיא קדושת הגוף. אבל קדושת בדיק הבית, דקדושת דמים, לא. תנו רבנן, דם שנמא וזרקו בשוגג, הורצה.

במוד

דשיליה כל הבשר (חולין דף קז). אמר ר' ינאי גופיה כאשר יורג' מה פר כהן משיח יש בו מעילה אף שלמים יש בהן מעילה ותו דשיליה תמורה (דף קב) א"ר ינאי גופיה אלא מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד שנאמר לה' קדשים המיוחדים לה' וי"ל אסמכתא ניהו ועוד י"ל דר' ינאי לא איירי אלא בדבר הניתר לטהורים אבל באימורים ועולה דהמעילה לא פקעה פשיטא דאיכא מעילה דאורייתא וקשה לי על זה אמאי לא משני בפרק קמא דתמורה (דף ג) דרש מדכתיב בריש ענינא דבר אל בני ישראל איש כי יפליא דתרומה דקדשי קדושת הגוף. וא"ת אחרה לנחה מקדשי בדיק הבית מנין דתנן אלו הן הלוקין (מכות יג) וחשיב הקדש שלא נפדה משמע דבר שיש לו פדיון הוינו קדשי ברה"ב הא לא ידעין אחרה במעילה אלא מגוריה שוה דחט חט מתירומה פ' חזש"פ (סנהדרין פד) והאי תנא לא ליק אלא דומיא דתרומה וי"ל דהקדש שלא נפדה לא מיייר בבדיק הבית אלא בקדשי המזבח שהוממו דכין דמעיקרא הוה בהו מעילה בשביל שהוממו לא פקעה המעילה ואבתי קשה

הלכתא למשיחא. כי האי גונא פריך בריש ד' מיתות (סנהדרין נא) ותימה דבריש עשרה יוחסין (קדושין עב) א"ר יהודה אמר רב הלכה כרבי יוסי דעתידין ממזדין ליתור ושמא נפקא מינה עכשיו שלא להרחיק משפחות שאינן ידועות ובקדושן (שם) פירשתי במאי פליגי רבי יוסי ורבנן במזבח ידע או בשאין ידע ובפ"ק דיומא (דף יג). דפסיק כר' יוסי ראשון חזר לעבודתו ושני אינו ראוי כר' נפקא מינה עכשיו בבשר או חטא ישיבה או פסח שנחמנה על הציבור ועבר מחמת אונס ועבר האונס ובפרק אלו דברים (פסחים סט) דפסיק הלכה כר"ע דכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת לענין פסח נפקא מינה בזמן הזה לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי בהדיא (בשבת קלג) מ"מ לאלוים פסקא דמילה פסק נמי גבי פסח הכי ובפ"ק דתענית (דף ד) דפסיק רבי אלעזר הלכה כר"ג דאמר בשבעה במרחשון ומוקי לה התם בזמן שבית המקדש קיים נפקא מינה גם בזמן הזה לבני בבל דאית להו פירי דברא כדקאמר התם אלא לן וזהו להו ויחיד בסוף התכלת (מנחות גב) קשה דפסיק רבי יוחנן כאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתו כ"ג ונראה דרב יוסף דוקא דאית ליה הכא ובסנהדרין (דף נא) דאין לפסוק הלכתא למשיחא והדי חיים מפרש דלא פריך הלכתא למשיחא אלא הכא דאיכא תרתי שהוא למשיחא וגם עושה איסור דליכא נפקותא בהלכתא אלא על ידי איסור לא שייך לפסוק למשיחא:

והשוחרטן בחוץ פטור דבדי ר' שמעון. בגמרא לא תני בברייתא שוחט בחוץ והכא לא תני תמורה ונסכים דתני בברייתא וזה תימה וא"ת אי ר"ש ס"ל כרבי אלעזר דאמר פרק ואלו מנחות (דף עג) דאין גוים מביאין אלא עולות א"כ מאי איריא קדשי גוים דאין חייבין עליהם שוה פיגול נותר וטמא אפי' דישאל נמי דהא שמעינן ליה לר"ש בסוף דם שחיטה (כריתות כג) דאין פיגול בעולין ואין נותר בעולין וצ"ל דסבר לה כר' יוסי הגלילי דמביאין אפילו שלמים ועוד י"ל דבכריתות (דף יג) דף ג) מוכח דטעמא דרש' משום דאין איסור חל על איסור וקדשי גוים שוה מדאורייתא כדנתיב בגמרא לא נהנין דרבנן ולא מועלין דגמר חט חט מתירומה: רואה אני בכולן להחמיר שנאמר בהן לה. פי' בקרא דאיש איש דמרבין גוים שנודרין כתיב לה' למימר שגוים הם בכלל קדשי ה' משמע הכא דאיכא מעילה דאורייתא בקדשי מזבח וקשה דלא איפריך מהכא לה' ינאי דאמר בפ' קדשי מזבח (דף טו) במעילה דאין חייבין מעילה אלא על קדשי בדיק הבית כדפריך התם ומשני כולוהו מדרבנן ועוד תנן פ' אמור לו (כריתות יג) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד ותו

דשיליה כל הבשר (חולין דף קז). אמר ר' ינאי גופיה כאשר יורג' מה פר כהן משיח יש בו מעילה אף שלמים יש בהן מעילה ותו דשיליה תמורה (דף קב) א"ר ינאי גופיה אלא מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד שנאמר לה' קדשים המיוחדים לה' וי"ל אסמכתא ניהו ועוד י"ל דר' ינאי לא איירי אלא בדבר הניתר לטהורים אבל באימורים ועולה דהמעילה לא פקעה פשיטא דאיכא מעילה דאורייתא וקשה לי על זה אמאי לא משני בפרק קמא דתמורה (דף ג) דרש מדכתיב בריש ענינא דבר אל בני ישראל איש כי יפליא דתרומה דקדשי קדושת הגוף. וא"ת אחרה לנחה מקדשי בדיק הבית מנין דתנן אלו הן הלוקין (מכות יג) וחשיב הקדש שלא נפדה משמע דבר שיש לו פדיון הוינו קדשי ברה"ב הא לא ידעין אחרה במעילה אלא מגוריה שוה דחט חט מתירומה פ' חזש"פ (סנהדרין פד) והאי תנא לא ליק אלא דומיא דתרומה וי"ל דהקדש שלא נפדה לא מיייר בבדיק הבית אלא בקדשי המזבח שהוממו דכין דמעיקרא הוה בהו מעילה בשביל שהוממו לא פקעה המעילה ואבתי קשה

קשה מהא דילפינן בפרק בתרא דמעילה (דף קה) חט חט מתרומה לענין פגם ונהגה במעילה
במחבר לקרקע ומחבר היינו קדושת דמים ולא גמרי מתרומה וי"ל דהכא דוקא הוא
דבעינן דומיא דתרומה משום דכתיב לה' לרבויה דלא גמרינן אלא דומיא דתרומה דקדושת
הגוף עוד יש לומר דלרבנן אפי' בדר הבית גמרינן מתרומה למעט גוים בדר"א ר' יוסי קאמר

ליה ולא גמר בדר הבית מתרומה וכן נראה

דממיתא הי"ש ר' יוסי אומר כבולן אני רואה
להחמיר וכו' ומפרש מ"ט דומיא דתרומה
דקדושת הגוף וה"ק שכל קדשי גוים אני רואה
להחמיר משום פיגול נותר וטמא אבל מאי
דאמרינן אין מועילין הני מילי קדשי המזבח
דגמרינן מתרומה (והאני לינא) דלא גמרינן
מתרומה אלא מידי דדמיא לה אבל בדר הבית
דלא דמי לה מועילין כך פירש רבינו והקשה לו
בנו דה"ר אלחנן דבפ"ק דערבין (דף ה) אמר אבי
וערכו נגנו ופריך אי"ל לא ימעלו בו אלמנה תניא
אבל קדשי בדר הבית מועילין ולישני ההיא ר'
יוסי אבל לרבנן אין מועילין וי"ל דשפיר משני
התם וכז' הגיה רבינו: אבל העצים והלבונה
והקטרת אין בהם משום טומאה. ואם תאמר מאי

איריא משום דאין נאכלין תיפוק ליה דאין איסור
טומאה חל עליהם דהא יש בהן מעילה ורבי
שמעון היא דאמר (כריתות כג.) אין פיגול בעולין
ואין נותר בעולין לפי שאין איסור חל על איסור
ועוד חטאות הפגמיות אמאי צריך למעטינהו
מפיגול לה' שמעון ואמאי חייבין עליהם משום
נותר וטמא והא אית בהו מעילה ואין איסור חל
על איסור ומיהו בזה יש לומר דמשכחת לה
לאחר שניתן הבשר ועיריין ראויה לאכילה דתנן
במעילה (דף ט.) דמועילין בהן עד שיתוך הבשר
ומ"מ קשה מפיגול שהרי פקע פיגולו מבי משלה
בו האור אבל מעצים קשה דיש בהן מעילה
לעצמם וי"ל דתנא דר' שמעון דהכא סבר ליה
כההוא תנא דרבי שמעון דאמר התם יש פיגול
בעולין ויש נותר בעולין ועוד י"ל דמשכחת לה
בבת אחת כגון שהביא שתי עשרות אחר כך
כדאשכחן ביבמות פד"ק ר' אחא (דף לג.) וקשה
קצת הא דאמר פ' דם שחיטה (כריתות כג.) למאן
דאמר אין איסור חל על איסור כל חלב מאי
עבדי ליה מוסר חל בולדיו קדשים לוקמין בהביא
שתי עשרות אחר כך דהוה ליה בת אחת ומיהו
בלאו הכי שפיר קמשני וזה אין להקשות למיד'
אין איסור חל על איסור בקדשים ל"ל קרא בדם
למעוטי מנותר וטמא דהא איצטריך להביא שתי
עשרות אחר כך דהוי כבת אחת כדפרישנא
ומיהו למאי דבעי למימרא בפ' ד' אהין (יבמות
לג.) דר' שמעון אפי' בת אחת לית ליה קשה
תלמוד לומר אשר הם מקדישים לי. גבי טמא

כתיב ומריב הבא מיניה כל דבר והא דמיתיה ליה בברייתא דלעיל גבי פיגול היינו דשיין
טומאה בעופות ומנחות והדר אתי נותר חילול חילול מטומאה ופיגול עון עון מנותר ולאחר
שריבה הכתוב כל דבר מטומאה חזור וממעט בפיגול מכלל ופרט וכלל: י"ש לו מתירין
משקרב מתירין. מכלל הוה יאכל בשר דרשינן ליה בהקומץ רבה (מנחות כה) ובסמוך:
שבן גול. פירשי' למיד' חילול חילול וקשה על זה בתר הכי דפריך אדרבה מפיגול
נילף שכן הותר וכו' אמאי לא אמר גם כן שכן עון מעון ופר"ח למיד' דגול היינו כולו פיגול
שיין בכל הקרבן אבל נותר וטומאה שייכי בחתיכה אחת:

הכי

והני נפישן. נותר ופיגול לא הותרו מכללן בטומאה ואין החיצן מרצה עלייהו כטומאה ואע"ג
דבטומאת הגוף קאמינא שאין החיצן מרצה עליה שם טומאה מיהת נרצית בציון:
מחור. שניהן טהורין ושניהן נפסלין בזמן זה בנותר חוץ לזמן זה במחשבת זמן ושניהן פסולין בקרב
לאפוקי טומאת הגוף פשטולין במקרי: מנין שאף בפסול זמן הכתוב

במזיד, לא הורצה. במה דברים אמורים, ביחיד. אבל
בציבור, בין בשוגג בין במזיד, הורצה. ועובדי פוכבים
בין בשוגג ובין במזיד, לא הורצה. אמרוה רבנן קמיה
דרב פפא, כמאן דלא פרכי יוסי. דאי רבי יוסי, האמר,
כבולן אני רואה להחמיר. אמר להו רב פפא, אפילו
תימא רבי יוסי, שאני התם, דאמר קרא 'להם', 'להם'
ולא לעובדי פוכבים. אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן
לרב פפא, אלא מעתה, 'אשר הם מקדישים', הכי נמי,
'הם' ולא עובדי פוכבים. אלא אמר רב אשי, אמר קרא
'לרצון להם', ועובדי פוכבים לאו בני הרצאה נינהו:
משנה דברים שאין חייבים עליהם משום פיגול, חייבין
עליהן משום נותר, ומשום טמא, חוץ מן הדם. רבי
שמעון מחייב בדר שדרפן לאכול, אבל העצים והלבונה
והקטורת, אין חייבין (עליו) [עליהן] משום טומאה:
גמרא תנו רבנן, יכול לא יהו חייבין משום טומאה,
אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח. ורין
הוא, ומה פיגול שהוא בקביעה ובידיעה אחת, ולא הותר
מכלל, אין חייבין עליו אלא על דבר שיש לו מתירין בין
לאדם בין למזבח. וטומאה, שהיא בעולה ויורד, ובשתי
ידיעות, והותרה מכללה, אינו דין שאינו חייב אלא על
דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח, תלמוד לומר
'אשר הם מקדישים לי'. יכול מיד, תלמוד לומר וקרב.

אמר רבי אלעזר, וכי יש נוגע שהוא חייב. אלא, מה
תלמוד לומר וקרב, בהקשר לקרב, הכתוב מדבר. הא
פיצד, יש לו מתירין, משקרבנו מתירינו. אין לו מתירין,
משקרב בפלי. אשפחן טומאה, נותר מנלן. אתי 'חילול'
'חילול' ממומאה. ולילף 'עון' 'עון' מפיגול. מסתברא,
ממומאה הוי ליה למילף, שכן גז"ל סימן. אדרבה, מפיגול
הוה ליה למילף, שכן הותר, ציין, טהור, בזמן, קרב,
והני נפישן. אלא, מדתני לוי, דתני לוי, מנין שאף בפסול
זמן הכתוב מדבר, תלמוד לומר וקרב, וקרב (קדשי
בני ישראל) [שם קדשי אשר הם מקדישים לי].

בשני

ואקדישם קאי והכי קאמר אשר יקריב קדשים ואח"כ יאכלם וטומאה עליו כדמפרש
אכילה בקרא דבתריה: יש לו מתירין. כגון אימורים ובשר שהדם מתירן ושירי מנחות
שקומץ מתירן משקרבנו מתיריו ושאלו לו מתירין כגון מנחת כהנים וכוהן משיח
ונסכים משקדשו בכלי שהוא המכשיר לאכילה האמורה בהן: נותר מנלן, דחייב
(כזה) עליו אף על דבר שאין לו מתירין כדקתני מתני' דברים שאין חייבין עליהן
משום פיגול חייבין עליהן משום נותר: שכן גז"ל סימן. נותר וטומאה פסול הגוף
ופיגול פסול מחשבה נותר וטומאה אין זריקת הדם מביאתו לידי פסולן ופיגולן וזיקת
הדם קובעתו בפסול נותר וטמא נאמר בהן חילול: שכן הותר ציין מחור בזמן קרב

הדם פסול מחשבה נותר וטומאה אין זריקת הדם מביאתו לידי פסולן ופיגולן וזיקת
הדם קובעתו בפסול נותר וטמא נאמר בהן חילול: שכן הותר ציין מחור בזמן קרב
הכי

והני נפישן. נותר ופיגול לא הותרו מכללן בטומאה ואין החיצן מרצה עליה שם טומאה מיהת נרצית בציון:
מחור. שניהן טהורין ושניהן נפסלין בזמן זה בנותר חוץ לזמן זה במחשבת זמן ושניהן פסולין בקרב
לאפוקי טומאת הגוף פשטולין במקרי: מנין שאף בפסול זמן הכתוב

מדבר. האי קרא דיוגור: ולא יחללו. דכתיב גבי טומאה:

במזיד לא הורצה. קנסא דרבנן הוא ולא שביא אחר דאי"כ נמצאו ב"ד מתנין לעקור
דבר מן התורה ולהביא חולין לעורה אלא לא הורצה להחיר בשר באכילה אבל
בעלים נתכפרו והכי אמר לה שמואל במס' יבמות (דף צ.) [במאן]. הא דקתני דגוים
לא הורצה דלא בר' יוסי: אלא מעתה אשר הם מקדישים לי. דכתיב גבי ויגור: הכי

נמי הם ולא גוים. ותימא דקדשי גוים אלא
חייבין עליהם משום טומאה לה' יוסי והא
קאמר כבולן אני רואה להחמיר: לרצון להם.
גבי ציץ כתיב: לאו בני הרצאה. להקב"ה הם
שאינו מתרצה להם: מתני' דברים שאין
חייבין עליהם משום פיגול. כגון הקומץ
והקטרת וכל השניים במשנתנו: חייבין
עליהן משום טומאה. כרת האוכלן בטומאת
הגוף ועל שגגתם חטאת כדילף בגמרא: חוץ
מן הדם. דאימעות בהדיא כדאמר בגמ' ח"ג
נמי ר"ש בדבר שדרכו לאכול חייב וכך
שמעתי מבית מדרשו של רבינו יעקב ול"ג
שכך פירש ר' משולם בר קלנימוס גאון
בשעת מיתתו נומי ר"ש כמו אמר ר"ש
ובספרים היה כתוב הדם ועמו: בדבר שדרכו
לאכול. שדרך בני אדם לאכול ואף על פי
שזה מן הנקטרים כגון קומץ ומנחת כהנים
ודומין לה: אבל לבונה ועצים וקטרת אין
חייבין עליהם משום טומאה. ורבנן פליגי
עלה כדמרבינן להו מכל הבשר יתירא
לרבות עצים ולבונה: גמ' ומה פיגול האוכל
פיגול בשוגג: שהוא כקבוע. חטאת קבוע
לעני כלעשרי כשבה או שעירה: ובידיעה
אחת. שאינו צריך ידיעה בתחלה שאכל
בשוגג וידע שאכל ולא הותר מכללו. אצל
ציבור: שהוא בעולה ויורד. לעשרי בהמה
ובדלות שתי תורים ובדלי דלות עשירית
האיפה גבי שמועט קול בורקא: ובשתי
ידיעות. נטמא וידע שנטמא ונעלמה ממנו
טומאה ואכל את הקודש ולא ידע ומשאכל
ידע אבל שיש בה ידיעה בסוף ואין בה ידיעה
בתחלה שלפני אכילתו לא ידע מעולם
בטומאה זו פסור והכי גמרי' לה בשבועות
(דף ד.) והותרה מכללה. טומאת הגוף
הותרה אצל ציבור בפסח דתנן (פסחים ע)
(ע) הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה:
ת"ל אשר הם מקדישים. ריבה כל המוקדשים
וגבי ויגורו כתיב: יכול מיד. משעוהקדשו
מתחייב עליו מיד אם אכלו בטומאה: ת"ל
אשר יקרב. מכל וערכם ר"א מפרש לה
ואזיל: וכי יש נוגע חייב. והלא אינו חייב
אלא אם כן אכל בדכתיב (ויקרא כב) איש
איש מזרע אהרן וגו': בהוכשר ליקרב.

ואקדישם קאי והכי קאמר אשר יקריב קדשים ואח"כ יאכלם וטומאה עליו כדמפרש
אכילה בקרא דבתריה: יש לו מתירין. כגון אימורים ובשר שהדם מתירן ושירי מנחות
שקומץ מתירן משקרבנו מתיריו ושאלו לו מתירין כגון מנחת כהנים וכוהן משיח
ונסכים משקדשו בכלי שהוא המכשיר לאכילה האמורה בהן: נותר מנלן, דחייב
(כזה) עליו אף על דבר שאין לו מתירין כדקתני מתני' דברים שאין חייבין עליהן
משום פיגול חייבין עליהן משום נותר: שכן גז"ל סימן. נותר וטומאה פסול הגוף
ופיגול פסול מחשבה נותר וטומאה אין זריקת הדם מביאתו לידי פסולן ופיגולן וזיקת
הדם קובעתו בפסול נותר וטמא נאמר בהן חילול: שכן הותר ציין מחור בזמן קרב

הדם פסול מחשבה נותר וטומאה אין זריקת הדם מביאתו לידי פסולן ופיגולן וזיקת
הדם קובעתו בפסול נותר וטמא נאמר בהן חילול: שכן הותר ציין מחור בזמן קרב

הכי

והני נפישן. נותר ופיגול לא הותרו מכללן בטומאה ואין החיצן מרצה עליה שם טומאה מיהת נרצית בציון:
מחור. שניהן טהורין ושניהן נפסלין בזמן זה בנותר חוץ לזמן זה במחשבת זמן ושניהן פסולין בקרב
לאפוקי טומאת הגוף פשטולין במקרי: מנין שאף בפסול זמן הכתוב

מדבר. האי קרא דיוגור: ולא יחללו. דכתיב גבי טומאה:

זבחים דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלה

בידיעה שאחר האכילה בשביל להתחייב חטאת, ולא הותר מכללו
 – לא נמצא שום אופן שהוא מותר, ומכל מקום אין חייבין עליו אלא
 רק על דבר שיש לו מתירין בין לאכילת אדם בין לאכילת מזבח,
 אם כן איסור אכילת קדשים בטומאה, שהיא בעולה ויורד –
 שהחייב קרבן על שגגת טומאה משתנה לפי עושרו של המקריב,
 ובשתי ידיעות, כלומר, שמלבד זה שנודע לאוכל על הטומאה
 לאחר אכילתו צריך גם שתהיה הטומאה ידועה לו בזמן הקודם
 למעשה, ורק בזמן המעשה עצמו שבה, והותרה מכללה, שהרי
 טומאה הותרה בציבור, אינו דין – וכי אין זה קל וחומר, שהאוכל
 קודש בטומאה אינו חייב אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם
 בין למזבח, תלמוד לומר – כדי שלא נאמר כן משמענו הכתוב
 (ויקרא כב ג) 'אלא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדשים לי', ולשון
 הפסוק משמע לרבות את כל המוקדשים ואף אלו שאין להם מתירים.
 עתה מלמדת הברייתא שאף שנתרבו כל הקדשים מכל מקום אין
 האיסור חל אלא לאחר שהותרו לאכילה או להקרבה: יכול הייתי
 לומר שאיסור אכילת קודש חל מיד, תלמוד לומר (ויקרא כב ג) 'כל
 איש אשר יקרב מקל וזרעכם אל הקדשים וגו' וטמאתו עליו ונכרתה
 הנפש ההוא מלפני אני ה'.' ואמר רבי אלעזר בביאור הדרשה, אף
 שלכאורה לשון 'קרב' יכול להתפרש שאפילו אם נגע הטמא
 בקדשים חייב, מכל מקום יקשה על כך, וכי יש טמא הנוגע בקדשים
 שהוא חייב כרת. אלא, מה תלמוד לומר 'קרב' בהבדל ל'קרב'
 הקטוב מ'קרב' – בתיבה זו של 'קרב' מלמדנו הכתוב שבבשר
 קודש שנעשה ראוי להיקרב או להאכל, הא כיצד מתקיים דין זה,
 דבר שיש לו מתירין אחרים, כגון אימורים ובשר, שהדם הנזקק
 מתירם להקטרה ולאכילה, וכן שירי מנחה שהקומץ המוקטר מתירם
 לאכילה, חייבים על אכילתו בטומאה רק משקרבנו מתיריו. ודבר
 שאין לו מתירין אחרים, כגון מנחת כהנים ונסכים, שהם מוקטרים
 כליל, חייבים על אכילתם בטומאה משקירש בבלי שרת, שהקידוש
 בבלי הוא המכשירם להקטרה.
 מבררת הגמרא: משקרבנו בטומאה – מצאנו שדין אכילת קדשים
 בטומאה נהוג אף בדבר שאין לו מתירים, נותר מנול – מנין שגם
 איסור אכילת נותר נאמר אף בדבר שאין לו מתירים. מבררת
 הגמרא: אתי 'חילול' 'חילול' מ'טומאה' – איסור נותר נלמד לענין זה
 מאיסור אכילת קדשים בטומאה בגזירה שוה מלשון 'חילול' הכתובה
 בשניהם.
 שואלת הגמרא: ולילה 'עון' 'עון' מ'פגול' – מדוע שלא ילמד התנא
 לענין זה גזירה שוה מאיסור אכילת פגול ששרי לשון 'עון' כתוב
 בשניהם, ויהא איסור נותר נהוג רק בדבר שיש לו מתירים כדין פגול,
 ומדוע העדיף התנא ללמוד בגזירה שוה מטומאה שנהוג אף בדבר
 שאין לו מתירים.
 משיבה הגמרא: מסתברא מ'טומאה' הוי לילה למילה – מסתבר יותר
 שיש ללמוד נותר מטומאה, שכן נותר וטומאה דומים בשלשה
 דברים, וגו' סימן. א. בגוף, היינו שנותר וטומאה הם דברים שחלים
 בגוף הקודש או בגוף הטומאה, מה שאין כן פגול נעשה במחשבה
 בלבד. ב. בזריקה, היינו שבנותר וטומאה אין זריקת הדם גורמת
 לפסול זה, מה שאין כן בפגול שהפסול חל בשעת זריקת הדם. ג.
 בחילול, היינו שבנותר וטומאה נאמר לשון חילול, מה שאין כן
 בפגול. ולפיכך מסתבר יותר שיש ללמוד נותר מטומאה.
 מקשה הגמרא: אדרבה, מ'פגול' הוה לילה למילה – יש ללמוד נותר
 מפגול דווקא, שכן, הותר, ציץ, טהור, פגול, קרב – נותר דומה
 לפגול בחמשה דברים אלו: א. 'הותר', שנותר ופגול אין בהם יוצא
 מן הכלל בשום מקום לעומת טומאה שהותרה בציבור. ב. 'ציץ',
 שנותר ופגול אין מועיל ריצוי ציץ כפי שמעיל הוא בטומאה. ג.
 'טהור', שפרשת פגול ונותר נאמרה בטהורים. ד. 'בזמן', שנותר
 ופגול שניהם פסולים השייכים לזמן, לעומת טומאה שפסולה אינו
 שייך לזמן. ה. 'קרב', שבנותר ופגול הפסול הוא בדבר הקרב עצמו
 לעומת טומאה שהפסול במקריב, כלומר באדם האוכל, והני נפישן
 – והרי דברים אלו מרובים מהדברים שבהם שוה נותר לטומאה, ולכן
 מסתבר יותר ללמוד נותר בגזירה שוה לפגול.

המשך בעמוד קלז

אבל אם נעשה הדבר במזיד, לא הורצה הקרבן, שקנסו חכמים שלא
 יאכלו את בשרו. במה דברים אמורים בקרבן יחיד, אבל בקרבן
 ציבור, בין פשוטו ובין במזיד, הורצה הקרבן ובשרו מותר באכילה.
 וקרבנות של עובדי פוכבים בין פשוטו ובין במזיד לא הורצה
 הקרבן כלל.
 הגמרא מבררת כדעת מי נשנתה הברייתא: אמר רבנן קמיה דרב
 פפא – אמרו חכמים ברייתא זו לפני רב פפא, ודנו ביניהם במאן –
 כדעת מי סוברת הברייתא, הרי לכאורה היא דלא פשיטת רבי יוסי,
 דאי ברייתא זו סוברת דרבי יוסי, קשה, האמר רבי יוסי בברייתא
 לעיל, בבבלי – בכל הדנים האמורים שם בברייתא לענין קדשי
 נכרים, אני רואה להחמיר שיהא דינם כקדשי ישראל, ואם כן אף
 בקרבן נכרי הדין הוא שדם שנשטא וזרקו בשוגג, הורצה הקרבן, ועל
 כרחק הברייתא הסוברת שבקרבנות נכרים לא הורצה הקרבן, לא
 נשנתה בשיטת רבי יוסי.
 רב פפא דוחה שאין הכרח לפרש שהברייתא אינה כרבי יוסי: אמר
 להו (נ-להם) רב פפא, אפילו תימא שהברייתא שנויה בשיטת רבי
 יוסי שמשוה בברייתא את קדשי נכרים לקדשי ישראל, מכל מקום
 הוא מודה שיש לחלק ביניהם לענין זריקת דם שנשטא, דשאני ה'הם'
 – שונה הדבר בזריקת דם שנשטא, דאמר קרא לענין ריצוי הציץ על
 קרבנות טמאים, (שמות כח לח) 'ונשא אהרן את עון הקדשים אשר
 יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון
 להם לפני ה' ויש לדרוש מלשון 'להם' שזהו רק לישראל, ולא
 לעובדי פוכבים.
 הגמרא מקשה על רב פפא: אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב
 פפא, אלא מעתה – אם אכן כדברך, שיש למעט מתיבת 'להם'
 עובדי פוכבים, אם כן כשאמרה התורה בפרשת טומאה (ויקרא כב ג)
 'ויגזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אשר הם
 מקדשים', ה'ני נמי – האם גם כאן ידרוש רבי יוסי מתיבת 'הם'
 שהזהירה התורה דווקא על אכילת קדשי ישראל בטומאת הגוף ולא
 על אכילת קדשי עובדי פוכבים בטומאת הגוף, והרי רבי יוסי מחמיר
 בקדשי נכרים כבקדשי ישראל לענין אכילה בטומאת הגוף. וכיון
 שמוכח שרבי יוסי אינו ממעט נכרים מתיבת 'הם', אין לומר שקרבנות
 נכרים התמעטו מריצוי הציץ מהנאמר בפסוק 'להם'.
 הגמרא מביאה מקור אחר למעט קרבנות נכרים מריצוי הציץ: אלא
 אמר רב אשי, אמר קרא לענין ריצוי הציץ על קרבנות טמאים (שמות
 כח לח) 'לרצון להם לפני ה' והיינו שעל ידי הציץ הקב"ה מתרצה
 לבעלי הקרבן ואף לקרבנות טמאים, ועובדי פוכבים לא בני
 הרצאה ניהו – אינם בני ריצוי, שאין ה' מתרצה להם.
 משנה
 המשנה לעיל (מב) מנתה דברים שאין חייבים על אכילתם משום
 אכילת פגול, משנתינו מבררת שמכל מקום יש באכילת דברים אלו
 משום איסורים אחרים: אף דברים שאין חייבים עליהם משום פגול
 כגון קומץ ולבונה וקטורת, חייבין עליהן במזיד כרת ובשוגג חטאת,
 משום נותר – אם אכלם אדם לאחר זמנם, ומשום טמא – אם אכלם
 בטומאה, חוץ מן ה'הם'. רבי שמעון מתיב כרת רק בדבר שדרבן
 לאכול – בדבר שהוא ממין הראוי לאכילה, אבל העצים והחלבונה
 והקמחנות הראוי לאינם ראויים לאכילה, אין חייבין עליהן (עלהן)
 משום אכילה בטומאה.
 נמרא
 הגמרא מביאה ברייתא המלמדת את המקור לדין השנוי במשנתנו:
 תנו רבנן, יכול הייתי לומר שלא יהו חייבין משום אכילת קדשים
 בטומאה אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאכילת אדם בין
 לאכילת מזבח, ודין הוא – וכך הייתי לומד מקל וחומר, ומה איסור
 פגול שהוא חמור בכך שהוא בקביעה – שהחייב על אכילתו הוא
 חטאת קבועה, שבין אם הוא עני ובין אם הוא עשיר מביא אותו קרבן,
 ובידיעה אחת מתייבים עליו, כלומר, שהאוכל פגול בשוגג די

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

ממשיכה הברייתא לדון: מפסוק זה אין לי – איני יודע לרבות שיעבבו את כפרת הקרבן אלא מִתֵּן שֶׁבַע – שבע המתנות שעל הפרוכת, מאחר שֶׁמִצֵּינוּ שהזאות אלו מִעֲבֹבוֹת כָּל מִקְוִים, ואם כן דין הוא שיעבבו גם כאן, אבל מִתֵּן אֲרִבַּע שצריך ליתן על הקרנות, שאינם מעכבים בחטאת החיצונה, מִנִּיין שבמזבח הפנימי גם הם מעכבים את הכפרה, תִּלְמִיד לֹאִמַר כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ, חזר וכפל, ומכין שאינו

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

שמעכבות נלמדים מכאן, ומדוע נצרך להקישו לפר העלם דבר. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פִּפְא, לֹא נִצְרָכָא התורה להקיש פר יום הכיפורים לפר העלם דבר אלא כדי ללמד את ההלכות שנלמדים מ'את דם וּבִמְבִילָה' הכתובים אצל פר כהן המשיח, שנוהגים גם אצל פר יום הכיפורים, שאצל פר כהן המשיח כתוב (ויקרא ד ה) 'וְטָבַל

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

נתפגל הקרבן. מעתה אין ראייה מן המשנה מהי דעת רבי מאיר בפיגול בחצי מתי. מקשה הגמרא: כיון שהמשנה מדברת באופן שנתן את המתנות הראשונות במחשבת פיגול ואת האחת במחשבת פסול אחרת, מִכְלָל – יש לדייק מכך דְּכִי לֹא עֲבִיד לָהּ – שכאשר לא עשה לאותה מתנה האחרונה במחשבת חוץ לְמִקְוָמוֹ וְשִׁלָּא לְשִׁמּוֹ, אלא נתנה בשתיקה, מִתְּיִיב כרת על אכילת הקרבן, משום שנתפגל, ומוכח שאומרים שעל דעת ראשונה הוא עושה, וכיון שאין זו דעת חכמים על כרחך שזו דעת רבי מאיר, ונמצא שגם לדברי רבא ורב אשי לא נדחו דברי ריש לקיש בדעתו של רבי מאיר. מתרצת הגמרא: אין לדייק כן, משום שֶׁאִיֵּידי (אגב) דִּתְנָא בְּרִישָׁא

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

הוצרכה התורה להזכיר גם את האופנים החמורים, וְאִם נֶאֱמָרוּ חֲמוּרוֹת לְמַעַן נֶאֱמָרוּ קִלּוֹת, ומשיכה הברייתא: אִם נֶאֱמָרוּ רק קִלּוֹת וְלֹא חֲמוּרוֹת, הֵייתִי אוֹמֵר שרק על קִלּוֹת עובר בְּלֹא וְעוֹנֶשׁ מלקות, ואילו על חֲמוּרוֹת עונש בְּמִיתָה בידי שמים, לְכָךְ נֶאֱמָרוּ בפירוש אף חֲמוּרוֹת, ללמד שאף עליהן אינו עונש אלא בלא. וְאִם נֶאֱמָרוּ חֲמוּרוֹת וְלֹא חֲמוּרוֹת קִלּוֹת, הֵייתִי אוֹמֵר שרק על חֲמוּרוֹת יֵהָיִיב מלקות, ואילו על קִלּוֹת יֵהָיִי פטור לגמרי, לְכָךְ נֶאֱמָרוּ בפירוש גם קִלּוֹת, ללמד שגם עליהם עונש מלקות. מבררת הגמרא: מֵאֵי קִלּוֹת וּמֵאֵי חֲמוּרוֹת – מה הם האופנים הקלים באכילת קודש שהזכירו בברייתא, ומה הם האופנים החמורים, אֵילִימָא – אם נאמר ש'קִלּוֹת' היינו אכילת מַעֲשֵׂר שני בטומאה, והוא מכונה 'קל' כיון שמיד לאחר שטבל הטמא מותר באכילת מעשר שני ואינו צריך להמתין עד הערב, ו'חֲמוּרוֹת' היינו אכילת תְּרוּמָה בטומאה, שאיסורה חמור בכך שאף לאחר שהטמא טבל אינו יכול לאכול עד הערב.

דוחה הגמרא: לא יתכן לפרש כן, שאם כן כיצד אמרה הברייתא שאילו הזכירו רק ה'קִלּוֹת' ולא ה'חֲמוּרוֹת' הֵייתִי אוֹמֵר שעל החמורות נענשים בְּמִיתָה, ומשמע שלפי האמת אין זה כן, והרי הַשְׁתָּא נִמְי הָא בְּמִיתָה – הרי גם עתה, אחר שהזכירה התורה את אכילת התרומה בטומאה, יש בה חיוב מיתה בידי שמים. [ותו – ועוד יש להקשות לפירוש זה], כיצד אמרה הברייתא, וְאִי לֹא נֶאֱמָרוּ חמורות אלא רק קלות הֵייתִי אוֹמֵר שרק אכילת מעשר שני 'הקלה' במלקות, ואילו אכילת תרומה ה'חמורה' דינה בְּמִיתָה, והרי לפי

נצרך ללמדנו על שבע המתנות, בהכרח שבא לרבות את ארבע המתנות שאף הם מעכבים את הכפרה. ממשיכה הברייתא לדרוש את הפסוק: תיבת 'לִפְר', זֶה בא לרבות פֶּר יוֹם הַכִּפּוּרִים, שבא הכתוב להקישו ולהשוותו לפר העלם דבר של צבור.

הִפְקֵן אֶת אֲפָעֻו בְּדָם וְהִזְהֵ וגו', ותיבות 'אֶת' בְּדָם' וְטָבַל' נכתבו ללמד שלש הלכות שהובאו להלן בגמרא. הגמרא מבארת ההלכות שדורשים מ'את בדם וטבילה': מה שנאמר בפסוק 'אֶת', אָמַר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב, לֹא נִצְרָכָא תיבת 'את' אלא כדי לְהַכְשִׁיר

שאם נתן את הראשונה חוץ לזמנה ואת השניה חוץ למקומה פִּיגוּל וְחִיבִין עָלָיו כָּרֵת, ונקט באופן זה דווקא לחדש שכיון שהמתנה השניה אינה מעכבת על כן גם אינה מוציאה מידי פיגול, על כן תִּתְּנָא נִמְי בְּסִיפָא שאם נתן את הראשונות במחשבת חוץ לזמנו ואת האחרונה במחשבת חוץ למקומו או שלא לשמו פָּסוּל וְאִין בּוֹ כָּרֵת, אף שלא היה צריך לשנות כן, שאפילו נתן את האחרונה בלא מחשבה כלל, גם כן פסול ואין בו כרת. הגמרא מקשה על ריש לקיש: מִיִּתְיָבִי, נאמר בברייתא בְּמַעַן דְּכָרִים אֲמוּרִים שדי במחשבה בעת נתינת מתנת הדם הראשונה בכדי לפגל את הקרבן, בְּדָמִים הִנִּיתֵנּוּ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שרק מתנה אחת מעכבת ולכך אין הפיגול תלוי אלא בה,

לימוד זה בברייתא, הטעם שהיינו סוברים לחייב מיתה באכילת תרומה הוא בקל וחומר מאכילת מעשר שני, וכלל הוא בדינו שדִּי לָבֵא מִן הַדִּין לְחִיּוֹת בְּגִדוֹן, כלומר, די לדבר הנלמד בקל וחומר להיות כמו המלמד, ולא יותר ממנו, ולא יתכן שהמלמד (א) – מעשר שני יחיד במלקות והלמד (א) – תרומה יחיד במיתה. אֲלָא על כרחך יש לומר ש'קלות' ו'חמורות' היינו לענין חומר הטומאה, ו'קלות' היינו אכילת קודש כשהוא טמא בְּטוֹמֵאת שְׂרִין, שהיא טומאה קלה, ו'חֲמוּרוֹת' היינו אכילת קודש בְּטוֹמֵאת מֵת, שהיא טומאה חמורה, וביאור הברייתא כך הוא, שאילו היה נכתב בפסוק עונש על אוכל קודש בטומאה קלה בלבד שהוא במלקות, הייתי סבור שהאוכל קודש בטומאה חמורה יחיד עונש מיתה בידי שמים, ואילו היה נכתב בפסוק עונש מלקות רק לגבי אוכל בטומאה חמורה, הייתי סבור שהאוכל קודש בטומאה קלה יחיד פטור לגמרי. מבררת הגמרא: וְכֵּמָא – ובאיזו אכילת קודש עוסקת הברייתא, אִי בְּתִירוּמָה – אם באכילת תרומה בטומאה, יקשה, אִיֵּידי וְאִיֵּידי הוּא בְּמִיתָה – הרי בין האוכל תרומה בטומאת שרץ ובין בטומאת מת, חייב מיתה, וכיצד כתבה הברייתא שהייתי סבור שעל הקלות בלאו. ותו – ועוד קשה, כיצד אומרת הברייתא לְכָךְ נֶאֱמָרוּ חֲמוּרוֹת דְּכָלָא – שהוצרכה התורה להזכיר את העונש לגבי האוכל בטומאה חמורה הוא כדי להשמיע שאף הוא עונש רק מלקות, וקשה, הָא בְּמִיתָה הִיא – הרי האוכל תרומה כשהוא טמא עונש מיתה בידי שמים, (וְאִי לֹא נֶאֱמָרוּ הֵייתִי אוֹמֵר בְּמִיתָה דִּי לָבֵא מִן הַדִּין לְחִיּוֹת בְּגִדוֹן) וְאִי – ואם נאמר שהברייתא עוסקת בְּאֲכִילַת מַעֲשֵׂר,

והיינו, שיש לרבות רק בכור, ולפיכך הוצרכנו ללימודים אחרים כדי לרבות דין פיגול בשאר הקדשים.

הגמרא מבררת כדעת מי סוברת הברייתא. שנינו בברייתא: 'עַד שְׁאֵנִי מִרְבָּה לֹא שָׁמֵן שֶׁל מִצֹּרֶעַ'. מבררת הגמרא: הָא מִנִּי – ברייתא זו, המרבה לוג שמן של מצורע לדין פיגול, כשיטת מי היא שנויה, הרי לכאורה כרבי מאיר היא, דְתַנִּיא, לֹא שָׁמֵן שֶׁל מִצֹּרֶעַ באופן שבא יחד עם האשם חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, שאם חשב מחשבת פיגול בזמן עבודות האשם, נתפגל אף הלוט שמן, דְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, שכן לדעתו אף שהמצורע יכול להביא את לוג השמן עד עשרה ימים מיום הבאת האשם, מכל מקום מאחר שהביאו יחד עם האשם הרי דם האשם הוא המתירו להינתן על הבהונות ולאכול את שייריו.

דוחה הגמרא: אם ברייתא זו כרבי מאיר היא, אִימָא סִיפָא, וּמוֹצִיא אֲנִי מחיוב פיגול מִנְחָת נִסְכִּים וְהָדָם, אֶתָּאן לְרַבֵּנָן – באנו איפוא לשיטת חכמים החולקים על רבי מאיר וסוברים שאין פיגול במנחת נסכים, דְתַנִּיא בתוספתא (פ"ה ד"א), נִסְכֵּי בְהִמָּה חֵיבִין עָלֶיהָ כרת באכילתם מִשּׁוּם פִּיגוּל מִפְּנֵי שְׁדֵם הַזֶּבֶחַ מִתִּירָן – מתיר את הנסכים לִקְרֹב על המזבח, דְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, וְהֵלֵא אֲדָם מִבֵּיא – רשאי להביא אֶת זֶבְחֵי הַיּוֹם, וְאֵת נִסְכֵּי שֶׁל זִבְחִים אֵלּוּ יִכּוּל לְהִבִּיא מִיָּד עַד עֶשְׂרֵה יָמִים, ועל כרחק שאין הזבח מתיר את הנסכים, ואם כן מדוע שיתפגלו על ידו. אָמְרוּ לָהֶן, אֵף אֲנִי לֹא אֶמְרֵתִי שְׁנוּהָ דִין פִּיגוּל בְּנִסְכִּים אֱלָא בְּאֹפֶן שֶׁהֵם בְּאִין יוֹד עִם הַזֶּבֶחַ, שאז דם הזבח מתיר את הנסכים למזבח ונחשב שיש להם 'מתיר' אבל אם הביאן לאחר מכן אין הזבח מפגלן. ונמצא אם כן שאי אפשר להעמיד ברייתא זו כדעת רבי מאיר, ואם כן קשה כדעת מי נשנתה ברייתא זו.

הגמרא מבארת את הברייתא: אָמְרָ רַב יוֹסֵף, אֲכֵן בְּרִייתָא זו כֹּלָה נִשְׁנִית בְּשִׁטַּת חֲכָמִים, שִׁכּוּן שֶׁאִפְשָׁר לְהִבִּיא אֶת הַזֶּבֶחַ הַיּוֹם וְאֵת הַנִּסְכִּים לֵאחֹר זֶמֶן, לְפִיכָךְ אֵף אִם הִבִּיאם בְּאוֹתוֹ יוֹם אֵין הַזֶּבֶחַ מִפְּגַל אֶת הַנִּסְכִּים, ואף בלוג שמן של מצורע הדין הוא שאין הזבח מפגלו.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

בְּהֵן מִשִּׁית לְשׁוֹר זֶבֶחַ הַשְּׁלָמִים, כדי ללמד, מִה שׁוֹר זֶבֶחַ הַשְּׁלָמִים אינו נעשה פיגול עַד שִׁיחֵהוּ מַעֲשִׂיו – העבודות שבהם עבד וחישב מחשבת פיגול, וּמִחֲשָׁבוֹתָיו – האכילות שחשבו עליהן לעשותם שלא בזמנו, עַל מִזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן כלומר מחוץ להיכל, אֵף פֶּה בְּהֵן מִשִּׁית אינו נעשה פיגול עַד שִׁיחֵהוּ מִחֲשָׁבוֹתָיו – מה שחשב לעשות

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' א

מִעִילָה 'חט' 'חט' מִתְּרוּמָה – כאשר נלמדה מעילה בגזירה שוה מתרומה מלשון 'חטא' שהזכרה בשניהם, למעט שאין מעילה בקדשי נכרים, דּוּמִיא דְתִירוּמָה דְקָדְשָׁא קְדוּשַׁת הַגּוֹף – הדבר נדרש ללמד רק על הקדשים הדומים לתרומה שהיא קדושה בקדושת הגוף ושאינה בתורת פדיון, ולפיכך אין למעט מגזירה שוה אלא קדשי מזבח של נכרים שהם דברים הקדושים בקדושת הגוף כמו תרומה, אֲכָל קְדוּשַׁת בֶּרֶךְ תְּפִילָּה, דְקָדְשֵׁי דָמִים היא,

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' ב

הגמרא חוזרת בה מלימוד זה ומביאה מקור אחר: אֱלָא הֵדִין שֶׁל מִשְׁנֵיתֵינוּ נִלְמַד מִדְּתַנִּי – מהברייתא ששנה לֹא, דְתַנִּי לֹא, נִאֲמַר בַּפְּסוּק (ויקרא כב ה) 'וַיִּנְהָרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וגו' ומשם דרשו שבאיסור אכילת קדשים בטומאה נכללו דברים שאין להם מתירים, מִנֵּן שְׂאֵף בְּפִסּוּל זֶמֶן הַתְּכֹתֵב מִדְּבָר, כלומר, מנין שפסוק זה עוסק

ומה ששנינו בברייתא שיש דין פיגול בלוג השמן של מצורע, אין הכוונה שמתפגל על ידי הזבח, אֵלֵא הָא מִנִּי – ברייתא זו בדעת מי היא שנויה, רַבִּי הֵיא, דְאָמַר לֹא שָׁמֵן שֶׁל מִצֹּרֶעַ, מִתְּנִיתִיו שְׁרוּ לִיה – המתנות שמוזים מן השמן בפנים ההיכל הן אלו שמתירות אותו מאיסור מעילה, וּמִדְּמִתְנִיתִיו שְׁרוּ לִיה – ומכך שהמתנות הן אלו שמתירות אותו, יש לנו לומר שאף מִתְּנִיתִיו מִפְּנֵי לִיה – אם בשעת הזאת השמן חשב הכהן ששיירי השמן יאכלו חוץ לזמנו (שהוא יום ולילה), הרי זה פיגל את השמן, ואף המבואר בברייתא שיש פיגול בלוג שמן, הכוונה לאופן שחשב מחשבת פיגול בשעת הזאת השמן, וכשיטת רבי.

הגמרא מבארת היכן מצינו שלדעת רבי הזאת השמן מתירה את שייריו: דְתַנִּיא בברייתא, לֹא שָׁמֵן שֶׁל מִצֹּרֶעַ, מוֹעֲלִין בּוֹ עַד שִׁינְדוּק אֶת הָדָם – הנהנה ממנו קודם זריקת דם האשם חייב על כך משום דין מעילה, ואם נִזְרַק הָדָם, לֹא נִהְיִין – אסור מדרבנן להנות מלוג השמן, עד שיתן את מתנותיו, וְלֹא מוֹעֲלִין – ומכל מקום אם עבר ונהנה אינו חייב משום מעילה, כיון שכבר הותר לכהנים בזריקת דם האשם. רַבִּי חוֹלֵק וְאֵמַר, מוֹעֲלִין בְּלֹא הַשְׁמֵן עַד שִׁינְדוּק מִתְּנִיתִיו, כלומר, הנהנה מהשמן לפני שבע ההזאות שבפנים ההיכל, חייב משום מעילה. וְשִׁינְדוּק – רבי וחכמים מסכימים בדעתם שאף אם נתן את המתנות דהיינו שבע ההזאות, שֶׁהַשְׁמֵן אֶסוּר בְּאִכְלָה מִדְּרַבְנָן, עַד שִׁינְדוּק מִתֵּן שֶׁכַּע הַזֶּבֶחַ, וּמִתֵּן בְּהִזְוֹת הַמִּצֹּרֶעַ. הרי שלדעת רבי הזאת השמן בפנים ההיכל היא ה'מתיר' של השמן. ועל פי זה יישב רב יוסף לעיל את הברייתא שלדעת רבי יכול לוג השמן להתפגל על ידי מחשבת חוץ לזמנו בשעת הזאתו.

הגמרא דוחה את דברי רב יוסף: אֲמַרְוּהָ קָמִיהָ דְרַבִּי יְרֵמְיָה – אמרו בני הישיבה את תירוצו של רב יוסף לפני רבי ירמיה, אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בְּתַמִּיהָ, נִבְרָא רַבָּא כִּרְבָּא יוֹסֵף לִימָא כִּי הָא מִלְּתָא – וכי יתכן שאדם גדול כרב יוסף יאמר דבר זה, שכשם שהזאת השמן מתירה את שייריו, כך מועילה מחשבת פיגול בשעת ההזאה.

שלא בזמנו, וּמַעֲשִׂיו – והעבודות שבהם עבד וחישב, עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן, כלומר מחוץ להיכל.

הגמרא מביאה פסק הלכה בענין זה: אָמַר רַב נְחֶמְיָה, אָמַר רַבָּה פֶּה אֲבוּהָ, אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי אֱלֶעָזָר שְׂאֵמֶר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי. הגמרא תמדה על פסק הלכה זה: אָמַר (רבא) [רב יוסף]

ששייך בהם פדיון ואינם דומים לתרומה, לֹא – אין ללמודם מגזירה שוה זו, ולפיכך קדשי בדק הבית של נכרים יש בהם דין מעילה.

הגמרא מביאה ברייתא שדנו בה אמוראים האם היא שייכת למחלוקת רבי שמעון ורבי יוסי: תִּנּוּ רַבֵּנָן, דָּם שֶׁל קֶרֶן שְׁנִמְמָא וְזִרְקוּ כֵּהָן עַל הַמִּזְבֵּחַ, אִם הִדְבַּר נַעֲשֶׂה בְּשִׁינְיָה, הוֹרְצָה – עלה הקרבן לרצון, והבשר נותר באכילה

אף באיסור 'נותר' (ושחל מחמת השהיית הקרבן לאחר זמנו) ולימדה התורה שאף הוא כולל גם דברים שאין להם מתירים, תִּלְמִיד לִימָר בְּהַמְשָׁךְ אוֹתוֹ פְּסוּק 'וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת שֵׁם קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי ה'' (קְדָשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל)

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 יד בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשֶׁהוּא רֵץ אָבֵל לִילָךְ לֹא־מֵן לֹא הִתִּירוּ לוֹ אֲפִילוּ אִם הִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם לְפִי שְׁלֹפֶעֱמִים
2 יַעֲמֹד מַעֲט בְּלֹא דַעַת וְיִחְזֹר וְיִלָּךְ וְנִמְצָא עוֹשֶׂה עֲקִירָה וְהִנָּחָה בְּשֶׁבֶת מָה שֶׁאֵין בּוֹ בְּשֶׁהוּא רֵץ יֵשׁ לוֹ הֶכֶר
3 וְזָכְרוֹן בְּרִיצָה זוֹ שֶׁאִסּוּר לוֹ לַעֲמֹד וְלֹא יָבֹא לְשִׁבּוּחַ:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיף יד

הלכתא רבתא

מ] לילך לאט - כגון שדי בהליכה איטית כדי להשמר מן הסכנה, אבל אם ינוח כל ד' אמות - יעמיד עצמו בסכנה. מא] לא התירו לו - אף אם כוונתו לילך לאט כדי שלא יעבור על איסור ריצה בשבת - מכל מקום לא התירו לו - כדי שיהיה לו היכר ולא יבוא לעמוד⁵¹.

צינונים והוספות

51 ובפרט שי"ל שאין כאן איסור ריצה שבת כלל (ראה השלמה לסי' שא שנדפסה בשו"ע קודם סי' שא), כיון שרץ

כדי שלא יעבור עבירה - דינו כרץ לדבר מצוה.

שולחן ערוך - הלכות ברכת המזון

1 ד וכל זה בגבגב וגזלן עצמו אבל אחרים מברכין בתחלה ובסוף
2 לדברי הכל שהרי לא ע"י עבירה באה לידם אלא א"כ גב
3 לחם אפוי ולא נתייאשו הבעלים כמ"ש בסי' תרמ"ט:

4 ה אם אכל איסור במקום סכנה לדברי הכל מברך עליו תחלה
5 וסוף שהיתר הוא אוכל ומצוה הוא עושה להציל נפשו:

6 ו שלשה שאכלו כאחת ואחד מהם אכל פת נכרי והב' נזהרים
7 ממנו או שאחד מהן כהן ואכל חלה אע"פ שהיא אסורה
8 להשנים מזמנין עליו הואיל והיא מותרת לו.

9 ואם היו כהנים עם זר אוכלין כאחד והזר אוכל פת נכרי
10 והכהנים נזהרים ממנה ואוכלים חלות אינן מצטרפין לזימון
11 שכל צירוף לזימון אינו אלא כשהם יכולים להתחבר יחד
12 באכילתם לאכול לחם אחד וכאן כל אחד נזהר מלחם חבירו
13 (משא"כ כשהזר אינו אוכל פת שנזהר ממנה הכהן שאוכל חלה
14 אף שהזר אינו יכול לאכול מלחמו של כהן כיון שהכהן יכול
15 לאכול מלחמו של ישראל או השלישי שאוכל פת נכרי יכול
16 לאכול עם הב' מצטרפים):

17 ז וכן אחד אוכל גבינה וב' בשר מצטרפים שהאוכל גבינה יכול
18 לאכול מלחמם אע"פ שהוא מלוכלך בבשר אם יקנה פיו
19 וידיחנו אבל אם אוכל גבינה קשה אינן מצטרפין שהמנהג עכשיו
20 שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה על ידי קינוח והדחה וכן
21 בסעודת מצוה מראש חודש אב עד תשעה באב שמקצת הקוראים
22 אוכלים גבינה כמ"ש בסימן תקנ"א כיון שנזהרים מבשר מחמת
23 המנהג אין מצטרפין עם אוכלי בשר וצריכים לזמן לעצמן אלא
24 אם כן אכלו כזית פת קודם שאוכלי בשר התחילו לאכול בשר
25 בלחמם שכזית זה היו יכולים לאכול מלחמו או שאחד מבני
26 הסעודה אכל כזית לחם אחר שאינו מלוכלך לא בבשר ולא בחלב
27 שזה מצרף את כולם שהרי כולם יכולים לאכול מלחמו.

28 וכן ג' שמודרים הנאה זה מזה או אפילו אחד שמודר מב'

29 והב' ממנו אע"פ שיכולים לשאול על נדרם כל זמן שלא
30 נשאלו אין מצטרפין אם כל אחד אוכל משלו אבל אם אוכלים
31 משל בעל הבית מצטרפין (שדרך בעל הבית להאכיל אורחים
32 לחם כל צרכם וא"כ אף אם יאכל זה מפרוסה שחתך זה לצורך
33 עצמו אינו נהנה אלא משל בעל הבית כיון שלא יחסר לחמו
34 של זה משא"כ באוכלי בשר וגבינה שאין יכולים לאכול זה
35 מהפרוסה שחתך זה אע"פ שיכולים לחתוך כל אחד פרוסה
36 לעצמו מכבר אחד בפרט קודם נגיעתם בבשר ובחלב אין זה
37 מועיל לחברם ולצרפם כי מה לי ככרות נפרדים ומה לי ככר
38 אחד):

חלק א סימן קצו, מי שאכל דבר איסור אם מצטרף לזימון סעיפים ד"ז

39 א שנים שאכלו כאחת וגמרו סעודתם ובא שלישי וקבע אצלם
40 אם אינם שבעים כל כך בענין שאם היו מביאים לפניהם
41 איזה דבר החביב אצלם לקנוח סעודה היו יכולים לאכול ממנה
42 אפילו כל שהוא לא נגמרה סעודתם עדיין ומצטרף עמהם אע"פ
43 שלא אכלו כלום משבא אצלם.

44 ואם אמרו כבר נברך ברכת המזון הרי הסיחו דעתם מלאכול
45 עוד ונגמרה סעודתם ושוב אינו מצטרף עמהם אלא א"כ אכלו
46 עמו (ואין צריך לומר אם הסיחו דעתם בפירוש מלאכול עוד
47 ואף להאומרים שהיסח הדעת מאכילה אינו זקוק לחזור לברך
48 המוציא אם נמלך לחזור ולאכול מפני שדרכו של אדם להיות
49 נמלך בסעודתו להמשך מסעודה קטנה לגדולה מכל מקום כל
50 זמן שאינו נמלך וחוזר ואוכל נגמרה אכילה הראשונה בהיסח
51 דעתו כיון שעומד בדעתו ואינו חוזר ממנה[.]

52 ומכל מקום אפי' נטלו ידיהם מים אחרונים מצוה שיחזרו ויטלו
53 מים ראשונים ויברכו המוציא ויאכלו כזית כדי לברך בזימון
54 ואפי' אם זה אינו חפץ לאכול כלל מצוה שיתנו לו לאכול מעט
55 כדי לזמן עליו שכל שנים שאכלו כאחד מצוה עליהם לחזור אחר
56 זימון כל מה שיכולים כמ"ש בסי' קצ"ג:

18 ויש אומרים שלא הקילו באכילת ירק או שאר אוכלים חוץ מן
19 הפת ובשתיית כל משקה אלא להצטרף לעשרה שכבר יש
20 מאוכלי הפת שיעור הראוי לזימון אלא שאינן רשאים להזכיר
21 השם בפחות מעשרה לכן די בצירוף ג' אוכלי ירק או שותים
22 איזה משקה שהם יכולים ג"כ לענות עמהם ברוך אלהינו
23 שאכלנו משלו אבל בזימון ג' כל שאין ג' שאכלו פת שהם
24 חייבים בזימון אין מזמנין בצירוף מי שלא אכל פת כיון שאינו
25 חייב בזימון.

26 ויש לחוש לדבריהם לכתחלה שאם אכלו ב' ובא שלישי אצלם
27 ויכולים להזקיקו שיאכל כזית פת יתנו לו פת אבל אם אינו
28 רוצה נוהגין ליתן לו לשתות או לאכול מיני מגדים ומזמנים
29 עליו כסברא הראשונה:

30 ג. וכל זה לענין צירוף אבל ג' אוכלים פת שמזמנים לדברי הכל
31 יכול לענות עמהם אף מי שאכל כזית ירק או שותה רביעית
32 ואפי' שלא בישיבה בשלחן עמהם כמו שיתבאר בס' קצ"ח:

חלק א סימן קצז, דין צירוף לזימון ג' או עשרה סעפים א"ג

1 ב. אין מזמנין אלא על מי שאכל כזית שפחות מכזית אינו נקרא
2 אכילה ואפי' אכל פת.

3 ומשאכל כזית מזמנין עליו ומצטרף בין לג' בין לעשרה אפילו
4 אכל כזית ירק או שאר פירות ואפילו אין כזית בירק אלא
5 שטיבלו בציר ואכל ויש בו כזית עם הציר שעל גבי הזית מזמנין
6 עליו שהציר מצטרף כמ"ש בס' ר"י ואפילו לא אכל כלום אלא
7 שותה רביעית מאיזה משקה ואפילו מן המים מצטרף עמהם
8 ועונה ברוך שאכלנו ששתיה בכלל אכילה.

9 והוא שאכל כזית זה או שותה רביעית זו לאחר שעלה והיסב
10 עמהם על המטה בימי חכמי התלמוד שכך היתה דרך קביעות
11 סעודתם ובזמן הזה בישיבה בשלחן אחד שאל"כ אף מי שאוכל
12 פת אינו מצטרף כמ"ש בס' קצ"ג ומכל מקום א"צ לישיב אלא
13 בשעת אכילתו או שתייתו אבל בשעת הזימון יכולים לזמן עליו
14 אפילו עומד בחוץ לפני הפתח כמ"ש בס' קצ"ד.

15 ואפילו ג' שאכלו ירק או שתו מצטרפים לשבעה שאכלו פת לזמן
16 בשם הואיל ורוב הניכר הוא מאוכלי פת אבל ששה שאכלו פת אין
17 מזמנין בשם בצירוף ד' שלא אכלו פת שששה אינם רוב הניכר.

לקוטי תורה

23 זמן לחיות ולעבוד את בוראו אינו בשביל תיקון הנפש
24 האלקית עצמה – לומר שלצורך תיקונה היא זקוקה
25 לכמות זמן מסוימת של עבודת ה' בלימוד התורה
26 ועסק המצוות.

[והטעם:]

27 **כי הנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה.**
28 מבואר בכתבי האריז"ל שירידת הנשמה הקדושה
29 למטה לעולם הזה, להתלבש בגוף גשמי ובנפש
30 הבהמית, אינה לצורך הנשמה עצמה, היינו לתקן איזה
31 דבר בנשמה עצמה, כי בהיותה למעלה אין בנשמה
32 שום חסרון, ואם כן אינה צריכה שום תיקון.
33

הואיל והיא נצחית.

34 הטעם לכך ש"הנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה"
35 הוא לפי שהנשמה "היא אלקות ממש, חלק אלקה
36 ממעל", ולכן הנשמה היא נצחית שלא שייך בה הפסד
37 ח"ו, וממילא מובן שאין בה חסרון הצריך תיקון.
38

39 **ואינה מתלבשת בבחינת זמן, אלא מתאחדת**
40 **במקור חוצבה באור אין סוף ברוך הוא.**

זאת ועוד:

42 מלכתחילה לא שייך כלל לומר שניתנה לנשמה
43 קצבה של זמן שבו היא צריכה להיות למטה, כי בהיות

1 הצורך להתפלל בכל יום ויום דוקא
2 **והנה בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו, וצריך**
3 **בכל יום להמשיך בחינת אש שלמעלה** [היינו רשפי
4 אש האהבה לה].

5 על פי המבואר לעיל בענין מטרת התפלה, יובן
6 מדוע צריך האדם להתפלל בכל יום ויום, כי עיקר ענין
7 התפלה הוא העלאת הנפש הבהמית למקורה ושרשה,
8 להיכלל באש שלמעלה, ומאחר שבכל יום ויום יצרו
9 של אדם מתגבר עליו מחדש, הרי בכל יום ויום צריך
10 להמשיך מחדש את האש שלמעלה השורפת את הנפש
11 הבהמית.

12 [וימשיך לבאר את דיוק הלשון מתגבר עליו "בכל יום"
13 דייקא, דלכאורה אם האדם התפלל ביום מסויים
14 בהתעוררות גדולה, למה לא יהא כחה של תפלה זו גדול
15 ומספיק כדי להתגבר על יצרו גם ביום המחרת, אלא צריך
16 להתפלל בכל יום מחדש?

17 [והולך ומבאר:]

18 **כי הנה כתיב ימים יוצרו, שיש מספר וקצבה לשני**
19 **חיי האדם, ימי שנותינו בהם שבעים שנה בו'.**

20 **ולא נתנו לנפשו האלהית שבקרבו.**

21 העובדה ששנות חייו של האדם הם במספר קצוב,
22 אינה שייכת כלל לנפש האלקית, כי מה שנקצב לאדם

1 הנשמה למעלה הרי היא מאוחדת בתכלית עם אור אין
2 סוף ב"ה, ושם היא למעלה מגדר זמן (כמו האור "אין
3 סוף" עצמו).

4 כמ"ש עם המלך במלאכתו ישבו שם.

5 על הפסוק "עם המלך במלאכתו ישבו שם" אמרו
6 רז"ל, שהקב"ה נמלך, כביכול, עם נשמות ישראל
7 כשרצה לברוא את העולם, ומזה מובן שהנשמות הן
8 למעלה מגדר הזמן (שהרי קודם בריאת העולם לא
9 שייך כל ענין הזמן).

10 כי היא לא נלקחה מבחינת פני אריה ושור כו'
11 כנפש הבהמית שבאדם, אלא מבחינת ועל דמות
12 הכסא דמות כמראה אדם כו'.

13 הנשמה היא "אלקות ממש" ו"מקור חוצבה באור
14 אין סוף ב"ה", לפי ששורש הנשמות אינו כשאר
15 נפשות שבעולם ששרשן (רק) במרכבה העליונה
16 (מבחינת "פני אריה ושור כו'"), אלא שורש הנשמה
17 הוא באלקות עצמו, מבחינת האלקות הנקראת "אדם"
18 (שלמעלה מבחינת המרכבה).

19 פירוש:

20 במרכבת יחזקאל מפורש שראה את דמות הכסא,
21 "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה",
22 היינו שהקב"ה נגלה ליחזקאל במראה נבואה בדמות
23 "מראה אדם" – ומבחינה זו (שנקראת "אדם") הוא
24 שורש הנפש האלקית שבאדם.

25 ורוח האדם היא העולה למעלה כו', ורוח הבהמה
26 יורדת למטה לארץ, שהוא מבחינת הארץ העליונה,
27 כמ"ש והארץ הרום רגלי, משא"כ רוח האדם היא
28 בבחינת מעלה מעלה ונכוה מעל נכוה כו'.

29 זהו הפירוש הפנימי בכתוב "רוח בני האדם העולה
30 היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ":

31 הנפש הבהמית ("רוח הבהמה") נמשכה ממדת
32 המלכות (הספירה הכי תחתונה) הנקראת "ארץ
33 העליונה", שעלי' נאמר "והארץ הרום רגלי". ולפי
34 שהכח האלקי המחי' את הנפש הבהמית – בחינת
35 מלכותו ית' – הוא גם השורש לבחינת זמן ומקום על
36 כן גם הנפש הבהמית "נמשכה בקצבה וגבול בזמן
37 מוגבל";

38 משא"כ הנפש האלקית ("רוח האדם") היא
39 למעלה מעלה מגדר זמן, כענין שנאמר "וגבוה מעל

40 גבוה", שבעולמות העליונים עצמם ("גבוה") היא
41 מבחינה שלמעלה משורש הזמן ("מעל גבוה").

42 [ומכל זה מובן שהזמן הקצוב לחיי האדם עלי אדמות
43 אינו בשביל הנפש האלקית עצמה, שהרי (מצד עצמה)
44 אינה בגדר זמן:]

45 אלא מספר חיי האדם ניתן להתלבש בו נפשו
46 הבהמית.

47 וזה שניתן לאדם רק מספר מסויים של ימים לחיות
48 בעולם הזה, הוא בשביל הנפש הבהמית (שהיא בגדר
49 זמן).

50 כלומר:

51 הנפש האלקית מצד עצמה היא למעלה מן הזמן,
52 אך מכל מקום היא "יורדת בתוך הזמן, להתלבש בנפש
53 החיונית (הבהמית) שהיא דוקא בזמן", לפי שתכלית
54 ירידת הנשמה לעולם הזה היא (לא בשביל תיקון
55 עצמה, כנ"ל, אלא) לזכך ולתקן את הנפש הבהמית.

56 ועל זה נאמר "ימים יוצרו", "שניתן לנפש זמן
57 כמה שתהי' מלוכשת בגוף, ימים ושנים, והוא לפי
58 מהות הנפש הבהמית דוקא"

59 ושניו קצובים לו במספר ששיערה חכמתו יתברך
60 שיוכל לשאת בנפשו להעלות ממנה כל כך כחות
61 וניצוצים שנפלו שמה בשבירת הכלים.

62 מבואר בכתבי האריז"ל ש"ניצוצות" של אלקות
63 "נפלו" למטה בתוך כוחות הקליפה (על ידי תהליך
64 מסוים הנקרא בספרי הקבלה "שבירת הכלים"),
65 ומניצוצות אלו נמשך כח וחיות לכל הדברים הגשמיים
66 שבעולם הזה. וזוהי עבודת האדם בעולם הזה, לגלות
67 ו"להוציא" את ניצוצי הקדושה הללו שהם ב"שבי"
68 בתוך הדברים הגשמיים ולהחזירם ולהעלותם למעלה
69 אל שרשם.

70 והנה, בנפש הבהמית שבאדם יש כוחות רבים
71 וחיות רב, ובכל כח וחיות יש ניצוץ קדושה מניצוצות
72 אלו.

73 וכאשר האדם מקיים מצוה על ידי אחד מאבריו
74 הגשמיים, הרי הוא משתמש בכוחות גופו לצורך
75 המצוה, והיות שכוחות גופו הם באמת כחות וחיות
76 נפשו הבהמית (שהרי הנפש הבהמית "היא המתלבשת
77 בדם האדם להחיות הגוף", ולכן היא נק' גם "נפש
78 החיונית") – נמצא שעל ידי זה הוא "מתקן" כח פרטי

כלומר:

1 זה של נפשו הבהמית, כי על ידי המצוה הוא ממשיך
2 על נפשו אור אלקי, והכח מנפשו הבהמית שעל ידו
3 קיים האדם את המצוה עולה ונכלל בקדושת אור זה
4 (ועל ידי זה "נפדה" הניצוץ האלקי מן ה"שבי" בכח
5 זה דקליפה שלתוכו "נפל" אותו ניצוץ).

6 וזהו ענין הקצבה דשני חיי האדם עלי אדמות,
7 שהם השנים הנצרכות לאותו אדם (על פי "השערת"
8 חכמתו ית') לתקן את כל הכוחות ואת כל ניצוצות
9 הקדושה שיש בנפשו הבהמית ו"כשאין נמשכים
10 ויוצאין עוד ניצוצות שיתבררו, אז כלין ימי חיי הנפש
11 הבהמית בגוף".

12 ובכל יום נתעלה נצוץ וכח חדש:

13 וזהו הפירוש הפנימי במאמר רז"ל "יצרו של אדם
14 מתגבר עליו בכל יום", היינו ש"בכל יום מתדבק בגוף
15 ניצוץ חדש מן נפש החיונית", "ומספר הימים של חיי
16 האדם הן הן מספר הניצוצין שצריכים בירור מהרע".

17
18 נוסף על כך שכללות שני האדם עלי אדמות הם
19 כפי הזמן הדרוש לו כדי לברר את הכוחות (ואת
20 הניצוצות) שבנפשו הבהמית, הנה עוד זאת, מספר
21 הימים שנקצבו לו עלי אדמות (כדיוק לשון הכתוב
22 (הנ"ל) "ימים יוצרו") הוא כפי מספר הניצוצות
23 שבנפשו הבהמית שעליו לברר – מאחר שבכל יום
24 נדבק בו ניצוץ חדש.
25 [ובזה מיושבת השאלה שבתחילת המאמר – "למה
26 מתפללים בכל יום"? – כי בכל יום מתדבק בגוף "ניצוץ
27 חדש" מנפשו הבהמית, ועל האדם מוטל לבררו ולתקנו,
28 ובירור זה הוא על ידי עבודת התפלה (שכנגד קרבנות
29 תקנוה) של אותו יום, שבה האדם מתעורר באהבת ה',
30 ורשפי אש האהבה להקב"ה "שורפים" את כח האש זרה
31 דנפשו הבהמית ומעלים אותה לשרשה (כנ"ל פרק א)].

ד"ה כי תצא פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

19 האלקי בחיצוניות העולמות אבל מס"נ של הנשמה האלקי'
20 אין זה בא מהתכונות בטול היש לאין דבחי' ממלא כי
21 א"צ לזה כלל מאחר שמקורה בשם הוי' דאצילות עצמו
22 דכתיב שמש ומגן כו' שלמעלה מנרתק השמש הוא שם
23 אלקי' המסתיר שבאצי' מאיר עצמות אא"ס ב"ה בגלוי עד
24 שמאיר על נשמה פרטית זו שנק' נר הוי' ממש והוא ענין
25 דביקוה במס"נ בהשגת' ביח"ע דע"ס במהו"ע דא"ס איך
26 שאין ערך בין האצי' לעצמות המאציל ואיכות יחודם בו
27 כשלהבת הקשורה בגחלת וכה"ג ומזה דוקא יבא לנשמה
28 עיקר מס"נ שלה שהוא הביטול והתכללות בבחי' אין
29 דא"ס עצמו בביטול עצמי כנר כו' ולא בבחי' ביטול היש
30 לאין בלבד שזהו כל עיקר ההפרש בין ב' מיני מס"נ הללו
31 דאחד ובשכמל"ו כידוע שיח"ת דבשכמל"ו הוא רק ביטול
32 היש הנפרד לאין האלקי ויח"ע הוא ביטול באין עצמו
33 כנ"ל ולפ"ז יקשה מאד איך אפשר שיתעלה העיקר ע"י
34 הטפל והוא ירידת הנשמה לברר לנה"ט שע"ז תעלה יותר
35 כנ"ל מאחר שיח"ת דביטול היש לאין דנה"ט נכלל ביח"ע
36 דנשמה שיש בכלל מאתים מנה וד"ל:

1 (יח) והנה ידוע שהנשמה עצמה א"צ תיקון כי היא באה
2 מעולם האצי' שהיתה צרורה שם בצרור
3 החיים ממש ולא ירדה למטה רק לתקן את הנה"ט שנק'
4 לבושי נגה וכמ"ש בע"ח וירידה זו צורך עליי' היא דהיינו
5 שיהיה עליו גדול לנשמה האלקי' יותר מעלי' עצמה ע"י
6 מה שתזכך ותברר ותעלה באור קדושה ויחוד עליון לנה"ט
7 שמכיר לבוראה בהתפעלות המוח ולב גשמי' באוי"ר
8 שכליים וטבעיים עד שתבא למס"נ בפועל ממש וכמ"ש
9 בכל נפשך הוא נה"ט אפי' נוטל את נפשך כפ"מ שמזה
10 יהיה יתרון עליה לנשמה במס"נ שלה באחד וזה פלא גדול
11 לכאורה שהרי מבואר למעלה בבטול והתכללות דמלאכים
12 הוא במקור חוצבם במל' דבי"ע וזהו הנק' בטול היש לאין
13 האלקי' המהו' אותו כו' והוא עפ"י ערך כח השגה אלקי'
14 בכל א' ביח"ת דממלא כו' וכך הוא עד נה"ט בערך הגסות
15 שבה שגם היא תתפעל באוי"ר ע"י התכונות שלה ביח"ת
16 בבטול היש לאין כפי אשר תוכל שאת במוח ולב הגשמי
17 עד שיגיע למס"נ שיהי' לבו ונפשו הגשמיים מוכן למס"נ
18 ואמנם לא תעלה רק למקור חוצב' בבחי' צמצום האור

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

להיות גוף גשמי מפני שור רוחני שבמרכבה אלא נפש
 הבהמה לבד, אלא שזהו ע"י רצונו ית' הסוכ"ע וכל יכול
 להוות יש מאין ואפס המוחלט ממש וכעד"ז ממאמר יהי
 אור שהיא בחי' החכמה אור רוחני כמאמר איזהו חכם
 הרואה (תמיד ל"ב א') וכנגדו בגולם והכסיל בחשך הולך
 (קהלת ב' י"ד) אעפ"כ נמנע ממנה התהוות הארה גשמי'
 דשמש ואור אפי' ע"י רבבות השתלשלות עו"ע שז"ס
 הממלא אלא ע"י רצונו ית' הכל יכול שאין נמנע ממנו
 התהוות היש מאין ממש כי המניעה לא יתכן אלא לגבי
 בע"ג אבל לגבי הא"ס אין שום מניעה נמצאת ובוזה סרה
 קושיית ולאות החוקרים על איך נתהווה גשמית מרוחני'
 שאין יחס ביניהם כי באמת התהוות הגשמית הוא בכח
 הא"ס לבד ולא ע"י השתלשלות עו"ע כנ"ל ובוזה מובן
 מעלת מצות מעשיות שהן תכלית ירידת האדם בעוה"ז
 כי כחם יפה לעורר בעצמיות הא"ס לפי שמשם עיקר
 התהוותן כי הרי הנברא גשמי כמו דצח"מ הרי רוב ממשו
 הוא הגשמי' הנמשך מהסובב ובנמצאים הרוחני' הוא
 להיפוך שמהותו נמשך מהממלא וחומר וישותו הוא
 במיעוט בו, ואע"פ שנת"ל שהסובב מאיר לד' עולמות
 בשוה, אבל השינוי הוא שזה מתפעל יותר מזה כי באמת
 אין הכוונה שהסובב מאיר שלא באמצעות הממלא חלילה
 חלילה אלא שהסובב מאיר ע"י הממלא וענינו הוא שהוא
 אור א' פשוט בבע"ג והוא כמו היולי שנותן כח ועוז
 בלתי מוגבל בהארה זו דממכ"ע להוציא לאור כל
 פעולותיה מה שנמנע מצד עצמה להוציאם אל הפועל
 לפי שעם היותה אלהית כבר נתמצמה כנ"ל. לפיכך כל
 נברא כפי מה שצ"ל מהותו על פי המשכתו מבחי' ממלא
 כך מתהווה רק שמה שאין סיפוק בהארה דממלא להוות
 פועל זה הסובב בכחו הבבע"ג שהוא מה שרוצה
 שיתהווה מדבריו הטוב כפי שמדבר ולכן העולם השפל
 שמציאותו הוא האחרון בהשתלשלו' בצמצום הארת
 הממלא עד שמצטרך להיות גשמי לפי מיעוט האור שיהי'
 ריבוי הכלי פועלת בו הארת הסובב ככה ובשאר עולם
 כל א' לפי ערכו, ולכן נתהוו גם דברים טמאים כמו גמל
 שפן וארנבת אע"פ שגופם נמשך מהסובב ואין רע יורד
 מלמעלה אבל באמת המשכותם מהממלא אלא שהסובב
 הוא כמו היולי שמצוה להיות הארת הממלא מתהווה
 ממנה גם הגשמי' כנ"ל, וז"ס כל אשר חפץ הוי' עשה
 (תלים קל"ה ו') וכתוב בדבר ה' שמים נעשו (תלים ל"ג
 ו') דלכאורה סתרי אהדידי ובאמת לק"מ כי בדבר ה'
 שהוא הממכ"ע נעשו כל הנבראים ע"י חפץ ה' הוא

(ב) והנה עוד יש המשכת חיות אלהות מא"ס ב"ה
 בעולמות על דרך ואופן אחר ממש והוא בחי'
 הקו וחוט הנמשך ממל' דא"ס לתוך המקום פנוי שנעשה
 ע"י הצמצום שהארת הקו מתלבש בכלים דאצילות
 ובוקעים המסך ויורדים גם בבריאה באורות הנשמה די"ס
 דבי"ע והארה דהארה ממנו מתלבש גם באורות נפש ורוח
 ובכלים די"ס דבי"ע גם שהם נבראים ואינן אלהות ממש,
 והארה דהארה דהארה מהקו מתלבש בכל נברא פרטי
 להחיותו ע"י י' המאמרות וכמ"ש הימים וכל אשר בהם
 ואתה מחי' את כולם וגו' (נחמ"י ט' ו') וכ"ז הוא הנק'
 ממכ"ע שמאיר לכל חד לפום שיעורא דילי' ולא לכולם
 בשוה לפי שהוא בחי' חיות אלהות שמאיר ע"י הצמצום
 ואינו מערך עצמיות האור כמו שהוא למעלה מן הצמצום
 שהוא בבע"ג כמ"ש במצוה הנ"ל פ"ו ע"כ יכול להאיר
 בגילוי להתפס בכלי הנמצאים בחכמה שבכל א' שבה
 שורה אור א"ס ומהחכמה נמשך לבינה ומבינה למדות,
 וגם בכל עולם התלבשות אא"ס הוא בחכמה שבו
 ומחכמה נמשך אח"כ לשאר חלקיו וכן אפי' בכל נברא
 פרטי כי בכל דבר יש בחי' חכמה כמו באדם הרי יצר
 האדם בחכמה בסיבוב והילוך הדם שהוא חכמה נפלאה
 וכן בגלגלים חכמת התכונה, ולצד זה נק' החכמה ראשית
 שבה ראשית הגילוי וע"כ נפלאה מעלתה על שאר הי"ס
 ועד"ז כל הנוטל חלק בראש גדול משלמטה הימנו וכן
 בעולמות זה גבוה מזה ולכן נמצא ראש ורגלים באבי"ע
 משא"כ אילו הי' הארת הסובב לבד הרי מאיר לכולם
 בשוה ולא הי' בחי' התחלקות המדריגות אבל עכשיו יש
 בחי' התחלקות אע"פ שהסובב מאיר לכל א' בשוה אבל
 מצד הארת הממלא שמאיר לכל נברא לפי ערכו ימצא
 ההתחלקות, רק שבאמת מ"מ עיקר החיות הוא מהסובב
 והענין כי בכל נברא יש חומר וצורה כי גם המלאכים יש
 להם גוף כמ"ש הרמב"ן והצורה שהיא הנפש נמשכת
 מבחי' הממלא הנ"ל אבל להיות התהוות החומר ובחי'
 יש א"א להיות בשום אופן ע"י השתלשלות עילה ועלול
 כי מטבע העלול להתכלל בעילתו בביטול ולא להיות
 בחי' יש אלא ע"י הארת הסובב שהוא כל יכול וכן אפי'
 בספירות להיות התהוות החכמה בבחי' יש עד שיתמשך
 אח"כ ממנה החסד א"א להיות מצד הממלא בבחי' עילה
 ועלול שמטבע העלול להבטל בעילתו אלא ע"י הסובב
 הוא רצונו ית', וביותר יובן זה בעולם השפל בהתהוות
 דברים גשמיים כמו הבהמות מפני שור שאפי' רבוא
 רבבות צמצומים והשתלשלות עילה ועלול לא יועילו

מלא וכולא חד, כי הוי' הוא סוכ"ע ואלקים ממכ"ע והם
מתייחדים יחוד גמור כי הסוכב מאיר בממלא כנ"ל,
והיינו כי גם הממלא הוא אלהותו ית' אלא שהוא מה
שמאיר בצמצום כביכול והסוכב הוא מה שמאיר בבחי'
בלי גבול וזש"ש דכד מתייחד' תרין שמהן אילין דא
ביחודא חד, ודא ביחודא חד, כדין תרין שמהן אילין
אתעבידו חד, ור"ל שבאמת גם כל א' בפ"ע מיוחדים
בא"ס ב"ה ששניהם אלהות כנ"ל וז"ש ה' אחד הוא
הסוכ"ע וכמ"כ שמו הממכ"ע אחד שגם הוא אלהות אלא
שזהו מה שמצמצם עצמו ואח"כ הסוכב מאיר בממלא
ואז כתיב הוי' הוא האלקים וזהו פי' הזהר במצות היחוד
ע"ד האמת בהפלאת היחוד באור וחיות הנמשך ממנו ית'
בעולמות שאין עוד זולתו ב"ה הוא המאיר בבחי' סוכב
הוא המאיר בבחי' ממלא וגם שסוכב בממלא כנ"ל:

מצות אחדות ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

העדר זכירת מחיית עמלק שהוא הראשית של כל הגוי'
ע"ז מתעורר בנפש בחי' הז' מדות הרעות שהם בחי' ז'
אומ' הכנעני כו', הנה העצה לזה הוא בחי' לימוד התורה
וכמארז"ל אם פגע בך מנוול זה משכחו לבהמ"ד שפי'
רש"י מנוול זה היצה"ר ואם פגע בך להסיתך ולהדיחך
מדרך הטוב והישר, משכחו לבהמ"ד הוא בחי' לימוד
התורה, ואז אפי' אם אבן הוא נימוח שפי' בלק"ת בד"ה
האזינו השמים שאפי' אם נעשה לבו כלב האבן הוא בחי'
טמטום הלב שנעשה לבו אטום כאבן מלקבל דבר חכמה,
הנה הוא נימוח כי התורה נמשלה למי' וכמ"ש הוי' כל צמא
לכו למי', וכמו המי' אם שהם רכי' וקלושי' מ"מ כשנוטפי'
על האבן טיף טיף בהתמדה אם שהאבן הוא קשה מ"מ
פועל שיעשה נקב על מקום שנוטף ונימח האבן על מקום
ההוא, כן ד"ת פועלי' למחות את לב האבן להיות בחי'
פתיחת הלב להיות בבחי' אהבה ותשוקה לאלקות, ועי"ז
מהפך את כח המתאווה להיות בבחי' אהבה לאלקות שז"ע
ואהבת כו' בכל לבבך בשני יצריך שגם היצה"ר ישוב
לאהבת ה' וכמ"ש לעיל, וכמ"ש במ"א שזהו כל ענין
ירידת הנשמה בגוף. וזהו התקינו עצמיכם לקבל שעבוד
על תורה דחומר ולבני' בחומר דא קל וחומר, ובלבנים
דא ליבון הלכתא.
והנה כמו שע"י שעבוד מצרי' זכו למ"ת כמו"כ כתי'
כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, פי'
נפלאות נז"ן פלאות, דהנה במ"ת כתי' אנכי ה' אלקיך פי'
שמבחי' אנכי מי שאנכי נמשך להיות ש' הוי' ושיהי'

הסוכב שרוצה בקיום דברו כנ"ל. והוא בחי' הארת
העיגול הגדול לתוך הקו ולפי שבעוה"ז סיום העולמות
הרי העיגול הגדול קרוב לו יותר לסיום הקו שאין ביניהם
רק עיגולי א"ק כי הקו מסתיים בסיום היושר דרגלי א"ק
שבוקעים עיגולי אריך ואין ביניהם להא"ס אלא עיגולי
א"ק כמ"ש באגה"ק (סי' כ') וזה מורה על התהוות
הגשמי' מהסוכב דוקא אלא שזהו ע"י הממלא כי הארת
העיגול הגדול מאיר לסיום הקו ומתלבש באצי' שבעשי'
ומשם לאור הנשמה שבמל' דעשי' להוות העשי' מאין
ליש כנ"ל, וז"ס מעלת מצות מעשיות שכל העולמות כלא
חשיבי' לגביהו לפי שכולן אחר הצמצום כנ"ל שאין
ערוך לגבי אור הסוכב שלפני הצמצום כנ"ל ולצד זה
אמר האומר ארץ נבראת תחלה (חגיגה י"ב א') וכן ענין
סוף מעשה במחשבה תחלה וז"ש הזהר הוי' אלקים שם

ולזה אמר אם עשיתם כן הרי אתם בנים של אברהם, פי'
אם עשיתם כן לזכור מחיית עמלק, להיות כי נא'
בו אשר קרך בבחי' קרירות הלב, לאמר ח"ו מי אמר כן
(בל"א וער זאגט דאש), או מה בכך אין זה דבר נפלא כ"כ,
ואם זוכר ורע בעיניו הרע דעמלק אזי ע"י דחיית רע הזה
פועל ענין עשיית הטוב דמעשה המצות באופן הנצרך
לקיום המצות, ואז יהי' שני המעלות יחד, היינו
שההמשכה שע"י המצות הוא עצם הדבר ולא בחי' ריח
לבד כמו קיום המצות של האבות, וגם יהי' כלי לזה ע"ד
הזיכרון של העלאת מ"ן של האבות, שמה שאצלם הי' צ"ל
במס"נ עצומה די אם מקיים עכשיו המצוה בכוונה הראוי',
כי עכשיו הנה אנו מצווים ועושי' שגדול המצווה כו'.
ובאם לאו התקינו עצמיכם לשעבודה של מצרי' שהגם
שלא מצינו שנשתעבדו ישראל במצרי', אמנם הנה ארו"ל
במד"ר שכל האומות וכל הגליות נקראו ע"ש מצרי' לפי
שהם מצירי' לישראל, ונמצא כי נשתעבדו במצרי'. וגם
ברוחניות יש בחי' השעבוד בבחי' חומר ולבני' שזהו
שאמרו בזהר בחומר דא קל וחומר ובלבני' דא ליבון
הלכתא, והיינו משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כו'
ולא הי' מחלוקת כלל עד הזוגות שהי' ביניהם מחלוקת רק
באיזהו דברי' לבד שנת' במשנה דאבות, ואח"כ משנתרבו
תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכם, פי' שלא הגיעו
בעבודתם בענין השימוש בעבודה כל צרכם אז נתרבו
מחלוקת וצריכי' ללבן את ההלכה על בורי' שצריכי' לזה
יגיעה עצומה עד שיצא הפסק הלכה לאמיתו. וגם שע"י

1 כבחי' אלקיך, וזש"ה פכ"פ דיבר ה' עמכם פי' שע"י
2 הדבור שדיבר ה' עמכם עי"ז נעשה ש' הוי' עמכם כי
3 דבורו של הקב"ה חשיב מעשה, והיינו שע"ז נעשה ש'
4 הוי' בנה"א, יו"ד הוא כחי' ביטול החכמה וה"ע ביטול
5 הברקת וסקירת השכל, ה' הוא כחי' השגה והבנה באורך
6 ורוחב, וא"ו הוא כחי' מדות כו', ה' אחרונה הוא כחי'
7 הדיבור כו', וקוצו של יו"ד הוא כחי' הרצון שלמעלה מן
8 השכל שע"י מ"ת האירו בנפש בכחי' גילוי, וכדי שיכוא
9 לבחי' גילוי זה הוי' צ"ל קרי"ס הפך ים ליבשה מעלמא
10 דאתכסי' לעלמא דאתגלי' כמ"ש במ"א. וכמו"כ לע"ל כתי'
11 והניף ידו על הנהר והכהו לז' נחלים, נהר הוא כחי' בינה
12 השגה והבנה, והיינו כחי' חמשי' שערי בינה שנבראו

13 בעולם, אמנם הנה ארז"ל אלפי' שנה קדמה תורה לעולם
14 והיינו כחי' אאלפך חכ' אאלפך בינה, אל"ף אותיות פלא
15 שיש בחי' פלא בבינה, אשר פלא הוא מופלא מהשגה,
16 ולכן לבוא לבחי' זו שבתורה שז"ע פנימיות התורה שהמה
17 מופלאי' צ"ל והניף ידו על הנהר הוא כחי' ההשגה, והיינו
18 שכל אורך ההשגה וההבנה ליבשה תהי', ואז נבוא לבחי'
19 הפלא שלמעלה מהשגה, וענין והכהו לז' נחלי' הם כחי'
20 ז"ת דעת", וזהו כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות פי'
21 שכמו שע"י שעבוד מצרי' זכו למ"ת, כמו"כ ע"י החומר
22 ולבני' שנשתעבדו בחומר דא קל וחומר ובלבני' דא ליבון
23 הלכתא נזכה לראות נפלאות נו"ן פלאות היינו כחי'
24 אאלפך בינה הוא כחי' הפלא שבכל שער כו'.

ד"ה זכור את אשר נעשה וגו'

ש"פ ויקרא פ' זכור, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

1 **אמנם** עדיין אין זה מובן דהלא ידוע דמקור כל ההתהוות
2 הוא משם הוי'. ועם היות דההתהוות בפועל הוא
3 על ידי שם אלקים מכל מקום אמיתת ההתהוות הוא משם
4 הוי' דוקא, דהוי' הוא לשון מהווה. ומה שנתהווה על ידי
5 שם אלקים זהו דוקא מאור הוי' שנמשך על ידי שם אלקים
6 דהוי' ואלקים כולא חד כו'. ואם כן לכאורה בהכרח לומר
7 שכל הפרטים שנתהוו ישנם גם כן בשם הוי', דאם לא כן
8 מאין נתהוו מאחר דהשם הוי' הוא מקורם האמיתי כו'. וגם
9 הלא כתיב יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו, הלא
10 נבראו גם משם הוי' עצמו. אלא שזהו בבחינת ונבראו
11 מאליו וממילא, והיינו התהוות בחינת עלמין סתימין דלא
12 אתגליין שעל זה נאמר ונבראו כו', ומה שנאמר בראשית
13 ברא אלקים בבחינת התהוות כח הפועל בנפעל על ידי שם
14 אלקים, היינו נבראים דעלמין דאתגליין כו', כידוע ומבואר
15 בכמה מקומות. והרי בנבראים דעלמא דאתכסיא הרי יש
16 בהם כמה פרטים בבחינת ריבוי התחלקות נבראים וכמאמר
17 כל מה שיש ביבשה יש בים כו', הרי יש שם גם כן ריבוי
18 פרטים והתהוותם הוא משם הוי' כו'. ובאמת הלא בשם
19 הוי' יש בו ד' אותיות, וידוע אשר הד' אותיות המה
20 מדריגות פרטיות מחולקות זה מזה. ובדרך כלל הד' אותיות
21 הוי' כוללים הד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, יו"ד
22 באצילות ה' בבריאה ו' ביצירה ה' אחרונה בעשיה. ודרך
23 פרט יש שם הוי' בכל עולם מהד' עולמות אצילות בריאה

24 יצירה עשיה בהעשר ספירות שבעולם ההוא, יו"ד בחכמה
25 ה' בבינה ו' בז"א ה' במלכות. והוא סדר הבאת והמשכת
26 האור שנמשך בכל עולם ועולם על ידי ד' אותיות אלו
27 שצריך להיות אופן הבאת האור על ידי ד' מדרגות אלו כו'.
28 וזהו ענין העשר ספירות, חכמה הוא בחינת צמצום ובינה
29 הוא בחינת התפשטות כו' כמו שיתבאר, ובאמצעות ד'
30 אותיות אלו בבחינת צמצום והתפשטות כו' מתהווה כל
31 עולם והנבראים שבעולם ההוא מאין ליש, שמטעם זה
32 נקרא שם זה הוי' לשון מהווה שהוא מקור המהווה מאין
33 ליש כו'. ואם כן הרי יש בשם הוי' גם כן חילוק מדריגות
34 פרטים. ואם כן צריך להבין מה ההפרש בין שם הוי' לשם
35 אלקים, דבשם אלקים כתיב לשון רבים ושם הוי' הוא אחד,
36 מאחר דגם בשם הוי' יש מדריגות חלוקות כו' כנ"ל. אך
37 הענין הוא בכלל דשם הוי' יש בו פרטי מדריגות אלא שכל
38 המדריגות שבו הם בבחינת התאחדות והתכללות כו'.
39 ונתבאר לעיל דזהו אמיתת ההתכללות כאשר ריבוי פרטים
40 מתאחדים יחד והם כדבר אחד ממש כו'. ועל ידי האחדות
41 דשם הוי' נעשה בחינת האחדות וההתכללות בהנבראים
42 שנמצאו ונתהוו, דעם היותן בבחינת ריבוי ההתחלקות מכל
43 מקום מתאחדים ומתכללים זה עם זה כו'.
44 **קיצור**. שם הוי' הוא מקור ההתהוות ובפרט עלמא
45 דאתכסיא. ובו חילוקי מדריגות. אלא שהם
46 בהתכללות והתאחדות.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"א

דרגה ב': האין של יש הנברא, אינו מושג לנבראים, ולכן נקרא אין. משל מנפש האדם, שהאדם עצמו אינו משיג מהות הנפש, אלא ידיעת המציאות. חילוק בין עילה ועלול לבריאה יש מאין

האור וחסיות המהותיות אותו הוא בהעלם והסתור ממנו, והנברא יודע ומשיג שיש אור וחסיות המהותיות את העולם והנבראים אלא שאינו יודע מה הוא, וזהו דמה שהנבראים קוראים למקורם בשם "אין", הוא לפי שאינו משיג, ולא על שם העדר התפיסת והמציאות, דאין אפשר לומר על מקור החיות וכחות הנפש המתלבשים בגוף שם העדר המציאות, שהרי הוא מציאות דבר המהותיות אותו, ואין יאמר עליו שאינו במציאות, שעם היות שאינו משיג זאת בהכנתו אבל יודעו במוחש ומרגיש אין הכחות נמשכים ממקורם שהיא הארת הנפש הפלילית, וכמו כח השכל הרי הוא מרגיש שנמשך מאיזה מקום שקדם לו, דכשנפלת לו המצאה שכלית הרי אין זה רק שנתחדש לו דבר שתחלה לא ידע מזה, אלא עוד הוא מרגיש שבא לו דבר חדש, רק שהידיעה הזאת היא ידיעת המציאות ולא השגת המהות, וכן הוא בכל הנבראים שיש לכל נברא כח אלקי המהות ומחיה אותו אלא שהוא בבחינת העלם והסתור ממנו, וזהו ההפרש בין עלה ועלול לבריאה יש מאין, דבעלה ועלול הרי כל עלול משיג את עלתו, ולכן נקראת "השתלשלות", כמו השלשלת העשויה טבעות הרי הטבעות אחוזות זו בזו, דתחתית הטבעת העליונה קבוצה בעליונית הטבעת התחתונה, ועליונית הטבעת התחתונה אחונה בתחתית העליונה, וכן הוא בשכל ומדות שהם עלה ועלול דמדות שבשכל מתגלות ומתלבשות בהמדות ומקם הוא שנגעשה השכל שבמדות, והינו שההתהוות של העלול הוא בדרך קרוב הערך, מה שאין כן ביש המתהווה מהאין שהוא בדרך אין צורך ולכן אינו משיג להיש.

שבת פרשת ויגש, תש"א.

ד) אמנם האין של ה' הנברא נקרא "אין" על שם שאינו משיג, וזהו ענין בריאה יש מאין, שהנברא הוא יש מרגש, והכח האלקי אינו משיג כלל ולכן נקרא "אין", ונמצא גם "אין" זה פרושו אין דאין, הינו באלו אינו, שאינו משיג בנבראים, והנברא הנה את זה שאינו משיג קורא "אין", אבל עם זה הלא מוכן ומשיג פרוש "אין" על שם שאינו משיג אינו דומה כלל לפרוש "אין" זה על שם שאינו תופס מקום, דהעדר תפיסת מקום הוא בדבר שהוא למטה ממנו והוא כלא חשיבא, ומה שאינו משיג הוא בדבר שלמעלה ממנו, ומבשרי אחזה אלקה דכל אדם יש לו נפש המהותיות אותו, בכל זה הנה שום אדם לא ראה את הנפש שלו ואינו משיג מהו הנפש, ועם היות שבכל אדם הלא אין שום דבר החביב לו וקרוב לו יותר מן הארת הנפש המהותיות את הגוף, ובכל זה אינו משיג את הארת הנפש שמחיה אותו, והינו דהכח אינו משיג את העצם, דהנה המבין והמשיג הוא השכל הרוחני, דחמר המוח הוא הוה ונפסד, ובצאת הנפש מהגוף הוא נרקב ושב לעפר והיה כלא היה, הנה גם בזמן שהוא חי וכל השכל מתלבש בחמר המוח הרי המשיג והמבין אינו חמר המוח כי אם כח השכל, ורק על ידי התלבשותו במוח גם הוא משיג, אבל עקר המשיג הוא כח השכל, אם כן אפשר בעת התלבשות כח השכל בחמר המוח אינו משיג את הנפש, וידיעתו בהנפש הוא רק ידיעת המציאות ולא השגת המהות, אם כן הרי גם השכל הרוחני שמלבש בהמוח אינו משיג את הנפש שהוא מקורו, והינו דהכח אינו משיג את העצם, וטעם הדבר הוא דכשם שהנברא הוא יש מאין, הנה כן

לקוטי דיבורים

מחלתו לא היתה גדולה כל כך, אך עלי נפלה חרדה גדולה, אימה חשיכה, אבא חולה, ריבונו של עולם זה עתה רק שנה ומחצה שיש לי אב, כי במשך שתי שנים הקודמות, לולי ארבע הפעמים שבא לסירוגין על ימים אחדים הייתי שוכח עיקר אב, ועתה אבא חולה. באחד הימים כשחכינו על הקריזים, רצתי השכם בקר בעוד ליל אל ר' זלמן ליבלים (הוא היה מגזע של

בחורף תרנ"א נחלה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק במחלת חום, בסוף כסלו בערך והומשך כשני חדשים, שני שבועות הראשונים היו כבדים, ואחרי כן הוקל לו. אך שלשה שבועות היה רוב היום במטה וכשלושה שבועות או חודש ימים נאסרה לו כל עבודה עיונית. בימי חליו מעט למדתי, כי על הרוב הייתי יושב בחדרי ובוכה, הייתי אומר תהלים ובוכה, מתפלל ובוכה,

1 דודנו מהרי"ל זצ"ל מיאנוביץ', ושמש האהל ותמיד בכל
 2 יום היה הולך למקוה, ואל האהל הקדוש) ובקשתיו
 3 בתחנונים שיקחני אל האהל, ואשר יבטיחני כי איש לא
 4 ידע מזה.

5 ר' זלמן הכיר בי כי הדבר נוגע לי מאד, גם ידע כי
 6 מצב הבריאות של אבא דורש רחמים וכי זה פעמים
 7 היתה כבוד אמי זקנתי הרבנית באהל ותבדל לחיים
 8 טובים ארוכים גם כבוד אמי מורתי הרבנית תי' ומלא
 9 בקשתי.

10 השלג היה רב, קור גדול, ובבואינו חוץ לעיר היה
 11 הרוח דוחף אותי. ר' זלמן הגם שהיה קצר הקומה ואיש
 12 שיבה, אבל בכל זה הלך לו בצעדים חזקים, לא כן אנכי
 13 אשר כמעט על כל צעד וצעד נכשלתי ובעמל רב באתי
 14 אל האהל הקדוש.

15 עוד טרם פתחתי הדלת, לבי הקטנה התרגשה ונחלי
 16 דמעות התפרצו מעיני. כשנכנסתי פנימה, ראיתי קברי
 17 הקדש, והשלג הדק המכסה אותם. השקיטה החרישית,
 18 אמירת הברכה, ברכת המתים, רעדה אחזתני, אינני יכול
 19 לאמר פסוקי התהלים ואינני אומרם, רק הנני בוכה,
 20 אבא חולה, מספר הנני לפני ישני העפר כי אבא חולה,
 21 אבא זה שהוא חסיד וצדיק שוכב במטה וחולה, אבא זה
 22 אשר יש לו רק בן יחיד וזה רק שנה וחצי אשר הוא
 23 מדריכני - הוא חולה, התפללו אל האלקים, בקשו
 24 רחמים כי יתרפא במהרה.

25 בתוך כך נגש אלי ר' זלמן, ואומר לי הדלק את הנר
 26 הלזה ואמור נוסח זה ומראה לי ב"מענה לשון", ומסיים
 27 לאמר בקש רחמים מאת זקניך הצדיקים הקדושים שהם
 28 יבקשו רחמים בעד אביך החולה, כי ירחמנו וישאר
 29 בחיים.

30 דבריו אלה דכאוני ואצעק בקול מר: זקניי, צדיקים
 31 קדושים, אבא חולה, בקשו את השם אשר ישאר בחיים,
 32 יהיה בריא, וידריכני להיות יהודי תמים, ובכיתי בכי רב.
 33 מרגע לרגע התגברו רגשי לבבי השבור עד אשר ר' זלמן,
 34 הגם כי בעצמו בכה בכי רב, לקחני בידי והוציאני
 35 מהאהל.

36 היום האיר, עוד השמש לא יצא על הארץ, אבל כבר
 37 מתקבצים אל ככר השוק, ר' זלמן הולך במהירות ואנכי
 38 מבלי הבט על עיפותי הנני רץ וכל גופי רטוב מזיעה, חפץ
 39 הנני לבוא הביתה להיוודע מה מצבו של אבא, גם ר' זלמן
 40 ממחר פסיעותיו. בבואינו להתחלת רחוב בראם פגשנו ר'
 41 חיים מאיר ז"ל הקצב ואחיו ר' אברהם דן ז"ל, במרחק
 42 כחמשים אמה צועקים: תודה להשי"ת, אנו באים
 43 מה"חצר" וזה עתה היה הקריזיס [המשבר]. ביקרו
 44 הרופאים ברודא - הוא היה יהודי מסביבות חרקוב ובא
 45 לליובאוויטש, והיה רופא גדול - ובאגאראדסקי - הוא
 46 רופא רוסי-פולני, רופא מומחה, זקן כשבעים שנה,

47 מתלמידי הרופא המפורסם הייבענטאל - ושניהם אמרו
 48 כי היה הקריזיס, ועתה תהלה לא-ל הוא שלנו יאריך
 49 השי"ת ימיו.

50 אנכי רצתי הביתה, באתי והנה שמחה בבית, אין איש
 51 יודע איה הייתי, ואין מי שואל אותי, כבוד אמי מורתי
 52 הרבנית תי' בחדר אבא ובחדרים הראשונים נקבצו רבים
 53 מבני משפחתנו, שם כבוד אמי זקנתי הרבנית, דודיי רז"א
 54 ויבדלו לחיים טובים רמ"מ ור' משה ליב, דודותיי דבורה
 55 לאה, בת' ותבדל לחיים טובים בת' וחי' מושקא תי'.

56 חפץ הנני במאד להיכנס לחדרו של אבא, תאב הנני
 57 לראות פני אבא אשר זה כשבועיים לא ראיתיו, אבל אין
 58 מניחים אותי, ובין הנמצאים בבית היה גם מורי ר' ניסן
 59 ז"ל ואתבונן כי טוב אשר אספר לו כי הייתי באהל,
 60 ואפשר יגיד לי מה לעשות עתה לטובת בריאותו של אבא.

61 ואקרב אל מורי ואדברה אתו בלט, ואספרה לו ככל
 62 אשר עשיתי, ויאמר לי כי טוב עשיתי, ועתה - שאלני -
 63 האם כבר שתית חמין, לא - עניתי - אם לא שתית עדיין
 64 חמין - אומר מורי - לא תשתה ולא תאכל כל היום
 65 ותתענה, עתה תלך להתפלל ותתפלל במנין ואחרי כן
 66 אגיד לך מה תעשה.

67 בקשתי את מורי, אשר לא יגלה את סודי, והבטיחני
 68 על זה, ואלך להתפלל, וקיימתי בכל סדר היום כפי
 69 שהגיד לי מורי.

70 ברור היה לי, כי תפלתי באהל אבותי הקדושים פעלה
 71 החסד והרחמים מאת האלקים, ומאד חפצתי לילך עוד
 72 הפעם להודיעם כי היה הקריזיס ולבקש רחמים כי ימהר
 73 השי"ת רפואתו ברפואה שלמה, אבל יראתי להגיד זאת.

74 בשעה החמישית נועדה התועדות הרופאים, ואנכי
 75 הגם כי כבר התפללתי ערבית בציבור בכל זאת לא
 76 טעמתי מאומה וקרוב לשעה הששית יצאו הרופאים
 77 מחדרו של אבא ופניהם צהובות, שניהם אומרים כי
 78 היום עבר בכי טוב, המחלה חלפה ועברה, גם החום סר
 79 כולו, ועתה דרוש הנהגה מסודרה ומנוחה שלימה.

80 הרופא באגאראדסקי היה מחבב אותי במאד, כי
 81 בהיותי בן חמש (לפני נסיעת יאלטה) הייתי - ל"ע -
 82 חולה גדול, גם מסוכן, והוא ריפא אותי, ואנכי הייתי
 83 ממלא בדיוק כל פקודיו בלקיחת סמי המרפא ושאר
 84 הנהגות אשר בזה לקחתי לבו של הרופא הדייקני הזה.

85 מה אתה עצב - שואל אותי הרופא באגאראדסקי -
 86 תודה לא-ל אביך מתרפא ועוד איזה ימים יהיה בריא,
 87 ופונה אל חברו הרופא ברודא ואומר, חברי עתה עלינו
 88 להעריך סדר הנהגתו של החולה במאכל, שתיה ומנוחה.
 89 הנני מתגעגע מאד - אומר אני אל הרופאים -
 90 לראות את אבא, כי זה כשני שבועות אשר לא ראיתיו,
 91 כי כל העת לא נתנוני להיכנס לחדרו, וכוסף הנני לראות
 92 את אבא.

18 עוד טרם הולדת הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש -
19 עד חורף תרנ"ח.
20 במספר שנים יש לחשוב כי ששים ושבע שנים היה
21 יוסף מרדכי בבית רבנו, ואם כי היה אדם פשוט, ומולקה
22 בכמה חסרונות, אבל מה שראה בעיניו ושמע באזניו -
23 הוא רכוש גדול ועושר בלתי אפשרי להיכתב עלי גליון.
24 מדה אחת טובה היתה בו אשר היה מספר דברים
25 כהווייתם, בעל זכרון נפלא היה, על כל דיבור (דיבור,
26 מעשה, או מקרה, היה מזכיר שם המקום, הזמן, ושמות
27 האנשים, הכל בדיוק גמור כאילו בו ביום היה הדבר
28 ההוא.
29 עבודתו היתה שירות פשוטה להסיק התנורים ולנקות
30 החדרים, אבל זה גרם לו אשר בכל עת היה בא בלי שום
31 שאלה, ראה מה שראה ושמע מה שמדברים.
32 הרבה סבלתי מיוסף מרדכי זה בשתי השנים
33 המרורות, אבל בגלל זאת הרבה, הרבה מאד שמעתי
34 ממנו, הסיפורים קבועים במוחי וקלוטים בדמי ואדע
35 נאמנה כי כנים המה ומדויקים ביותר, אך אין המקום
36 ואין הזמן גורמים לרושם, ובטח יבוא עת בעזה"י.

רשימה לחג הגאולה יבי"ג תמוז

1 הרופא ברודא הנה מלבד אומנתו, היה מכבד מאד
2 את כל משפחתנו, והיה אוהב נאמן להוד כ"ק אאזמו"ר
3 הרה"ק בפרט, כי כמה פעמים היה בא אליו בביקור,
4 ביחוד אליו בחדרו, כי היה איש תבונות ואוהב מחקר,
5 ולא פעם ושטים היו שוחחים בעניני מדע שונים.
6 הרופא ברודא עמד ממקומו וילך לו לחדרו של אבא,
7 ויתמהמה כעשרה רגעים ויבוא חזרה וישב לשותות חמין
8 עם הרופא באגאראדסקי שהיה אוהב לשותות תה עם
9 חלב ונופת רב ושיחו עם אנשי הבית, אשר על כולם
10 שרה אור צוהל.
11 חסד השם בהשינוי הטוב במצב בריאותו של אבא
12 הוכר בפני כל, לא מיבעי בני משפחתנו אלא גם משרתינו
13 וכל באי החצר, גם יוסף מרדכי המשרת הזקן פנים
14 אחרות לו וזעפו התמידי סר.

* * *

15 ראוי היה לייחד פרק מיוחד לטיפוסו של אדם פשוט
16 וכשר זה, אשר חי תקופה שלמה בליובאוויטש. הוא בא
17 לשרת את הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק הרב "צמח צדק"

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק"ב - מושבה של מקובלים

1 ברוך, שההשגחה העליונה הועידה אותו להיות בעתיד אביו של מייסד חסידות חב"ד, היה מרוחק
2 ממשפחתו כל-כך עד שהיה נאלץ להיוודע פרטים על יחוסו - מאחרים. היה זה במיוחד כאשר שהה
3 בדוכרומיסל בחברת ידידו ר' יצחק שאול, ממנו שאב ידע רב על החסידות תוך כדי עבודה משותפת
4 בנפחיה. חסיד צעיר זה הוא שסיפק לו את הידיעות על משפחתו.

5 כך שמע ברוך, בפליאה אך גם בקורת רוח, פרטים על דודו ר' קדיש, שדר בוויטבסק ושבביתו
6 היתה אחותו דבורה לאה עד לנישואיה.

7 ר' קדיש היה בנו של ר' דוד, מי שהיה אחיו של ר' ברוך בטלן, אבי אמו של ברוך שנקרא על
8 שמו, שחי בפוזנא, מקום מגוריה לשעבר של כל משפחת ברוך (ראה עליו לעיל, בין השאר - פרקים
9 פ', צ"ג).

10 ר' דוד השתייך, כאחיו ר' ברוך בטלן, למחנה המקובלים והיה מתלמידיו של רבי יואל, הבעל-שם
11 מזמושטש, אך מנהגו היה שונה מאחיו. ר' דוד התגורר בכפר שנמצא במרחק 15 מיל מפוזנא. יחד
12 עם מספר יהודים נוספים עסק שם בחקלאות. היו אלה מקובלים שהלכו בדרך הקבלה כפי שקיבלוה
13 מאבות אבותיהם יוצאי ספרד ופורטוגל, שהיו ברובם מקובלים.

14 התנהגות המקובלים בימים ההם היתה ככיוון של פרישות והתבודדות. המקובלים עובדי האדמה

- 1 שליד פוזנא לא התבודדו בצורה מוחלטת, אך אורח חייהם היה דומה במדה רבה לדרך של התבודדות.
- 2 כך שמצד אחד התפללו יחד בציבור את כל התפלות, אך כמעט ולא קיימו ביניהם מגעים אחרים.
- 3 ר' דוד נמנה על מעריצי רבי יואל בעל-שם אך נסע אליו רק לעתים נדירות, שלא כאחיו ר' ברוך
- 4 שהיה נוסע אל רבו באופן קבוע.
- 5 ר' דוד וחבריו החקלאים היו מוכרים היטב בסביבה. הם לא היו צריכים להוביל את תוצרתם -
- 6 תבואות, פירות וצמר - אל הערים הסמוכות כדי למכור אותה. לקוחותיהם הקבועים היו מגיעים אל
- 7 כפרם ונוטלים את סחורתם.
- 8 פעם, כעבור עשר שנים לקיומו של הישוב, בא לשם סוחר מפראג שהציע לקנות את כל תוצרת
- 9 הכפר בבת אחת ובמחיר נכבד ביותר. האכרים המקובלים התכנסו לאסיפה כדי להחליט אם לקבל את
- 10 ההצעה. דעות הנוכחים היו חלוקות. השוללים טענו כי העיסקה המוצעת תפגע בסוחרים הזעירים שהיו
- 11 קונים מהם את הסחורה לחלקים. בסופו של דבר נמסר הענין להכרעת זקני הישוב ושני המלמדים
- 12 שהיו שם. הללו קבעו כי יש לדחות את ההצעה למרות הפיתוי שבה, כדי לא לפגוע בפרנסת סוחר
- 13 הסביבה.
- 14 מאוחר יותר נודעה הסיבה להצעתו המפתיעה של הסוחר מפראג: שם, בפראג, התפשטה הידיעה
- 15 כי תוצרת הישוב הנידון, ששמו היה "ארץ החיים", מבורכת במזל מיוחד. מפה לאוזן נמסר כי כל דבר
- 16 שבא מיבול הכפר מביא עמו הצלחה. בין סיפורי הנפלאות שסופרו היתה העובדה כי ר' פרץ, יצרן
- 17 המשקה החריף, היה מפיץ מתפוחי האדמה והדגן שקנה אצל המקובלים כמות גדולה פי ארבע או
- 18 חמש מן הרגיל, ונוסף לכך היה המשקה המופק משובח וטעים מן הרגיל. סיפור אחר היה על ר'
- 19 שמעון החנווני שהתעשר מן הצמר והפשתן הטווי שנרכש ב"ארץ החיים".
- 20 כאשר הגיעו הסיפורים לפוזנא נוצר ביקוש לתוצרת "ארץ החיים", והחל כמעט מירון אל הישוב
- 21 כדי לקנות תוצרתו. המקובלים היו יכולים לקבוע כל מחיר ולהתעשר מכך, אך הם העדיפו להמשיך
- 22 למכור את התוצרת לסוחרים הקבועים במחירים הקודמים.
- 23 סוחר מסויים בפוזנא התחכם ורכש שטח אדמה בגבול "ארץ החיים". הוא הציע למקובלים
- 24 שיעבדו את אדמתו לעצמם כשכל תמורת התוצרת תהיה להם ורק אחוזים מסוימים מן הרווחים יימסרו
- 25 לו תמורת השקעתו. המקובלים דחו את הצעתו.
- 26 בישוב זה דרו שני מלמדים שהרביצו תורה לילדי הכפר. אחד היה ר' נפתלי, מלמד הדרדקי, והשני
- 27 ר' שמעון, מלמד הגמרא. נוסף על כך היה שם ר' יעקב קאפל הזקן, שהיה משמיע שיעור לפני הנערים
- 28 המבוגרים יותר. שלשתם היו מקובלים, מחסידי הבעל-שם מזמושטש.
- 29 עד גיל שמונה עשרה לא למדו הנערים קבלה, אך המלמדים החזירו את רוח הקבלה בתלמידיהם
- 30 הרבה לפני הגיעם לגיל האמור. הדברים מצאו את ביטויים באגדות חז"ל שהמלמדים סיפרו, ובמדות
- 31 הטובות שנטעו בהם. כבר מלמד הדרדקי, ר' נפתלי, השתדל להחדיר בקרב תלמידיו, מיד עם התחלת
- 32 לימוד האלף-בית, את התחושה כי באותיות עצמן ישנה קדושה.
- 33 "צאן קדשים שלי", - היה ר' נפתלי אומר לילדים - "אתם לומדים את האלף-בית, הן אותן
- 34 האותיות הקדושות שבהן ברא הקב"ה את העולם, ובהן נתן את תורתו לעמו ישראל על-ידי עבדו משה
- 35 רבנו".
- 36 ר' שמעון, מלמד הגמרא היה משנן באזני תלמידיו כי כשאומרים חידושי תורה משמו של מי

1 שנמצא בעולם האמת שפתותיו מדובכות בקבר ונשמתו מתענגת בגן-עדן, ולכן הורו לנו חז"ל כי
2 האומר שמועה בשם אומרו צריך לראות את בעל השמועה לנגדו. התנאים הקדושים והאמוראים
3 הקדושים, שאת תורתם אנו לומדים, נמצאים אתנו ועלינו להיות באימה ויראה בנוכחותם.

4 כאן, ב"ארץ החיים", נולד ר' קדיש. אביו ר' דוד נחשב לאחד מגדולי המקובלים בישוב, והוא
5 הוכר כגדול הן בנגלה והן בנסתר.

6 איש רוח היה ר' דוד אך קר ומחושב. מעולם לא התרגז. הוא נטל חלק באירועי שמחה או צער
7 של הזולת, רק משום שכך מצוה התורה, אך לא בגלל תחושה ורגש. שמחתו או צערו של אחר לא
8 נגעו ללבו, הוא לא היה מסוגל כמעט לצחוק או לבכות. ר' דוד התנהג בהתאם לכתוב בספרים
9 הקדושים, וכפי שהכתיבו לו הבנתו והגיונו, אך בלי רגש וחמימות. הוא נהג אבלות בתשעה באב
10 וחדוה בשמחת תורה וגם כיוון בכל דבר את הכוונות הקבליות המתאימות, אך נשאר צונן בפנימיותו
11 ובחיצוניותו.

12 קדיש, בנו של ר' דוד, גילה כבר בילדותו כשרונות גדולים. צביה אמו פינקה אותו משום שהיה
13 בן יחיד. הילד היה שונה מאביו באופיו ודומה יותר לאמו, שהיתה אשה עליזה ושופעת חמימות וטוב
14 לב. עם זאת, בעקבו תוך כדי התפתחותו אחר אביו, השפיע הדבר גם עליו להיות מאופק ומסוייג ורציני,
15 בניגוד לטבעו.

16 חינוכו לא היה שונה משל שאר ילדי "ארץ החיים". תחלה למד אצל מלמד הדרדקי ר' נפתלי
17 ואחר כך המשיך אצל ר' שמעון מלמד הגמרא. כעבור זמן נתקבל לשיעורו של ר' יעקב קאפל והצטיין
18 מאד מאד בלימודיו.

19 כשמלאו לקדיש שש עשרה שנה נפטר עליו אביו, ר' דוד. אמו צביה האלמנה החליטה אז לעזוב
20 את הישוב ולהתיישב בפוזנא. כוונתה בכך היתה כדי שבנה קדיש ילמד בישיבה גדולה ומבורכת
21 בלמדנים כפי שהיתה אז בפוזנא, אך בעיקר חפצה שקדיש יעמוד תחת השגחת גיסה, אח בעלה, ר'
22 ברוך בטלן. לשם כך היה בדעתה למכור את נחלתה, עזבון בעלה, ב"ארץ החיים", ובכסף זה לקנות
23 חנות בפוזנא שתשמש מקור מחיה לה ולבנה. אך מנהיגי הישוב הסבירו לה כי לפי התקנות שנקבעו
24 עם ייסוד הישוב על חברי הישוב ללמוד ולהתפלל לעילוי נשמת הנפטר במשך שנת האבלות. במשך
25 שנה זו יעבדו החברים, לפי גורל, את נחלת האלמנה והיתומים לפרנס אותם, כדי שהללו יהיו
26 משוחררים לעסוק בתורה ובמעשים טובים למען נשמת הנפטר. האלמנה ניאותה, איפוא, להישאר שנה
27 נוספת בישוב. מנין לתורה ולתפלה התקיים בחדרו של המנוח.

28 במשך השנה הורשה קדיש ללמוד את תורת הקבלה למרות שהיה לפני גיל שמונה-עשרה.

29 באותה שנה התרחש מאורע מעניין: בסביבה כולה שררה בצורת וכל תבואות ופירות כפרי הסביבה
30 הוכו בשדפון. רק ב"ארץ החיים" ירדו גשמים והתבואה והפירות הצליחו בצורה נפלאה. הכל ראו בכך
31 ביטוי לזכותם וצדקתם הגדולה של אנשי הישוב.

32 הבצורת העלתה כמובן את מחירי המזון בכל המרחב, אך המקובלים לא ביקשו מלקוחותיהם
33 אפילו פרוטה אחת יותר מבכל שנה, אף שהוצעו להם מחירי עתק. הם אף התנו עם הסוחרים שקנו
34 מהם כי גם הם לא יקחו מלקוחותיהם שלהם מחיר שונה מן הרגיל.

35 כעבור שנת האבלות מכרה האלמנה את נחלותיה לאחד מבני הישוב. לפי תקנות הישוב לא
36 הורשתה מכירת נחלה אלא לאחד מבני הישוב או צאצאיהם. צביה האלמנה ובנה היתום קדיש עזבו
37 את הישוב.

אגרות קודש

ב"ה א' ט"ו טבת פ"ב

התלמיד מר אלחנן שי

1 שלום וברכה.

2 מכתבך מז' כסלו העבר קבלתי, והתענגתי ענג רב על אשר
3 יסדת ללמוד שיעור גמרא חולין עם פרש"י ותוס' אחר תפלת
4 ערבית ולימוד בעין יעקב בין מנחה למערב.

5 והתפארת העולה ע"ג העטרת (כלשון הזה נמצא במקובלי
6 המסתירים דבריהם בדברי פשט ומחקר, ובדא"ח מתבאר
7 היטיב בדיוק, ובסגנון קצר, היא דיא שיינקאייט ואס קומט
8 ארויס פון אור מקיף, דזה הכלל, דהפנימי פועל בהפנימי
9 ובהכרח שיפעול גם בהמקיף, והמקיף פעולתו הישרה היא
10 בהמקיף ובהכרח שיפעול גם בהפנימי (וטעם הדבר להיות
11 כללי הציור הוא של תיקון, ובתיקון כל מקיף יש לו גם פנימי,
12 וכל פנימי בהכרח שיהי' לו מקיף, אמנם מה שבא בגילוי
13 המקיף פועל בהמקיף, והפנימי כו', ומי"מ להיותו בבחי'
14 התיקון פועל גם בזולתו כו'), ועם זה נשמר כלל השני דהכל
15 הולך אחר המעמיד, מי הוא העיקר, הפנימי או המקיף, ולכן
16 כאשר לימוד התורה, כמו ע"ד שסדרת הוא ענין מקיפי,
17 כלומר בחיצוניות עשו אגודה ללמוד כנ"ל, ומי"מ מוצאו
18 מהפנימי, להיותך תלמיד תו"ת, מחונך כ"ק אאמו"ר הרה"ק
19 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר שמו הקדוש עליך יחופף,
20 וכאשר תקיים רצונו הקדוש, זכותו הטהור ועזרת קדש ישע
21 אלקים עליך יאהיל, להאיר לך בנפשך לחזקך לתמכך
22 ולסעודך, אשר בכל אשר תפנה תשכיל ותצליח בגו"ר. ועטרת
23 זו דרוחא קדישא דטהירו עילאה בפועל זה מאירה בתפארת
24 העולה ע"ג העטרת) הוא לימוד פרק תניא, לכה"פ לפני אנשים
25 מיוחדי' יהי ד' בעזרתו להצליחם בכל אשר להם.

26 ועליך המצוה וחובה לעבוד בזה בחריצות להגדיל האגודה
27 של לומדי ע"י וגמרא, ולהמשיך כל אשר יעלה בידך, מבלי
28 הסתכל הסובב אותו, ולשום עין אהבה על הראוים לקבל
29 דברי קירוב לגלות למו מהאי שופרא דיעקב אבינו, שהוא בחי'
30 יו"ד עקב, דגם בעיני עקביים דאכו"ש עסק ומו"מ צריכי'
31 להמשיך היו"ד דחכ', והיינו בחכמת התורה, ראשית כל
32 החובת גברא לקבוע עתים לתורה גם בחול (ומכ"ש בש"ק
33 ומועד), ובעסק מו"מ צריכים להתנהג בהנהגה טובה וישרה,
34 בהפרשת מעשר כתיקונה (כי גם מעשר כספים שמה מעשר,
35 וכבר הסכימו והחליטו גאוני עולם והאלקי' על ידם, שיקויים
36 היעוד המובטח עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, ומותר
37 לנסות כדאמר בתענית, והוא דבר המחזק את האמונה וגם
38 את הכח הגשמי, למי שמתנהג כשורה, אשר ההוספה מרובה
39 על העיקר),

40 בחיבת הקדש ועניני עבודה, עצם עס זאל זאיין טאיער

41 תורה ומצות, און גיערט דיא וואס זאיינען זעך עוסק אין דעם,
42 לתמוך ידי לומדי תורה, להשתדל שיהי' ת"ת חדר ומלמד
43 טוב, ולקרב את הנערים, בקירוב הלב והדעת, לפעמי' במתנה
44 של בגד ספר כו' ולהתענין בזה להגדיל תורה.

45 בתיקון המדות בין אדם לחבירו, לראות גם בהזולת צד
46 הטוב, ולהבין זה מעצמו (פון זיך אליין), הלא בעצמו הנה כל
47 אחד יודע עד כמה כבד לו לשבור את רוע לבבו ולהפוך את
48 מדותיו הרעים, כי כל אדם יודע הוא נגעי נפשו, במה שהוא,
49 הוא רק מחפה ע"ז לפני הזולת, אינו חפץ שזולתו יודע
50 מסתוריו, אבל בעצמו הוא יודע בטוב, כי כל אדם מנוגע ר"ל
51 זה בטבעו שקרן, זה בטבעו רתחן, זה בטבעו מקנא, זה בטבעו
52 קר, זה בטבעו אוהב וחומד הכל ורק לעצמו, הוא צריך לכל
53 דבר (ולזולתו די ומספיק לחם יבש וכו'), ועד אשר מרחם
54 השי"ת ושוברים איזה מדה רעה ומגרשים אותה עולה זמן
55 נכון וביגיעה גדולה, ומכ"ש להחליפה ולהמירה במדה טובה
56 זה משחיר את הפנים, מיא וערט גוט פאר שווארצט ביז מיא
57 קומט צו א שטיקל אמת. וא"כ כאשר כה יביט על הזולת,
58 דגם הזולת יש לו ג"כ מכאוביו הפרטיים (מה שעל הזולת
59 שהוא לא טוב, נעמט זעך דאס געכער צוא, מכמו על עצמו),
60 ומי"מ הלא בחיצוניות אינו ניכר כ"כ, א"כ הוא טוב וראוי
61 לקרבו, בדרכים ואופנים יכולים לפעול בעזרתו ית'.

62 ועתה כתוב לי ממצב עירך בחדרי' ות"ת, מי הם המלמדי',
63 האם לומדי' בטוב, כמה מלמדים (אם שהם כמו ת"ת או כל
64 א' לעצמו), וכמה נערי', הנהגתם וכשרונם, אם יש להם
65 הצטרפותם, מי מנהלם.

66 כן מוכרח הדבר אשר תתדבר עם העיירות הסמוכות לך,
67 אם יש שם מהתמימים שי' מי הם תכתוב פרטיות האדרעסין,
68 וגם תעוררם על זה. ולדעתי באם ביכולתך הן מצד בריאותך
69 (ואם יש לך בגדי' חמים כדבעי) והן באם שאפשר לך להניח
70 את מי שילמוד השיעורי' בע"י גמרא ותניא על משך נסיעתך,
71 הי' חפצי' כי תסע על חשבון שלי בל"י לשלשה העירות שאתה
72 מזכירם במכתבך, שקלאוו, אמציסלאוו טשאוס, לראות
73 בהנעשה בהם בדבר לימוד ע"י וגמרא (אשר באמת זהו
74 והדומה, הי' עמודי בית ישראל בכל עת, הלא ימים מקדם
75 בכל עיר ועיר, גם איש הפשוט ביותר (אשר נקודת האמת
76 קוב"ה אורייתא וישראל כולא חד, וכל אות של תורה גם דלא
77 ידע מאי קאמר, פועל ישועות באור נפשו, בכל עניניו, וכאשר
78 ראינו ורואים במוחש, שזה מכריח אותנו לומר אז בא אידין
79 איז ניטא קינ"ן פשוטים, אלע אידין, ולכן גם הפשוטי' ביותר
80 הם נעימים ויקרים כו' ובנים לד' אלקינו) הי' לו אגודה
81 ובהשכמה הי' הולך להגיד שיעור תהלים, עד אור היום,
82 ומתפלל והולך לעסקיו, אלו לומדי' משניות אחר התפלה,
83 דרגא גבוה יותר, בין מנחה למערב אגדה, אחר תפלת ערבית

- 1 שיעור גמרא, תניא, גם איש הפשוט מטה אזנו לשמוע מעשה
2 מר' עקיבא ורשב"י, ונכנס בלבו קדושת הפעולות וחיבת
3 הקדש. בשבת קדש היו לומדי מדרש, פרקי אבות, חומש עם
4 פרש"י (והמלמד הי' מבאר פי' אוה"ח פנים יפות ובאר מים
5 חיים), ולפעמים גם פי' מתו"א או לקו"ת וכתב, בביאור פסוק
6 בהנוגע להלכה איך להפטר ממדה רעה, או לקבוע מדה טובה
7 כו' וחיבת התורה והידור מצוה כו').
- 8 בשקלאו ישנו רב שי' (אנכי אינני מכירו, ובד"כ אינני
9 מכיר גם מאנ"ש שי' הקרובים ג"כ, אך הוא כותב לי ועניתי
10 לו), ובטח יהי' בעורך בכל האפשרי. אמציסלאו וטשאוס לא
11 אדע בפרטיות כלל רק תקוותי חזקה, דכאשר תכנס בזה יהי'
12 השי"ת בעורך ותפעול הרבה בעזרתו ית'.
13 ועליך הנני מעמיס עבודה זו כאמור, באם שלא יתקלקל
- 14 ח"ו הלימוד במחנך, ובטח כבר רכשת במקומך אחד או שנים
15 אשר יוכל למסור להם סדר הלימודים על משך זמן קצר
16 ותקיים כאמור לנסוע למקומות הנ"ל. והנני שולח לך בזה
17 מכתב כללי, וכללי כעין פרטי להגי' מקומות הנ"ל ואשר סביבן
18 (כי אפשר ימצאו עוד איזה עיר קטנה הנכנס בכלל הא[מ]ור
19 כו'), וכן הנני שולח לך סך ת"ק רוי"כ על ההוצאה של הנסיעה.
20 והאל הטוב יצליח לך בגוי"ר. עבוד ויעזור השי"ת.
- 21 בכל מקום היותך תשתדל עבור תו"ת, וקופת רבינו, ודבר
22 רמב"ן אשר נעזב מאד.
23 עתה נזכרתי כי בחדשי מנ"א העבר קבלתי מכי' מאחד שמו
24 ר' נחום שי'...

[אג"ק מוהרי"צ כ"ך ד]

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה יחיאל מיכל יהודה ליב שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו ממוצש"ק, בו מודיע עכ"פ בכללות מחגיגת יום הבהיר יום גאולתנו ופדות
נפשנו, ואשר גם חבריו שי' השתתפו בזה ומסר להם מה שכתבתי אליו, שהרי זה נוגע לכאור"א מהם.

והנה בקשתי שימסרו לו ולכיו"ב מאנ"ש - לתת בשמי מעות חנוכה לאלו מחבריהם הלומדים
דא"ח בתוספת הסברה, שפשיטא שאין בזה ח"ו הפלי' כלפי האחרים, אלא שאלו מביניהם הלומדים דא"ח
ההתקשרות יתירה יותר, ובפרט ע"פ המבואר בתניא ריש פרק ה' בענין היחוד נפלא שאין יחוד כמוהו וכו'
שמה מובן שאלו מהם הלומדים אותו הלימוד עצמו שגם אני לומד, ע"י ההתאחדות בהלימוד מתאחדים
גם הלומדים, ותכונה מיוחדת בזה דוקא בלימוד פנימיות התורה, כמבואר בארוכה במ"א, והנקודה בזה,
שפנימיות התורה אין בזה פנים ואחור, שניות, כיון שתוכן הלימוד ופנימיותו מדבר באלקות, בספירות
וכו' [משא"כ בלימוד נגלה דתורה (עאכ"כ ענין של חכמה סתם חכמה חיצונית להבדיל) שבנגלה מדובר
ע"ד אוה"ח בטלית ופנימיות הדברים ענינים רוחניים כמבואר בכ"מ וכמו שאין יחוד מוחלט בהלימוד עצמו
כמו"כ אין יחוד גמור בהלומדים וק"ל].

ובטח ימלא בקשתי כפי יכולתו ויודיע התוצאות. והשי"ת יצליחו לבשר טוב בטוב הנראה והנגלה
הן בגשמיות והן ברוחניות ומהמקור לטוב זה כהמאמר אין טוב אלא תורה שממנה משתלשל בעולם.

בברכה ופ"ש כל חבריו שיחיו.

באם לא הספיק - יוכל להשלים הנ"ל בתוך שלשים יום לנר החמישי.

פרשת שמות

א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ב ראובן שמעון לוי יהודה: ג יששכר זבולן ובנימין: ד דן ונפתלי גר ואשר: ה ויהי כלנפש יצאי ירד-יעקב שבעים גפש ויוסף היה במצרים: ו ימת יוסף וכל-אחיו וכל הדור ההוא: ז ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם: פ (לוי) ח ויקם מלך-חדש על-מצרים אשר לא-ידע את-יוסף: ט ויאמר אל-עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: י הבה נתחכמה לו פן-ירפה ותה פן תקראנה מלחמה ונוסף גם-הוא על-שנאינו ונלחם-בנו ועלה מן-הארץ: יא וישימו עליו שרי מפים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את-פתם ואת-רעמסס: יב וכאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל: יג ויעבדו מצרים את-בני ישראל בפרך: יד וימררו את-חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל-עבדה בשדה את כל-עבדתם אשר-עבדו בהם בפרך: טו ויאמר מלך מצרים למיילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה: טז ויאמר בילדכן את-העבריות וראיתן על-האבנים אם-בן הוא והמתן אותו ואם-בת הוא וחייה: ז' ותיראן המיילדת את-האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיינ את-הילדים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ג עמ' 846)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (א, א) שמו של אדם אינו קשור לעצמותו, ואינו אלא כדי שהזולת יוכל ליצר קשר עמו. והינו ש'שם' הוא בחינת הארה, לא בחינת עצם. והו' ואלה שמות - רק הארת הנשמה נמשכת ויורדת במצר הגוף והעולם, שכן הגוף אינו 'כלי' לעצם הנשמה.

שני י' ויקרא מלך-מצרים למיילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינ את-הילדים: יז ותאמרן המיילדת אל-פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כריות הנה בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו: כ ויטב אלהים למיילדת וירב העם ויעצמו

מאד: כא ויהי כ-ייראו המיילדת את-האלהים ויעש להם בתים: כב ויצו פרעה לכל-עמו לאמר כל-הבן תילדו היארה תשליכהו וכל-הבת תחיון: פ ב וילך איש מבית לוי ויקח את-בת-לוי: ב' ותהר האשה ותלד בן ותרא אותו כי-טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים: ג ולא-יכלה עוד הצפינו ותקח-לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את-הילד ותשם בסוף על-שפת היאר: ד ותתצב אחתו מרחק לדעה מה-יעשה לו: ה ותדד בת-פרעה לרחץ על-היאר ונערתיה הלכת על-יד היאר ותרא את-התבה בתוך הסוף ותשלח את-אמתה ותקחה: ו ותפתח ותראהו את-הילד והנה-נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה: ז ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את-הילד: ח ותאמר-לה בת-פרעה לבי ותלך העלמה ותקרא את-אם הילד: ט ותאמר לה בת-פרעה היליכי את-הילד הזה והינקתו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו: י ויגדל הילד ותבאנהו לבת-פרעה ויהי-לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-המים משיתוהו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות טז עמ' 26)

ותרא אותו כי טוב הוא (ב, ב) נולד כשהוא מהול . . . נתמלא הבית בלו אור (סוטה יב, א). נולד מהול - רומז על צדקותו כשלעצמו (הצד הרע, שנקרא 'ערל' (סוכה נב, א), לא הסתיר על נפשו האלקית). נתמלא הבית אור - רומז על מעלתו כמשפיע ורועה לישראל ולעולם. הדבר נרמז גם בדברי רש"י להלן פסוק יא: לקומה - שלמות עצמית. לגדלה, שמנהו פרעה על ביתו - שלמות בתור מנהיג ורועה.

שלישי י' ויהי | בימים ההם ויגדל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו: י' ויפן בה וכה וירא כי אין איש ויך את-המצרי ויטמנהו בחול: י' ויצא ביום השני והנה שני-אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך: י' ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את-המצרי

אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכְאֹכָיו: ^ח וְאֵלֶּכְךָ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלִהְיוֹתָם מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְרֹבֶשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי: ^ט וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם: וְעַתָּה לָכֵן וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲהוּ וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: ^י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶּכְךָ אֶל־פְּרַעֲהוּ וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: ^{יא} וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה: ^{יב} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מַה־שָּׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים: ^{יג} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶ�ה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם: ^{יד} וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶ�ה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לַעֲלֹם וְזֶה זְכְרִי לְדֹר דֹּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי משיחות לג עמ' 225)

הַסֵּנָה בְּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנָה אֵינָנו אֲכָל (ג, ב) הָאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה . . שׁוֹרֶפֶת וְאֵינָה אוֹכֶלֶת (מדרש רבה) סֵנָה - הַשְּׁפֵל מִכָּל הָאֵילָנוֹת, רֹמְזו לַיהוּדִי, הַמְשָׁפִיל וּמַבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ. בְּעַר בָּאֵשׁ - יְהוּדִי צָרִיף לְהַרְגִּישׁ אֶהְבָּה גְּדוּלָּה לָהּ וְתִשְׁוָקָה עֲזָה לְהַתְקַרֵּב אֵלָיו. אֵינָנו אֲכָל - אֲכָל אֲסוּר שֶׁזֶה יְבִיא לִכְלוּת הַנֶּפֶשׁ, עָלֵיו לְהִשָּׁאֵר נֶשְׁמָה בְּגוּף. וּבְמַבָּר בְּחִסְדוֹת עַל פֶּסוּק זֶה, שׁוֹרֶשׁ פִּי אֵשׁ הָאֶהְבָּה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת בְּטוֹל הַיֵּשׁ . . אֵינָה אוֹכֶלֶת וּמַכֶּלֶת אוֹתָם . . אֲדַרְבָּה, הַבְּטוֹל הַזֶּה הוּא עֶקֶר הַחַיִּיּוֹת."

חֲמִישִׁי ^{טו} לָךְ וְאֶסְפֹּתִי אֶת־זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פְּקֹד פְּקֹדֹתַי אֲתֹכֶם וְאֶת־הַעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם: ^{יז} וְאָמַר אֲעֲלֶה אֲתֹכֶם מֵעַנְי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר: ^{טז} וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּכְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהוּ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר: ^{יז} וּלְכַתֵּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וּתְבֹאֲנָה וּתְדַלְּנָה וּתְמַלְאֲנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן: ^{יח} וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשַׁעַן וַיִּשָּׁק אֶת־צֹאנָם: ^{יט} וּתְבֹאֲנָה אֶל־רַעְיוֹאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְיָן מְהֵרָתָן בֹּא הַיּוֹם: ^כ וּתֹאמְרוּן אִישׁ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׁק אֶת־הַצֹּאן: ^{כא} וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנָתָיו וְאֵיךְ לָמָּה זֶה עֹשִׂיתֶן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם: ^{כב} וַיּוֹאֵל מֹשֶ�ה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפְרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה: ^{כג} וּתְלֹד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גִּרְשֵׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: ^{כד} וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּאָּנְחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה: ^{כה} וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב: ^{כו} וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים: ^{כז} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לה עמ' 64)

וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ (ב, יב) מֹשֶׁה רָאָה שְׂאִין מִי שְׂצִיל אֶת הַיְּהוּדִי, וְהוּא חֵיב לְהִשְׁתַּדֵּל בָּנָה.

רביעי ^ג א וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנוּ כֹּהֵן מִדְיָן וַיִּנָּהֵג אֶת־הַצֹּאן אַחֵר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֹרֶבָה: ^ב וַיִּרְא מֶלֶאךָ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבְתֹּר אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנָה וַיִּרְא וְהִנֵּה הַסֵּנָה בְּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנָה אֵינָנו אֲכָל: ^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמְּרֹאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה מִדְּוַע לֹא־יִבְעַר הַסֵּנָה: ^ד וַיִּרְא יְהוָה כִּי סָר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּה: ^ה וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֵם שְׁלֹנֶעֱלִיךְ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמְתִּי קֹדֶשׁ הוּא: ^ו וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּט אֶל־הָאֱלֹהִים: ^ז וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאָה רָאִיתִי

והיבוסִי אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב ודָּבֵשׁ: ^ה וְשָׁמְעוּ לְקֹלֶךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעִתָּה נִלְכְּהָ־נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: ^ו וְאֲנִי יִדְעֵתִי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַהֲלֹךְ וְלֹא בִיד חֲזָקָה: ^ז וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם: ^ח וְנִתַּתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תִלְכּוּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם: ^ט וְשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמַלְתָּ וּשְׂמֹתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם: ^י וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה כְּתִיב מֹזֶה קְרִי מִה־זֶּה בִידְךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: ^{יב} וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיָּנֶם מֹשֶׁה מִפְּנֵיו: ^{יג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזֵה בִזְנֻבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ: ^{יד} לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ^{טו} וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּאתִנָּה יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֹא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצְרַעַת בְּשַׁלְגָּה: ^{טז} וַיֹּאמֶר הֲשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיִּשֶׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: ^{יז} וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרֹאשׁוֹן וְהָאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: ^{יח} וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנִי הָאֵת הָאֵלָה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקוֹלְךָ וּלְקוֹלְתִּי מִמִּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכֵת הַיֵּבֶשֶׁה וְהָיוּ הַפִּיִּם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לָדָם בַּיָּבֶשֶׁת: ^{יט} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה כִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִכִּי גַם מִתְמוּלִּי גַם מִשְׁלֹשָׁם גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד־פָּה וְכִבְד־לָשׁוֹן אֲנִכִּי: ^כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שָׁם פֹּה לְאָדָם אוֹ מִי־יֵשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֹרֵשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עוֹר הֲלֹא אֲנִכִּי יְהוָה: ^{כא} וְעִתָּה לָךְ וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר: ^{כב} וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בִידְךָ

תִּשְׁלַח: ^{כג} וַיַּחֲרֹ־אֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְיֶה אִתְּךָ הַלְוִי יִדְעֵתִי כִּי־דָבָר יִדְבָּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרָאֵךְ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ: ^{כד} וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וּשְׁמַתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן: ^{כה} וְדַבַּר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאִתָּה תְהִי־לּוֹ לְאֱלֹהִים: ^{כו} וְאֶת־הַמִּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בִּידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵת: ^{כז} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 826)

וּשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב (ג). אִשָּׁה – הִיא הַנְּשָׂמָה. שְׁכַנְתָּהּ – דְּבָרִים שֶׁהַנְּשָׂמָה עוֹסֶקֶת בָּהֶם מִזְמַן לְזְמַן (כְּשֶׁכֵּן שְׂאִין פּוֹגְשִׁים בּוֹ בְּקִבְעוֹת). גֵּרַת בֵּיתָהּ – דְּבָרִים שֶׁהַנְּשָׂמָה עוֹסֶקֶת בָּהֶם בְּדֶרֶךְ קִבְעָה (כְּאֵדָם הַמַּתְגוֹרֵר בְּבֵית). כֶּסֶף – אֶהְבֵּת ה' (מִלְשׁוֹן "נִכְסֶף נִכְסַפְתִּי"). זָהָב – יָרָאת ה' ("זָהָב מִצִּפּוֹן יָאֲתָה", בְּחִינַת שְׂמָלָה, יָרָאָה). עַל הַנְּשָׂמָה לְהוֹצִיא מִן הַגְּלוּת אֵת נְצוּצוֹת הַקִּדְשָׁה שֶׁיִּשְׁנֶם בְּגֵרַת בֵּיתָהּ: וְאִף־כֵּן אֵלֶּי הַנִּמְצָאִים בִּשְׁכַנְתָּהּ; עֲלֶיהָ לַעֲשׂוֹת מִשְׁנֵהֶם בְּלִים לְאֶהְבֵּת ה' וּלְיִרְאָתוֹ.

שְׁשִׁי ^{יח} וַיִּלְכֹּךְ מֹשֶׁה וַיָּשֻׁב | אֶל־יֵתֶר חֲתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֲלֵכָה נָא וְאִשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאִרְאָה הָעוֹדִם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֶר לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם: ^{יט} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְּוֵן לָךְ שֵׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ: ^כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיָּרֻכְבּוּ עַל־הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶ׈ה אֶת־מִטָּה הָאֱלֹהִים בִּידּוֹ: ^{כא} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שְׁמַתִּי בִידְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעֲה וְאֲנִי אַחֲזֹק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם: ^{כב} וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲה כֹה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל: ^{כג} וַאֲמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וַיַּעֲבֹדְנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנִכִּי הִנֵּה אֶת־בְּנֶךָ בְּכָרְךָ: ^{כד} וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׁוּהוּ יְהוָה וַיִּבְקַשׁ הַמִּיתוֹ: ^{כה} וְתִקַּח צִפְרָה צֹר וְתִכְרַת אֶת־עֶרְלַת בְּנָהּ וְתַנַּע לְרַגְלָיו וְהָאֵמַר כִּי חֲתוּד־מִים אֵתָה לִי: ^{כו} וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַת: ^{כז} פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֶהֱרֹן לָךְ לְקִרְאָת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיִּלְכֹּךְ וַיִּפְגְּשׁוּהוּ בְּתֵר הָאֱלֹהִים

וַיִּשְׁקֻלוּ: כח וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה
אֲשֶׁר שָׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: כט וַיִּלְכֹּד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
ל וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם: לא וַיֹּאמֶן הָעָם
וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקֹד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה
אֶת־עֲנָנִים וַיִּקְרֹוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטר שיחות לא עמ' 20)

וַיִּפְרִיכֵם עַל הַחֲמֹר (ד, כ) הַחֲמֹר שֶׁבַשׁ אֲבִרָהִם . . שְׁעִידִית
מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ לְהַגְלוֹת עָלָיו (רש"י) 'חֲמֹר' רומז לַחֲמֹר הַגּוֹפֵר
וּלְחֻמְרֵיית הַעוֹלָם. בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ נֶאֱמַר "וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרֹו",
רָמַז לְהַכְנַעַת הַחֲמֹר. בַּמִּשָּׁה בָּרָנוּ נֶאֱמַר "וַיִּפְרִיכֵם עַל הַחֲמֹר",
רָמַז לְהַמְשִׁכַת אוֹר הַקִּדְשָׁה לְחוּץ הַחֲמֹר. מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ - יִתְגַּלֵּה
עַל הַחֲמֹר, רָמַז לְזִכּוּף הַחֲמֹר עַד שֶׁהוּא עֲצָמוֹ מְגַלֵּה אוֹר
הַקִּדְשָׁה.

שביעי ה' א ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-
פרעה בה-אמר יהוה אלהי ישראל שלח את-עמיו
ויחגו לי במדבר: ב ויאמר פרעה מי יהוה אשר
אשמע בקלו לשלח את-ישראל לא ידעתי את-
יהוה וגם את-ישראל לא אשלח: ג ויאמרו אלהי
העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים
במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן-יפגענו בדבר או
בחרב: ד ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה
ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם:
ה ויאמר פרעה הן-רבים עתה עם הארץ והשבבתם
אתם מסבלתם: ו ויצו פרעה ביום ההוא את-
הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר: ז לא תאספון
לתת תבן לעם ללכך וללכך וללכך וללכך וללכך וללכך
וללכו וקששו להם תבן: ח ואת-מתכנת הלככים
אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא
תגרעו ממנו כי-נרפים הם עליכך הם צעקים
לאמר נלכה נזבחה לאלהינו: ט תכבד העבדה
על-האנשים ויעשו-בה ואל-ישעו בדברי-שקר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטר שיחות לא עמ' 20)

שביעי ה' א ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-
פרעה בה-אמר יהוה אלהי ישראל שלח את-עמיו
ויחגו לי במדבר: ב ויאמר פרעה מי יהוה אשר
אשמע בקלו לשלח את-ישראל לא ידעתי את-
יהוה וגם את-ישראל לא אשלח: ג ויאמרו אלהי
העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים
במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן-יפגענו בדבר או
בחרב: ד ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה
ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם:
ה ויאמר פרעה הן-רבים עתה עם הארץ והשבבתם
אתם מסבלתם: ו ויצו פרעה ביום ההוא את-
הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר: ז לא תאספון
לתת תבן לעם ללכך וללכך וללכך וללכך וללכך וללכך
וללכו וקששו להם תבן: ח ואת-מתכנת הלככים
אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא
תגרעו ממנו כי-נרפים הם עליכך הם צעקים
לאמר נלכה נזבחה לאלהינו: ט תכבד העבדה
על-האנשים ויעשו-בה ואל-ישעו בדברי-שקר:

שביעי ה' א ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-
פרעה בה-אמר יהוה אלהי ישראל שלח את-עמיו
ויחגו לי במדבר: ב ויאמר פרעה מי יהוה אשר
אשמע בקלו לשלח את-ישראל לא ידעתי את-
יהוה וגם את-ישראל לא אשלח: ג ויאמרו אלהי
העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים
במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן-יפגענו בדבר או
בחרב: ד ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה
ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם:
ה ויאמר פרעה הן-רבים עתה עם הארץ והשבבתם
אתם מסבלתם: ו ויצו פרעה ביום ההוא את-
הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר: ז לא תאספון
לתת תבן לעם ללכך וללכך וללכך וללכך וללכך וללכך
וללכו וקששו להם תבן: ח ואת-מתכנת הלככים
אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא
תגרעו ממנו כי-נרפים הם עליכך הם צעקים
לאמר נלכה נזבחה לאלהינו: ט תכבד העבדה
על-האנשים ויעשו-בה ואל-ישעו בדברי-שקר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"א עמ' 253)

ומאז באתי . . לדבר בשמך . . והצל לא הצלת את עמך (ה,
כ) ה' משה' שבכל אחד ואחד מישראל באה בטענה להקב"ה.
באתי . . לדבר בשמך – קנימתי את מצוות התורה, שכלה
שמותיו של הקב"ה, ובכל זאת לא הצלת את עמך – אף שיש
פסק דין מפרש ברמב"ם (הלכות תשובה ג, ד) שקיים מצוה אחת
מביאה "תשובה והצלה" לכל העולם!

קב"כ פסוקים, ויק"ח סימן. מע"י סימן:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִים הֵיּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכִּינַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חֲפִיז לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאֲמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שמות בישעיה פרק כז

כֹּז וְהַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלְאוּ פְנֵי־תֵבֶל תְּנוּבָה: ז הַכְּמֶכֶת מִכֶּהוּ הִכֶּהוּ אִם־כִּהְרֵג הִרְגִּיו הִרְגֵּה: ח בְּסִאפְאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: ט לָכֵן בּוֹאֵת יִכְפֹּר עוֹן־יַעֲקֹב וְזֶה כָּל־פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ | כָּל־אֲבְנֵי מִזְבֵּחַ פֶּאֶבְנֵי־גֹר מִנְפָצוֹת לֹא־יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים: י כִּי עִיר בַּצּוֹרֶה בְּדָד נֹוֹה מִשְׁלַח וְנַעֲזֹב כַּמְדָּר שֶׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֶׁם יִרְבֵּץ וְכֹלָה סַעֲפִיָּה: יא בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־יִרְחֲמֶנּוּ עֲשֹׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ: יב וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִחַפֹּט יִהְיֶה מִשְׁבֶּלֶת הַנֶּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וְהָיָה | בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַעַּ בְּשׁוּפָר גָּדוֹל וְכָאוּ הָאֲבָדִים בְּאַרְצָא אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאַרְצָא מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהָר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם: כח א הוּי עֲמֶרֶת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נָבֵל צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא־שְׁמָנִים הָלוּמֵי יוֹן: כ הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּיץ לְאֹדְנֵי בְּזֶרֶם בָּרָד שַׁעַר קָטָב בְּזֶרֶם מַיִם כְּפִירִים שְׁטָפִים הַנִּיחַ לְאַרְצָא בִּיד: ג בְּרָגְלִים תִּרְמָסְנָה עֲמֶרֶת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם: ד וְהִיתָה צִיצֵת נָבֵל צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא־שְׁמָנִים כְּכַפּוֹרָה בְּטָרֶם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הִרְאֶה אוֹתָהּ בַּעֲוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: ה בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה

יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲמֹרֶת צָבִי וְלַצִּפִּירֶת תִּפְאָרָה לְשֹׂאֵר עַמּוֹ: וְיִלְרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשְׁבֵי
עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: ז וְגַם־אֱלֹהֵי בֵּינִי וּבִשְׂכָר תָּעוּ כִּתְּנִי וְנָבִיא
שְׁנֵי בִשְׂכָר נִבְלָעוּ מִן־הַיֵּין תָּעוּ מִן־הַשְּׂכָר שְׁנֵי בָרָאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה: ח כִּי כָל־שְׁלַחְנוֹת
מִלְאוּ קִיָּא צִאָה בְּלִי מְקוֹם: ט אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת־מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מִחֲלָב עֲתִיקִי
מִשְׁדִּים: י כִּי צוֹ לָצוּ צוֹ לָצוּ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם: יא כִּי בִלְעָגִי שְׁפָה וּבִלְשׁוֹן
אַחֲרֵת יִדְבֹר אֶל־הָעַם הַזֶּה: יב אֲשֶׁר | אָמַר אֱלֹהִים זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיָף וְזֹאת
הַמְּרֻגָּעָה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה: יג וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לָצוּ צוֹ לָצוּ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ זַעִיר
שֵׁם זַעִיר שֵׁם לִמְעַן יִלְכוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲזוּר וְנִשְׁפְּרוּ וְנוֹקְשׁוּ וְנִלְכְּדוּ: כט כִּי לִכְּנֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה
אֶל־בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יַחֲזוּרוּ: כג כִּי
בָּרְאוֹתָו יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שָׁמַי וְהַקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אִמְתָּ וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבֹדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ.
כִּי בִשֵּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:
עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:31	6:34	8:30	8:33	9:02	9:05	9:54	9:57	16:45	16:48	17:11	17:14	16:27	17:24
חיפה (ח)	6:34	6:36	8:31	8:34	9:03	9:06	9:54	9:57	16:40	16:43	17:07	17:10	16:13	17:20
ירושלים (ח)	6:28	6:31	8:29	8:32	9:00	9:03	9:52	9:55	16:44	16:47	17:10	17:13	16:06	17:21
תל אביב (ח)	6:34	6:37	8:31	8:34	9:04	9:07	9:55	9:58	16:42	16:45	17:08	17:11	16:24	17:23
אוסטריה וינה (ח)	7:36	7:39	9:11	9:14	9:42	9:45	10:25	10:28	16:06	16:09	16:40	16:43	15:51	16:59
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:50	5:53	8:59	9:02	9:31	9:34	10:47	10:49	20:44	20:47	21:14	21:17	20:29	21:31
אוקראינה אודסה (ח)	7:34	7:36	9:10	9:13	9:42	9:45	10:26	10:29	16:14	16:17	16:47	16:50	15:59	16:54
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:24	7:27	8:56	8:59	9:28	9:31	10:11	10:14	15:49	15:53	16:24	16:27	15:34	16:31
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:58	8:01	9:26	9:29	9:58	10:01	10:40	10:43	16:06	16:09	16:42	16:45	15:50	16:49
אוקראינה קייב (ח)	7:51	7:54	9:19	9:22	9:51	9:54	10:32	10:35	15:59	16:02	16:35	16:38	15:43	16:42
אוקראינה דונייצק (ח)	7:10	7:13	8:44	8:47	9:16	9:19	9:59	10:02	15:41	15:44	16:15	16:18	15:25	16:22
איטליה מילאנו (ח)	7:55	7:58	9:34	9:37	10:06	10:09	10:51	10:54	16:45	16:48	17:17	17:20	16:29	17:35
אקוואדור קיטו (ח)	5:59	6:02	8:33	8:36	9:03	9:06	10:06	10:09	18:23	18:26	18:46	18:49	18:08	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:34	5:37	8:38	8:41	9:10	9:13	10:24	10:27	20:07	20:10	20:36	20:38	19:52	20:52
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:01	6:04	9:19	9:22	9:50	9:53	11:07	11:10	21:23	21:26	21:55	21:58	21:07	22:02
ארה"ב בולטימור (ח)	7:19	7:22	9:07	9:10	9:39	9:42	10:27	10:30	16:48	16:51	17:17	17:20	16:33	17:24
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:11	7:14	8:59	9:01	9:30	9:33	10:18	10:21	16:35	16:38	17:04	17:07	16:19	17:20
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:12	7:15	8:59	9:02	9:31	9:34	10:18	10:21	16:34	16:37	17:03	17:07	16:19	17:20
ארה"ב דטרויט (ח)	7:53	7:55	9:37	9:40	10:09	10:12	10:56	10:59	17:06	17:09	17:36	17:39	16:51	17:52
ארה"ב היוסטן (ח)	7:08	7:11	9:09	9:12	9:41	9:44	10:34	10:37	17:29	17:32	17:54	17:57	17:13	18:08
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:49	6:52	8:46	8:49	9:18	9:21	10:08	10:11	16:51	16:54	17:18	17:21	16:35	17:31
ארה"ב מיאמי (ח)	6:59	7:02	9:04	9:07	9:37	9:40	10:30	10:33	17:36	17:39	18:01	18:04	17:21	18:14
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:11	7:14	8:55	8:58	9:28	9:31	10:15	10:18	16:27	16:30	16:57	17:00	16:11	17:14
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:08	7:11	8:55	8:58	9:26	9:29	10:13	10:16	16:27	16:30	16:57	17:00	16:11	17:11
בוליביה לה פאס (ח)	5:46	5:49	8:37	8:40	9:06	9:09	10:14	10:17	19:13	19:16	19:37	19:40	18:58	19:44
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:40	8:43	10:05	10:08	10:38	10:41	11:18	11:21	16:38	16:41	17:15	17:18	16:23	17:37
בלגיה בריסל (ח)	8:37	8:40	10:05	10:08	10:36	10:39	11:17	11:20	16:42	16:45	17:18	17:21	16:26	17:39
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:12	8:15	9:29	9:32	10:00	10:03	10:38	10:41	15:33	15:37	16:15	16:18	15:18	16:22
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:11	6:14	9:04	9:07	9:35	9:38	10:45	10:48	19:56	19:59	20:21	20:24	19:41	20:32
ברזיל ריו דה ז'נירו (ק)	5:58	6:01	8:51	8:54	9:22	9:25	10:31	10:34	19:42	19:44	20:06	20:09	19:26	20:17
בריטניה לונדון (ח)	7:58	8:01	9:24	9:27	9:56	9:58	10:36	10:39	15:57	16:00	16:34	16:37	15:41	16:54
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:17	8:20	9:38	9:41	10:10	10:13	10:48	10:51	15:54	15:58	16:34	16:37	15:39	16:56
גרמניה ברלין (ח)	8:10	8:13	9:33	9:36	10:05	10:08	10:44	10:47	15:57	16:00	16:35	16:38	15:41	16:42
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:15	8:18	9:46	9:49	10:17	10:20	10:59	11:02	16:29	16:32	17:05	17:08	16:14	17:12
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:04	5:07	8:02	8:05	8:32	8:35	9:43	9:46	19:06	19:09	19:31	19:34	18:50	19:38
הודו בומביי (ח)	7:04	7:07	9:15	9:18	9:48	9:51	10:44	10:47	18:08	18:11	18:31	18:34	17:52	18:38
הודו פונה (ח)	6:57	7:00	9:10	9:13	9:42	9:45	10:39	10:42	18:06	18:09	18:29	18:32	17:50	18:36
הונגריה בודפשט (ח)	7:24	7:27	8:58	9:01	9:30	9:33	10:14	10:17	15:57	16:00	16:31	16:34	15:42	16:38
טורקיה איסטנבול (ח)	7:21	7:24	9:07	9:10	9:39	9:42	10:26	10:29	16:41	16:44	17:10	17:13	16:25	17:17
יוון אתונה (ח)	7:33	7:36	9:23	9:26	9:55	9:58	10:44	10:47	17:11	17:14	17:39	17:42	16:56	17:46

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ח)	7:44	7:47	9:18	9:21	9:51	9:54	10:34	10:37	16:19	16:22	16:52	16:55	16:04	16:59
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:57	7:00	9:13	9:16	9:43	9:46	10:40	10:43	18:11	18:14	18:34	18:37	17:55	18:41
ניו זילנד קרייסטצ'רץ'(ח)	4:41	4:44	7:59	8:02	8:32	8:35	9:50	9:53	20:11	20:14	20:44	20:47	19:56	20:51
נפאל קטמנדו (ח)	6:43	6:45	8:49	8:52	9:20	9:23	10:13	10:16	17:19	17:22	17:44	17:47	17:03	17:51
סינגפור סינגפור (ח)	6:57	7:00	9:25	9:28	9:57	10:00	10:59	11:02	19:05	19:08	19:28	19:31	18:50	19:35
פולין ורשא (ח)	7:37	7:40	9:02	9:05	9:33	9:36	10:13	10:16	15:29	15:32	16:07	16:10	15:13	16:14
פרו לימה (ח)	5:38	5:41	8:17	8:20	8:50	8:53	9:55	9:58	18:33	18:36	18:56	18:59	18:17	19:03
צרפת ליאון (ח)	8:13	8:16	9:52	9:55	10:23	10:26	11:08	11:11	17:02	17:05	17:34	17:37	16:47	17:52
צרפת פריז (ח)	8:36	8:39	10:08	10:11	10:40	10:43	11:22	11:25	16:59	17:03	17:34	17:37	16:44	17:53
קולומביה בוגוטה (ח)	5:49	5:52	8:19	8:22	8:49	8:52	9:51	9:54	17:58	18:01	18:20	18:23	17:42	18:27
קנדה טורונטו (ח)	7:42	7:45	9:25	9:28	9:56	9:59	10:42	10:45	16:47	16:50	17:18	17:21	16:31	17:34
קנדה מונטריאול (ח)	7:26	7:29	9:05	9:08	9:37	9:40	10:22	10:25	16:16	16:19	16:48	16:52	16:01	17:06
קפריסין לרנקה (ח)	6:47	6:50	8:39	8:42	9:13	9:16	10:03	10:06	16:38	16:41	17:05	17:08	16:22	17:12
רוסיה מוסקבה (ח)	8:49	8:52	10:06	10:09	10:36	10:39	11:13	11:16	16:03	16:06	16:45	16:49	15:48	17:08
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	8:01	8:04	9:35	9:38	10:07	10:10	10:51	10:54	16:35	16:38	17:09	17:12	16:20	17:16
שווייץ ציריך (ח)	8:03	8:06	9:40	9:43	10:11	10:14	10:55	10:58	16:42	16:45	17:15	17:18	16:27	17:32
תאילנד בנגקוק (ח)	6:33	6:36	8:49	8:52	9:22	9:25	10:19	10:22	17:57	18:00	18:20	18:23	17:42	18:27

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל ג' י"ד בו, שעה 4 עם 10 דקות

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il